

HANDBOUND
AT THE

UNIVERSITY OF
TORONTO PRESS

8036

CLAUDII CLAUDIANI

OPERA OMNIA.

VOL. I.

W/L
CG 15 AP 2

115
115
CLAUDII CLAUDIANI

OPERA OMNIA

EX EDITIONE P. BURMANNI SECUNDI

[G. R.]
CUM NOTIS ET INTERPRETATIONE

IN USUM DELPHINI

VARIIS LECTIONIBUS

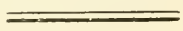
NOTIS VARIORUM

RECENSU EDITIONUM ET CODICUM

ET

INDICE LOCUPLETISSIMO

ACCURATE RECENSITA.

VOLUMEN PRIMUM.

T

LONDINI:

CURANTE ET IMPRIMENTE A. J. VALPY, A.M.

1821.

1.1367
20/5/11

PA
6372
A2
1821
v.1

CONSPECTUS

EORUM QUÆ HAC EDITIONE

CONTINENTUR.

	Pag.
GULIELMI Pyrrhonis Epistola Serenissimo Delphino	1
Prolegomena in Cl. Claudianum, in quibus de ejus vita, carminum generibus, eoque, quid in singulis præstitum sit, de scribendi genere universo quo usus est, et de fatis quæ nacta sunt carmina, disputatur, a G. L. Kœnig	5
Testimonia de Cl. Claudiano	52
I. In Sex. Anicii Proбини et Sex. Anicii Hermogeniani Olybrii Fratrum Consulatum Panegyris	61
II. In Rufinum Lib. I. Præfatio	89
III. In Rufinum Lib. I.	92
IV. In Rufinum Lib. II. Præfatio	138
V. In Rufinum Lib. II.	140
VI. Præfatio in Panegyrim de tertio Consulatu Honorii Augusti	197
VII. De tertio Consulatu Honorii Augusti Panegyris	200
VIII. De quarto Consulatu Honorii Augusti Panegyris	225
IX. Epithalamii in Nuptias Honorii Augusti et Mariæ Præfatio	302

	Pag.
X. Epithalamium Honorii Augusti et Mariæ	306
XI. XII. XIII. XIV. In Nuptias Honorii Augusti et Mariæ Fescennina	342
XV. De Bello Gildonico Liber	355
XVI. In Panegyrim de Consulatu Fl. Mallii Theo- dori Prologus	417
XVII. De Consulatu Fl. Mallii Theodori Panegyris	420
XVIII. In Eutropium Lib. I.	458
XIX. In Eutropium Lib. II. Præfatio	509
XX. In Eutropium Lib. II.	517
XXI. In primum Consulatum Fl. Stilichonis Lib. I.	576
XXII. In primum Consulatum Fl. Stilichonis Lib. II.	615
XXIII. De secundo Consulatu Fl. Stilichonis Libri Præfatio	665
XXIV. De secundo Consulatu Fl. Stilichonis	668
XXV. De Bello Getico Libri Præfatio	705
XXVI. De Bello Getico Liber	708
XXVII. Præfatio in Panegyrim de sexto Consulatu Honorii Augusti	775
XXVIII. De sexto Consulatu Honorii Augusti Pane- gyris	779
XXIX. Laus Serenæ	849
XXX. Epithalamii dicti Palladio et Celerinæ Præ- fatio	875
XXXI. Epithalamium Palladii et Celerinæ	877
XXXII. De Raptu Proserpinæ Lib. I. Præfatio	893
XXXIII. Raptus Proserpinæ Lib. I.	896
XXXIV. De Raptu Proserpinæ Lib. II. Præfatio	934
XXXV. Raptus Proserpinæ Lib. II.	941
XXXVI. Raptus Proserpinæ Lib. III.	985
XXXVII. Gigantomachia	1038
XXXVIII. Ἐκ τῆς Γιγαντομαχίας	1051
XXXIX. EPISTOLÆ.—I. Deprecatio ad Hadrianum Præfectum Prætorio	1054
XL. 2. Ad Serenam	1061
XLI. 3. Ad Olybrium	1068

	Pag.
XLIII. 4. Ad Probinum, ut scribat	1071
XLIII. 5. Ad Gennadium ex Proconsule	1074
XLIV. EIDYLLIA.—1. Phœnix	1076
XLV. 2. Hystrix	1088
XLVI. 3. Torpedo	1093
XLVII. 4. Nilus	1096
XLVIII. 5. Magnes	1102
XLIX. 6. Aponus	1108
L. 7. De piis Fratribus et eorum Statuis quæ sunt apud Catinam	1119
LI. EPIGRAMMATA.—1. De Mulabus Gallicis	1125
LII. 2. De Sene Veronensi qui Suburbium nunquam egressus est	1127
LIII. 3. De Apro et Leone	1130
LIV. 4. Descriptio Armenti. Fragmentum	ib.
LV. 5. Concha Serenæ	1132
LVI. 6. De Crystallo cui aqua inerat	1133
LVII. 7. Aliter	1134
LVIII. 8. Aliter	1135
LIX. 9. Aliter	1136
LX. 10. Aliter	1137
LXI. 11. Aliter	1138
LXII. 12. Aliter	1139
LXIII. 13. "Ετι περί αὐτοῦ	1140
LXIV. 14. "Ετι περί αὐτοῦ	1141
LXV. 15. Πρὸς Φοῖβον	ib.
LXVI. 16. Εἰς Μιμάδα γηράσασαν	1142
LXVII. 17. Εἰς δοῦλον τυπηθέντα παρ' αὐτοῦ	1143
LXVIII. 18. In Sphæram Archimedis	1145
LXIX. 19. De Polycaste et Perdicca	1147
LXX. 20. De Zona Equi regii missa Honorio a Se- rena	1148
LXXI. 21. De Zona ab eadem missa Arcadio	1149
LXXII. 22. De Chlamyde et Frænis	1150
LXXIII. 23. De Fræno, Phaleris, et Cingulo Equi Honorii a Serena missis	1152

	Pag.
LXXIV. 24. Deprecatio ad Alethium Quæstorem	1153
LXXV. 25. In Curetium	1156
LXXVI. 26. In eundem	1157
LXXVII. 27. In Jacobum Magistrum Equitum	1158
LXXVIII. 28. Rimanti telum ira facit	1160
LXXIX. 29. In Podagrum	ib.
LXXX. 30. De Theodoro et Hadriano	1161
LXXXI. 31. Ad Æternalem	1162
LXXXII. 32. Ad Maximum, qui mel misit	1163
LXXXIII. 33. De Locusta. Fragmentum	ib.
LXXXIV. 34. De Balneis Quintianis	1164
LXXXV. 35. Descriptio Portus Smyrnenſis	ib.
LXXXVI. 36. Est in conspectu longe locus	1165
LXXXVII. 37. De Quadriga marmorea	1166
LXXXVIII. 38. Fragmentum	1167
LXXXIX. 39. De paupere Amante	ib.
XC. 40. De eodem	1168
XCI. 41. In Sepulcrum speciosæ	ib.
XCVI. 42. De Birro Castorco	1169
XCVII. 43. De Hippopotamo	1170
XCVIII. 44. Quæ in mensa de Sardonyche lapide	1171
XCIX. 45. Carmen Paschale	1172
C. 46. <i>Εἰς τὸν Σωτῆρα</i>	1174
CI. 47. <i>Εἰς τὸν Δεσπότην Χριστὸν</i>	1177
CII. 48. Laus Christi	1178
CIII. 49. Miracula Christi	1180
CIV. 50. In Sirenas	1182
Anonymi poetæ Laudes Herculis	1184
Elegia de Phœnice, vulgo Claudiano ascripta	1197
NOTÆ VARIORUM in Cl. Claudiani Opera.—I. In Probini et Olybrii Consulatum Panegyris	1212
II. In Rufinum Lib. I. Præfatio	1230
III. In Rufinum Lib. I.	1232
IV. In Rufinum Lib. II. Præfatio	1267
V. In Rufinum Lib. II.	ib.
VI. De tertio Consulatu Honorii Præfatio	1306

	Pag.
VII. De tertio Consulatu Honorii	1308
VIII. De quarto Consulatu Honorii	1321
IX. Epithalamii Honorii et Mariæ Præfatio	1366
X. Epithalamium Honorii et Mariæ	1367
XI. XII. XIII. XIV. In Nuptias Honorii et Mariæ Fescennina	1385
XV. De Bello Gildonico	1392
XVI. De Mallii Theodori Consulatu Prologus	1418
XVII. De Mallii Theodori Consulatu	1420
XVIII. In Eutropium Lib. I.	1444
XIX. In Eutropium Lib. II. Præfatio	1476
XX. In Eutropium Lib. II.	1479
XXI. In primum Consulatum Stilichonis Lib. I.	1499
XXII. In primum Consulatum Stilichonis Lib. II.	1514
XXIII. In secundum Consulatum Stilichonis Præ- fatio	1535
XXIV. In secundum Consulatum Stilichonis	1537
XXV. De Bello Getico Præfatio	1551
XXVI. De Bello Getico	1552
XXVII. In sextum Consulatum Honorii Præfatio	1575
XXVIII. De sexto Consulatu Honorii	1577
XXIX. Laus Serenæ	1603
XXX. Epithal. Palladii et Celerinæ Præfatio	1611
XXXI. Epithalamium Palladii et Celerinæ	1612
XXXII. De Raptu Proserpinæ Lib. I. Præfat.	1620
XXXIII. De Raptu Proserpinæ Lib. I.	1623
XXXIV. De Raptu Proserpinæ Lib. II. Præfat.	1644
XXXV. De Raptu Proserpinæ Lib. II.	1647
XXXVI. De Raptu Proserpinæ Lib. III.	1663
XXXVII. Gigantomachia	1678
XXXIX. EPISTOLÆ	1684
XLIV. EIDYLLIA	1695
LI. EPIGRAMMATA	1715
Laudes Herculis	1738
De Phœnice	1739
RECENSUS EDITIONUM Cl. Claudian	1749

	Pag.
RECENSUS CODICUM MSS. Cl. Claudiani qui in Bibliothecis Britannicis asservantur . . .	1769
INDEX in Claudianum	i
Index Vocabulorum omnium Græcorum quæ in Claudiani Operibus leguntur	clxxvii

CLAUDII CLAUDIANI

OPERA OMNIA.

SERENISSIMO

DELPHINO

GULIELMUS PYRRHO.

NATALIS Ægypti et Alexandriae, in qua olim vigebat, delicias relinquit Poëta Claudianus, SERENISSIME DELPHINE, eo proposito, ut in Gallia et felicius renascatur, et diem videat nitidiorem, quam tum, cum floreret, videbat. Quod quidem tam jucundum ipsi est, quam quod jucundissimum esse queat homini cogitanti, in Imperium felix ac fortunatum, continuisque triumphorum palmis florentissimum, se receptum iri.

Non enim est, quod ætatis, qua THEODOSIUS MAGNUS imperabat, desiderio teneatur; si uti confidit, reviviscat in sæculo LUDOVICI MAGNI, qui tantum nomen longe pluribus ac majoribus implet virtutibus, quam unquam Theodosius implevit. Quippe augusti illius invictique Principis tam longe lateque diffusa laus; ipsius, ut sapientiæ, moderationis, magnificentiae, fortitudinis, totque partarum mari et terra victoriarum fama remotissimas quasque regiones pervaserit.

Neque vero etiam est, quod Poëta noster illa tempora, quibus, ut Honorio alias perplaceret, ipsi contigit, nunc requirat; siquidem ea illi spes ostenditur, ut tibi non dis-

Delph. et Var. Clus.

Claud.

A

pliceat, SERENISSIME DELPHINE, quippe qui fiduciam habeat, non a superbia inductam, sed ab ipsa conscientia, et virtutis suæ, et præstantis tui ingenii, ac Regiæ plane indolis, quibus mire excitatus præclarissimarum rerum studio tam duceris, quam qui maxime. Excelso nempe et illustri loco sita de te fama, quæ nec obscuro nec vario sermone, sed clarissima et una omnium voce percrebuit, nemini dubiam relinquit nobilem illam animi contentionem, quam ad assequendam optimarum artium intelligentiam ita adhibes; ut, quod in tali fortuna novum est atque admirabile, quantum generis et dignitatis splendore tuis æqualibus, tantum ingenii et doctrinæ ornamentis antecellas.

Et quidem, etiamsi mentis tuæ rerum omnium capacis facilitas et magnitudo non ea esset, ut non tam feliciter, sicuti facis, proficeres; curis tamen et consiliis sapientissimi tui Rectoris, qui nihil habet antiquius, quam ut ad virtutes maximas te ultro altiora petentem provehat, provehi potuisses. At vero divina Providentia, quæ te ad regnandum tulit, ipsius curas adjuvit mirifice, crexit, recreavit, cum te eximiis omnibus corporis et animi dotibus, quæ firma esse possint adjumenta sustinendæ olim imperatoriæ personæ, tam instructum esse voluit, ut in toto orbe habeas parem neminem.

Ac re quidem ipsa, natus es ea formæ dignitate, ut corpus nec ipsæ Charites pulchrius ad venustatem; nec, pro tua ætate, Mars ipse vegetius ad firmitatem, et ad suscipienda ac toleranda belli munia fingere potuerit. Qui enim vultus decor? quæ frontis gratia simul et majestas? quam vividus Martiusque color? qui nitor vigorque oculorum, et quam animosa regalisque species, omnium amoris non solum conciliatrix, sed etiam venerationis? His accedit firma valetudo, et mira naturæ agilitas, ac denique pulchro corpore longe pulchrior ac generosior animus, mensque rebus atque artibus, quascumque expetiveris, tam apta, tam habilis, iis ut natus esse videaris.

Nam si ad avocandum a studiis gravioribus animum, venatui indulgendum est, quis te expeditior in equo per

campos patentes fertur? quis te propius cursum ferarum premit? quis ictu certiore aves volantes licet, dejicit? Si enses retusi vibrandi sunt, qua vi, qua corporis agilitate id facis? Si quid ex iis rebus, quæ ad bella campumque Martis et urbium munimenta pertinent, adumbrandum est, rem tanta solertia exprimis, ut in tuo opere non inficiandas sibi rerum imagines Mars ipse fateatur. Jam, si arma tractanda sunt, et milites quibusdam veluti pugnae simulacris, quo vera deinde certamina prudentius fortiusque committant, assuefaciendi, eos ad quascumque militaris exercitationis formas, ad quaecumque praelia ludicra sic vertis ac torques, ut vel belli Duces praestantissimi; quam tam alacriter et generose sustines, eam non majore industria personam sustinerent. Si denique domandus est alter aliquis Bucephalus, ne Alexander quidem ipse eum licet ferocitate exultantem aut agat callidius; aut, si ita videatur, ipsius spumantis armos stimulis audentioribus fodiat, aut cursus recursusque melius ineat, orbisque orbibus sagacius impediatur. Quæ quidem prima illa rudimenta et incunabula virtutis satis probant, quam magna habeas a natura atque etiam ab exercitatione, cum ætas mox feret, subsidia bellorum gerendorum; quamque magnis passibus, quam in gloria consequenda Heroës inierunt, eam sis viam initurus.

Sed quanquam illa tibi innata ad venatum, equos, arma, et alia, quæ tuæ cum ætati, tum fortunæ decora sunt, propensio te tam vehementer rapit, quam non ullum Principem unquam; ex his tamen animum lubenter revocas, ad artium ingenuarum, quas in deliciis habes, studia recolenda. Unde in Claudiani nostri animo inest velut quoddam augurium gloriæ sibi acquirendæ, eum mente cernit, quibus curis ad cultum multo elegantioreni splendidioremque, quam fuit antea, restituitur, eas curas tibi tanto Principi acceptas referri oportere. Quin et exultat lætitia, triumphatque gaudio, memor se in tuas manus esse venturum, tecum graves de rebus magnis sermones esse collaturum; et monita, quæ ad virtutes morales, militares, ac politicas pertineant, esse traditurum.

Et certe poëta nemo est, qui ad Principum congressum colloquiumque dignius pervenire posse videatur. Quis enim in describendis belli pacisque artibus præstantior? Quis in extollendis Heroïbus sublimior? Quis in deprimentis pravis Regnorum administris satyricus vehementior? Quis in investigandis naturæ mysteriis, quibus ducuntur et ipsi Imperatores, Philosophus solertior? Quis in fundendis elegis mollior? Quis ludendis epigrammatis acutior? Quid plura? Fabulas, ejus carmina novis illecebris adornant, historias nova pulchritudine adumbrant, totam antiquitatem pulchriori facie illustrent. Styli ipsius majestas præclare cogitatis assurgit, floret sententiis, admirabili rerum varietate distinguitur.

His fretus virtutibus ad solium tuum accedit, SERENISSIME DELPHINE, et ut adeptus jam aliquid concupitum, lætitia effertur, quod tempus faustum illucescat, quo non solum in quasdam velut partes Regiæ tuæ institutionis venire, sed et consilia quædam ad amplitudinem et gloriam tuam, populorumque olim tibi regendorum felicitatem possit impertiri; quoties, qui tuus est in homines doctissimos amor, suorum Poëmatum lectione delectaberis.

Utere, hoc interim spatio, PRINCEPS MAGNE, flore ætatis tuæ ad colligendos Parnassi foetus immortales, et ad fovendas illas doctrinarum ac virtutis parentes Musas, casque in regium splendorem restituendas. Non erunt illæ, non erunt tanti facti unquam immemores: te loquentur, te celebrabunt, te sequentur, quocumque ieris; et cum mox invictum Patrem comitaberis, quo Mars vocabit, ipsæ aderunt, tuasque lauros canent, ut Achillis, ut Alexandri, ut Cæsaris cecinere. His enim Heroibus, cum ingenio, facundia, studiisque et artibus quæ Principem decent, sis jam major, quam illi erant id ætatis qua nunc ipse es, spem magnam habemus, te tali satum Parente, tali indole præditum, iisdem et heroica fortitudine, et armorum felicitate, aut fore majorem, aut nihil esse cessurum. Cadomi, Kal. Januar. anno Dom. MDCLXXVII.

PROLEGOMENA

IN

CL. CLAUDIANUM,

IN QUIBUS DE EJUS VITA, CARMINUM GENERIBUS, EOQUE, QUID IN SINGULIS PRÆSTITUM SIT, DE SCRIBENDI GENERE UNIVERSO QUO USUS EST, DE FATIS QUÆ NACTA SUNT CARMINA, IISQUE VIRIS DOCTIS QUI DE ILLIS EDENDIS, CASTIGANDIS, ET EXPLICANDIS BENE MERITI SUNT, DISPUTATUR.

FATO accidit satis iniquo, ut virorum, quorum scriptis adhuc delectamur, vitam et fortunas plerumque ignoremus, quanquam, quemadmodum in iis, quos vel amore vel veneratione complectimur, omnia, quæcumque ad illos pertineant, non aliena a nobis ducimus, scireque desideramus. Quid? quod cognitio temporis, quo vixerit aliquis scriptor, locorum, ubi sit versatus, disciplinæ, qua a teneris imbutus, virorum, quorum familiaritate et consuetudine usus, vitæ denique omnis privatæ et publicæ, necessaria est ad recte de virtutibus ejus et vitiis eorumque causis judicandum. Quorum, si memoriæ prodita non sunt, desiderio affici solemus tanto vehementiore, quanto major est utilitas, quæ ex illorum cognitione capi potuisset.

Nec Claudianus communem fere scriptorum antiquorum sortem effugit; paucis tantum, quæ patriam vitamque ejus spectant, quæque ipse scriptis suis passim intexuit, exceptis, reliqua omnia plane ignorantur. Quanquam fuerunt, qui de patria ejus controversiam moverent, constat tamen, non tam ex ipsius, quam ex aliorum testimoniis, eum

Alexandriæ natum atque educatum fuisse. Quales parentes habuerit, nescimus; a quibus tamen, quicumque tandem illi fuerint, liberaliter est institutus. Nam, ut ex carminibus ejus apparet, nulla fere res est, quæ quidem ad humanitatem pertineat, quam ille scientia non sit complexus; mythorumque antiquitatis, inprimis Romanæ, diversarumque rationum philosophicarum cognitio, ubique fere ostentata, declarat, cum et bonis magistris esse usum, et in ea civitate diu versatum, ubi literarum studia maxime vigerent.

Quando, quo ætatis anno, et quonam fato in Italiam pervenerit, parum liquet; neque magis constat, qua ratione se Stilichonis tutelæ commendarit, benevolentiamque Sere-næ sibi comparaverit. Romæ illum jam fuisse A. C. 394. inde facile colligitur, quod anno sequenti panegyricum in Probinum et Olybrium consules recitavit; quo in carmine cum liberalitatem Probi, patris illorum juvenum, præcipue laudibus efferat, fieri potest, ut ipse quoque illam sit expertus, ab illoque viro Stilichoni traditus. Cujus viri quoniam in illo carmine, ubi de rebus gestis Theodosii M. sermo est, nulla mentio fit, quem alibi induxit profitentem, se nihil sine illius opera gessisse; fortasse ante hujus Imperatoris mortem, quæ accidit A. C. 395. in Stilichonis tutelam non est receptus. Sed belli contra Eugenium poterat spectator esse, saltem ex propinquo; nam illum in castris quoque esse versatum, nullo modo potest probari. Post obitum autem Theodosii M. Mediolanum se contulisse atque in Stilichonis cohorte ab illo inde tempore fuisse videtur; quem virum, tunc principatum obtinentem in expeditionibus, forsitan secutus est. Ipse enim testatur in illa carminis prolusione, quo consulatus Stilichonis celebratur, se per quinquennium Roma abfuisse. Cum igitur Stilicho consul fuerit A. C. 400.: sequitur, ut ille se Roma Mediolanum contulerit A. C. 395.; quo anno, ut supra monuimus, Probinus et Olybrius consules fuerunt, et Theodosius M. mortuus est. Honores quoque, quibus ornatus est, ostendunt, quam carus fuerit fautoribus suis. Fuit enim Tri-

bunus et Notarius, ut ostendit tabula marmorea, in domo Pomponii Læti inventa. Cujus autem generis Tribunus fuerit, haud facile dixeris; sed castra illum esse secutum, minime potest affirmari.

In illud etiam quinquennium incidit iter Claudiani in Ægyptum, nulla alia ratione forsan susceptum, quam ut puellam, quam jam ante cognitam amarat, literis Serenæ ad parentes illius scriptis adjutus, in matrimonium duceret. Hujus rei mentionem ipse facit XL., ubi Serenæ matrimonii nomine et illustris et divitis gratias agit. Illas nuptias Alexandriae esse celebratas patet ex v. 55., quo tempore jam Honorius Mariam, Stilichonis et Serenæ filiam, in matrimonium duxerat, atque, ut equidem conjicio, post bellum contra Gildonem, circa finem anni C. 398. Mirum sane videri nequit, homines, tanta potentia indutos, poëtae nostri rationibus tantopere consuluisse. Quid enim tyranno ex barbaris orto, rerumque summam contra jus fasque sibi vindicanti, optatius contingere potuit, quam poëta aliquis insignis, qui res ejus vel levissimas tanta verborum magnificentia posset celebrare, omnibusque, quæ minus placerent, hominumque voluntatem offenderent, honestatis, justitiæ et æquitatis speciem rhetoricis artibus induere. Nihil enim est, quemadmodum nostra quoque memoria usu venit, quod multitudini persuaderi nequeat, non tam res quam verba ponderanti, neque quicquam est tam scœdum, quod non colore callidæ orationis obductum possit nitescere. Natura etiam ita comparatum est, ut deleta omnis libertatis sensu, omnique generosioris animi impetu, in publicis malis homines, quæ propulsare, cum vires deficiant, non possint, libenter acquiescant, facileque patiantur, ut illis felicitatis species induatur, ne quando levitatis abjectissimæ, qua hujusmodi ferenda et toleranda existiment, conscientia crucientur, aliorumque contentui exponantur. Illam igitur Stilichonis benevolentiam Claudianus carminibus sibi conciliavit, in quibus præconem agit ingenii illius virtutum et rerum gestarum, ita ut adulationi penitus inserviat, veritatique forsan parum

tribuat. Quæ quidem non in eam sententiam disputata accipias, quasi omnia, quæ laudibus effert, ingenio ejus debeantur, neque quicquam in ejus carminibus invenias, quo uti possis ad historiam illorum temporum accuratius expoliendam. Etiam si enim in Honorii et Stilichonis gratiam omnia erant componenda, quæ in panegyricis protulit: tamen, si quidem impudentiæ et summæ vanitatis crimen vel in laudando effugiendum est, ne is, quem extollas, risui propinetur, fundo aliquo probabili destituta esse omnino non poterant, quæ prædicanda suscepit. Atque hoc non tam valet in virtutibus celebrandis, in corporis pulchritudine et specie laudanda, quanquam etiam in his, quæ fidem aliquam dictis facere possint, non omnino debent desiderari, quam in rebus gestis prædicandis, in quibus semper aliquid subesse debet, quod vere gestum inter omnes constet, etiam si id artibus rhetoricis ornatuque poetico faciem externam sit nactum a rei veritate abhorrentem. Res ipsas comminisci ne abjectissimus quidem adulator temere audet; quia vel ipsius magnopere interest, cum maxime blandiatur, ab assentandi suspitione liberum videri, ne oratio ironiæ speciem induat; sed in iis explicandis, augendis, deprimendis, exornandis, et amplificandis consilio suo accommodate versari solet. Neque ei idcirco, cum nihil ferè sit, de quo in utramque partem disputari nequeat, præsertim si ejus, quod vel laudandum vel vituperandum susceperis, ratio pluribus accurate cognita non sit, manifestum vanitatis crimen potest intendi. Quapropter, carmina Claudiani, quanquam ad historiæ fidem ea scripsisse existimandus non est, quandoquidem nemo sanus ei, qui vel prædicatoris vel vituperatoris vices tuendas susceperit, injungere potest, ut sine studio et ira res commemoret: tamen in iis monumentis, ex quibus temporum ratio, qualis sub Theodosio M. ejusque filiis fuerit, possit constitui, vel gravissima sunt existimanda. Nec parva sane est utilitas, quæ ex eorum lectione ad historiam illius ævi condendam possit redundare; modo intelligas ornatum poeticum detrudere fucumque oratorium abstergere, ut nuda veritas possit apparere.

Quo rite facta, nescio sane, cur Zosimo, Zonaræ compilaribus, jejunisque annalium consarcinatoribus, et patribus ecclesiæ ipsis, quibus ea tantum probari solebant, memoratuque digna videbantur, quæ ipsorum superstitionibus essent accommodata, plus auctoritatis tribuatur, quam Claudiano. Uberior autem de fide Claudiani disputatio aliena est a nostro proposito, qui id agamus, ut constituatur, quemadmodum ille poëtæ vices defenderit; de illa autem omnino tacere nolimus propterea, ut non ignorarent juvenes, poëtam nostrum vel hoc nomine non plane esse negligendum. Ceterum carminibus in Stilichonem scriptis id assecutus est Noster, ut illius auctoritate senatus Romanus ipsi statuam cum titulo in foro ponendam decreverit, qui honor et illis temporibus non vulgaris fuisse censendus est. Eadem facultate poëtica multos præterea sibi proceres devinxit, ut Probinum et Olybrium juvenes, Mallium Theodorum, Gennadium, quos etiam in epistolis satis familiariter tractat. De iis, quæ post Stilichonis cædem, (interfectus autem est A. C. 408.) Claudiano acciderint, nihil omnino memoriæ est proditum. Alia quæstio eruditos exercuit, utrum Claudianus sacris Christianis initiatus fuerit, nec ne. Probabile quidem videtur, cum Imperatores cum proceribus plurium Deorum cultu abdicato ad puriorem religionem se transtulissent, jamque sacerdotum instinctu veteres cærimonias, quibus ante fuerant addicti, partim circumscribendas partim tollendas curarent, etiam poëtam in retinendis ritibus pristinis non fuisse pervicacem, sed lubenti animo ad nova sacra se contulisse, ut gratiam Imperatoris et sacerdotum, qui jam tum magnos spiritus sumere cœperant, vel hoc nomine iniret. Sed Augustini et Orosii testimonia contrarium perhibent, quorum ille poëtam nostrum ‘a Christi nomine alienum,’ hic ‘gentilem pervicacissimum’ nominat; atque in his acquiescendum esse censeo. Reliqua argumenta, quæ Gesnerus ex carminibus ipsis ducit, levissimi sunt momenti, aut potius nihil probant; etenim quid prohibeat, quominus vel sanctissimus poëta veterum loquendi formulis uti possit? Contra, Christianæ disciplinæ asseclam

Nostrum fuisse ex carminibus Græcis disputare velle, quæ sub ejus nomine circumferuntur, nihil aliud est, quam litem lite dissolvere; prius enim est probandum, quod probari nequit, illa ingenio Claudiani deberi. Sed satis jam de vita Claudiani disputatum est: videamus nunc, quali fuerit ingenio, quæque scribendi ejus ratio, quibus virtutibus illa inclaruerit, quæ vitia notanda videantur.

Tenendum est igitur, Claudianum fuisse Alexandrinum, in ea urbe natum, in qua etiam illis temporibus literarum studia vigeant, quibus sub Ptolemæis per omnem terrarum orbem nobilis erat et clara. Ibi scholæ geographorum, mathematicorum, astronomorum, seu potius astrologorum, philosophorumque discendi cupidus erant apertæ; qui, nisi omnino naturæ et ingenii dotibus destituti essent, variis doctrinis et multiplici rerum cognitione animum poterant locupletare. Diu autem jam ante perversus ille mos apud scholarum magistros reliquosque homines doctos invaluit, ut omnibus studiis a rerum actu et vera vita ad umbram et otium revocatis, finem scribendi et orandi delectationem solam statuerent, illamque non in gravitate rerum et utilitate, sed in figmentis et exornatione oratoria collocarent. Præterea vigeat in illa urbe grammaticorum multitudo, qui operam suam in fabulis subtiliter explicandis ponebant, qui multa veterum lectione erant imbuti, ingeniumque illarum rerum pervestigatione acuerant. Ex his facile potest colligi, qualis fuerit poëtarum habitus. Ingenia excolta et elegantia non deerant; sed omnes fere inventionis, quæ summa poëtices est, laude carebant, illaque simplicitate cum sublimitate conjuncta, quam tantopere in antiquioribus admiramus, erant destituti. Oratio eorum et nitida et tersa palæstram et oleum sapiebat; eamque commendare solebant ingenti doctrinæ copia, magno mythorum et historiæ antiquæ studio, et numeris versuum maxime exactis, omninoque naturali venustate repudiata artis illecebris placere cupiebant. In hac communi poëtarum Alexandrinorum imagine a nobis adumbrata prima quasi lineamenta jam ducta sunt, ex quibus Claudiani ingenium scriben-

dique genus, quod secutus est, cognosci possit, quippe qui similitudinem ejus familiæ, in qua natus est et educatus, in omnibus suis carminibus præ se ferat.

Adhuc juvenis in Græcorum scriptis versatus, quorum sermone etiam hactenus in carminibus faciendis usus esse videtur, nescio quo casu et quo anno Romam est delatus. Ibi Alexandrinum illud ingenium invenit solum, in quo lætius potuit efflorescere. Jam pridem enim sermo Latinus, ad rationem poëtarum Alexandrinorum temperatus, a pristina simplicitate deflexerat, candoremque suum cum ipsa civium libertate amiserat. Non enim amplius patriæ amori, frugalitati, gravitati, atque constantiæ in rebus gravissimis inserviebat, sed publicus ejus usus in adulando erat positus, depravato pulchri judicio accommodatus, atque in rhetorum scholis auditoriisque recitantium troporum figurarumque multitudine, formularum subtilitatibus pronuntiantique mollitia oneratus, obscuratus atque enervatus. Omnia ad aurium voluptatem referebantur; et quo quis magis ostentationem ipsam ostenderet, eo majori plausu excipiebatur ejus oratio. Sed de his uberius alio loco disputavimus.

Diu jam a rhetoribus erat receptum, ut veterum orationibus, præclarissimis naturæ atque ingenii fœtibus, excussis, non solum rerum inventionem, sed et compositionem omnemque elocutionem ad certas præceptiunculas revocarent, indeque artem efficerent, qua quis instructus orationes non illis quidem, ex quibus regulæ erant deductæ, pares, sed earum similitudines imitando expressas posset elaborare. In hac arte perficienda et locupletanda quo magis erant occupati, eo proclivior quidem via videbatur munita ad eloquentiæ laudem, etiam iis quos aditum ad oratorum cœtum natura pæne negaverat, sed eo magis ingenia ipsa, quæ libero cursu forsitan summa attingissent, præceptiuncularum angustiis circumscripta, dum locorum copia atque ubertate parata, remoto mentis in inveniando et excogitando labore, uterentur, torpore quodam exarescebant. Idem fere in poëtices studiis accidisse perquam

est probabile, cum ea partem eloquentiæ constituat, aut saltem cognatione arctissime eam attingat. Quæ tamen res suas habebat difficultates non facile superandas. Oratorum enim natura ita comparata est, ut partium descriptio in omnibus fere sit eadem, et ut diversitas, si qua est, a temporum, rerum, personarum, et locorum ratione facile possit repeti, et ad certas regulas, easdemque paucas, revocari. Carminum autem genera non solum infinita sed etiam natura sua tam diversa sunt, ut, si singula quædam excipias, compositio eorum ad præcepta deduci nequeat. Longe aliter autem se res habuit in ratione, qua res et sententiæ poetarum more possint efferi, seu in dicendi genere et ornatu poetis proprio, cum ipse sermo, quem antiquissimi Romanorum poëtæ adhibuerant, posterisque adoptandum reliquerant, ex Græco fonte fluxerit, et propterea imitandi consuetudo, antiquitatis auctoritate commendata, apud Romanos inveteravit. Ad eam igitur partis rhetoriæ similitudinem, quæ de enuntiatione agit, acutiores magis quam ingeniosiores totam sermonis poetici rationem, omnes tropos, figuras, imagines ad certa genera et classes revocare cœperunt, ut totum apparatus poeticum scientia complecti atque in promptu habere unusquisque posset ad sententias quascumque poetica veste induendas. Ita se res habebat sub serioribus Imperatoribus, ubi, ut monumenta, quæ ætatem ex illo ævo tulere, satis abunde testantur, ex laceratorum et comminatorum carminum ejus ætatis, quam vocant auream, fragmentis satis ridicule interdum comitis, nova carmina componebantur, seu potius Musarum ludibria. Ex quibus ea, quæ optima sunt, externam tantum carminum speciem induerunt, eorumque auctores id modo consecuti sunt, ut verbis sonantibus numeroque et concinnitate versuum auribus colligerent escas, quarum voluptas tamen mentis fastidio vel minuitur vel tollitur. In omni enim carmine, quod non impetu quodam et ardore mentis seu contemplatione seu cogitatione alicujus rei commotæ fusum, sed frigida præceptorum observatione consutum est, nulla vivida vis seu divina quædam aura lectores et auditores

afflat, ut rebus præsentibus quasi emoti arteque magica in novas regiones delati aliam et inusitatam rerum formam sibi videantur aspicere, novosque et insolitos animi motus sentire, quorum perceptione voluptatibus jucundissimis perfundantur, sed, dum aures vel maxime implentur, animus languet, eumque sudoris vestigia, quem anxia et operosa artis observatio expressit, frigore feriunt. Magis etiam hæc locum habent in inventione et compositione, quæ ad certa præcepta revocari nequibat; quam si respicias, facili negotio poëtas, quibus nascentibus Musæ arriserint, ab illis possis dignoscere, qui furorem simulatum quibusvis rebus potius, quam fontium divinorum haustibus debeant, etiamsi id quavis pagina vel verbis conceptis jurent.

Cum omnis poëtices ratio apud Romanos in hunc statum esset delata, ut arte magis quam ingenio regeretur, natum est panegyricum genus carminum, non plane hactenus inauditum, sed specie aliqua, quam origini debuit, singulari novum. Quod si enim naturam illorum carminum solam spectes, huc referri possunt omnia, in quibus laudes Deorum vel heroum vel virorum illustrium celebrabantur non lyrica sed epica ratione, ut Callimachi hymni, ut Theocriti carmen ad Hieronem, Hieroclis filium, ultimum Siciliæ tyrannum. Fortasse etiam in recitationibus poëtarum publicis, quæ in ludis Apollini et Musis Alexandriæ institutis fiebant, laudes Ptolemæorum canebantur. Idem fere factum est Romæ sub Augusto. Illud autem genus, de quo nunc agimus, ortum videtur ex orationibus panegyricis, quibus primum consules suffecti eo die, quo munus adibant, in senatu solebant Imperatoribus gratias agere, quod deinde etiam ab aliis et diversis quidem temporibus esse frequentatum reperimus. Exempla oratorum, præmiis et honoribus ob hanc rem ab Imperatoribus ornatorum, secuti sunt poëtæ, omnemque artem suam ad res gestas illorum celebrandas contulerunt. Et cupide sane ingrediebantur viam, qua sola latranti stomacho possent succurrere; nam omnis laboris fructus, Musarum studiis insumti, jam Ju-

vénalis tempore plausus erat et fames. Sed cum non amplius nascerentur poëtæ, sed in rhetorum subselliis et grammaticorum scholis fingerentur, nemini potest mirabile videri, quod in hujusmodi carminum inventione et dispositione rhetor jejunus, in enunciatione et ornatu poëta frigidus agnoscat. Quo tempore hic mos percrebuerit, non facile dixeris: prima hujus rei mentio, quod equidem sciam, fit sub imperio Pescennii Nigri et Alexandri Severi. Antiquiora autem extant duo carmina, quæ in hunc censum veniunt, alterum in Messalam, quod Tibullo perperam tribuitur, nec definiri potest, a quo et quo tempore sit scriptum, alterum ad Pisonem, quod Lucani nomen falso præ se fert, et Saleio Basso, qui sub Nerone et Imperatoribus sequentibus vixit, a Wernsdorfio assignatur. Forma quidem illorum plane eadem est cum eo genere, de quo nunc quærimus, sed missa sunt ad illos viros, non coram illis in cœtu aliquo solenni recitata.

His præmissis, accedere possumus ad id, quod nobis proposuimus, atque ostendere, quem locum inter poëtas Claudianus obtineat, quod scribendi genus secutus sit, quæ fuerint virtutes ejus, quæ vitia; de his enim omnibus nusquam, quod sciam, accurate disputatum est. Ut recte autem de poëta nostro et de ejus facultate poëtica judicemus, necesse est, ut carminibus, quæ ad nos pervenerunt, in sua genera descriptis, quemadmodum unumquodque tractatum sit, quidque in singulis præstitum, dispiciamus. Scripsit autem et recitavit primum carmina panegyrica in *consulatum Proбини atque Olybrii*, in *consulatum Honorii tertium, quartum, et sextum*, in *consulatum Fl. Mallii Theodori*, in *consulatum Stilichonis*, cui tria carmina impendit, quæ quasi unum constituunt. His annumerari potest carmen *Laudes Serenæ* continens. Sequitur alterum genus carminum, non tam forma quam materia a priori diversum, in quo poëta ostendit, quantus in vituperando esset. Sunt autem carmina *unum et alterum in Rufinum*, *unum et alterum in Eutropium*. Illud, quod tertio loco ponimus, ab iis, quæ præcedunt, disjunctum, complectitur duo carmina, alterum *de*

bello Gildonico, alterum *de bello Getico* inscriptum. Quarto genere continentur duo epithalamia, alterum *de nuptiis Honorii et Mariæ*, alterum dictum *Palladio et Celerinæ* inscriptum. Omnia illa hoc habent commune, quod ad epicum genus pertinent. Genus autem carminum prorsus peculiare constituunt ea, quæ *præfationum* titulos in fronte gerunt, quibusque majoribus carminibus, quibus sunt præfixa, prolusum est, et *Fescennina*, quorum sunt quatuor. Scripsit præterea Claudianus carmen epicum; *De raptu Proserpinæ*, cujus tres libros priores fortuna servavit; porro aliud ejusdem generis, *Gigantomachia* inscriptum, cujus principium tantum extat, et fragmentum e carmine Græco, quo, ut volunt, bellum Deorum contra Gigantes erat expositum. Sequuntur epistolæ quinque, *Deprecatio ad Hadrianum Præfectum Prætorio, ad Serenam, ad Olybrium, ad Probinum ut scribat, ad Gennadium ex Proconsule*. Tum *Eidyllia* septem, *Phœnix, Hystrix, Torpedo, Nilus, Magnes, Apomus, De piis fratribus et eorum statu*, quæ sunt apud *Catinam*. Tandem quinquaginta epigrammata, hoc enim titulo parva carmina varii argumenti et pretii, etiam Græca quædam, comprehenduntur, quorum pleraque Claudiano prorsus indigna sunt. His omnibus adjungi solet fragmentum poëtæ anonymi, quod *Laudes Herculis* continet.

Primum igitur agemus de carmine panegyrico, videamusque, quomodo poëta in eo adornando versatus sit, ita tamen, ut eum non ad certas leges et formulas, ex notione carminis in hoc genere perfecti, quam mente forsitan et cogitatione conceperis, deductas, exigamus. In hoc carmine ejus, in cujus honorem scriptum est, genus et natales laudantur, institutio et disciplina puerilis, studia juventutis, mores, res gestæ, dignitatis gradus, per quos ad summos honores ascenderit. Principia solent ex iis duci, quæ carminibus occasionem præbuerunt, et illic etiam fines spectare. Eædem igitur res argumentum constituunt, quæ in orationibus panegyricis, omnisque materia ex locis rhetoricis, in scholis ad nauseam usque decantatis, petita est. Disputatio autem de hoc scripturæ genere et caractere,

ejusque causis, si, quæ ante dicta sunt, memoria tenes, haud est difficilis. Totum est declamatio, quæ carminis speciem assumsit. Atque hoc præcipue inde est factum, quod illa carmina, ex orationibus panegyricis nata, naturam originis suæ traxerunt. Sermo enim solutus, numero poëtico adhibito, comparisonibus et imaginibus crebrius inductis, in poëticum, a quo tunc temporis in orationibus, si numerum excipias, haud multum abhorrebat, mutatus est; libertateque assumpta, qua in rebus exponendis poëtæ soli uti possunt, species quidem carminis nata est, cui tamen, si illius naturam spectes, hujusmodi argumentum parum est accommodatum. Etenim carminis ratio hæc est, ut diversa, quæ illo contineantur, totum aliquod conficiant in suo genere perfectum atque absolutum, cujus illa partes sint atque membra, quorum nullum salva conspiratione totius possit deesse. Illa autem rerum varietas, quæ hujusmodi carmine complectenda est, hoc uno cohæret, quod ad unum spectat, seu ad laudes unius pertinet. Etiam ille, qui laudat, nullum habet in rebus celebrandis liberum delectum, neque quicquam ad consilium suum minus accommodatum sine offensione potest relinquere, præsertim in rerum gestarum inopia, et, etiamsi hoc possit, tamen non semper res vel per se vel ex hominum sensu et consuetudine maxime memorabiles, cæ quoque sunt, quæ poëticam tractandi rationem facillime admittant. Simul cogetur sæpius poëta illius, quem laudat, existimationem cogitandi sentiendique rationem sequi, quam rei naturam et carminis, ita ut iis potissimum utatur, quibus ille maxime superbire soleat. Poëta porro, nisi magnitudine rerum et amplitudine ipse incaluerit, animos eorum, a quibus vel auditur vel legitur, non potest accendere. Sed quid esse poterat in puero, vix duodecim annos nato, magnopere laudandum, quæ virtutes Stilichonis in admirationem sui rapere, cum nihil eorum, quæ faceret, ad publicam utilitatem, nihil non ad sua comoda referret? Id igitur solum restabat poëtæ, ut animi motus, quibus ipse carebat, arte simularet. Non potest autem fieri, ut omnis artis ostentatio eos sensus excitet,

quos animi affectus veri eliciunt, ad quos loquendi ratio ea, quæ optima et fidelissima mentis interpretis est, sponte se accommodare solet. Ceterum laudandi consuetudine semel inducta, certamineque poëtis, præsertim famelicis, injecto, cum alter alteri in captanda Imperatorum et procerum benevolentia cedere nollet, accidit, ut in rebus citra omnem veritatis verecundiam augendis et amplificandis probabilitatis modum prorsus excederent. Quæ cum legimus, mirari licet, quanto stolidæ arrogantiae callo frons illorum fuerit obducta, quorum aures hujusmodi recitationibus paterent. Sed omnis exaggeratio, quæ primum animos pungit, consuetudine vim suam amittere, atque in inanem loquendi formulam solet abire, ita ut semper nova impudentia opus sit, ad veterem audaciam superandam. Atque, si semel a naturæ veritate in laudando discessum est, non potest consisti nisi eo, ubi verborum et rerum discrepantia ea demum facta est, ut vel fungis et stipitibus risum excutiat. Inde quoque narratio nascatur necesse est, non quæ simplicitate, proprietate, et venustate sensim in animos se insinuat, eosque molli quidem sed tamen efficaci imperio, quocumque velit, flectit; verum quæ inani verborum pompa sententiarumque strepitu aures tantum implet seu potius obtundit, et doctrinæ multiformis ostentatione ornatuque undique conquisito onerata riget. Ut actione aliqua inducta colorem epicum carmina trahant, ad fastidium, quod in perpetuis declamationibus et descriptionibus auditores capere possit, leniendum, Claudianus ratione utitur non semper felici, interdum jejuna, in qua magnæ imprimis Romæ Deæ partes sunt, interdum plures terræ in personas mutatæ et fluvii in scenam prodeunt, non ut agant, sed ut orationes, in quibus, quicquid figurarum et flosculorum scholæ rhetoricæ colligerint, consumtum esse videtur, cum artis ostentatione tanquam in auditorio aliquo recitent. In tanta sæpe rerum, quæ vera laude dignæ essent, inopia, est sæpe, quod mireris, qua ratione poëta parvis et interdum futilibus verborum et sententiarum pompa dignitatis speciem conciliarit, et quædam, non admodum honorifica, virtutis et sapientiæ splen-

dore dicendo induerit, et easdem sæpe res quanta varietate exposuerit. Cujus rei exempla in promptu erunt carminibus in tertium et quartum Honorii consulatum inter se comparatis; et quam studiose laudis et ostentationis materiam undique collegerit, specimen luculentum carmen in sextum eisdem consulatum suppeditabit. Ceterum ad rectum de toto hoc carminum genere judicium ferendum hoc in universum tenendum est. Omnis laudandi ratio, quæ quidem non solum ei, qui laudatur, sed etiam aliis, qui legunt vel audiunt, placeat, non magis ab imaginandi vi et Musarum dotibus, quam a sensu quodam exquisito et judicio poëtæ subacto pendet, ut intelligat, quo quis maxime ex sui ipsius et vulgi opinione ornatur, et quid alii, cum audiant, vel inviti probent seu rei veritate adducti, seu verborum et sententiarum lenociniis invidiam mitigantibus. Oportet enim carmen, quo laudes alicujus celebrantur, ut statua in honorem posita summaque arte expolita, omnium oculos cum voluptate non solum in se convertere, verum etiam jucunde detinere; quo frequentiores enim lectores invenerit, eo majus et perennius erit laudis monumentum. Nihil igitur in eo debet desiderari, quod in carmine politissima arte perfecto requiri solet; ut lector operis præstantia commotus summa voluptate perfruatur, itaque dulcedine captus teneatur, ut nullus in illo invidiæ sensus oriri, nec ipse ad historiæ veritatisque calculos possit confugere. Quod ut fieri possit, genuinus et sincerus animi sensus in eo spirare necesse est, quem artis ostentandæ et ornatus laboriose quæsiti suspicio non minus refrigerat, quam commodi alicujus aut accepti aut expectati. Subesse etiam debet vel vera et justa laudandi materia, vel saltem ea, quæ aliqua ex parte speciose possit commendari, et vel leviter tractata naturali fulgore exsplendescere. Errant quoque, qui arbitrentur, præcepta in hanc rem posse a rhetoribus peti; cum oratio, ut semel audiatur, componenda sit, carmen repetitæ lectioni vel auditioni scribendum. Neque quicquam magis Claudiano fraudi fuisse unusquisque fatebitur, quam forma ipsa carminum a poëtices natura utique aliena, unde natum

est aliquid, quod mixtas virtutes habet et rhetorices et poëseos, locumque obtinet inter orationem atque carmen; ejus ratio hybrida eo tempore tantum poterat placere, quo sensus pulchri exquisitus et perversæ magnificentiæ studio et exaggerandi audaciæ cessit. Probabile quoque est, Claudianum non animi voluntate et judicio hanc formam elegisse, sed consuetudine et more semel recepto ad illam esse delatum. Inter omnes poëtas, qui laudandi partes susceperunt, primum sane locum obtinet Horatius; neque fere quisquam est, qui majore cum dignitate illam provinciam sustinuerit. Sed rationes, quibus usus est ingenio limatissimo et judicii sensusque subtilitate ex consuetudine virorum elegantissimorum contracta dignissimis, haud scio an Iyrico generi sint propriæ, atque temporibus et institutis, quibus Claudiano indulgendum fuit, alienissimæ. Quotus enim quisque tunc illa blandimenta, ad quæ percipienda et teretes aures et sensus omni humanitate expoliti requirebantur, poterat intelligere, quotusquisque sibi persuadere, sæpius in una sententia, in unico, prope dixerim, verbo, majorem laudandi vim inesse, quam in oratione panegyrica vel verbosissima. Etiam si igitur Claudianus, si eum ad illa, quæ ars desiderat, revoces, minus probari possit; tamen excusatio illi est parata, si morem et consuetudinem, cui erat litandum, auresque obtusas et corruptum ætatis ejus judicium, quibus erat placendum, apud animum reputes. Progrediamur ad illud carminum genus, quod secundo loco posuimus.

Hujus generis ratio eadem est cum priori, materia diversa. In illo laudandi, in hoc vituperandi partes susinet; atque, si utrumque compares, invenias illum plus valuisse in hoc quam in illo. Scilicet in hostibus Honorii et Stilichonis lædendis, quicquid in eum finem utile putaret, eo poterat impune uti, cum sciret, ne monstra quidem inferna quenquam esse offensura; nam malos genios esse, eosque se rebus humanis immiscere mortalesque in fraudem agere, vel Christianæ fidei doctoribus tunc erat persuasum. Etiam fingendi et comminiscendi quæque libera erat potestas. In priori genere, ad meram ostentationem comparato, nulla

erat orationis varietas, omnia vel in summa rerum tenuitate splendida erant et magnifica; in altero lascivia interdum gravitati admista est, et dignitas subinde in petulantiam abit, indeque sermo modo cothurno incedit, modo soccis inambulatur. In hoc Furiarum et Bellonæ instinctu et auxilio pleraque fiunt; in illo magnopere erat cavendum, ne Deorum interventu et ope gloriæ ejus, quem laudaret, detraheretur. Ceterum in vituperando eandem viam ingreditur, quam in laudando; totam inimici vitam percurrit, omniaque ad odium, invidiam, infamiam excitandam idonea occupat, et carpendo, ridendo, calumniando vel vera vel ficta omni verborum turpitudine exagitat. Magis etiam ingenio indulget in inveniendis, epicaque ratione frequentius utitur, quam in prioribus, ut ostendunt carmina in Rufinum, quorum prioris prima pars, omisso principio, quod declamatoris est sermone poëtico utentis, Claudiano satis feliciter cessit. Aleto felicitatis, qua homines sub Theodosii M. imperio fruebantur, invidia corripitur. Quam felicitatem ut conturbet, convocat monstrorum infernorum concilium. Sententiæ dicuntur. Megæra censet, sufficere Rufinum Constantinopolim mittendum. Ipsa se accingit operi, illumque, cujus pueritiam ipsa finxerat, lucri cupidine et spe potentiæ futuræ concitat. Bene hominis astutia et calliditas exaggeratur, ne mireris Theodosium istius insidiis succubuisse. Hactenus bene; sed statim ad ingenium et consuetudinem poëta redit, declamationemque interponit frigidam, de cupiditate habendi, quam longa scelerum recensio excipit ab illo improbo commissorum, in qua satis prudenter pleraque tantum significat poëta, ad quædam alludit, ne invidiam faciat manibus Theodosii, quod nebuloni tantum indulserit. Quanquam autem poëta, si, quæ composuit, ad artem referas, in hoc genere magis probatur: displicere debet, si consideres vel levitatem ejus in laudando vel in vituperando cupiditatem. Sed patriæ vitiis inquinatus, Romamque profectus, Stilichonem patronum nactus est, prudentem quidem et callidum, sed et genere et moribus barbarum, cujus voluntati erat inservien-

dum. Inde quoque factum est, ut in spectaculis et immanibus et abominandis cum voluptate immorari videatur, dummodo Stilichonis vindictæ satisfaciatur. Quis enim ab humanitatis sensu non plane alienus illam Rufini dilacerationem, tanquam in tabula picta propositam, sine horrore et oculis irretortis potest aspicere! Valet tamen ad poetam ex parte excusandum, quod illorum hominum, quibus scribebat, oculi et animi consuetudinis callo erant obducti, nihilque gratius iis esse poterat, quam iram suam ulciscendique cupidinem expletam videre. Propterea quoque miser ille in frustula dissectus et dissipatus Rufinus nondum dimittitur, sed ad inferos deductus pœnæ traditur sempiternæ. Quid in vituperando possit efficere, videtur expertus esse in carmine XVIII. et XX., in quibus Eutropium spadonem, gravissimum Stilichonis adversarium, eversum et in exilium actum, in patroni sui gratiam non solum æqualibus sed etiam posteris abominandum reddere tentavit, nomenque illius æterna infamia aspergendum. Iste Eutropius, quod hactenus inauditum fuerat, et spado et consul, largam sane materiam maledicendi præbere potuit, etiamsi res ejus gestæ non magnopere fuissent culpandæ, atque illam rem quasi cardinem constituit, in quo utrumque carmen verteretur. Hac indignitate veluti vehementer percussus omnia monstra et portenta, quæ semper gravissima sunt habita maximeque dira, principio recenset, quorum tamen nullum tam foedum et immane fuerit, quam consul spado. Omni deinde verborum pondere utens eos, quorum est monstra procurare, Deorumque iram avertere, compellat, ut explorent, quæ tanta calamitas turpissimo illo omine portendatur, quove piaculo possit depelli. Cum fortuna expostulat, quod, si omnino voluerit servum facere consulem, non probum et frugi, sed abjectissimum, sed infinito-rum dominorum elegerit, qui non amplius vendi, ne dono quidem cuiquam obtrudi potuisset. Verba et sententiæ, quibus hæc expressit, hujusmodi sunt, ut vehementius et contumeliosius nihil possit excogitari. Potuisses expectare, jam satisfactum esse maledicendi officio, quod assen-

tandi studium poëtae imposuerat, verum illa omnia exordii tantum vices sustinent, statimque cognoscimus, poëtam in animo habere, nihil prætermittere, quod memoriam istius hominis aliqua ratione possit diffamare. Incipit enim a prima pueritia, eaque etiam, quæ fortunæ fuerant, suaque natura miserationem potius quam invidiam movere solent, summa inhumanitate vel potius crudelitate in ludibrium istius adhibet, dumque ea vel mente recolit vel effingit, velut lætissimo spectaculo frui videtur. Ex his rebus sæculi mores cognoscas, quibus talia placere potuerint. In sequentibus, ubi vitam spadonis usque ad ætatem ejus exoletam prosequitur, talem verborum, sententiarum, et similitudinum delectum habet, ut ex altera parte ingenium mireris, ex altera doleas, donum illud naturæ in re tam turpi esse consumptum. Imaginem enim miseri hominis videmus omnibus numeris absolutam, ut ad fœditatem et obsœnitatem nihil possit addi. Quæcumque mala senectus decrepita et neglecta afferat, in istam aucta etiam et amplificata congesta sunt. Sed piget istis rebus diutius immorari, in quibus, quantum arti tribuit poëta, tantum ab humanitate discessit; et quæ dicta sunt, possunt sufficere ad ostendendum, quibus lineamentis et coloribus usus sit in adversariis describendis, qua in re non dubitat, omnem probabilitatis legem migrare, dummodo curet, ne turpitudine aliqua vulgari insignes conspiciantur.

Progrediamur ad tertium genus, quo bellum Gildonicum et Geticum continetur. In quo cum persona vel laudanda vel vituperanda non sit proposita, sed res gesta exponenda, jure potuisses expectare, rationem epicam potissimum fuisse adhibitam. Verum multum falleris; nam in duobus illis carminibus actionis est parvum, nimiumque declamationis. Dii quidem et homines complures in scenam prodeunt, sed plerumque ut pueri, qui orationes memoriæ mandatas autem magistri cathedram recitant. Hoc præcipue locum habet in carmine xv., quia illa pars, quæ narrationem expeditionis continebat, fato intercudit. Mirari quoque hoc possis, quod in carmine xxvi. Claudianus illud ad

Pollentiam praelium, quod præ ceteris debuisset verbis exornare, leviter tantum attigit. Forsan consultius existimavit, paucis in illa re describenda defungi, quæ accurate exposita gloriam Stilichonis vel minuisset vel obscurasset. Hujus rei suspicionem ipsum quoque poëtæ studium movet in laudando Stilichonis consilio (v. 90. seqq.), quo pulsum Alaricum, quem, si adulatori fides est, vel vivum capere vel penitus delere potuisset, salvum et incolumem ex Italia decedere passus est. Hujusmodi eloquentiæ specimina sæpius nostra memoria in eo bello sunt edita, quo Germania, non virtuti et armis, sed Principum discordia proditiōni et perfidiæ cessit. Ceterum cum indoles et natura hujus generis carminum a prioribus non magnopere abludat, eaque vitia, quæ supra notata sunt, huic quoque insint; ad ea properemus, quæ restant.

Quartum genus, quod carmina in nuptias Honorii et Mariæ atque Palladii et Celerinæ complectitur, cum materia ipsa tum tractatione majorem lectoribus voluptatem præbeant. In hoc videmus poëtam, quanquam illis vinculis nondum plane exsolutum, quibus eum consuetudinis vis existimatioque publica de pulchro et honesto, qualis tunc temporis erat, innexum tenebat, liberius tamen incedere, et ex suo ipsius ingenio materiam petere, quam in prioribus vel virtutes amicorum vel vitia adversariorum præbuerant. Cum enim laudes alicujus persequi aut vitia aut rem aliquam gestam exponere magis sit oratoris vel historici quam poëtæ, quia tot tamque diversa, quæ simul prædicanda sunt, vix ita possunt componi, ut membra quasi unius pulchri corporis videantur, neque rerum delectus liber est, neque omni verborum et sententiarum pompa ille ardor excitari potest, quo liberi ingenii, sensuum et imaginum veritate accensi, fœtus agnoscuntur: noli mirari, quod in prioribus declamatorem tantum sentias poëtico ornatu incedentem, teque ipsum in tanto artis apparatu nihil commotum. Nuptiarum cogitatio copiam rerum et imaginum venustarum poëtæ menti suggestit, quas inventione ingeniosa ita conjunxit, ut naturali vinculo inter se cohæ-

rere videantur. Compositio atque adumbratio poëtam pro-
 dit; quanquam in singulis partibus expoliendis popularium
 magis iudicium, quam naturæ veritatem atque simplicitatem
 secutus sit, neque omnino liber fuerit ab iis vitiis, quæ tem-
 porum et morum corruptela in artem poëticam invexerat.
 In carmine x. fingit poëta Honorium amoris desiderio cor-
 reptum de nuptiarum dilatione queri. Cupido, auctor vul-
 neris, astat; et ubi vidit Honorii pectus telo misso in-
 flammatum, statim ad matrem avolat tantam victoriam
 nuntiaturus (x. 1—48.). Mores quidem ejus, qui, primo
 amore accensus, omnium rerum, quibus ante delectaretur,
 tædio afficitur animoque nequit consistere, in Honorio na-
 turæ accommodate sunt expressi; sed in querimoniis, quæ
 illi tribuuntur, plura sunt intexta, quæ abesse malis, præ-
 cipue dignitatis imperatoriæ mentionem ab amoris simpli-
 citate prorsus alienam. Hoc tamen Imperatoris reveren-
 tiæ poëta dandum putavit; nec Stilicho poterat in malam
 partem accipere, quippe qui, quo tutius ipse dominatum
 exerceret, speciem majestatis Honorio relinquendam exis-
 timaret. Sedes Veneris in insula Cypro ita describitur, ut
 agnoscas, Claudianum ingenio non fuisse destitutum, sed
 ævi vitiis, quibus rerum magnificentia plus quam simplex
 gratia placebat, illud fuisse inquinatum. Inde nata est
 auri et argenti copia gemmarumque pretiosissimarum mul-
 titudo, quibus omnia exstructa atque distincta narrantur.
 Sed hæc compensantur pulchro loco, quo Venus in cultu
 corporis occupata Gratiaque illi ministrantes inducuntur
 (v. 97—109.); et illo non minus venusto, quo Venus Cu-
 pidini, quem victoria superbientem, remque gestam festi-
 nanter et concise narrantem gremio exceperat, præ gaudio
 nihil respondet, sed statim, ornatu corporis accelerato ces-
 toque arrepto, ad littus properat, Amoresque alio alium ad
 Tritonem arcessendum præmio proposito dimittit. Pulchra
 quoque est illa scena, quam poëta carminis XXXI. prin-
 cipio oculis proponit. Venus in umbraculo vitibus con-
 texto super flores molliter reclinata somnum capit ad solis
 æstum vitandum. Nymphæ et Gratia sub ingenti quercu

iuxta requiescunt. Cupidines suspensis per ramos arcibus pharetrisque vel colludent, vel avium nidos investigant, vel mala legunt dominæ, vel volitant per summas ulmos, vel in statione sunt ad arcendos Faunos reliquosque Deos sylvestres, ne nimis curiosi Veneris somnum conturbent. Sed non aq̄ue bene Venus, ubi chori ex urbe vicina auditi somnum illi excusserunt, Amores dimittit ad quærendum Hymenæum, et cum ipsa in illum incidisset, ex eo quærit, cujusnam nuptiæ celebrentur. Ceterum motus animi, quos sentit Hymenæus Venere visa, egregie sunt expressi (v. 40. seqq.). Minus placet declamatio, qua ille generis nobilitatem et Palladii et Celerinæ celebrat (v. 56—99). Apte in priori (x. 135. seqq.) Triton Cymothoën reluctantem ambiens deprehenditur, qui, ubi audivit, si properasset, facilem sibi dehinc illam Deam fore, ad littus festinat, in illum corporis habitum compositus, quo Venerem per mare vehens a plasticis et pictoribus fingi solet. In itinere describendo poëta ingenio luxurianti nimis indulgit, nec margaritæ, a Nymphis marinis e maris fundo in dona nuptialia petitæ, satis probantur. In altero (xxx1. 103. seqq.) curru vehitur Venus floribus ornato et a columbis tracto; Amores avibus insidentes per auras iter faciunt. In oratione Veneris (x. 190—227.), qua comitibus partes cuique agendas distribuit, rerum opulentia, nimis studiose oculis exposita, offendit. Tandem ad Mariæ ædes pervenitur, quæ puella tum maxime ex veterum Græcorum et Latino-rum poëtis, et quod mireris, ex Sapphus carminibus, pudicitæ exempla discebat. Pulchritudo matris et filię Veneris stupore exprimitur adjectis similitudinibus haud ineptis; sed sequens oratio, quæ Veneri tribuitur (v. 252—281.) quanquam non omnino displicet, oratorios magis lecythos sapit, quam simplicitatem et venustatem Venere dignam. Etiam in altero (xxx1. 116—138.) Venus ad ædes Celerinæ tendit easque floribus ornat et balsami odoribus implet, tum, puella ad juvenem e matris gremio deducta, junctisque illorum manibus, illum, ut precibus po-

tius quam vi puellam aggrediatur, hanc, ne nimis juveni repugnet, adhortatur.

Ad quintum genus pertinent ea carmina, quæ in Mss. epithalamio Honorii et Mariæ vel præmittuntur vel postponuntur. Inscripta quidem vulgo sunt *Fescennina*; cum autem in Mss. hæc inscriptio variet, num ea genuina sit, potest dubitari. Carmina sunt quatuor, nec, ut vel ex argumento patet, inter se coheræntia, ut quidam tamen statuerunt, in quorum primo Principis pulchritudo celebratur, quæ tanta sit, ut omnes Deas amore accendat et vel Scythas et Hippolyten domet. In toto hoc carmine ne levissima quidem significatio occurrit, illud in Honorii laudem esse scriptum, sed potest ad quemcumque pulchrum Principem trahi. Ceterum non invenustum est, et inter meliora Claudiani potest censerî. In secundo totus terrarum orbis ad celebrandas nuptias invitatur. Priori forsân est postponendum. Tertium, quod scriptum est ad Stilichonem, frigidam continet sententiam, nec a virtute poëtica potest commendari. Venustius est quartum, nec solum ingenium Catulli, sed etiam lasciviam ejus spirat, verumque epithalamii titulum sibi potest vindicare. Barthius, quem secutus est Genserus, existimavit, illa carmina primo nuptiarum die a Claudio esse recitata, quæ cum minus placuissent quibusdam severioribus, illum, ut ostenderet, se posse etiam altius quiddam et gravius canere, septimo die attulisse epithalamium, quod nostro ordine decimum est. Verum enim vero omnia hæc nituntur conjectura, cui ansam dederunt vrs. 9. seqq. carminis 1x. quam nec infringere nec confirmare operæ pretium videtur.

Porro illa carmina, quibus prælusit majoribus Claudianus, novum genus constituunt, in quorum nonnullis ostendit, quid præstare potuisset, si Musis tantum, non Honorio et Stilichoni, cecinisset. Forsân suum quodque carmen e majoribus præfatiunculam habuit, sed quædam, cum colligerentur in unum fasciculum Claudiani carmina, jam intercederant; ut, contra, quædam præfatiunculæ extare viden-

tur, quæ ad illa carmina, quibus nunc præfigi solent, nullo modo pertinent. Carmen quidem IV. quod in fronte secundî in Rufinum carminis collocatum videmus, ad hoc minime spectat, quemadmodum jam Barthius recte observavit, neque magis ad aliud quodcumque eorum, quæ servata sunt. Quo, nisi omnia nos fallunt, ei carmini prælusum est, quod victoriam de Getis a Stilichone in Græcia reportatam celebrabat, ad quam non uno in loco Claudianus alludit. Nec incredibile est, poetam, qui victos ad Pollentiam barbaros cecinit, illam cladem Getis illatam silentio prætermisisse, cum tam amplam laudandi Stilichonis materiam præbere potuisset. In hoc Musas invocat, et Apollinem ipsum, ut suæ sedis defensorem coronent, deinde argumentum carminis majoris, quod subinde recitaturus est, proponit, Stilichonemque rogat, ut canenti sibi aures præbeat. Sermo purus est et comtus, neque ornatu neque doctrina molestus; sententiæ non operose quæsitiæ, sed ab ipsa re suggestæ. Propter nimium tumorem minus placet carmen II. quod forsitan interpolatione laborat. Jucundam quoque similitudinem continet VI. modo obliviscaris, Deum illum Honorium fuisse, puerulum, undecimum vix ætatis annum agentem. Dignitas cum suavitate egregie juncta est in carmine IX. et, si quid judico, ipsi epithalamio, cui præfixum est, illud est anteponendum. Minus placet carmen XVI. propter similitudinem nimis longe quæsitam neque satis convenientem. Præfatio carminis XVIII. non amplius extat, qua tamen, ut ex Claudiani consuetudine colligere possumus, destitutum non fuit. Etiam secundum in Eutropium prælusionem habet ipso carmine longe meliorem. Carmen XXIII. non tertio libro in Stilichonem, sed primo, præfigendum videtur, et ad omnes tres pertinuisse, nec ex XXII. 286. seqq. possis colligere, Stilichonem nondum Romæ fuisse, cum illa scriberentur. Non quidem invenustum est carmen XXV. sed venustius XXVII. si illud ipsum, non eum simul, in quem scriptum est, consideres. Elegantissimum sane XXXII. habendum, quod principia, incrementa, et perfectionem navigationis paucis versibus complectitur, sed ad librum, in

cujus fronte nunc legitur, vix pertinet, neque magis XXXIV. Nihil enim in illis est, quod ad ea, quibus præmittuntur, possit trahi. Hoc autem omnes fere habent præfatiunculæ, ut iis aliquid insit, ex quibus tuto colligas, quorsum pertineant. Ceterum hæc duo carmina illi epico, etiamsi integrum ad nos pervenisset, virtute poëtica palmam præripiunt, nisi dignitatem carminis decempeda metiaris.

Carmen epicum, quod vulgo *De raptu Proserpinæ* barbare, ut existimat Heinsius, qui *raptus Proserpinæ* corrigendum censet, inscriptum est, ab actione, quam voluit primariam poëta esse, titulum traxit, quem etsi nemo facile contendet esse genuinum, tamen similem illud carmen in fronte gessisse, docent verba Sidonii Apollinaris IX. 271. sqq. Omnem disputationem ex illa quæstione ortam, num fabula de Cerere et Proserpina præbere potuerit materiam carmini epico satis idoneam, vanam puto et inanem, cum, quid ingenium aliquod felix et a natura benigne instructum possit efficere, definire nequeas, nec, si vel pluribus conata haud prospere cesserint, non inde sequetur, argumentum, quod incassum toties tentatum sit, ab hujusmodi tractatione prorsus abhorere. Recte quidem dixeris, quo uberius res sit, quam tibi proposueris, eo faciliorem reddi laborem, quippe quia in rerum copia electione tantum opus sit et diligenti compositione: ingenium tamen fons est rerum inexhaustis, unde semper depromi possunt, quæ argumento desint, ita ut nihil tam simplex sit et tenue, quod non tractatione fieri possit uberius. Quid? Iliade penitus incognita, si quis iram Achillis cum Proserpinæ raptu animo contenderet, utram rem et graviorem et uberiorem judicaret? Quæ cum ita sint, neminem movere debent, quæ Walchius contra disputavit. Quin, qui neget, actionem illam non tam quidem per se, quam propter ea, quæ secuta sunt, esse gravissimam, arbitrator esse neminem. Quid enim magis, non ad certam aliquam gentem, sed ad omne genus humanum potest pertinere, quam agriculturæ inventio, unde semina simul omnis humanitatis vitæque cultioris et sparsa sunt et effloruere? Hanc rem ita tractare, ut admiratio inde et delectatio audi-

tores et lectores capiat, poëtae est ingeniosi. Num autem hoc omnino fieri potuerit in actione, in qua Deorum tantum partes sunt, nec affirmaverim nec negaverim. Quid fieri potuerit, nemo facile dixerit; quid factum sit, facilius dijudicabitur. Sed mihi propositum non est, ad præcepta, quæ artis scriptores excogitaverunt, Claudianum exigere, et ut alter Procrustes, quæ lectuli modulo minus conveniant, vel amputare, vel dilatare; verum ut unus de multis, non de schola neque a magistro, quæ mihi probentur, quæve minus, candida mente profitebor. Sunt quædam principia veri et pulchri in animis hominum insita, quibus ut quique proxime accedunt ad naturæ simplicitatem, ita maxime quasi impetu quodam cæco reguntur, quanquam illorum ab omni rerum copulatione remotorum sibi conscii non sint. Illa citra rerum complexum animo sibi proponere, aliaque ex illis ratiocinatione deducere, accurate definire, ad genera et classes revocare, artemque inde efficere, recentioris, et nostræ maxime, erat ætatis, iudicii que maturitatem requirebat et quasi principatum, quem temporibus antiquis imaginandi vis et ardor aliquis animi obtinuerat. Quæ quidem ante oculos habere, cum veterum monumenta legas, ad multas res utile est, præcipue autem id præstat, ut intelligas, tenerum et incorruptum naturæ sensum in hominibus, certum aliquem ingenii cultum rerum quadam felicitate nactis, sed pristina morum simplicitate nondum amissa, plus efficere potuisse, quam subtilissimas de arte disputationes, quibus nostra ætas onerata est et laborat. Videamus jam, quemadmodum poëta argumentum sibi propositum persecutus sit.

Contra Horatii, eorumque qui Horatium secuti sunt, de carmine epico præcipientium, normam atque regulam non moderate et modeste Claudianus orditur, sed spiritu quodam vehementiore animi, divino afflatu concitati, principio statim incedit et speciem potius vaticinaturi, quam narraturi, præ se ferre videtur. Quæ ratio cum acriter sit a quibusdam notata, dispiciendum est, num habeat, quo se quodammodo tueatur, aut num aliquid sit, quod poëta sequi

potuerit. Nempe ea erant canenda, quæ magnam partem apud inferos fuerant gesta. Hæc siue monitu divino scire poëta non poterat; animum igitur ab Apolline occupatum fingit, mentemque priorem penitus expulsam, seque inter earum rerum species repente delatum, quas erat expositurus. Hanc animi concitationem subitique furoris accessum exprimit imaginum obscura et confusa significatio, quæ oculis de improvviso sunt abortæ, atque illa fictio, qua in templum Cereris Eleusiniæ delatus sibi videtur, iisque sacris interesse, in quibus actione quadam oculis ea proponebantur, quæ argumentum carminis constituunt. Jam sibi redditus, quanquam mente adhuc commota, Deorum inferorum veniam precatur, ut sibi, quæ viderit, cum aliis liceat communicare. Hoc entusiasmo, quo poëta consilium atque argumentum carminis proponit, lectoris animus necesse est vehementer commoveatur, expectatioque intendatur, quam deinde ne destituat narratio ipsa, etiam atque etiam cavendum est. Verum nequaquam illa frustrabitur lectores, si rerum expositio ita est temperata, ut admirationem moveat, sustentet, sensim augeat, animum spe et timore suspensum teneat, novaque semper voluptate permulceat, etiamsi impetus, quo opus est inceptum, in sedatiorem narrationis habitum, rebus exponendis aptum, abierit. Cogitemus igitur poëtam repentino numinis instinctu mente solita emotum, novisque rerum imaginibus, quæ ei aliæ post alias suboriuntur, stupentem et conturbatum, rerum novarum multitudine et mole plane oneratum, conditionemque suam in universum tantum indicantem, potioraque capita eorum significantem quæ ante oculos versantur. Narratio, quæ sequitur, videri potest ejus, qui resipuerit, aliisque, quæ viderit, animo rursus composito et quieto exponentis. Hanc rationem secutus esse videtur inter alios Wielandus noster, in carmine *Oberon* inscripto, quem nemo sanus, nisi qui veterum exemplis prorsus acquiescendum, Horatiique præceptum semper et ubique sequendum putat, nulla rerum naturæ ratione habita, hoc nomine vituperabit. Quæ quidem veteres in ratione et disciplina pulchri instituerunt at-

que sanxerunt, plerumque sunt ejusmodi, ut ipsius naturæ dictata, a quibus non sit recedendum, existimari debeant; quorundam autem ratio ea est, ut certis tantum rebus astricta perperam ad omnia quæcumque transferantur. Quemadmodum nemo negabit, veteres in pulchro et venusto dijudicando plus vidisse et sensisse acutius quam nos, qui a naturæ simplicitate remotiores variisque opinionibus et institutis, pravo more receptis, corrupti sumus; sic stolide antiquitatem admirantis est, arbitrari, veteres omnem rerum naturam exhausisse, novisque commentis nullum locum reliquisse. Hæc sufficiant ad carminis epici proœmium contra eos defendendum, qui, ut frigidi grammatici, non rationibus pugnant, sed præceptis tantum nituntur, quæ apud veteres legerunt. Cum autem per se intelligatur, principium carminis, illa ratione constitutum, quanquam natura sua lyricum sit, lyricumque dicendi genus postulet, non ita tamen comparatum esse debere, ut a reliquo corpore, tanquam pannus inscite assutus, dissideat, sed transitum mollem atque facilem habere, ut quasi geminum totius membrum videatur; Claudianus in hoc minus ferendus est, qui, ut alia, quæ ad dictionis genus pertinent, omittam, non probanda, clivo molli seu per gradus non descendit, sed plane ab alto in lutum, ut aiunt, se præcipitat. Quis enim ex hoc principio hujusmodi narrationis initium (v. 32.), quo anus auspicari solent nœnias suas, æquo animo potest ferre? Sed satis de proœmio; videamus totius carminis dispositionem.

Inducitur statim Pluto ira commotus, quod solus ex Diis connubio egeat, ejusque jussu monstra inferna contra superiores bellum parant (v. 32—41.). Cum jam omnium rerum confusio ex hac contentione immineret, Parcæ, ad pedes illius abjectæ, rogant et obtestantur, ut a Jove conjugem petat, nam repulsam eum laturum esse negant (v. 41—67.). Verecundia precantium motus, per bonam gratiam obtinere statuit, quod vi sibi conciliare paraverat (v. 67—75.). Jam quæritur, cur ira Plutonis tam repente et tantopere exanderit. Num jam precibus ante, et sæpius, rem tentaverat

incassum? Et, si tentaverat, quod tamen nusquam significatur, quanam re motus Jupiter, siquidem omnino id negare potuerit, negavit? Deinde, si Parcarum arbitrio omnia subjecta sunt (v. 51—53.), cur ad pedes Plutonis accidunt supplices? Possis dicere, non Deorum res, sed hominum, omniumque rerum, quæ in terris sunt, ad arbitrium Parcarum ex mente poëtæ pertinere (v. 55—63.); sed si dissolutionem *legum pacis firmatarum* (v. 64.), quarum auctores Parcae se profitentur, cum ex iis, quæ statim sequuntur, tum ex superioribus (v. 42—47.) explices, rerum omnium complexum ab nutu et arbitrio Parcarum pendere Claudianus finxit. cf. v. 215—217. Tandem, si futuri erant consciæ, quid omnino belli apparatu erat opus, quandoquidem eæ tantum a Plutone fuissent consulendæ? Quæ cum ita sint, apparet, totam rem non satis accurate a poëta fuisse expensam. Sunt præterea, quæ notatu digna videantur: præcipue displicet comparatio (v. 69—75.) per se satis bona, sed loco inepto.

Mercurio prope accito declamationem Pluto, ex rhetorum subselliis petitam, detonat, qua satis superbe Jovem increpat, bellumque minitatur, nisi obtemperet imperataque faciat (v. 89—116). Jupiter, perlatis mandatis, terrore forsitan percussus, postulatis annuit; illo tantum angitur, quæ tandem illud conjugium sit secutura. Sed ecce, cogitanti, animumque in omnes partes versanti, pulcherrimum scilicet suboritur consilium (v. 117—121). Quæ sequuntur de Cerere et Proserpina (v. 122—140) satis bona sunt, quibus indicat poëta, unicam Cereris filiam Proserpinam esse matricque carissimam, jam ab Apolline et Marte in matrimonium petitam, quos tamen mater repudiaverit, illamque puellam, cum raptus ejus tum maxime timeretur, in Sicilia loco aliquo ante præparato a matre fuisse absconditam. Sequitur locus communis de Sicilia ejusque insulæ natura, cujus descriptione, velut gemmula, carmen poëta distinguere studuit, non quidem omnino aliena, sed tamen frigidiuscula (v. 140—157). Ætnæ montis descriptio (v. 158—168) alienior est, aptiorique fortasse loco (III. 330.

sq.) potuisset inseri; sed sequentes versus, quibus physices doctrinam ostentare videtur, mihi quidem non solum frigidissimi, sed plane absurdi videntur. Ceterum vix attinuit, Siciliae nobilitatem tantopere celebrare, cum obscurus aliquis angulus Cereris consilio accommodatior fuisset, id quod Ceres ipsa sentit seroque profitetur (111. 120. sqq.).

Filia, ut putabat Ceres illa quidem, bene abscondita, iter facit per aërem ad Cybelen in Phrygiam (v. 170—211.). Quod cum Jupiter vidisset, Venerem arcessit, eamque jubet postero die Proserpinam, dolis circumventam, in campum deducere, simulque hortatur, ut fines imperii sui etiam apud inferos proferat, ita ut vel Furiae amoris vim sentiant (v. 212—226.). Mirationem quidem, verum minime epicam, hoc loco facit consilium a Jove initum, quod a Venere perficitur ita, ut Pluto, in cujus gratiam omnia fiebant, ne minima quidem significatione certior fieret; quodque ille iter statim ad illum locum molitur, in quem Proserpinam Venus erat deductura, quem ut scire posset tantum aberat, ut plane etiam ignoraret, quid Jupiter stultisset. Qui potest poëta epicus illa prætermittere, quibus omissis vel vulgaris narratio manca fiat!

Venus in Siciliam properans adjunxerat sibi comites Minervam et Dianam totius consilii ignaras. Cur hoc factum sit, docemur infra (111. 209.) ex mente nutricis (v. 229—236.). Expectari poterat, poëtam descriptionem aedium, in quibus Proserpina delitescibat, non esse omissurum, idque potissimum commemoraturum, quantopere latuerint consilio Cereris accommodate; sed palatium a Cyclopihus structum finxit cum opere firmissimum tum materia magnificentissimum (v. 237—245.). In illis Proserpina telam texebat, in cujus artificio describendo Claudianus Ovidii more luxuriatur (v. 246—265.). Lacrymæ subito obortæ faciunt omen (v. 266—268.). Deæ cardine verso intrant, subitusque rubor, in quo describendo quatuor versus impenduntur, Proserpinæ faciem tingit (v. 269—278.). Jam aures cupide arrigimus, ut percipiamus, quomodo Proserpina deas exceperit, quam fraudem Venus molita sit, ut

miseram illam et comites falleret; sed frustra, reticentur hæc, et ruboris descriptioni hoc tantum adjungitur: noctem venisse. Quæ hoc loco desideres, infra (III. 207. sqq.). Electra ex parte narrat. Contra miraberis, Plutonem, qui de Jovis consilio nondum erat edoctus, nec sciebat, Proserpinam sibi destinatam, nec ubi gentium illa moraretur, nihilominus tamen iter ad superos parare, equosque curru junctos jam paratos ante fores habere.

Sequitur liber secundus. Luce nondum orta Proserpina cum deabus Hennam petit monstris nequicquam monita (v. 1—10.). Frustra quæris, qua re sit adducta, ut matris præcepta negligeret. Quo divinationi lectorum relicto, in cultu, quo Proserpina et deæ fuerint ornatae, describendo non invenuste Claudianus occupatus fuit (v. 11—54.). Euntibus additur Nympharum agmen, inter quas Cyane eminet (v. 55—70.). Henna, cum vidisset illas adventantes, Zephyrum rogat, ut vallem, per se jam amœnam, arboribus, herbis, floribus exornet exquisitissimis (v. 71—117.). Satis bene hunc locum tractavit Claudianus, sed singulis ex sæculi ingenio nimis operose persequendis simplicitatem neglexit. Dum virgines in floribus legendis sunt occupatae (v. 118—150.), subito fragore terrentur. Pluto nempe, cujus currus misero Encelado, vix Ætnæ molem sustinenti, altos sulcos imprimit (quale phantasma!), exitum cum quærit nec invenit, trabali sceptro terram ferit, omniaque gravi motu concutiuntur (v. 151—185.). Terror occupat supera (v. 186—192.). Equi primum in sole caligant, mox lucis patientes et verbere incitati iter celeriter perficiunt (v. 192—203.). Proserpina in currum rapta Minerva et Diana raptorem invadunt, illa minaciter eum increpat, jamque missura erat hastam, sed fulmine a Jove misso deterretur (v. 204—233.). Quidnam Veneri acciderit, utrum cum reliquis aufugerit, an partes mutas egerit, in dubio est relictum. Oratio, qua Proserpinæ valedicit Minerva, dolores habet nullos sed multum artis (v. 234—246.). Sic quoque docte lamentari vicemque suam lugere Proserpina didicit (v. 247—272.). Tandem Pluto,

nunc quidem primum amoris accessum sentiens, lacrymisque Proserpinæ commotus, eam solatur et elysii descriptione et spe potestatis futuræ (v. 273—306.). Tandem nuptiæ apud inferos omni, qua par est, lætitia et festivitate celebrantur (v. 307—366.); nec pronuba deest, cujus vices Nox suscipit, nec epithalamium.

Librum tertium Deorum concilio Claudianus orditur, quod frequenter occurrit apud poëtas. Jupiter convocaverat Deos, ut eos vetaret minis gravissimis adjectis, raptorem Proserpinæ matri filiam quærenti indicare, ut coacta omnes terras peragraret, votique compos tandem facta indicioque læta hominibus fruges impertiret. Se nempe olim auream ætatem sustulisse, ne homines otio et torpore conficerentur, corporisque et animi vires in quærendis vitæ necessitatibus exercerentur. Nunc autem naturæ almæ precibus, ut sibi liceret, egestati humanæ opibus suis subvenire, sese cedere (v. 1—65.). Comminatione igitur Plutonis Jupiter cogitur suam ipsius filiam prodere, hancque rem malam in bonam vertit hominibus, Cereremque erroribus insuper fatigat, ut illis melius tandem sit. Jam quoque quæras, quorsum tandem tot tantique errores? Nonne et sine his, præmio judicii statim proposito, Ceres fruges terræ dare poterat? Equidem habeo, quod ex antiqua illa fabula respondeam; vellem tamen me a poëta vel verbo esse monitum. Sunt præterea plura, quibus elucet, poëtam de consilii ratione non nimis fuisse sollicitum, et ingenio, quatenus in rebus inveniendis se exserat, acumen defuisse. Interim Ceres somnia videt complura ex *ὄνειροπόλων* disciplina quasi subnata, quorum alia aliis clariora et significantiora erant. Ceterum numen aliquod somnians ab aliquo poëta fuisse inductum, nunc quidem, cum hoc scribo, legere me non memini. Tandem ipsius filiæ imago oboritur cubanti, matrisque incuriam, non quidem immerito, sed paulo tamen vehementius, quam filiæ par esset, incusans, macie confecta catenisque oncrata (v. 66—110.). Quibus rebus excitata Ceres, ut, quemadmodum ipsa profitetur, securiorem filiæ locum prospiceret, animo calamitatem jam præsentente,

Cybelem matrem reliquit, et in Siciliam itinere per aërem facto festinat (v. 111—136.). Moræ omnis impatientia anxiusque matris animus bene est expressus (v. 137—145.); nec minus ipsa attonita gravissimoque dolore subito oppressa, ubi ædes apertas et desolatas invenit (v. 146—164.). Comparatio, quæ sequitur, minus est apta (v. 165—169.). Incidit tandem in Electram, nescio cur, latentem, quæ lectori non nunc demum innotescere debuit; qua visa Cereris dolor in exclamationes et interrogatiunculas, ostentationi comparatas, erumpit (v. 170—192.). Longam Electra narrationem incipit earum rerum, quæ partim in scena jam erant actæ, partim agendæ potius, quam narrandæ, fuissent, partim novæ sunt, ut Cyanes in fontem mutatio, fata Sirenium, quæ adeo obscura proferuntur, ut ex illo quidem loco vix possint intelligi (v. 193—253.). Ceres, quæ cum tigride, cui catuli sunt erepti, comparatur, Olympum adit; primoque vehementer vociferando et increpando, deinde misericordia Deos, inprimis Latonam, commovere studet, ut, ubi Proserpina sit, indicent. Qua re ubi nihil perfici vidit, omnes terras se pererraturam esse minatur (v. 260—329.). Quo facto vadit ad Ætnam, ejusque igne duas pinus excisas accendit, iterque meditatam ingreditur. Hæc ad alia, vel graviora, relata fusius tractata sunt. Reliqua desunt.

Ex hac brevi carminis totius descriptione cuique erit perspicuum, multa esse, quæ ad narrationis perfectæ atque absolutæ facti cujusdam notionem, animo et mente conceptam, exacta reprehendi possint; non pauca enim adeo manca sunt, ut putes, quædam in duobus primis libris intercidisse, aut poetam, ut fieri solet, quasdam tantum partes prima statim cura, prout vel in hac vel in illa re opus facilius succederet, perfecisse, ceteras secundis curis reliquisse, sed vel morte vel aliis rebus præpeditum ad incudem revocare opus non potuisse. Nec dispositio admodum placet; etiamsi id vitio verti non possit, quod præcepta, quæ ex rerum ordine et collocatione ab Homero et Virgilio adhibita, deducta sunt, Claudianus non sit secutus. Illa enim collo-

catio pro argumenti ratione varia esse potest; semperque probatur, si virtutes habet illas, quibus expositio epica destituta esse omnino non debet, ut expectationem et excitet et augeat et teneat. Ipsæ quoque personæ, quæ inducuntur, quanquam et indole et moribus diversæ sint, actionis varietatem nihil fere augent, prodeunt tantum, ut oratiunculas declamitent, quas nisi respicias, statuæ plerumque sunt inanimes in scena ornatus causa positæ, non actores fabulæ. Partes quoque, quas poëta illis tribuit, et mores, quos affinxit, dignitati, qualem quidem poëtæ antiquiores singulis statuerunt, non satis convenire videntur. Jupiter ille pater Deum Plutonis minis anxius et confusus displicet, multo magis timoris turpitudinem falsa oraculorum necessitate celans, et principio tertii libri Thrasonem in Deorum concilio agens. Quid de Plutone dicam ira æstuante sine ulla causa idonea, bellumque non indictum et quasi ante res repetitas superis movente? Proserpina pulchra quidem puella et simplex, sed nulla re, qua animos in se convertat atque aliqua ratione sibi conciliet, insignis, telam texit, flores legit, et rapitur; verum nisi rapta clamasset, fidemque deorum et matris implorasset, vix tandem esset, quod vices ejus doleremus. Mater sola lectoris mentem occupat, proculque dubio primas actionis partes sustinet, variæque animi commotiones, quibus agitur, convenienter sunt expressæ. Illa sola est, cujus caritate, qua ducitur in filiam, suaviter afficiamur, cujus conditio, etiamsi incogitantiam ejus culpamus, nobis curæ sit, quacum indignemur et irascamur, quamque libenter per orbem terrarum errantem secuti essemus, nisi illa carminis pars, quæ errores ejus continebat, intercidisset. Ceterum in toto carmine nulla inest animi magnitudo cum ipsius fati necessitate colluctans, qui animus justus et propositi tenax ne oppressus quidem fleatur, cujus vivo quasi exemplo discamus, quantum valeant vires humanæ; nullum certamen virtutum cum vitiis, quod vehementer ad nos pertinere arbitramur; nullæ insunt difficultates aliæ post alias continuo abortæ, quæ, quamvis puffasses eas insuperabiles, tamen ratione improvisa superan-

tur; nulla Deorum miracula et interventus, quibus res humanæ subito subvertuntur, exitusque novos et inexpectatos nanciscuntur; nulla denique oracula, quæ ambiguitate sua primum homines in fraudem agunt, deinde aliis ejusdem argumenti illustrata rursus in rectam viam eos deducunt, tandemque rerum fide probantur. Hujus generis quidem aut plura aut omnia argumenti ratio, in quo Dii tantum partes sustinent, non admittit; nihilominus tamen inde non potest colligi, illud epicæ tractationi omnino fuisse ineptum, cum hoc tantum exploratum habeamus, finem epici carminis et admirationem esse et delectationem, parum autem intersit, quibus rebus ea efficiantur, nec, quia vulgaris ratio, in Homero et Virgilio adhibita, locum habeat nullum, sequetur, nulla omnino id fieri potuisse, nisi aliorum ingenia nostro modulo metiri sustineamus. Iniquius, mea quidem de sententia, comparisonem Claudiani cum Ovidio instituit Walchius, cum hic diversum plane consilium sit secutus, ad quod si ea, quæ tradidit, exigas, totam Ovidii rationem optime constare tecum senties. Nihil sane in illa de Cereris et Proserpinæ fati narratiuncula, cujus in summa facilitate, non in epica dignitate, laus consistit, occurrit, cujus causam non videas, adeo, ut non solum res gestæ legantur, verum etiam intelligantur, nihil omissum deprehendes, quod ad rerum gestarum illustrationem pertineat. Ingeniosa certe, ut hoc solo utar, et naturalis est illa ratio, qua Pluto apud Ovidium in amorem incidit; apud Claudianum cæcus ille est et subitus impetus, qua præceps agitur, cujus nec causa nec ratio nec incrementa cognita sunt. Frugum quoque repertio est illa quidem res maximi momenti, unde omnis ingeniorum cultus, omnes cœtus civiles, omnisque humanitas originem duxit. Sed gravitas ejus summaque dignitas non cuivis satis obvia est, sed perpendiculari tantum, et eorum, quæ inde secuta sunt, seriem animo consideranti. Quæ cum paulo remotiora sint, nec poëta id egerit, ut hæc lectori succurrerent, factum est, ut tota res miuorem ad animum vim haberet. Omnino fabula est ejusmodi, ut tractantem copia rerum magis quam inopia urgeat;

est enim multorum poetarum perpolitione trita atque decantata, variique mythi cum illa conjuncti sunt, qui non solum ad argumenti dilationem atque amplificationem, sed etiam ad ornatum et varietatem pertinere possint. His Claudianus quidem usus est, minus tamen ad actionem variandam et multiplicandam, quam ad rerum descriptiones facultatisque oratoriae ostentationem. Quod enim ex omnibus carminibus, paucis tantum exceptis, constat, etiam ex hoc elucet, Claudianum neququam ingenio destitutum, sed totum illud consumptum esse in elocutione, ita ut inventioni vacare non posset.

Sequuntur epistolae, quarum dignitatem reliquis carminibus inferiorem putat Gesnerus adeo, ut existimet, sibi rogandum esse lectorem, ne ex illis virtutes Claudiani ponderet, seu ne arbitretur, quoniam superiora egregia fuerint, etiam has sibi esse imitandas. Moverunt illum virum doctissimum ea, quae olim solebant cum de universo epistolarum genere, tum de epistolis poetice disputari, omnibus ad Ciceronis et Horatii epistolas relatis. Sed nec Cicero tenui et incompto scribendi genere semper usus est, verum ad res, personas, et tempora accommodato; neque Ovidius, qui illud genus praecipue exornavit, nusquam exsurgit sermoneque utitur exquisitiore. Quae cum ita sint, Gesnero assentiri non possum; quanquam non is sum, qui putem, in illis epistolis poetice luculenta facultatis poeticae specimina Claudianum edidisse. Si a scribendi genere recedas, quod nimis quaesitum interdum adeo tumet, illa carmina minime in postremis ejus sunt habenda; et illud ad Olybrium, in quod imprimis censoris severitatem destringit Gesnerus, mihi quidem non admodum displicet, cum reputem, epistolam esse ad poetam et oratorem copiosum et grandiloquum (v. 3. sqq.), cujus judicio et voluntati vel in literis conscribendis esset servendum. De prima epistola, seu carmine XXXIX. jam supra locutus sum: quae restant, ad dicendi genus Claudiani universum pertinent, de quo infra sermo erit.

Veniamus jam ad illa carmina, quae *Eidyllia*, nomine satis indefinito, vocantur, narrationes et descriptiones similes

quibusdam, quæ Statii Sylvis continentur, illisque Ausonii carminibus, quæ sub eodem nomine venduntur, continentia. Habent hoc peculiare, quod rem aliquam, vel minus notam, vel memorabilem, exponunt, aut aliquid vel a natura vel ab arte profectum describunt. In toto hoc genere sæpius accidit, ut poëtæ pictorum officia et munus occupent, in eoque nequicquam laborent, quod poëseos ratio non possit efficere. Descriptio enim alicujus rei verbis instituta, quæ necessario fit partibus aliis post alias descriptis, quarum priorum imagines vel deletæ sunt vel obscuriores factæ prius, quam ordine ad posteriores veneris, tam vivida et luculenta esse nullo modo potest, quam ejusdem imago lineamentis et coloribus in tabula aliqua expressa oculisque exposita. Imaginandi vis in ordinem quasi coacta et coërcita, facultate libere agendi exclusa, incassum laborat ea repetere seu retinere, quæ jam extincta sunt seu evanescent, atque inde frigus animis oboritur, quod vel splendidissimæ dictiones non possunt defendere. Videntur hæc carmina ad ea pertinere, in quibus plerumque ingenii periculum facerent, qui versibus scribendis operam dare instituerent, aut jam exercitati in hac re otium fallerent. Fortasse etiam hoc genus in grammaticorum scholis natum est, cum magistri discipulis rem aliquam, a vetere aliquo poëta paucis tantum versibus tractatam, imitandam, variandam, omnique ratione locupletandam proponerent. Hinc a poëtis recentioribus, ingenio non admodum abundantibus, sed sermonis poëtici artem probe edoctis, retentum est studioque singulari excultum. Narrationem continet primum carmen, quod inscriptum est *Phœnix*; et septimum, in quo exponitur pium facinus duorum fratrum, qui parentes suos senes in *Ætnæ* montis eruptione humeris sublato servarunt. Reliqua vel rem aliquam describunt, vel narratiunculam descriptioni adjunctam habent. Quanquam acumen quæsitum, doctrinæ ostentatio, et miraculorum studium in omnibus se exserat: tamen, si verum fatendum est, hæc parva carmina illis longioribus, in quibus rhetor se jactat, longe præstare videntur. Colorem, quo scholæ infecerunt poëtam, etiam in his videas; præci-

pue in secundo et quinto, quibus principia obtigerunt magis ab oratoris quam a poëtæ facultate profecta; sed in hoc Martis et Veneris, quorum ille ex ferro, hæc ex magnetæ erat facta, comubium eleganter est descriptum, nec sine voluptatis sensu legetur. Quartum carmen in fine mancum est, pannumque, ni fallor, stulte assutum habet. Pars ultima, quæ periit, descriptionem Nili exundantis, faciemque Ægypti inferioris in mare, insulis innumeris consitum, mutatæ, continuisse videtur. In descriptione Aponi fontis, quod argumentum est sexti carminis, passim virtutes et vitia Ovidii agnoscuntur: est tamen ex omnibus thermarum descriptionibus, quæcumque apud veteres leguntur, et multæ ad nos pervenere, longe optima. In ultimo, quod ex piorum fratrum, quorum statuæ apud Catinam fuisse dicuntur, contemplatione natum est, Claudianus poëtis recentioribus exemplum proposuit, quomodo pulchrum artis statuariæ opus pulchre possit describi. Sed de hoc carminum genere hæcenus: properemus ad reliqua.

Carmina minora varii argumenti variæque dignitatis, quæ communi epigrammatum nomine vulgo complectuntur, adhuc restant. Ex his salem habent et urbanitatem XXIV. in Alethium quæstorem, et XXVII. in Jacobum Magistrum equitum. Illius versus Claudianus riserat, rationeque ironica iram ejus deprecatur; hunc per omnes sanctos, superstitionem forsân Christianorum ridens, rogat, ne criticum agere velit versuum suorum. Item XXIX. satis lepidum est, ex ambiguitate vocis *pedis* in podagricum de versibus claudicantibus judicantem. Aculeum quoque habet XXX. in Theodorum et Hadrianum. Mordacia sunt, sed lasciva obscenitate, XXV. et XXVI. in Curetium. Ex his omnibus et Alexandrinum Nostrum fuisse et dicacem tuto colligas, quæ sane Martialis carminibus non sunt inferiora. Huc pertinet quoque XLII. nimis obscurum. Brevem sententiam continent et acutam XXXIX. XL. et XLI.

Ex illo genere, quod rei naturam lepide exprimit, sunt VI. VII. VIII. IX. X. XI. XII. Latina, et XIII. XIV. Græca de Crystallo inscripta, a diversis forsân auctoribus profecta.

In quibusdam acumen nimis quæsitum est, et XVIII. in Sphæram Archimedis. Inventio est venustissima. Jupiter sphæram illam admirans inducitur.

Elegans sententia continetur carmine v. in concham, e qua Serena lavatur. Huc pertinet quoque XXXIV. de balneis Quintianis.

Pro epigrammatum natura nimis forsân longum est I. et II. quorum primum mulas Gallicas describit barbaræ voci Galli actoris obtemperantes, ut mirum non amplius sit, Orpheum cantu pecudes demulsisse: alterum in senem Veronensem, qui suburbium nunquam egressus est; in quo natura ejusmodi hominis, rerum cognitione, quam peregrinationes afferre solent, plane destituti, summaque vitæ simplicitas vigorque corporis nullis vitiis imminutus, quæ in magno hominum cœtu et nasci et disci solent, egregie describitur. Acumen latet in duobus versibus supremis, ubi ille cum peregrinatore comparatur.

Armentum describit IV. in tabula forsân pictum, et XXXVII. quadrigam marmoream acumine operose quæsito.

Carminibus XX. XXI. XXII. XXIII. munera Serenæ ad Honorium missa prosecutus est; non invenusta illa quidem, muneribus tamen ipsis commendanda.

Frigida sunt III. XXXI. XXVIII. et XLIII.; nec non Græca XVI. et XVII.

Fragmenta sunt XXXII. XXXV. XXXVIII. XLIV. L. et XV. Græcum, seu non satis liquet, quid sibi voluerit poëta. Forsân amore correptus Apollinem, qui ipse quoque amoris vim senserat, rogat, ut sibi canturo adsit.

A pia quidem mente, sed ab omni gratia poëtica destituta, XLV. XLVIII. XLIX. Latina, et XLVI. XLVII. Græca sunt profecta, ut mireris fuisse, qui arbitrarentur, illa Claudiani ingenio deberi.

Plane obscurum est XIX. de *Polycaste et Perdice* inscriptum. Spectat enim rem aliquam, quæ nobis plane est incognita.

Demonstratis iis, quæ Claudianus in inveniendò, quæ primaria poëseos virtus est, et in disponendò præstiterit,

veniamus tandem ad enuntiationem seu ad indolem sermonis, quo est usus. Scripta ejus vel obiter perlustranti statim apparet, illum adhibuisse dicendi genus copiosissimum. Ornatum petivit cum ex rebus tum ex sententiis. Ad rerum copiam, qua semper vel in argumento maxime tenui et exili solet abundare, pertinet doctrinae ostentatio, qua nemo fere poëtarum Latinorum ante eum tantopere sibi placuisse videtur, quanquam jampridem eam adhibere cœperant, eoque majori semper studio, quo magis ingenii defectum, cujus sibi conscii essent, illis subsidiis cuperent supplere. Quod quidem studium, cujus fons in natura animi humani, non veræ utilitati, sed famæ inani, servientis partim, partim in ipsa imitandi ratione situs est, nulla alia civitas magis alere atque excitare poterat, quam Alexandria, et virorum omni literarum genere doctorum copia, et monumentorum scriptorum multitudine, ubi summa omnium artium ac disciplinarum, quas quidem tunc hominum solertia excogitaverat, brevi et nullo fere negotio poterat colligi. Quo amplior autem et diffusior erat rerum cognitio, qua memoriam locupletabant, eo minor suberat facultas mente et cogitatione eam digerendi, ejusque acumini subjiciendi. Qua utilitate, quæ ad subigendum formandumque ingenium unica est, plane tandem neglecta, illa sola est relicta, per se nullius pretii, quam in ostentatione scientiæ collocabant. Hac quoque usi sunt poëtæ, nec in postremis Claudianus. Solent quidem vulgo, in quibus poëtis illud studium se exerit, eos doctos vocare, eorumque doctrinam magnopere admirari: verum, etiamsi sumas, non omnia, quæ scirent, eos effudisse, sed longe plura retinuisse, solidæ tamen eruditionis gloriam hujusmodi poëtæ nequaquam merentur; quandoquidem omnia, quæ venditant, puerili studio in scholis erant comparata, aut aliunde facili negotio quæsitæ, ut memoria tantum opus esset mediocri ad ea complectenda, nullaque fere mentis contentione ad ea intelligenda. Quam ob rem nescio, an vanitas illorum potius ridenda, quam doctrinae ubertas suspicienda sit. Claudianus in iis rebus, quæ ad philosophicas disciplinas pertinent, cum Mallii prudentiam laudaret, suam ipsius lectoribus jactitasse vi-

deri potest; nam omnis divinarum humanarumque rerum scientiæ potiora capita, diversasque de iis philosophorum opiniones maxime memorabiles exposuit. Etiam astronomiæ exquisitoris, non poëticæ, cognitionem ostendit multis in locis, quæ tamen ex Claudii Ptolemæi inde tempore Alexandrinos, qui quidem doctrina vel leviter essent imbuti, fugere non poterant. Quæ etsi sint per se egregia, tamen poëseos naturæ parum accommodata esse dici possunt; etenim illa res tantum ita prosequitur, ut in sensus incurrun, respuitque subtiles illas rationes, quæ calculo tantum posito aut mente et ratiocinatione colliguntur. Nemo sane frequentior fuit Claudiano in fabulis antiquis proferendis et coacervandis, quas mutare solet interdum et variare et rationi philosophicæ accommodare Stoicorum, qui hoc inprimis instituerunt, et popularium suorum exemplo; ita, ut non necesse sit in iis, in quibus a vulgari consuetudine recedit, ad obscuram Heraclidis disciplinam confugere, aut alios auctores circumspicere, quos secutus sit. Terrarum quoque et regionum descriptionibus abundat; quod mirum esse nequit, cum Alexandriae geographiæ studia florerent. Qua in re simul apparet, eum illorum, quæ versus septentrionem sita sunt, vel imperfectam vel nullam habuisse cognitionem; et in quibusdam aliis, quorum verum situm ignoraret, ut passim alii quoque fecerunt, ingenio indulgisse. Præcipue splendidissimorum urbium, montium, et fluminum, vel mythis celebratorum, vel rerum annalibus memorabilium, frequens fit ubique mentio, nulla fere habita in urbibus ratione, utrum extarent adhuc, an ruinæ tantum superessent. In exponendis quoque rebus suo tempore gestis colores solet petere ex antiquorum et Græcorum et Romanorum moribus atque institutis, id quod in promptu debet esse carmina ejus legenti, ne ea, quæ diu jam in desuetudinem venerint, Claudiani adhuc temporibus obtinuisse existimentur. Qua re hoc est consecutus, ut iis dicendi formulis posset uti, quas prisei poëtæ adhibuerant, suæque orationi antiquitatis dignitatem conciliaret. Sed inde interpreti difficultates ortæ sunt ad dissolvendum plerumque difficillimæ. Ritus enim, instituta, religiones Græcorum, Ro-

manorum aliarumque gentium ita erant ea tempestate confusa, ut ex illa colluvie nova plane rerum facies exorta esset, quæ rursus subinde variis ex causis mutabatur, aliamque speciem quotidie pæne induebat. In his et publicæ et privatæ vitæ vicissitudinibus tantum abest, ut definire possimus, quæ cuique tempori fuerint propria, quidque postea vel dentum vel additum vel immutatum sit, ut ne eam quidem rerum formam, qualis Claudiani ævo fuerit, cognitam perspectamque habeamus. Ita fit, ut in ejus carminibus voces quidem audiamus et legamus in priorum poetarum monumentis satis obvias, rerum autem ratio per illas expressarum interdum nos fugiat, quando ex adjunctis cognoscimus, eam ab antiqua illa et vulgari diversam fuisse. Admirabilis porro erat morum Romanorum in homine Alexandrino cognitio, eorum præsertim, qui locum habuerant in libera republica; hanc quoque quavis pagina ostentat, exemplaque et comparationes inde alias super alias repetit, quasi id egerit, ut dominatum inanibus libertatis verbis commendaret; nec in omni historia Romana vix factum aliquod seu res accidit memoratu digna, cujus ille loco plerumque apto mentionem non faciat, passimque rebus præsentibus ingeniose accommodet.

Præterea dicendi genus, quo Claudianus usus est, similitudinum, comparationum, figurarum, troporum est refertum, quorum in iis carminibus, quæ in laudem vel in vituperationem alicujus scripta sunt, iis plerumque gaudet, quibus res supra modum vel augentur vel deprimuntur. Oratio non ex mentis conditione sponte nata, ita ut ex ejus colore suum colorem traheret, sed arte quæsita est, singulaque ad præceptiones quasi composita sunt. Unde factum est, ut illa imaginis sit instar, ad picturæ quidem leges delineatæ, pigmentis non naturalibus, sed exquisitissimis quibusque, obductæ, vitam stolide ludentis, non oculos animosque contemplantium, sibi que imponi libenter patientium, fascinatione suavissima perstringentis. Quemadmodum omnes res ad ostentationem comparatæ sunt et congestæ, non ut admirationem moveant, quippe in quo declamator raro

soleat acquiescere, sed ut attonitos homines reddant, miraculoque stupentes; ita etiam in elocutione nullæ sunt luminum et umbrarum gratæ vices, suavesque misturæ, colores non ad veritatem temperati rerumque naturæ convenientes; nullæ partes sapienter neglectæ recedunt, ut, quæ potiores sint, sponte emineant, sed ad modum picturarum Sinensium magna est rerum varietas sine ulla copulatione et consilio, lumina ardent tenebris adjectis, pigmentorum fulgor oculos graviter ferit, omniaque plana et in eadem superficie jacentia deprehenduntur. Cum animus poëtæ rebus ipsis non magnopere moveretur, nihilominus tamen affectus vehementes essent simulandi: ad eas confugit rationes, quas veræ mentis commotiones antiquioribus poëtis et oratoribus suggesserant, iisque pro instrumentis usus est ad sensus simulandos, quas ipse habere non posset. Neque sane mirum est, illum inflatum passim et tumidum esse factum, ubi grandis et sublimis videri vellet, cum ipsa ostentandi ratio ita sit comparata, ut quæ in medio posita sunt transeat, et extrema semper sectetur. Quando enim veri sensus desunt, ideoque nihil est, ad quod verba et dictiones referas; fieri non potest, quin tumida fiant, quæ sublimia velles, improba, quæ audentia, et nimia, quæ plena. Omnes præterea, qui ingenio, vel natura vel consuetudine circumscripto, utuntur, ut totum mente complecti, partesque inter se ad convenientiam totius accommodate disponere non valeant, in singulis membris, iis præsertim, quæ amplissimas descriptiones admittant, ornandis occupati esse solent. Cujus rei exempla cum plurima apud recentioris temporis poëtâs, tum etiam apud Nostrum occurrunt; adeo, ut interdum videantur illis locis non pro luminibus esse usi, quibus totum distinguerent, sed carmina sua scripsisse, ut fila haberent, quibus gemmulas istas, ante comparatas et politas, ordine quasi continuarent. Illæ descriptiones etiam hoc habent proprium, quod omnis fere cura consumpta est in materiis exquisitissimis et pretiosissimis undique colligendis, ratio autem, qua composita sunt omnia, vel omnino interdum neglecta est, vel tam insulse

designata, ut statim videas, pulchri et venusti sensum, qui ordine rerum aptaque illarum copulatione cernitur, ineptæ et puerili cessisse magnificentiæ, quæ imperitorum tantum oculos pascat, nauseam vero moveat genuinæ elegantiæ assuefactis. Ne tamen iniquam de Claudiano sententiam feramus, hoc tenendum est, in illo carminum genere, ad quod necessitas magis illum compulit, quam animi voluntas adduxit, et in quo, quod profecto dolendum est, ingenium suum haud mediocre consumsit, plurimum illorum judicio erat dandum, quorum laudes essent sibi celebrandæ. In his enim, non quod tibi magnificentum et præclarum videatur, dicendum est, non eo modo, qui solus recto rerum judicio possit probari; sed ea, quorum causa maxime sibi plaudant, eaque ratione, qua obtusus eorum sensus et iudicium, nulla fere politiori humanitate excultum, lætetur. Barbarorum autem oculos venusta rerum forma raro in se solet convertere; aut, etiamsi naturæ beneficio molliores sensus nacti sint, tamen materia ipsa formam commendet necesse est, quam sint admiraturi. In iisdem carminibus nimio artis ostentandæ studio laborant etiam omnes fere comparationes et similitudines, quæ, cum ad ornatum, cui in illo scribendi genere maxime inservitur, pertineant, frequentius occurrunt. Plane nova invenire in tanta poëtarum, qui præcesserant, multitudine, difficile erat et omnino arduum ei, qui a pueris ad imitationem aliorum ingenium suum composuerat; decantata autem repetere non erat poëtæ, ingeniosi nomen sibi vindicantis: omnis igitur opera in variandis, exornandis, et dilatandis erat impendenda, in quo etiam omnem dicendi copiam exposuisse Claudianus videri potest. Quamquam enim sæpius eandem rem profert, tamen semper fere tanto verborum delectu, tam nova sententiarum conversione utitur, ut, nisi penitus attendas, vix repetita te legere sentias; atque id non solum fecit in iis, quæ hoc natura habent, ut variandi copiam ultro præbeant, verum etiam in vulgariibus atque tritis, quæ minus in exornandi studio exercitatus, aut minori ingenii ubertate instructus, vix semel splendide extulisset, sine tædio iterare se posse desperasset. Atque,

quod difficillimum in hoc genere est, ut et satietatem lectorum evites, et in puerorum ludibria non incidas, hoc fere semper providit inexhausta ingenii sui copia. Mihi quidem, carminum lectionem per intervalla repetenti, oborta semper est ea cogitatio, ut statuerem, Claudianum non tam sententiarum copiae studuisse, etiamsi et his abundat, quam singulis novo semper modo variandis, atque in hac re summam elocutionis collocasse. In verbis semper summus adhibitus est delectus, ita ut in rebus laudandis gravissima quæque et ornatissima et maximam vim habentia delegerit; in vituperandis haud raro quidem ad turpia descendit, in quibus tamen vel acumen vel elegantiam, siquidem illa in istiusmodi rebus possit locum habere, agnosces, neque unquam ornatum poeticum desiderabis. Inprimis ad indolem Claudiani sermonis pertinet gravissimorum epithetorum copia, nusquam fere temere, sed magna cum diligentia positorum, quæ quidem interdum nimio studio quæsita pauloque altius petita sunt, ut vix possis dispicere, quid poeta sit secutus. Illis potissimum usus est pro gemmulis, quibus orationem distingueret, et splendorem, non tam grato lumine fulgentem, quam scintillantem, per totum ejus decursum diffunderet, qui quoque eam vim habuit, ut vel doctissimorum et elegantissimorum virorum oculos adeo deliniret, ut in reliquis sermonis vitiis cœcutirent, aut judicēs essent nimis dissoluti. Omnes enim propemodum ita existimaverunt, Claudianum poetam esse inter Latinos Virgilio tantum postponendum, ejusque lectione vehementer delectati sunt. Nec, si sermonis cultum et splendorem, verborum suavem collocationem, versuum numerum et diligentiam consideres, habes sane, quod illorum iudicium magnopere deprehendas, quippe qui in illis, quæ ad instrumenta tantum artis poeticæ rectius referenda sunt, quam ad veram ejus indolem et naturam, omnem illius facultatis vim sitam esse arbitrarentur. Sunt tamen verborum et enuntiationum complexiones, quantum suam suavitatem habent, auribusque concentu suo blandiuntur, oratoriae magis quam poeticæ. Modo sententiæ per plurium membrorum, numerose et concinne inter se

copulatorum, continuationem devolvuntur; modo eadem res bis, ter, interdum quater alia sententiarum conversione aliisque verbis iteratur: sed membris concisis, nullaque copulatione junctis, ut in summa dicendi copia species aliqua brevitatis ostendatur. Interdum non membra solum membris, sed verba etiam verbis respondent; concinnitasque non sponte oblata, sed curiose quaesita, apparet: id quod omnino indolem sermonis panegyrici ostendit, quæ non solum in Plinio juniore, sed etiam in illis, qui eum secuti sunt, deprehenditur, et remansit in carminibus panegyricis, ut vel ex hoc fontem agnoscas, unde illa sunt derivata. Frequentissime occurrunt duæ enuntiationes, eandem sententiam complectentes, quarum, quod altera per affirmationem expressit, altera per negationem effert numeris priori respondens. Ad communem versuum, quibus Claudianus utitur, indolem referas, quod graves sunt, et sonori et splendidi; non semper quidem tanta arte inter se contexti, quantum in Virgilio admiramur, cujus rhythmicæ versuum continuationes jure putandæ sunt attigisse summa, ad quæ in illo artificio possit perveniri. Huic autem rei Claudianus temporis angustiis exclusus non eam poterat curam impendere, qua Virgilius carmina sua perpolivit. Quam limatæ autem aures nostri poetæ fuerint, et quam elegans ipse in versuum constructione, multa loca ostendunt; inprimis ea, ubi versuum numerus ad sensuum et rerum rationem attenuatus deprehenditur. Non est igitur, quod negemus, in artificio poetico Claudianum fuisse maxime exercitatum; sed, si ille nihil præter panegyrica, et epicum illud carmen, quod de raptu Proserpinæ est inscriptum, reliquisset, nihilominus tamen non magis genuinus Calliopes alumnus esset habendus, quam Seneca tragicus Thaliæ, etiamsi in dialogis hujus spiritum tragicum, et in choris lyricam majestatem non magnopere desideres. Ex parvis autem quibusdam carminibus, ut supra monuimus, tuto possumus colligere, Claudiani ingenium meliori tempore fuisse dignum; gloriæque suæ apud posteros eum melius consuluisse, si vacuus a curis et vulgi securus in antris et umbraculis

Musarum esset versatus, nec invitas eas in domum Honorii et Stilichonis, tanquam in pistrinum, compegisset. In omnibus autem vitiis, quæ illi jure exprobrari possunt, talis tamen est, qualem illa tempestate nequaquam expectasses: tantam in quibusdam carminibus parvis et in singulis reliquorum locis ostendit ingenii elegantiam, tanta est sermonis, quem adhibuit, puritas, ut raro sæculi in barbariem inclinantis vestigia occurrant. Quæ cum ita sint, recte dixeris, errorem quendam naturæ Claudiani ingenium, tanquam semen aliquod, non veris tempore apto, sed æstate jam inclinata, terris intulisse, quæ herbam quidem luxuriantem producerint et flores fructus ostendentes uberrimos, qui tamen ad maturitatem pervenire non potuerint. Accedit quoque, quod carmina ejus pleraque sunt ejusmodi, quæ non liber animi impetus fudit, sed quæ debent originem occasione subito abortæ, non satis opportunæ ad mentem magnitudinis et admirationis sensu inflammandam; nec, etiamsi eum ab aliis negotiis plane vacuum cogitamus fuisse, satis mirari possumus, quod tot sæpe carmina, tam prolixa, in tanta rerum jejunitate, uno eodemque anno conficere potuit. Cum quoque, quæ scripsisset, statim recitanda et in patronorum honorem evulganda essent, Horatiano præcepto, ut scripta nonnum in annum premantur, non poterat uti, illaque opportunitate, quam optimis quibusque poëtis fortuna non negavit, carmina sua retractandi et male cusa ad incudem revocandi, erat destitutus. Etiam post Stilichonis necem, si modo illi viro superstes, nec calamitate ejus fuerit implicatus, tanta rerum commutatio facta est, ut, quæ laudibus ante celebrata fuerant, nunc maximo odio premerentur; quo tempore igitur de iis limandis non poterat cogitare, quæ, si sibi consulere vellet, penitus essent abolenda. Quæ cum considerem, mihi persuadere non possum, ut statuam, Claudianum unquam carmina sua colligendi et secunda cura edendi consilium agitasse. Ex carminum etiam, quæ supersunt, ratione et ordine diverso, quo in Mss. juncta deprehenduntur, necnon singulorum mutilatione et defectu, verisimile est, ea post illius mortem, quæ quidem

adhuc deprehendi possent, esse collecta, cum jam temporum lapsu non pauca essent vel deperdita vel suppressa. Forsan inde quoque explicari possunt interpolationes haud paucae, aut, si mavis, loca plane inepta et frigida, quorum culpam poëtae manes immerito sustinent, et nimia brevitare perplexa, quæ ex lacunis male consutis possunt orta esse. Præcipue in iis carminibus, quæ epigrammatum nomine circumferuntur, difficile est iudicatu, quanam Claudiani sint, quæque alium auctorem habeant: in hoc certe necum consentient omnes, ea, in quibus res religionis Christianæ celebrantur, ad illum non pertinere, sed lusus esse pii cujusdam ingenii, bene quidem de republica Christiana sentientis, sed ab omni facultate poëtica adeo abhorrentis, ut ne oscitanti quidem Claudiano in mentem venire potuerint, etiamsi sumas, illum vel ad Christianam sectam se convertisse, vel semper fuisse ejus asseclam, cujus tamen rei in reliquis carminibus nullum extat vestigium. Inter reliqua quoque nonnulla sunt dubii auctoris, et hujusmodi, ut operæ non sit, de iis longam disputationem instituere.

G. L. KÖENIG.

TESTIMONIA

DE

CL. CLAUDIANO.

Romæ Tabula Marmorea.

STATUÆ basis marmorea, in foro Trajani inter ruinas effossa, Claudiano fuit honorificentissima. Hanc, ex Claverio, ‘ Pomponius Lætus, ævi sui Quintilianus, possedit atque in honore habuit.’ Hujus tale fuit elogium: ‘ Cl. Claudiano V. C. Tribuno et Notario, inter ceteras ingentes artes prægloriosissimo Poëtarum, licet ad memoriam sempiternam carmina ab eodem scripta sufficiant, attamen testimonii gratia ob judicii sui fidem DD. NN. Arcadius et Honorius, felicissimi ac doctissimi Imperatores, Senatu petente, statuam in foro Divi Trajani erigi collocarique jusserunt.’ Ubi et hoc Distichum Græcum repertum est:

Εἰν ἐνὶ Βιργιλίῳ νόον καὶ μούσαν Ὀμήρου,
Κλαυδιανὸν Ῥώμῃ καὶ βασιλεῖς ἔθεσαν.

Quod sic ad verbum interpretamur: *Roma et Reges, seu Imperatores, posuerunt Claudianum, seu statuam Claudiani, habentis in se uno Virgilio mentem et Musam Homeri, hoc est hujus fecunditatem et illius judicium. Quid autem majus, quam in uno et eodem Poëta Claudiano agnoscere Virgilio judicium, et Musam seu ubertatem atque*

ἐνθουσιασμὸν Homeri, unde Maro ipse materiam petere, quam ingenio suo præstantissimo confidere maluit. Sunt qui per literas V. C. in statuæ basi marmorea inscriptas *virum Consularem* intelligant, eumque ideo Consulatu functum esse contendant; sed alii per V. C. *quintæ cohortis Tribunum* explicant: id quod Janus Parrhasius damnat inscitæ; quod, ut opinor, passim legamus, *Tribunos militum*, at cohortis *Tribunos* non ita legamus. Gutherius tamen refert *Tribunos minorum cohortium*: ubi etiam hoc legitur, *Inter milites clarissimorum honore potiuntur Tribuni, &c.* Ceterum hac et statua et statuæ inscriptione ab Imperatoribus, et petente Senatu, data nihil meo judicio honorificentius fingi potest; et Virgilius ipse, ad quem *dignatus Cæsar scripsisse*, nihil unquam simile adeptus est.

S. Augustinus de Civ. Dei, v. 26.

‘ Unde et Poëta Claudianus, quamvis a Christi nomine alienus, in ejus tamen laudibus dixit :

O nimium dilecte Deo, cui militat æther,
Et conjurati veniunt ad classica venti.’

Suidas.

Κλαυδιανὸς Ἀλεξανδρεὺς ἐποποιὸς νεώτερος γέγονεν ἐπὶ τῶν χρόνων Ἀρκαδίου καὶ Ὀνορίου τῶν βασιλέων: *Claudianus Alexandrinus*. Poëta epicus recentior extitit, aut floruit, temporibus Arcadii et Honorii Regum, seu Imperatorum.

Paulus Orosius VII. 23. De Claudiano loquens.

‘ Unus ex ipsis Poëta quidam eximius, sed paganus per-
vicacissimus, hujusmodi versibus et Deo et homini testimo-
nium tulit, quibus ait: O nimium dilecte Deo,’ &c.

Paulus Diaconus, lib. XII.

‘ Ad cujus laudem ob insignem victoriam, Poëta quidam
eximius, sed infidelis, inter cetera hos versiculos cecinit:
O nimium dilecte Deo,’ &c.

Sidonius Apollinaris ad magnum Felicem, Carm. ix. 271.

‘ Non Pelusiaco satus Canopo,
Qui ferruginei thoros mariti,
Et Musa canit inferos superna.’

Prosper Aquitanicus in Chronico Consulari, secundum Editionem Scaligeri.

‘ Anno II. Honorii et Arcadii Claudianus Poëta admiratione dignus habetur.’

Cassiodorus Chronico, sub Consulatu Probini et Olybrii.

‘ Hoc tempore Claudianus Poëta insignis habetur.’

Jovianus Pontanus.

‘ Ponam versus aliquot e Proserpina Claudiani Poëtæ, tum summi quidem studii, tum magni etiam exercitæque ingenii.’

Philippus Beroaldus vocat Claudianum *luculentum Poëtam*; Joannes Pierius Valerianus, *luculentissimum*; J. B. Pius, *utriusque linguæ consultissimum*; Durantius, *disertissimum*; Casaubonus, *facundissimum*; Muretus, *optimum ævi sui Poëtam*; P. Faber, *clarissimum, elegantem, et politum*; Bucananus, *summo ingenio, summaque doctrina Poëtam*; Junius, *recondito et minime vulgari usu verborum gaudentem*; Fr. Modius, *ingeniosum et tersum*; B. Rhenanus, *cultissimum*; Vincentius Contarenus, *Poëtam bonum et grandem*; Hieronymus Cagnolus Jureconsultus, *quædam Claudiani, Carmina literis aureis putavit inscribenda.*

Hæc omnia testimonia brevitatis causa conguessimus, sed qui sequentes auctores omitti queant?

Petrus Crinitus de Poëtis Latinis, l. v. c. 85.

Cl. Claudianus Poëta insignis Arcadii et Theodosii temporibus, ‘ floruit...ingenio excellenti fuit, maximeque apto ad carmen componendum. Nam et assurgit feliciter,

variisque figuris ac sententiis mirifice delectat; ut videatur a natura ipsa instructus ad Poëticam facultatem. Verisimile est eum Romæ diu versatum, multasque Italiae urbes peragrasse; quod cum alia multa testantur, tum hi versus, quos de balneis Aponi composuit. Opera illius satis nota sunt: sed præcipuam laudem sibi, multorum iudicio, vindicat his carminibus, quibus principes viros summis laudationibus seu Panegyricis extulit....Augustinus et alii veteres plurimum commendarunt ingenium atque eruditionem Claudiani.’

J. Vadianus.

‘Jam Raptus Proserpinæ adeo insignibus montium, urbium, lacuum, annium locis refertus est, ut piaculum mihi videatur, si quis Geographiæ expertus tam eruditum Poëma attingat, nedum evolvat, profiteatur....quem alium, quam Geographum Claudianum dixeris. Transeo encomia in Stilichonem, ob hoc maxime erudita, quod locis Geographiæ explicandis referta sunt.’

Zazius Jureconsultus.

‘Quam totam rem Claudianus ad Honorium elegantissimo, imo aureo, carmine complexus est. Quam bene haberet, si celeberrima hujusmodi carmina divino ingenio scripta Principibus Romanis tam operose ingererentur!’

Ludovicus Vives, l. III. De Tradendis Disciplinis.

‘Ausonius Gallus ubique argutus et excitans, nec lectorem sinit dormire. Claudianus melior, ac ingenii et spiritus plane Poëtici.’

Idem in Comm. ad S. Augustinum, de Civ. Dei, l. v. 26.

Claudianus ‘ad carmen natus fuit, quod elegantissime scripsit Poëtico vir ingenio.’

Janus Parrhasius Neapolitanus in vita Claudiani.

‘Si nihil aliud ad claritatem sui nominis Alexandria protulisset, illustraretur, Hercule, vel uno Claudiano; qui

præter ingenii monumenta, quæ de se prædicant, in vita tantus fuit, ut Arcadio Honorioque gratus, amplissimis ab utroque muneribus honestaretur et statua,' &c.

Piso et Picus puer apud Gyraldum.

' Istius ego Poëtæ a primis usque annis studiosus fui: ejus enim mihi carmen non sonorum modo et elegans, sed et floridum semper visum est: idem dicere velle videbatur puer Picus.'

Stephanus Claverius in Præf. ad Claudiani Annot.

Claudianus Poëta, ' qui non injuria maximus, altus, et animosus audiat....Poëta, quem in osculis habebat Jacobus ille Cujacius' Jureconsultorum aquila.'

Justus Lipsius, De Magnitudine Romana, l. 1. 2.

' Habes pleraque versibus iis ab alto et animoso Poëta (talibus fuit Claudianus) inserta.'

Joannes Borcholten et Vinnius Jurisconsulti.

' Huc pertinent elegantissimi et antiquitatis pleni versus Claudiani in quarto Consulatu Honorii, Aspice mox lætum,' &c. Sed idem Borcholten male tribuit Ausonio hoc Distichum, ' Direptas quid plangis opes,' &c. Nam Claudiani nostri est, cui, ex Vinnio Jurisperito, *lepidi joci* in Eutropium materiam *tribuit* parentis appellatio.

Julius Cæsar Scaliger, Poët. l. vi. 5.

' Maximus Poëta Claudianus, solo argumento ignobiliore oppressus, addit de ingenio, quantum deest materiæ. Felix in eo calor, cultus non invisus, temperatum judicium, dictio candida, numeri non affectati, acute dicta multa sine ambitione....Libri de Raptu Proserpinæ sunt candidi, culti, tersi, numerosi.'

Idem, l. v. 6.

Idem ait quædam Claudiani carmina ' speciosiora esse quam Ovidiana....Cereris currum tam Claudianus, quam

Ovidius describere: verum hic levissime, non suo more; ille ambitiosius,' &c.

Josephus Scaliger.

'Claudianus in eruditissimo carmine ad Mallium.'

Idem de fratribus Catanæis.

'Claudianus, qui eos egregio carmine celebravit.'

Angelus Politianus.

'Aut Pelusiaci missum de plebe Canopi....
Gaudentem Stygio dominam junxisse marito.'

Ex Petro Collutio.

Claudianus cecinit,

'Infernos raptus Cereris, pugnasque Deorum,
Cæsareas laudes, necnon Stilichonis honores,
Natalis Comes,' &c.

Natalis Comes Myth. l. 11. 9.

'Claudianus rem totam de Plutone elegantissimo carmine complexus est.'

Gaspar Barthius.

Barthius, qui plurima nobis suppeditavit testimonia, inter alias laudes Claudianum vocat, 'Nobilissimum et literatissimum ex omni fere antiquitate Poëtam, et ingenio ad omnia summa nato.'

Idem de Panegyri Mallii Theodori.

'Eruditissimum, eloquentissimum, tantumque non divinum hunc librum, humanæ sapientiæ mysteria magnam partem indicantem, si enarrare ex merito velis, Græciæ Latii-que penetralia omnia necesse erit ut excutias.'

Nicolaus Heinsius de Claudiano.

'Musarum ocellus, summus artifex fandi,
Salubribusque plenus ora præceptis,

Quo Nili alumna nil venustius jactat,
 Lagea tellus, civitasque Alexandri,
 Sive arma verbis, atque adoreas magni
 Herois æquat, inque laude virtutis
 Pulchre occupatus, tollit indolem Augusti,
 Infantis altam,' &c.

Gerardus Joannes Vossius, de Poëtis Latinis, cap. 4.

‘Claudianus Poëta magni spiritus, ab Arcadio et Honorio statuum meruit in Foro Romano.’

Malherbæus et Hallæus, Cadomi et Literariæ Reipub.
 clarissima lumina.

Malherbæum illum Lyricorum Galliæ nostræ Poëtarum facile principem dicere solitum accepimus, se crebra Claudiani lectione delectari, seque ex hoc Poëta, tanquam ex uberrimo fonte, semper haurire aliquid consuevisse, unde præclare cogitatis foret fœcundior. Id a nobilissimo Malherbæo sæpius se audivisse dictitabat, idemque sentiebat, vir clarissimus Antonius Hallæus, summus et Poëta et Orator, et dum viveret, nostri lux prima Lycei. Talium virorum illustre testimonium pro coronide adjiciemus, idque omisisse piaculum esse duceremus.

Sequuntur Inscriptiones duæ honori Stilichonis positæ, quarum in nostris Annotationibus mentio facta est.

Prima Inscriptio reperta Romæ in basi marmorea prægrandi.

Fl. Stilichoni, V. C.

‘Fl. Stilichoni illustrissimo viro, Magistro equitum peditumque, Comiti Domesticorum, Tribuno Prætoriano, et ab ineunte ætate per gradus clarissimæ militiæ ad còlumen gloriæ sempiternæ et Regiæ affinitatis evecto, Progenere Divi Theodosii, Comiti Divi Theodosii Augusti in omnibus bellis atque victoriis, et ab eo in affinitatem Regiam coop-tato, itemque socero D. N. Honorii Augusti, Africa consiliis ejus et provisione liberata, ex S. C.’

Secunda Inscriptio ibidem reperta in basi marmorea superne fracta.

‘ Viro bis Consuli, ordinario Magistro utriusque militiæ, Comiti Domesticorum et stabuli sacri, atque ab ineunte ætate per gradus clarissimæ militiæ ad eolumen Regiæ affinitatis evecto, socio bellorum omnium et victoriarum, affini etiam Divi Theodosii Augusti, itemque socero Domini nostri Honorii Augusti, Populus Romanus pro singulari ejus circa se amore atque providentia statuam ex ære argentoque in Rostris ad memoriam gloriæ sempiternæ collocandam decrevit. Exequire Fl. Pisidio Romulo V. C. Præfecto urbis.’

I.

CL. CLAUDIANI

IN

SEX. ANICII PROBINI

ET

SEX. ANICII HERMOGENIANI OLYBRII

FRATRUM CONSULATUM

PANEGYRIS.

ARGUMENTUM.

SOL invitatur ad aperiendum annum lætorem sub Consulatu duorum Fratrum, quibus id munus debetur ob generis nobilitatem, ob illustrem Patrem eorum Probum, quem Filii superant. Quibus Roma ipsa petit Consulatum a Theodosio, et propter eorum virtutem et doctrinam obtinet. Ergo Proba Mater, Heroinarum instar, parat vestes Consulares : plaudit Cælum, exultat Tiberis, fluvios indigenas ad convivium invitat : annus fortunatus portenditur.

SOL, qui flammigeris mundum complexus habenis

Sol, qui circumcingens mundum habenis igneis ducis annos revertentes cursu

//////
Titulus Poëmatis in Excerptis Pomponii Læti, *Panegyris in Probum et Probinum atque Olybrium fratres.* in primo Vaticano recentissima manu ascriptum erat hoc Carmen. in Farnesiano legebatur post libros in Rufinum. in primo Leidensi inseritur post librum I. in Eutropium.—1 *Flammigeris* princeps Vat. et chartaceus ejusd. Bibl. Pal. Farn. Leid. pr. Pric. Petav. Med.

NOTÆ

Panegyris] Est elogium in cætu ant laudationem celebratam in cætu
omnis populi pronuntiatum : etenim populi universi.
πᾶν significat omne, ἔγυρις cætum ; et 1 *Sol*] Solem invocat, ut principem
simul πανήγυρις, cætum populi universi, astrorum, patremque lucis ; idque ex

Volvis inexhausto redeuntia sæcula motu,
 Sparge diem meliore coma, erinemque repexi
 Blandius elato surgant temone jugales,
 Efflantes roseum frænis spumantibus ignem. 5
 Jam nova germanis vestigia torqueat annus
 Consulibus, lætique petant exordia menses.
 Scis genus Auchenium, nec te latuere potentes
 Anniadæ: nam sæpe soles ductoribus illis

perpetuo, sparge lucem radiis nitidioribus, et tui equi juba repexa surgant sublato jucundius curru, emittentes flammam rubentem ore spumante. Jam novus annus certat novos passus pro Fratribus Consulibus, et grati menses capiant principium. Cognoscis, o Sol, Aucheniorum gentem, nec tu ignoras potentiam Anniorum: etenim sæpe consucrasti, illis Consulibus, renovare annos, et dare nomen curriculo eorum.

//////////

duo et ed. Vicet. *Flammiferis* al. *ab annis pro habenis* Vat. pr.—2 *et exhausto* Moret. *sidera* Pal. et Med. pr.—3 *Crinesque* multi codd.—4 *Surgunt* Vicet. et Parm. *rubeant* Isingr. quod placet Heinsio: ita et ed. Bipont.—6 *Fastigia* conj. Heins.—8 *Auchenium* Leid. pr. Vicet. Ald. *Auchenium* pro *Aucheniorum* Isingr. *Auchenium* Petav. pr. et Pal. *Alchenum* Vat. opt. *Alchenium* cod. vet. Gyr. Farn. et Exc. Lucens. *Anthemium* Pric. Pal. a m. sec. *Anchemium* duo Med. dein *parentes* Exc. Læti. *potentes* Moret. vet. Gyr. Farn. Pric. Vat. duo. Med. pr. Leid. pr. et Petav.—9 *Anniadæ* Med. duo. *Aumadæ* Vat. opt. *Auniadæ* Farn. Vicet. Parm. Ald. Gryph. Isingr. *Aniadæ* Pric. *Haniadæ* Exc. Læti.

NOTE

vetere superstitione: veteres quippe lætiora omnia fore ex cæli serenitate sperabant. Et præterea quidam populi, præsertim Poëtæ, Solem ut numen aliquod præcipuum venerabantur, et in laudandis Principibus, serenitatem diei rem non levis momenti esse judicabant.

Mundum complexus] Universam rerum naturam sol complectitur luce, radiis, fulgore. Nullus enim locus est quo non ista penetrent.

2 *Redeuntia sæcula*] Optime exprimit anni in se redeuntis vicissitudinem; et hinc annus dictus, quasi annulus, quia redit in se. Virgilius: 'Atque in se sua per vestigia volvitur annus.'

3 *Coma*] Id est, radiis: radii enim solis sunt ejus comæ, seu crines.

5 *Roseum ignem*] Rubentem instar rosarum, qualis solet esse Auroræ aspectus.

6 *Vestigiâ*] Alii legunt, *fastigia*, id est, annus torqueat fastigia; seu annus, sese torquendo ac volvendo, det Consulatum seu supremi honoris fastigia duobus Fratribus.

8 *Auchenium*] Auchenium et Anicium genus unum et idem esse Heinsius probat; Probinus autem et Olybrius Consules orti erant ex gente Aniciorum.

9 *Anniadæ*] Anniorum gens illustri fuit Romæ, et cum Aniciorum familia matrimoniorum affinitate conjuncta simul coaluit.

Ductoribus] Ducibus, regentibusque Consulibus, anni renovabantur sub novis titulis.

Instaurare vias, et cursibus addere nomen. 10
 His neque per dubium pendet Fortuna favorem,
 Nec novit mutare vices: sed fixus in omnes
 Cognatos procedit honos. Quemcumque requires
 Hac de stirpe virum, certum est de Consule nasci.
 Per fasces numerantur avi, semperque renata 15
 Nobilitate vrent, et prolem fata sequuntur,
 Continuum simili servantia lege tenorem.
 Nec quisquam procerum tentat, licet ære vetusto

Fortuna horum Anniorum non pendet a favore incerto, et nescit pati inconstantiam; sed dignitates stabiles transiunt ad omnes cognatos. Quemcumque virum quæres ortum ex hac familia, constat enim nasci ex aliquo Consule. In hac gente avi numerantur per Consulatus, et illi semper florent nata nova nobilitate; et fata servantia seriem perpetuam pari ordine favent nepotibus. Ac nullus optimatum,

Huniadæ Exc. Ruben.—11 pendi Vat. quint. dein pavorem id. Vat. et Pal. favorem Vat. opt. Petav. Parn. Pric. Med. quart. Exc. Lucens.—12 finis pro fixus Vat. quint.—13 require Vat. pr. Pal. Parn. Pric. Med. duo, Moret. Leid. pr. Exc. Lucens. requires Vat. quint. Heinsius margini primæ editionis suæ ascripserat, f. requiras.—15 retenta Med. quart.—16 vident Plant.—17 continuo id. signantia Med. pr. et Pal. qui pro tenorem exhibet nepotem.—18 Heinsius conjecerat tentet. ore Pric. et al. venusto Leid. a m. pr.—

NOTE

10 *Cursibus addere nomen*] Sol facit annos, Consules dabant ipsis nomina; seu potius anni numerabantur per Consules atque nominabantur. Dicebatur quippe hoc anno, *Probino et Olybrio Consulibus*.

12 *Fixus honos*] Honores velut fato fixi et stabiles, ordine non interrupto transeunt ad omnes cognatos hujus gentis. *Fixus procedit*: acumen est in verbo, quod scilicet et procedat ad cognatos, et fixus remaneat in familia cognatorum.

15 *Fasces*] Fasces duodeni a licetibus ferebantur ante Consules, velut insignia Consulatus: unde et pro ipso Consulatu sumuntur, signum pro re signata.

Semperque renata nobilitate vrent] Hisdem Consulatum titulis identidem redeuntibus, ac velut renascentibus, novus quidam nobilitatis splendor renascitur atque elucet: novus qui-

dam ramus additur, atque in dies revirescit. Et re ipsa ab initio principatus Constantini Magni, multum effloruit familia Proborum, ex qua orti sunt Probinus et Olybrius.

16 *Et prolem fata sequuntur*] Eadem scilicet fata sequuntur prolem; hoc est, Anniorum posterii habent eadem fata, eandem felicitatem.

18 *Procerum*] Proceres sunt tribum capita in edificiis eminentia: inde sic appellati Principes civitatis, quod emineant in civitate.

Ære vetusto floreat] Antiquis imaginibus æreis: nam imagines apud antiquos fiebant ex cera, sed fiebant etiam ex ære. Statius: 'Quid referam veteres ceræve ærisve figuras? Si quid Apellavi gaudent animasse colores?' Et Juvenalis: 'Tota licet veteres exornent undique ceræ Atria,' id est, ceræ imagines.

Floreat, et claro cingatur Roma Senatu,
 Se jactare parem : sed, prima sede relicta 20
 Aucheniiis, de jure licet certare secundo.
 Haud secus ac tacitam Luna regnante per Arcton
 Sidereæ cedunt acies, cum fratre retuso
 Æmulus adversis flagraverit ignibus orbis.
 Tunc jubar Arcturi languet : tunc fulva Leonis 25

quamvis illustretur antiquis imaginibus æreis, et Roma compleatur Senatoribus illustribus, audet gloriari se esse æqualem: at permittitur his contendere de secunda dignitate, primo gradu concesso Aucheniiis. Quemadmodum ignes stellarum cedunt Lunæ dominantæ per tranquillum Septentrionem, cum ejus orbis velut æqualis illuminatur flammis oppositis solis repercussi. Tunc lux Arcturi deficit:

//////////

21 *Aucheniiis* Moret. Leid. pr. et ed. Vicet. *Ancheniis* Pal. Med. pr. *Alcheniis* cod. Gyr. Vat. opt. Farn. Exc. Lucens. *Acheniis* Pric. *Ancheis* Vat. quint. *Antheniis* Med. quart. mov. *ne pro de* Pal.—22 *Hanc s. hanc* Pal. ad Med. quart. *aut tacitam* et emend. *Atraciam* Leid. pr. *Abraciam* corrector aliquis ap. Heins.—23 *retuso* Vat. duo Farn. Petav. pr. Med. quart. ed. Parm. et Vicet. *retruso* conj. Scal. *reviso* Vat. quint. *recusso* Mss. Barth. Pal. Petav. pr. Med. pr. Moret. et Leid. pr. *recurso* Pric.—25 *attractu* Pric. *languens* Pal.—27 *regi pro tegi*

NOTÆ

19 *Floreat*] Statuæ dicabatur illustrioribus viris, qui inter alios, florum instar, enituerant.

Cingatur Roma Senatu] Roma abundet clarissimis atque amplissimis Senatoribus, qui, cum varias urbis partes habitent compleantque, eam veluti cingere dici queant.

22 *Haud secus*] Similitudo duas habet partes; ut, sicut sol semper luget, ita et virtus. At Poëtæ unam partem sæpe reticent, ut in hac comparatione, quæ integra sic breviter institui potest. Sicut alia sidera cedunt Lunæ tanquam reginæ, sic ceteræ familiæ cedunt genti Aucheniorum tanquam primariæ.

Tacitam per Arcton] Intelligit partem mundi Septentrionalem, in qua est Arctos sen Ursa, signum cæleste. Dicitur autem Arctos tacita, cum cælum serenum est, et venti silent.

Luna regnante] In Septentrione Luna lucidior apparet, ideoque ibi reg-

num illustrius habere, seu magis regnare dicitur, quod magis accedat ad nostrum Zenith.

23 *Sidereæ cedunt acies*] Cedunt Lunæ velut reginæ, ordines stellarum; aut acies intelligi debet fulgor ille acuminatus, qui in sideribus apparet.

Fratre retuso] Id est, Sole repercusso: etenim radii Solis contra Lunæ corpus retunduntur atque reperiuntur, et ab hoc radiorum repercussu Luna, instar speculi, verberata, emittit lucem reflexam, minusque vivam quam Solis, quia radii retusi sunt atque debilitati.

24 *Æmulus orbis*] Quasi parem splendorem dignitatemque affectaret: et tum plena Luna intelligenda est.

25 *Arcturi*] Dicitur ἄρκτου οὐρά, *Ursæ cauda*; est enim Arcturus pars caudæ majoris Ursæ.

Leonis] Est signum cæleste in Zodiaco, alias Leo Nemæus victus ab Hercule.

Ira perit: Plaustro jam rara intermicat Arctos,
 Indignata tegi: jam caligantibus armis
 Debilis Orion dextram miratur incernem.
 Quem prius aggrediar? veteris quis facta Probini
 Nesciat? aut nimias laudes ignoret Olybri? 30
 Vivit adhuc, completque vagis sermonibus aures
 Gloria fusa Probi, quam nec ventura silebunt
 Lustra, nec ignota rapiet sub nube vetustas.
 Illum fama vehit trans æquora, transque remotas
 Tethyos ambages, Atlanteosque recessus. 35

tunc furor Leonis fulvi evanescit: jam stellæ Ursæ recusantes occultari, varius per intervalla lucent in Plaustro: jam Orion languidus stupet manum exarmatam telis obscuratis. Quem primo suscipiam laudare? Quis nesciat actiones natu majoris Probini, aut ignoret laudes infinitas Olybrii? Fama Probi sparsa vivit adhuc, et replet aures verbis diffusis; fama, quam anni futuri non tacebunt, nec antiquitas sepeliet sub tenebris obscuris oblivionis. Fama fert illum Probum trans maria, et trans circuitus ultimos Tethyos, ac latebras Atlantis. Ille etiam

Moret. Vat. opt. Farn. Med. quart. et ed. Vicet.—29 in Petav. pr. pro glossa ascriptum erat. *Stat. Quem prius Heroum Clío dabis? facta* id. Petav. Med. duo, vet. ed. Parm. et Vicet. *fata* Exc.³ Læti, Ald. Ising. Pulman. Claver. et alii. vid. Barth.—30 *ignorat* Pric. Pal. *Olimbi* Vat. opt. Moret. Petav. pr. Med. duo et ed. Vicet. *Olimbri* Vat. quint. Leid. pr. et Farn.—32 *quem* Med. pr. et Moret. *non* id. Moret. et Pal.—33 *ignotam* legit Gronov. ad Barthianam Claud. edit. *obscura* Isingr.—35 *Athalanteosque* Varr. LL. e margine ed. Parm. *Atlantidosque* Med. quart. margini edit. Lugd. ascripserat Heinsius,

NOTE

26 *Plaustro*] Hoc est signum itidem cæleste, et dicitur Ursa, cujus stellæ septem ita dispositæ sunt, ut Plaustri speciem quodammodo referant: adde quod illæ stellæ septem dictæ sunt Triones, aut Terriones rustico vocabulo, id est, boves; et inde sidus quod proximum est, dicitur ἀκροφύλαξ, sive *Custos Ursæ*; dictum etiam βοώτης, id est, *Bubulcus*; et inde quoque Septemtrionis appellatio manavit.

Arctos] Id est, stellæ majoris Ursæ. Arctos fuit olim Calisto Lycaonis filia, a Jove amata, a Junone in Ursam mutata, et ab eodem Jove relata inter sidera.

28 *Orion*] Eum nonnulli dicunt contra Scorpionem fortissime pug-

nantem in cælum cum armis translatum esse: alii alia sentiunt, ut de re fabulis involuta: quicquid sit, semper armatus fingitur.

30 *Nimias*] Immensas, infinitas.

31 *Vagis sermonibus*] Qui sparguntur ab iis, qui ultro citroque vagantur.

32 *Probi*] Is erat pater Probini et Olybrii, et ad summas pervenerat dignitates, et iis optime functus erat in regenda Africa aliisque provinciis.

35 *Tethyos ambages*] Qua longius Tethys, seu mare, per varios circuitus flexusque evagatur. Tethys est conjux Neptuni, mater Nympharum maris, at hic ponitur pro ipso mari.

Atlanteosque recessus] Atlas est mons Mauritanæ in Africa.

Audiit et, gelido si quem Mæotia pascit
 Sub Jove, vel calido si quis conjunctus in axe
 Nascentem te, Nile, bibit. Virtutibus ille
 Fortunam domuit: nunquamque levantibus alte
 Intumuit rebus: sed mens circumflua luxu 40
 Noverat intactum vitio servare rigorem.
 Hic non divitias nigrantibus abdidit antris;
 Nec tenebris damnavit opes: sed largior imbre
 Sueverat innumeras hominum ditare catervas.
 Quippe velut densos currentia munera nimbos 45
 Cernere semper erat: populis undare penates;

audivit, si quem terra Mæotica alit sub aëre frigido, vel si quis vicinus Zonæ torridæ, bibit te orientem, o Nile. Ille Probus superavit fortunam virtutibus suis: et nunquam superbirit prosperitatibus attollentibus homines alte. Sed animus ejus cinctus divitiis sciebat conservare severitatem puram a crimine. Hic Probus non occultavit nummos in cavernis nigris, nec condemnavit divitius latere in tenebris: sed abundantius pluvia solebat locupletare multos cæcus hominum. Nam facile erat semper videre dona volentia, quasi nubes copiosas: domum ejus repleri populis:

forte Atlantiacosque.—36 *Audit et Juntin. quis Mæotida* Med. quart. *Mæotica* ed Gesn. et al.—37 *convinctus* Vat. pr. *cognatus* al.—38 *bibet* Vat. pr. Farn. dein *venientibus* pro *virtutibus* Palat.—39 *deest rō que* in Med. duob. et Pal. *nunquam relevantibus* Vat. opt. Farn. et vet. Gyr. qui tamen et vulgatum habet.—40 *Fluxu* in quibusdam.—41 *intactumque untat regnare* Moret. *regnare* Leid. pr. Petav. pr. Med. duo et Pal. *regnare vel serrare* Vat. quint. *rigorem* id. Vat. Pal. Pric. *rigorem* Vat. opt. Farn. vet. Gyr.—42 *abdidiit* Med. pr. Petav. pr. Vat. quint. Pal. *umbris et alis* Moret.—43 *imber* pro *imbre* Pric.—45 *densos curr. m. nimbos* Petav. pr. Med. quart. *denso nimbo* Vat. duo, Pal. Farn. Pric. *numina* Pal. Heinsius conjecerat *torrentia*.—46 *proprios* Pal. *nudare*

NOTE

36 *Mæotia*] Terra est vicina Paludi Mæotidi, quæ Europam ab Asia separat.

Gelido sub Jove] Id est, sub aëre frigido; terra enim illa est frigoribus obnoxia.

38 *Nascentem te, Nile*] Fons Nili quondam incognitus: 'Et gens si qua latet nascenti conscia Nilo.' Hodie detectus est: oritur nempe ex fonte duplici ultra iacum *Dambea*, in extremis Æthiopum finibus, ad Lunæ montes.

40 *Mens circumflua*] Animus, licet

cinctus deliciis circumfluentibus, erat tamen 'rigidi servator honesti.' Ammianus Marcellinus aliter tamen sentit de hoc Probo.

43 *Tenebris damnavit*] Probus non imitatus est avaros, qui ita damnant divitias tenebris, ut inde nunquam eas exire patiantur.

Largior imbre] Alludit ad Imperatores, qui larga manu nummos spargebant: appellant *Missilia*.

46 *Undare penates*] Id est, domum Probi ita plenam esse populis, ut velut exundet, nec eos capere possit.

Assiduos intrare inopes, remeare beatos.
 Præceps illa manus fluvios superabat Iberos,
 Aurea dona vomens. Sic quis tellure revulsa
 Solicitis fodiens rimatur collibus aurum : 50
 Quantum stagna Tagi, rudibus stillantia venis,
 Effluxere decus : quanto pretiosa metallo
 Hermi ripa micat : quantas per Lydia culta
 Despumat rutilas dives Pactolus arenas.
 Non, mihi centenis resonent si vocibus ora, 55

homines pauperes continuo intrare in eam, et exire divites. Illa manus prodiga Probi spargens munera aurea, superabat fluvios Hispanos: ita aliquis effodiens, terra proscissa, quarit aurum in montibus molestis; quantas divitias fluvius Tagus fluens rivis impolitis effundit; quanto metallo ripa dives Hermi nitet; quantas arenas radiantem Pactolus locuples exomit per agros Lydiae. Si os meum emittat

Med. pr.—47 *assiduis* Petav. pr. a m. pr. *beato* Pric.—49 *vomens* Med. quart. si quid Raph. si quis duo Med. Vat. pr. Pal. Farn. Pric. et ed. Vicet. si quis et emend. *quantum* Leid. pr. sed Petav. pr. qui post *aurum* signum interrogationis exhibet. Heinsius conjecerat *sic qui* in margine suæ editionis—50 *solicitus miratur* Leid. pr. *solicitus miratus* Moret. *miratur* Vat. duo, Med. duo, Pal. Farn. Pric. et ed. Vicet.—51 *fallantia* et a m. sec. emend. *pellentia* Vat. pr.—52 *detur pro decus* Moret. *quanto p. metallo* Petav. pr. Med. quart. *quantum* Med. pr. Pal. *metalli* Pal. Farn. Pric.—53 *Lydia* Vat. duo a m. pr. sed in primo Vat. a m. sec. emendatum erat *pinguia. gelida* Farn.—54 *rutilas pro rutilas* Med. quart. Pric.—55 *Nec* Vat. quint. *Non* Exc. Læti. *puteant* Leid. pr. duo Med. Petav. pr. Vat. quint. Pal. Farn. Pric. ed. Parm. et Vicet.

NOTE

47 *Beatos*] 'Naturaliter bona ex eo dicuntur, quod beant, hoc est beatos faciunt: beare est prodesse.' Ulpianus Jurisc. l. XL. D. de verb. signif.

48 *Præceps*] Ita liberalis erat Probus, ut ejus manus prodiga ad dandum motu celeri ac precipiti ferretur.

49 *Sic quis*] Manus Probi prodiga spargit tantum auri, quantum aliquis invenit fodiens in collibus; quantum Tagus, Hermus, &c.

50 *Solicitis collibus*] Id est, molestis: nam multæ sunt devorandæ molestiæ in auro effodiendo, ob labores gravissimos, aëremque pestilentem. Vel, *solicitis*, id est, anxium et sollicitum reddentibus hominem.

Rimatur] Id est, quarit, investigat. Alii legunt, *miratur*, nec male: et sensus est: Nos admiramur manum Probi dona spargentem, et tantum auri, quantum aliquis fodiens in collibus admiratur, &c.

51 *Tagi*] Tagus est fluvius Hispaniæ; Hermus, Asiæ minoris; et Pactolus Lydiæ; omnes auriferi. Pactolus ideo aurifer, quia ex fabulis Midas totus auratus, et omnia in aurum vertens, hic ablutus est.

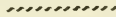
Rudibus venis] Id est, ramentis impolitis, sine ornatu, ut nata sunt.

54 *Despumat*] Spumando volvit atque emittit.

55 *Non, mihi centenis*] Familiare est Poëtis optare sibi centum ora in

Multifidusque ruat centum per pectora Phœbus,
 Acta Probi narrare queam; quot in ordine gentes
 Rexerit, ad summi quoties fastigia juris
 Venerit, Italiæ late cum fræna teneret,
 Illyricosque sinus, et quos arat Africa campos. 60
 Sed nati vicere patrem, solique merentur
 Victores audire Probi. Non contigit illi
 Talis honor, prima cum parte viresceret ævi:
 Non consul cum fratre fuit. Vos nulla fatigat
 Cura, diu majora petens: non anxia mentem 65
 Spes agit, et longo tendit præcordia voto.
 Cœpistis, qua finis erat: primordia vestra
 Vix pauci meruere senes: metasque tenetis

centum voces, et Apollo multiplex exeat mihi ex centum pectoribus, non possem numerare facta Probi; quot gubernaverit prudentia sua populos, quoties ascenderit ad culmen supremæ dignitatis, cum moderaretur habenas Italiæ, et oras maris Illyrici, et terras quas Africa colit. Sed filii superaverunt Patrem, et soli merentur reputari victores ipsius Probi. Talis dignitas Consularis non accidit illi Probo, cum floretet prima parte ætatis: non Consul fuit cum Fratre. Nulla cura aspirans diu ad altiora vos cruciat: spes sollicita non agit animum vestrum, nec suspendit corda vestra longo desiderio. Incepistis, ubi finis erat aliorum; senes pauci vix habuerunt principia vestra: et attingitis terminum, priusquam flos adole-

paribus cod. Moreti, unde jam Heinsius conjecerat *pateant*, quod et in Exc. Ruben. postea invenit. *sub* Pal. Med. pr.—56 *Multifideque* Leid. pr. et Moret. quod arridet Barthio.—57 *Numerare* al.—58 *vestigia* Leid. pr. Moret. Med. pr. Pal.—60 *quot* Pric.—61 *Et pro Sed* Ald. Vicet. Parm. Junt. Col.—62 *nunc contigit* Pal. Med. pr. Heinsius conjiciebat *num. attigit* Vat. pr. Farn.—63 *orbi* Leid. pr. a m. pr. Pric. *orbis* Moret.—64 *Nec* Med. pr. Petav. pr. Vat. quint. Pal. Pric. *pro vos nulla* Vat. pr. exhibet *non ulla*.—65 *dei m. petis* Pal. di Moreti.—66 *lento* al.—67 *qua* Barth. *qua* Vat. duo, Pal. Farn.

NOTÆ

rebus magnis. Virgilius: ‘ Non mihi si voces centum sint oraque centum, Ferrea vox,’ &c.

57 *Ordine*] Rexit gentes ordine, id est, vel prudentia sua, vel servato quodam ordine, ut alias post alias regeret, successione continua, et sic foret perpetuus rector populorum.

58 *Summi juris*] Id est, Consularis, qui est summa potestas.

59 *Frana teneret*] Id est, regeret Italiam.

60 *Illyricosque sinus*] Teneret, regeret.

61 *Nati vicere*] Optabile gratumque est parentibus se vinci a filiis suis.

63 *Viresceret*] Prima ætas dicitur viridis, instar arborum aut fructuum; altera deinde ætas dicitur matura.

66 *Tendit*] Spes sollicita non diu suspensus tenet animos vestros longis desideriis, aut non diu tenet intentos et expectantes.

Ante genas dulces quam flos juvenilis inumbret,
Oraque ridenti lanugine vestiat ætas. 70

Tu, præcor, ignarum doceas, Parnassia, vatem,
Quis Deus ambobus tanti sit muneris auctor.
Postquam fulmineis impellens viribus hostem
Belliger Augustus trepidas laxaverat Alpes,
Rōma Probo cupiens dignas persolvere grates, 75

Sedula pro natis dominum flexura rogando
Ire parat. Famuli currum junxere volantem
Impetus, horribilisque Metus, qui, semper agentes
Prælia, cum fremitu Romam comitantur anhelo,
Sive petat Parthos, seu cuspide turbet Hydaspen. 80
Hic ligat axe rotas: hic sub juga ferrea mittit

scientiæ tegat genas teneras, et ætus prima cingat mentum vestrum barba grata. O Musa, rogo te, ut tu doceas Poëtam imperitum, quis Deus auctor fuerit duobus fratribus tanti doni? Postquam Augustus bellicosus fugans hostem manu fulminante aperuisset Alpes timentes, Roma exoptans agere gratias dignas Probo, parat ire diligenter erictura Principem precando pro filiis suis. Scrii junxerunt currum celerem, qui servi sunt Impetus et Timor terribilis, qui morentes semper bella comitantur cum gravi anhelo Romam, seu aggrediatur Parthos, seu terreat Hydaspen armis. Hic Impetus alligat rotas uxi: ille Metus jungit equos jugo ferreo, et docet

//////////

Pric. præcordia pro primordia Pal.—71 Te Vat. quint. Parnasia alt. Voss. Cod.—76 gnatis unus Pulmanni.—77 Jure parat Mercil. rexere Med. quart.—79 pro Romam Gronov. ad edit. Barth. legit Dominam.—80 turpet Pric. subdet Vat. quint. Hydaspen duo Vat. duo Med. Petav. pr. ed. Parm. et Vicet. Hidaspem Leid. pr.—81 vertit Vat. opt. nectit Petav. pr. Vat. quint.

NOTE

69 *Inumbret*] Flos juvenilis seu lanugo sunt prima barba, quæ obumbrat genas.

71 *Parnassia*] Id est, Musa Parnassi, Calliope scilicet, quæ præest Poëtiis Heroas canentibus.

74 *Augustus*] Theodosius Magnus, pater Honorii et Arcadii. Augusti nomen Octavio primum a Senatu tributum est, ductum ab eo, quod loca, in quibus auguratum quid consecratur, Augusta nominantur: alii Augustum ab augendo Imperio dictum putant: post Octavium Augustum, ceteri Imperatores Augusti appellati sunt.

Trepidus Alpes] Non quod trepidæ essent Alpes, sed quod trepidi essent

accolæ Alpium.

76 *Dominum*] Antiqui Imperatores parce appellabantur Domini: hoc nomen Augustus ut maledictum exhorruit; sed post, gliscente adulatione, crebrius usurpatum est in gratiam Imperatorum.

77 *Famuli*] Impetus et Metus sunt famuli Martis: hos tribuit Romæ, quæ a Romulo Martis filio condita est.

80 *Cuspide*] Alludit ad imaginem urbis Romæ, quæ hastata pingebatur.

Hydaspen] Id est, regiones quas alluit Hydaspes, fluvius Asiæ, qui per Parthos Medosque fluit.

Cornipedes, rigidisque docet servire lupatis.
 Ipsa, triumphatis qua possidet æthera regnis,
 Assilit, innuptæ ritus imitata Minervæ.
 Nam neque cæsariem crinali stringere cultu, 85
 Colla nec ornatu patitur mollire retorto ;
 Dextrum nuda latus, niveos exerta lacertos,
 Audacem retegit mammam, laxumque coërcens
 Mordet gemma sinum. Nodus, qui subleuat ensem,
 Album puniceo pectus discriminat ostro. 90
 Miscetur decori virtus, pulcherque severo
 Armatur terrore pudor, galeæque minaci
 Flava cruentarum præ tenditur umbra jubarum,
 Et formidato clypeus Titana lacessit
 Lumine, quem tota variarat Mulciber arte. 95

obedire franis duris. Ipsa Roma, qua parte occupat aërem, subactis imperiis, exultat imitans ornatum Palladis innuptæ. Nam non patitur comas compressas ornamento crinali, nec collum cinctum torque tortili: habens nudum latus dextrum, et nuda brachia candida. Fibula gemmea detegit mammam generosam, et necit vestem laxam, constringens illam. Baltheus qui attollit ensem, illuminat pectus candidum purpura rubra. Virtus miscetur pulchritudini, et modesta reverentia armatur severitate timenda; et galea terribilis præfert umbram horribilem cristarum sanguinearum; ac clypeus, quem Vulcanus variaverat omni artificio, prorocat solem

//////////

Pal. Farn. Pric.—83 *triumphatis qua* Vat. quint. *triumphantum* Exc. Læti, Junt. *triumphatum* Vat. opt. Pal. Farn. Pric. Med. duo, Petav. pr. Moret. Exc. Ruben. ed. Parm. Vicet. *quæ* Pal. *qua* Leid. pr. Petav. pr. Ald. et ed. Parm.—85 *non* Med. pr.—87 *coercens pro lacertos* Moret. in quo versus sequens non comparet.—88 *tetigit* vitiose Vicet.—89 *nodum* Moret.—90 *puniceo* Leid. pr. *pectus discriminat* ed. Parm. *rectus* Ald. Junt. *determinat* Vat. opt.—93 *proteulitur* Med. pr. Pal.—95 *tota variarat* Lov. *variabat* Pal. et

NOTÆ

84 *Ritus*] Habitum, cultum, armaturam Palladis imitatur Romæ.

86 *Ornatu retorto*] Satis indicat esse monile seu torquem; torquis enim est ornamentum colli tortum.

87 *Nuda latus*] Talis erat imago Romæ; talis Amazonum; talis Heroïnarum in pugnam euntium.

90 *Puniceo*] Id est, rubenti. Purpura tingebatur Tyri apud Phœnicas, qui et dicti Pœni, unde Punicus et Punicens.

92 *Armatur*] Ea signa maxime convenit Palladi, ut pulchra sit simul-

que terribilis.

Galeæ minaci] Nam monstra in galeis infixa, Dracones, Lupi, minari videntur.

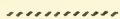
93 *Præ tenditur umbra*] Non galea præfert umbras, sed præfert cristas quæ faciunt umbras; et sic effectus ponitur pro causa. Virgilius: 'Falce seces umbras,' id est, frondes quæ faciunt umbram.

94 *Titana*] Clypei fulgor imitatur fulgorem Titanis seu Solis. Sol filius Hyperionis, qui unus fuit e Titanibus.

95 *Mulciber*] Sic dictus a mulcen-

Hic, patrius Mavortis amor, foetusque notantur
 Romulei: pius annis inest, et bellua nutrix.
 Electro Tiberis, pueri formantur in auro.
 Fingunt æra lupam: Mavors adamante coruscat.
 Jam simul emissis rapido velocior Euro 100
 Fertur equis, stridunt Zephyri, cursuque rotarum
 Saucia dividuis clarescunt nubila sulcis:
 Nec traxere moras, sed lapsu protinus uno,
 Quem poscunt, tetigere locum; qua fine sub imo
 Angustant aditum curvis anfractibus Alpes, 105

fulgore formidabili. In hoc clypeo amor Martis patris, et filii ejus designantur Romulus et Remus: fluvius pius inest pictus, et lupa nutrix. Tiberis pingitur in electro, pueri in auro: lupa ex ære fingitur: Mars fulget adamante. Jam subito Roma trahitur equis laxatis, promptior vento levi: Zephyri flant, et aer, sectus restigio rotarum, splendet velut sulcis separatis: nec equi tardaverunt cursum, sed statim uno impetu attingunt locum, quem petunt; qua parte Alpes arcant aditum,

Med. pr. *hoste pro arte* Exc. Voss.—96 *patris* Med. quart. *patrii* Var. LL. e margine Parm. *erat pro amor* Med. pr.—97 *pius annis inest* Vat. quint. Leid. pr. Med. quart. Pnt. Petav. pr. Pric. *prius* Med. pr. Vat. pr. Pal. Farn. *post annis vulg. incers* Sixtin.—98 *pinus* ed. Vicet.—99 *Fingunt* Vat. opt. *Pingunt* vet. Gyr. Petav. pr. a m. sec. *Tingunt* Pal. Farn. Pric. Exc. Læti, Leid. pr. qui et *adamante* habet pro *adamante*.—101 *stridunt* Vat. pr. et Pal. *strident* Pric. Med. quart. *cursuque* Vat. pr. Farn.—103 *Non* Pal. *imo* Vat. pr.—101 *qua f. s. imo Angustant* Petav. pr. *quin* Lov. et vet. Gyr. corrupte. *qua* Med. duo. *uno* Vat. pr. Pal. Farn. Pric.—105 *Angustare* ed. Parm. et

NOTÆ

do, quia mulcet mollisque ferrum et alia metalla Vulcanus, et vertit ad quos voluerit usus.

96 *Patrius Mavortis amor*] In hoc nempe clypeo pingitur Mars amans Rheam Sylviam: pinguntur et Romulus et Remus, pueri Marte sati.

97 *Pius annis*] Tiberis, qui quasi pius fuerit in pueros expositos, retraxisse aquas dicitur, ut iis parceret.

Bellua nutrix] Lupa scilicet, quæ Remum et Romulum aluisse dicitur. Hos vero aluit Acca Laurentia meretrix, Faustini pastoris uxor. Meretrices autem dictæ sunt Lupæ. Id quod fabulæ dedit occasionem. Por-

ro Lupam Poëtæ puerorum nutricem fingere maluerunt, quod Heroas a feris educatos inducere non displiceret: sic Cyrus a Cane nutritus: sic Achilles medulla Leonis pastus: et illi fortissimi evaserunt.

98 *Electro*] Electrum vel est succinum, vel metallum aureum, in quo miscetur quinta pars argenti.

101 *Zephyri*] Notum omnibus Deos ferri ventis afflantibus.

105 *Alpes*] Montes sunt altissimi inter Galliam et Italiam, et utriusque regioni velut communia claustra, atque repagula variis rupibus salebrosa. Hos montes, ruptis igne et aceto saxis, superavit Annibal.

Claustra que congestis scopulis durissima tendunt,
 Non alia reseranda manu, sed pervia tantum
 Augusto, geminisque fidem mentita tyrannis.
 Semirutæ turres, avulsaque moenia fumant.
 Crescunt in cumulum strages, vallemque profundam 110
 Æquavere jugis. Stagnant immersa cruore
 Corpora: turbantur permisto funere manes.
 Haud procul exacto lætus certamine victor
 Cespite gramineo consederat, arbore fultus
 Acclines humeros: dominum gavisâ coronat 115

vario circuitu, in extremo angulo, et opponunt obstacula asperrima saxis cumulatis; obstacula non aperienda manu alterius, sed patëntia Augusto soli, postquam non servarunt fidem duobus tyrannis. Turres eversæ, et urbes incensæ fumant: cadavera surgunt per acervos, et adæquant vallem cavam monti: corpora mersa sanguine natant: Dii inferi turbantur infinita clade. Non longe Theodosius victor lætus bello perfecto, sederat in cespite viridi, fulciens arbore humeros inclinantes. Terra

//////////

Vicet. Colin. et Junt. *Angustant* Ald.—106 *conjectis* Med. quart. *congestis* Vat. opt. Pal. Farn. Pric. *conjestis* Vat. quint.—107 *referenda* pro *reseranda* Med. pr.—110 *tumululum* Med. pr. Pal. *culmum* Farn. Med. quart. *culmine* ed. Vicet. corrupte.—111 *immersa* Ald. Cod. Barthii, quem vide. ed. Claver. *immensa* duo Vat. Pal. Petav. pr. Med. quart. et ed. Vicet.—112 *turbantur* duo Med. Leid. pr. Petav. pr. Pal. et Vat. quint. *traduntur* Vat. sec. Farn. *trahantur* Moret. *truduntur* ed. Parm. Vicet. Lugdun. et Basileens. et Paris. atque ita correxerat Heinsius, et ascripserat locum Lib. I. in Rufin. 381. ‘imo barathri condere recessu:’ ubi ex Vat. sec. reposuit *trudere*, et illud ad hunc locum referri oportere monuit.—113 *exausto* Vat. quint. *exhausto* Leid. pr. et Moret.—114 *fluctus* pro *fultus* Med. quart.—115 *acclines* Petav. pr.

NOTÆ

108 *Augusto*] Theodosio: vide vs. 74. supra.

Geminis fidem mentita tyrannis] Quæ claustra Alpium fefellerunt duos Tyrannos, Maximum, et Eugenium et Grammatico ab Arbogaste factum exercitus Imperatorem. Isti, cum Alpes pepigisse quodammodo viderentur ipsis facilem transitum esse concessuras, re vera admissi sunt quasi fide data, sed non transmissi, ideoque contra fidem et spem decepti, et simul oppressi sunt a Theodosio.

109 *Semirutæ*] Describuntur breviter ea, quæ vel Romæ vel Theodosii fulminantis currum sequuntur,

incendia scilicet, sanguis, strages, &c.

112 *Turbantur*] Tam immensa est cadaverum simul permixtorum multitudo, ut cum tumultuaria sepultura captim acervatimque congerantur, ipsi turbentur terreanturque manes.

114 *Cespite gramineo*] More veterum Heroum sellas spernentium, et in cespite sedentium, Duces olim in terra aut gramine, in antro aut specu, saxo impendente ac tegente, dormiebant. Sic Plinius de Trajano.

115 *Dominum*] Quasi terra agnoscat eum esse suum Principem legitimum, eumque natum esse, ut dominetur, ut terræ imperet universæ: quod coronandi aut flores fundendi

Terra suum, surguntque toris majoribus herbæ.
 Sudor adhuc per membra calet, creberque recurrit
 Halitus, et placidi radiant in casside vultus.
 Qualis, letifera populatus cæde Gelonos,
 Procubat horrendus Getico Gradivus in Hæmo. 120
 Exuvias Bellona levat, Bellona tepentes
 Pulvere solvit equos; immensaque cornus in hastam
 Porrigitur, tremulisque ferit splendoribus Hebrum.
 Ut stetit ante ducem discussas Roma per auras,

lætata coronat Principem suum, et lecti herbarum crescunt altiores. Sudor calet adhuc per corpus, et anhelitus repetitus redit, et vultus lenis nitet sub galea. Sicut Mars, postquam vastavit clude mortali Gelonos, quiescit horribili modo in Hæmo Getico: Bellona attollit spolia: Bellona liberat equos pulvere prælii calentes; et cornus altissima assurgit in hastam, et verberat Hebrum fulgore tremente. Statim atque Roma stetit ante Principem, per aërem dissipatum, saxum conscium ter reso-

//////////

Med. pr. Ald.—117 *creber* Petav. pr. Leid. pr. duo Med. Moret. vet. ed. Parm. Ald. Exc. Læti et Ruben. *crebri* ed. Vicet. et Parm. *crebro* al.—119 *populatos* Vat. opt. *prælatus Gelono* Pric.—120 *arvo* Vat. duo, Pal. Farn. Pric. *horrendum* Leid. pr. *Hæmo* Med. quart. *auro* vel *Hæmo* Petav. pr.—121 *gerit* Vat. opt. Farn. Med. quart. *bellique* Vat. quint. Exc. Læt. *bellisque* ed. Parm. *Bellona* Med. pr. *Exutas rias Bellona leva, Bellona repentes* Vicet.—122 *immensum* Vat. quint. *astra* Sixtin. quod probare visus Heinsius, qui in edit. Antverp. ascripserat locum ex Lib. II. de laud. Stilichon. 372.—123 *fremit pro ferit* Med. quart.—124 *auras* Moret. et Exc. Læti. *aures* ed.

NOTÆ

officium a Poëtis terræ ascribitur, in gratiam Principum. ‘Quicquid calcaverit hic rosa fiat.’ Persius.

118 *Placidi*] Etiam dum galeam gerit, spiratque bella Theodosius, præfert in vultu lenitatem atque clementiam.

119 *Qualis*] Talis sedet Theodosius, qualis Mars.

Gelonos] Hi sunt Scythiæ populi, qui faciem in prælio ad terrorem pingebant, et sanguinem equinum cum lacte permistum, premente siti, bibebant.

120 *Gradivus*] Sic Mars vocatur, vel a *κραδαίνειν, κραδέειν, vibrare*; vel a *gramine*, cujus corona in bello honorifica; vel a *gradiendo*, quod gradum inferant qui pugnant, vel impigre gradiantur, ex Servio; vel quod

bellum a parvis initiis ortum, velut per gradus assurgat.

Getico Hæmo] Hæmus mons est inter Thraciam et Thessaliam, Getis vicinus: in cujus vertice Martis erat domicilium: ibi quippe post bella quiescere solebat.

121 *Bellona*] Belli Dea, et Martis soror.

122 *In hastam*] Alii legunt, *in actam*, nec male. Id est, hasta ex corno arbore facta extenditur in actam, seu ripam fluminis. Virgilius: ‘At procul in sola secretæ Troades acta.’ Id est, in littore.

123 *Hebrum*] Hic fluvius est Thraciæ aurifer, et ideo fulgore hastæ magis repercutitur.

124 *Ducem*] Imperatorem Theodosium.

Conscia ter sonuit rupes, et inhorruit atrum	125
Majestate nemus. Prior hic, O numen amicum,	
Dux ait, et legum genitrix, longeque regendo	
Circumfusa polo, consors adjuncta Tonanti,	
Dic agetum, quæ causa viæ? cur deseris arces	
Ausonias, cœlumque tuum? dic, maxima rerum.	130
Non ego vel Libycos cessem tolerare vapores,	
Sarmaticosve pati medio sub frigore Coros,	
Si tu, Roma, velis: pro te quascumque per oras	
Ibimus, et nulla sub tempestate timentes	
Solstitio Meroën, bruma tentabimus Histrum.	135

mit, et sylvæ nigra reverita est majestatem. Primus hic Princeps dixit, O Roma, numen gratum, et mater legum, et cineta late cælo gubernando, addita socia Jovi, dic ergo, quæ causa est viæ tuæ? cur relinquis urbes Italas, et scdem tuam? dic, Regina mundi. Non ego desinam vel perferre calores Libyæ, vel pati ventos Sarmaticos sub hyeme media, si tu, Roma, optes; pro te ibimus per omnes regiones, et per nullum timentes tempus, aggrediemur Meroën astate, Danubium hyeme. Tum

//////////

Vicet. *ter* Moret. *tunc* Vat. duo, Pal. Farn.—125 *conscita* pro *conscia* Leid. pr. *atrum* vet. Gyr. Petav. pr. duo Med. vet. ed. Parm. *artum* Pal. *acri* Exc. Læti. *acriter* ed. Vicet.—126 *hæc* Petav. pr. Moret. Med. quart. *hoc* Pal.—127 *longeque* Med. quart. et ed. Vicet. *longoque* Med. pr.—128 *adducta Tonantis* Leid. pr. *addita* vet. ed. Parm. *addicta* Vat. opt. Farn. Pric. Petav. pr. ed. Vicet. Isingr. *adducta* Vat. quint. Pal. Junian. *Tonantis* Med. pr. duo Vat. Farn. Pric. Pal. et Moret. Heinsius conjecerat *consorsque adjuncta Tonanti*.—129 *cura* Med. pr.—131 *labores* Vat. duo, Farn. Pric. Pal.—132 *medios* Med. pr.—133 *per horas* Vicet. Ald. Junt.—135 *Meroë*, duo Med.

NOTÆ

Per auras] Familiare Diis erat nubilus tegi. Horatius: ‘Nube candelentes humeros amictus Augur Apollo.’

125 *Conscia*, &c. *inhorruit*] Rupes ter resonuit, quasi sciret et cognosceret adventum Romæ; et sylvæ inhorruit, ac reverita est tanti numinis accessum.

128 *Circumfusa*] Hoc ex fastu Romanorum, qui consortem Jovi Romam faciebant ad regendum mundum; et ideo conjunctam cum Jovis templo templum Roma habebat in monte Palatino.

130 *Calumque tuum*] Id est, tuum templum, in quo ut numen cæleste habitas: vel tuam urbem, ex qua ve-

lut ex cælo, regis orbem terrarum.

131 *Libycos*] Libya est regio Africae, maximis caloribus adusta.

132 *Sarmaticos*] Sarmatia est regio frigidissima, eaque partim in Asia, partim in Europa.

Coros] Corus sive Caurus, semper spirans frigora, flat ab occasu solstitiali.

135 *Solstitio*] Solstitium dicitur quasi Solis statio, quod Sol non accedat ad nos amplius; id quod fit, ubi attingit Tropicum Cancri, et tunc est dies anni longissimus.

Meroën] Meroë, vulgo *Gueguere*, est Insula quam facit Nilus, et maximis est obnoxia caloribus.

Bruna] Dies est anni brevissimus,

Tum regina refert : Non me latet, inclyte rector,
 Quam tua pro Latio victricia castra laborent :
 Nec quod servitium rursus, Furiaëque rebelles
 Edomitæ paribus sub te cecidere triumphis.
 Sed, precor, hoc donum cum libertate recenti 140
 Adde, precor, si vera manet reverentia nostri.
 Sunt mihi pubentes alto de semine fratres,
 Pignora cara Probi, festa quos luce creatos
 Ipsa meo fovi gremio : cunabula parvis
 Ipsa dedi, cum matris onus Lucina beatum 145
 Solveret, et magnos proferrent sidera partus.

Regina Roma respondet : Haud ignoro, Princeps illustris, quantum tuus victor exercitus laboret pro Italia : nec ignoro, quod iterum servitus et furiaë rebelles superata ceciderunt sub te, simili victoria : sed rogo te, ut addas hoc munus cum libertate nova, si est tibi verus amor nostri. Fratres juvenes sunt mihi illustri de gente, filii dulces Probi, quos complexa sum in sinu meo genitos die felici : ipsa dedi cunas infantibus, cum Lucina liberaret matrem ab onere felici, et astra producerent ingen-

//////////

et Petav. pr. *Merapen* Moret. qui et pro *Istrum* exhibet *Hebrum*, ut et Barth. —136 *Tunc* Vat. quint. Pric. Med. pr.—137 *Quam* Petav. pr. Med. quart. *Quod* Vat. quint. Pal. Farn. Pric. *laborant* Leid. pr. *Juman*.—138 *Servitium* Vat. opt. a m. pr. *Servicii* Pric. Voss.—140 *retenta* Med. quart.—141 *Adjicias* Vat. quint. Pric. *Adde* Vat. opt. Farn. *Adde, tibi* Vat. id. a m. sec. *Adde, precor* vet. Gyr.—143 Heinsius conjiciebat *clara*.—146 *proferrent* duo Med. Petav. pr. Leid. pr. *præberent* vet. Gyr. *præferrent* al. *proderent* cum Farn. *perderent*

NOTÆ

qui fit, cum Sol attingit Tropicum Capricorni.

Histrum] Danubium, qui fluvius Europæ maximus in Pontum Euxinum se exonerat.

138 *Servitium*] Quod servitium minabantur, instar furiarum, Eugenius et dux ejus Arbogastes, Gallus audacissimus, qui sub Eugenii nomine imperium se recturum esse pollicebatur.

139 *Paribus triumphis*] Quia simul devicti sunt Eugenius et Arbogastes.

140 *Libertate*] Quasi reddita sit libertas, quam erepturus videbatur Arbogastes.

142 *Pubentes*] Sen puberes, id est, juvenes, adolescentes, vigentes.

143 *Pignora*] Filii, qui dicuntur pignora, quia re vera sunt quædam pignora amoris, fideique conjugalis.

Festa luce] Id est, fortunato die : erant enim dies nonnulli, quos felices putabant, et ex quibus bene ominabantur veteres.

144 *Fovi*] Parentes liberos recens natos sium complectebantur : id quod Roma ait se fecisse.

145 *Lucina*] Dea parientium præses, quæ et Juno et Diana dicitur.

146 *Proferrent sidera partus*] Pueros illustres, velut de cælo demissum munus veteres aspiciabant. Virgilius : ' Jam nova progenies cælo demittitur alto.'

His ego nec Decios pulchros, fortesve Metellos
Prætulerim: non, qui Pœnum domuere ferocem,
Scipiadas, Gallisque genus fatale Camillos.

Pieriis pollent studiis, multoque redundant 150

Eloquio: nec desidiis, dapibusve paratis

Indulgere juvat: nec tanta licentia vitæ

Abripit, ut mores ætas lasciva relaxet:

Sed gravibus curis animum sortita senilem

Ignea longævo frænatur corde juvenus. 155

ten filios. Ego non antepono his Decios fortes, aut Metellos generosos: non Scipiones, qui superaverunt Carthaginenses crudelcs; non Camillos, prolem funestam Gallis. Illi Fratres excellunt disciplinis Pieriis, et abundant multa eloquentia: nec delectantur vacare otio et conciviis magnificis: nec talis libertas vitæ trahit hos, aut adolescentia effrænata remittit mores: sed juvenus ferrida nacta mentem maturam pro magnis negotiis, retinetur sapientia senili. Rogamus te, o Theodosi,

//////////

cum sed a m. sec. emend. peterent Vat. opt.—147 nec duo Med. Petav. pr. non Vat. quint. fortesque Pric.—148 nec Med. quart.—149 lethale Leid. pr. Pric. et Cod. Jun. letale Vat. quint. Pal. Med. pr. Pric. Moret. Catullos Vicet. fortesque Pric.—151 non Vat. opt. Farn. deliciis Pric. dapibusque Vat. quint. desidiæ Heins.—152 jurat Exc. Lat. parant Vat. opt. vet. Gyr. Farn. Med. quart. et ed. Vicet. Colin.—153 Arripit Vat. duo, Pal. Farn. Pric. arripuit Junt. aut...relaxat al. ut...relaxet duo Med. et Pal. aut vel ut Vat. quint.—

NOTÆ

147 *Decios pulchros*] Id est, fortes. Virgilius: 'Satus Hercule pulchro, Pulcher Aventinus:' id est, fortis, &c. Decii autem se pro patria devoverunt: pater bello Latino, filius bello Hetrnsco, nepos bello Tarentino, et omnes sua morte Romanis victoriam pepererunt.

Metellos] Metelli fuere illustres: inter hos Macedonicus, Numidicus, Celticus, a devictis provinciis sic appellati.

149 *Scipiadas*] Scipiones multi fuere; at illustriores Africanus major, et Africanus minor, a devicta Africa, deletisque Carthaginensibus.

Camillos] Camillus Romam a Gallis liberavit, unde et alter Romulus dictus est.

150 *Pieriis*] Pieria est urbs mons-

que Bœotiæ, Mysis sacer: vel Pieria est regio Macedoniæ, in qua Musæ ex Jove et Mnemosyne, seu Memoria, natæ sunt: hinc Pierius, pertinet ad Musas.

Pieriis pollent studiis] Excellunt cognitione artium quas docent Musæ Pieriæ, hoc est, artium ingenuarum.

151 *Dapibus paratis*] Conviviis magno apparatu extractis.

153 *Mores atas lasciva relaxet*] Ætas juvenilis, lasciviæ jocisque obnoxia, non relaxat eorum mores severos, et ad virtutem intentos.

155 *Longævo corde*] Cor sumitur pro sapientia; quia veterum nonnulli ejus sedem in corde esse reputabant. Unde 'egregie cordatus homo,' id est, sapiens. Ennius. *Lon-*

Illis, quam propriam ducunt ab origine, sortem
 Oramus præbere velis, annique futurum
 Devoveas venientis iter : non improba posco :
 Non insueta dabis : domus hoc de more requirit.
 Annue : sic nobis Scythicus famuletur Araxes, 160
 Sic Rhenus per utrumque latus : Medisque subactis
 Nostra Semiramia timeant insignia turres :
 Sic fluat attonitus Romana per oppida Ganges.
 Ductor ad hæc : Optata jubes, ultroque volentem,
 Diva, rogas : non hæc precibus tentanda fuissent. 165

ut digneris dare illis fratribus munus, quod velut debitum trahunt a gente sua, et destines illis cursura venturum anni sequentis : non peto injusta : non dabis extraordinaria : familia postulat hoc munus ex consuetudine. Concede. Sic Araxes Scythiæ serviat nobis : sic Rhenus per ripam geminam serviat : et Medis superatis arces Babylonis metuant signa nostra : sic Ganges admirans fluat per urbem Romanam. Princeps respondit ad illa : Imperas quod opto, o Dea, et precaris me cupientem id sponte. Non preces adhibendæ fuissent ad illas res. An oblivio sepelit

//////////

156 qui propriam Moret.—159 Hoc Leid. pr. atque ita ex Petav. pr. legit Heinsius. hæc Vat. quint. Farn.—160 robis pro nobis Vat. quint. Exc. Læti et Ald. Parm. Junt. Colin. Oraxes Moret. Artaxerxes Vicet.—161 Medisque Med. pr.—162 stupeant Pulm.—164 adhuc Vicet.—165 hic Ald. ed. Parm.

NOTÆ

gævo corde, id est, sapientia, qualem habet longævus, seu senex. Illi itaque erant *νεογέροντες*, juvenes-senes, quia in ætate juvenili senilem prudentiam habebant.

Frænatur] Egregium est fervidæ ætatis frænum sapientia, sine qua ruit atque pessundatur hæc ætas.

156 *Sortem*] Consulatum, qui velint sorte ita proprius atque debitus est genti Proborum, ut illi nascentes, ab ipsa origine ducere videantur felicitatem hæreditariam tantæ dignitatis adipiscendæ. Unde S. Hieronymus : 'Nunc mihi Proborum et Olybriorum repetenda sunt nomina, et illustre Anicii sanguinis genus : in quo aut nullus, aut rarus erit, qui non meruerit Consulatum.'

158 *Devoveas venientis iter*] Designes hos futuros Consules, simulque duces ac rectores anni sequentis.

159 *Domus*] Familia Proborum ea est, ut hoc ipsi munus debeat, quod Probi pro more tanta cum laude gerere consueverunt.

160 *Sic nobis famuletur Araxes*] In gratiam ejus muneris, quod Probis concedes, optamus, ut adjiciantur imperio eæ omnes regiones remotæ, quas alluit Araxes, quas alluit Rhenus, &c.

Scythicus Araxes] Araxes est fluvius Armeniæ, vicinus Scythiæ, et ideo dicitur Scythicus. Rhenus est ingens Europæ fluvius, magnam Germaniæ partem et Belgium alluens.

161 *Medisque*] Medi sunt populi Asiæ, apud quos est Babylon Partorum Metropolis, quam ex Ovidio, 'Dicitur olim Coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem.' *Semiramis* autem, id est conditæ a Semiramide.

163 *Ganges*] Est fluvius aurifer

Usque adeone meam condunt oblivia mentem,
 Ut pigeat meminisse Probi, quo vindice totam
 Vidimus Hesperiam, fessasque resurgere gentes?
 Ante dabunt hyemes Nilum; per flumina damæ
 Errabunt, glacieque niger damnabitur Indus;
 Ante Thyesteis iterum conterrita mensis
 Intercisa dies refugos vertetur in ortus,
 Quam Probus a nostro possit discedere sensu.
 Dixerat, et velox jam nuntius advolat urbem.

170

meum animum usque adeo, ut nolim recordari Probi, quo liberatore, aspeximus omnem Italiam, et populos afflictos recreari? Prius regiones Nili patientur hyemem: prius damæ vagabuntur per fluvios, et Indus niger constringetur gelu; prius Sol denuo territus conviciis Thyesteis, interruptus redibit ad Orientem refugientem, quam Probus possit removeri ab animo nostro. Sic locutus erat; et statim nuntius

//////////

Junt. et Vicet.—166 *condant* Livin. quod præfert Heins.—167 *puceat* duo Med. Pal. *bonis* Pric. *judice* Farn. Pric. *vindice* Leid. pr. Moret. et vet. Gyr. *coram* pro *totam* Med. quart.—168 *falsasque* Palat. *turres* vel *gentes* Moret.—169 *damne* Vicet.—171 *modo territa* Petav. pr. a m. pr.—172 *intercissa* Moret.—173 *Nossit* Vicetin. *descendere* Parm. Jun. *discedere* Exc. Læti. Heinsius conjecerat *descendere*, quod exstat in edit. Vicet. *et velox* Exc. Læti. Heinsius correxerat, *at. Jam* omittit Vicet. *axem* pro *urbem* Vat. pr. Med.

NOTE

Indorum. Fluvios depictos in triumphum ferri jubebant Imperatores; ideoque *sic fluat*, id est, fluens feratur in triumphum, quod designaret Indos victos.

167 *Vindice*] Barthius legit *judice*, id est, præfecto; quia Probus Præfectus erat Prætorio in Italia, et severis judiciis populos regebat; vel *vindice*, id est liberatore, quod Italiam vindicavit, seu liberaverit a moribus pravus.

168 *Hesperiam*] Sic dicitur ab Hespero, stella occidentali, quia Italia Græcis, qui eam dixerunt Hesperiam, est occidentalis: Hesperiam magnam vocat Virgilius, quia Hispania dicitur quoque Hesperia.

169 *Ante dabunt*] Id est, prius regiones Nilo finitimæ obnoxia: erunt hyemi, seu Aquiloni hyernas tem-

pestates ferenti. Hypallage. Ante Nilus emittet Aquilonem et hyemem: vel, prius per hyemem exundabit Nilus. Quod falsum, quia semper æstate exundat.

170 *Glacieque niger*] Heinsius præfert, *glacieque piger*, constringetur atque damnabitur, vel *niger Indus* dicitur propter Indos coloratos seu nigros.

Indus] Fluvius est maximus in India.

171 *Thyesteis*] Atræus constupratam a fratre Thyeste uxorem indignans, ejus ipsi filium dedit epulandum: quod convivium Thyestenum ne Sol videret, retrorsus cursum convertisse dicitur.

174 *Dixerat*] Dixerat talia Theodosius Imperator, et statim nuntius equo citato advolat in urbem Romam,

Extemplo strepuere chori, collesque canoris
 Plausibus impulsu septena voce resultant. 175
 Lætatur veneranda parens, et pollice docto
 Jam parat auratas trabeas, cinctusque micantes
 Stamine, quod molli tondent de stipite Seres,
 Frondea lanigeræ carpentes vellera sylvæ : 180
 Et longum tenues tractus producit in aurum,
 Filaque concreto cogit squalere metallo.
 Qualis purpureas præbebat candida vestes
 Numinibus Latona suis, cum sacra redirent
 Ad loca nutricis jam non errantia Deli. 185

celer accurrat Romam. Statim cætus plausere, et colles agitati acclamationibus sonoris remittunt septem voces. Mater Proborum venerabilis gaudet, et jam præparat perita manu trabeas textas auro, ac vestes nitentes vellere, quod Seres depectunt ex trunco molliculo, colligentes in foliis vellera nemoris lanigeri. Ac mater protendit laminas subtiles in filum aureum longum, et cogit fila rigescere metallo conglutinato. Quemadmodum pulchra Latona dabat vestimenta Diis ex se natis, cum reverterentur ad regionem sacratam Deli altricis, non jam fluctuantem. Illa

quart. Farn. ed. Vicet.—175 *fremuere* Vat. quint.—176 *pulsibus* ed. Vicet. Parm. Junt. et Colin. *plausibus* Ald. *impulsu* Pric.—178 *cinctusque* Leid. pr. Moret. duo Med. Petav. pr. vet. Gyr. *Jam parat auctoritas, currusque* Vicet. *auratus trabeas* Parm.—179 *tudent* Vicet. *condent* Ald. *toudunt* Vat. pr. Pal. Farn. *condunt* Vat. quint. *cespiti* Med. pr. Palat.—182 *concreto* vel *conserto* Petav. pr. *conserto* Barthii libri. *cogit incalere* Vicet.—184 *Luminibus* Pric.

NOTE

qui Probino et Olybrio deferret insignia Consulatus.

Urbem] Cum Urbs dicitur, intelligitur Roma per excellentiam.

175 *Strepuere chori*] Chori Nympharum plausere, quasi Probino et Olybrio delatum honorem gratulantur.

176 *Plausibus*] Universæ urbis acclamationibus, septem Romæ colles resonant, et ideo septem remittunt voces.

177 *Parens*] Mater Probini et Olybrii, quæ filiis parat vestes ex prisco more, quo matres filiis Heroibus vestimenta concinabant. Successus liberorum, parentum lætitia est.

178 *Trabeas*] Trabea est vestis Consularis.

179 *Molli tondent de stipite Seres*] Hi populi ad Orientem habitant supra Sinenses: 'perfusam aqua depectentes frondinum canitiem.' Plin. Unde molli de stipite, quia materia stipiti hærens aqua mollicbatur.

182 *Filaque concreto*] Fila Serica ita involvit filis aureis, ut utrumque simul concrevisse videatur.

183 *Qualis*] Qualis est Latona, talis est Proba: sicut Latona dat vestes filiis suis Apollini et Dianæ, sic Proba vestes parat filiis suis Probino et Olybrio.

184 *Numinibus suis*] Diis ex se natis; nam Apollo et Diana ab ipso ortu Dii erant.

185 *Ad loca sacra Deli*] In insula Delo Latona peperit Dianam et

Illa feros saltus et desolata relinquens
 Mænala, lassato certis venatibus arcu:
 Phœbus adhuc nigris rorantia tela venenis
 Extincto Pythone ferens. Tunc insula notos
 Lambit amica pedes, ridetque Ægæus alumnis 190
 Lenior, et blando testatur gaudia fluctu.
 Sic Proba præcipuo natos exornat amictu;
 Quæ decorat mundum: cujus Romana potestas
 Fœtibus augetur: credas ex æthere lapsam
 Stare Pudicitiam, vel sacro thure vocatam 195

Diana descrens sylvas sævas, et Mænala direpta, sagitta fatigata venationibus certis: Apollo portans jacula adhuc stillantia tube mortifera, Pythone occiso: tum Delos insula grata voltritur ad pedes cognitos Numinum, et Ægæus mitior adulatur alumnis suis, ac significat letitiam suam undis blandientibus. Ita Proba decorat filios veste singulari: Proba quæ ornat orbem; cujus Probæ sæcunditate potentia Romana amplificatur. Putes Pudicitiam ex cælo demissam adesse, vel Junonem

//////////

—186 *ferox* pro *feros* Vat. opt.—187 *certis venatibus* Petav. pr. duo Med. vet. Gyr. *venantibus* Ald. *Cretam venantibus* Ald. Junt. *Cretam* ed. Vicet. *centum* al. *cunctis venantibus* Pric.—191 *lætior* Petav. pr. *luctu* Med. pr. *fletu* Leid. pr. a m. pr. et Moret. Cod. Jun. a m. pr.—192 *præcipuos* Moret. *exornet* Pal. Med. pr.—193 *Et* pro *Quæ* Med. quart.—196 *avertere* Moret.

NOTE

Apollinem: Apollo insulam fluctuantem antea atque ‘Errantem Mycone celsa Gyaroque revinxit, Immo tamque coli dedit, et contemnere ventos.’ Virgilius.

187 *Mænala*] Mænalus, Arcadiæ mons est, Dianæ sacer, ejusque venationibus notus.

Lassato certis venatibus arcu] Id est, arcu certo, qui semper prædam certo ferit, fatigato in venatibus.

189 *Pythone*] Vide Carm. II. in Ruf.

190 *Lambit*] Insula, velut canis blandiens, lambit pedes Numinum redeuntium.

Ægeus] Neptunus Ægæus, qui sic appellatur a Virgilio et aliis, quod Ægæ Euboicæ sint urbs, ubi templum est Neptuni; vel Ægæus dicitur a scopulo prope Tenedum in-

sulam, quæ Capræ, αἶγος, speciem refert. Alii alias afferunt etymologias, de quibus nos alibi.

Alumnis] Dianæ et Apollini, qui nati et educati in Delo insula maris Ægæi.

192 *Proba*] Hæc mater Probini et Olybrii, nobilitate, doctrina, atque castitate fuit insignis, ut altera Cornelia.

Præcipuo amictu] Veste Consulari, quæ singularis et præcipua erat.

193 *Decorat*] Proba dedit nova mundo ornamenta, dum peperit geminos Consules, eosque illustres.

Romana potestas] Consulatus.

194 *Augetur*] Amplificatur, ornatur.

195 *Stare Pudicitiam*] Adstare præsentem, et ex cælo descendisse: cælum enim petierat, abominata cædes, raptus, &c.

Junonem Inachiis oculos advertere templis.
 Talem nulla refert antiquis pagina libris,
 Nec Latiae cecinere tubæ, nec Graia vetustas:
 Conjuge digna Probo: nam tantum cœtibus extat
 Fœmineis, quantum supereminet ille maritos: 200
 Ceu sibi certantes, sexus quid possit uterque,
 Hunc legere torum: taceat Nercida nuptam
 Pelion: o duplici fœcundam Consule matrem,
 Felicemque uterum, qui nomina parturit annis!
 Ut sceptrum gessere manu, membrisque rigentes 205
 Aptavere togas, signum dat summus hiulca

invocatam thure sacro convertere oculos in delubra Inachia. Nulla monumenta in scriptis veteribus tulerunt talem matrem, neque Musæ Italicae laudaverunt, neque antiquitas Græca. Digna est Probo marito: nam tantum superat choros muliebres, quantum ille superat viros: quasi uterque sexus pugnans, quid valeat, elegit sibi hunc thalamum. Pelion mons sileat Thetida nuptam. O matrem fœcundam duobus Consulibus, ventremque fortunatum, qui peperit Consules annum nominantes! Posteaquam Probinus et Olybrius tulerunt manu sceptrum, et induerunt corpus vestibus concretis auro, Jupiter supremus mittit signum, nubibus dchiscentibus, et

//////////

et Med. quart. in aliis Vicet.—198 non Græca Pal. grata Vat. opt. Farn. Moret. pro *Graja*, atque ita correxerat Heinsius.—199 *instat* pro *exstat* Vat. opt. Farn.—200 *illa* duo Med.—201 *Ceu sibi cert.* Hi quatuor versus sequentes desiderantur in Vat. duobus, ut et in Pal. Farn. Pric. Med. duob. Leid. pr. Petav. pr. necnon in ed. Parm. et Vicet. quales hic sunt, debentur Claverio.—206 *togam* Med. quart.—207 *genitamque* in duob. Med.—208 *Aspera vibrati*

NOTE

196 *Junonem*] Hæc Saturni et Opis filia, Jovis soror et conjux, Dea regnorum divitiarumque habita.

Inachiis] Juno post spretam a Paride formam, Græciam sæpius frequentabat, et potissimum Inachium, seu Argos Hippium in Peloponneso. Plinius.

Oculos advertere] Aspectus Deorum, mortalium est felicitas.

197 *Talem*] Non legimus apud antiquos talem extitisse, qualis Proba est.

198 *Tubæ*] Vel Musæ, quæ tubas citharasque animant; vel tubæ, id est, versus vatum Heroicorum non cecinerunt talem, qualis est Proba.

Delph. et Var. Clas.

201 *Sexus quid possit uterque*] Quasi sexus uterque pugnarit, hoc ut Probi Probæque matrimonium celebraretur.

202 *Nereida*] Thetidem matrem Achillis, quæ in Pelio Thessalia monte, Peleo nupsit.

204 *Nomina parturit annis*] Diximus supra Consules nomen annis dare solitos.

205 *Sceptrum*] Statim atque Probinus et Olybrius inceperunt gestare sceptrum eburneum, seu insigne majestatis Consularis; cui sceptro insidens Aquila, Romanæ virtutis index, depicta erat.

206 *Signum dat*] Dat emittitque

Claud.

F

Nube pater, gratamque facem per inane rotantes
 Prospera vibrati tonuerunt omina nimbi.
 Accepit sonitus curvis Tiberinus in antris
 Ima valle sedens, arrectisque auribus hæsit, 210
 Unde repentinus cœli fragor : ilicet herbis
 Pallentes thalamos, et structa cubilia musco
 Deserit, ac Nymphis urnam commendat herilem.
 Illi glauca nitent hirsuto lumina vultu,
 Cœruleis infecta notis, reddentia patrem 215
 Oceanum : crispo densatur gramine colla.
 Vertice luxuriat toto crinalis arundo ;
 Quam neque fas Zephyris frangi, nec sole perustam

poli volentes lumen jucundum, concussi, tonando emiserunt auguria felicia. Tiberis audivit murmur in caverna curvata, Tiberis sedens in profunda valle, et auribus erectis obstupuit, unde sonitus subitus cœli proveniret : statim relinquit alveum squalentem graminibus, et lectum stratum musco, atque tradit Nymphis urnam dominam. Oculi cœrulei, facie hispida, distincti maculis viridibus, similes parenti Oceano fulgent in ipso Tibri : habet cervicem crispata herbis spissis. In toto capite Tiberis canna viget pro crinibus, quam cannam rumpere non licet ventis, nec

Vat. quint. et ed. Vicet. *temuerunt* Vat. duo, Pal. Farn. Pric. Vicet. Parm. Barth. *sonuerunt* edd. Amstel. Blaw. et Elzev. *temuerunt* Petav. pr. *omnia* Pal. *omina* duo Med. et vet. Gyr.—209 *Accepit s. curvis Tib.* Heinsius ascripserat loca Ovid. (Lib. I. Fast. 561.) ‘Accipio revocamen, ait.’ et Metam. in fab. Æaci (Lib. VII. 620.) *Accipio*, de tonitru. *curvisque Tribunus* Junt. Exc. Læti, unde Heinsius conjecerat *Tiburnus. curvasque Tribunus* Vicet. Parm.—210 *arrectisque* Ald. et Var. Lect. e margine ed. Parm. *arrectis auribus*, sine copula, Exc. Læti, Vat. duo et Farn. *erectis* Vat. quint. Pal. Leid. pr. Petav. pr. duo Med. *vallibus* unus Barth. *hausit* etiam duo ejusdem. Pric. *annibus* Vat. quint.—211 *cali* Var. Lect. e marg. Parm. *proprii* Pal. *populi* duo Vat. Farn. Pric. *scopulis* Sixtin. quod Heinsio probatum, qui hæc ascripserat. *leg. scopulis.* de Roma alibi, *Quæ septem scopulis zonas imitatis Olympi.*—212 Heinsius legit *Squallentes. structa* Vat. duo, Pal. Farn. *structa* pro varia lectione Pal.—213 *aut* Med. duo. *urnam* Vat. pr. Leid. pr. Moret. vet. Gyr. Petav. pr. duo Med. *dominam* vulg. *domum* al.—214 *illa* pro *illi* Med. duo.—215 *Cæruleisque* Isingr. Ed. Gryph. *cæruleisque refecta* Junt. Colin. *Cæruleis* absque copula, Petav. pr. Med. duo, ed. Parm. et Vicet. *membris* unus Barth.—216 *Oceani* Med. quart. *densatur* Leid. pr. a m. sec. *densantur* Vat.

NOTE

fulmen secundum, seu prosperum, ex quo omnia fortunata fore credantur.

209 *Tiberinus*] Fluvius scilicet Roman alluens, qui et Tiberis et Tiberis dicitur.

210 *Arrectis auribus hæsit*] Attentius audivit, observavit : homines non

erigunt aures audituri, sed erigunt caput in quo sunt aures.

213 *Urnæ herilem*] Ipse Tiberis, qui Herus seu Dominus est, commendat urnam suam Nymphis. Urna, cubile, barba, et alia ejusmodi, fluviiis tribuuntur.

Æstivo candore mori: sed vivida frondet
 Æquærum complexa caput: taurina levatur 220
 Cornua temporibus raucos sudantia rivos.
 Destillant per pectus aquæ: frons hispida manat
 Imbribus: in liquidos fontes se barba repectit.
 Palla graves humeros velat, quam neverat uxor
 Iliæ, percurrens vitreas sub gurgite telas. 225
 Est in Romuleo procumbens insula Tibri,
 Qua medius geminas interfluit alveus urbes
 Discretas subeunte freto, pariterque minantes
 Ardua turrigeræ surgunt in culmina ripæ.

soli extinguere eam adustam calore æstatis: ut illa vigens frondescit, cingens verticem cœcum: cornua tauri cornibus similia attolluntur effluentia ex temporibus fluvios sonoros: aquæ fluunt per sinum: frons hirsuta stillat pluviis: barba se componit in fontes claros: pallium tegit humeros ingentes, quod pallium conjux Iliæ texerat, conficiens telas crystallinas sub vortice suo. Insula est sita in Tibri Romuleo, qua fluvius interpositus irrigat velut duas urbes separatus aquis interfluentibus, et littora excelsa aqualiter et turrita attolluntur in moles altas. Con-

dno, Farn. Pric. *gramina* Pric. a m. pr. *gramina collo* Moret.—219 *invida spondet* ed. Vicet. *frondent* Moret. et Vat. quint.—221 pro *raucos* Heinsius conjiciebat *flavos vel glaucos*.—222 *distillant* Vicet.—223 *repectit* Moret. duo Vat. duo Med. Farn. Petav. pr. *reflectit* al. *resolvit* unus Barth. et Palmer. *recepit* Vicet. Parm. Ald. Isingr.—225 *Iliæ* Vat. opt. Moret. Petav. pr. et ed. Vicet. *Illi* Vat. quint. Leid. pr. Pal. Pric. Exc. Læti. *procumbens* pro *percurrens* Pal.—226 Heinsius in margine primæ suæ edit. legit *procurrens*.—227 *Quo* Ald. Junt. Colin. *medius geminus* Petav. pr. *interfluit* Vat. quint.

NOTÆ

221 *Cornua*] Hæc tribuuntur fluvii, vel ob fremitum aquarum mugientium, vel quia finduntur aliquando in cornua.

Temporibus sudantia] Emittentia rivos ex utroque capitis latere.

224 *Neverat*] Ex more matronarum veterum, quæ vestes maritis conficiebant.

225 *Iliæ*] Romuli mater, uxor Tiberis, qui ideo ab Horatio dicitur, 'Uxorius amnis.'

226 *Romuleo*] Tibris dicitur Romuleus præsertim, quia Maritus Iliæ, quæ mater erat Romuli; et quia, Romulo et Remo expositis, dicitur aquas retraxisse, ne pueris noceret.

Procumbens] In planitiem porrecta

insula; sic apparet ob fretum arcum.

Insula] Tarquiniis ejectis, populus furens eorum segetes in campo Martio avulsas in Tiberim conjecit: inde nata insula in carinæ formam coaluit, quæ saerata est Æsculapio, et quæ serpentis Epidaurii appulsu famosa est.

227 *Geminas urbes*] Tiberis ita permeat Romam, ut inde velut duas urbes efficere videatur.

228 *Minantes*] Res altiores minari dicuntur a Poëtis. Virgilius: 'Geminique minantur In cælum scopuli.'

229 *Culmina*] Villæ nimirum seu prætoria amœnissima turres altius attollunt ad ripam utramque Tiberis.

Hic stetit, et subitum prospexit ab aggere votum, 230
 Unanimes fratres, juncto stipante Senatu,
 Ire forum, strictasque procul radiare secures,
 Atque uno bijuges tolli de limine fasces.
 Obstupuit visu, suspensaque gaudia vocem
 Oppressam tenere diu; mox inchoat ore : 235
 Respice, si tales jactas aluisse fluentis,
 Eurota Spartane, tuis: quid protulit æquum
 Falsus olor, valido quamvis decernere cestu
 Norint, et ratibus sævas arcere procellas?
 En nova Ledaïs soboles fulgentior astris. 240

*stitit hic Tiberis, et e colle aspexit statim desidrium suum, fratres scilicet amicissimos incidere in forum, Senatu conjuncto comitante, ac longe secures distric-
 tas fulgescere, et fasces geminatos afferri ex una domo: admiratus est videns, et
 lætitiâ incerta cohibuit longum vocem compressam; tum incipit loqui: O Eurota
 Lacedæmoniensis, vide an gloriæ tulisse similes viros prope fluxum tuum. Cyc-
 nus simulatus quid æquale edidit? Etsi filii ejus sciunt pugnare cestu duro, et
 removere tempestates perniciosas a navibus: ecce proles recens, clarior sideribus*

Heinsius emendat *interluit*.—230 *conspexit* Leid. pr. Moret. Jun.—231 *juncto*
 Moret. Petav. pr. a m. sec. Med. pr. ed. Parm. et Vicet. *juxta* vel
junctos Vat. quint. *junctum* conjecerat Heinsius. *cuncto* Barth.—233 *ino*
 Vat. pr. Vicet. *uno* Exc. Læti. *bijuges* vel *binas* Vat. quint. *lumine* Moret.
 Med. pr. Pric.—234 *Obstupuit* Pric. Petav. pr. qui tamen a m. sec. *obstre-*
puit habet. *suppressa* unus Barth. *ostensa* alter.—236 *fluentes* Vicet.—
 237 *Eurotas* Med. quart. *Eurotas Spartasre* Med. pr. Pal. Moret. *Eurota*
 Ald. *Spartave* duo Vat. *Sparteque* Pric. *Sparteve* Farn. *Eurotas Sparteve*
 Leid. pr. Cod. Junt. Vicet. Isingr. Parm. Ald.—239 *Norint* Exc. Læti. *Hor-*
ruit duo Med. et ed. Vicet. *Norit* et *a rat.* Leid. pr. *Noverit* Vat. duo, Farn.
 Pric. *Noverit a ratibus* Moret. *Norit* et *a Cod.* Jun. *norunt* et Exc. Voss.—
 240 *En* Exc. Læti. *Et* duo Med. *Tu* edit. Vicet. *fulgentibus* Pric.—241 *aptat*

NOTE

230 *Votum*] Aspexit fratres unani-
 mes, qui erant causa votorum suo-
 rum, seu desiderii sui.

232 *Secures, &c. fasces, &c.*] Sunt
 insignia Consulatus, quæ a lictoribus
 ante Consules gestabantur.

233 *Bijuges*] Fasces geminatos;
 sex scilicet pro uno Consule, et sex
 pro altero, qui tamen ex una domo
 attollebantur, quod rarum.

234 *Suspensa gaudia*] Incerta, res
 enim tanta tamque singularis erat, ut
 dubitaret an re vera duo fratres es-
 sent simul Consules.

237 *Eurota*] Hic notus est Laconiæ

fluvius, quem Tiberis alloquitur, flu-
 vius fluvium; Romanus Græcum.

238 *Falsus olor*] Jupiter in Olorem
 conversus cum Leda Tyndari conjuge
 concubuit, et inde nati Helena et
 Pollux frater Castoris, qui inde Le-
 dæi dicuntur.

Decernere cestu norint] Castor et
 Pollux, qui magni pugiles extitere.

239 *Ratibus arcere procellas*] Non-
 nunquam in mari apparent duo ignes,
 qui vocantur Castor et Pollux, et
 inde nautæ præsagiunt tempestates
 sedatum iri.

240 *Ledaïs astris*] Castore et Pol-

Ecce mei cives : quorum jam Signifer optat
 Adventum, stellisque parat convexa futuris.
 Jam per noctivagos dominetur Olybrius axes
 Pro Polluce rubens, pro Castore flamma Probinii.
 Ipsi vela regent : ipsis donantibus auras 245
 Navita tranquillo moderabitur æquore pinum.
 Nunc pateras libare Deis, nunc solvere multo
 Nectare corda libet ; niveos jam pandite cœtus
 Naiades, et totum violis prætexite fontem.

Ledæis: en cives mei; quorum adventum jam cupit Zodiacus, et præparat cælum iis futuris sideribus. Nunc Olybrius regnet per cælum noctu vultum, pro Polluce fulgens, et ignis Probinii pro Castore. Illi fratres gubernabunt naves: illis dantibus ventos, nauta reget navem mari placido. Jam jurat sacrificare vina Diis, jam liberare animos vino copioso: o Naiades explicite nunc choros candidos, et cingite fontem totum floribus. Sylvæ producant mella: fluvius nunc currat faciens ebrios

Moret. quod probare visus Heinsius, qui in vs. seq. legebat *Adventu*, ut se. Signifer eorum adventu convexa aptare et parare videatur stellis futuris.—243 *Olimbrius* Moret. Vat. opt. Leid. pr. Pal. Farn. Pric. Petav. pr. Med. duo et ed. Vicet.—245 *regant* Pal. Med. duo. *donantibus* Moret. Petav. pr. Med. duo, Ald. et ed. Vicet. unde Heinsius conjiciebat *ipsisque domantibus. dominantibus* vulg.—246 *pinus* pro *pinum* Med. quart. Pal. et Pric.—247 *patrius* Vicet. *libare Deis* Exc. Læti. *libate* Vat. pr. *Deo* Pric. *Deum* Med. quart.—248 *niveo cœtu* Vat. opt. Pal. Farn. ed. Vicet. *niveo pangite cœtu* Med. duo, et Pal. a m. sec. *pergite* Med. quart. a m. sec. *niveo jam plaudite cœtu* Pric. *cinctus* conj. Scal.—249 *Naiades* duo Vat. Pal. Farn. Pric. Cod. Jun. ed. Vicet. *et desideratur in duob. Med. Leid. pr. Petav. pr. et Cod. Jun. violis totum* Vat. quint. *totam frontem* Pal. Pric. *totum fontem vel totam frontem*

NOTÆ

luce Ledæ filii, qui inter astra relati sunt, dicunturque gemini, quibus Tiberis ait illustriores esse Probinum et Olybrium suos cives.

241 *Signifer*] Zodiacus qui fert signa duodecim : ‘Sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo, Libraque, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Pisces.’ Zodiacus porro dicitur, ἀπὸ τῶν ζώων, ab *animalibus*, quia signa omnia, excepta Libra, speciem gerunt alicujus animalis.

242 *Convexa*] Id est, Cælum parat, ut choris Astrorum Probinus et Olybrius ascribantur. Ceterum non

cœli *convexa*, sed *concava* videmus, verum Poëta non *concava*, sed *convexa* dicit.

243 *Per noctivagos axes*] Per cœlestes orbis, qui diu noctuque volvuntur.

247 *Solvere*] Liberare, recreare animum a curis, unde Bacchus dicitur Lyæus, ἀπὸ τοῦ λύειν, *solvere*, quod exsolvat animum curis.

248 *Niveos*] Candidos, quasi ob restitutam libertatem; quin et dies festos lætosque Romani colebant togis candidis.

249 *Naiades*] Nymphæ aquarum, ἀπὸ τοῦ ναίειν, *fluere*.

Mella ferant sylvæ : jam profluat ebrius amnis 250
 Mutatis in vina vadis : jam sponte per agros
 Sudent irriguæ spirantia balsama venæ.
 Currat, qui sociæ roget in convivia mensæ
 Indigenas fluvios, Italis quicumque suberrant
 Montibus, Alpinasque bibunt de more pruinas : 255
 Vulturnusque rapax, et Nar vitiatus odoro
 Sulphure, tardatusque suis erroribus Ufens :
 Et Phaëthontææ perpressus damna ruinæ
 Eridanus, flavæque terens querceta Maricæ
 Liris, et Cæbaliæ qui temperat arva Galesus. 260
 Semper honoratus nostris celebrabitur undis
 Iste dies : semper dapibus recoletur opimis.
 Sic ait : et Nymphæ patris præcepta secutæ

aquis conversis in vinum : nunc per campos rivî limpidi emittant balsama odorifera. Aliquis currat qui iritet ad epulas mensæ anicæ flumina hic nata, quæcumque vagantur sub collibus Italiæ, et potant pro consuetudine nives Alpium, et Vulturnus rapidus, et Nar infectus sulphure maleolenti, et Ufens retardatus flexibus suis, et Padus passus mala casus Phaëthontis, et Liris proculcans quercetu Maricæ fluentis, et Galesus qui alluit agros Tarentinos. Ille dies semper cultus honorabitur aquis nostris : usque renovabitur convivii lautis. Ita loquitur, et Nymphæ obedientes

//////////

Petav. pr. *pratexere* Med. quart.—252 *spumantia* Pal. Pric. deest seq. v. Vicet.—255 *Curat* Moret. *reget* Vat. opt. Farn. Moret. *reget* et emend. *regat* Leid. pr. *riget* vet. Gyr. Heinsius ad firmandam lectionem *roget* in *convivia* ascripserat sequentia. *roget*. sic *rogare* ad *convivium* Capitol. pag. 55. l. 39. in Pertinace. Spartian. init. Sever. pag. 64. p. 111. l. 7. D. Ambros. apud Casaub. pag. 124. 6.—256 *odore sulfureo* Exc. Voss. *et vas* Vicet.—257 *Ufens* Cod. Barth. *Ufens* Vicet. *utens* Moret. qui et *Phctontæ* exhibet.—259 *flavisque* duo Med. *tenens* Vat. pr. Farn. *terens* Moret. Petav. pr. Vat. quint. Pal. Farn. Med. duo. *Mariscæ* Leid. pr. Moret. item duo Med. Vicet.—260 *temperat arva* duo Med. Petav. pr. Livin. ex Virgilio, ‘scatebrisque arentia temperat arva.’ de Galeso. Hæc Heinsius ad oram ed. Antverp. qui et in margine primæ suæ edit. ascripserat locum Minnc. Felic. pag. 17. ed. Leid. *Ægypti siccitatem temperat Nilus. reparat al. ora* Pric.—261 *celebretur in undis* Pal. Pric. Med. duo.—262 *recolatur* Exc. Voss.—264 *epulis*

NOTE

250 *Mella ferant sylvæ*] Quasi sæculum aureum renovetur, Consulibus Probino et Olybrio, quæ magna certe laus est.

254 *Indigenas fluvios*] In eadem terra, scilicet Italia, natos, vel Italiam alluentes.

256 *Vulturnus*] Campaniæ fluvius. *Nar*] Fluvius Umbriæ. Virgilius, ‘Sulphurea Nar albus aqua.’

257 *Ufens*] Fluvius prope Tarracina, fluens per Pontinas paludes.

259 *Eridanus*] Seu Padus, fluvius in Italia Cisalpina, in quem Phaëthon fulminis ictu dejectus est.

Maricæ] Hæc Nympha fuit uxor Fami.

260 *Liris*] Fluvius Campaniæ.

Cæbaliæ qui temperat arva Galesus] Galesus est fluvius agri Tarentini in

Tecta parant epulis : ostroque infecta corusco
 Humida gemmiferis illuxit regia mensis. 265
 O bene signatum fraterno nomine tempus !
 O consanguineis felix auctoribus anne,
 Incipe quadrifidum Phœbi torquere laborem.
 Prima tibi procedat hyems, non frigore torpens,
 Non canas vestita nives, non aspera ventis, 270
 Sed tepido calefacta Noto : ver inde serenum
 Protinus, et liquidi clementior aura Favoni
 Pratis te croceis pingat ; te messibus æstas
 Induat, autumnusque madentibus ambiat uvis.
 Omni nobilior lustro tibi gloria soli 275
 Contigit, exactum nunquam memorata per ævum,
 Germanos habuisse duces ; te cuncta loquetur

imperio patris Tibris, præparant domum convivio, et Palatium nudum, ornatum purpura nitenti, refulsit mensis gemmatis. O tempus feliciter designatum nominibus fratrum ! o anne fortunate, auctoribus fratribus, aggredere volvere opus quadripartitum Solis. Hyems prior effluit tibi non rigens glacie, non cineta nribus albis, non infestata ventis, sed calens Austro tepenti. Inde Ver tranquillum statim, et flatus lenior Zephyri sereni illustret te in pratis floridis. Æstas vestiat te frugibus, et Autumnus cingat racemis vino flautibus. Honos clarior toto quinquennio, honos nusquam narratus per annos præteritos, accidit tibi uni, habuisse ductores fratres :

Leid. pr. duo Vat. Pal. Farn. Pric. *peplis* Raphael. e conj. Scal. *refecta* cil. Parm. Vicet. Isingr. Gryph. Colin. al. *referta* marg. Isingr. *infecta* Ald. —265 *Horrida* pro *Humida* Pric. a m. pr.—267 *annus* Vat. quint. Pal. Pric. Exc. Læli. *annæ* ed. Vicet. *anne* vet Gyr. Vat. opt. Farn. Var. Lectt. e marg. Parm. et Exc. Putean.—269 *procedit* ed. Vicet. Parm. Colin. *nec* Med. quart. pro *torpens* Heinsius conjecerat *torrens*.—271 *tepido* Petav. pr. Med. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. *trepulo* Pal.—273 *atas* Pric.—274 *imbuat* Vat. duo, Pal. Farn. *ambiat* Petav. pr. et Ald. *inbiat* Leid. pr. a m. pr.—

NOTÆ

Italia. Tarentum dicitur autem esse in Œbalia, quia conditum est a viris qui ex Œbalia, seu Laconia, duce Phalanto, profecti erant.

266 *O bene signatum*] Tempus annorum designabatur per Consules.

267 *Consanguineis auctoribus*] Fratribus, quibus auctoribus, atque ducibus, annus procedit, atque denominatur.

271 *Noto*] Ventus est, qui flat a

Meridie.

273 *Croceis*] Pulchris, pieturatis. Croceum vocant Poëtæ quod est grati aspectus.

275 *Lustro*] Lustrum hic significat spatium quinque annorum ; quia quinto quoque anno, sacrificiis urbs lustrabatur atque purgabatur.

277 *Germanos habuisse duces*] Poëttice, nam et alii fratres fuere Consu-

Tellus, te variis scribing in floribus Horæ,
 Longaque perpetui ducent in sæcula fasti.

terra universa celebrabit te, Horæ depingent te in frondibus diversis, et historiæ sempiternæ deducunt te in ætatem venturam.

276 *exhaustum* cod. Jun.—277 *loquatur* Vat. quint. Pal.—278 *scribunt* et *ducunt* Pal. Pric. et Med. pr.

NOTÆ

les; quanquam et mirum certe illud est, duos fratres simul Consules extitisse.

278 *Horæ*] Hæ virgines esse fin-

gebantur, temporum moderatrices.

279 *Fasti*] Erant libri, in quibus describebantur Consules, et eorum

acta.

CL. CLAUDIANI

IN RUFINUM.

LIBER I.

PRÆFATIO.

ARGUMENTUM.

UT post occisum ab Apolline Pythonem, Parnasso liberiore, Dii Poëtas audire dignati sunt: sic post Rufinum ab Imperatore interentum, Claudianum audiunt Romani Proceres.

PHŒBEO domitus Python cum decidit arcu,
Membraque Cirrhæo fudit anhela jugo:

Cum Python victus arcu Phœbeo dejectus est, et extendit artus expirantes in

In Rufinum] Hi libri primo loco sunt in Codicibus Moreti, Lovaniensi, et Excerptis Gevartii. in Rottendorphiaco legitur: *Incipit magnum opus Cl. Claudiani. præfatio in librum primum.* in Vaticano sec. erat: *De perfidia Rufini et laudibus Stiliconis liber primus incipit.* Codex Dominicanorum Florentiæ ad D. Marci exhibet, *Fl. Claudiani Panegyricon. Incipit liber primus de gestis Theodosii.* in Petav. pr. a manu recente ascriptum: *Cl. Claudiani in Rufinum liber primus incipit.* in Codice S. Salvatoris Bonon. est, *Præfatio in librum Cl. Claudiani.* Exc. Læti habent *Cl. Claudiani V. C. Protogus in Lib. 1. bell. civil.* Var. Lectt. e margine Parm. similiter inscribunt, *Cl. Claudiani V. C. Belli Civilis liber primus.* in primo Leidensi erat, *Incipit propositio libri de Rufino.* in Vaticano tertio deest liber primus et pars secundi.

1 *Pytho* Vat. quart. *Phiton* Lov. qui sic semper exhibet. Vicet. et Parm. ut dec. unus Barth. *concidit* Bonon. Oxon. sec. et Sched. Gud.—2 *solo*

NOTE

In Rufinum] Rufinus ex Gallia hinc apud Theodosium Imperatorem, Aquitauica oriundus, gratia adeo va- ut et præfectus prætorii factus fue-

Qui spiris tegeter montes, hauriret hiatu
 Flumina, sanguineis tangeret astra jubis:
 Jam liber Parnasus erat, nexuque soluto
 Cœperat erecta surgere fronde nemus.
 Concussæque diu spatiosis tractibus orni
 Securas ventis explicuere comas.

5

monte Cirrhæo: qui Python operiret montes flexibus, absorberet fluvios hianti gutturo, attingeret Cælum cristis rubicundis: Parnassus jam erat liberatus, et vinculis remotis, sylva inceperat assurgere foliis elatis, et orni quassatæ jamdudum

//////////

Petav. tert. qui et *jugo* habet.—3 *Rogo* marg. Isingr. *Quis* Leid. sec. a m. pr. cum interrogationis nota. *Et* vel *Qui* Leid. pr. *spinis* Var. Lectt. ed. Antv. *tegeter spiris* Farn. Petav. tert.—4 *tangeret astra* duo Vat. Pal. Rott. Pat. Ambr. tert. Moret. sec. qui et *cingeret* habet, Exc. Læti et lib. Lucens. *tingeret* Bonon. Reg. Oxon. sec. Thuan. Leid. duo, Ambr. duo, Petav. sec. Tholos. Farn. Ald. ed. Vicet. Exc. Gevart. Var. Lectt. ed. Antv. *cingeret* Sched. Gud. *tingeret* vel *tangeret* Vat. quint. ambo Moret. *tergeret* vel *tangeret* Vat. quart. *tangeret*, *tingeret* vel *tergeret* Oxon. pr. quod Heinsio probatum. in Lov. erat. . . *gueret astra* et *t* videbatur deletum; dein inter lineas *tangeret* rescriptum, ut fuerit *tergueret*. Heinsius ascripserat locum ex Lib. II. de laud. Stilich. 272. ‘*summæ tangunt laquearia cristæ:*’ ubi ex Med. pr. reposuit *terguant*.—5 *Parnasus* Lov. Leid. duo, ambo Moret. Put. Petav. tres, Reg. Thuan. Mazarin. Florent. Ald. *soluto* vel *solutum* Moret. pr. *solutum* legit Heinsius. *solutum* cod. Barth. in margine.—6 *erepta* Petav. tert.—7 *spatiosis* vel *squamosis* Vat. opt. *fractibus* vel *frondibus* Put. *frondibus* Med. sec. a m.

NOTE

rit, et Consul, et tutor Arcadii a Theodosio patre designatus. Hic Alaricum Gothorum Regem ad arma capienda sollicitavit; ut aut bello, aut dolo Arcadium pupillum tolleret, Orientisque Imperium occuparet. Stilicho ab eodem Theodosio Honorii alterius filii tutor relictus, fraudem detexit, Rufinum cum sociis factionis oppressit, ejusque caput hastæ affigi jussit.

1 *Python*] Serpens erat immanis, natus post diluvium Deucalioneum; totum orbem infestabat, sed sagittis Apollinis confossus est; et ideo ludi Pythii ab ipso instituti in victoriæ monumentum. Python ἀπὸ τοῦ πύθθου, *putrefacere*, designat putredinem quandam natam ex aquis diluvii, terasque infestantem, sed quæ radiis

Solis dissipata evanuit.

2 *Cirrhæo*] Cirrha, unde Cirrhæus, est urbs Phocidis ad radicem Parnassii, ad quam stratus est famosus ille Python.

3 *Spiris*] Tractibus atque volu-minibus sinuosæ caudæ, totiusque corporis.

4 *Sanguineis*] Coloris rubri, et sanguinem imitantis.

Jubis] Cristis, quas Poëtæ, imo et Oratores, serpentibus tribuunt. ‘*Jubatus Draco,*’ dicitur a Cicerone.

5 *Parnasus*] Mons Phocidis, Apollini et Musis sacer, quem serpens ille vexabat.

Nexuque soluto] Dissolutis ac remotis serpentis morte flexibus, quibus velut vinculis pestiferisque nexibus implicabat, et vitiabat arbores.

Et qui vipereo spumavit sæpe veneno
 Cephisos, liquidis purior ibat aquis. 10
 Omnis, Io Pæan, regio sonat: omnia Phœbum
 Rura canunt. Tripodas plenior aura rotat.
 Auditoque procul Musarum carmine ducti,
 Ad Themidis cœunt antra severa Dei.

longis tractibus serpentis, porrexerunt ventis frondes tutas. Ac Cephisos, qui sæpe exundavit veneno Draconis, fluebat nitidior aquis limpidis. Totus tractus resonat, io Pæan: omnes agri cantant Apollinem: ventus liberior agitatur Tripodas. Et Dii impulsus cantibus Musarum longe exauditis, conveniunt ad cavernam asperam

pr. Petav. tert. Mazar. Rott. Pric. Oisel. *fractibus* Petav. sec. *ictibus* Exc. ex Pat. rec. *tractibus* vel *frondibus* Ambr. sec.—8 *explicituisse* Put. a m. sec.—9 *fumarit* Rott. Thuan. Oisel. Sched. Gud. *spumarit* vel *fumarit* Pnt. *fumarit* vel *spiravit* Ambr. sec. *spiravit* Petav.—10 *Cephisos* Reg. Ambr. tert. Lov. Bonon. Tholos. Leid. sec. Moret. sec. duo Oxon. tres Vat. item Petav. tres et incert. Heins. *Cephisos* Pat. Florent. Put. Rott. Oisel. Pal. Farn. Pric. Moret. pr. Ambr. sec. Vat. sec. duo Med. Ald. Exc. Læti et Lucens. *liquidis* Flor. Med. duo, Rott. Oisel. Pat. Ambr. sec. Pnt. reliqui omnes *nitidis*, quod et habet Ald. ed. Vicet. et Exc. Gevart. *liquidis* vel *nitidis* Moret. pr. in Schedis Gud. hæc scripta erant. *Cephisos liquidis*—Isingr.—*nitidis*, quod lineola subduxerat, ut moneret in suo codice ita fuisse.—12 *rura* vel *regna* Oxon. pr. *notat* Vicet. Vien. et Colin.—13 *ducti* Florent. *dulci* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *dulci* vel *ducti* Vat. pr. Moret. pr. Med. sec. Rott. Pnt. Petav. pr. *ducti* Isingr.—14 *severa Dei* fere omnes scripti. *Dei* vel *Deos* Vat. quint. *Dei* Cujac. *Dea*

NOTÆ

8 *Ventis explicuere*] Porrexerunt frondes liberinis atque patentius per ærem.

Comas] Frondes comantes, quæ in arboribus videntur habere similitudinem comarum.

10 *Cephisos*] Græce, qui et Cephisos dicitur Latina terminatione, est fluvius Bœotiæ, fatidicas habens aquas, propter Oraculum Themidis. Est et Cephisos fluvius Phocidis, de quo hic loquitur Poëta.

Purior] Nam ante nigræ erant aquæ, quod eas bibendo fœdaret Python.

11 *Io Pæan*] Io, interjectio, quæ aliquando indicat tristitiam, aliquando gaudium, ut in hoc loco. Pæan est hymnus in laudem Apollinis ob devictum serpentem: nonnunquam accipitur pro ipso Apolline.

12 *Tripodas*] Sacerdos sen Phœbas vaticinatura sedebat super Tripodem, qui inde dictus fatidicus.

Plenior aura] Liberior ventus, cui obstabat serpens, redit, agitaturque Tripodem, et Sacerdotem desuper insidentem. Nimirum ex Justino, 'In Delphicæ rupis anfractu, planities exigua est, atque in ea profundum terræ foramen, quod in oracula patet: ex quo frigidus spiritus vi quadam, velut vento, in sublime expulsus mentes vatium in recordiam vertit, impletasque Deo, responsa consulentibus dare cogit.'

13 *Musarum*] Quæ continebant propter metum Pythonis.

14 *Themidis*] Themis seu Astræa in urbe Delphis ante Apollinem colebatur.

Nunc alio Domini telis Pythone perempto
 Convenit ad nostram sacra caterva Iyram,
 Qui stabilem servant Augustis fratribus orbem;
 Justitia pacem, viribus arma regunt.

15

Astræa. Rufino velut altero Pythone occiso sagittis Imperatoris, cætus sacratus procerum confluit ad cantus nostros, qui proceres conservant mundum firmum, fratribus Imperatoribus, et regunt pacem æquitate, bella fortitudine.

al. Heinsius conjecerat *sonora*.—16 *vestram* Vat. quint. unus Barthii.—17 *servans* Farnes.—18 *pacis* Ambr. tert. qui et *cadunt. tegunt* vel *cadunt* Ambr. sec. Oisel. Petav. tert. *regit* Exc. Lucens. Farnes. a m. sec. *gerunt* Var. LL. ed. Antv.

NOTÆ

15 *Domini*] Imperatoris. Domini appellationem ut maledictum et opprobrium semper exhorruit Augustus; sequentes Imperatores, etiam boni, receperunt.

Pythone] Rufino, qui ut alter Python omnia infestabat. Neque novam est hominem pessimum comparare serpenti. Cicero de Vatinius: 'Te, tanquam serpens e latibulis, oculis eminentibus, inflato collo, tumidis cervicibus intulisti.'

16 *Sacra caterva*] Procerum, Senatus scilicet, qui canenti Claudiano favent.

17 *Qui stabilem servant, &c.*] Proceres Senatus conservant Orbem, veluti tutores Imperatorum Arcadii et Honorii, qui pupilli relictii fuerant a Theodosio patre.

Augustis fratribus] Arcadio et Honorio. Octavius Cæsar primus Augustus vocatus, ab eo ceteri omnes Imperatores Augusti sunt appellati.

III.

CL. CLAUDIANI IN RUFINUM. LIB. I.

ARGUMENTUM.

PROSPERITAS improborum Claudianum inducebat de Providentia divina dubitare, vetuit pœna Rufini. Hujus hæc origo Poëtice describitur. Alecto, convocatis sororibus, indignatur de Orbis tranquillitate. Furia assentiunt; Megæra promittit monstrum se dignum, Rufinum scilicet, hominem teterrimum. Ergo ipsa in senem conversa, hunc evocat ex Gallia, immittit in Palatium Theodosii. Hic exercet ambitionem, fraudes, avaritiam, luxum, crudelitatem, et omnia scelera. At monstrum invadit Stilicho, Marte fretus, et illud accitis licet barbaris munitum profligat. Megæra ejus sceleribus exultans, insultat Justitiæ; hæc vicissim Megæram irridet, prævidens monstrum mox esse mactandum, et inde sæculum aureum promittit.

In Rufinum] de Rufino Theodorit. Lib. IX. Tripert. Hist. Suidas in *Theodosius* et *Rufinus*. Gyr. *Rufinus Aradius, Comes Orientis* memoratur Ammiano

SÆPE mihi dubiam traxit sententia mentem,
 Curarent Superi terras, an nullus inesset
 Rector, et incerto fluerent mortalia casu.
 Nam cum dispositi quæsissem fœdera mundi,
 Præscriptosque mari fines, annisque meatus,
 Et lucis noctisque vices : tunc omnia rebar
 Consilio firmata Dei, qui lege moveri

5

Frequenter dubitatio tenuit animum meum ancipitem, an Dii regerent mundum, an nullus gubernator foret, et res humanæ moverentur fortuna dubia. Etenim cum perpendissem ordinem mundi constituti, et terminos mari præfixos, et cursus datos annis, et vicissitudines diei atque noctis, tum cogitabam omnia esse constituta providentiâ divinâ, quæ voluerit astra volvi certo cursu ; quæ voluerit messes prove-

//////////

Lib. XXIII. initio. NB. In Excerptis vetustissimi Libri Lucensis hæc in margine notata sunt. *Hic capi conferre cum vetustissimo Codice amici cujusdam Lucensis. geminis punctis . . notata sunt, quæ illinc emendabo.* Apparet ergo duobus Codicibus usum, cum jam ante diversas lectiones adnotavit. Ceterum nos quoque, ubi duo puncta invenimus, ea expressimus. Idem monet, ubi tale signum + ascriptum fuerit, veterem lectionem abrasam aut interpolatam ab improbis correctoribus fuisse. Hæc Heinsius ad edit. Lugd. 1551.

1 *Sæpe mihi, &c.*] de providentiâ his similia disputantur apud Minne. Felic. Octav. pag. 5. ed. Leid. vid. illie interpretes. Senec. Hippol. 960 et seqq. de iis, qui Deos non esse crediderunt apud veteres, vide Minnt. Felic. l. c. Elmenhorst. in Arnob. pag. 29. 30. Lucian. p. 672. 673. 681. 687. 728. 729.—3 *an certo* Cujac. ad Isingr. *certissima pro mortalia* Exe. Voss.—4 *Jam* Vat. quint. *secula* Med. sec. a m. pr.—5 *Perscriptosque* ed. Vicet. et Var. Lect. e marg. Parm. *mari* Oxon. pr. Reg. Thuan. Tholos. Pal. Farn. Ambr. pr. tres Vat. duo Heius. Med. pr. Leid. pr. et Ald. *maris* Vat. pr. Farn. a m. sec. Oisel. Rott. a m. sec. Ed. Vicet. et Parm. *mari* vel *maris* Ambr. sec. *annisque* Thuan. a m. pr. *annoque* Vat. quint. *annique* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *annisque* Med. tert. et vet. Gyr. *animique* Med. sec. a m. pr. Heinsius ascripserat locum ex iv. Cons. Honor. ‘Ne pete præscriptos homini transcendere fines.’—6 *luci noctique* conj. Heins.—7 *Consilio* Farn. Heinsius con-

NOTÆ

1 *Dubiam*] Pagani, bonos cum affligi videbant, de Deo divinaque providentiâ impie dubitabant. Lucanus : ‘Cum cæco rapiantur singula casu, Mentimur regnare Jovem.’

3 *Fluerent*] Incerto atque dubio casu hinc atque inde ferrentur, aquæ fluentis instar, quæ has illasque ripas alluit. Manilius : ‘Hinc et opes et regna fluant.’

4 *Fœdera*] Illum rerum ordinem,

quo partes omnes inter sese, velut quodam fœdere, vincuntur.

6 *Vices*] Vicissitudinem, qua lux et nox sibi invicem succedunt. Minutius Felix : ‘Quid tenebrarum et luminam dicam recursantes vices, ut sit vobis operis et quietis alterna reparatio?’

7 *Lege*] Certo constitutoque cursu, qui lex dicitur ; nam ‘In cælo nihil fortuitum, nihil temerarium provenit,

Sidera, qui fruges diverso tempore nasci,
 Qui variam Phœben alieno jusserit igni
 Compleri, Solemque suo : porrexerit undis 10
 Littora : tellurem medio libraverit axe.
 Sed cum res hominum tanta caligine volvi
 Aspicerem, lætosque diu florere nocentes,
 Vexarique pios : rursus labefacta cadebat
 Religio, causæque viam non sponte sequebar 15
 Alterius, vacuo quæ currere semina motu
 Affirmat, magnumque novas per inane figuras
 Fortuna, non arte, regi : quæ Numina sensu
 Ambiguo vel nulla putat, vel nescia nostri.

nire variis temporibus ; quæ voluerit Lunam instabilem lucere alieno lumine, et Solem suo : extenderit littora aquis, suspenderit terram in orbe medio. At cum res humanas ridere incoli tanta obscuritate, et improbos longum fortunatos vigere, et probos affligi ; opinio de Diis iterum eversa ruebat, et incertus consectabar vestigia opinionis alterius, quæ ait principia moveri cursu inani, et formus rudcs per vacuum amplum, gubernari casu, non sapientia : opinionis, quæ uncipiti ratione, vel existimat nullos esse Deos, vel non sollicitos pro nobis. Supplicium Rufini tandem libe-

//////////

jecerat formata.—8 *diviso* Florent. Med. sec. *diviso* vel *diverso* Reg. Oxon. pr.—9 *Jusserat* Med. quart. et Exc. Lucens. *igne* Vat. sec. Farn. Med. quart. Exc. Lucens. ed. Parm. et Vicet. ceteri omnes igni exhibent.—10 *Compelli* pro *Compleri* Mazar. *porrexerat* et *libraverat* Med. quart. et Exc. Lucens. *vibraverit* Tholos.—12 *Et* Florent. At Farn. Med. quart. Exc. Lucens. *Et a m. pr. At a m. sec. Med. sec.*—13 *conspicerem* codex, quem vidit Dorvillius.—16 *vano* Cujac. ad ed. Isingr. *qui* vet. ed. Parm. Put. pro Var. Lect. Isingr. et Gryph. *quæ* Reg. Thuan. Mazar. Moret. Lov. Exc. Gevart. et Ald. in Schedis Gud. erat, vacuo *qui* currere. *Lego, qui.* al. *quæ. semina currere* Vat. pr. Pat. Incert. Heins. ed. Vicet. Parm. Junt. Colin. *sæcula* Thuan. Heinsius ascripserat, *semina, ἀτόμους.* vid. Ouzel. in Minuc. pag. 26.—18 *censet* marg. Isingr.—19 *Ambigua* Vat. quint. marg. Isingr. *sensus Ambigui* vel *sensu Ambi-*

NOTE

sed universa illic divinis legibus, et stata ratione procedunt.' Macrobius.

9 *Variam Phæben*] Lunam toties cornua mutantem.

12 *Caligine*] Quæ non sinit rerum ordinem videri humanæ mentis acumine.

14 *Vexarique pios*] Rex etiam David sic videtur cum Deo expostulare, Psalmo LXXII. 'Zelavi super iniquos pacem peccatorum videns.' Quod sic vertit Buchananus : 'Fervebat

ira pectus et æmulo Livoris æstu, cum scelerum omnium Contaminatos sordibus impios Florere cunctis conspicerem bonis,' &c.

17 *Per inane figuras*] Atomus, seu tenuissimas particulas, quæ secari nequeunt, quarum turbulenta concursione Mundus coalescit, et casu regitur, secundum Epicurum. Atomus autem dicitur ab à *sine*, et *τέμνω seco*, quia secari non potest.

19 *Nescia nostri*] Sic et Epicurus

Abstulit hunc tandem Rufini pœna tumultum, 20
 Absolvitque Deos. Jam non ad culmina rerum
 Injustos crevisse queror. Tolluntur in altum
 Ut lapsu graviore ruant. Vos pandite vati
 Pierides, quo tanta lues eruperit ortu.

Invidiæ quondam stimulis incanduit atrox 25
 Alecto, placidas late cum cerneret urbes ;
 Protinus infernas ad limina tetra sorores,
 Concilium deforme vocat : glomerantur in unum
 Innumerae pestes Erebi, quascumque sinistro

ravit me ab hac confusione mentis, et absolvit Deos. Nunc non conqueror improbos ascendisse ad dignitates mundi: illi evchuntur in altum, ut cadant ruina majore. Vos o Musæ, aperite Poëtæ, ex quo loco tanta pestis emerit. Olin Alecto crudelis exarsit furore zelotypiæ, cum aspiceret undique urbes pacatas. Statim illa advocat cætum turpem sororum Tartararum in aulam nigram: furia innumerabiles congregantur simul; quas Nox conjux Erebi peperit partu infelici:

guo Moret. sensu Ambiguo reliqui omnes. probat marg. Morin. nostri Ambr. Tholos. Reg. Mazar. Med. tert. Incert. Heins. Petav. duo, ed. Parm. et Vicet. veri duo Med. Heins. Pal. Pric. Vat. sec. Rott. Oisel. Leid. pr. veri vel nostri Vat. duo, Farn. Florent. Med. pr. Mazar. Put. Lov. duo Petav. Exc. Lucens.—22 querar Farn. Florent. Moret. pr. Med. duo et Exc. Lucens.—23 majore Exc. ex Pat. rec. ed. Parm. et Vicet. lapsu vel casu Rott. Heinsius ascripserat locum Minuc. Fel. cap. 37. in hoc altius tolluntur, ut decidant altius. marg. Morin. plaudite.—24 quæ pro quo Pat.—25 Incanduit Pulman. Cod.—26 Alecto omnes fere Mss. tales pro late Farnes. Tholos.—27 lumina unus Heins. et Exc. Lucens. culmina Farn. sera Isingr. marg. 28. consilium Tholos.—29 Innumere pestes, Erebi Mss. omnes.—30 flexu Var. LL. ed. Antv. belli

NOTÆ

credebat Deos non curare res humanas.

20 *Tumultum*] Supplicium Rufini abstulit hunc tumultum, id est, hanc pugnam dissidentium cogitationum, quibus modo putabam Deos esse, nunc non esse.

21 *Absolvitque Deos*] Quos ego meo judicio condemnassem, veluti humana non curantes, nisi Rufinum puniissent.

24 *Pierides*] Musæ sic dictæ, vel a Pieria regione Macedoniæ, vel a monte Pierio amœnissimo, quem illæ habitabant.

Lues] Pestis: nam homo improbus sævit instar morbi perniciosi.

Eruperit] Instar vomitiæ, quæ ex corpore ægroto erumpit.

25 *Stimulis incanduit*] Ut furiosa bestia calcaribus accensa.

26 *Alecto*] Una ex furiis, sic dicta ab, ἀ, sine, et λήγω, cesso, quod sit sine quiete, quodque non cesset vexare homines.

Placidus] Nam placidis ac lætis successibus Alecto offenditur, gaudetque adversis.

29 *Erebi*] Erebus, obscurior inferiorum locus, est conjux Noctis. Dig-

Nox genuit fœtu : nutrix Discordia belli,	30
Imperiosa Fames, leto vicina Senectus,	
Impatiensque sui Morbus, Livorque secundis	
Anxius, et scisso mœrens velamine Luctus,	
Et Timor, et cæco præceps Audacia vultu,	
Et Luxus populator opum, quem semper adhærens	35
Infelix humili gressu comitatur Egestas,	
Fœdaque Avaritiæ complexæ pectora matris	
Insomnes longo veniunt examine Curæ.	
Complentur vario ferrata sedilia cœtu,	
Torvaque collectis stipatur Curia monstris.	40
Alecto stetit in mediis ; vulgusque tacere	

Discordia altrix belli, Fames dominatrix, Senectus propinqua mœti, Morbus morosus in se, Invidia inimica prosperitatis, et Luctus tristis vestibus laceratis, et Timor, et Audacia temeraria, facie cæcata, et Luxus prædator divitiarum, quem Egestas infausta perpetuo ipsi affixa sequitur pedibus supplicibus, et Curæ pervigiles amplectentes simul turpem Avaritiæ parentis suæ, conveniunt longa cæterva. Sedes ferreæ replentur cæterva diversa, et aula densatur congregatis portentis crudelibus. Alecto media stetit, et imperavit plebem silere, atque rejecit post dorsum serpentes

//////////

vel *rixæ* Oxon. pr. *nutriit* Cujac. ad Isingr.—31 *lecto* Ambr. sec. Farnes.—32 *secundi* Farnes.—34 Heinsius conjecerat *Tumor. vultus* Farnes.—35 *cui* Moret. pr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. vet. ed. Parm. *quoi* ed. Vicet. *cui* vel *quem* alter Moret. *quem* reliqui omnes, ut et Var. LL. ed. Antv. in Pat. extat ‘quem semper Egestas Infelix humili gressu comitatur euntem.’ Heinsius ascripserat locum Ovid. Met. XII. in Fab. Cygni: ‘Cedentique sequens instat.’ sic in optimo Cod. legitur. vulgo *Cedentemque*. dein alia manu notatum erat, *adhævere* uliquem. vid. Giphau. Ind. Lucret. *populator* vel *spoliator* Reg.—37 *viscera* Med. pr. Pal. unus Heins. *pectora* vel *viscera* Pric. Moret. sec.—38 *veniunt longo certamine* Pric. *ex ordine* ad Isingr. Cujac.—39 *ferrata* vel *secreta* Vat. opt. *cubilia* Incert. Heins. a m. pr.—40 *totaque* Pat. Moret. pr. Leid. a m. sec. ed. Claver. marg. Isingr. *torvaque* reliqui omnes, Exc. Lucens. ed. Parm. et Vicet. *torvaque* vel *totaque* alter Leid. *tetraque* Cujac. ad Isingr.—41 *Alecto* omnes scripti fere. *medio* Pat. Pric. Moret. pr. ed. Vicet. *sedit in medio* Farnes. *mediis* Tholos. Exc. Lucens. *medios* Vat. pr. *vultuque* Cujac.

NOTE

num patella operculum. Ex hoc conjugio natæ Furia, et pestes omnes, quæ genus humanum infestant.

32 *Impatiensque sui Morbus*] Qui tam morosos ac difficiles reddit ægrotautes, ut se vix pati possint.

33 *Anxius*] Nam ‘Invidus alterius marcescit rebus opimis.’

Scisso velamine] Antiqui in luctu

lacerabant vestes.

39 *Ferrata*] Inferorum habitacula ferrea sunt. Virgilius: ‘Ferreique Enmenidum thalami.’ Id quod fingitur, quia nihil non durum in inferis.

40 *Torva Curia*] Non quod torva sit Aula, sed quia continet monstra torva atque crudelia.

41 *Vulgus*] Parvas pestes, et ple-

Jussit, et obstantes in tergum repulit hydros,
Perque humeros errare dedit: tum corde sub imo
Inclusam rabidis patefecit vocibus iram:

Siccine tranquillo produci sæcula cursu, 45

Sic fortunatas patiemur vivere gentes?

Quæ nova corrumpit nostros clementia mores?

Quo rabies innata perit? quid inania prosunt

Verbera? quid facibus nequicquam cingimur atris?

Heu nimis ignavæ, quas Jupiter arcet Olympo, 50

Theodosius terris. En aurea nascitur ætas,

En proles antiqua redit. Concordia, Virtus,

Cumque Fide Pietas alta cervice vagantur,

officientes sibi, ac permisit iis vagari per humeros: tunc ostendit verbis insania furorem clausum sub alto pectore. An ita sinemus annos elabi motu placido? Ita sinemus populos vivere felices? quorsum indulgentia insucto depravat nostros animos? quorsum feritas naturalis desinit? quid flagella vana prosunt? cur frustra armamur tadis nigris? ah! nimium inertes sumus, quas Jupiter expellit ex cælo, Theodosius ex terris. Ecce sæculum aureum oritur: ecce prisecum genus revertitur. Concordia, Virtus, et Pietas cum Fide incedunt erecto capite, et cantant vic-

//////////

ad Isingr.—42 *errantes* Var. LL. ed. Antv. a m. pr. a pectore Farn. *angues* Vat. quatuor, Pal. Farn. Pric. Rott. et Oisel. *hydros* Oxon. pr.—43 *jubet* Exc. Cod. Rhem. *tum* Moret. *tunc ceteri omnes,* et Exc. Lucens. *dum* ed. Claver.—44 *rabidis* tres Vat. duo Ambr. duo Med. Pric. Thuan. vet. ed. Parm. et Vicet. *rapidis* reliqui. *rabidis* vel *rapidis* Pnt. *faucibus* Cnjac. ad Isingr.—45 *tempora* Ambr. pr. *fædera* Thuan. *sæcula* vel *tempora* Oxon. pr. *luzu* Farn. *cursu* Rott.—47 *Quo* Bonon. Tholos. Vat. quart. Lov. duo Petav. Vat. Livin. et Leid. sec. a m. pr. item Exc. Gevart. ita edidit Gesn. *Quæ* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. *Quæ* vel *Quo* Oxon. pr. Pnt. Petav. pr. *corrumpit* Ambr. pr. duo Med. Vat. sec. Pric. vet. ed. Parm. et Pulm. reliqui *corrumpit. corrumpit* vel *corripuit* Vat. quint. *dementia* pro *clementia* Bonon. et Tholos.—48 *Quid* Med. quart. et Exc. Lucens.—49 *stringimur* vel *cingimur* alter Moret. *accingimur* Thuan.—50 *minus* ed. Vicet. *ignavæ* Moret. alt. *ignave* Ald. *Jupiter arcet Olympo* Exc. Lucens. *cælo* quas J. *arcet* Moret. pr.—51 *Theodosius* Mss. *Theodosius* Exc. Læti. *Θεοδοσιος* Gyr.—52 *En* omnes Mss. *Et* Ald. Claver. marg. Isingr. *atas* pro *proles* Exc. ed. Antv.—53 *vagantur*

NOTÆ

hem ipsa Alecto tanquam Imperatrix tacere jussit.

42 *Hydros*] Quos Furia habent pro crinibus. Furiis autem tribuuntur serpentes, ob consilia pestifera, quæ suggerere finguntur.

46 *Sic fortunatas*] Dolent Furia, cum populos vident felicem vitam agere.

49 *Verbera*] Credebantur Furia verberibus agitare homines consclebratos. Id quod designat conscientia stimulos.

50 *Olympo*] Olympus est mons Thessaliae altissimus, qui pro Cælo sumitur.

51 *Theodosius*] Sub principatu Theodosii refloruit resp. Romana.

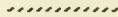
Delph. et Var. Clas.

Claud.

G

Insignemque canunt nostra de plebe triumphum.	
Pro dolor! ipsa mihi liquidas delapsa per auras	55
Justitia insultat, vitiisque a stirpe recisis	
Elicit oppressas tenebroso carcere leges.	
At nos indecores longo torpebimus ævo	
Omnibus ejectæ regnis. Agnoscite tandem	
Quid Furias deceat: consuetas sumite vires;	60
Conventuque nefas tanto decernite dignum.	
Jam cupio Stygiis invadere nubibus astra,	
Jam flatu violare diem, laxare profundo	
Fræna mari, fluvios ruptis immittere ripis,	
Et rerum vexare fidem. Sic fata cruentum	65

torium illustrem de catervis nostris. O trititiam! Justitia ipsa descendens per aërem serenum illudit mihi, et criminibus revulsis a radice, educit ex ergastulis obscuris jura obruta. Sed nos degneres cessabimus tam longo tempore, expulsæ imperiis cunctis? Discite tandem quid dignum sit Furiis? accipite robur solitum, et statuite crimen conveniens tanto catui. Jam desiderio occupare cælum tenebris infernis, jam polluere lucem anhelitu, immittere habenis alto mari, emittere flumina littoribus abruptis, atque turbare ordinem mundi. Alecto ita locuta reboavit crude-

est in plurimis Mss. *vagalur* Claver.—54 *nostra de duo* Vat. *de nostra* Lov. Reg. Bonon. Tholos. Incert. Heins. duo Oxon. duo Leid. Petav. duo, Med. tert. et Exc. Gevart. *gente* Farn. et Moret. *sec. gerunt* vel *canunt* Lov. et Vat. Livin.—55 *Pro dolor* Put. Rott. Vat. duo. *Proh* Lov. Farn. Vat. duo, ambo Moret. duo Oxon. item Leid. *Proh pudor* Med. pr. Pal. Incert. Heins. *delapsa* Ambr. sec. reliqui fere omnes *dilapsa*.—56 *exultat* Pal. *vitiis*, sine copula, Farn. Petav. pr. *vitiis ab stirpe* Oxon. pr. *rescissis* Pat. Ambr. pr. Vat. sec. *revulsis* marg. Morin.—57 *tenebroso a carcere* Med. sec. a m. pr. *e carcere* Isingr. Gryph. et al. edd. *in carcere* Florent. Med. duo, Vat. pr. Pal. Rott. unus Heins. Ald. ed. Parm. et Vicet. *tenebroso carcere* reliqui omnes sine præpositione.—58 *Et* Moret. alter. *Ac nos* Leid. pr. *dedecores* Exc. Cod. Rheim. *torquebimus* Florent. *torquebimur* vel *torpebimus* Moret. sec.—59 *objectæ* Mazar. *terris* vel *regnis* Lov. et Vat. Livin. *terris* Pulmanni cod. post *τὸ regnis* signum interrogationis exhibet Gesner.—60 *Quid deceat Furias* Ambr. sec. *fascēs* vel *vires* Moret. sec. *suctas consumite* Var. LL. ed. Antv.—61 *tandem pro tanto* Rott. *discernite* Med. pr. *discrimine* ed. Vicet.—62 *viribus* marg. Morin.—63 *Deum* Vat. quint. a m. pr. *Deos* a m. sec. *lapsare* Florent.—64 *raptis* Leid. sec. et Exc. Gevart. *ripis imm. ruptis* Vat. sec. Pric. *emittere* Petav. duo a m. sec. et Pat. *dimittere* Cujac. ad Isingr. *ripis* unus Heins.—65 *vexare* Reg. Med. pr. Heins. Exc. Lucens. sec. *lapsare* Med. sec. Pric.

NOTÆ

54 *Canunt triumphum*] Propter voces acclamantium, Ovidius: 'Miles io, magna voce, triumphe canet.'

62 *Stygiis*] Styx fons est veneno frigidissimo scatens in Arcadia: flu-

vius est Inferorum ἀπὸ τοῦ στρυγῆν, *odisse, horrere*, quod sit fluvius odii atque horroris. Inde Stygius, id est, Infernus.

65 *Vexare fidem*] Vexare, turbare

Mugiit, et totos serpentum erexit hiatus,
 Noxiaque effudit concusso crine venena.
 Anceps motus erat vulgi : pars maxima bellum
 Indicit Superis : pars Ditis jura tuctur.
 Dissensuque alitur rumor : ceu murmurat alti 70
 Impacata quies pelagi, cum flamine fracto
 Durat adhuc sævitque tumor, dubiumque per æstum
 Lassa recedentis fluitant vestigia venti.
 Improba mox surgit tristi de sede Megæra,
 Quam penes insani fremitus animique profanus 75

liter, et extulit dracones omnes hiantes, atque excussa coma, sparsit virus pestiferum. Fremitus plebis erat dubius: pars maxima infert bellum Diis: pars conseruat leges Plutonis, et murmur augetur dissensione sententiarum: quemadmodum requies turbata maris profundi strepitat; cum, ventis positis, æstus remanet adhuc et furit, ac reliquæ fatigatæ tempestatis abuentis agitantur per fluctus ancipites. Statim Megara scelerata exsurgit ex solio horrendo; in cujus Megaræ potestate

//////////

laxare tres Vat. Rott. Oisel. *laxare* vel *rexare* Put. Moret. pr. Leid. pr. *laxare* vel *lucrare* Exc. Læti, *turbare* Ms. Vat. N°. 1660. *rexare* vel *turbare* Oxon. pr. *retare* et emend. *turbare* Vat. Livin. unde Heinsius jam conjecerat *rexare*. *laxare* Barth. *lassare* al. *erucite* vel *eruentum* Lov.—66 *totos* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *tortos* Petav. sec. a m. sec. Leid. pr. Exc. Cod. Rhem. ita edidit Gesn. *totos* vel *tortos* Oxon. pr.—68 *anxia* Exc. Voss.—69 *tuetur* Put. Thuan. Ambr. sec. et pr. a m. sec. vet. Gyr. duo Med. duo Vat. Pal. Rott. Oisel. item unus Heins. *reretur* Vat. duo, Pric. Exc. Læti. *tuetur* vel *veretur* Lov. Vat. pr. Put. Med. sec. ambo Moret. Florent. Mazar. Petav. tert. et Exc. e Pat. rec. *tuetur* Med. quart. Exc. Lucens. Sched. Gud. ita Gesn. *verentur* Farn.—70 *Assensuque* Pric. *commurmurat* Med. quart. Exc. Lucens. sec. seu Moret. pr. ed. Delr. *ceu* Lov.—71 *implacata* Med. sec. duo Ambr. *flamine* Vat. opt. et Farn. *flamine* vel *flumine* Leid. pr. Oxon. pr. Pric. Lov. ceteri omnes *flumine*.—72 *timor* Med. quart. Leid. pr. a m. pr. ed. Vicet. *dubiumque per æstum* vel *dubiosque per æstum* Moret.—73 *laxa* vel *lassa* Med. sec. *fluit ad vestigia* Farn.—75 *gemitus* Vat. pr. *prophatus* Terror Ambr.

NOTE

ordinem, qui tanto consensu res omnes vincit atque colligat, ut fidem dedisse putes, se eo ordine esse remansuras.

66 *Mugiit*] Reboavit, clamavit, fremitu atrociter iustar tauri furentis.

68 *Anceps motus erat vulgi*] Quia aliis alia placebant.

69 *Pars Ditis jura tuetur*] Quia sub ejus imperio vis Furiarum constat: Dis, autem dicitur Latine, et Pluton, Græce, ἀπὸ πλούτου; utrum-

que a divitiis; quibus, quia in terræ visceribus includuntur, præsidet Pluton.

70 *Dissensuque alitur rumor*] Sonus quidam tumultuosus nutritur et augetur varietate sententiarum.

72 *Tumor*] Reliquiæ tempestatis in immenso æquore habent adhuc aliquid sævitiæ murmurantis.

74 *Megara*] Furia dicta, ἀπὸ τοῦ μεγάριον, *invidere*.

75 *Animique profanus error*] Insania

Error, et undantes spumis furialibus iræ.
 Non nisi quæsitum cognata sede cruorem,
 Illicitumve bibit, patrius quem fuderit ensis,
 Quem dederint fratres. Hæc terruit Herculis ora,
 Et defensores terrarum polluit arcus : 80
 Hæc Athamanthæ direxit spicula dextræ :
 Hæc Agamemnonios inter bacchata penates
 Alternis lusit jugulis : hac auspice tædæ

sunt iræ vesanæ, et recordia impia mentis, ac furores exundantes spumis rabidis. Illa non sorbet sanguinem, nisi prohibitum et manentem ex strage cognatorum; quem sanguinem gladius paternus sparserit, quem fratres effuderint. Hæc Megæra perterruit vultum Herculis, et infecit sagittas liberatrices orbis: hæc direxit tela manus Athamantis: hæc furens in Regia Agamemnonis, lascivit jugulando

pr. *tumultus* vel *profanus* Florent.—76 *Terror* Oxon. sec. *spinis* Vat. sec.—77 *Nec* Vat. quart. ed. Gryph. *cede* Farn. et duo al. *cede* edidit Gesn. Leid. *Non si* Sched. Gud.—78 *Illicitumque* duo Vat. Rott. Pal. ed. Vicet. Parm. Ald. Isingr. Gryph. Delr. al. *Illicitumve* Pat. Thuan. Put. Petav. tert. Mazar. Moret. Exc. Voss. *Illicitumque* vel *Illicitumve* Moret. sec. *patris* Vat. quint. *fuderat* Florent. et Exc. Lucens.—79 *torruit* ed. Vicet.—80 *Et* Leid. pr. et Exc. Lucens. sec. *Hæc* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *defensoris* Leid. sec. alter Moret. a m. sec. et Exc. Gevart. *terruit* Vat. sec. Pric. Pat. Farn. *polluit* vel *terruit* Vat. pr. *artus* Pal. duo, Ambr. duo, Med. Petav. duo, Exc. Gevart. Sched. Gud. ed. Vicet. Ald. Colin. marg. Morin. *arcus* vel *artus* Put. alter Moret. Med. quart.—81 *Athamanteos* Vat. quart. et quint. a m. pr. unde Heinsius conjiciebat *Athamantiados*. Leid. *Athamanteos*. Farn. *Achamanteæ*.—82 nno verbo *interbacchata* cod. Barth.—83 *Alternis lusit jugulis* Exc. Lucens. *Alternis jugulis lusit* Vat. quint. *Alterius* Leid. pr. a-m. pr. et ed. Vicet. *luxit* Petav. sec. cod. Farnes. *Thebæ* Med. pr. Vat. pr. Pal. Farn.

NOTÆ

animi furentis, qui nihil sanctum habet, sed omnia spectat facitque ut profana.

77 *Cruorem illicitum bibit*] Non hostilem bibit cruorem, sed patrum, filiorum, fratrum, amicorum, sese invicem occidentium.

79 *Terruit Herculis ora*] Cum eum vertit in tantum furorem, ut se rogis ardentibus injecerit.

80 *Defensores terrarum arcus*] Nam Hercules purgavit orbem monstros.

Polluit] Parricidio, quod admisit in suos, occidendo uxorem et liberos.

81 *Athamanthæ*] Athamas, Rex Thebarum, Learchum filium interfecit.

82 *Bacchata*] Furens more Bacchantium.

Penates] Sunt Dii domestici: accipiuntur pro domo.

83 *Lusit*] Eo adducens Ægisthum adulterum, et Clytæmnestram, ut conjugem Agamemnonem ex bello Trojano redeuntem occiderent: eo adducens Orestem, ut Agamemnonis patris cædem ulturus, matrem Clytæmnestram mactaret: et sic Megæra, horum scelerum causa, lusit, jugulando alternos conjuges.

Auspice] Nefas olim erat contrahere nuptias, nisi prius exploraretur Deorum voluntas: ideo prima luce

Œdipoden matri, natæ junxere Thyesten.
 Quæ tunc horrissonis effatur talia dictis : 85
 Signa quidem, o sociæ, Divos attollere contra
 Nec fas est, nec posse reor : sed lædere mundum
 Si libet, et populis commune intendere letum,
 Est mihi prodigium cunctis immanius hydris,
 Tigride mobilius fœta, violentius Austris 90
 Acribus, Euripi refluîs incertius undis,

alterna guttura: hac duce faces copulaverunt Œdipoden matri ipsius, copulaverunt Thyesten filie ipsius: quæ Megæra tum dixit hæc verba voce terribili: O Comites Furiæ, haud certe licet efferre vexilla contra Deos, neque puto nos posse: at si placet vobis vexare orbem, atque immittere mortem generalem hominibus, habeo monstrum crudelius serpentibus omnibus, celerius Tigride enixa, turbulentius Notis inquietis, inconstantius aquis reciprocantibus Euripi; et monstrum illud

Thebæ vel tædæ Leid. pr. *tædæ* vel *dextra* Mazar.—84 *Œdipoden* Ambr. sec. alter Moret. Lov. Incert. Heius. Exc. e Pat. rec. Ald. ceteri Mss. *Œdipodem* et *Thyesten* exhibent.—85 *nunc* Farn. Ambr. pr. *affatur* Farn. Leid. pr. *affatur* vel *effatur* alter Moret.—86 *Digna* Exc. ed. Antv. *bella* marg. Morin. *O sociæ* Med. tert. Exc. Lucens. et ed. Vicet. τὸ *O* deest in Vat. opt. Pal. Rott. Florent. tribus Med. et Vat. Livin.—87 *hac fas* Farn.—88 *immittere* Pal. Med. pr. Exc. e Pat. rec. *vulnus* Thuan. ad vulgatam tuendam Heinsius ascripserat in marg. ed. Lugd. 1551. locum l. II. in Ruf. 371. ‘intendere longos A tergo amplexus.’ et Albinov. (ad Liv. 361.) ‘Ecce necem intentam cælo terræque fretoque.’ sic ‘intendere spicula’ Noster alibi.—89 *natis* vel *notis* Pric. *immanior* Petav. sec. a. m. pr.—90 *mobiliusque fera* Rott. *velocius* Isingr. *Euris* vel *ursa* Moret. pr.—91 *Acribus, Euripi refluîs* Exc. Lucens. sec. *Acrius Harpyis* Vat.

NOTE

Auspices auguria captabant, seu aves observabant, ut rescire conarentur, an gratæ nuptiæ forent Diis. Auspex dicitur ab avium inspectione. Ast, *hac auspice*, id est, hac duce.

Tædæ] Hæ ex spina alba factæ præferri solebant in novis nuptiis. Hic summatur pro ipso conjugio.

84 *Œdipoden]* Læius Rex Thebanorum, cum ex oraculo didicisset se a filio occisum iri, eum pastori dedit perimendum: pastor, perforatis pueri plantis, ideoque tumentibus (unde Œdipi nomen, οἰδέω, *tumeo*, et πούς, *pes*), ex arbore suspendit: Phorbis pastor eum invenit, deditque uxori Polybii Corinthiorum Regis: crescit, adolescit; discit ex oraculo in Pho-

cide se patrem inventurum, hic et reperit, et nato jurgio insciens occidit; matremque Jocastam insciens quoque ducit uxorem.

Thyestex] Qui Pelopeam filiam constupravit, et uxorem fratris sui Atrei.

87 *Fas]* Apud Furias nullum fas, seu jus: immo omnia contra fas et justitiam: sed hic *non fas*, id est, non licet.

90 *Mobilis]* Celerius ad rapinam et perniciem miserorum.

Austris] Auster flat a meridie, ventus floribus inimicus. Virgilius: ‘Floribus austrum Perditus, et liquidis immisi fontibus aprus.’

91 *Acribus]* Alii legunt, *acrius Har-*

Rufinus : quem prima meo de matre cadentem
 Suscepi gremio : parvus reptavit in isto
 Sæpe sinu, tenero perque ardua colla volutus
 Ubera quæsivit fletu, linguisque trisulcis
 Mollia lambentes finxerunt ora cerastæ.
 Meque etiam tradente dolos artemque nocendi
 Edidicit : simulare fidem, sensusque minaces

95

est Rufinus, quem ego prior recepi in sinu meo nascentem ex matre: ille infans reptavit frequenter in hoc gremio, atque rugitu molli repens per cervicem altam vestigavit mammæ, et serpentes adulantes ipsi linguis trifidis formaverunt os tenellum. Et præterea didicit fraudes, modosque malefaciendi, docente me; didicit

quart. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Acrius Hirpiis* Vicet. *Actrius* Farn. *refluis* Var. LL. ed. Antv. ed. Isingr. *fulvis* vet. Gyr. Pal. Farn. *fulvis* vel *flavis* Exc. Lucens. *flavisque* Med. quart. Leid. sec. Exc. Gevart. reliqui libri *flavis*. *incertior* Pal. Thuan.—92 *Quæ* Vicet. Parm.—93 *parvus reptavit* omnes scripti, Exc. Gevart. et Lucens. Ald. ed. Parm. et Vicet. *reptavit parvus* ed. Gesn. *raptavit* al.—94 *teneroque per ardua* omnes fere Codd. Mss. Heins. et Gesn. *tenero perque ardua* Vat. sec. Farnes. ed. Parm. Vicet. Delr. Gryph. Isingr. et Claver. qui *sinu tenero* conjungit. *volata* vel *volutus* Vat. quart.—95 *Oscula* Pric. Oisel. Thuan. Moret. pr. *Ubera* vel *Oscula* Leid. pr. Med. quart. et alter Moret. *flexu* Vat. quint. a m. pr.—96 *finxerunt* Reg. Petav. sec. Oxon. sec. Farn. ed. Vicet. Parm. Isingr. et Gryph. *finxerunt* vel *fixerunt* Oxon. pr. *ora* duo Vat. Pric. Rott. Oisel. Thuan. Med. sec. Petav. pr. *membra* Vat. quart. et quint. Farn. Pal. *membra* vel *ora* Vat. opt. Put. Florent. *cerastæ* Farn.—97 *Meque etiam trad. d.* Vat. quatuor, tres Petav. Put. Mazar. duo, Med. duo, Heins. Lov. Moret. Bonon. Tholos. Pat. ties Ambr. Oxon. sec. Leid. sec. Vat. Livin. Sched. Gud. ed. Vicet. Isingr. *me tradente dolos gestus artemque n.* Farn. Pric. Rott. Oisel. duo Med. Florent. Ambr. sec. Put. a m. sec. Pat. pro var. lect. Exc. Latî et Lucens. sec. Heinsius legebat *astusque artemque nocendi. artesque* Oxon. pr. Leid. pr. Reg. Bonon. duo Petav. duo Med. totidem Heins. et Ambr. Exc. Lucens. pr.—98 *Edidicit* duo Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Vat. sec. a m. sec. *Et didicit* al. ita Gesner. *Cum didicit* Vat. quart. a m. pr. *vultusque minaces* Moret. sec. *minantes* Rott. Med.

NOTÆ

pyiis, flavis, &c.

Euripi] Euripus est fretum inter Bœotiam et Eubœam, septies die, ac nocte, fluctibus invicem versis, tam rapide fluens, ut navigia ventis repugnantibus abripiat. Hinc dicitur *Euripus homo*, id est, inconstans.

92 *De matre cadentem]* Infans natus humi deponebatur, mox tollebatur manu patris, aut matris, quod signum erat legitimæ prolis. Sic Megæra

ait Rufinum suam esse prolem legitimam.

95 *Ubera quasivit]* Alii legunt, *oscula*, nec male.

96 *Finxerunt]* Ursorum instar, qui lambendo rumpunt pelliculas quæ catulos involvunt.

Cerastæ] Genus serpentum, qui sic dicti sunt a quadrigeminis cornibus quæ exerunt, κέρασ, ατος, cornu.

Protegere, et blando fraudem prætexere risu,
 Plenus sævitiae, lucrique cupidine fervens. 100
 Non Tartessiacis illum satiaret arenis
 Tempestat pretiosa Tagi, non stagna rubentis
 Aurea Pactoli: totumque exhausit Hermum,
 Ardebit majore siti: quam fallere mentes
 Docfus, et unanimos odiis turbare sodales! 105
 Talem progenies hominum si prisca tulisset,
 Pirithoum fugeret Theseus; offensus Orestem
 Desereret Pylades; odisset Castora Pollux.

fingere sinceritatem, ac tegere minas cogitatas, atque velare dolos facie serena: repletus crudelitate, et ardens cupiditate auri. Exundatio dives Tagi non satiaret illum arenis Tarte sincis: non aquæ aureæ Pactoli micantis: si absorbeat Hermum integrum, uretur desiderio avidiore: quam peritus est decipere animos, et miscere odia inter amicos concordēs! Si proles antiqua hominum produxisset similem, Theseus aviraretur Pirithoum; Pylades læsus derelinqueret Orestem; Pollux

//////////

sec. nocentes Med. quart. et ed. Vicet.—99 *fraudes* Vat. pr. Rott. Florent. duo Med. *protegere* Med. quart. Petav. tert. duo Vat. Oisel.—100 *sævitiæ* Farn. Put. Mazar. Pat. *sævitiæ* Lov. Moret.—101 *Tarchesiæ* Var. LL. ed. Antv. *Carchesiæ* duo Med. et Moret. *Charchesiæ* duo Leid. *satiaret* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. *satiaret* Rott. Lov. Mazar. Oisel. *satiarit* vel *satiaret* Put.—102 *vel* pro *non* Reg. *si* Ambr. pr. *vel* vel *non* Leid. pr.—103 *si exh.* Med. quart. *totum si haus.* Farn. Ambr. tert. *totum quoque si hauserit* Exc. Luc. sec. *Hermon* Med. tert.—104 *arcebit* Med. quart. *Arcebit* in cod. ora Heins. *quam* ambo Moret. *nam* Vat. quint. a m. sec. Claver. et duo Barth. *quam* vel *qua* Exc. Læti. *qua* edd. Isingr. Colin. Gryph.—105 *unanimes* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *unanimos* legit Heinsius. sic alibi, *unanimi fratres*.—106 *hominem* Farn. Vat. quint. a m. sec. et Incert. Heins. *hominum* vel *hominem* Rottund. Moret. pr.—107 *fugit et* Var. LL. ed. Antv. *infensus* in cod. ora Heins. *Orestes* Pat.

NOTÆ

100 *Lucrique cupidine*] Rufinus revera fuit insigniter avarus.

101 *Non Tartessiacis*] Exundatio, seu imber copiosus, Tagi fluvii auriferi non illum satiaret omnibus arenis pretiosis, quæ fluunt non procul a Tartesso urbe Hispaniæ.

103 *Pactoli*] Hic est fluvius Lydiæ aurifer, sicut et *Hermus*, 'auro turbidus,' in Asia minore.

105 *Unanimos*] Qui ita vivunt, ut una tantum anima videantur esse in duobus corporibus.

106 *Progenies prisca*] Id est, antiqua sæcula.

107 *Pirithoum fugeret Theseus*] Hi

fuere arctissimo conjuncti amicitia vinculo, adeo ut Pirithous secutus sit Theseum ad inferos, nec unquam avelli potuerit. Unde eorum disjunctio non tribuitur nisi pessimis ingeniis. Martialis: 'Te fingente nefas Pyladen odisset Orestes, Thesea Pirithoi destituisset amor.'

Orestem desereret Pylades] Pylades Oresti fugienti, ob matrem Clytæmenstram interfectam, sese comitem perpetuum adjunxit: tantaque inter se amicitia conjuncti sunt, ut alter pro altero mori non recusaret.

108 *Castora Pollux*] Hi fratres amicissimi.

Ipsa quidem fateor vinci; rapidoque magistram
Prævenit ingenio: nec plus sermone morabor. 110

Solus habet, quicquid scelerum possedimus omnes.

Hunc ego, si vestræ res est accommoda turbæ,

Regalem ad summi producam Principis aulam.

Sit licet ille Numa gravior, sit denique Minos;

Cedet, et insidiis nostri flectetur alumni. 115

Orantem sequitur clamor: cunctæque profanas

Porrexere manus, inventaque tristia laudant.

Illâ, ubi cœruleo vestes connexuit angue,

Nodavitque adamante comas, Phlegethonta sonorum

abhorreret Castorem. Ego ipsu confiteor me superari; et ille vincit me magistram indole rapaci. Neque detinebo vos amplius hac oratione. Ille solus complectitur ea omnia crimina, quæ omnes unquam habuimus. Si res est utilis cætui vestro, ego introducam illum in palatium Imperatoris supremi. Etiam si Imperator ille fuerit sapientior Numa, etiam si tandem fuerit Minos alter, indulgebit, et vincetur dolis alumni nostri. Acclamatio secuta est loquentem Megæram, et omnes pestes extenderunt manus impius, et probant inventionem detestandam. Illa Megæra, postquam colligavit vestimenta serpente nigro, et nexuit crines adamante, petit Phlegethon-

—109 *vinci fateor* Farn. Pric. Med. quart. Pat. Exc. Lucens. *rapidoque* duo Vat. Petav. pr. Exc. ex Patav. rec. ed. Vicet. Isingr. *rapidoque* vel *rapidoque* Vat. quint. *rapidoque* reliqui Mss. et Sched. Gud. *magistrum* Rott. *Megæram* Pric. Leid. *magistram* vel *Megæram* Oxon. pr.—110 *neque* Mazar. *purabat* pro *morabor* Exc. Voss.—111 *quidquid scelerum* Ambr. sec. Med. quart. Exc. Lucens. *scelerum quidquid* quatuor Vat. Pal. Farn. Rott. Oisel.—112 *nostræ* Med. sec. Mazar. Pat. Vat. quart. Heinsius hic ascripserat, *accommoda turbæ*. sic Trebell. Poll. in Cland. p. 207. 'si ejus animo accomodum est, quando voluerit, accipiat prætorianam, accipiat præturam.'—113 *summam* Var. LL. ed. Antv. *perducam* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Lov. Oisel. *producam* Med. duo Vat. pr. Rott. et sic legebat Heinsius, qui ascripserat locum Lib. 1. in Eutrop. 155. atque adeo notabat Salmas. p. 358. male mutasse τὸ *producere*.—114 *ipse* Vat. pr. Med. quart. Exc. Lucens.—115 *ingeniis* vel *insidiis* Med. sec. vestri Pat.—116 *junctæque* Petav. sec.—118 *connexuit* Med. sec. *connexuit* Exc. Lucens. sec. *connexuit* Thuan.—119 *Nodatamque ad. comam* Vat. opt. *Flegethonta*

NOTÆ

109 *Rapido*] Ingenio rapaci, vel præcipiti atque audaci.

113 *Principis*] Theodosii magni.

114 *Numa*] Numa Pompilio secundo Romanorum Rege, cujus fuit magna gravitas, magna virtus sanctitas.

Minos] Cretensium Rex, adeo justus, ut post obitum creditus sit unus esse ex judicibus Inferorum.

115 *Alumni*] Rufini.

116 *Clamor*] Qui signum est accla-

mationis et approbationis.

117 *Porrexere manus*] Olim porrigebant manus ad petendum silentium; ad testandam approbationem; ad offerendum auxilium, &c.

118 *Connexuit angue*] Implicavit vestes variis flexibus unius e suis serpentibus.

119 *Nodavitque adamante comas*] Crines rejecit in tergum, ne obstaret, et reiectos adamante colligavit,

Poscit, et ambusto flagrantis ab aggere ripæ	120
Ingentem piceo succendit gurgite pinum, Pigraque veloces per Tartara concutit alas.	
Est locus, extremum pandit qua Gallia littus, Oceani prætentus aquis, ubi fertur Ulixes	
Sanguine libato populum movisse silentem.	125
Illic umbrarum tenui stridore volantium Flebilis auditur questus. Simulacra coloni Pallida, defunctasque vident migrare figuras.	
Hinc Dea prosiluit, Phœbique egressa serenos Infecit radios, ululatuque æthera rupit	130

tem mugientem, et ex tunulo ardenti littoris fumantis accendit tædam magnam in furio atro, ac moret pennas celeres per Inferos inertes. Terra jacet, qua parte Gallia porrigit littus ultimum; terra cincta undis Oceani: ubi Ulysses dicitur evocasse umbras latentes cruore gustato. Hic querela tristis animarum rotitantum murmure levi exauditur: agricolæ vident spectra pallentia, et imagines defunctorum evolare. Inde Dea Megæra exiliit, et exiens polluit cultum clarum Solis, et com-

//////////

sororum Var. LL. ed. Antv.—120 *Poscit* hic pro *petit* poni, notaverat Heinsius. *angusto* marg. Isingr. *flagrantis* Voss. *flagrantis vertice* alter Moret.—121 *piceum* Vat. pr. *succendat* vel *succendit* Petav. pr.—122 *Nigraque* duo Vat. Ambr. tert. *Nigraque* vel *Pigraque* Vat. quint. *concutit* Thuan. Farnes.—123 *pandit* qua quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *qua pandit* Pat. Oxon. pr.—124 *ubi* Exc. Lucens. sec. *quo* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *qua* Ambr. pr. *Ulixes* omnes fere Mss. *Ulysses* Isingr. et Lucens. in vet. cod. *Ulyses*.—125 *populus* Farn. *novisse* Oisel. Vicet. *silentum* Vat. quatuor, Pal. Pric. Farn. Oisel. Rott. *volantium* Exc. Læti, *silentem* Exc. Lucens. sec. atque ita correxerat Heinsius ascripto loco Lib. II. de Rapt. 237.—127 *auditu* Vat. quart. a m. sec. *auditus* Petav. tert.—128 *errare* Leid. sec. Exc. Gevart. *mugire* Med. sec. *mugire* vel *migrasse* Rott. *caterras* Vat. pr.—129 *Huc* Vat. duo, Voss. *Hic* Petav. tert. *Huc* vel *Hinc* Oxon. pr. Reg. Vat. quint. Petav. pr. *prosiliit* Put. Reg. Mazar. Med. pr. Oxon. pr. Leid. pr. ambo Moret. *pro-*

NOTE

hoc est fibula seu tænia, quæ ornata erat adamante.

Phlegethonta] Fluvium inferorum: a φλεγέθω, ardeo, quasi fluvius ille sit fluvius ignis.

121 *Pinum*] Tædam factam ex pinu.

122 *Pigraque veloces*] Poëtæ non raro contraria jungunt. Tartara autem, altissimus inferorum locus, dicuntur pigra, quia sunt plena umbris pigris, inertibus.

123 *Gallia*] Ex qua Rufinus oriundus.

124 *Ulixes*] Fabula apud veteres vulgata, Ulysses excisa Troja in Oceanum Occidentalem advenisse.

125 *Sanguine libato*] Hausto, gustato, id quod necessarium erat ad evocationem umbrarum.

Populum silentem] Umbras inferorum.

127 *Simulacra pallida*] Umbras palientes mortuorum.

128 *Migrare*] Alii, *mugire*, id est, *gemere*.

Terrifico. Sensit ferale Britannia murmur,
 Et Senonum quatit arva fragor, revolutaque Tethys
 Substitit, et Rhenus projecta torpuit urna.
 Tunc in canitiem mutatis sponte colubris,
 Longævum mentita senem, rugisque severas 135
 Persulcata genas, et ficto languida passu,
 Invadit muros Elusæ, notissima dudum
 Tecta petens, oculisque diu viventibus hæsit,
 Pejorem mirata virum. Tunc talia fatur:

movit aërem clamore terribili. Anglia audiit sonum funestum; et clamor conculit campos Senonum, atque mare regressum stetit, ac Rhenus stupuit urna abjecta. Tum Megæra conversis ultro serpentibus in canos crines, fingens senem annosum, et habens frontem aratam rugis tristibus, et debilis gressu simulato, intrat mœnia Elusæ, adiens domum cognitam sibi jampridem, atque longum constitit oculis viventibus admirans Rufinum hominem tetriorem, quam putarat: tum dicit hæc

//////////

siliit tres Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel.—131 *Tartareo* Thuan. *sentit* Med. sec. Ambr. tert. *ferale* Exc. Læti et Lucens. *lethale* Pric. *fatiale* ed. Parm. et Vicet. *ferale* vel *fatiale* Exc. ex Pat. rec.—132 *Tethis* Var. LL. ed. Antv. *Thenis* vel *Thetis* Lov.—133 *Rheni* Med. tert. *Rhenus* vel *Rhemus* Florent. Put. Ambr. pr. *remis* Med. quart. *subjecta* Ambr. pr. Med. sec. Put. Rott. *unda* quatuor Vat. Pal. Rott. Oisel. *urna* Pric. a m. pr. Farn. vet. Gyr. Exc. Lucens. marg. Isingr. sec. *urna* vel *unda* Florent. Petav. pr. Ambr. pr. item Moret.—134 *sæpe* Vat. pr. Oisel. Thuan. Rott. Pric. a m. pr. *sponte* vel *sæpe* Florent. Ambr. pr. Vat. sec. *figuris* pro *Colubris* Thuan.—135 *Longævum* et *Longævum* Thuan. *serenas* Ambr. tert.—136 *Persulcata* Exc. Læti et Lucens. *Perfulcata* ed. Vicet. *Præsulcata* Vat. sec. Leid. pr. *persicata* Exc. lib. Rhem. a m. sec.—137 *Invasit* Rott. *Elusæ* vet. Gyr. Vat. pr. Pric. Oisel. Florent. Med. sec. Exc. Lucens. sec. Var. Lect. ed. Antv. *Elysæ* Exc. Læti. Ald. *Elisæ* Lov. ambo Moret. tres Vat. Pal. Rott. duo Med. Put. tres Petav. Reg. Pat. Thuan. Mazar. duo Oxon. item Leid. Heins. ed. Parm. Vicet. *Elisse* Farn. *Elisis* Exc. Lucens. pr. *Elises* Med. quart. *Eleusæ* Thuan. [*Elusa* urbs Galliæ in Agennia. Sulpit. Sever. Lib. II. *Elusionem* Paulinus appellare videtur Epist. VI. sub finem.] Hæc Heinsius ad ed. Antverp. Plant. 1596.—138 *petens* Exc. Læti, *petit* ed. Parm. et Vicet. *languentibus* Pat. *lucentibus* vel *liven- tibus* Reg. Oxon. pr.—139 *tum* Exc. Lucens. sec. Oxon. pr.—140 *Te sine fine*

NOTÆ

131 *Britannia*] Major scilicet, quæ opposita est Galliæ Aquitanicæ.

132 *Senonum*] Senones sunt populi Galliæ; at hic ponitur pars pro toto.

Revolutaque Tethys] Mare retroactum conra æstum. Tethys Tethyos, est mater Nympharum maris, et hic ponitur pro mari: at Thetis Thetidos, est Nympha maris, mater Achillis.

133 *Urna*] Fluviiis urnæ tribuuntur, ex quibus aquas effundunt.

134 *Mutatis sponte colubris*] Quasi serpentes ultro sese mutaverint in crines, ut res facilius fieret.

135 *Severas*] Seniles: nam senex severus, difficilis, querulus.

136 *Ficto languida passu*] Fingens se obrepere debilitatis pedibus, instar senis.

137 *Elusæ*] Urbs olim florentissima, Claudiani temporibus, vulgo *Euse en Gascogne*.

Otia te, Rufine, juvant? frustra que juventæ	140
Consumis florem patriis inglorius arvis?	
Heu nescis quid fata tibi, quid sidera donent,	
Quid fortuna paret: toti dominabere mundo,	
Si parere velis. Artus ne sperne seniles.	
Namque mihi magicæ vires, ævique futuri	145
Præsciis ardor inest: novi quo Thessala cantu	
Eripiat lunare jubar, quid signa sagacis	
Ægypti valeant, qua gens Chaldæa vocatis	
Imperet arte Deis: nec me latuere fluentes	

verba: O Rufine, an requies tibi placet? Et perdis inutiliter sine gloria florem atatis in agris patriæ tuæ? Ah! ignoras quid fata dent tibi, quid cælum, quid fortuna præparet? Imperabis Orbi universo, si rebus obedire. Ne contempnas corpus debile senis. Etenim artes Magicæ sunt mihi, et ignis divinus cognoscens res futuras. Cognovi quibus incantamentis Saga deducit Lunam micantem: quid prosint characteres Ægypti solertis: qui ratione natio Chaldæa dominetur Diis

//////////

Exc. Voss. Heinsius corrigit *frustrane*.—141 *absumis* Incert. Heins. *patriis* Vat. duo et Exc. Læti. *patriisque* Florent. Rott. Vat. duo, Pat. *armis* Pal. Med. pr. et tert. a m. pr. Exc. Lucens. et ed. Vicet.—142 *donent* duo Oxon. duo Leid. et Vat. Livin. *dedent* Exc. Lucens. sec. *debent* vet. Gyr. Isingr. *donent* vel *delent* Vat. pr. *spondent* vel *donent* Moret. pr.—143 *toti dominabere mundo* tres Med. *toto donabere mundo* Leid. pr. Vat. pr. Rott. Oisel. Thuan. Florent. Petav. tert. Vat. Livin. Moret. pr. a m. sec. et Incert. Heins. *toti dominabere* vel *toto donabere* Reg. Pnt. Petav. pr. Oxon. pr. *toto dominabere* Vat. quart. duo Leid. *toti* vel *toto* Pat. Lov.—144 *nec* Petav. sec. et Pat.—146 *quo* vel *quid* Oxon. pr. *quod* vel *quo* Reg.—147 *Eripiat* vel *Excipiat* Florent.—149 *Imperet* duo Vat. Rott. Petav. pr. duo Ambr. Exc. Læti et Lucens. sec. Ald. *Imperat* Oxon. sec. duo Leid. duo Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. ita

NOTÆ

142 *Sidera*] Numina quæ cælum habitant sideribus distinctum. Ceterum Poëta ea attulit omnia, ex quibus Philosophi judicant de rerum eventu. Stoici fatis, Academici astris, Epicurei fortunæ tribuunt rerum omnium causas.

144 *Si parere velis*] Alii legunt, *servire*, nec male: 'Servilia nempe omnia pro dominatione.' Tacitus.

146 *Præsciis ardor*] Quædam particula mihi est ignis divini, quæ facit ut præsciã res futuras.

Thessala] Saga, a Thessalia, quæ fœcunda Magis, herbisque veneficis.

147 *Eripiat*] Detrahat, avellatque Lunam ex cælo. Vetus est Antiquo-

rum error credentium Lunam posse deduci incantamentis, atque avelli Cælo; ideoque ut tanto malo occurrerent, adhibebant tinnitus sonosque æris.

Signa] Characteres Magici, aut notæ Hieroglyphicæ, quæ varia rerum indicia continebant.

Sagacis] Ægyptus sagax, seu docta appellatur, quia illa diu floruit velut mater omnium disciplinarum.

148 *Gens Chaldæa*] Magicis sacrificiis insignes olim Chaldæi.

149 *Imperet Deis*] Evocet Deos, qui veniunt, tanquam obediant evocantibus.

Arboribus succi, funestarumque potestas 150
 Herbarum, quicquid letali germine pollens
 Caucasus, et Scythicæ vernant in gramina rupes,
 Quas legit Medea ferox, et callida Circe.
 Sæpius horrendos Manes sacrisque citavi
 Nocturnis Hecaten, et condita funera traxi 155
 Carminibus victura meis; multosque canendo,
 Quamvis Parcarum restarent fila, peremi.

evocatis. Neque ignoro liquores stillantes ex arboribus, et vires perniciosas herbarum, quascunque Caucasus alit turgentes semine mortifero; et quas saxa Scythica fundunt herbas, quas Medea crudelis collegit, et Circe astuta. Ego frequentius evocari Manes horribiles, et Hecaten in sacrificiis nocturnis, et reduxi figuras mortuorum sepultas, revictura incantamentis meis: atque interfeci plurimos canendo, etsi stamina Parcarum nenda superessent. Ego coëgi quercus erra-

//////////

Pulman. ed. Vicet. et Parm. *neque* Mazar.—151 *germine* Ambr. tert. Exc. Lucens. *carmine* Med. sec. Vat. quint. marg. Isingr. reliqui omnes *gramine*. ita Gesner. *pollet* Pric. a m. pr. et Ald.—152 *Scythicæ* Pat. Farn. Pric. Thuan. Med. duo, Exc. Gevart. ed. Parm. et Vicet. *Sciticæ* Oxon. sec. *Sitiæ* Oxon. pr. a m. sec. *gramine* Ambr. duo et Tholos. Vicet. et Parm. *vernanti* *gramine* Bonon. *gramine* etiam habent omnes Vat. Pal. Farn. Rott. Pric. Oisel. *gramina* Exc. Lucens. sec. *carmina* et emend. *gramina* Florent. *rupes* vel *cautes* Vat. pr. Heinsius legit *vernant in carmina*. ita Gesner. *carmine* Isingr.—153 *Quasque legit* Florent. a m. sec.—154 *latices* pro *Manes* marg. Isingr. *rocari* Bonon. a m. sec. *levavi* Exc. Lucens. sec. *litavi* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *litavi* vel *levavi* Pric. *litando* Vat. pr. pro varia lect. *litatis* Med. tert. *litatum* legit Heinsius, qui ascripserat locum Ovid. Met. xiv. 364. ‘sacrisque ex more litatis.’ sic *sanguine litare* Capitolin. p. 168. l. 27. alia vero manu, ut videtur, notatum erat, *sacrisque citavi* vet. cod. Claverii. vid. Val. Flacc. Lib. iii. 520. loco corrupto, ‘Furias Ditemque ciebo.’ male *movebo* v. c. Carr. quod præcessit. *citari* autem jam conjecterat Gronov. ad edit. Barth. *conditaque* Vat. quart. et quint.—158 *Et revagas* Med. quart.

NOTÆ

150 *Succi*] Funesti ac pestiferi liquores ex arboribus manantes.

152 *Caucasus*] Mons Asiæ versus Septemtrionem, Magicis herbis abundans: efficacissima porro ad beneficium gramina montium. Et duplex est Magia, una fit per carmina, altera per herbas: utramque sæpius Poëtæ conjungunt.

Scythicæ rupes] Rupes Scythiæ, regionis in Asia; sed et Scythia est Europæa.

153 *Medea*] Filia Ætæ Regis Colchorum; sæmina Magicis artibus, et liberorum cæde infamis.

Circe] Solis et Perses Nymphæ fi-

lia, et Ætæ Colchorum Regis soror, veneficiorum peritissima.

154 *Manes*] Deos Inferorum horribiles visu.

155 *Hecaten*] Tergeminam, quæ nocturnis sacrificiis evocabatur ex Inferis. Hecaten, Dianam, et Lunam eandem esse putant, tergeminaque faciunt ob tres varias Lunæ facies.

Condita funera] Condita funera et sepulta cadavera in lucem reducere; id quod per incantamenta fieri posse credebant. Sic funus ponitur pro cadavere, quod funere effertur.

157 *Quamvis Parcarum restarent fila*] Fila nenda scilicet; hoc est etsi Par-

Ire vagas quercus, et fulmen stare coëgi.
 Versaque non prono curvavi flumina lapsu,
 In fontes reditura suos. Neu vana locutum 160
 Me fortasse putes, mutatos cerne penates.
 Dixerat: et niveæ (mirum) cœpere columnæ
 Ditari, subitoque trabes lucere metallo.
 Illecebris capitur, nimiumque elatus avaro
 Pascitur intuitu. Sic Rex ad prima tumbat 165
 Mæonius, pulchro cum verteret omnia tactu.
 Sed postquam riguisse dapes, fulvamque revinctos

bundas currere, et fulmen consistere; ac retroëgi furios mutatos, cursu averso, reversuros in caput suum: et ne credas forsitan me dixisse inania, vide domum mutatam. Senex sic locutus fuit; et columnæ candidæ, rem admirabilem! inceperunt locupletari, et laquearia fulgere auro repentino. Rufinus vincitur his lenociniis, et nimis inflatus nititur aspectu cupido. Ita Midas Rex Phrygiæ superbiebat ad dona prima, cum mutaret cuncta attactu pretioso; at postquam conspexit cibos in-

//////////

fulmen Florent. et Exc. Lucens. *fulmen* Exc. Lucens. sec. *fulmina* Livin. marg. Isingr. reliqui Mss. Ald. et ed. Vicet. *flumina* exhibent. *flamina* Isingr. Colin. *stamina* Ed. Elzevir. an. 1650. *flare* marg. Isingr.—159 *tersaque* ed. Claver. parvo alter Moret. a m. pr. *repressi fl. cursu* cod. Pulman. marg. Isingr. *curvanti* unus Barth. *curvari* Vat. pr. Farn. *cursu* Pat. et Vat. sec.—160 *Ad* Exc. Læti. ne Pat. Farn. Put. Reg. Oxon. pr. Ambr. pr. item Vat. Petav. sec. Exc. Lucens. sec. Voss. non Rott. nec Med. sec. *locutum* Pal. a m. sec. Med. duo, Petav. sec. a m. sec. et tert. unus Heius. Exc. Læti et ed. Vicet. *locutum* Thuan. pro var. lect. et Exc. Lucens. pr.—162 *Dixit ad hæc* Ambr. sec. en conjiciebat Heinsius. *lapidum* pro *mirum* Pat.—161 *nimum* sine copula Farn. *avorum* Var. LL. ed. Antv.—165 *aspectu* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *ad-prime* Pat. *tumbat* Exc. Læti et Lucens. *tinebat* Pal. Petav. sec. *ruebat* ed. Vicet.—166 *tractu* pro *tactu* Oisel.—167 *riguere* Tholos. Ambr. pr. *ful-*

NOTE

cæ nondum consumsissent omnia vitæ fila, tamen homines occidi contra fati ordinem, tempusque vitæ præfixum.

159 *Non prono lapsu*] Cursu averso, contrario, qui non pronus seu declivis eat, sed redeat versus fontem.

Curvari] Frænavi, reflexi, retroëgi versus fontem.

162 *Dixerat*] Megæra in senem conversa, sic locuta erat.

Niveæ] Candidæ instar nivis.

163 *Metallo*] Auro, κατ' ἔξοχην, per excellentiam.

164 *Illecebris capitur*] Delinitur, vinciturque his magnificentiæ illecebris.

Avaro pascitur intuitu] Pascitur aspectu rerum avaritiæ suæ placentium.

165 *Rex Mæonius*] Midas rex Phrygiæ dicitur *Mæonius* aut *Lydius*, quod ablatus sit Pactolo Lydiæ fluvio: Lydia quippe et Mæonia promiscue usurpantur.

166 *Pulchro tactu*] Tactu res pulchras efficiente, aureas scilicet.

167 *Riguisse dapes*] Nam Midas quicquid tangebatur, vertebatur in au-

In glaciem vidit latices; tum munus acerbum
Sensit, et invisio votum damnavit in auro.

Ergo animi victus, Sequimur, quocumque vocabis, 170
Seu tu vir, seu Numen, ait: patriaque relicta
Eoas jussu Furiae tendebat ad arces,
Instabilesque olim Symplegadas, et freta remis
Inclyta Thessalicis; celsa qua Bosphorus urbe

duruisse, et vinum constrictum in gelu flavum; tunc animadvertit donum esse molestum, et condemnavit desideria sua in auro odioso. Igitur Rufinus, mente superata, inquit, Imus quo jussertis, sive tu es homo, sive Deus. Et patria derelicta Rufinus imperio Furiae properabat ad urbes Orientis, et Symplegadas quondam inconstantes, atque maria celebrata navigationibus Thessalicis: qua parte Bosphorus

ramque revinctos Exc. Læti et Lucens. sec. *flavamque* Leid. pr. Farn. *fulvamque* vel *flavamque* Rott. *revinctos* Med. quart. et Exc. Lucens. pr. *reductos* Farn. ed. Parm. et Vicet.—168 *tum* Bonon. Tholos. Lov. Ambr. Thuan. Leid. pr. duo Oxon. et Petav. item Incert. Heins. *tunc* Rott. Ois-el. *vidit* Exc. Læti et Lucens. pr. *revctit* Pat. ed. Parm. et Vicet.—169 *invito* Bonon. Oisel. Med. tert. duo Petav. alter Moret. *invicto* Leid. pr. a m. pr. *invisio* vel *invito* Reg. Lov. duo Oxon. *inriso* vel *invicto* Vat. sec. *injusto* Ambr. pr.—170 *animum* Pric. *animum* vel *animi* Vat. quint. *victus* vel *tactus* Oxon. pr. *vocabis* Vat. opt. Farn. Pal. Rott. Oisel. Oxon. *vocaris* Med. duo, Thuan. et duo Vat. *rocatis* Vat. quart.—172 *jussu Furiae* Mazar. Lov. Tholos. Leid. sec. alter Moret. Petav. pr. Ambr. tert. ed. Parm. et Vicet. *Furiae jussu* Vat. sec. Rott. Pal. Oisel. *ductu* vel *monitu* Bonon.—173 *Instabilesque* Exc. Lucens. pr. Vat. pr. et tres al. *Instabiles*, absque copula, Reg. Leid. pr. Vat. pr. Rott. *diu* duo vet. *diu* vel *olim* Moret. pr. *Simplegades* Oxon. pr. *Symplegades* Rot. Pal. unus Heins. duo Vat. item Med. ambo Moret.—174 *Indita* Lov. Med. sec. Exc. Voss. *Indita* vel *Inclita* alter Moret. *qua celsa* Med. quart. *celsa qua* Vat. duo, Pal. Farn. Rott. Pric. *arce* Exc. ex Pat. rec. a m. sec. et ed. Vicet.

NOTÆ

rum; et sic ex Ovid. ‘Copia nulla famem relevat, sitis arida guttur Urit, et invisio meritis torquetur ab auro.’

170 *Animi victus*] Virtute scilicet, seu mente animi victus; ἀκρατῆς θυμοῦ, Arist. *Impotens animi*, qui resistere non potest.

172 *Eoas ad arces*] Orientis urbes, versus Auroram: ἠώς, vel ἕως, *Aurora*: ἑώς, *pertinens ad Orientem*.

173 *Instabilesque olim Symplegadas*] Cyaneos scopulos trans Bosphorum Thracium, instabiles dictos, quod inter se collidi viderentur: unde Sym-

plegadas vocantur, ἀπὸ τοῦ συμπλήττεσθαι, *collidi, concurrere*.

Freta remis inclyta Thessalicis] *Maria celebrata navigationibus Minyarum seu Argonantarum, cujus expeditionis Dux Jason erat Thessalus.*

174 *Bosphorus*] Thracius, qui sic dicitur a bovis meabili transitu, seu quod bos hoc fretum transnare possit: βοῦς, *bos*, πόρος, *transitus, πορεύομαι, vado, eo*; unde et dici deberet potius, *Bosphorus*.

Urbe] Byzantio, Constantinopoli, quæ sedes erat Imperii Orientis, non procul a Bosphoro Thracio.

Splendet, et Odrysiis Asiam disternat oris.	175
Ut longum permensus iter, ductusque maligno Stamine fatorum claram subrepsit in aulam, Ilicet ambitio nasci, discedere rectum ; Venum cuncta dari. Profert arcana, clientes Fallit, et ambitos a principe vendit honores.	180
Ingeminat crimen, commoti pectoris ignem Nutrit, et exiguum stimulando vulnus acerbat. Ac velut innumeros amnes accedere Nereus	

refulget ob urbem altam, et separat Asiam a finibus Thraciæ. Postquam Rufinus peragrata longa via, et conductus filo pessimo fatorum, insinuarit se in Regiam illustrem, statim ambitio oriri, aq̄uitas recedere; omnia vendi cœperunt. Diculgat secreta, decipit clientes, et vendit dignitates petitas ab Imperatore: duplicat scelera; alit flammam cordis iracundi, et asperat plagam parvam excitando. Et quemadmodum Neptunus ignorat fluvios infinitos ad se venire, et licet hinc sorbeat

//////////

urbe vel arce Oxon. pr. ceteri Mss. urbe.—175 *Odrysiis* Exc. Lib. Lucens. sec. *Odrysiis* ed. Vicet. *Otrysiis* vel *Othrysiis* ceteri. *Orthrysiis* Parm. Ald. al. *Othrysiis* multi codd. *discriminat* Vat. quatuor, Pal. Pric. Oisel. Rott. *disternat* vel *discriminat* Moret. pr. et Farn. *horis* Var. Lect. ed. Antv. Farn. Oxon. Leid.—176 *Et* Vat. quart. *dimensus* Pric.—177 *subrepsit* Incert. Heins.—179 *profert* Bonon. *proferre* Exc. Lucens. quod probat Heinsius. unde et vs. seq. *fallere* et *vendere* eodem modo legebat. In Excerptis Barthianæ Claud. editionis, ad quam ex Schotti Codicibus quædam notaverat Gronovius, hæc leguntur: *ambitos a principe*] Juvenal. Sat. VIII. 128. Lamprid. in Sever. p. 230. 251. Cic. Philip. II. cap. 32. Tacit. XIV. Ann. 52. Dio de Camide in Vespasiano. Hoc est vendere fumos Martial. IV. Ep. v. ubi male interpret. Cic. Lib. XIII. Ep. Fam. 36. et IV. in Verr. cap. 31. Liban. Orat. de Assessor. pag. 193. Cic. I. ad Q. Frat. c. 4. Cassiod. Ep. IX. 24. Laet. lib. V. c. 11. *auditos* marg. Isingr.—181 *commoti* vel *quo moti* Oxon. pr. *criminis* Florent. Vat. sec. Exc. Lucens. *ignes* Oxon. sec. Pal. Med. duo, Bonon. Petav. tert. duo Ambr.—182 *cumulando* Vat. pr. Pric. Oisel. Thuan. Petav. pr. a m. sec. *Stimulando* vel *cumulando* Put. et Vat. quart. *stimulando* vel *simulando* Oxon. pr. *pectus* Incert. Heins. hunc vers. ignorat Vicet. ed.—183 *Ac velut* Reg.

NOTE

175 *Odrysiis*] Thraciis, ab Odrysis populis Thraciæ.

176 *Ductusque maligno stamine fatorum*] Quasi fata mala cum filo deduxissent in aulam Theodosii: albidit ad filum Theseo datum ab Ariadne.

177 *Subrepsit*] Malis artibus.

179 *Venum cuncta dari*] Venumdari cuncta: id quod fit ambitione ingruente.

Profert arcana] Pecunia corruptus vulgat secreta sibi commissa, fallit

clientes, &c.

181 *Ingeminat crimen*] Apud Principem delator improbus crimen exaggerat, duplicat suis mendaciis.

Iguem nutrit] Alit iracundiam Theodosii Principis ad iram propensi.

182 *Exiguum stimulando vulnus acerbat*] Exiguum vulnus, id est, parvum malum reddit acerbius, Principem malis stimulis excitando.

183 *Nereus nescit*] Deus maris, non sentit accedere tot fluvios.

Nescit, et undantem quamvis hinc hauriat **Histrum**,
 Hinc bibat æstivum septeno gurgite Nilum, 185
 Par semper similisque manet. Sic fluctibus auri
 Expleri sitis ista nequit: cuicumque monile
 Contextum gemmis, aut prædia culta fuissent,
 Rufino populandus erat: dominoque parabat
 Exitium fœcundus ager: metuenda colonis 190
 Fertilitas. Laribus pellit, detrudit avitis
 Finibus, aut aufert vivis, aut occupat hæres.
 Congestæ cumulantur opes, orbisque ruinas

Danubium exundantem, inde per æstivum potet Nilum, cum septem alveis, remanet usque idem, et æqualis: ita sitis illa Rufini non potest satiari undis aureis. Cui-cunque torquis erat ornatus lupillis, aut agri uberes, ille spoliandus erat Rufino: et campus fertilis poriebat perniciem domino suo: fœcunditas erat timenda agricolis. Ejicit eos domo; deturbat fundis patris; vel eripit viventibus iis, aut hæres invadit. Congregantur divitiæ immensæ, et domicilium unicum recipit furta terrarum:

Put. Mazar. Med. quart. Oxon. sec. Leid. pr. *velud* Pat. et Moret. sec. *At veluti* ed. Vicet. ceteri omnes *reluti*.—185 *effusum* Vat. quint. qui tamen et vulgatam habet. *litore* Insingr.—186 *meat* Med. quart. Florent. Exc. Læti et Lucens. ed. Parm. *manet vel meat* Put. Ceteri Mss. et ed. Vicet. *manet*. in Med. quarto erat, *Par est persimilisque meat*.—187 *suis ista* Pric. vulgo *calor iste*. male. *calor ille* Gesner. *circumque* et emend. *cuicumque* Moret. sec. *circumque* Var. Lect. ed. Antv. a m. pr.—188 *Contextum* Exc. Læti. *Prætextum* Pric. ac duo Vat. Petav. pr. a m. pr. *prælia* Exc. Lucens. sec.—189 *ferabat* ed. Vicet. *parabat* Exc. Lucens. *parabat vel ferabat* Exc. Pat. rec.—191 *rellit* vet. ed. Parm. *amicis* Ambr. pr.—192 *unus pro rivis* Leid. pr. a m. pr. *ricus* Farn.—193 *conjectæ* Voss. *ruinas* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *rapinas* Pat. Heinsius primo conjiciebat *ruinam*: sed tandem legit, ‘orbisque rapinas Accipit una manus.’ et ascripsit. *rapinas* est in Isingrini Codice. sic et locu-

NOTÆ

184 *Histrum*] Danubium, maximum Europæ fluvium, orientem ex vico Vittembergensi, et se exonerantem in Pontum Euxinum.

185 *Æstivum Nilum*] Fluvium Africæ celebratissimum. Oritur ex duobus parvis fontibus trans lacum *Dambæa*: alluit et fœcundat Ægyptum, solutis montium nivibus exundans, mensibus Junio et Julio.

Septeno gurgite] Septenis ostiis in mare Mediterraneum se olim exonerabat, unde septemgeminus dicitur.

186 *Similisque manet*] Magnitudine et figura.

187 *Sitis*] Ardor sceleratus habendi, nullis undis aureis restingui potest.

Monile] Sordida prorsus avaritia, quæ vel mulierum ornamentis non parceret.

191 *Laribus*] Lares sunt Dii domestici: hic ponuntur pro domo.

192 *Occupat hæres*] Rufinus hæres in testamento scriptus vel vere vel falso, invadit bona. Porro miserum olim erat istud adulandi genus, quo moribundi, Principem virosque potentes partim hæredes scribebant, ut illi reliqua bona suis liberis conservarent,

Accipit una domus : populi servire coacti,
 Plenaque privato succumbunt oppida regno. 195
 Quo, vesane, ruis ? teneas utrumque licebit
 Oceanum, laxet rutilos tibi Lydia fontes,
 Jungantur solium Cræsi Cyrique tiara :
 Nunquam dives eris, nunquam satiabere quæstu.
 Semper inops, quicumque cupit. Contentus honesto 200
 Fabricius parvo spernebat munera Regum,
 Sudabatque gravi Consul Serranus aratro,

gentes coactæ sunt servire, et urbes ditissimæ cedunt imperio hominis privati. Quo raperis, insane Rufine? Quamvis possideas geminum Oceanum, licet Lydiæ aperiat tibi fontes aureos, solium Cræsi et tiara Cyri jungantur, nunquam eris locuples, nunquam satiaberis pecunia. Semper pauper est, quicumque desiderat. Fabricius contentus exiguis opibus et honestis, contemnebat dona Regum, et Serranus Consul laborabat affixus duro vomeri, et parva domus operiebat Curios

//////////

tus est Lib. I. in Eutrop. 'nunc uberiore rapina Peccat in orbe manus,' Prædam vocat similiter Lamprid. in Commodo de Perenni p. 17. l. 35. sic II. in Rufin. 442. 'Illa manus, quæ sceptrâ sibi gestanda parabat.' et alibi, 'Quidquid amas, dabit illa manus.' Hæc Heinsius ad edit. Lugd. 1551.—194 manus Med. sec. Florent. domus vel manus Put. Rott. et pro varia lect. Florent. sunt jure pro servire Vat. quart. pressi vel populî Florent.—197 licet India Farn.—198 jungatur Put. Farn. Moret. pr. Exc. Lucens. Et jungant Tyri Cræsiq; thyra Vicet. Cyrrhi Cræsiq; Parm. Med. sec. Crasi Cyrique Florent. quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oiscl. Moret. pr. Exc. Lucens. Cyri Cræsiq; reliqui Mss. tiara Vat. sec. Pal. Farn. Rott. duo Leid. Oxon. sec. reliqui omnes tiara. tiara vel corona Moret. pr. Heinsius corrigebat tiaras. ut IV. Cons. Honor. 215.—201 regis marg. Isingr. regum Parm.—202 Sar-

NOTÆ

194 *Una domus*] Rufini, quæ erat velut spelunca latrocinii.

Populi servire coacti] Redacti in servitutem, et velut venditi a Rufino, qui præfecturas vendebat Provinciarum præsidibus. Hi ideo ita vexabant, et obruebant vectigalibus populos, ut velut servi gemerent oppressi.

195 *Plenaque*] Plenæ urbes divitiis cedunt Rufino dominanti.

196 *Utrumque Oceanum*] Opes utriusque Oceani Eoi et Occidentalis.

197 *Lydiæ*] Minoris Asiæ regio, in qua Pactolus aurifer fluit.

198 *Cræsi*] Qui Rex erat Lydiæ, Delph. et Var. Clas.

et Regum ditissimus.

Tiara] Ornamentum capitis, Persicarum prius mulierum; sed quo postea usi sunt Reges Persarum, et Sacerdotes.

201 *Fabricius*] Civis Romanus fortissimus, frugalitate conspicuus, tenuissimo censu contentus vivebat, et Samnitum et Pyrrhi Epirotarum Regis dona repudiabat.

202 *Serranus*] Civis Romanus sic dictus a serendo: quidam putant eum esse Cincinnatum, qui ab aratro ad Consulatum, deinde ad Dictaturam vocatus est.

Chaul.

H

Et casa pugnaces Curios angusta tegebat.
 Hæc mihi paupertas augustior : hæc mihi tecta
 Culminibus majora tuis : tibi quærit inanes 205
 Luxuries nocitura cibos : mihi donat inemptas
 Terra dapes : rapiunt Tyrios tibi vellera fucos,
 Et picturatæ saturantur murice vestes :

generosos. Hæc pauperies, o Rufine, affluentior videtur mihi : hæc domus videtur mihi magnificentior turribus tuis : luxus perniciosus consecratur tibi dapes inutiles : terra dat mihi liberaliter cibos : illic lana sorbet liquores Tyri, et vesti-

//////////

ranus Put.—203 *pugnantes* Med. sec. Rott. *pugnaces* vel *pugnantes* Moret. sec. *teuebat* Farn. Pric. Thuan. Med. quart. Oxon. pr. Ald. Isingr. ed. Parm. et Vicet. *tegebat* vel *regebat* Med. sec. *tenebat* vel *tegebat* Put. reliqui Mss. *tegebat*.—204 *augustior* tres Vat. Pal. Pric. Rott. Oisel. *angustior* Vat. quart. Farn. *opulentior* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. Isingr. Helmæst. Var. Lect. ed. Antv. ita Gesner. *augustior* vel *opulentior* Put. Petav. tert.—205 *si quærit* Ambr. pr. *hic quærit* Leid. pr. *ibi* vel *tibi* Put. *inanis* Exc. Lucens. sec. *quærit*, *rapiant*, et *saturentur* legebat Heinsius.—206 *tibi donat* Vat. pr. *hic donat* Put. et Leid. pr. *ineptas* Tholos. Heinsius ad oram primæ suæ edit. ascripserat. [*tibi quærit inanes*] Tota hæc digressio ex Virgilio deprompta Lib. II. Georg. v. 458. et seqq.—207 *rapiant* Thuan. *tibi* Pric. Rott. Oisel. *ibi* Leid. pr. ita Gesner. *tibi* vel *ibi* Put. Oxon. sec. *sucos* Vat. quatuor, Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Lucens. *fucos* Florent. Pat. Tholos. Petav. pr. *fucos* a m. pr. et emend. *succos* Lov. *fucos* vel *succos* duo Oxon. Heinsius ascripserat locum Corippi lib. II. 'Curaque puniceis induxit regia vinelis, Parthica Campano luerant quæ tergora fucis.' et Mattii in Mimiambis apud Gell. Noct. Att. lib. XX. c. 9. 'Jam tonsiles tapetes ebrii fucis.'—208 *Hinc* Vat. sec. Florent. Oisel. Med. sec. ed. Parm. *sciuntur* Med. pr. Mazar. Pal. Pric. *saturentur* Thuan. *fucantur* Exc. Lucens. sec. *signantur* marg. Isingr.

NOTÆ

203 *Curios*] Curius Dentatus, vir etiam notæ frugalitatis fortitudinisque, Samnitum aurum contempsit, dicens eum qui rapis vesci posset (nam rapas in foco torrebat) auro non indigere: Romanosque malle imperare auro habentibus, quam aurum habere.

204 *Opulentior*] Alii legunt, *augustior*; sanctior, venerabilior, splendidior, felicior. Auctor Panegyrici ad Pisonem: 'Ipsaque possesso mens est opulentior auro.'

205 *Culminibus*] Turribus, domibus excelsis atque magnificis.

Quærit] Magno labore consecratur.

206 *Luxuries nocitura*] Ex luxu

quippe, et epularum varietate morbi creantur: 'Ipsæ voluptates in tormenta vertuntur.' Seneca.

207 *Rapiunt Tyrios tibi vellera fucos*] Lana tingitur purpura Tyria, seu qualis est Tyri incolarum. Fucus est id quo lana mutatur, atque fucatur. Tyrus est urbs Phœnicia, nota purpura.

208 *Picturatæ*] Variis picturis distinctæ; acui pictæ.

Murice] Murex est genus piseis, quo utebantur ad tingendam purpuram, sicque ponitur pro purpura. Alii dixerunt Muricem esse Florem ad eodem usus aptissimum, et inventum a caue Herculis.

Hic radiant flores, et prati viva voluptas
 Ingenio variata suo: fulgentibus illic 210
 Surgunt strata toris, hic mollis panditur herba,
 Solicitudum curis non abruptura soporem.
 Turba salutantum latas ibi perstrepat aedes :
 Hic avium cantus, labentis murmura rivi.
 Vivitur exiguo melius: natura beatis 215
 Omnibus esse dedit, si quis cognoverit uti :
 Hæc si nota forent, frueremur simplice cultu :
 Classica non fremerent: non stridula fraxinus iret :
 Non ventus quateret puppes, non machina muros.

menta picta tinguntur purpura: hic flores micant, atque deliciae naturales pratorum, distinctæ suapte natura: illic cubilia attolluntur lectis nitentibus: hic gramina tenera premuntur, non turbatura somnum anxium solitudinibus; illic catera clientum personat domum spatiosam: hic concentus volucrum, susurri fluvii fluentis me delectant. Vivitur ex parvis bonis placidius: natura concessit cunctis esse felicibus, si aliquis sciat bene uti bonis. Hæc si essent cognita, contenti essemus victu tenui; tubæ non clangerent, sagittæ sonantes non vibrarentur, venti non excerterent naves, non tormenta bellica everterent urbes. Avaritia improba auge-

//////////

etitiantur Exc. Voss.—209 *Hinc* Med. sec. Florent. Moret. pr. *Hic* vel *Hinc* Exc. Læti. *hic prati* Vat. pr. *hinc prati* Vat. sec. et Rott. Heinsius ascripserat: vid. Catalecta Pithœi, pag. 34. 35. Senec. Hippol. 483. et seqq. et in Herc. Cæt. 643. &c.—210 *surguntibus* Thuan. *illinc* Med. sec.—211 *structa* ed. Parm. et Vicet. *strata vel structa* Exc. Pat. rec. *hinc* Rott.—212 *abruptura* Leid. pr. *abruptura* Rott. *obrutura* Farn. unde *obrutura* conjiciebat Heinsius.—213 *latas* Vat. sec. *ibi* Leid. pr. Exc. Læti. *ibi* vel *tibi* Reg. Put. reliqui omnes *tibi*. ut et ed. Vicet.—214 *Hinc* Rott. Med. sec. *Hic* Vat. pr. *labentis* Farn. m. pr. Med. tert. item Ambr. tert.—215 *exiguus* Oxon. pr. *beatos* Floret. Rott. Petav. tert. Leid. sec. Exc. Læti et Gevart. *beatos* vel *beatis* Med. sec. Oxon. sec.—217 *foret* Vat. quatuor, *fruerentur* Farn. *vultu* Vat. pr. *victu* Oxon. pr.—218 *gemerent* Vat. Livin. marg. Isingr. *gemerent* vel *fremere* Vat. pr. et sec. *nee* Med. quart. Incert. Heins. Exc. Lucens. *stridula* Farn.—219 *Nec—nec* Oxon. pr. Med. quart. unus Heins. Exc. Lucens. *rentis* Med. sec. *puppis* Oisel. *trabes* Med. quart.—220 *secleratus amor* Pat. *fames* conjicie-

NOTE

209 *Viva voluptas*] Vivum dicitur quicquid est nativum, nec fuco inquinatur.

210 *Ingenio suo*] Naturali venustate, suapte natura.

212 *Solicitudum*] Somnum habere vacuum curis et solitudinibus, magnæ est felicitatis.

218 *Fraxinus*] Tela facta ex fraxino.

219 *Non ventus quateret puppes*] Navigando, id quod fit avaritia impellente, quæ avaritia reposita est inter pestes humanæ felicitatis inimicas.

Non machina muros] Non essent bella hominum quietem turbantia.

Crescebat scelerata sitis, prædæque recentis 220
 Incestus flagrabat amor, nullusque petendi
 Cogendive pudor : crebris perjuria nectit
 Blanditiis : sociat perituro foedere dextras.
 Si semel e tantis poscenti quisque negasset,
 Effera prætumido quatiebat corda furore. 225
 Quæ sic Gætuli jaculo percussa læana
 Aut Hyrcana premens raptorem bellua partus,
 Aut serpens calcata furit ? jurata Deorum

batur in Rufino, et cupiditas impia novæ pecuniæ ardebat ; nulla erat moderatio poscendi et exigendi aurum, implicat perjuriam multis lenociniis : conjungit manum jurejurando futuri. Si aliquando aliquis denegasset petenti quiddam ex tot rebus, accendebat pectus crudele rabie turgida. Quæ læana ictu telo venatoris Gætuli, vel fera Hyrcana persequens Parthum pradatorem, vel serpens attrita, ita sævit ?

//////////

bat Heinsius.—221 *Incertus* Vat. pr. a m. pr. *incastus* Parm.—222 *cogendique* Exc. Lucens. *nectit* omnes Mss. fere exhibent, uti et Ald. ed. Parm. et Vicet. Cujac. ad Isingr. Var. Lect. ed. Autv. *nutrit* Pat. Med. quart. Exc. Lucens. *nutrit* vel *nectit* alter Moret. *miscet* vulg.—223 *periturus* Vat. pr. a m. sec. *periturus* vel *perituro* Reg. Oxon. pr. *perjuro* Med. quart.—224 *ex* Mazar. Flor. Rott. Oisel. Vat. sec. Med. sec. Petav. tert. *negavit* Pat. a m. pr. *negaret* Vat. duo. Pric. Tholos. Petav. pr. *negabat* vel *negasset* Oxon. pr. *præ tumido* Tholos. Put. et duo Petav. *præ nimio* Pric. *prætumido* Reg. *quatiabat* Leid. pr. *membra* Exc. Wolf. *veneno* pro *furore* Farn.—226 *Non sic* Vat. pr. Bonon. a m. sec. *Gætulis* Rott. a m. pr. *Gætuli* Vicet. *Gætula* incert. Heins. Cod. Med. *Gætulum* Putean. *Gætuli* vel *Gætulum* Florent. *gentili* Bonon. Heinsius legebat *Gætulo*.—227 *Aut quæ Hyrc.* Rott. Vat. duo. *Parthum* vet. Gyr. Put. Leid. pr. a m. pr. Exc. Cod. Rhem. et Lucens. sec. ita Gesner. *Partum* Med. sec. *partus* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *partus* vel *Parthum* Vat. pr. *Partum* vel *partus* Lov. *Parthum* vel *partu* Florent.—228 *calcata* Pal. Med. pr. unus Heins. a m. pr.—229 *premitur* Vat. pr. Pric.

NOTÆ

220 *Sitis*] Impia et abhorrens a communi vita cupiditas pecuniæ habendæ.

221 *Incestus*] Sacrilegus, profanus, impius amor, qui impellat ad sacrilegia, ad templa expilanda, ad violandas res omnes sacratissimas.

222 *Cogendi*] Exigendi a populis. *Perjuria nectit blanditiis*] Promittit, quæ non facturus esset, sicque pejerat, sed miscet blanditias, ut facilius decipiat.

223 *Sociat dextras*] Dat fidem, promittit, sed jurejurando futuri, inutili

futuro : manus olim jungebant in fide danda, seu promittendo.

226 *Gætuli*] Gætulia regio est Africae, sævis leonibus insignis. Alii legunt, *Gentili jaculo*, id est, jaculo populari, seu popularium venatorum, ejusdem regionis.

Læana] Sæviore læanæ, quam leones esse creduntur.

227 *Hyrcana bellua*] Tigris est. Martialis : ' Tigris ab Hyrcano gloria rara jugo.'

Raptorem] Eum qui rapuit catulos.
 228 *Jurata*] Rufinus jurat per

Majestas teritur: nusquam reverentia mensæ,
 Non conjux, non ipse simul, non pignora cæsa 230
 Sufficiunt odiis: non extinxisse propinquos,
 Non notos egisse sat est, exscindere eives
 Funditus, et nomen gentis delere laborat.
 Nec celeri mittit leto: crudelibus ante
 Suppliciiis fruitur: cruciatus, vincla, tenebras 235
 Dilato mucrone parat. Pro sævior ense
 Parcendi rabies, concessaque vita dolori!
 Mors adeone parum est? causis fallacibus instat:

Majestas Deorum juramento decepta violatur: veneratio mensæ nunquam redditur: haud uxor, haud maritus ipse una, haud liberi interfecti satisfaciunt furori: haud sufficit occidisse cognatos, haud expulisse amicos: tentat destrucere penitus eives, et abolere nomen nationis. Neque Rufinus occidit eos morte prompta: delectatur prius cruciatibus inmanibus: differens gladium, præparat tormenta, catenas, carcerem. O furor ignoscendi crudelior ferro, et vita data parvis ferendis! an mors tantilla res est? urget innocentes sceleribus falsis; reprehendit territos,

//////////

trahitur Exc. Lucens. *nusquam* Reg. Thuan. Med. pr. Ambr. tert. Exc. Lucens. sec. *nunquam* Vat. sec. Leid. sec. Farn. Pat. Rott. Oisel. *nunquam* vel *nusquam* Put. *postquam* et emend. *nusquam* Petav. pr.—230 *ipsa* vet. cod. *cæsi* Vat. pr. et Exc. Lucens. *cæsa* vel *læsa* Oxon. pr. Heinsius suspicabatur hic versum deesse, quia τὸ ἴπσε arguit de aliquo actu.—231 *extendisse* Vat. quart. Petav. pr. a m. pr. *extinxisse* vel *extendisse* Oxon. pr. Heinsius conjiciebat *excidisse*.—232 *notos* Med. quart. Ambr. tert. *notis* Isingr. Marcellius in ora libri. *extinguere eives tres* Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. et ed. Parm. *exscindere* Vat. opt. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. Isingr. Debrüi cod.—233 *numen* Exc. Voss.—234 *Non* Med. sec. Vat. sec. Oisel. Farn. *perimit* duo Vat. Rott. Florent. Med. sec. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. Isingr. *mittit celeri* Exc. Lucens. pr. *mittit* vel *perimit* Put. et Vat. pr. reliqui scripti *mittit*. Heinsius ascripserat locum Ovid. Met. III. 695. ‘Stygiæ demittite morti.’ *perunt* Farn.—235 *cruciatum* Vat. pr.—236 *pro* Put. Petav. pr. *proh* duo Vat. *sævior* ed. Parm. *ipsa* pro *ense* Ambr. tert.—237 *portenti* marg. Isingr.—238 *parum est* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *est* ignorat

NOTÆ

Deorum majestatem, moxque eam contemnit ac violat.

229 *Nusquam reverentia mensæ*] Rufinus non retinetur veneratione mensæ debita, quin alleetos etiam jurato numine in mensam homines, cum liberis, et uxoribus occidat, eos ut spoliat bonis; quod inhumane est, nam post templæ arasque, magnus mensæ cultus deferebatur.

230 *Pignora*] Filii, qui sunt pignora fidei conjugalis.

232 *Notos egisse*] Ejecisse in exilium notos, amicos scilicet et clientes.

235 *Tenebras*] Carcerem obscurum ac tenebricosum. Supra v. 57. ‘Oppressas tenebroso carcere leges.’

236 *Dilato mucrone*] Differens supremum supplicium, quod gladii mucrone seu caspide jubet peragi.

237 *Parcendi rabies*] Dum vitæ parcat ad tempus, crudelior est ac furiosior, quam si vitam adimeret.

238 *Mors adeone parum est*] An

Arguit attonitos se iudice, cetera segnis,
 Ad facinus velox; penitus regione remotas 240
 Impiger ire vias: non illum Sirius ardens,
 Brumave Riphæo stridens Aquilone retardat:
 Effera torquebant avidæ præcordia curæ,
 Effugeret ne quis gladios, neu perderet ullum
 Augusto miserante nefas: non flectitur annis; 245

se quæsitore, lentus quoad alia, promptus ad crimen; diligens est adire regiones distantes longe ab hoc tractu. Sirius calidissimus, aut frigus sibiricus ob Boream Thracicum, hand retinet illum. Sollicitudines cupidæ vexabant cor Rufini barbarum, ne aliquis evitaret enses; neve amitteret aliquod scelus, commiseratione Imperatoris.

Pulman. cod. *fallentibus* Pric.—239 *attonito* Vat. pr.—240 *remota* Rott. Med. sec. *penitus a regione* Med. quart. unde Heinsius conjiciebat *penita*.—242 *stringens* Vat. quart. Leid. et Pulm. Cod. *stringens* vel *stridens* Petav. pr. Oxon. pr. *Brumave* Med. pr. Moret. pr. unus Heins. *Riphæo* Reg. Put. Mazar. Thuan. tres Petav. et ed. Parm. *Rhipæo* Gesner. et Bipont. *Typhæo* margg. Marcil. et Isingr. Heinsius legit *retardat*.—243 *nudæ* Exc. Pat. rec. et Lucens.—244 *neu* Vat. pr. Pal. Farn. Med. sec. Bonon. Put. Ambr. sec. Petav. tert. Oxon. sec. et unus Heins. *ne* tres Vat. Pric. Rott. Oisel. Lejd. *proderet* Livin. *perderet* alter Moret.—245 *miserande* Leid. pr. *nec duo* Vat. Farn.

NOTÆ

mors Rufino videtur esse tam leve supplicium?

Causis fallacibus] Per delatores, qui scelera commentitia objiciant, persequitur innocentes, ut videri possint jure spoliari.

239 *Attonitos se iudice*] Arguit innocentes, qui cum sciant sibi periculum creari, Rufino iudice, attonitis percelluntur animis.

240 *Ad facinus velox*] Promptus ad scelus patrandum. Proverb. vi. 'Odit Dominus pedes veloces ad currendum in malum.'

Penitus] Quidam alii legunt, *penita regione*, id est, longinqua. Plantus: 'Ex Arabia penitissima.'

241 *Sirius*] Stella in ore Caniculæ, quæ æstum duplicare olim credita est.

242 *Bruma*] Est dies anni brevissimus: hic ponitur pro frigore.

Riphæo] Thracio, nam Riphæi montes sunt in Thracia, et in iis domum Aquilonis reponunt Poëtæ. Alii legunt *Rhipæo*, ἀπὸ τῆς ῥίπῆς, a vi fluitum.

Aquilone] Ventus qui flat a Septentrione.

Retardat] Nec æstas, nec hyems, nec venti impediunt avarum Rufinum, quominus vel media hyeme properet, quocumque lucrum vocat.

243 *Avidæ curæ*] Cupiditas pecuniæ: et sanguinis ac cædis, quo facilius pecunia raperetur.

244 *Neu perderet ullum*] Scelus; quasi scelera et cædes in lucro ponerentur a Rufino.

245 *Augusto miserante*] Theodosio Imperatore; nam post Cæsarem Octavianum Augustum, ceteri Imperatores Augusti dicti sunt.

Non ætate labat: juvenum rorantia colla
 Ante patrum vultus stricta cecidere securi.
 Ibat grandævus, nato moriente superstes,
 Post trabeas exul. Quis prodere tanta relatu
 Funera, quis cædes possit deslere nefandas? 250
 Quid tale immanes unquam gessisse feruntur
 Vel Sinis Isthmiaca pinu, vel rupe profunda
 Sciron, vel Phalaris tauro, vel carcere Sylla?

Non tangitur annis florentibus, non moretur senectute. Cervicis stillantibus adolescentium abscissæ sunt bipenni districta, coram oculis parentum. Senex remansens, filio occiso, progrediebatur in exilium post consulatum suum. Equis valeat narrare mortes tum miserabiles dicta? Equis valeat lugere strages impius? An tortores crudeliter dicuntur aliquando fecisse aliquid simile, aut Sinis cum arbore in Isthmo Corinthio, aut Sciron ex saxo alto, aut Phalaris cum bove, aut Sylla

//////////

Petav. pr.—247 *vultum* Vat. pr.—250 *possit* Reg. Pnt. Thuan. Mazar. tres Petav. duo Med. Florent. duo Oxon. duo Leid. incert. Heins. Bonon. Pat. tres Ambr. Lov. Tholos. Exc. Lucens. sec. et Ald. *possit* Med. pr. Pal. vet. ed. Parm. *numcrare* alter Moret.—252 *Sinis Isthmiaca* recte ed. Vicet. *Sinou Thimica* Reg. duo Petav. incert. Heins. *Sinou Thimica* Tholos. Med. tert. duo Oxon. duo Leid. Exc. Wolf. *Cynon thimica* Rott. *Synon timica* Vat. quart. Petav. pr. *Cyclops thimica* Florent. Med. pr. et sec. a m. pr. *Cyclops Thimica* vel *Irunca pinu* Leid. pr. *Cielops thimica* Pal. *Cyclops Sicula* Thuan. *Cyclops hamata* marg. Isingr. *cinix Thimica* Farn. *Si non timea* Pat. *Si non timica* Vat. quint. *Si non Timica* alter Moret. *Cyclops tunica* unus Heins. *Sciron timica* Med. quart. *Sinis trunca* Exc. Lucens. sec. signo + appposito, quo erasam esse veterem lectionem notatur. *Cenis thimica* Vat. sec. *Scyuis Isthmiaca* Moret pr. *Sinou timica* vel *hamata* Prie. *Sinou Timica* vel *Cinis* vel *Synon* Lov. *cinostinica* vel *cinis isthmica* Pat. *Scinis* ed. Parm. Isingr. Pulm. al. *Cinis Isthmiaca* Mazar. *Cinis* Vat. pr. *Sinis* Vet. Gyr. *Scinis* duo Ambr. *Scuis* Bonon. *profunda* Leid. *profana* Ambr. pr.—253 *Chiron* Reg. Pnt. Thuan.

NOTE

246 *Non atate labat*] Non dubitat ob ætatem senilem, an parcere debeat.

247 *Ante patrum vultus*] Patrum vultus filiorum sanguine fœdare, erat ultimæ immanitatis. Sic Priamus Pyrrhum detestatur apud Virgilium: 'Dii debita reddant Præmia, qui nati coram me cernere letum Fecisti, et patrios fœdasti sanguine vultus.'

248 *Nato moriente superstes*] Sceleratissimum habebatur, filium trucidare, vivente patre; nam sic filius rapiebatur, 'In contumeliam fatorum, turbato ordine mortalitatis.'

249 *Post trabeas*] Post consula-

tum; signum pro re signata: nam trabea primo fuit Regum, et Augurum; at fuit et Consulium, imo et equitum.

252 *Sinis*] Vel *Scinis*. Latro in Isthmo Corinthiaco habitans, qui arborum ramos vi magna curvabat, iisque curvatis hominum captorum brachia et pedes alligabat, ut iisdem ramis sursum nitentibus atque redeuntibus, alligati homines crudelissime discernerentur: ipse, supplicio quod invenerat, a Theseo et cruciatus et sublatus est.

Pinu] Pro qualibet arbore.

253 *Sciron*] Latro qui proximis

O mites Diomedis equi! Busiridis aræ
 Clementes! jam Cinna pius, jam, Spartace, lenis 255
 Rufino collatus eris. Dejecerat omnes
 Occultis odiis terror, tacitique sepultos
 Suspirant gemitus, indignarique verentur.

cum ergastulis? O equi Diomedis mansueti! o altaria Busiridis mitia! Nunc Cinna est religiosus, nunc tu o Spartace, comparatus Rufino, eris clemens. Timor insanus conflictaverat homines ob secreta odia: et silentes suffocant suspiria oppres-

//////////

Mazar. Leid. sec. duo Oxon. ambo Moret. Lov. tres Petav. Exc. Gevart. Farn. Chyron Florent. quatuor Med. Silla ambo Moret. Lov. duo Oxon. duo Leid.—254 *equis* vel *equos*, item *aras* incert. Heins.—255 *Parthace* Mazar. Put. Lov. Petav. sec. duo Leid. *Parthare* Oxon. *Partaco* Leid. *Pantare* vel *Spartuce* Moret. sec.—256 *omnes* Ambros. tert. quatuor Vat. Pric. a m. sec. *omnis* Exc. Lucens. *omnes* vel *amens* Vat. sec. Put. Moret. pr. Leid. sec. Med. sec. reliqui magno numero *amens*: ita Gesner. *erit* Isingr. ed. Debr.—257 *occultus* Farn. Exc. Lucens. sec.—258 *indignarique* Florent. Thuan. Pal. Farn. Rott. Med. pr. Ambr. pr. Vat. quint. ed. Parm. *indignarique* vel *indignarique* Reg. Moret. pr. Oxon. pr. Heinsius conjiciebat, *tacitoque sepultos*

NOTÆ

Megaræ scopulis insidens, raptos viatores præcipites agebat: ipse a Theseo præceps actus est, et ejus ossa in mare jacta, in saxa versa esse dicuntur a Poëtis. Id quod fictum est ob importunam latronis hujusce durtiem.

Phalaris] Agrigentinarum in Sicilia tyrannus, qui taurum habuit æreum, in quem immissi damnati, igneque subjecto, bovis mugitum edere videbantur. Ipse Phalaris aut saxis obrutus est, aut, æreo tauro inclusus, instar Perilli artificis, 'Docuit snm mugire juvenem.' Claudianus.

Sulla] Crudelissimus Romanorum civis, qui proscriptionibus et cædibus Romam infestavit, et eorum etiam, quos occiderat, filios ejecit.

254 *Diomedis equi*] Diomedes Rex Thraciæ, equos carne humana alebat, sed ab Hercule victus, et iisdem equis traditus est devorandus.

Busiris] Ægyptiorum tyrannus, qui hospites Jovi immolabat.

255 *Cinna*] Civis Romæ immanis-

simus, qui Romam proscriptionibus et cædibus etiam implevit.

Spartace] Spartacus gladiator Thracius, qui effracto Lentuli ludo cum septuaginta gladiatoribus Capua erupit, et Campaniam populans, fascès rapiens, ferro flammaque cuncta vastavit: a Crasso victus est: obiit tamen fortiter dimicans.

257 *Occultis odiis*] Timebant homines versutiam belluæ, occultissime odia sua gerentis.

Terror] Qui turbat homines, et reddit velut mente captos, et amentes.

Tacitique sepultos suspirant gemitus] Suspirant suos gemitus esse sepultos atque oppressos; seu suspirant dolentque vehementer, quod sibi non liceat gemere atque suspirare.

258 *Indignarique verentur*] Metuunt, ne videantur irasci. Alii legunt, *indignati*; secum indignati in pectore verentur, ne quis sit intimarum cogitationum delator.

At non magnanimi virtus Stilichonis eodem
 Fracta metu : solus medio sed turbine rerum 260
 Contra letiferos rictus, contraque rapacem
 Movit tela feram, volucris non præpete cursu
 Vectus equi, non Pegaseis adjutus habenis.
 Hic cunctis optata quies, hic sola pericli
 Turris erat, clypeusque truce[m] projectus in hostem : 265
 Hic profugis sedes, adversaque signa furori :

su, ac metuunt irasci. Verum fortitudo Stilichonis generosi haud dejecta est timore sinili : at ille unus in ipsa calamitate Reip. cepit arma adversus hiatus mortiferos, et adversus belluam avidissimam, non inrectus ecleri fuga equi alati, non sublatus frænis Pegusi. Hic Stilichon erat omnibus requies expetita ; hic erat præsidium unicum contra discrimina, et tutela parata contra inimicum crudelem. Hic erat profugium exulibus ; hic erat cen vexillum oppositum rabiei ; hic erat

//////////

Suspirant gemitu, dedignarique rerentur.—259 Stilichonis Vat. pr.—260 medio solus Leid. pr. Vat. quint. Pal. Thuan. duo Med. unus Heins. Moret. pr. Ald. solus medio Vat. Livin. medio se Vat. duo, Put. et Exc. Lovart. medio sese sed Tholos. Bonon. Med. tert. Pat. duo Oxon. Rott. Lov. Vat. quart. tres Ambr. incert. Heins. Sched. Gud. Oisel. vet. Germ. medio sese (vel solus) sed Reg. Mazar. duo Petav. sese medio de vet. Gyr. sese medio sed Med. quart. ed. Parn. et Vicet. medio de Exc. Lucens. sec. medioque in Vat. pr. Exc. Læti, Paris. Isingr. et tres Lugdun. medio solusque in Woss. medio solus in Farn. medio qui Florent. socius medio se Leid. sec.—261 pestiferos Vat. pr. pro varia lect. ut et rictus vel tractus. ictus Med. quart. rapacem vel capacem Moret. pr. rapacem vel feroce[m] Oxon. pr. minacem Vat. sec.—262 Heinsius conjecisse videtur, non præpete cursu Tectus equi : nam provocaverat ad vs. 280. sed tutior alis.—264 Hic tres Vat. Farn. Pric. duo Ambr. Exc. Lucens. ed. Vicet. reliqui omnes Hæc. Hic vel Hæc Vat. pr. Petav. pr. Med. sec. periclis legit Heinsius. aptata Claver.—265 protectus Farn. porrectus Gesner.—266 Hic Vat. duo, item duo Ambr. Hic vel Hæc Vat. pr. Hæc reliqui omnes. aversaque Moret. pr. a m. sec. adversaque Vat. pr. Ambr. tert. Exc. Lucens. sec. regna tres Vat. Farn. Pric. regna vel tela Put. utversa hac regna

NOTE

259 *At non magnanimi*] Rufini timor invaserat omnes, præter unum Stilichonem. Hic ad altissimos honores ascendit, adeo ut Imperatoris Honorii socer extiterit, et Rector Occidentis : sed tandem Honorii ab Olympio Stilichonis inimico impulsu jussu obtruncatus est.

260 *Turbine rerum*] Calamitate publica, quæ velut turba tot miseros quatiebat.

261 *Rictus*] Quasi contra guttur

immane belluæ, quæ omnium bona rapiebat.

263 *Pegaseis habenis*] Cursu Pegasi, equi aligeri, qui natus est ex sanguine Medusæ, dicitur, ἀπὸ τῆς πηγῆς, a fonte, quod natus sit prope fontem ; vel quod ungula fontem Castalium Mnis sacrum fuderit.

264 *Optata quies*] Stilichon omnibus pariebat quietem, et velut turris ac clypeus erat, velut profugium, asyllum, vexillum contra improbos.

Servandis hic castra bonis : huc usque minatus
 Hærebat, retroque fuga cedebat inerti :
 Haud secus, hyberno tumidus cum vortice torrens
 Saxa rotat, volvitque nemus, pontesque revellit. 270
 Frangitur objectu scopuli, quærensque meatum
 Spumat, et illisa montem circumtonat unda.
 Qua dignum te laude feram, qui pæne ruenti
 Lapsuroque tuos humeros objeceris orbi?
 Te nobis, trepidæ ceu sidus dulce carinæ, 275
 Ostendere Dei, geminis quæ lassa procellis

ceu *vallum probis tutandis*. Rufinus *intentans minas huc usque coerceretur, et refugiebat retrorsum effugio ignavo*. Non aliter *torrens, dum turgens pluvia hycmali, volvit lapides, et trahit sylvam, et avellit pontes; rumpitur oppositu rupis, et vestigans transitum spumescit; et mugit circum collam aqua refracta*. Quo encomio extollam te merentem, o Stilicho, qui opposueris tuam potestatem mundo fere cadenti, et casuro? Superi miserunt te nobis, tunquam astrum propitium navi timentis, quæ fatigata verberatur tempestatibus dualus, et jam dubia rapitur, guber-

////////

vel *signa* Oxon. pr. Petav. pr.—267 *Servandisque* Prie. Farnes. hæc Put. Petav. pr. Rott. Oisel. Vat. sec. duo Med. et unus Heins. *hic* Florent. et Med. tert. *claustra* Pal. Med. pr.—268 *fugam* Pal. *tendebat* Farn. *rectorque* Med. quart.—269 *vortice* Reg. Vat. quint. Ambr. pr. duo Oxon. duo Leid. Exc. Gevart. *vortice* vel *vertice* Tholos. reliqui omnes *vertice*.—270 *pontemque* Ambr. sec. *potisque* Exc. Lucens. sec. *vertitque* nemus, *postesque* marg. Isingr.—271 *scopulis* pro *scopuli* Pal.—272 *elisa* Vat. opt. *illasa* Leid. pr. *circumtonat* Vat. Livin. ceteri *circumsonat*. Heinsius conjiciebat *molem*—273 *inâignum*, pro *qua dignum* Exc. Wolf.—274 *subjeceris* Prie.—275 *trepidæ* Rott. pro var. lect. *sidus ceu* Vat. Livin. et Exc. Lucens.—276 *lassa* Vat. pr. Med. quart. Ambr. tert. Leid. sec. a m. sec. Exc. Cod. Rhem. *lapsa* tres Vat. Pal. Farn. Rott.

NOTÆ

267 *Huc usque minatus hærebat*] Rufini minæ et terror late pervadebant, sed cum ad Stilichonem pervenerunt, hærebant, velut contra propugnaculum ineluctabile.

269 *Vortice*] Vortex est turbo rapidissimus aquarum præcipitantium.

Torrens] Est fluvius temporarius, natus ex subitis imbris.

272 *Circumtonat*] Mugit, ut tonitru.

274 *Lapsuroque tuos humeros*] Imperium caducum erat, et certe lapsurum, nisi tuos humeros, seu tuam po-

testatem subjecisses: alludit ad Atlantem, cælum sustentantem humeris, quos si subtraheret, cælum ruere diceretur.

275 *Sidus dulce*] Castoris et Pollucis, quod navigantibus propitium est.

276 *Ostendere*] Subito obtulere Superi, quod orbi necessarium esse videretur.

Geminis lassa procellis] Venti et undarum agitationibus fatigata navis: alii legunt, *lapsa*, id est, labans, in exitium ruens.

Tunditur, et victo trahitur jam cæca magistro.
 Inachus rubro perhibetur in æquore Perseus
 Neptuni domuisse pecus, sed tutior alis.
 Te non penna vehit. Rigida cum Gorgone Perseus : 280
 Tu non vipereo defensus crine Medusæ.
 Illum vilis amor suspensæ virginis egit ;
 Te Romana salus. Taceat superata vetustas,
 Herculeos conferre tuis jam desinat actus.

nature superato. Perseus Inachus dicitur superasse monstra Neptuni in mari rubro, sed adjutus pennis: alæ haud ferunt te, o Stilicho. Perseus vicit cum capite rigenti Gorgonis: tu haud munitas capillis anguiferis Medusæ. Amor abjectus puellæ captivæ impulit illum: conservatio Romæ impulit te. Antiquitas victa sileat: nunc cesset comparare facta Herculis factis tuis. Unus lucus nutriebat

Oisel.—278 *rubro* tres Petav. Reg. Tholos. Bonon. duo Ambr. duo Medic. duo Heins. Moret. sec. Vat. Livin. Sched. Gud. Exc. Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet. *quondam* Mazar. Rott. Oisel. Florent. duo Med. Leid. sec. Pat. Ambr. tert. et Exc. Lucens. pr. Ald. Isingr. Gryph. et al. *rubro* vel *quondam* Putean. *Proteus* Bonon.—279 *Securior* Leid. *set tutior* alter.—280 Hic versus non comparat in Cod. Mazar. *penna* Exc. Lucens. sec. *trahit* Med. sec. *tegit* marg. Isingr. *tygrida* pro *rigida* Rott.—281 *vipereæ* Tholos. *vipereo* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Heinsius legit *vipereæ*—282 *virginis* Exc. Lat. et Lucens. *conjugis* ed. Vicet. *virginis* vel *conjugis* Exc. Pat. rec.—281 *Herculeo* Vat. sec. *actis* Thuan. Petav. sec. Moret. pr. Med. pr. duo

NOTE

277 *Caca*] Obscura, non videnda, fere aquis sepulta.

278 *Inachus*] Perseus filius Jovis et Danaës: quæ Danaë erat filia Acrisii originem ducentis ex Inacho, qui primus Argivorum Rex fuisse dicitur.

Rubro æquore] Æthiopicæ mari, rubro ob reperiendum radiorum solis.

279 *Neptuni pecus*] Monstra marina, quorum pastor erat Proteus. Horatius, 'Omne cum Proteus pecus egit altos Visere montes.'

Tutior alis] Perseus a Mercurio falcatum ense et talaria obtinuerat, et ideo aliger, seu alis defensus, volabat per aërem.

280 *Rigida cum Gorgone*] Perseus habebat caput Medusæ a se victæ, quæ erat una ex Gorgonibus, et cujus

caput vertebat in saxa spectatores: unde *rigida Gorgone*, cujus aspectu homines saxorum instar obrigescerent.

281 *Vipereo crine Medusæ*] Medusa in templo Minervæ cum Neptuno concubuit; unde Dea indignata, aureos ejus crimes convertit in serpentes.

282 *Vilis amor*] Abjectus, et Heroë non satis dignus.

Suspensæ virginis] Pendentis ex alta rupe Andromedes: hæc fuit Cephe Æthiopicæ Regis, et Cassiopes filia, ob matris se Nereidas forma superare gloriantis superbiam, a Nymphis saxo alligata, cæto marino monstro exposita, et a Perseo cæti interfectore liberata.

281 *Herculeos actus*] Facta Hercu-

Una Cleonæum pascibat sylvæ leonem : 285
 Arcadiæ saltum vastabat dentibus unum
 Sævus aper : tuque o, compressa matre rebellis,
 Non ultra Libyæ fines, Antææ, nocbas :
 Solaque fulmineo resonabat Creta juvenco,
 Lernæamque virens obsederat Hydra paludem. 290
 Hoc monstrum non una palus, non una tremebat
 Insula : sed Latia quicquid ditione subactum
 Vivit, et a primis Ganges horrebat Hiberis.

Leonem Cleonæum: aper crudelis vexabat dentibus sylvam unam Arcadiæ, et tu, o Antææ intractabilis, complectens terram parentem haud incommodabas trans regionem Libyæ. Creta unica remugiebat bove ignifero, et serpens cæruleus occupaverat solum lacum Lernæ. Haud lacus unus timebat hoc portentum, Rufinum, haud una insula: at quicquid superatum imperio Romano vivit, et Oriens ab ultima

Vat. duo Leid. Farn. Oisel. *actis* vel *artus* Vat. quart.—286 *uncis* pro *unum* Ambr. sec.—287 *tu qui* Moret. pr. a m. sec. *tu quoque* Farn. *oppressa* Med. quart. *compressa* Raphael. e Scal. conj. *rebellas* Vat. pr. a m. pr.—288 *Libyæ* Pric. *fines Libyæ* Rott. *jacebas* Thuan.—289 *capta* Med. sec. *fulmineo* Leid. pr. *flamineo* Ambr. pr.—290 *consederat* incert. Heins.—291 *tremebat* Med. duo. *timebat* Vat. sec. Med. sec. Rott. Oisel. Florent. Oxon. *tenebat* Farn. Ambr. pr. Petav. pr. Med. quart. Leid. et Exc. Lucens. *tremebat* vel *timebat* Put. *tenebat* vel *tremebat* Reg. Oxon. pr. Heinsius ex Vat. quart. *tremebas* vel *tremebant* legisse videtur.—292 *regione* ed. Vicet. *ditione* vel *regione* Exc. Pat. rec. *Jam quidquid*

NOTE

lis, qui filius fuit Jovis et Alcmææ, quique orbem monstris purgavit.

285 *Cleonæum*] Cleonæ urbs est inter Argos et Corinthum; prope quam sylvæ erat, in qua Hercules confecit portentosum Leonem, inde dictum Cleonæum.

286 *Arcadiæ*] Arcadia est regio Græciæ in Peloponneso, sic dicta ab Arcade filio Calistus.

287 *Aper*] Dicitur Erymanthus, ab Erymantho Arcadiæ monte, in quo stabulabat.

288 *Libyæ*] Regio est Africae ad mare Mediterraneum, in qua erat Antæus.

Antææ] Antæus fuit Gigas terræ filius, qui quoties complecti poterat terram matrem, exurgebat viribus duplicatis: id colluctans Hercules

tandem animadvertit, idèoque alte eum extulit, et in aëre suffocavit.

289 *Creta*] Insula maris Mediterranei celeberrima.

Juvenco] Bovis fulminei, hoc est flammæ vomentis, mugitu Creta resonabat.

290 *Lernæam*] A Lerna quæ est lacus in agro Argivo, Hydra notissimus.

Virens Hydra] Nigra, cærulea bellua, quæ habebat capita quinquaginta, quorum unum si quis amputaret, duo pullulabant. Hercules prout unum amputabat, ignem admovebat, et sic omnia capita sustulit.

293 *A primis Hiberis*] A ultima Hispania, vel a principio Hispaniæ versus Oceanum, hoc est a primo Occidente.

Hoc neque Geryones triplex, nec turbidus Orcei
 Janitor æquabunt, nec si concurrat in unum 295
 Vis Hydræ, Scyllæque fames, et flamma Chimæaræ.
 Certamen sublime diu, sed moribus impar
 Virtutum scelerumque fuit. Jugulare minatur:
 Tu prohibes: ditem spoliat: tu reddis egenti.
 Erunt: instauras. Accendit prælia: vincis. 300
 Ac velut infecto morbus crudescere cœlo

Hispania abhorrebat hoc. Non Geryon tergeninus, neque eustos Inferorum furiosus æquabunt hoc monstrum, neque furor Hydræ, ac rabies Scyllæ, et ignes Chimæaræ, si cœquant simul. Pugna inter te et Rufinum fuit longum suspensa, at dissimilis inæqualitate virtutum ac vitiorum. Ille minatur se occisurum homines, tu impedis: exiit locupletis, tu restituis pauperi: evertit, rædificas: inflammat certamina, tu superas. Quemadmodum pestis inchoans ingravescere, aère corrupto,

Latia Ambr. see. subactum Farn. subactum Exc. Læti.—294 Geryones Vat. opl. Gerianes ed. Vicet. Geryon tres Vat. Farn. Pric. Rott. Oisel. Ald. Exc. Læti. Gerion duo Oxon. duo Leid. tu Geryon Med. sec. Pal. Geryoni Bonon. Lov. Petav. sec. Heinsius conjiciebat Geryonesce. non turbidus Tholos. Petav. pr. a m. pr. duo Vat. neque Mazar. Thuan. Pal. Pat. Oisel. Ambr. sec. Vat. et Med. sec. Orchi Farn.—295 Cerberus Exc. Læti, æquabunt Tholos. Lov. Vat. pr. Ambr. tert. ambo Moret. Thuan. Leid. sec. Exc. Gevart. et Lucens. sec. æquabit duo Vat. Leid. Farn. Petav. pr. Pric. Rott. æquabat Pal. tres Med. Exc. Læti, et ed. Parm. æquabant reliqui Mss. non si Med. sec. Rott. Ald. conjurat duo Vat. conjurat vel concurrat Petav. pr. concurrat vel conjuret Oxon. sec. conjuret Leid. m. pr.—296 canes vel fames Reg. et Oxon. pr. Siclaque Vicet.—297 fuit pro diu Vat. quint. a m. pr. motibus Pal. Med. pr. et unus Heins. qui conjecerat motibus, sed ad firmandum τὸ motibus ascripserat vs. 68. hujus libri; ‘Anceps motus erat vulgi.’—299 vilem Exc. Wolf. spoliat Pal.—300 attentat Rott. et Med. sec.—301 At ed. Vicet. veluti Med. pr. Pal. et unus Heins. infesto Vat. duo. Med. quart.

NOTÆ

Ganges] Oriens qui designatur a Pœtis per fluvium illum, quod versus Indicas regiones, quas alluit, Sol oriatur.

294 Geryones] Vel Geryon, habere dicebatur triplex corpus. Unde Virgilius: ‘Et forma tricorporis umbra.’

Orcei Janitor] Cerberus Janitor Inferorum, Orceus dicitur, ἀπὸ τοῦ ὄρκου, a jurejurando, quod sacratissimum erat, si Dii jurarent paludem Stygiam.

296 Scyllar] Hæc fuit filia Phœci; in fonte a Circe zelotypa infecto se

lavans, vidit inferiores corporis partes versas in canes; hinc pudibunda se in mare præcipitans, mutata est in saxum, quod nautas absorbet, inter Siciliam et Italiam.

Chimæaræ] Monstrum, ‘prima Leo, postrema Draco, media ipsa Chimæara.’ Mons nempe est Lyciæ, ignem evomens; cujus enlmen leones habitant, medium capræ, radicem serpentes.

297 Certamen sublime diu] Pugna inter Stilichonem et Rufinum diu fuit sublimis, et velut in alto ac suspensio

Incipiens, primos pecudum depascitur artus ;
 Mox populos urbesque rapit, ventisque perustis
 Corruptos Stygiam pestem desudat in amnes :
 Sic avidus prædo jam non per singula sævit, 305
 Sed sceptris inferre minas, omni que peremto
 Milite, Romanas ardet prosternere vires.
 Jam gentes Histrumque movet, Scythiamque receptat

corripit primo membra animalium, et post statim invadit homines et oppida, et ardentibus ventis, velut sudando diffundit pestilentiam infernam in fluvios infectos: ita ardens latro Rufinus furit nunc haud in privatas res, at flagrat intentare minas imperiis, et militibus cunctis occisis, destruere potentiam Romanam. Jam concitat exteros, et accolat Danubii, et recipit Scythiam in præsidium, et exponit reliquias

Ambr. sec.—302 *Impatiens* Leid. primo Med. pr. Pal. unus Heins. reliqui omnes *primos*.—303 *populosque* Rott. *urbisque* Exc. Lucens. *ventisque perustis* Exc. Lucens. pr. *membrisque* ed. Vicet. et Colin. *ventisque vel membrisque* Exc. Pat. rec. *venisque* Exc. Læti, quod Heinsius probat, qui in edit. Lugd. Gryph. 1548. ascripserat, leg. *venisque*: sc. fluviorum.—304 *desudat* Tholos. Bonon. Moret. sec. Ambr. tert. Vat. pr. Exc. Læti, in quibus etiam est *defundat. insudat* al. *diffudit* Farn. *defundit* Petav. tert. *diffundit* Vat. sec. Pric. Rott. Oisel. Pat. duo Ambr. Med. sec. Mazar. Leid. pr. Exc. Cod. Rhem. Ald. ed. Vicet. Colin. marg. Isingr. *desudat* vel *diffundit* Put. Petav. pr. Med. sec. *desudat* vel *diffudit* Lov. *annes*, aut *annos* cod. Barth.—305 *præda* Vat. sec. *jamjam* Vat. quart. Petav. pr. a m. pr. *non jam* Oxon. pr. *jam nunc* Farn. Med. quart. Exc. Gevart. Leid. *nunc per sacula virit* Lov. *singula* vel *sacula* Reg. Oxon. pr.—306 *ceptis* Leid. sec. Et Farn. Petav. pr. a m. pr.—307 *ardet* duo Vat. Bonon. Tholos. Pat. tres Ambr. Reg. Put. tres Petav. duo Heins. quatuor Med. Mazar. Exc. Pat. rec. et Gevart. Sched. Gud. ed. Vicet. *audet* duo Vat. Rott. Florent. Med sec. Exc. Læti. *ardet* vel *audet* Put. Lov. ambo Moret. *leges* Exc. Pat. rec.—308 *Nam* duo Vat. Oxon. m. s. *Jamque Getos* vet. Gyr. Vat. pr. a m. sec. Exc. Lucens. sec. Pric. et Exc. Læti, *monet* Leid. pr. Exc. Lucens. pr. *Traciamque* Farn. *receptat*

NOTÆ

posita, tenensque omnium animos sublimes atque erectos, quasi avide expectantes eventum certaminis.

Sed moribus impar] Pugna fuit dissimilis, moribus inæqualibus, seu inæqualitate virtutum Stilichonis, ac vitiorum Rufini.

302 *Primos pecudum depascitur artus*] Forsan, quia pecudes ad pastum abjectæ citius pernicioso terræ halitu afflantur.

303 *Ventis perustis*] Austris nimis æstuantibus, et ideo letiferis.

304 *Pestem Stygium*] Tanta est tamque letalis illa pestilentia, ut ex Styge fluvio Inferorum orta esse credi possit: στῦξ, ἀπὸ τοῦ στρυγεῖν, *odisse*, quasi sit fluvius odii.

308 *Gentes*] Exteras, sacris Romanis non initiatas: hoc autem dicit Poëta, quod Rhadagaisus cum ducentis Scytharum et Gothorum millibus in Italiam a Rufino excitus fuerit: hic a Stilichone captus est, ejuisque exercitus deletus.

Histrum] Populos qui accolunt Is-

Auxilio, traditque suas hostilibus armis
 Reliquias : mixtis descendit Sarmata Dacis. 310
 Et qui cornipedes in pocula vulnerat audax
 Massagetes, casanque bibens Mæotin Alanus,
 Membraque qui ferro gaudet pinxisse Gelonus,
 Rufino collecta manus. Vetat ille domari,

crudelitatis suæ telis inimicis: Sarmata descendit cum Dacis junctis, et Massagetes animosus, qui sauciati equos suos ad bibendum, et Alanus potans Mæotida fractam, ac Geloni, qui gestiunt ferro notare faciem suam; hæc cæteræ sunt con-

//////////

Bonon. Ambr. sec. Moret. sec. Florent. duo Med. Farn. Exc. Læt. ed. Vicet. *retemptat* Pat. duo Ambr. Med. tert. tres Vat. Pric. Oisel. Sched. Gud. Exc. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. *receptat* vel *retemptat* Lov. *retentat* Med. quart. duo Oxon. duo Leid. Heins. Reg. Thuan. Mazar. Petav. pr. Exc. Gevert. *receptat* vel *retentat* Vat. pr. Moret. pr. Petav. pr. Heinsius ad confirmandam vulgatam *receptat* ascripserat locum ex Laud. Seren. 58. 'Namque aliæ gentes, quas federe Roma recepit: sed mutasse sententiam videtur: nam ascripserat, V. Codd. *Scythiamque retentat*: de quo verbo vid. Casaub. ad Hist. Aug. p. 43. sic 'retentare exercitus' Hist. Aug. p. 82. l. 4.—309 *traditque* Pric. Rott. Exc. Lucens. *traxitque* Oisel. Exc. Læti, et Pat. rec. pro var. lect. ed. Parm. et Vicet.—310 *accendit* Thuan. *decedit* vel *descendit* Petav. pr.—311 *audax* vel *atrox* Rott. *prælia* vel *pocula* Moret. pr.—312 *casanque* Exc. Lucens. sec. *patriamque* duo Vat. Ambr. tert. Tholos. Thuan. Exc. Læti: reliqui *patriumque*. *bibit* Florent. *Mæotin* duo Vat. Med. quart. Exc. Læti et Lucens. pr. Oxon. Leid. *Mæotis Orontem* Farn. Pric. Oisel. m. pr. Moret. sec. Pat. Mazar. ed. Parm. Vicet. et Exc. Cod. Rhem. *Mæotin Alanus* vel *Mæotis Orontem* Put. *Mæotin Alanus* Med. sec. *Mæotina Alanus* Pal. unde Heinsius legit *Mæotida*.—313 *pressisse* Med. tert. unde *pinxisse* conjiciebat Heinsius, ut et unus Barth. *Gelonos* Bonon.—314 *collata* tres Vat. Pal. Med. tert. Thuan. Isingr. *cum lata* marg. Isingr. *collecta* Exc. Læti. *collata* vel *collecta* Reg. Petav. pr. duo Oxon. *collata* probare visus Heinsius, quod firmabat

NOTE

trum, seu Danubium, fluvium Europæ maximum.

Scythiam] Vastissima est hæc regio, partim in Europa, partim in Asia.

310 *Reliquias suas*] Reliquias suæ crudelitatis, hoc est Romanos, qui ejus sævitiam evaserant.

Descendit Sarmata] Sarmatæ et Daci sunt populi Septentrionales, qui regiones montanas habitant, et ideo dicuntur descendere: quid quod ea quæ vergunt ad Septentrionem dicuntur altiora?

312 *Massagætes*] Massagetæ sunt

populi Scythiæ Asiaticæ, ultra mare Caspium: hi sanguinem equinum lacte mixtum bibere solent.

Mæotin] Paludem, quæ est supra Pontum Euxinum.

Alanus] Alani sunt populi accolæ paludis Mæotidis, qui aquas hujus paludis glacie concretas cædunt, franguntque, fractasque bibunt.

313 *Gelonus*] Geloni Scythiæ populi, qui faciem pingebant, et notis seu stigmatibus ferro inustus deformabant, ut terribiliores in prælio viderentur.

Innectitque moras, et congrua tempora differt. 315
 Nam tua cum Geticas stravisset dextra catervas,
 Ulta ducis socii letum, parsque una maneret
 Debilior, facilisque capi : tunc impius ille
 Proditor imperii, conjuratusque Getarum
 Distulit instantes, eluso Principe, pugnās, 320
 Hunnorum laturis opem : quos affore bello
 Norat, et invisīs mox se conjungere castris.
 Est genus extremos Scythiæ vergentis in ortus
 Trans gelidum Tanain : quo non deformius ullum

vocata a Rufino: ille Stilicho prohibet has vinci, et implicat moras, ac procrastinat in tempus conveniens. Etenim cum manus tua, vindicans mortem ductoris amici, superavisset exercitum Geticum, et una pars esset infirmior, et facilis expugnata, tunc ille proditor Reip. Rufinus sceleratus, et conspirans cum Getis, Imperatore decepto, procrastinavit praelia impendentia, adjuncturus auxilia Hunnorum, quos sciebat venturos ad pugnam, et statim sese juncturos catervis inimicis. Hunni sunt natio Scythiæ tendentis in tractus ultimos Orientis ultra Tanain frigidum:

//////////

loco Lucani l. i. [477.] 'Ipsū omnes aquilas collataque signa ferentem,' &c.—316 *Jam Med. quart. qui et congestas pro Geticas exhibet. traxisset vel stravisset Oxon. pr. dextra catervas Exc. Lucens. sec. dextra turmas quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti.*—317 *recta ducis s. leto Petav. sec. a m. sec. vita Var. LL. ed. Antv. a m. pr. cumque una Moret. pr. a m. pr.*—318 *tunc proditor ille Impius omnes Mss. Exc. Læti, Gevart. Var. LL. ed. Antv. Ald. ed. Parm. Vicet. Ald. et Colin. marg. Morin.*—320 *turmas pro pugnās Thuan.*—321 *Hunnorum Bonon. Put. Thuan. Petav. pr. Florent. Med. sec. laturus Florent. a m. sec. alaturus Pal. Med. duo Heins. Petav. tert. Leid. pr. Oxon. sec. Moret. pr. Exc. Gevart. Var. Lect. ed. Antv. ablaturus Petav. sec. a m. pr. opes Pat. et Farn. qui et quos ignorat.*—322 *noverat invisīs ed. Vicet. dextris Moret. pr. quod probat Heinsius ascripto loco ex II. in Ruf. 368. conjungeret hastis vel conjungere castris Vat. pr.*—323 *Ast Vat. quart. gens Moret. pr. Reg. Petav. sec. gens vel genus Oxon. pr. et Reg. pro var. lect. Austros Var. LL. ed. Antv. a m. pr. extremum Ortum Moret. sec.*—324 *Tanain Ald. Tanaim Bo-*

NOTÆ

316 *Geticas*] Getæ sunt populi in Scythia Europæa : horum opes victoria Stilichonis attritæ sunt ; ideoque una illa pars erat debilior, et non difficili negotio poterat penitus deleri, vel uno certamine ; sed proditor Rufinus, eluso Imperatore Arcadio, distulit prælium consulto, ut possent Hunni se jungere Getis, eosque clade afflictos recreare.

317 *Ducis*] Dux erat Promotus, Stilichonis amicus, qui impactum sibi

a Rufino colaphum modis omnibus ulcisci tentabat.

321 *Hunnorum laturus opem*] Cum Rufinus oppressus est, proximi erant Hunni, et credebantur ab eo acciti.

322 *Invisis castris*] Catervis Getarum, inimicis Imperio Romano.

323 *Est genus*] Hunni scilicet ultra paludem Mæotidem habitantes.

Scythiæ] Ex Scythia venere Gothi, Alani, Heruli, Gepidi, Hunni, Gothi, Cayci, qui Imperium Ro-

Arctos alit : turpes habitus, obscœnaque visu
 Corpora ; mens duro nunquam cessura labori.
 Præda cibus, vitanda Ceres, frontemque secari
 Ludus, et occisos pulchrum jurare parentes.
 Nec plus nubigenas duplex natura bifformes

qua natione haud ullam nutrit Ursa crudeliorem : facies hujus sunt factæ, et corpora turpia aspectu : animus nunquam frangendus labore gravi. Alimentum ex rapina : panis fugiendus est, et voluptas est os lacerari, et gloriosum est jurare per patres interfectos. Neque natura gemina magis accommodavit Centauros bimem-

non. Florent. duo Med. tres Vat. Pal. Farn. Oisel. Mazar. Petav. pr. liquidum Pric. Exc. Pat. rec. qua non famosius Reg. famosius Vat. sec. Pric. quatuor Med. Lov. Moret. sec. Bonon. Tholos. Pat. tres Ambr. Reg. Put. tres Petav. Thuan. Exc. Gevart. et Lucens. sec. Ald. animosius Florent. Vat. Livin. animosius vel famosius Vat. pr. formosius Oisel. violentius Mazar. deformius ed. Parm. Exc. Pat. rec. a m. sec. et Læti.—325 Arctos habet ed. Vicet. et Exc. Pat. rec. turpes Vat. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. tristes tres Vat. Pal. Farn. Pric. Exc. Læti.—326 gens Med. tert. dura Farn. dolori Rott. Florent. Leid. Ald.—327 secari Vat. pr. marg. Isingr. Exc. Lucens. secare Put. Reg. Mazar. tres Petav. Med. pr. Incert. Heins. Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. vet. Gyr. Moret. sec. Oxon. pr. duo Leid. quatuor Vat. Oisel. Exc. Læti, et Var. LL. ed. Antv. fratremque secare Pal. Farn. Ambr. pr. Med. pr. unus Heins. Oxon. pr. Thuan. Ald. Exc. Gevart. frontemque vel fratremque secare Oxon. pr. frontemque vel fratresque secare Florent. Exc. Læti. fratresque cœcare Med. quart. fratresque secare ed. Parm. Vicet. fratremque necare Vat. quart. Rott. Med. sec. fratresque necare Isingr. frontemque secare vel fratremque necare Lov.—328 Lusus Bonon. Exc. Lucens. occiso Pal. vitare Pric. jurare vel jugulare Reg. duo Oxon. per enses pro parentes Moret. sec. a m. pr.—329 Non Florent. Med. sec. Pal. Mazar. bifformes Put. Reg. Thuan. Bonon. Pat. Mazar. Lov. duo Ambr. tres Pet. Moret. sec. Ald. et

NOTÆ

manum sæpius affligerunt.

324 *Tamain*] Hic est fluvius Scythiæ, extremus Asiæ et Europæ terminus, vulgo *Don*: se exonerat in paludem Mæotidem.

Deformius] Genus deformius, et magis infamatum sua crudelitate.

325 *Arctos*] Ursa, signum cœlestis, sumitur pro Septentrione.

Turpes habitus] Facies notis seu stigmatis innstæ ad horrorem. Mos ille notus Barbaris, invisus Romanis, qui notis frædabant tantum calumniatores, delatores, servos.

327 *Præda cibus*] Vivebant rapto.

Vitanda Ceres] Hæc Dea frugum est, ponitur pro pane, a quo abstinere

Delph. et Var. Clas.

bant, herbarum radicibus et semicruda carne vescentes.

Frontem securi] Frontem notis et stigmatis inurere. Alii legunt *fratresque necare*.

328 *Occisos parentes*] Quos ipsi occiderant; id quod faciebant Scythiæ, ut testis Plutarchus in oratione de fortuna Alexandri, qui eos dedocuit tam ferinam crudelitatem.

Jurare parentes] Jurare per defunctorum umbras familiare antiquis. Mos manavit ex Spartanis.

329 *Nec plus*] Non magis Centauri equis juncti erant, quam Hunni assuetudine equitandi.

Nubigenas] Centauros natos ex

Claud.

I

Cognatis aptavit equis : acerrima nullo
Ordine mobilitas, insperatique recursus.

330

Quos tamen impavidus contra spumantis ad Hebri
Tendis aquas, sic ante tubas ferrumque precatus :

Mavors, nubifero seu tu procumbis in Hæmo,
Seu te cana gelu Rhodope, seu remige Medo

335

Solicitatus Athos, seu caligantia nigris
Ilicibus Pangæa tenent, accingere mecum,
Et Thracas defende tuos : si lætior adsit

bres equis similibus : celeritas promptissima est huic nationi, et reditus inexpectati. Adversus quos Hunnos nihilominus progredieris, o Stilicho, intrepidus, prope undas Hebri spumosi, ita orans Deum ante clangorem et pugnam : o Mars, sive tu habitas in Hæmo alto, sive Rhodope alba nive possidet te, sive Athos vexatus a Medis remigantibus, sive Pangæa obscurata quercubus opacis habent te, para te mecum, et tutare Thraces tuos : si successus gloriosus veniat, ditaberis quercu ornata

//////////

Exc. Gevart. *biformis* Vicet. et Parm. *binombres* al.—330 *aptarat* Farn.—331 *nobilitas* ed. Vicet. *inspiratique* Ambr. tert. Leid. pr. a m. pr. *infrenatique* Ambr. sec. *recessus* Florent. *insperatique* legit Heinsius. vid. l. II. in Ruf. 372.—332 *impavidus* ita vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. *impavidos* Amb. tert. Ald. et ed. Vicet. *Ebri* Farn.—333 *tendit* Pal. Leid. sec. Exc. Læti a m. pr. Edd. Ald. Isingr. Colin. Gryph. et al. *tendis* reliqui. *aciemque* Vat. pr. vet. Gyr. Heins. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *ferrumque* vel *aciemque* Put. *profatus* Med. quart. Exc. Lucens. pr.—334 *nubifero* Vat. sec. *pinifero* Ambr. sec. *Hæmo* Var. LL. ed. Antv. *Æmo* Gesner.—335 *Seu te* Var. LL. ed. Antv. *Seu tu* Med. sec. duo Petav. *Medo* Put. Mazar. duo Vat. Ambr. pr. Exc. Læti. *nondum* Pal. Med. pr. *Mædo* Ald. *nudo* vel *Medo* Lov. Thuan. Med. sec. Vat. quart. *nudo* reliqui Mss. Exc. Læti et ed. Vicet. Pulm.—336 *apex* pro *Athos* Pric.—338 *Sed* Incert. Heins. *Thrachas* Oxon. *Thrachos* Farn.

NOTE

Ixione, et nube supposita a Jove.

Biformes] Formam enim partim hominum, partim equorum habere Centauri dicebantur.

330 *Acerrima*] Hunnis tam prompta erat celeritas, etiam sine ordine, ut in pugna cum fugisse crederes, statim præter opinionem redirent.

332 *Hebri*] Fluvius est Thraciæ turbidus et rapidus, ab Hebro Cassandri Regis filio novercam fugiente, ibique merso : olim *Rhombus*.

333 *Ante tubas*] Ante clangorem tubarum.

334 *Nubifero*] Hæmo Thraciæ monte, ita excelso, ut nubes ferre videatur.

335 *Rhodope*] Mons itidem Thraciæ tectus nivibus.

Medo] Medi populi Asiæ, Xerxis imperio subditi.

336 *Athos*] Mons Thraciæ, qui æquatus a Xerxe, et velificatus creditus est ; hoc est perforatus, ut hac immisso mari classis in Græciam transiret.

337 *Pangæa*] Pangæus mons inter Thraciam et Macedoniam.

338 *Thracas*] Thracia ferax homi-

Gloria, vestita spoliis donabere quercu.
 Audiit illa pater, scopulisque nivalibus Hæmi 340
 Surgit, et hortatur celeres clamore ministros :
 Fer galeam, Bellona, mihi, nexusque rotarum
 Tende, Pavor : fræna rapidos, Formido, jugalos.
 Festinas urgete manus : meus ecce paratur
 Ad bellum Stilichon, qui me de more tropæis 345
 Ditat, et hostiles suspendit in arbore cristas.

exuviis. Pater Mars exaudivit has preces, et exurgit ex rupibus gelidis Hæmi atque excitat voce satellites suos veloces, sic loquens : O Bellona, affer mihi cassidem : et tu, o Pavor, accomoda vincula rotarum : tu, o Formido, infræna equos præcipites : move te manus celerrimas. En Stilicho meus accingitur ad prælium : qui Stilicho pro consuetudine locupletat me tropæis, atque attollit in quercu galeas

stratos Vat. quint.—340 ille Vat. sec. ista Farn. Moret. sec. *speculisque* Lov. a m. pr. *scopulosis vallibus* Pric. *spoliisque* Rott. *in vallibus* Moret. pr. a m. pr. duo Vat. Thuan. a m. pr. *Hæmi* Mss. et Varr. LL. ed. Autv. *hærens* Mazar. —341 *Surgat* Med. sec. a m. pr. *celeri* Vat. pr. Ambr. sec. Exc. Læti. *sermone* Pric. *Sinone* Exc. Voss.—342 *nexusque* omnes meliores Mss. Exc. Gevart. et Lucens. sec. *nexuque* Ald. ed. Parm. Vicet. Isingr. Gryph. al. *nexusque* vel *fulcesque* Petav. pr. Leid.—343 *frena* Med. quart. Exc. Lucens. pr. *frenet* quat. Vat. Pal. Pric. Rott. Oisel. ed. Isingr. *rapidus frenet* Vat. Livin. Exc. Læti, ed. Parm. Vicet. Ald. *tepidos* Vat. pr. a m. pr. *rabidos* Vat. quint. *rapidus* vel *trepidus* Pat. *trepidus* marg. Isingr.—344 *festivas* Pat. *urgere* Vat. quart. Vicet. et *paratus*.—345 *ad bella* Petav. sec. a m. pr. *Stilico* Vat. sec. Farn. *Stilichon* Exc. Læti, Rott. Var. LL. ed. Autv. *Stilicho* semper Gesner. *Stilicon* reliqui omnes, Exc. Gevart. et Lucens. sec.—346 *ordine pro arbore* Ambr. pr. a m. sec. *dictat* Leid. sec. *ditet* et *suspendat* legit Heinsius, uti et

NOTE

num bellicosorum, et ideo Marti sacra credita est, et dicta *Terra Martia*, Martis patria.

339 *Vestita spoliis*] Intelligit tropæum, quod erigebant post fugam hostium, decisus quercus ramis, et exuviis superimpositis.

341 *Clamore ministros*] Clamore gaudet Mars, habetque satellites Bellonam, Pavorem, Formidinem.

342 *Bellona*] Hæc auriga, immo aut soror, aut conjux Martis fingitur.

Nexusque rotarum tende] Hoc est, nece vinclis capita extrema axis, et his alliga fræna equorum; sic enim olim alligabantur.

343 *Pavor, Formido*] Sunt famuli comitesque Martis.

Jugalos] Equos, qui sub eodem jugo trahunt currum.

344 *Festinas urgete manus*] Urgete et maturate rem manu celeri; hoc est, festinate equos jungere, et aptare, ut Stilichoni ad bella eunti me comitem præbeam.

345 *Tropæis*] Ἐπὶ τῆς τροπῆς, a fuga hostium; post quam fugam, τροπῶν, *tropaum*, hoc est spolia suspendebantur in arbore aliqua, et præsertim in quercu.

346 *Cristas*] Galeas cristatas; sed hic designantur quæcumque spolia.

Communes semper litui, communia nobis
 Signa canunt, junctoque sequor tentoria curru.
 Sic fatus campo insiluit, lateque fugatas
 Hinc Stilicho turmas, illinc Gradivus agebant, 350
 Et clypeis et mole pares. Stat cassis utrique
 Sidereis hirsuta jubis, loricaque cursu
 Æstuat, et largo satiatur vulnere cornus.

inimicas. Tubæ eadem perpetuo, dant nobis eadem signa pugnae, et curru conjuncto comitor tabernaculum ipsius. Mars ita locutus exiit in arenam, et hinc Stilicho premebat cohortes expulsas longe, illinc Mars premebat, ambo similes et scutis et magnitudine. Uterque habet galeam horrentem cristis ardentibus, et thorax ferret agitatione, et hasta saturatur multis plagis. Interim Megæra violen-

//////////

vs. 374. ex veteri Cod. ' Qui subigat Medos et cuspidē proterat Indos.'—348 *canunt* Tholos. *vinctoque* Petav. tert. *vinctoque* vel *junctoque* Moret. sec. *simul* pro *sequor* Ambr. pr. *sequar* Thuan. et Vat. pr. a m. pr. *vestigia* Petav. pr. Leid. *vestigia cursu* vet. lib. ap. Delr. *tentoria* vel *vestigia* Reg. duo Vat. Oxon. pr. *curru* tres Vat. Med. tert. Læti et Pat. rec. *curru* vel *cursu* Put. *cursu* reliqui omnes.—349 *insiluit* meliores omnes et Exc. Lucens. sec. *insiliit* duo Moret. Exc. Læti et Ald. *fugatas* Exc. Lucens. pr. *fugantes* Exc. Pat. rec. et Læti, ed. Parm. et Vicet.—350 *Stilico* Lov. *Stilicon* Vat. quinque, Florent. Oisel. *Stilichon* Vat. pr. pro var. lect. Mazar. Petav. sec. *turbam* Var. Lect. ed. Antv. *turmas scripti* omnes, Exc. Gevart. Lucens. pr. et ed. Vicet. *illuc* ed. Parm. *Grandævus* marg. Morin. *agebat* tres Vat. Farn. Exc. Læti. *agebant* reliqui et Exc. Gevart.—351 *et amore* Thuan. Farn. Pric. Ambr. pr. Moret. pr. et Vat. Livin. *mōre* duo Vat. duo Pet. Florent. Put. Mazar. Pat. Rott. Oisel. Med. tert. et sec. a m. pr. unus Heins. *mole* vel *mōre* Reg. Petav. pr. a m. pr. *mole* vel *amove* Med. sec. Petav. pr. Heinsius notaverat, posse quoque legi, *Et clypeis et honore pares.* ut lib. II. de Rapt. Proserp. vs. 38. 'Nec membris nec honore minor.' in ore Leid. pr. *utrisque* tres Vat. Lov. Florent. Reg. Put. Oxon. sec. Leid. pr. Rott. Oisel. tres Petav. Tholos.—352 *comis* pro *jubis* Pric. Med. tert. Exc. Cod. Rhem. Exc. Voss. *jubis* Vat. pr. a m. pr. unde Heinsius conjicit *Sidereas hirsuta jubis.* *cursum* Tholos. *cursu* . . , erasa una litera Vat. pr. ut appareat *cursum* fuisse, quod probabat Heinsius, qui hic monuit, similiter se in Prudentii loco ex Ms. Put. restituisse *æstuat sitim* p. 142. *curru* Leid.—353 *æstuat* Vicet. Parm. et Ald. *longo* Mazar. Exc. Gevart. *sanguine* Thuan.

NOTE

348 *Signa canunt*] Dant signa ad pugnam suscipiendam: et id designat Stilichoni Martem semper hæsisse comitem; ideoque non interruptum fuisse ipsius victoriarum cursum.

349 *Campo insiluit*] Mars in campum insiluit, in arenam, in æquor.

351 *Mole*] Magnitudine pares Mars et Stilicho, quasi hic habeat aliquid divinitatis. Deos antiqui humana specie majores exhibebant; ita et

viro principes aliis proceriores, ob sapientiam et virtutem.

Stat cassis] Galea stat, hæretque, quasi ipsa minitans: *hirsuta*, nam antiqui galeas pellibus hirsutis ad terrorem armabant.

352 *Sidereis*] Cristis ardentibus, instar sideris.

Cursu æstuat] Fervet ob agitationem cursus.

353 *Satiatur vulnere cornus*] Hasta

Acrior interea voto, multoque Megæra
 Luxuriata malo, mœstam deprendit in arce 355
 Justitiam, diroque prior sic ore lacessit :
 En tibi prisca quies, revocataque sæcula rursus,
 Ut rebare, vigent. En nostra potentia cessit.
 Nec locus est usquam Furiis : huc lumina flecte.
 Aspice barbaricis jaceant quot mœnia flammis, 360
 Quas mihi Rufinus strages, quantumque cruoris

tior desiderio succedente, et lascivens ob multas calamitates, invenit in Aula Astræam tristem, et prima ita provocat hanc voce crudeli: Ecce florent tibi otia antiqua, et ætas aurea renovata iterum, sicut credebatur; ecce potestas nostra ubiuit; nec locus unquam remanet Furiis. Verte oculos huc. Vide quot urbes prostrate sint ignibus Barbarorum, quantas cædes Rufinus edat mihi, et quantum det san-

//////////

Med. quart. Exc. Lucens. pr. Exc. Voss. *satiatur* Exc. Læti. *saturatur* Vat. pr. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *cornus* Rott. Exc. Lucens. pr. *conus* duo Vat. Reg. Petav. sec. et pr. a m. pr. Moret. sec. Leid. sec. Tholos. Med. quart. Heins. Exc. Læti, ed. Parm. et Vicet. *conus* vel *cornus* Lov. Vat. quart. Moret. pr. *conus*, *cornus*, vel *currus* Oxon. sec. *curris* Leid. m. pr. *campus* Thuan.—354 *vultu* Reg. *voti* legit Heins. *multisque M. L. malis* Vat. pr. Florent. Exc. Læti et Lucens. pr. *multoque malo* reliqui omnes, Exc. Gevart. ed. Parm. et Vicet. item Var. LL. ed. Antv. *cultuque M. marg.* Morin.—355 *monstrum* marg. Morin. *dependet* Oisel. *in arcem* duo Vat.—356 *diroque prior* Vat. pr. veterr. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *atque prior* vel *hancque* Moret. sec. *atque prior duro* Leid. sec. *atque p. diro* vel *duro* Pat. et Incert. Heins. *atque prior diro* reliqui Codd. Exc. Gevart. Læti, et Lucens. pr. Ald. et ed. Vicet. *atque prior sic illum Diva lacessit* Thuan.—357 *An Pat. En Tholos. fides* Med. sec. Mazar. Moret. sec. Leid. a m. sec. *quies* vel *fides* Petav. pr. *renovataque* Vat. pr. Reg. Oxon. pr. Med. sec. Leid. sec. Exc. Gevart. et Lucens. sec. marg. Isingr. *renovataque* vel *revocataque* Pat. Reg. Oxon. sec. *scædera* Mazar. *tempora* unus Heins. *scæcula* vel *tempora* Vat. duo, Reg. Oxon. pr. *rursus* Vat. pr.—358 *vestra* Mazar. *cessat* Petav. pr. *certat* vel *cessit* Put.—359 *Non* Rottend. Med. sec. *unquam* Patav. Ambr. pr. Incert. Heins.—360 *barbariis* Farn. *taccant* Pal. Med. pr. *milia* Oisel. Leid. pr. Pat. Mazar. Med. quart. Exc. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. a m. sec. *milia* vel *mania* Petav. pr. *lumina* Vat. pr. a m. pr. unde Heinsius conjiciebat *culmina*.—361 *cædes* Pat. *clades* Leid. sec. unus Heins.

NOTE

facta ex corno arbore satiatur, quasi ipsa hasta avide sanguinem sitiret. Esayas, c. 34. 'Gladius Domini repletus est sanguine.'

354 *Acrior interea*] Megæra facta insolentior ac violentior, quod quæ optaverat de Rufini improbitate succederent, et lascivens ac triumphans ob scelera, quæ ille patrabat.

355 *Arce*] In Aula Imperatoria:

vel in arce virtutum; ut sapientia in earundem virtutum arce esse dicitur. *Platonis ingenium in arce*, quia eminet.

357 *Sæcula*] Aurea scilicet, et Poëta per ipsius Furia os blanditur suis Principibus, dum eorum ætati ascribit sæculum aureum.

360 *Barbaricis*] Irruptionibus Hunnorum barbarorum, quos Rufinus ex-

Præbeat, et quantis epulentur cædibus hydri.

Linque homines, sortemque meam : pete sidera : notis

Autumni te redde plagis, qua vergit in Austrum

Signifer. Æstivo sedes vicina Leoni

365

Jam pridem, geminæque vacant confinia Libræ.

Atque utinam per magna sequi convexa liceret !

Divâ refert : Non ulterius bacchabere demens.

Jam pœnas tuus iste dabit : jam debitus ultor

Imminet : et terras qui nunc ipsumque fatigat

370

guinis, et quanta strage serpentes mci pascantur. Desere homines, et meam hæreditatem: ascende cælum: refer te tractibus cognitis Autumni, qua parte Zodiacus inclinât versus meridiem: domicilium finitimum Leoni æstifero vacuum est dudum, sicut et termini Libræ duplicis. Et utinam permitteretur mihi persequi te per cælum supremum. Dea Justitia respondet: O insana Megæra, haud sævies amplius. Mox iste tuus Rufinus afficietur supplicio: jam vindex justus adest, et

//////////

Pulm. Cod. et Exc. Gevart. in Leidensi pr. versus 357. et 358. in margine ascripti erant.—362 *epulantur* Leid. sec. Exc. Gevart.—363 *rotis* Bonon. *noctis* Vat. pr. a m. pr. Pric. a m. sec. *noctis* marg. Isingr.—364 *Autumnis* Rott. a m. pr. *tu* Reg.—366 *gelidæ cessant* Vat. duo, Isingr. marg. Morin. *geminæ* vet. Gyr. ed. Vicet. *gelidæque vacant* Exc. Lucens. sec. *gelidæque vacant* vel *gelidæ cessant* Reg. *gelidæ* vel *geminæ* Exc. Læti et Patav. rec. *Jam dudum gelidæ* v. *eglidæ* al. *cessent* Tholos. *cessent* Rott. Med. sec. Exc. Lucens. pr.—367 *convexa* ed. Claver. sed vitiose.—369 *tuus iste dabit* Vat. pr. Rott. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *dabit iste tuus* Vat. duo, Pal. Farn. Pric. Oisel. Exc. Læti. *ille* Farn. Mazar. Tholos. Ambr. pr. cod. Pulman. *iste tres* Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. Exc. Læti. *bacchabere: clemens* Vicet.—370 *emi-*

NOTE

civerat.

362 *Hydri*] Serpentes, qui pro crinibus ex Megæræ capite pendent.

363 *Sortem*] Terram quæ mihi sorte obtigit.

Notis Autumni te redde plagis] O Justitia, repete tractus Autumni tibi cognitos. Virgo quæ est inter duodecim signa Zodiaci, creditur a nonnullis esse Justitia seu Astræa, et ideo esse inter Leonem et Libram, quia ad bene judicandum opus est fortitudine, quæ per Leonem; et æquitate, quæ per Libram designatur. Autumni autem, quia Virgo, ut pote ultima signorum Æstivorum, ad Autumnum vergit.

364 *Qua vergit in Austrum signifer*] Qua Zodiacus propendet versus Austram, Meridianum ventum, hoc est versus partem Meridianam.

366 *Geminæ Libræ*] Habentis duas lances a stateræ jugo æqualiter dependentes. Libra forte dicitur, quia Sol in ea existens facit dies æquales. Alii legunt, *gelidæ*, quia tum aër incipit frigescere.

367 *Convexa*] Cæli convexitatem, seu curvationem.

368 *Bacchabere*] Sævies instar Bacchantum.

369 *Iste tuus*] Rufinus, per contemptum.

Debitus ultor] Debitus ac destina-

Æthera, nec vili moriens condetur arena.
 Jamque aderit læto promissus Honorius ævo ;
 Nec forti genitore minor, nec fratre corusco :
 Qui subigat Medos, qui cuspide proterat Indos.
 Sub juga venturi reges : calcabitur asper
 Phasis equo, pontemque pati cogetur Araxes.
 Tuque simul gravibus ferri religata catenis
 Expellere die, debellatasque draconum
 Tonsa comas imo barathri condere recessu.

375

iste qui nunc rexat terram et caelum ipsum, non sepelitur mortuus etiam in pulvere abjecto. Mox Honorius promissus sæculo huic fortunato veniet ; Honorius haud inferiori patre generoso Theodosio, neque Arcadio fratre illustri ; qui Honorius vincat Medos, qui elidat hasta Indos. Reges in servitutem redigendi sunt. Phasis glaciata proculcabitur equo ejus, et Araxes adigetur perferre pontem. Et tu, o Megæra, revincta vinclis rigidis ferri una ejicieris ex terra lucida ; et habens rasos crines serpentum comitorum, detruderis in latebras profundus Tartari. Tunc

//////////

net Vat. quart. quæ Pal.—371 moriens vili Thuan. non ulli Farn. non ulla Med. quart. Exc. Lucens. pr. nec vili vel nunc sicca Put.—372 Namque Med. tert.—373 forte Med. quart. non fratre Farn.—374 subigit Vat. pr. a m. pr. et cuspide Vat. quinque, Pal. Pric. duo Oxon. duo Leid. Exc. Læti. proterit Vat. quart. proteret Vat. quint. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti, Moret. pr. Oxon. proteget et proteret Ires Vat. subigat et proterat Exc. Lucens. sec.—376 pacemque Vat. sec. reliqui pontemque. Oraxes vel Araxes Moret. pr.—377 ferro Med. quart.—379 comas quatuor Vat. Pal. Farn.

NOTÆ

tus fato vindex criminum Rufini.

371 *Æthera*] Æther est superior pars aëris, ἀπὸ τοῦ αἰθεῖν, ardere, quod a nonnullis ignis ibi reponatur. Hic smitur pro cælo.

Nec moriens condetur] Jacebit inse-pultus, quod ultima infelicitas esse credebatur, nec etiam vili tegetur pulvere. Virgil. ‘ Nos animæ viles inhumata infletaque turba.’

372 *Jamque aderit*] Quasi divinitus immissus ad liberandos homines a tali portento.

373 *Corusco*] Glorioso fratre Arcadio, illustri, et micante instar sideris.

374 *Medos*] Hi populi sunt in Asia, alias potentissimi.

Indos] Populos Orientis.

375 *Asper Phasis*] Glacie concretus fluvius : ex Armenia nascitur, alluit Colchidem, Euxinum petit : ab hoc dicuntur Phasiani.

376 *Araxes*] Fluvius rapidus Armeniæ : hodie illa pars quam alluit, dicitur *Persis* et *Parthia*.

377 *Religata catenis*] Alludit ad pacem, quam Theodosius ante obitum composuit, et qua vigente velut vincta remansit Megæra. Sic Virgilius : ‘ Furor impius intus Sæva sedens super arma, et centum vinctus ahenis Post tergum nodis,’ &c.

378 *Expellere die*] Expellere, ex orbe Incido, ex locis, ubi dies est.

379 *Tonsa*] Victarum gentium ima-

Tum tellus communis erit : tum limite nullo 380
 Discernetur ager : nec vomere sulcus adunco
 Findetur : subitis messor gaudebit aristis.
 Rorabunt querceta favis, stagnantia passim
 Vina fluent, oleique lacus : nec murice tinctis
 Velleribus quæretur honos : sed sponte rubebunt 385

terra erit communis ; tunc campi nullis dividuntur terminis : neque ager frangetur aratro curvo : agricola latabitur spicis subito nascentibus. Querceta stillabunt melle : vina exundantia fundentur unctique, et lacus olei : neque splendor accersetur lanis aspersis purpura : sed greges ultro purpurascant, pastore admirante, et per

Pric. Rott. Leid. pr. Exc. Læti. *jubas* Oxon. pr. a m. sec. ita Gesner. *uno* Leid. pr. *trudere* Vat. sec. quod Heinsio placuit ad Paneg. Olyb. et Prob. vs. 112. *claudere* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *condere* Florent. Med. sec. Petav. pr. Exc. Cod. Rhem. quod amplecti visus Heinsius, qui ascripserat sequentia. *condere*, sic et *condere lumina* pro *claudere* apud Ovid. hinc et *condita* posterioris ævi scriptoribus, de qua voce vid. Casaub. ad Hist. Aug. p. 21. et Salmas. p. 26. *condere funus* Capitolin. pag. 30. l. 5. Hæc Heinsius. *condere* vel *claudere* Rott. Put. *barathri longo* Ambr. pr.—380 *Tum* Reg. Oxon. pr. Petav. sec. Exc. Lucens. sec. *tunc—tunc* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. Exc. Læti. *communis* vel *inimnis* Petav. pr.—381 *discernentur* Leid. pr. *adunco* Vat. quint. Pal. Exc. Læti et Lucens. pr. *obunco* Vat. duo, Med. tert. Oisel. Leid. pr. Ambr. sec. Petav. sec. Exc. Læti, ed. Parm. et Vicet. *abunco* Tholos. Reg. Petav. tert. *abunco* vel *adunco* Lov. *ab unco* Voss.—382 *scindetur* Med. quart. Exc. Lucens. pr. *frangetur* Leid. pr. Exc. Gevart. *messor subitis g.* Med. quart. Exc. Lucens. pr. *gaudebit messor* Pric.—383 *favis* vel *favos* Vat. pr. Med. sec. *passis* pro *passim* Rott.—384 *oleoque* Pat. *olimque* Vicet. Heinsius conjecerat *oleumque*, et provocabat ad notas in Epigr. in Jacobum mag. equit. ubi e septem Codd. legit, ‘Et tua perpetuo dolia vina fluent.’—385 *honos* tres Med. Bonon. Tholos. Lov. Ambr. sec. duo Leid. duo Petav. et totidem Heins. *honor* Vat. pr. Farn. Rott. Oisel. Exc. Læti. *oris* Moret. sec. *honor* vel *oris* Reg. Oxon. pr. Vat. quart. *sed ponte*

NOTE

gines tonsæ in triumpho ducebantur : et rasura crinium pœna civilis fuit. Quot olim Principes opprobrii causa rasi, et in monasterium detrusi!

Barathri] *Barathrum* locus Athenis profundus, et cœnosus, in quem uoxii præcipites agebantur ; et inde sumitur pro Inferis seu Tartaro, in quem detruduntur improbi : *βάραθρον* apud Græcos est *fossa profunda*.

380 *Tellus communis erit*] Ut erat per sæculum aureum, cujus imagi-

nem renovandam esse ait, Imperantibus Arcadio et Honorio.

383 *Querceta*] *Sylvæ* quercibus consita. Virgilius : ‘Et duræ quercus sudabant roscida mella.’

384 *Murice*] *Purpura*, quæ tingitur sanguine *Muricis* piscis, vel liquore *Muricis* floris.

385 *Quæretur honos*] *Lana* enim purpuræ colore videtur esse honorata.

Attonito pastore greges, pontumque per omnem
Ridebunt virides gemmis nascentibus algæ.

totum mare algæ viridantes emicabunt, lapillis orientibus.

Var. LL. ed. Antv.—386 *portumque* Tholos. Pric. Med. quart. *positumque* Thuan.

NOTÆ

387 *Ridebunt*] Gratæ et jucundæ nascentibus.
erunt videntibus, quia mixtæ gemmis *Algæ*] Alga est herba marina.

IV.

CL. CLAUDIANI

IN RUFINUM

LIBER II.

PRÆFATIO.

ARGUMENTUM.

RUFINO extincto, liber Helicon, Castaliæ aquæ a Barbaris impollutæ agnoscunt Stilichonem vindicem, Musæque eum invitant ad suos cantus, exemplo Martis, audiendos.

PANDITE defensum reduces Heliconæ sorores;
Pandite: permissis jam licet ire choris.

Aperite o Musæ redeuntés Heliconem; aperite: cætus nunc possunt ingredi in

.....

In Florentino, Mediceo quarto, et utroque Lucensi huic libro præfigitur Præfatio, quæ in aliis ante Bellum Gildonicum legitur, cum hac inscriptione, *Flavii Claudiani Lib. II. de Morte Rufini.* in Vaticano optimo, veterrimo Gyraldi, ut et Vaticano Livinei similiter hic inseritur. In Petav. sec. non est distinctio novi libri.

1 *Defessum* Farn. Var. LL. ed. Antv.—2 *demissis* Heins. Oxon. pr. Leid.

NOTÆ

1 *Defensum Heliconæ*] Helicon est Rufinum, quasi monstrum illud etiam mons Phocidis in Græcia, sacer Musis bellum indixerit, cætusque Musis, quæ sunt novem doctæ sorores, doctorum prohibuerit.
2 *Permissis choris*] Nullus est Rufinus qui prohibeat.

Nulla per Aonios hostilis buccina campos
 Carmina mugitu deteriore vetat.
 Tu quoque, securis pulsa formidine Delphis, 5
 Floribus ultorem, Delie, cinge tuum.
 Nullus Castalios latices, et præscia fati
 Flumina polluto Barbarus ore bibit.
 Alpheus late rubuit, Siculumque per æquor
 Sanguineas belli retulit unda notas. 10
 Agnovitque novos absens Arethusa triumphos;
 Et Geticam sensit, teste cruore, necem.
 Immensis, Stilichon, succedant otia curis,
 Et nostræ patiens corda remitte lyrae.

hunc Heliconem. *Tubu nulla inimica prohibet clangore sinistro versus per agros Aonios. Tu etiam, o Apollo, Delphis tutis, timore fugato exorna sertis liberatorem tuum Stilichonem. Nemo barbarus ore profano potat liquores Castalios, et aquas inspirantes futura. Alpheus undique tinctus est, et aqua per mare Siciliae ostendit signa sanguinolenta prælii: atque Arethusa remota cognovit victorius recentes, et ex testimonio sanguinis animadvertit cladem Getarum. O Stilicho, quies sequatur*

//////////

præmissis Rott. Florent. Med. sec. Colin. *permistis* Pat. Ceteri omnes melioris notæ, Exc. Lucens. Ald. ed. Parm. et Vicet. *permistis*. Heinsius pro *licet* legit *libet*, *choris* vel *rotis* Vat. pr. *choris* vel *comis* Florent.—4 *vetat* vel *canat* Vat. pr.—5 *Te quoque* Mazar.—6 *Delia* Pal. *Dele recinge* Exc. Lucens. sec.—7 *facti* ed. Parm.—8 *bibat* Oisel. Moret. Thuan. Pric. *bibit* Exc. Lucens. pr. *bibet* reliqui magno numero, Exc. Gevart. Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet.—10 *ore* vel *unda* Put.—11 *Adnovitque* Rott. *Agnoscitque* Pal. Med. pr.—12 *Et Geticam* vet. Gyr. Vat. Liv. Florent. duo Med. unus Heins. Exc. utriusque Lucens. *Gildonis* duo Oxon. duo Heius. totidem Med. et Vat. Farn. Rott. Pric. Vicet. Isingr. *Et Geticam* vel *Gildonis* Vat. pr. Pric. in ed. Antv. Plant. Heinsius notaverat seqq. ‘Gildo interfectus in Sicilia. Gyrald. locum male intellexit.’ *sentit* Thuan.—13 *Stilicho* Vat. pr. *succedant* Pal.

NOTÆ

3 *Aonios*] Aonia pars est montana Bœotia, Musis sacra.

Nulla buccina curmina vetat] Hoc est, nullum bellum vexat doctos.

5 *Delphis*] Urbs hæc est ad radicem Parnassi, Apollinis oraculo celebris.

6 *Ultorem*] Stilichonem.

Delie] Apollo Delius appellatur a Delo maris Ægæi insula, in qua natus est.

7 *Castalios*] Castalius fons est ad radicem Parnassi, Musis sacer. Dicitur a Castalia, quæ Apollinem fingens, in hunc fontem conversa est.

Præscia fati flumini] Quæ inspirant fatum, seu futurorum notitiam: nam ‘fatidici vates:’ Ausonius.

9 *Alpheus*] Fluvius Elidis in Græcia, sed qui per secretos maris meatus pervenit ad fontem Arethusam in Sicilia. Unde utriusque amores celebrantur a Pœtis.

11 *Absens Arethusa*] Hæc Dea fontis cognominis cognovit absente se, et forsitan Alphenum amatorem invivente, relatas esse a Stilichone novas victorias de Getis, in Græcia, idque iudicavit ex strage et fuso sanguine.

Nec pudeat longos interrupsisse labores, 15
 Et tenuem Musis constituisse moram.
 Fertur et indomitus tandem post prælia Mavors
 Lassa per Odrysias fundere membra nives;
 Oblitusque sui, posita clementior hasta,
 Pieriis aures pacificare modis. 20

labores infinitos, et relaxa animum audiens citharam nostram. Neque erubescas interpellavisse magna opera, et dedisse Camænis tantulum temporis. Etiam Mars invictus dicitur post bella demum prosternere corpus suum fatigatum per glaciem Thraciæ, et immemor feritatis suæ, mitior lancea deposita, demulcere aures cantibus Pieriis.

Pric. et cod. Barth.—14 *corda remitte* vel *carmina mitte* Florent. *carmina nostra* Rott. *verba* vel *membra* Oxon. sec. unus Heins.—15 *Non* Pric. *Ne* Vat. quint. Pal. Pnt. Thuan. Med. pr. Ambr. sec.—16 *Musis tenuem* Heins. Oxon. pr. *continuisse* Med. quart. Exc. Lucens. pr. *instituisse* Med. pr. Pal.—18 *Lapsa* Med. pr. *Odrysias* Vet. Gyr. Med. quart. et unus Heinsii. *Othrysius* al. *Otrisius* duo Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *verba* pro *membra* Oxon.

NOTÆ

14 *Nostræ patiens*] *Patiens* lyram *Odrysia*.
 nostram resonare. 20 *Pieriis modis*] *Cantibus Musarum*, quæ *Pieriæ* dicuntur a *Pieria* Thraciæ, unde *Thracia* dicta est regione *Macedoniæ* ipsis sacra.

V.

CL. CLAUDIANI IN RUFINUM LIB. II.

ARGUMENTUM.

THEODOSIO mortuo, Stilichone orbis tutore, Rufinus pergit orbem vexare, Europam et Asiam vastat per Getas accitos: ipsa Constantinopolis timet: ipse sceleribus et cæde, hostiumque colloquio gaudet. Orbis implorat opem Stilichonis; hic cum variis populis pergit ad Orientem. Barbari timent, Rufinus exanimatur, mox criminatur Stilichonem, et ab Arcadio mandata obtinet, quibus dimittat Stilichonem; hic dolet, queritur de Rufino; milites fremunt, querunturque, Rufinum execrantur, vindictam ardentes devovent se Stilichoni, quo tamen recedente, Rufinus exultat, sibi que promittens imperium, parat convivia, sceleratis plaudentibus: hinc somnio delusus largitur aurum. At milites hunc de sceptro, non de periculo cogitantem adoriuntur,

capunt, occidunt, lacerant, caput præfigunt in hasta, manum avulsam circumferunt. Ipse detruditur ad Inferos suppliciiis omnibus a Rhadamantho cruciandus.

JAM post edomitas Alpes, defensaque regna
Hesperiaë, merita complexus sede parentem
Auctior adjecto fulgebat sidere mundus;
Jamque tuis, Stilichon, Romana potentia curis,

Jam post Alpes subactas, et conservatum Imperium Occidentis, cælum cohonestans loco digno patrem Theodosium, micabat honorabilius, addito astro novo: et jam, o Stilicho, Imperium Romanum, et fastigium mundi traditum est curis tuis.

1 *Alpes* Exc. Læti, regnis Med. sec. a m. sec.—2 *media* Leid. sec. Heins. Exc. Gevart.—3 *Altior* Rott. Heins. *Aptior* Bonon. Tholos. Oxon. sec. Med. tert. Petav. tert. Var. LL. ed. Antv. a m. pr. *Auctior* vel *Aptior* Exc. Læti, *Junctior* Oiscl. *Auctior* vel *Junctior* Put. *actior* Exc. Voss.—4 *Stilichon* Petav.

NOTE

1 *Alpes*] Montes inter Italiam Galliamque, quos cum Arbogaste Gallo Principe occupaverat Eugenius Grammaticus, qui se pro Imperatore gerebat, et cui sic scripsit S. Ambrosius, 'Imperatori Eugenio.' At hic cum suo Arbogaste a Theodosio victus est.

Regna Hesperiaë] Quæ sunt versus Occidentem, habita ratione Romæ. Hesperus est stella Occidentalis: unde Hesperium dicitur, quod est Occidentale.

2 *Merita sede*] Ob virtutem, ejus velut gradibus Heroës in cælum ascendunt.

Complexus] Velut filium, cui debetur hæreditas.

3 *Auctior mundus*] Cælum magis auctum et honoratum micabat addito novo sidere, Theodosio scilicet: alludit ad Julium Cæsarem, qui post obitum creditus vulgo est in astrum esse mutatus. Addendum est quosdam Philosophos censuisse Heroum animas e stellis oriundas, ad stellas redire. Porro hic Theodosium canit Apotheosi donatum, seu relatum inter superos: qui honos etiam Or-

thodoxis Imperatoribus delatus est, ut patet ex nummo, ubi relata Principis effigies cum inscriptione, 'Divus Constantinus;' altera facie ipse quadrigis invectus ad cælum videtur exsurgere, manum manui cœlesti porrigens. Ceterum ut scias qualis fuerit Theodosius, audi S. Ambrosium de ipso loquentem: 'Manet in lumine Theodosius, et sanctorum cœtibus gloriatur: ibi Gratianum complectitur: dies diei eructat verbum.' Deinde agens de Maximo et Eugenio ait: 'Nox nocti indicat scientiam.'

4 *Stilichon*] Decedens Theodosius Rufinum Arcadio Imperatori Orientis tutorem dedit, Stilichonem Honorio Imperatori Occidentis. Claudianus vero uni Stilichoni omnia ait esse commissa, quia noverat hoc eum affectare; et hanc fuisse Theodosii mentem populus credebat. Immo et Zosimus, et S. Ambrosius id memoriam prodiderunt. Ultimus de Theodosio sic loquitur: 'Nihil habebat novum, quod conderet, qui filiis totum dederat, nisi ut eos præsentem commendaret parenti, id est Stilichoni.'

Et rerum commissus apex: tibi credita fratrum 5
 Utraque majestas, geminæque exercitus aulæ.
 Rufinus (neque enim patiuntur sæva quietem
 Crimina, pollutæque negant arescere fauces)
 Infandis iterum terras accendere bellis
 Inchoat, et solito pacem vexare tumultu. 10
 Hæc etiam secum: Quanam ratione tuebor
 Spem vitæ fragilem? qua tot depellere fluctus
 Arte queam? premor hinc odiis; hinc milite eingor.
 Heu! quid agam? non arma mihi, non Principis ullus
 Auxiliatur amor: matura pericula surgunt 15

Majestas Fratrum amborum demandata est tibi, et agmina Regiæ duplicis. Rufinus (etenim scelera atrociora non permittunt requiem, et guttur infectum recusat succedere) Rufinus incipit rursus orbem inflammare præliis nefuriis, et turbare pacem seditionibus consuetis. Quin et Rufinus ait talia verba secum: Quonam modo conservabo spem debilem vitæ meæ? qua industriâ possim avertere tot tempestates? hinc obruor invidia, inde obsideor a militibus. Ah! quid faciam? non cohortes opitulantur mihi, non ulla benevolentia Imperatoris. Discriminu subita

sec. Exc. Læti a m. sec. Stilico Vat. sec. Rott.—5 condita Exc. Voss.—6 exitus Vicet.—7 Ruffinus Vat. quart. Ruffini Tholos. scæva Var. LL. e marg. Parm. nec enim Pal. Pric. Rott. Put. Pat. Ambr. pr. et tres Med.—8 pollutasque Moret. pr. pollutæque vel pollutasque Reg. avidæque v. avidasque Oxon. mansuescere Med. tert. Petav. tert.—9 terrasque Lov. flammis Reg. Ambr. pr. Oxon. terris Leid. duo. b. accendere t. Ms. Pulm. et Barth.—10 subito Med. sec. turbare Pric. Thuan. Mazar. Petav. tert. Exc. Lucens. pr. vexare tres Vat. Pal. Farn. Put. Reg. Patav. pr. duo Oxon. et Leid. Med. duo, ambo Moret. Lov. Bonon. tres Ambr. duo Heins. Exc. Gevart. Lucens. sec. Sched. Gud. et ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. turbare vel vexare Rott. Thol. Exc. Læti.—11 fecit pro secum Florent. Quanam vel Qua nunc Oisel.—14 nec Principis Pric. Med. quart. Exc. Lucens. pr.—16 impositis Exc. Læti, Ald.

NOTE

5 *Rerum apex*] Fastigium, seu supremæ dignitates utriusque Imperatoris tibi commissæ sunt.

Fratrum] Arcadii et Honorii; et utriusque aulæ, Constantinopolitanæ in Oriente, et Romanæ in Occidente. Quanquam nonnulli dicunt Arcadium viginti annos natum, non opus habuisse tutore.

8 *Arescere fauces*] 'Ut fera quæ gustatum semel sanguinem semper sitit.' S. Hieronymus. Semper fauces madescent cruore, ac proinde recusant arescere.

10 *Tumultu*] Tumultus dicitur, qua-

si timor vel tumor multus. Dicitur proprie de bello Gallico aut Italico.

12 *Spem vitæ fragilem*] Vitæ spem, quæ est exigua, caduca, et fragilis ut vitrum.

Fluctus] Mala ingruentia, et fluctuum ac tempestatis instar, obruentia.

13 *Odiis*] Principis, procerum, populi: nec mirum est sic invisum esse hominem avarissimum.

15 *Matura pericula*] Parata cadere, ut pomum nempe maturum subito cadit, ita et pericula subito casura sunt in caput Rufini.

Undique, et impositi radiant cervicibus enses.
 Quid restat, nisi cuncta novo confundere luctu,
 Insontesque meæ populos miscere ruinæ?
 Everso juvat orbe mori: solatia leto
 Exitium commune dabit: nec territus ante 20
 Discedam. Cum luce simul linquenda potestas.
 Hæc fatus, ventis veluti si fræna remittat
 Æolus, abrupto gentes sic objice fudit,
 Laxavitque viam bellis: et ne qua maneret
 Immunis regio, cladem divisit in orbem, 25

imminent undequaque, et gladii collo minantes fulgent. Quid superest nisi perturbare omnia calamitate luctuosa, et permiscere gentes innocentes cum exitio meo. Labet perire, mundo labefactato; perniciës communis omnibus præbebit consolationem mortis meæ: neque prius ego metu percussus obibo: deserenda est potentia unum cum vita. Locutus hæc verba Rufinus, seu Æolus laxet habenas ventis, ita fractis obstaculis turbavit populos, et aperuit iter præliis: ac ne quis tractus remaneret expertus belli, partitus est stragem in oppida, et

ed. Parm. Vicet. Junt. Colin. omnes Leid. pr. Exc. Luc. pr. enses vel omnes Reg. Oxon. pr. imbres Med. sec. a m. pr.—17 mihi pro nisi Pal. succendere Med. tert. luctu vel fluctu Vat. quint.—19 everso Med. quart. destructo Exc. Lucens. pr. fato Mazar. et Heins.—21 Decedam Petav. pr. Isingr. Discendam Leid. pr. a m. pr. Discedam quatuor Vat. Farn. Pric. Rott. Oisel. Decedam vel Discedam Exc. Læti. Heinsius conjiciebat *Discendam*.—22 fatur Moret. pr. veluti ventis Farn. Pric. Rott. Oisel. resolcat Vat. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec.—23 sic gentes Pric. fundit Vat. quart. Reg. Petav. pr. Exc. Lucens. pr. marg. Morin.—25 demisit Bonon. Ambr. sec. dimisit duo Vat. Lov. Leid. pr. Pal. Farn. Oisel. duo Med. item Heins. totidem Petav. Reg. Moret. sec. Mazar. Tholos. Ambr. tert. Ald. Exc. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. Vicet. divisit Florent. Med. sec. Pat. Ambr. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. demisit vel divisit Oxon. sec. divisit vel dimisit Oxon. pr. Vat. quint. Petav. pr. Moret. pr. et Exc. Læti, demisit, dimisit, vel divisit Put. orbem quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Med. quart. Exc. Læti et Lucens. pr. Vien. et Isingr. urbis Exc. Lucens. sec. urbes vet. Gyr. Heinsius ad firmandam lectionem *divisit* ascripserat: *divisit*, sic ‘dividere equos factionibus’ Capitolin. in Gordianis p. 152. et ‘porcellum dividere per triduum’ Spartian. in Didio Juliano p. 61. l. 22. et ‘congiarium populo dividere’ Capitolin. in Marco Antonio p. 32. l. 11. sic idem in

NOTE

16 *Impositi enses*] Exemplo Damoclis, ‘Districtus ensis cui super impia Cervice pendet,’ &c. Horatius.

19 *Everso juvat orbe mori*] ‘Incendium ruina restinguere,’ ut jactabat Catilina apud Sallustium.

23 *Æolus*] Filius Hippotæ, Deus

ventorum creditus ab antiquis, quod ex fumo Strongyles insulæ ventos futuros prænosceret; vel quod Astrologiam, et præsertim ventorum naturam, calleret.

Fudit] Confudit, perturbavit.

Disposuitque nefas. Alii per terga ferocis
 Danubii solidata ruunt, expertaque remos
 Frangunt stagna rotis: alii per Caspia claustra,
 Armeniasque nives, inopino tramite ducti,
 Invadunt Orientis opes. Jam pascua fumant 30
 Cappadocum, volucrumque parens Argæus equorum.
 Jam rubet altus Halys: nec se defendit iniquo
 Monte Cilix. Syriæ tractus vastantur amœni:
 Assuetumque choris, et læta plebe canorum,

distribuit scelera. Ili irrupunt per dorsum glaciatum Istri furentis, et rumpunt curribus aquas ante tentatas remigiis: illi per aditus Caspios, et per nives Armeniæ, conducti semita improvisa, irruunt in Imperium Orientis. Jam prata Cappadociæ funant strage, et Argæus pater equorum celerrimorum. Jam Halys profundus rubescit eæde: neque Cilix tutatur se cubmine abrupto: gratæ regiones Syriæ diripiuntur, et equus inimicus culcat Orontem inertem, et consuetum chorcis, et

Gordianis: 'Illos sane xx. senatus ad hoc creaverat, ut divideret his Italicas regiones contra Maximinum pro Gordianis tuendas' p. 156. et sæpe.—26 *Impositaque Tholos. feracis* Vat. sec. *feroces* Tholos. tamen *ferox Rhodanus* Cons. Manlii vs. 53. nisi ibi legendum *ferax*. alibi, 'Subvectæ Rhodano Tiberina per ostia classes Nec prius inventas Araris tibi donat aristas.' Heinsius ad oram Lugd. edit. 1548.—27 *remis* Florent. Thuan. Pat.—28 *castra* Pat. Moret. sec. a m. pr. *lustra* marg. Isingr.—29 *limite* Pric.—31 *Egenus* Lov. a m. pr. *equarum* Vat. sec. Oisel. *aquarum* Oxon. pr. a m. pr.—32 *intus Alis* Oxon. pr. *Alis* Leid. sec. Exc. Gevart. *alis* Vicet. Leid. Lovan. *intus* vel *altus* Vat. quint. *intus* Vat. duo, et totidem Med. Lov. Pat. Tholos. Pal. Farn. Oisel. Reg. Mazar. duo Petav. ambo Moret. duo Ambr. Leid. pr. et unus Heinsii, qui inde conjiciebat *Indus*.—33 *amænæ* legit idem Heinsius, qui et post *canorum* versum deesse suspicabat. *montes* pro *tractus* marg. Isingr.—34 *sonorum* Pric. Leid. *phæbe* marg. Morin. et *lotæ* Var. LL. ed. Antv. a m.

NOTÆ

26 *Disposuitque nefas*] Constituit ut scelus suum, seu bellum nefarium a se excitatum, una cum cladibus a Getis, a se accitis, spargeretur per provincias et urbes omnes.

27 *Danubii*] Seu Istri: fluvius est maximus Europæ: oritur ex vico Vittembergensi: se exonerat in Pontum Euxinum.

28 *Caspia claustra*] Aditus Caspiæ regionis, Caspio mari vicinæ: claustra alii vocant κλειδας, *claves*, regni alienijus.

29 *Armeniasque nives*] Armenia regio est Asiæ.

30 *Orientis opes*] Id est, Imperium Orientis. Virgilius: 'inclementia

Divum Has evertit opes, sternitque a culmine Trojam.'

31 *Argæus*] Mons Cappadociæ equorum pernecitate celebris: Cappadocia porro, regio Asiæ minoris versus Pontum, optimis et pascuis et equis abundat.

32 *Halys*] Fluvius ex Tauro monte nascens: alluit Cappadociam, Syriam, Paphlagoniam.

Iniquo] Difficili, salebroso, arduo, abrupto.

33 *Cilix*] Taurus mons Ciliciæ, quæ est in Asia minore.

Syriæ] Hæc est regio Ciliciæ contermina.

34 *Assuetumque choris*] Syri, et præ-

Proterit imbellem sonipes hostilis Orontem. 35
 Hiuc planctus Asiæ: Geticis Europa catervis
 Ludibrio prædæque datur, frondentis adusque
 Dalmatiæ fines: omnis qua mobile Ponti
 Æquor, et Hadriacas tellus interjacet undas,
 Squalet inops pecudum, nullis habitata colonis, 40
 Instar anhelantis Libyæ, quæ torrida semper
 Solibus humano nescit mansuescere cultu.
 Thessalus ardet ager: reticet pastore fugato
 Pelion: Emathias ignis populatur aristas.
 Jam plaga Pannoniæ, miserandaque mœnia Thracum, 45

*resonantem populo gaudente. Inde fletus Asiæ nascuntur: Europa permittitur
 irrisioni et rapinæ cohortium Geticarum, usque ad terminos Dalmaticæ sylvas: tota
 terra, quacumque porrigitur inter fluentes aquas Ponti Euxini, et mare Hadriaticum,
 desolatu est, et spoliata gregibus, non cultu agricolis ullis, in speciem Libyæ ardentis,
 quæ perpetuo adusta caloribus, non potest mitescere cura humana: campi Thessali
 incenduntur bello: Pelion silet pastoribus expulsis: flamma consumit spicas
 Macedonicas. Jam regio Pannoniæ, et urbes Thraciæ, et terræ Mysorum erant*

//////////

pr.—36 *Hic* Vat. quint. *cultus* Med. tert. forte *luctus*. *Geticisque* Ambr. pr. *Geticisque* vel *gentisque* Exc. Læti. *catenis* Exc. Læti m. pr. *catenis* Thuan. *severis* Ambr. pr. *Geticisque* *Europa* *severis* Lov.—37 *prædaque* Junt. Ald. Col. lib.—38 *Dalmaciæ* quatuor Vat. Farn. Petav. pr. *Dalmaticæ* *fines* omnes Lov. *quæ* Farn. vet. Gyr. Mazar. Thuan. ambo Moret. Petav. pr. Ambr. tert. Leid. pr. a m. sec. *Ponti* vel *Poli* Moret. pr. Barth.—39 *Actiacas* marg. Morin. *Adriacas* tres Vat. Farn. *interieret* Moret. sec. a m. pr. *Hadriacis* *undis* Tholos.—41 *anelantis* Var. LL. ed. Antv. Voss. Leid. *anelantis* *libræ* Cod. Barth.—43 *culture* Med. tert.—45 *Nam* Oiscl. Put. Thuan. Petav. tert. et sec. a m. pr. Moret. sec. Med. tert. Exc. Lucens. sec. Voss. et Var. LL. ed. Anty.

NOTÆ

sertim cives Antiochiæ, quam irrigat fluvius *Orontes*, choreis et cantibus sæpius indulgebant.

36 *Hinc*] Ex hoc bello, quod Rufinus excitavit.

Geticis] Omnes ejusmodi populi non satis cogniti sub vocabulo Getarum sæpius significantur.

38 *Dalmatiæ*] Hæc regio est ad oram maris Adriatici.

39 *Hadriacus*] Vel Adriaticas, sic dictas ab urbe Adria.

41 *Anhelantis Libyæ*] Ardentis, æstu fatiscens, et præ nimio calore reddentis homines ita anhelos, ut vix

Delph. et Var. Clas.

respirare possint. Libya est regio Africæ siticulosa, arenosa, et ideo inculta.

44 *Pelion*] Hic mons seu spelæum Thessaliæ in Græcia miris pastorum cantibus personabat.

Emathias] Græciæ regio Emathia est, dicta ab Emathione Rege, fratre Memnonis: appellatur Macedonia.

45 *Pannoniæ*] Hæc est lata Europæ regio, quam a Germania Danubius separat.

Thracum] Thraces populi Græciæ vicini; immo a quibusdam in ipso Græciæ limine repositi.

Claud.

K

Arvaque Mysorum ; jam nulli flebile damnum,
 Sed cursus sollemnis erat, campusque furori
 Expositus, sensumque malis detraxerat usus.
 Heu heu, quam brevibus pereunt ingentia fatis !
 Imperium tanto quæsitum sanguine, tanto
 Servatum, quod mille ducum peperere labores,
 Quod tantis Romana manus contexuit annis,
 Proditor unus iners angusto tempore vertit.

50

Urbs etiam, magnæ quæ dicitur æmula Romæ,
 Et Chalcedonias contra despectat arenas,

55

deplorandæ: jam jactura nemini lacrymabilis, sed incursiones erant ordinariæ, et agri objecti rabiei hostium, ac consuetudo ademerat sensum in damnis. Heu! res magnæ quam levi ruunt casu! unus Rufinus, perfidus, ignavus, pessumdat brevi momento sceptrum comparatum tanto cruore, conservatum tanto cruore, quod facta mille Ductorum acquisiverunt, quod per tot sæcula Romana potestas connexuit. Urbs quoque quæ fertur fuisse rivalis Romæ ingentis, ac quæ situ est contra arenas

Nec non Pann. alt. Leid. duo Vat. Petav. pr. Jam vel Nam Oxon. pr.—46 Mæsorum Tholos. Mesorum Vat. quart. Med. sec. Mysorum vel Mæsorum Exc. Læti, missorum Voss. non ulli Vat. quart. Exc. Lucens. pr.—48 sensusque Pric. Oisel. Pat. Thuan. Mazar. Florent. et unus Heins. mali Vat. sec. Put. Florent. Mazar. Med. quart. et sec. a m. pr. Lovan. Exc. Lucens. pr. malis Exc. Lucens. sec. sensusque malus Rott.—49 Heu heu præstantiores magno numero, Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. Hehen Mazar. Leid. sec. Petav. duo. Ald. eheu al. ut Gesner. fatis vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. caussis quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti, quæ et fatis vel curis a m. sec.—51 junxere Leid. pr. Oxon. junxere vel peperere Reg.—52 armis Vat. quint.—54 ducitur Vat. pr. Exc. Lucens. pr.—55 Quæ Chalcedonias Petav. tert.

NOTÆ

46 *Mysorum*] Mysia regio est minoris Asiæ ad Hellespontum. Strabo constituit etiam *Mysos* in Europa in confinio Pannoniæ ad Danubium, putatque *Mysos* Asiaticos ab his nomen et originem traxisse. Sed hos Plinius non *Mysos* sed *Mæsos* appellat. Unde in hoc Claudiani loco nonnulli legunt *Mæsorum*.

47 *Solennis*] Incursio Barbarorum ordinaria, et assueta, fiebat veluti cum pompa et cærimonia, non furtim, sed palam et publice, ut solemne quidpiam. Et populi his malis ferendis jam erant assuefacti.

48 *Sensumque malis detraxerat usus*] Occalluerat jam omnium patientia,

et consuetudo, quæ est altera natura, effecerat, ne mala amplius sentirentur.

52 *Contexuit*] Multas scilicet urbes et provincias in unum velut corpus imperii contexuit, atque conjunxit.

53 *Vertit*] Non evertit tamen Rufinus, sed evertere tentavit, ut ipse velut denuo excitaret, atque in suo opere triumpharet, regnaret.

54 *Urbs ctian*] Constantinopolis, quæ non solum æmula, sed et postea victrix fuit Romæ, et altera Roma dicta.

55 *Chalcedonias*] Chalcedon, hodie *Scutari*, secundum aliquos; urbs olim erat ea parte Asiæ ad Bosphorum

Jam non finitimo Martis terrore movetur,
 Sed propius lucere faces, et rauca sonare
 Cornua, vibratisque peti fastigia telis
 Aspicit. Hi vigili muros statione tueri,
 Hi junctis properant portus munire carinis. 60
 Obsessa tamen ille ferus lætatur in urbe,
 Exultatque malis; summæque e culmine turris
 Impia vicini cernit spectacula campi.
 Vincitas ire nurus: hunc per vada proxima mergi
 Seminecem, hunc subito percussum vulnere labi, 65
 Dum fugit: hunc animam portis efflare sub ipsis:
 Nec cānos prodesse seni, puerique cruore

Chalcedonis, jam haud concutitur timore vicino belli, at videt proxime tadas fulgere, et tubas raudas resonare, et culmina turrium percuti jaculis contortis. Hi festinant defendere mœnia excubiis vigilantibus, illi corroborare portus navibus catenatis. Attamen barbarus ille Rufinus gaudet in urbe oppugnata, et triumphat calamitatibus; et ex culmine arcis altissime aspicit spectacula nefaria agri finitimi: aspicit nurus incedere catenatas; aspicit hunc seminecem submergi in aquas propinquas; illum, dum effugit, appetitum plagam repentinam concidere; hunc reddere animam sub portis ipsis; neque canitiem juvare senes; et gremium matris repleti sanguine infantis. Gaudium infinitum et sæpe jocus afficit Rufinum: una tristitia movet hominem,

Calcedonias Vicet. Ald. Isingr. al.—56 *morem* conjiciebat Heinsius pro *movetur*.—57 *proprios* Pat. *proprios* Tholos. *pocius* vel *propius* Vat. pr. *propius* vel *propias* Moret. pr. *sed propius sonare faces* Leid. sec. *rauca sonore cornua* Moret. sec.—59 *hic* Vat. sec. *hi* Pat. Tholos. Ambr. sec. Put. duo Petav.—60 *muros pro portus* Thuan. *portas* Exc. Voss. *murare* Lejd. sec. Exc. Gevart. *catenis pro carinis* legit Heinsius, qui ascripserat locum Ammian. Lib. xxvi. p. 349. ed. Lindenbr. sub finem: alia tamen manu notatum erat, *male*: vid. Barth.—61 *ferox unus* Heins.—62 *summaque* Vat. pr. quod maluit Heinsius. *summoque* al. ita Gesner. *e culmine* vet. Gyr. Vat. Livin. *ex culmine* Vat. pr. *a culmine* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti.—63 *spectat* Tholos. Petav. pr. cod. Delr. *certamina* Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *certamina vel spectacula* Vat. sec. Put. *spectat certamina* Vat. quart. et quint. marg. Morin. *spectacula* Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. Isingr.—64 *victas ire manus* Oisel. *junctas* vel *vinctas* Put. *victas* Med. quart. Ambr. pr. Leid. sec. Exc. Gevart. *vinctas* Oxon. sec. *manus* duo Med. duo Petav. Bonon. Tholos. Mazar. Pat. Ambr. tert. Ald. et Exc. Schott. *domus* Ambr. pr. Sched. Gud. *nurus* vel *manus* Vat. quint. Florent. Pat. Exc. Læti. *vinctus nurus* vel *victus manus* Oxon. pr. *in vada* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *cerula* Oisel. Vat. pr. et sec. *vaga* Vat. duo. *vada* vel *vagu* Vat. pr.—65 *Seminecem*, Lov. Vicet. Parm. Ald. *percussum* tres Vat. Pal. *percussum* Med. tert. *convulsum* Pric. a m. pr.—66 *hic* Med. quart. *spirare* Florent. Rott. Thuan. Med. sec. Leid. sec. Exc. Gevart. et Cod. Rhem. ed. Parm. *spirare* vel *efflare* Oxon. pr. Exc. Læti. *efflare animam* ex Capitolin. p. 34. l. 23. probat Heinsius.—67

NOTE

Thracium, e regione Byzantii seu junctis ac catenatis navibus, ne hostis Constantinopolis. propius accedat.

57 *Faces*] Tadas ardentes hostium.

63 *Spectacula*] Aspicit nimirum cer-

60 *Portus munire carinis*] Simul

tamina impia, et mala omnia, quæ

Maternos undare sinus. Immensa voluptas,
 Et risus plerumque subit: dolor afficit unus,
 Quod feriat non ipse manu: videt omnia late
 Exceptis incensa suis, et crimine tanto
 Luxuriat, carumque sibi non abnuit hostem.
 Jactabatque ultro, quod soli castra paterent,
 Sermonumque foret vicibus permissa facultas,
 Egregii quoties exisset fœderis auctor.
 Stipatur sociis; circumque armata clientum
 Agmina privatis ibant famulantia signis.

70

75

quod non ipse perculiat sua dextera: spectat undique cuncta combusta, præter sua bona, et lascivit tantis sceleribus, neque negat hostes esse jucundos sibi. Ac sponte gloriabatur, quod castra hostium panderentur sibi uni, et potestas congressuum concessa esset vicissim, quotiescumque ipse cœdatur comitatus sociis, conciliator futurus fœderis illustri: et catervæ armatæ clientum circum incedebant, obediens vexillis privatis. Ipse

//////////

Non Med. quart. unus Heins. Exc. Lucens. pr. puerique Vat. sec. puerumque Pal. Thuan. Mazar. Med. pr. duo Ambr. unus Heins. Sched. Gud. cruorem Reg. cruore vel cruorem Put.—68 fœdare Vat. sec. Pal. Oisel. Thuan. Mazar. Med. pr. unus Heins. Ambr. pr. Sched. Gud. nudare Pat. Thuan. nudare vel fœdare Put. undare vel fœdare Moret. pr. undante Farn. Heinsius conjiciebat, ‘ puerique cruore Maternos fœdante sinus.’—69 In risus Med. sec. rursus Exc. Gevart. rursus Leid. populumque pro plerumque Rott. Var. LL. ed. Antv. Et rursus pl’umque Leid. sec. inficit Pric. a m. pr. Thuan. Mazar. Exc. Cod. Rhem. afficit vel efficit Oxon. pr. inficit et emend. efficit Put.—70 faciat Med. tert. esse manus Exc. Læti.—71 Exceptis vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. Præceptis quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Præcipitis Tholos. intenta Med. sec. a m. pr.—72 casumque pro carumque Tholos. abnuit Vat. pr. vet. Gyr. Reg. Oxon. pr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. abnegat tres Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Pat. Ambr. duo et Exc. Læti. abnegat vel abnuit Pet. Oxon. sec.—73 quod soli duo Med. Reg. Put. Thuan. Mazar. Lov. Petav. tert. unus Heins. duo Oxon. totidem Leid. ambo Moret. Exc. Lucens. pr. Ald. et ed. Vicet. soli quod Vat. sec. Rott. Exc. Læti. paterent vel parabant Reg.—74 Sermonisque fuit id. Reg. commissa Farn. incert. Heins. concessa vel permissa Put. facultas Vat. pr. vet. Gyrald. et Exc. Lucens. sec. potestas alii ut Gesner.—75 actor duo Med. Heinsius conjicit ictor. funeris marg. Isingr.—76 Stipatur duo Leid. Mazar. Vat. Livin. Isingr. Stipatus Tholos. Stipatus tres Vat. Pal. Farn. Pric.

NOTÆ

suscitaverat. Sic Nero ex turri Mæcænatiæ Romæ incendium a se excitatum cernere gestiebat.

71 *Exceptis suis*] Villis, quod argumentum erat Rufinum cum hostibus fecisse fœdus, quod præter ejus villas omnia incenderentur. Secus alias de Fabio judicatum est, cujus agrum, incensis aliis, Annibal invidiose serva-

verat, eum ut Romanis suspectum redderet.

75 *Fœderis auctor*] Quoties mittentur ad fœdus persuadendum, faciendum.

76 *Clientum agmina*] Quod nimiam arguit hominis potentiam, cum stipatus clientibus incedat, quo more principes incedebant.

Ipse inter medios, ne qua de parte relinquat
 Barbariem, revocat fulvas in pectora pelles,
 Frænaque, et immanes pharetras, arcusque sonoros 80
 Assimulat, mentemque palam testatur amictu.
 Nec pudet Ausonios currus, et jura regentem,
 Sumere deformes ritus, vestemque Getarum :
 Insignemque habitum Latii mutare togæque

Rufinus, in medio, ne aliquatenus omittat morem Barbarorum, retrahit pelles fulvas in gremium, et inicitur habenas, et pharetras ingentes, et arcus stridentes, et publice ostendit animum veste. Neque homo duccens currum, et leges Italiae, erubescit usurpare turpem consuetudinem, atque indumenta Getarum. Ac leges impulse permutare vestes illustres Italiae, dolent victa a iudice pellito. Quae facies populi tum

//////////

Oisel. Exc. Læti. *armenta* vet. cd. Parm. et Exc. Læti, in quibus et *fabulantia* a m. pr.—78 *maneret* Exc. Voss.—79 *pectora* Vat. pr. Oisel. Leid. pr. Vat. Livin. Petav. pr. Exc. Læti, *pectore* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Isingr. ita Gesner. *corpora* Rott. Med. sec. *corpore* Florent. Heinsius ascripserat: 'peregrinos habitus sumere probrosum olim.' Lamprid. in Commodio, p. 49, 12. Casaub. p. 96.—80 *pharetras* vel *phaleras* Oxon. pr.—81 *Assimilat* omnes fere scripti, Exc. Lucens. pr. et Læti, ed. Parm. et Vicet. *menteque* Leid. sec. *satis* Florent. Rott. *satis* vel *pulum* Med. sec. *proclamat amictu* Exc. Lucens. sec. *amictu* vet. Gyr. *amictus* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti, *amictus* vel *amictu* Oxon. pr.—82 *Ne* Rott. *Non* Thuan. Mazar. Moret. sec. duo Ambr. *Nec* vel *Nil* Oxon. pr. *cursus* Tholos. *cultus* Vat. sec. *bellu* Put. a m. pr. *Jura tuentem* Leid. sec. Exc. Gevart. ad vulgatam tuendam ascripserat Heinsius locum Lib. II. in Eutrop. 343. et Zitzman. not. in Rutil. p. 68. *nec jura* Incert. Heins. *tenentem* Ms. Pulman.—83 *ricus* Med. sec. *ritus* vel *ricus* Reg. *vestesque* Lov. et Varr. LL. ed. Antv.—84 *togæque* quatuor Vat. Pal. Farn. Rott. Oisel. Isingr. *eoactæ* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *Getæque* Pric. Heinsius conjiciebat, et *veste Getarum Insignes habitus Latii mutare togati*.

NOTÆ

79 *Pelles*] Gentes Septemtrionales propter frigoris acerbiteriam se pellibus vestiebant.

81 *Assimulat*] Rufinus, ut Getarum gratiam aucuparetur, eorum vestes imitatus est.

Mentemque pulum] Testatur hac veste Barbara, quis sibi sit animus, barbarus scilicet, et Barbarorum causæ favens, sicque Romani Imperii proditor.

82 *Ausonios currus*] More Consulium, qui sellis curulibus in curru veeti procedebant. Alii legunt, *Ausonius curas*, id est, curas Italiae. *Regere*

jura, est regere magistratum; 'qui jura regere possint.' Digestis de Origine Juris § 13.

83 *Deformes*] Contempta patriæ consuetudine, peregrinum morem, vestesque Geticas usurpare: qua labe notatus est Alexander, quod relictis Græcis vestibus Persicas indueret: sed egregie defenditur a Plutarcho, quod hac vestium mutatione sibi hostium animos conciliaret.

84 *Insignem*] Togatam vestem scilicet, qua Romani a ceteris nationibus distinguebantur.

Mœrent pellito captivæ judice leges. 85
 Quis populi tunc vultus erat? quæ murmura furtim?
 Nam miseris nec flere quidem aut lenire dolorem
 Colloquiis impune licet. Quonam usque feremus
 Exitiale jugum? duræ quis terminus unquam
 Sortis erit? quis non funesto turbine rerum 90
 Aut tantis solvet lacrymis, quos Barbarus illinc,
 Hinc Rufinus agit, quibus arva fretumque negatur?
 Magna quidem per rura lues; sed major oberrat

erat? Quis fremitus clam? Etenim afflictis non audent etiam lugere tuto, vel mulcere ærumnas sermonibus. Hæc dicunt: Quousque patiemur servitatem detestabilem? Quis finis erit unquam calamitatis acerbæ? Quis liberabit nos a fatali tempestate miseriarum, vel a tantis fletibus? Nos, quos hinc Barbari, inde Rufinus vexat: nos, quibus terra et mare non conceduntur. Certe per campos ingens

//////////

85 *pellito captivæ* Vat. pr. *captivæ pellito* Sched. Gud. *polluto* Petav. sec. Med. sec. Incert. Heins. Marg. Isingr. *pellitæ* Farn.—86 *populis* Rott. a m. pr. Florent. Med. sec. *tum* Vat. pr. Moret. sec. Reg. Oxon. pr. *luctus* pro *rultus* conjicit Heins.—87 *Dant miseris* Leid. sec. Exc. Gevart. *Dant miseris* Med. quart. *non flere* Farn. Lov. Med. pr. ambo Moret. *non vel nunc* Pal. *dolores* Exc. Læti. *dolorem* undecim scripti et Exc. Gevart. Ald.—89 *malum* pro *jugum* Varr. LL. ed. Antv. *duræ* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *diræ* Tholos. Med. sec. Petav. pr. *quis duræ* vel *duræ nec* Lov. *qui* Oisel. Reg. duo Petav. Med. sec.—90 *Mortis* Med. sec. a m. pr. Pal. et ed. Vicet. *funesto turbine* Exc. Lucens. sec. *in tanto* vel *funesto* Oxon. pr. *funesto in turbine* reliqui scripti, item Var. LL. ed. Antv. *infesto* Pat. *nos in tanto t.* Leid. alt.—91 *Aut tantis* tres Vat. Med. tert. Ambr. pr. incert. Heins. *Aut* vel *A* Reg. *Ab* Exc. Lucens. pr. *A tantis* reliqui omnes, Exc. Pat. rec. item Gevart. et Varr. LL. ed. Antv. *solvit* Oisel. *nos barbarus* Exc. Læti a m. sec. *quas barb.* Petav. tert.—92 *arma* Lovan. *negatur* quatuor Vat. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *negantur* Reg. Pal. Pat. duo Med. unus Heins. Ambr. sec.—93 *per castra* Vat. sec. *post jura* ed. Vicet. *per rura* vel *post jura* Exc.

NOTE

85 *Pellito*] Nam pellitos seu pel- libus barbaricis indutos videre Romanos proceres, id indicium esse videbatur Imperii a Barbaris occupati.

Leges] Romanæ, a Barbaro in potestatem redactæ. Per leges, intellige Judices legum ministros, quos mutare habitum Rufinus coegerit.

86 *Murmura*] Populi afflictis fremebant, murmurabant clam, et Rufini tyrannidem detestabantur.

90 *Funesto turbine*] Quis nos liberabit a malis funestis, quæ nos, instar turbinis, vexant, rapiunt, opprimunt, suntque nobis tantarum causæ lacrymarum?

91 *Barbarus*] Exercitus Barbarorum excitus a Rufino.

92 *Quibus arva*] Quia non possumus effugere Rufini iram, neque per terram, neque per mare.

93 *Lues*] Malum et calamitas omnis, instar pestis, affligens.

Intra tecta timor. Tandem succurre ruenti
 Heu patriæ, Stilichon : dilecta hic pignora certe ; 95
 Hic domus ; hic thalamis primum genialibus omen.
 Hic tibi felices erexit regia tædas.
 Vel solus, sperate, veni. Te prælia viso
 Languescent, avidique cadet dementia monstri.
 Talibus urgetur discors Aurora procellis. 100

malum est, at metus acerbior vagatur intra domos. Auxiliare tandem patriæ, heu ! cadenti, o Stilicho: hic profecto liberi tui cari sunt : hic domus tua, hic primum fuit præsagium pro lecto tuo nuptiali. Hic Aula sustulit pro te faces fortunatas. Etiam solus adsis, expectate Stilicho : pugna torpescunt, te conspecto, et vecordia portenti arari dejicietur. Oriens turbatur his tempestatibus discordiarum. Sed

Pat. rec.—94 *Inter* Vat. sec. Ambr. pr. Moret. sec. Farn. Rott. Med. sec. Exc. Læti, ed. Parm. et Vicet. *Intra* Pric. minor Pat. *Inveni* Vat. quart.—95 *Stilicho* Vat. opt. *Stilichon* Exc. Lucens. pr. *Stilicon* incert. Heins. *delecta* Leid. pr. *dilecti hæc* Reg. *dilecti et* Vat. sec. *tua sint hæc* Florent. *sunt hæc* Med. sec. *tua sint hic* Rott. et Vat. sec. pro var. lect.—96 *thalamis* vet. Gyr. Vat. Livin. *thalami* Vat. sec. Exc. Læti, ed. Parm. Vicet. *thalamus* Rott. Thuan. Mazar. Ambr. pr. Petav. tert. Oxon. et Ald. *thalamus* vel *thalamis* Put. Petav. pr. *proprium* tres Vat. Pal. Rott. Oisel. Exc. Læti et Lucens. pr. *primum* Farn. Thuan. vet. Gyr. Vat. Livin. Med. quart. Exc. Gevart. et Lucens. sec. item ed. Vicet. marg. Isingr. *proprium* vel *primum* duo Vat. *genialibus* vel *gentilibus* Exc. Læti. *genialibus* vel *genitalibus* Reg. Put. Oxon. pr. *genitalibus* reliqui omnes, Exc. Lucens. pr. et cod. Rhem. Ald. ed. Parm. et Vicet. quod probat Heinsius, qui et ita legendum monnit apud Senecam initio Medææ : ‘Tuque genitilis tori Lucina custos.’ *primum genialibus* vel *proprium genitalibus* Vat. pr. Exc. Læti. *gentilibus* Exc. Voss. m. pr. *omne* Reg. *omen* vel *omne* Petav. item Oxon. pr.—97 *Hic tibi* fere omnes Codd. Exc. Gevart. ed. Parm. Ald. Colin. et Vicet. *Hic ubi* Varr. LL. ed. Antv. hæc al.—98 *sperare* Vat. quart. *sperare* vel *superare* Reg. Oxon. duo. *venis?* Med. quart.—99 *languescunt* Pat. *cadent* Pal. *rabidique* pro *avidique* conjicit Heinsius. *vestri* pro *monstri* Exc. Voss.—100 *dictis* pro *discors* Med. tert.

NOTÆ

95 *Patriæ*] Num Constantinopolis Stilichonis patria est? Vix credo. Patria vocatur, quia Stilicho hic habuit domum, hic duxit uxorem, ex qua liberos suscepit.

95 *Pignora*] Liberi, qui sunt velut pignora, quibus Princeps astrictus, debent magis amare patriam, ubi nati illi sunt.

96 *Primum thalamis genialibus omen*] Id est, primum auspicium felix pro lecto nuptiali. Virgilius : ‘Primumque jugarat Omnibus.’ Olim nuptiæ non celebrabantur, nisi auspiciato, seu inspectis avibus. Genialis sic dicitur

a Genio, naturæ et voluptatis Deo.

97 *Tædas*] Faces nuptiales altius attollebantur a matribus sponsarum, sicque conjugium felicius fore credebatur : δαῖς, δαΐδος, τæδα, vel fax accensa.

98 *Viso*] Laus Heroum magna est, victores extitisse, statim atque visi sunt. Notum illud Julii Cæsaris, ‘Veni, vidi, vici.’

99 *Dementia monstri*] Vecordia Rufini monstri pessimi contundetur.

100 *Discors Aurora*] Oriens vexatus discordiis, et velut tempestatibus, seu ventis contrariis agitatus.

At Stilichon, Zephyris cum primum bruma remitti,
 Et juga diffusis nudari cœpta pruinis,
 Partibus Italiæ tranquilla in pace locatis,
 Utraque castra movens, Phœbi properabat ad ortus,
 Gallica discretis Eoaque robora turmis 105
 Complexus. Nunquam tantæ ditione sub una
 Convenere manus, nec tot discrimina vocum.
 Illinc Armeniæ vibratis crinibus alæ
 Herbida collectæ facili velamina nodo :
 Inde truces flavo comitantur vertice Galli, 110

Stilicho, statim atque hyems capit mitigari Favoniis, ac montes cœperunt liberari glacie dispersa, tractibus Italiæ collocatis in pace tranquilla, promovens castra gemina, festinabat versus Solem orientem, habens vires Gallorum et Orientis, separatis agminibus. Nunquam tanti exercitus congregati sunt sub uno imperio, neque unquam tanta differentia linguarum fuit. Hinc catervæ Armeniæ capillis crispatis, habentes vestes virides collectas nodo tenui: inde Galli feroces crinibus fla-

Hic vero versus in Med. sec. manu recentiori in margine est ascriptus.—101 *Ast* Pat. Exc. Voss. *Stilicho* Vat. pr. *Stilicon* Ex. Lucens. pr. et Læti. *Stilico* Vat. sec. *remitti* vel *reverti* Put.—102 pro *nudari* Heinsius conjiciebat *viduari. capta* Exc. Voss.—103 *tuta sub pace relictis* vet. Gyr. et Exc. Lucens. sec. *relictis* Vat. Livin. Isingr. *relictis* vel *locutis* Vat. opt. Put. *tranquilla pace* Med. tert. Moret. sec.—104 pro *Utraque* Heinsius conjecerat *Ultra*, sed postea deleverat. *solus* vitiose pro *Solis* Pal. Med. pr. *ortum* Pric.—105 *discerptis* Rott. *diserptis* Med. pr. *turbis* Thuan.—106 *Amplexus* Vat. pr. Exc. Lucens. sec. *tantæ nunquam* Thuan. Pric. *nusquam* Exc. Læti m. sec. *statione* Pric. a m. pr.—107 *non tot* Pal. Med. pr.—108 *Illinc* Florent. Bonon. Med. sec. Ambr. sec. Vat. Livin. *Illic* Vat. sec. Pal. Pric. Oisel. Exc. Læti. *vibratis* vel *vibratæ* Exc. Læti. *vibratæ* reliqui Codd. magno numero, ut et Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. item ed. Vicet.—109 *Ferrida* tres Vat. duo Oxon. duo Leid. pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *Herbida* Bonon. Put. Exc. Lucens. sec. Isingr. *fervida* vel *ferbida* Vat. pr. Var. LL. ed. Antv. Helmast. *Ferrida*, *Rubea* vel *Tenuia* Ambr. pr. *Findia* et eadem manu in

NOTÆ

101 *Zephyris*] Zephyrus sen Favonius, ventus lenior qui flat ab Occidente; qui solvit frigora, flores parit. Unde dicitur quasi ζωηφόρος, sive τὸ ζῆν φέρων, *ferens vitam*. Plinio dicitur, ‘genitalis Mundi spiritus.’ Catullus: ‘Aura parit flores tepidi fœcunda Favoni.’

104 *Phœbi*] Solis, qui dicitur, φω̄ιβος, *clarus*, ceu, φῶς βλῶν, *lux vitæ*.

105 *Eoa*] Ἔως, et ἠὼς, unde Eous, Aurora, Oriens.

108 *Armeniæ vibratis crinibus*] Armenia est Asiæ regio, in qua milites

habebant crines vel natura crispas vel ferro vibratos.

Alæ] Sunt hic cohortes militum.

109 *Herbida velamina*] Vestes ad colorem viridem, herbarum instar, accedentes. Apud Romanos hoc vestis genus erat pauperiorum.

110 *Flavo vertice Galli*] Galli dicti a colore candido, nam γάλα *lac* significat. Quæ appellatio Gallorum comprehendebat et Germanos, quibus flava sen ‘aurca cæsaries’ tribuitur.

Quos Rhodanus velox, Araris quos tardior ambit ;
 Et quos nascentes explorat gurgite Rhenus ;
 Quosque rigat retro perniciosior unda Garumnæ,
 Oceani pleno quoties impellitur æstu.

Mens eadem cunctis, animique recentia ponunt 115
 Vulnera : non odit victus, victorve superbit.
 Et quamvis præsens tumor, et civilia nuper
 Classica, bellatrixque etiam nunc ira caleret,
 In ducis eximium conspiravere favorem.

ventibus stipantur, quos Gallos Rhodanus celer, quos Araris lentior circum alluit, et quos Rhenus in aquis experitur nascentes, et quos aqua velocior Garumnæ aspergit, rediens, quotiescumque agitur fluctu pleno Oceani. Una voluntas est omnibus : et corda deponunt injurias recentes : victus non irascitur victori : non victor insultat victo. Ac licet iracundia tumens, et bella civilia, et odium quoque bellicum modo incenderetur, tamen consenserunt in gratiam ductoris egregii. Non dissimi-

 margine Florida Pat.—111 Quos Rhodanus velox Bonon. ambit Rodanus Tholos. annis pro Araris Med. tert. *pigrrior* Ambros. sec.—112 nascentes vel *miscentes* Thuan. *vertice* pro *gurgite* Med. tert. *Rhemis* Vicet.—113 *ligat* Florent. Prie. Oisel. Pat. *ligut* vel *rigat* Vat. sec. Med. sec. Lov. Thuan. Mazar. Moret. alter. eadem varietas mox vs. 148. *tetro* Pal. *Garinæ* marg. Morin. *Garunnæ* Vat. pr. Farn. *Garonæ* Rott. *Garunnæ* Vat. sec. *Garannæ* Med. sec. Ambr. pr. Exc. Cod. Rhem. *Girannæ* Ambr. pr. *Garannæ* vel *Cuyci* Med. tert. Heinsius conjiciebat legendum, Quos *Liger* et retro *pernicior* unda *Garunnæ*.—115 *cunctas* Exc. Gevart. *poscunt* pro *ponunt* Exc. Læti a m. sec.—116 *victorque* Thuan. Ambr. pr. duo Leid. Exc. Gevart. *victorve* vel *victorque* Pat.—117 *præceps* conjicit Heinsius, ut supra. *præceps audacia* lib. 1. 34. et q. *petulans animis c. marg.* Isingr. *timor* Farn. Florent. Pat. Thuan. Leid. pr. Moret. pr. *tumor* vel *timor* Moret. sec. *tumorem* et *iram* sæpe conjungi monuit Heinsius, et provocavit ad vs. 7. Deprec. ad Hadr. ubi reponebat, 'Me tumor incautus, me lubrica duxerit ætas.' pro *dolor*. et firmabat loco Capitolin. in *Pertinace* pag. 58. l. 7. 'Sed cum Tausius quidam in iram et tumorem milites adduxisset,' ita enim omnino legendum, ut et vidit Salmas. vulgo *timorem*.—118 *bellatrix* sine copula Vat. pr. Oxon. pr. Leid. sec. *tunc* Moret. sec. Exc. Gevart. *maneret* Thuan. *natura* pro *nunc ira* Var. LL. ed. Antv.—119 *eximii* Vat. duo, Oxon. duo, Reg. et Petav. pr.

NOTÆ

111 *Rhodanus, Araris, Garunnæ*] Fluvii Galliæ notissimi.

112 *Et quos nascentes*] Accolæ Rheni solebant infantes recens natos fluvio imponere, ut si frigidum fluvium paterentur, pro legitima sobole agnoscerentur.

115 *Recentia ponunt vulnera*] Milites Stilichonis, etsi patria differunt, non differunt voluntate; iis eadem est mens; et injurias deponunt, quibus nuper exulceratus fuerat eorum

animus. Injuriam dicuntur vulnera, quia ut vulnus lædit corpus, ita et injuria animus: *ξίφος τιτρώσκει σώμα, τὸν δὲ νοῦν ὕβρις.*

116 *Non odit victus*] Qui vicerant cum Stilichone, non insultant victis: nec victi odere victores.

117 *Præsens*] Iræ durantis atque adhuc tumentis reliquæ.

Civilia classica] Tubæ, bella: signum pro re signata.

Haud aliter Xerxen toto simul orbe secutus 120
 Narratur rapuisse vagos exercitus amnes,
 Et telis umbrasse diem, cum classibus iret
 Per scopulos, tectumque pedes contemneret æquor.
 Vix Alpes transgressus erat, nec jam amplius errat
 Barbarus, adventumque tremens, se cogit in unam 125
 Planitiem, tutoque includit pascua gyro.
 Tum duplicem fossam, non exsuperabile vallum

liter exercitus comitatus Xerxen una ex omni Imperio dicitur exhausisse fluvios errantes, et obscurasse Solem jaculis, cum volaret per saxa cum navibus, et pedes incedens sperneret mare opertum ratibus. Vix Stilicho superaverat Alpes; et jam exercitus Barbarorum non vagatur amplius, et timens accessum Stilichonis congregat se in planitiem, et claudit pascua circulo securo. Deinde construit fossam geminam, vallum inexpugnabile, palis infixis, et bobus interfectis, opponit vehi-

extremum pro eximium Ambr. tres Petav.—120 Xerxen tres Med. Reg. Bonon. Mazar. duo Ambr. tres Petav. Xerxem Vat. sec. Oisel. Xersen Leid. duo. tanto Med. sec. m. pr.—121 potasse pro rapuisse Exc. Læti. feros amnes Pric. annes vel axes Oisel.—122 vibrasse Petav. pr. umbrasse vel vibrasse Reg. Oxon. pr. Exc. Læti, et ed. Parm. umbrasse sedecim alii, Excerpt. Lucens. sec. et ed. Vicet.—123 tectus duo Vat. contexeret Oxon. sec. Put. cum cerneret Thuan. Mazar. Oisel. Exc. Pat. rec. et Cod. Rhem.—124 Alpes Exc. Læti. egressus erat Exc. Lucens. sec. non jam Exc. Læti.—125 adductumque Var. LL. ed. Antv. Exc. Voss. timens duo Vat. Rott. Put. Florent. duo Med. Ambr. sec. Petav. pr. Moret. sec. Exc. Gevart. et Lucens. sec. tremens Reg. Thuan. Vat. duo, Oisel. duo Oxon. Leid. pr. Exc. Voss.—126 tutoque Exc. Læti. tantoque Oisel. totoque tres Vat. Pal. Tholos. Med. pr. unus Heins. tutoque vel tortoque Oxon. pr. excludit Med. pr. unus Heins. unus Barth. Leid. et Exc. Gevart. in Petav. pr. pro glossa ascriptum erat. sic infra, 'Finibus exiguis vallis conclusa tenebas.'—127 Tunc Med. quart. Mazar. Ambr. pr.

NOTE

120 *Xerxen*] Regem potentissimum Persarum in Asia, numero militum prope infinito fluvios exhaurientem.

Toto orbe] Vastissimo Imperio, quod Xerxes regebat: sic dicitur orbis Gallicus, pro Gallico Imperio.

121 *Rapuisse*] Exhausisse propter immensam copiam hominum equorumque.

122 *Telis umbrasse*] Aiebant Persas telorum multitudine solem obscurare, unde jocos Spartani ejusdem: 'Melius in umbra pugnabimus.'

123 *Per scopulos*] Xerxes dicitur æquasse montem Athon, et velis pervium fecisse.

Æquor] Hellespontum, quem Xerxes ponte navium junxit, atque trajecit; et per quem postea victus cymba effigit.

125 *Barbarus*] Exercitus prope Constantinopolim a Rufino evocatus formidat advenientem Stilichonem; etsi vix Alpes superasset. Adeo formidabile erat nomen Stilichonis.

126 *Pascua*] Ad pabula equis subministranda.

127 *Vallum asperat*] Vallum munit palis acutis atque asperis per alternos sen geminos ordines, hinc inde dispositis; et in medio sub specie muri, planstra constituit tecta pellibus bonum. Id etiam a Carolo Magno

Asperat alternis sudibus, muriq̄ue locata
 In speciem cæsis obtendit plaustra juvencis.
 At procul exsanguis Rufinum perculit horror : 130
 Infectæ pallore genæ : stetit ore gelato
 Incertus peteretne fugam, veniamne subactus
 Posceret, an fidos sese transferret in hostes.
 Quid nunc divitiæ, quid fulvi vasta metalli
 Congeries, quid purpureis effulta columnis 135

cula constituta in formam muri. Sed longe terror pallens percussit Rufinum; vultus deformatur pallore: facie gluciata constitit, dubitans, an capesseret fugam? An victus peteret pacem, an transiret ad hostes sibi sociatos? Quid tum opes prosunt Rufino? Quid cumulus immensus flarentis metalli? Quid domus elata columnis rubris, et ædificia sublata ad cælum prosunt? Discit riam exercitus Stilicho-

Petav. pr. Leid. sec. *duplicem fossam* Vat. pr. et Livin. *duplici fossa* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *bellum pro vallum* Vat. sec.—128 *locata* Reg. Thuan. Exc. Gevart. et Lucens. sec. marg. Isingr. Ald. *locata* vel *locatum* Vat. pr. Petav. pr. *locatum* habent reliqui omnes, item Exc. Læti et Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. Heinsius conjiciebat *locato*.—129 *In speciem* Med. tert. a m. sec. *In specie* sedecim alii. *ostendit* Pat. Oisel. Leid. sec. Exc. Gevart. *obtundit* Lov. *claustra* incert. Heins. Vicet. Vien. *claustra* vel *plaustra* Exc. Læti.—130 *error* Rott. Pat. Lov. a m. pr. Exc. Gevart. Exc. Voss.—131 *Infestæ* Reg. Leid. pr. *Infecto* ed. Parm. *Infectæ* vel *Infecto* Exc. Læti. *pallore* duo Vat. Exc. Lucens. sec. *pallore* vel *terrore* Put. *terrore* reliqui scripti triginta fere, Exc. Læti, Lucens. pr. et Gevart. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. et ed. Vicet. *ore gelato* Florent. Med. sec. *stat corde gelato* Tholos.—132 *veniamne* duo Med. duo Ambr. Reg. Thuan. Mazar. Leid. pr. duo Petav. Lov. et Exc. Gevart. *veniamque* Vat. pr. Oxon. pr. *veniamre* Vat. sec. Pal. Farn. Pric. Put. Oxon. sec. *subactus* Exc. Lucens. sec. *fugatus* ed. Vicet.—133 *an* Leid. sec. *aut* Florent. *an* vel *aut* Put. *attonitos sese* an Petav. pr. *fidos* Leid. sec. Pat. Exc. Gevart. *fidos* vel *tantos* Vat. pr. a m. sec.—134 *Quid dant* vel *nunc* Morct. sec.—135 *porphireis* Exc. Læti. *præfulsa* Pric. *effulsa* Ald. *columnis* Vat. pr. Pat. Ambr. sec. Exc. Læti et Lucens. sec. *columnis* vel *metallis* Put. *metallis* triginta alii, Exc. Lucens. pr.

NOTÆ

factum esse nonnulli memoriæ prodiderunt.

129 *Cæsis juvencis*] Pellibus taurorum occisorum.

130 *Exsanguis horror*] Terror red-dens Rufinum pallidum et exsangnem. Effectus ponitur pro causa, sic dicitur ‘pallida mors,’ quæ homines red-dit pallidos.

131 *Ore gelato*] Ore pallenti et frigido corpore, ob scelerrum conscientiam, metumque Stilichonis.

133 *Fidos sese transferret in hostes*] An transiret in hostes, quos sua perfidia patriam prodens sibi fidos effecisse putabat.

134 *Fulvi metalli*] Auri congestus acervus.

135 *Purpureis columnis*] Columnis e marmore coloris puniceæ, seu rufi, rubri. Quod intelligendum de opere Byzantino structuræ admirabilis, quod exstructum est a Rufino.

Atria, prolataeve juvant ad sidera moles?
 Audit iter, numeratque dies, spatioque viarum
 Metitur vitam: torquetur pace futura,
 Nec recepit somnos, et sæpe cubilibus amens
 Excutitur, pœnamque luit formidine pœnæ. 140
 Sed redit in rabiem, scelerumque immane resumit
 Ingenium, sacrasque fores prædivitis aulæ
 Intrat, et Arcadium mixto terrore precatur:
 Per fratris regale jubar, per facta parentis
 Ætherii, floremque tui te deprecor ævi, 145
 Eripe me gladiis: liceat Stilichonis iniquas

nis, supputat dies, et metitur vitam intervallo itineris: vexatur pace ventura, neque admittit soporem, et frequenter mente captus excitatur lecto, penditque supplicium, timore supplicii. At resumit furorem solitum, et repetit crudelem propensionem ad crimina, atque ingreditur limina augusta Regiæ locupletissimæ, et rogat Arcadium metu mixto, dicens: Per sidus Regium Fratris, per gesta Divi Patris, et florem ætatis tuæ, rogo te, libera me ab ensibus. Permittatur mihi effugere minutiones injustas Stili-

Sched. Gud. et ed. Vicet. male. nam præcessit.—136 *prolatæne* duo Vat. *prolectæque* Vat. sec. *valles* pro *moles* Pat.—137 *Audet* Oisel. *vias* Pat. Leid. sec. Exc. Gevert. *spatiumque* Bonon.—138 *peste* duo Vat. *pace* Exc. Lucens. sec.—139 *Nec* Pric. Rott. *Non* Farn. *repetit* Exc. Cod. Rhem.—140 *tulit* pro *luit* Tholos.—141 *in* vel *ad* Tholos. *rabiem* Vat. pr. Med. quart. Pat. vet. Gyr. Leid. sec. Vat. Livin. Exc. Gevert. et Luc. pr. ed. Parm. Isingr. *faciem* duo Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Florent. Put. Mazar. Thuan. Bonon. Tholos. duo Ambr. tres Petav. totidem Med. duo Heins. Exc. Læt. et Lucens. sec. item ed. Licet. *faciem* vel *rabiem* Put. duo Lat. *faciem* vel *facinus* Reg. *resolvit* Tholos.—143 *immixto* magna pars Codd. Exc. Læti et Lucens. sec. Oxon. Ald. Colin. *mixto* Med. quart. Exc. Lucens. pr.—144 *fata* Thuan. *facta* plurimi Codd. Exc. Gevert. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. ed. Parm. et Vicet. —146 *Erime* Put. a m. pr. unde Heinsius legit *Exime*. *Stilichonis* Vat. pr.

NOTÆ

137 *Spatioque viarum*] Metitur, judicatque tantum se distare a morte, quantum ipse a Stilichone distabat.

138 *Pace*] Quam Stilicho redditurus erat Orienti.

140 *Pœnamque*] Magisque torquetur, quia magis timet, conscius suorum criminum. Petronius: 'Dii Deæque quam male est extra legem viventibus! Quod semel meruerunt, semper expectant.'

141 *Redit in rabiem*] Rufinus prima fronte territus, de sceleribus non cogitabat, sed mox redit ad rabidam

scelerum consuetudinem, resumitque crudelem, et ad crimina propensum animum, quem exuisse videbatur.

142 *Prædivitis aulæ*] Intelligit secretissimum Arcadii Imperatoris thalamum, ut ostendat Rufini omnia penetrantis potentiam.

144 *Regale jubar*] Exquisita adulatio Honorii, per quem, velut per astrum, obtestatur.

Parentis ætherii] In æthere seu cælo jam consecrati. Vid. v. 3. supra.

Evitare minas, in nostram Gallia cædem
 Conjurata venit. Quicquid ligat ultima Tethys,
 Extremos ultra volitat gens si qua Britannos,
 Mota mihi. Tantis capiendi credimur armis? 150
 Tot signis unum petitur caput? unde cruoris
 Ista sitis? geminum cœli sibi vindicat axem,
 Et nullum vult esse parem: succumbere poscit
 Cuncta sibi: regit Italiam, Libyenque coërcet:
 Hispanis Gallisque jubet: non orbita Solis, 155

chonis. Gallia conspirans in cladem nostram properat: id omne, quod mare extremum constringit, siqua natio vagatur trans Britannos ultimos, excitata est contra me. Nos tradimur comprehendendi tantis exercitibus? Unus homo lacessitur tot vexillis? Unde ista venit cupiditas sanguinis? Stilicho tribuit sibi Orbem duplicem, et neminem patitur esse purem sibi. Petit omnia subijci sibi: gubernat Italiam, et reprimit Libyam: imperat Hispanis, et Gallis. Non via Solis circumscri-

//////////

Stiliconis Vat. sec.—147 *erassisse* Incert. Heins. *minas* Vat. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *manus tres* Vat. Pal. Farn. Rott.—148 *redit* vel *venit* Put. *rigat* Vat. pr. et Vat. Livin. ita Gesner. *legit* Petav. sec.—149 *volitat gens ultra* Tholos. duo Vat.—150 *Nota* Ald. Junt. Colin. *Vota* Tholos. *tatis* Pat. *tantis* Petav. tert. Ambr. pr. *digni* Petav. pr. a m. sec. Ald. *dignis* Pal. Rott. Reg. Thuan. Bonon. Tholos. Lov. et Petav. sec. a m. pr. duo Med. duo Ambr. totidem Heins. Var. LL. ed. Antv. *tantis* vel *dignis* Rott. a m. sec. Oxon. pr. Leid. pr. Exc. Læti. *digni capiendis* vel *tantis capiendi* Exc. Pat. rec. Heinsius recte notaverat, τὸ *dignis* natum esse, ex voce *signis* in versu seq. *credimur* Put. Petav. pr. *tradimur* vel *credimur* Reg. Oxon. pr.—151 *nostrum* Thuan. *petimur* Ambr. pr.—152 *Tanta sitis* Pric. *Stilico* Med. sec. ed. Parm. *Stilicon sibi* Exc. Læti. *cœli sibi* Vat. sec. Farn. Lov. Moret. sec. Leid. pr. duo Oxon. Exc. Cod. Rhem. et Gevart. Var. LL. ed. Antv. et Ald. *sed cœli jam* Vicet. et marg. Isingr. *vindicat* ambo Moret.—153 *poscit* vel *credit* Rott. [NB. deest hic versus in Vicet. editione.]—154 *Libyamque* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Exc. Læti. *Libyamque* Oisel. Mazar. Leid. pr. Oxon. pr. et Ambr. Lov. Petav. sec. Var. LL. ed. Antv. *Libyenque* Ambr. tert.

NOTÆ

148 *Ligat*] Constringit glacie. Alii legunt, *rigat*, nec male.

Tethys] Est Tēthÿs, Tēthÿōs, et Thētÿs, Thētÿdōs: hæc nympha marina mater Achillis; illa mater Nympharum maris, seu Nereidum. Hic sumitur pro mari.

149 *Volitat*] Vagatur; alludit ad Britannorum vitam vagam et erraticam.

150 *Mota mihi*] Hoc est, *contra me*. Alias significat, *pro me*. Ut, *tibi militat ather*, id est, *pro te*.

152 *Arem*] Axis pertinet ad rotas: transfertur ad polos, quibus cœlum verti dicitur: imo et ponitur pro orbe et regione: hic *geminus axis* significat utrumque orbem, utrumque Imperium Orientis et Occidentis.

155 *Gallisque jubet*] Apud Cicero-nem et alios ejus sæculi auctores *Jubeo* non jungitur cum dativo sed cum accusativo et infinitivo; ut, 'jubeo te bene sperare,' &c. Contra Claudianus in hoc loco, et Cornelius Tacitus Ann. lib. VIII. 'quibus jusse-

Non illum Natura capit : quascumque paravit
 Hic Augustus opes, et, quas post bella recepit,
 Solus habet : possessa semel non reddere curat.
 Scilicet ille quidem tranquilla pace fruatur :
 Nos premat obsidio ? quid partem invadere tentat ? 160
 Deserat Illyricos fines ; Eoa remittat
 Agmina ; fraternas ex æquo dividat hastas ;
 Nec sceptri tantum fueris, sed militis, hæres.
 Quod si dissimulas nostræ succurrere morti,

bit illum, non Orbis universus. Quascumque divitias hic Imperator Theodosius cumulavit, et quas resumpsit post prælia, unus Stilicho possidet : nec satagit restituere res semel occupatas. Nimirum ille Stilicho potiatur pace placida : nos obruamur obsidione ? cur conatur occupare hæreditatem tuam ? relinquat provincias Illyricas : reddat catervas Orientis ; partiatur æqualiter exercitus fraternos, neque tu sis, o Arcadi, successor tantum imperii, sed et exercituum. Quod si fingis auxiliari

pererrat Pal. Med. pr.—158 nec Vat. pr. sibi pro semel et curæ Ambr. pr. et Sched. Gud.—159 Scilicet Moret. sec. a m. sec. Si licet Rott. in pace Pal. Heinsius conjiciebat, tranquilla ut pace fruatur. fruatur Farn. Med. sec. Exc. Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet. fructur Pal. Florent. Bonon. Mazar. Petav. tres, item tres Med. Oxon. pr. duo Leid. totidem Ambr. et Heins. Pat. Lov. Oisel. Vat. tres, item Vat. Livin. Exc. Læti, Gevart. cod. Pulman. et Lucens. pr. fruatur vel fructur Reg. Put.—160 premat Farn. Florent. Thuan. Bonon. Pat. tres Petav. quatuor Med. unus Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. premet Vat. Livin. Tholos. Mazar. Incert. Heins. tres Ambr. premit ed. Isingr. et Gryph. premit vel premet Vat. pr. m. pr. premat vel premet Put. in voce obsidio mendum subesse suspicatur Heinsius. quam parte duo Vat. quid vel qui Oxon. pr. quis Oisel. pacem Exc. Pat. rec. parem cod. Claver. spartem Isingr. partem Tholos. Florent. Ambr. tert. partem sc. nostram Gloss. Med. sec. Heinsius ascripserat locum Capitolin. in Pertinace p. 54. l. 13. 'a partibus remotus est.' vid. Casaubon. p. 103. et Salmas. p. 125. de partibus Scaliger ad Manil.—161 Ægea Exc. Voss.—162 alas legit Heinsius.—163 cepti Exc. Voss. fueris sed tantum Thuan. fueris tantum triginta Codd. Exc. Læti, Gevart. Voss. et Lucens. pr. ed. Vicet. Parm. Junt. Colin.—164 dissimulus duo Vat. Exc. Læti et Lucens. sec. dissimulas vel dissimules Oxon. pr.

NOTÆ

rat, ut resisterent : et Livius, ' aliis bellum jussum erat.'

Non orbita] Stilichonis potentia non iisdem, quibus Sol, limitibus circumscribitur.

160 Partem] Partem hæreditatis tuæ, scilicet Imperium Orientis.

161 Illyricos] Illyria est vasta regio supra sinum Adriaticum.

Eoa] Orientis. Supra sæpius de

hac voce.

162 Hastas] Vel exercitus per hastam signatos ; vel sceptrum, quod Græci vocant σκήπτρον, hastam, qua Reges olim innitebantur : σκήπτρον, ἀπὸ τοῦ σκῆπτρεσθαι, inniti.

163 Hæres] Alii deducunt ab hærendo : aliis heres ab hero, qui dominus est : Scaligero heres dicitur, ut ἥρως.

Nec prohibere paras : Manes et sidera testor, 165
 Hæc cervix non sola cadet : miscebitur alter
 Sanguis, nec Stygias ferar incomitatus ad umbras,
 Nec mea securus ridebit funera victor.

Hæc ubi : dictatur facinus ; missusque repente,
 Qui ferat extortas invito Principe voces. 170

Interea Stilichon jam lætior hoste propinquo,
 Nec multo spatii distantibus æquore vallis,
 Pugnandi cupidas accendit voce cohortes.
 Armeniis frons læva datur ; per cornua Gallos
 Dexteriora locat. Spumis ignescere fræna, 175
 Pulveris extolli nimbos, lateque videres
 Surgere purpureis undantes anguibus hastas,

cladi nostræ, nec accingis te impedire illam : juro per inferos et per astra : hoc caput non unum deicitur : cruor alius confunditur cum meo, neque ego ibo ad tenebras infernas, non stipatus ; neque victor tutus irridebit mortem meam. Postquam Rufinus dixit hæc verba : epistola facinorosa dictatur ; et statim orator missus est, qui reportet verba Stilichoni expressa ab Imperatore nolente. Interim Stilicho jam gaudens hoste propiore, et vallis non remotis magno intervallo campi, inflammat sermone suo caterras avidas dimicandi. Frons sinistra traditur Armeniis ; collocat Gallos per partes dexteræ. Cerneret habenas accendi spumis, cerneret nubes pulvereas levare, et vexilla tumentia rubris serpentibus circum attolli, ac cælum

reliqui *dissimules*, nec non Exc. Lucens. pr. ed. Vicet.—167 *feror* Ambr. tert. undas Vat. pr. et Livin. undas vel umbras Florent.—168 *ridebit securus* Farn.—169 *Hic* ed. Parm. et Vicet. *Hoc* Reg. Pal. Petav. tres Med. [NB. ab hoc versu incipit Vat. tert.] *dictatum* Med. sec. a m. pr. *ditatur* Exc. Lucens. pr. *vitatur* Thuan. ed. Vicet.—170 *extortas* ed. Vicet. *invito* Thuan. *inviso* Pal. Med. pr. et sec. a m. pr. cod. Barth. *injuncto* Oisel. *invito* vel *inviso* Put. Vat. tert. *leges* pro *voces* Incert. Heins.—171 *Stilico* Vat. sec. *Stilicho* Vat. pr. *Stilichon* Petav. sec. Exc. Læti.—172 *Non* Med. pr. *spatiis* Bonon. Exc. Læti m. sec. *spatiis distantes* Med. sec. et Petav. sec. a m. pr. *distantibus* vel *distantes* Put. Vat. tert. a m. pr. *ralle* Bonon. *valli* Pal. Med. pr. Rott. cod. Barth.—174 *pars* Lov. *frons* vel *pars* Med. sec.—175 *Exteriora* Ambr. pr. *levat* vel *locat* Moret. sec.—176 Heinsius legit *attolli*, *nimbos* vel *nubes* Vat. tert. *longeque* Rott. Florent. *alteque* Sched. Gud. *lateque* reliqui, ut et Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet.—177 *sugere* Leid. pr. pro *surgere* Heinsius conjiciebat *fervere*. et ascripserat Lib. IV. Cons. Hon. 545. *anguibus* Oisel. Med. sec.

NOTE

167 *Stygias*] Infernas, a Styge fluvio inferorum, qui dicitur ἀπὸ τοῦ στυγείν, *odisse*, quasi sit fluvius odii.

169 *Dictatur facinus*] Rufinus dicit epistolam, qua mandatur Stilichoni cedat partibus Arcadianis, sed quia contra voluntatem Imperatoris est

hæc epistola, facinus et crimen est.

171 *Lætior hoste propinquo*] Gaudens se ad hostes propius accedere : in quo videtur herois magnanimitas.

172 *Vallis*] Palis erectis et vallum propinquum ostendentibus.

177 *Hastas*] Hastis superimposita

Serpentumque vago cœlum sævire volatu.
 Implet Thessaliam ferri nitor, antraque docti
 Cornipedis, teneroque amnis reptatus Achilli, 180
 Et nemus Cætæum radiat: clamore nivalis
 Ossa tonat, pulsoque fragor geminatur Olympo.
 Intumuit virtus, et lucis prodigus arsit
 Impetus: haud illos rupes, haud alta vetarent
 Flumina: præcipiti stravissent omnia cursu. 185
 Si tunc his animis acies collata fuisset,
 Proditâ non tantas vidisset Græcia cædes:
 Oppida semoto Pelopeia Marte vigerent:

furere volatu erratico draconum. Fulgor armorum replet Thessaliam; et caverna Centauri eruditi, et fluvius ad quem Achilles infans repisit, et sylva Cætæa resplendet: Ossa frigida resonat murmure, et strepitus duplicatur Olympo impulso. Fortitudo militum aucta est, et ardor non parcens vitæ incaluit. Non saxa retinerent illos, non fluvii profundi: dejecissent cuncta cursu rapido. Si tum exercitus conjixisset cum his militibus animosis, Græcia prodita non asperisset tantas clades:

//////////

m. pr.—178 *servire* Farn. Petav. tert. Exc. Læti m. pr. cod. Delr. *sævire* vel *servire* Oisel.—180 *raptatus* Oisel. Med. quart.—181 *Ætneum* Vat. sec. Exc. Cod. Rhein. *Ætneum* Leid. *Enthneum* Med. sec. *æthereum* Vat. quart. Pal. Rott. Med. pr. Pat. Tholos. unus Heins. *Ætheum* vel *æthereum* Oxon. pr. *radiat* omnes fere scripti, Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *resonat* vulg.—182 *sonat* duo Vat. Ambros. sec. Leid. sec. Exc. Gevart. *tonat* vel *sonat* Oxon. pr. Med. sec. tres Petav. *trenit* vel *tonat* Pnt. Heinsius ascripserat locum II. de Rapt. Proserp. 173. ‘Siculæ tonnere cavernæ.’ ut ibi Oxon. pr. et Voss. vid. Lib. III. de Rapt. 396.—183 *Et tumuit* Pal.—184 *haud ulla* Oxon, pr. *aut alta* duo Vat. Farn. Pric. Rott. Florent. *aut—aut* Leid. sec. Barth. *retarunt* Leid. sec. Med. quart.—185 *æquora* pro *omnia* Leid. sec. Exc. Gevart.—186 *Si tunc his* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *His si tunc* Vat. Livin. *Quod si tunc* Vat. pr. Pat. et Moret. pr. Barth. *collecta* Thuan. Var. LL. ed. Antv. *fuissent* Bonon. Var. LL. ed. Antv.—187 *audisset* Ambr. pr. *judisset* Tholos. *cades* Vat. pr. vet. Gyr. Mazar. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *classes* Vat. quart. *clades* vel *classes* Vat. quint. *cades* vel *clades* Petav. tert.—188 *semoto* vel *submoto* tres Vat. Pal. Rott. *vigerent* vel *fuissent* Moret. pr. Heinsius conjiciebat *virerent*. *fuissent* cod.

NOTE

vexilla undantia serpentibus in purpura depictis.

178 *Cœlum sævire*] Propter agitationem vexillorum depictos dracones habentium, videas cœlum sævire, vel potius credas serpentes volantes per cœlum seu per aërem sævire.

179 *Thessaliam*] Græciæ regionem, in qua antrum erat Chironis Centauri, qui edocebat Achillem, natum in eadem Thessalia, ad fluvium Sperchium

forte.

181 *Cætæum*] Cæta, Ossa, Olympus, sunt totidem montes Thessaliæ.

186 *Acies*] Si exercitus Barbarorum pugnare ausus fuisset cum animosis Stilichonis militibus, urbes Græciæ starent.

187 *Proditâ*] A Rufino, qui Barbaros in Græciam immiserat.

188 *Oppida Pelopeia*] Urbes Peloponnesi; hæc sic dicitur a Pelope

Starent Arcadiæ, starent Lacedæmonis arces :
 Non mare fumasset geminum, flagrante Corintho, 190
 Nec fera Cecropias traxissent vincula matres.
 Illa dies potuit nostris imponere finem
 Cladibus, et sceleris causas auferre futuri.
 Invida, pro, quantum rapuit Fortuna triumphum !
 Inter equos, interque tubas mandata feruntur 195
 Regia, et armati veniunt ductoris ad aures.

urbes Peloponnesi florent, bello remoto, urbes Arcadiæ et Spartæ remanent. Mare duplex non fumasset, Corintho ardente, non catenæ crudeles rapuissent mulieres Athenienses. Illa dies potuit facere finem calamitatum nostrarum, et tollere semina criminis futuri. Pro qualem sors zelotypa ademit victoriam! mandata Imperatoria afferuntur inter equos, inter clangorem tubarum, et accedunt ad aures

Barth.—189 *arces* dno Med. Ambr. sec. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *agri* vel *arces* Vat. pr. Put. Oxon. pr. *agri* reliqui fere omnes, Exc. Gevart. et Var. LL. ed. Antv.—190 *flagrasset* Ambr. sec. *fumante* Vat. sec. Oisel. Mazar. Thuan. Exc. Cod. Rhem. *fragrante* Vat. pr. *fumante* vel *flagrante* Put. Oxon. pr. *firmante* vel *fumante* Florent.—191 *Non duo* Vat. Pal. Farn. *Non* vel *Nec* Oxon. pr. *male pro fera* Ambr. tert. *Cecropidas* Pat. *Cecropias* Lovan. *Cecropiæ* Vat. pr. m. pr. *Cycropias* ambo Moret. *transisset* Thuan.—192 *Ille* Med. pr. unus Heins.—193 *Cladibus* Pal. Moret. sec. Med. pr. a m. sec. *præferre* pro *auferre* Vat. tert. m. pr. *futuris* Vat. pr. Pric. *futuras* Pal. Med. pr. Moret. sec.—191 *pro!* Vat. pr. Put. qui et *tantum* pro *quantum* exhibet. *removet* Pric. Rott. *potuit* Oisel. *potuit* vel *rapuit* Vat. sec. *rapuit* vel *removet* Put. Oxon. sec.—196 *Regia* omnes scripti, Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. et ed. Vicet. *Regis* Isingr. Gryph. codd. Palman. *armatas* Rott. *armati* Leid. pr.—

NOTE

Tantali filio, quasi *νήσος*, *insula Pclopis*. In Peloponnesum nempe Stilicho appulerat, auxilium daturus Achaïæ; et inde fugavit Barbaros. Stilicho tamen et Rufinus ambo affecabant Imperium; hic sibi, ille filio: hic gentes Barbaras accivit; ille fovit. De Stilichone Claudianus laudator dissimulat.

189 *Lacedæmonis*] Urbs nobilis est in Laconia, parte Græciæ; dicitur et Sparta. Tunc viris et armis destituta capta est.

190 *Corintho*] Corinthus est urbs inter dno maria in Istmo Corinthiaco: unde dicitur, 'Corinthus bimaris.' Hæc urbs tum prodicione Ce-
 rontii periit, ex Zosimo.

Delph. et Var. Clus.

191 *Cecropias*] Sic dicuntur a Cecrope Atheniensium Rege, in Attica. Nam debes intelligere matres Atticas, quæ captivæ fuerunt. Etenim tum Athenæ diu obsessæ, nec tamen captæ sunt.

193 *Sceleris causas*] Illa dies, qua Stilicho Græciam intravit, potuit extinguere causas *sceleris*, id est belli scelesti, quod Rufinus excitaverat accitis Barbaris. Hos enim Stilicho superasset, nisi a pugna mandatis Arcadii a Rufino extortis deterritus fuisset.

195 *Interque tubas*] Equis ad pugnam paratis, tubisque signum caucibus.

Claud.

L

Obstupuit: simul ira virum, simul obruit ingens
 Mœror: et ignavo tantum licuisse nocenti
 Miratur: dubios anceps sententia volvit
 Eventus, peragat pugnas, an fortia cœpta 200
 Deserat. Illyricis ardet succurrere damnis:
 Præceptis obstare timet: reverentia frangit
 Virtutis stimulos. Hinc publica commoda suadent,
 Hinc metus invidiæ. Tandem indignatus ad astra
 Extollit palmas, et ab imo pectore fatur: 205
 Numina Romanis necdum satiata ruinis,
 Si juvat imperium penitus de stirpe revelli,

Ducis Stilichonis tenentis arma. Ille obstupefactus est. Iracundia pariter, pariter tristitia magna invadit virum, et obstupescit sontem inertem tantum potuisse. Animus ejus dubius volutat exitus incertos: an perficiat bellum, an relinquat incœpta generosa? flagrat mederi cladibus Illyricis: veretur non obedire Imperiis. Veneratio ejus in Arcadium hebetat stimulos fortitudinis: hinc utilitas publica suadet: inde timor invidiæ dissuadet: tandem iratus tollit manus ad cœlum, et velut suspirans ab alto corde, sic loquitur. O Dii, nondum saturati malis Romanis, si placet vobis Imperium Romanum destrui funditus ab ipsis fundamentis, si

//////////

197 *Obstipuit* Med. sec. Reg. Lov. Exc. Læti et Lucens. pr. ora Pric. ipse Ambr. pr. ira vel ora Florent. Med. sec. *ducem horruit* Pat.—198 *tonanti pro nocenti* Leid. sec. Exc. Gevart.—199 *mirantur* Med. pr. *miratur* Med. sec. a m. pr. *dubios* tres Vat. Pal. Rott. Oisel. *dubiosque* Pric. Thuan. *solvit* Vat. pr. et Med. pr. a m. pr.—200 *facta duo* Vat. Rott. Oisel. Florent. duo Med. Thuan. Mazar. Moret. pr. Ambr. sec. cod. Barth. *cœpta tres* Vat. Pal. Farn. Pric. *facta vel cœpta* Vat. tert. Put. Moret. sec.—201 *differat* Thuan. *differat vel desinat* Rott. *Illyricis* Exc. Læti. *Illicitis* Vat. sec. *audet concurrere* Med. sec. a m. pr. *cumpis* Pat.—203 *damna pro commoda* Thuan. Pric.—204 *odium invidiæ* Florent. m. pr.—205 *Extendit* Vat. quart.—206 *Lumina* Tholos. *necdum* Vat. pr. Moret. sec. Exc. Lucens. sec. *nondum tres* Vat. Farn. *numquam* Exc. Pat. rec. *nondum vel necdum* Exc. Læti.—207 *penita* Barth.—208 *sidera*

NOTE

197 *Ira*] Quod cogatur parere mandatis a Rufino extortis: mœror quod non audeat succurrere miseris. Simul Stilicho miratur tantum licuisse nocenti Rufino, ut obtinuerit tam pernicioosa mandata.

201 *Illyricis*] Illyria olim vastissima continebat Dalmatiam, Pannoniam, Valeriam, Noricum, Cretam, Achaïam, Mæcedoniam, Thessaliam, Epîrum, &c. Unde per *Illyrica* *damna* intelliges vastatam Græciam. Porro Honorii socer futurus Stilicho Il-

lyricum sub ditione Rufini ab Alarico positum recuperare voluisset.

202 *Reverentia*] In principem Arcadium.

204 *Ad astra extollit palmas*] Vestustissima orandi consuetudo: Virgilius, 'Ingemit, et duplices tendens ad sidera palmas.'

206 *Satiata*] Dii nondum contenti malis Romanorum. Virgilius de Junone: 'Mca numina tandem Fessa jacent, odiis aut exsaturata quievi.'

Uno si placuit deleri sæcula lapsu,
 Si piget humani generis; prorumpat in arva
 Libertas effræna maris, vel limite nullo 210
 Devius errantes Phaëthon confundat habenas.
 Cur per Rufinum geritur? procumbere mundum
 Hoc auctore pudet. Mediis revocamur ab armis,
 (Pro dolor!) et strictos deponere cogimur enses.
 Vos, arsuræ urbes, perituraque mœnia, testor: 215
 Cedo equidem, et miserum permitto casibus orbem.
 Flectite signa, duces: redeat jam miles Eois.
 Parendum est. Jaceant litui: prohibete sagittas,

visum est everti sæcula uno motu, si tædet vos gentis hominum; licentia vesana maris effundatur in campos; aut Phaëthon aberrans a via recta misceat fræna vagantia. Quare id fit per Rufinum? Probrosus est orbem labefactari ab hoc auctore: o tristitiam! retrahimur a medio bello, et cogimur abjicere gladios districtos. Vos appello, o oppida incendenda, et muri subvertendi: equidem recedo et relinquo mundum afflictum fortune: o Ductores, vertite vexilla: milites Orientis jam revertantur. Obediendum est: tubæ sileant: retinete tela, ignoscite hosti propinquo, Rufinus

vel sæcula Lov.—209 arma Rott. Thuan. arva vel arma Pnt.—210 Tempestas vesana Vat. pr. Tempestas insana Vat. Livin. nullo tres Vat. Pal. Farn. Oisel. Exc. Læti, justo duo Vat. vet. Gyr. Pric. Med. sec. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. nullo vel justo Rott. Florent. nullo vel certo Ambr. pr.—211 Pheton Lov. ambo Moret. Triton Vat. pr. m. pr. arenas pro habenas Vat. quint. —212 urgemur Exc. Lucens. sec. unde Heinsius conjiciebat *terimur. confundere mundum* Vat. tert. m. pr.—213 actore Rott. Farn. Florent. Med. sec. Petav. sec. Exc. Cod. Rhem. revocatur vet. Gyr. revocamur vel revocatur Vat. pr.—214 pra! proh dolor! astrictos Leid. Pnt. Ardor et adstrictos Vat. Livin. Ardor et adstrictos vel Pro pudor et strictos Vat. pr. adstrictos etiam exhibent Pat. et Leid. sec. Heinsius ascripserat locum lib. i. in Entrop. vs. ult. *reponere* Med. quart. *depellere* Lov.—216 Credo Med. sec. m. sec. promitto Oisel. committo Med. tert. promitto vel permitto Pnt. cludibus quatuor Vat. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti, casibus vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Luceus. sec. marg. Isingr. casibus vel cludibus Vat. pr. hostem marg. Isingr.—217 Eois Med. tert. Pnt. Bonon. Tholos. duo Petav. Ambr. tert. incert. Heins. Eois vel Eous Reg. duo Oxon. Eous decem alii, Exc. Læti et Pat. rec. in Petav. tert. et Pnt. post miles erat *τελεία στιγμή.*—218 Parendum est Vat. sec. Exc. Læti et Lucens. sec. Parendum absque est Petav. pr. duo Ambr. Parendum vel Parcendum Vat. pr. Parcendum est reliqui omnes, ut et Exc. Gevart. Lucens. pr. et ed. Vicet. litui taceant Oxon. pr. jaceant Vat. quint. prohibere

NOTE

208 *Deleri sæcula*] Amitti fructum *φάεθων, ardens.*
 tot annorum, totque sæculorum, in 217 *Miles Eois*] Milites Orientis
 condendo Romanorum Imperio. redeant in regiones suas: ἡὼς, et ἑὼς,
 211 *Phaëthon*] Filius Solis, qui *Aurora*, unde *Eous*, qui ad Auroram,
 equis errantibus mundum incendit: seu Orientem spectat. Vel forte,

Parcite contiguo, Rufinus præcipit, hosti.

His dictis, omnes una fremuere manipuli : 220

Quantum non Italo percussa Ceraunia fluctu :

Quantum non madidis elisa tonitrua Coris :

Secernique negant, creptaque prælia poscunt ;

Insignemque ducem populus defendit uterque,

Et sibi quisque trahit. Magno certatur amore, 225

Alternamque fidem non illaudata lacessit

Seditio, talique simul clamore queruntur :

jubet. Post hæc verba Stilichonis, omnes catervæ simul murmuraverunt, tantum quantum Ceraunia saxa non feriuntur undis maris Ausonii: quantum fulmina non emittuntur Cauris pluviis. Et hæc catervæ nolunt separari: ac repetunt facultatem ademptam pugnæ. Atque populus geminus purgat Ducem illustrem Stilichonem, et unusquisque tribuit sibi. Certatim contenditur benevolentia mutua: ac tumultus non vituperandus excitat fidem utriusque, atque una conquærantur tali

//////////

Vat. quart. Heinsius legit *cohibete*.—219 *Parcere* Exc. Lucens. sec. *Rufinus id imperat* Pat. et Ald. *orbi* Put. et Ambr. sec.—220 *sonuere* Moret. sec. *infremuere* Pric. *cecidere* Oisel.—221 *illisa* quatuor Vat. Rott. Oisel. *elisa* vet. Gyr. Ambr. tert. Exc. Lucens. sec.—222 *Cauris* Exc. Læti. *choris* Var. LL. ed. Autv. [in Pal. Tholos. Ambr. tert. Med. quart. et Vat. quint. versus 222. legitur ante 221.]—223 *Secretumque* cum Glossa i. e. *recessum*. Moret. sec. *Secretumque* vel *Secernique* Vat. tert. hic vero versus deest in Vicet. edit. *erectaque* pro *creptaque* Rott. Ambr. sec. Exc. Gevart.—225 *petit* unus pro var. lect. *amore* duo Ambr. Exc. Pat. rec. *amore* vel *honore* duo Vat. Reg. Mazar. Leid. pr. Oxon. sec. Lov. Petav. pr. *honore* tredecim alii.—226 *alternantque* Vicet. Parm. Colin. *illaudanda* legit Heinsius, quod est in Ambr. sec. *lacessit* Exc. Læti, *recessit* Rott. *quiescit* ed. Vicet. Parm. Colin.—227 *que-*

NOTE

redeat miles Eous; id est; *redeat miles in mollitiam, qualis est populum Orientis.*

219 *Rufinus præcipit*] Nihil certe ad invidiam Rufino conciliandam potentius: cum hujus imperio, etiam pulcherrima incæpta relinquere oporteat.

221 *Quantum non Ceraunia*] Murmurantium catervarum fremitus superabat murmura fluminis, et fluctuum Ceraunia verberantium. Ceraunia autem sunt saxa Epiri in Græcia, crebris fulminibus ob altitudinem percuti solita: unde dicuntur, ἀπὸ Κεραυνῶν, a fulmine: sed et verberantur fluctibus maris Ionii, quod et Ausonium et Italum appellatur.

222 *Coris*] Seu *Cauris*, ‘Semper frigora spirantibus,’ ex Virgilio. *Caurus* autem Græcis ἀργέστης ventus est, qui flat ab Occasu Solstitiali.

223 *Secerni*] Nolunt separari a se invicem, sed repetunt facultatem pugnandi, Rufini fraude sibi ereptam.

224 *Populus uterque*] *Populus* ex Imperio gemino, Arcadii scilicet et Honorii, collectus, contra Rufini fraudes defendit seu purgat Ducem Stilichonem, et ad suas quisque partes eum trahit. Milites enim Orientis abeuntes, eum capiunt habere Ducem: contra milites Occidentis eum sibi tribuunt.

227 *Seditio*] Tumultus laudabilis

Quis mihi nudatos enses, quis tela lacertis
 Excudit, et solvi curvatos imperat arcus?
 Quisnam audet leges vibrato imponere ferro? 230
 Inflammata semel nescit mitescere virtus.
 Jam mihi barbaricos sitientia pila cruores
 Sponte volant, ultrixque manus mucrone furenti
 Ducitur, et siccum gladium vagina recusat.
 Num patiar? semperne Getis discordia nostra 235
 Proderit? en iterum belli civilis imago!

murmure: Ecquis extorquet mihi gladios districtos? Ecquis jacula ex manibus, ac jubet arcus intentos remitti? Ecquis audet ferre leges nobis enses nudos habentibus? fortitudo semel incensa non potest mitigari. Jam pila acida sanguinis Barbarorum evolant ultro ex meis manibus, et dextra vindex impellitur gladio sævienti, ac vagina rejicit ense aridum. An ego feram? An dissensiones nostræ usque utiles erunt Getis? Ecce rursus species pugnae civilis! Quare separas exer-

//////////

runtur vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. Læti, *moventur* Vat. pr. Thuan. ed. Vicet. Parm. *moventur* reliqui omnes, item Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. Lect. ed. Antv. Ald. Junt. Colin.—228 *laudatos* Var. LL. ed. Antv. *pila* vulgo.—230 *leges vibrato* Vat. pr. Exc. Lucens. sec. et Vat. Livin. Isingr. Claver. Raphel. *stricto leges ceteri* Codd. pr. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. Ald. ed. Parm. et Vicet. *leges stricto* unus cod. et Isingr.—231 *mansuescere pro mitescere* Pat.—232 *Jamjam* Vat. tert. Rott. Pal. Exc. Læti et ed. Parm. Isingr. *Jamjam* vel *Jam mihi* Florent. *Jam mihi* reliqui magno numero, Exc. Gevart. Lucens. pr. Sched. Gud. Var. LL. ed. Autv. Ald. Lovan. et ed. Vicet. *pila* Exc. Læti et Lucens. sec. *tela* Vat. quart. Pal. Put. Reg. Thuan. Ambr. pr. item Oxon. Var. LL. ed. Antv. et ed. Vicet. Isingr. *pila* vel *tela* Rott. *cruorem* Pat.—233 *ultrixque* Exc. Læti, Put. et ed. Parm. *utroque* quinque Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. Moret. sec. Leid. pr. Lov. duo Oxon. Ald. Isingr. et Var. LL. ed. Antv. *utroque* Leid. sec. et Exc. Gevart. *ultrixque* vel *utroque* Florent. *furentis* Mazar. Petav. sec. Oisel.—235 *Num* ed. Parm. *Nun* Vat. pr. Vicet. *Non* quatuor Vat. Pal. Pric. Rott. Oisel. Ald. Isingr. Colin. Gryph. *Num* vel *Non* Petav. pr. Vat. Livin. Exc. Læti, *semperque* Exc. Voss.—236 *Proderit* vel *Proditur* Vat. tert.—237 *dividis* Thuan.

NOTE

excitatur inter militem Arcadianum, et Honorianum, uter habeat Ducem Stilichonem: sicque ambo alternatim certant, suamque in illum et fidem et benevolentiam vicissim certatimque ostendunt.

231 *Mitescere*] Alii legunt, *frigescere*, ut sit oppositio inter flammam et frigus.

Virtus] Virtutis nomine Poëtae fortitudinem intelligunt, immo et Oratores. 'Virtuti Cnei Pompeii quæ

potest par oratio inveniri?' Cicero pro lege Man. n. 29.

234 *Ducitur*] Manus ipsa quæ ducit impellitque gladium, ab ipso gladio duci impellique videtur pro aviditate pugnae.

Siccum gladium] Aridum, cruoris expertem.

235 *Getis*] Populi Scythiæ: sumuntur pro tota Scythia, pars pro toto.

Quid consanguineas acies, quid dividis olim
 Concordes aquilas? non dissociabile corpus,
 Coniunctumque sumus. Te, quo libet ire, sequemur.
 Te vel Hyperboreo damnatam sidere Thulen, 240
 Te vel ad incensas Libyæ comitabor arenas.
 Indorum si stagna petas, rubrique recessus
 Æquoris, auriferum veniam poturus Hydaspen:
 Si calcare Notum, secretaque littora Nili

citus cognatos, quare separas Aquilas quondam amicas? Sumus unum corpus simul iunctum, non separabile. Sectabimur Te, o Stilicho, quocumque placet. Sequar Te, o Stilicho, aut ad Thulen constrictam glaciæ Boreali: sequar te, aut ad arenas ardentis Libyæ: si eas in Oceanum Indiæ, et fines remotos maris Orientis; adveniam bibiturus Hydaspem aureum. Si imperes me proterere Austrum, et ripas

Exc. Læti et Lucens. sec. *dividet* Vat. quint. Lov. *dividit* vel *dividis* tres Vat. *dividit* viginti alii, Var. LL. ed. Antv. et ed. Vicet.—239 *Coniunctumque* Exc. Læti. *Coniunctique* Vat. quint. *quo* Thuan. *quo* vel *qua* Reg. *qualibet* alii triginta, Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Ald. et Var. LL. ed. Antv. *sequemur* Exc. Læti, *sequamur* Reg. Rott. Mazar. Petav. sec. Ambr. tert. Oxon. sec. m. pr. Exc. Voss. Vicet.—240 *Hyperboreo* marg. Morin. *Hyperborean* Var. LL. ed. Antv. *damnatum* Vicet. *Thylen* duo Ambr. Exc. Læti, *Tylen* duo Leid. *Tylen* Moret. sec. duo Vat. *Thylen* duo Vat. Oisel. Lov. *Thylen* sedecim alii.—241 *in accensas* Thuan. *in incensas* Tholos. Leid. pr. m. sec. *comitamur* Rott. Pric.—242 *stagna* vel *signa* Vat. pr. *petis* Thuan.—243 *æquoris* Pulmanni liber, quem in edit. Antv. litera C in margine notatum Moret esse putavit Heinsius, qui eadem litera Moret. pr. designaverat. *bibiturus* Pat. *Idaspem* Lov. *Hydaspen* Med. pr. *Hydaspen* viginti alii, Exc. Lucens. pr. et ed. Vicet.—244 *Notum* vel *locum* Oisel. *noscere* pro *litora* Moret. sec. cum glossa, *litora s.* item Vat. pr. m. pr. unde Heinsius corrigebat *poscere*, propter vocem *Litoris* in versu priore, ut videtur, quia has voces ducta lineola conjunxerat.—

NOTE

237 *Consanguineas*] Cur exercitus Orientis et Occidentis, quorum multi inter se amicitia et affinitate conjuncti erant, cur Aquilæ seu signa olim amica separantur?

238 *Dissociabile*] Horatius: 'Oceanò dissociabili.'

Corpus] Sumus unum et idem corpus, ut sub aliis Imperatoribus; hoc est duo exercitus Orientis et Occidentis sub unius tantum auspiciis pugnare volunt, et a se invicem non separari, idque ob amorem suum in Stilichonem.

240 *Hyperboreo*] Frigore vehementi, quod videtur esse supra Bo-

ream, non tamen ultra, quia Boreas flat a Polo Arctico extremo Mundi fine.

Damnatum Thulen] Constrictam ac velut damnatum glaciæ: toto enim hyberno tempore aiunt ibi Solem non videri.

241 *Libyæ*] Regionis ardentis, arenosæ, et siticulosæ in Africa.

242 *Rubri æquoris*] Rubri a radiis Solis Orientis.

243 *Hydaspen*] Fluvium aureis arenis insignem in Asia.

244 *Calcere Notum*] Calcere Regiones Noto seu Austro subjectas, hoc est, regiones Meridianas.

Nascentis jubeas, mundum post terga relinquam ; 245
 Et quocumque loco Stilichon tentoria figet,
 Hic patria est. Dux inde vetat: desistite, quæso,
 Atque avidam differte manum. Cadat iste minacis
 Invidiæ cumulus. Non est victoria tanti,
 Ut videar vicisse mihi: vos, fida juvenus, 250
 Ite mei quondam socii. Nec plura locutus,
 Flectit iter; vacuo qualis discedit biatu
 Impatiens remeare leo, quem plurima cuspis
 Et pastorales pepulerunt igne catervæ ;
 Inclinatque jubas, demissaque lumina velat, 255
 Et trepidas mœsto rimatur murmure sylvas.

recedentes Nili Orientis, linquam orbem post terga mea. Et Stilicho collocabit tabernacula quacunquē in terra, hic patria est mea. Princeps Arcadius inde prohibet, ait Stilicho, rogo vos, desinite, et reseruate dextras cupidas cædis. Accrui iste livoris submitatur. Victoriā non tanti facio, ut videar superare, pro me. Vos juvenes fideles olim commilitones mei, abite. Neque dicens plura verba, detorquet riam; sicut leo indignans redire, abit, ore vacuo, quem leonem tela multa et turbæ pastorum expulerunt flammis. Et ille demittit villos, ac tegit palpebris oculos submissos, et scrutatur nemora tremētia fremitu tristi. Cum

//////////

245 *annum terga* Exc. Lucens. sec.—246 *Stilichon* Exc. Læti et Lucens. pr. *Stilico* Vat. sec. *figat* Exc. Lucens. pr. *ponet* Put. Pal. Med. pr. mms Heins. —247 *Hæc patria est* Vat. pr. item Livin. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet.—248 *Atque quidem* Vicet. *cadit* Thuan. *ille* Vat. pr. Tholos. Florent. Ambr. pr. Sched. Gud. *inde* Vat. *quint. minantis duo* Vat. Leid. m. pr.—249 *cumulus* vel *stimulus* Reg. Oxon. pr.—251 *Ite mihi* Rott.—252 *Flectit* duo Vat. Moret. sec. *Flexit* vel *Flectit* Vat. pr. *descendit* Put. Mazar. Leid. pr. item Moret. Vat. sec. Petav. tert. *discessit* Florent.—253 *qua pro quem* Bonon.—254 *repulerunt* Reg. Pal. Med. pr. Oxon. pr. et Leid. *ire catervæ* Med. tert.—256 *trepido mæstas* Med. sec. *ripas* duo Vat. Leid. pr. Petav. pr. Oxon. *silvas* vel *ripas* Reg. Heinsius conjicit *rupes*, qui ascripsit locum de B. Gild. vs. 357.—

NOTE

245 *Nili nascentis*] Ultra lacum *Dambea*, in Africa; vid. in Cons. Prob. v. 38.

Post terga relinquam] Etiam ultra mundum ibo pro Stilichone.

249 *Invidiæ cumulus*] Qua velut gravatus sum, et cui hoc Rufini facto cumulus accessit: vel *cadat cumulus invidiæ*, o Milites, quam in nos attraheremus, si contra Arcadii mandatum pugnaremus: vel *cumulus invidiæ*, qua me gravat Rufinus, sponte con-

cidet. Ceterum ut a Claudiano dicitur *invidiæ cumulus*, sic a Cicerone dicitur, ‘tempestas et moles invidiæ.’

250 *Vicisse mihi*] Ut videar velle pugnare et vincere ad gloriam mihi comparandam.

254 *Ignæ*] Ignis valde infestus est leoni.

256 *Trepidās sylvas*] Quasi sylvæ timeant leonem: vel petit *sylvas trepidas*, hoc est, passu trepido aut celeri.

Ut sese legio vidit disjuncta relinqui,
 Ingentem tollit gemitum, galeasque solutis
 Humectant lacrymis; pressamque morantia vocem
 Thoracum validos pulsant suspiria nexus. 260
 Tradimur, heu, tantumque sequi prohibemur amorem,
 Exclamant, spernisne tuas, Dux optime, dexteras,
 Quas tibi victrices toties Bellona probavit?
 Nos adeo viles? adeo felicior axis
 Hesperius, meruit qui te rectore teneri? 265
 Quid nobis patriam, quid clara revisere tandem
 Pignora, dilectosve juvat coluisse penates?
 Te sine dulce nihil. Jam formidata tyranni

exercitus separatus aspexit se deseri, emittit magnum gemitum, et aspergit galeas fletibus obortis, ac singultus, cohibentes vocem compressam, distendunt fortes juncturas loricarum. Ah! prodimur, et vetamur comitari Ducem tam amabilem, vociferantur; an contemnitis dexteras tibi, Dux fortissime, tam fideles, quas Bellona toties experta est superantes pro te? nos sumus tam abjecti? An terra Occidentalis est adeo faustior, quæ mereatur administrari a te gubernatore? Quid recens penates patriam nobis? Quid tandem juvat revisere dulces liberos, et habitare domos jucundas? Absque te nihil est jucundum: jam injuria timenda Tyranni Rufini

257 vidit legio Pat. Vat. sec. Leid. sec. Ald. Exc. Gevart. disjuncta Vat. Livin. conjuncta Leid. sec. Exc. Gevart. distincta vel disjuncta Exc. Læti. —258 solutas Thuan. Pal.—259 Humectant Vat. quart. Petav. pr. Exc. Lucens. sec. Humectat Vicet. ita Gesner. Bipont.—260 Thoraca Oisel. Thoracum vel Thoracem Reg. Thoracis Pulm. nexus suspiria pulsant Moret. sec.—261 Trahimur Rott. Tradimur vel Prodimur Moret. pr. sed in Moret. sec. Prodimur pro glossa ascriptum, quod probatum Heinsio. speruimur ed Claver. quantumque Rott.—262 spernisne Vat. pr. Put. vet. Gyr. Moret. sec. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. spernesne marg. Isingr. tradisne quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. dexteras vel turmas Reg. Oxon. pr.—263 probavit Exc. Læti et utriusque Lucens. probavit marg. Mor. paravit octo alii et ed. Vicet.—265 meluit Exc. Voss.—267 dilectosve Vat. sec. dilectosque Pat. Moret. sec. dilectosne Vat. quart. Oxon. pr. penates vel parentes Put.—268 non form. Rott. nunc Florent. te Med. tert. formidanda Exc. Læti, formidata vel formidanda

NOTÆ

- 257 *Legio*] Exercitus Orientis separatus ab exercitu Occidentis. Occidua.
 260 *Thoracum pulsant nexus*] Id Adeo felicior] Ita et Cicero: 'Per dexteram te istam oro, quam Regi Deiotaro hospes hospiti porrexisti: istam, inquam, dexteram, non tam in bellis et in præliis, quam in promissis et fide firmiorem.'
 261 *Tantum amorem*] Tantum Ducem Stilichonem, causam amoris nostri.
 264 *Axis Hesperius*] Terra vel tractus Occidentalis, ab Hespero stella 267 *Penates*] Sunt Dii domestici: sæpius usurpantur pro ipsa domo.

Tempestas subeunda mihi : qui forte nefandas
 Jam parat insidias : qui nos aut turpibus Hunnis, 270
 Aut impacatis famulos præstabit Alanis.
 Quanquam non adeo robur defecerit omne,
 Tantave gestandi fuerit penuria ferri.
 Tu licet occiduo maneat sub cardine Solis,
 Tu mihi dux semper, Stilichon ; nostramque vel absens 275
 Experire fidem : dabitur tibi debita pridem
 Victima : promissis longe placabere sacris.
 Tristior Hæmoniis miles digressus ab oris

toleranda est mihi: qui Tyrannus forsam jam struit mihi dolos nefarios: qui nos tradet servos tuturos vel Hunnis deformibus, vel implacabilibus Alanis. Etsi non adeo vis cuncta elanguit, neque tanta est necessitas armorum tractandum. Tu, o Stilicho, quanquam eris in regione Occidentali Solis, tu eris mihi usque ductor; et etiam absens probabis fidelitatem nostram. Hostia devota tibi jam dudum mactabitur pro te. Sedaberis e longinquo sacris pollicitis. Milites mestiores discedentes ex terra Thessalia, continebant tractus Macedonum, et acce-

//////////

Vat. pr.—269 *subjecta pro subeunda Tholos. formidanda potestas Tiranni* Vat. sec.—270 *imperat* Med. quart. *exurias* Vat. sec. m. pr. *Hunni* duo Vat. Put. Bonon. Tholos. Pat. et Petav. pr.—271 *impacatis* Florent. Thuan. duo Med. et Vicet. *implacatis* reliqui magno numero, Exc. Gevart. Lucens. sec. Ald. Vicet. Colin. et ed. Parm. *præbebit* Vat. pr. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *properabit vel præstabit* Med. tert.—272 *defecerat* Farn.—273 *Tantave tres* Vat. Reg. Mazar. Bonon. Lov. Leid. sec. Vicet. Parm. *gestati* Exc. Lucens. sec. *ferri?* Reg.—274 *occidui* Med. sec. quod probat Heinsius. *cardine cæli* Leid. pr. *culmine* ed. Vicet. *cardine* Exc. Lucens. sec. *cæli* Vat. sec. Farn. Pric. Oisel. Thuan. vet. Gyr. Mazar. Moret. sec. Exc. Lucens. sec. ed. Vicet. *solis vel cæli* Vat. pr. et tert. *cardine solis vel culmine cæli* Exc. Pat. rec.—275 *Tu dux es Stilico semper* Moret. sec. *Stilichon* Exc. Lati. *Stilico* Vat. sec. *Stilicon* Petav. sec. deerat hic versus in Leid. sec.—276 *perdita pro debita* Med. sec. m. pr.—277 *longe* quinque Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *longum* Med. sec. et sic legit Heinsius. ita Gesuer. Bipont.—278 *Tristiui*

NOTÆ

269 *Tempestas*] Injuria, contumeliæ, mores turbulentæ, et tempestati obruenti similes.

270 *Turpibus Hunnis*] Hunni et Alani populi Scythiæ. Attila Rex Hunnorum Romanos vocabat servos suos. *Turpes Hunnos* supra describit Claudianus in Ruf. lib. 1. vs. 327. Ceteram de Hunnis fabulæ narrantur, eos esse animalia minuta, tetra, quibus facies horrendi nigroris; immo esse non facies, sed ossa, et puncta potius, quam oculos.

* 272 *Quanquam non adeo*] Non tanta exigua animi vis nobis est, non tanta armorum penuria, ut sineremus nos; Rufino tradi Hunnis et Alanis duccendos.

273 *Penuria*] Non eo nos penuria et paupertas adegerunt, ut vellemus remanere sub Rufino.

276 *Debita victima*] Rufinus scilicet immolabitur. Heroum iræ victimis placabantur.

278 *Hæmoniis*] Hæmonia vel Æmonia, sic dicta ab Æmo monte, vel

Tangebatur Macetum fines, murosque subibat,
 Thessalonica, tuos. Sensu dolor hæret in alto 280
 Abditus, et tacitas vindictæ præstruit iras :
 Spectaturque favens odiis locus, aptaque leto
 Tempora : nec quisquam tanta de plebe repertus,
 Proderet incautis qui corda minantia verbis.
 Quæ non posteritas, quæ non mirabitur ætas 285
 Tanti consilium vulgi potuisse taceri,
 Aut facinus tam grande tegi ? mentisque calorem

debant ad tua mania, o Thessalonica. Tristitia pressa in corde profundo infixæ est, ac præparat ultioni indignationem silentem. Locus opportunus odio exercendo expectatur, et tempus commodum morti inferendæ. Neque ullus inventus est in tanta juvenum turba, qui divulgaret sermones minaces dictis imprudentibus. Qui non obstupescerent posteri, quæ non sacula, consilium tantæ multitudinis sileri, aut factum tam magnum occultari potuisse ? et fervorem animi non frangi colloquio

Lov. m. pr. Hæmoniis Vat. pr. digressus Exc. Lucens. pr. progressus Exc. Pat. rec. ed. Parm. et Vicet. arcis duo Vat. Petav. pr.—279 Macedum tres Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Macetum duo Vat. Pal. Med. pr. unus Heins. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. terras pro fines Pat. Vat. sec. m. pr.—280 Thessalonica Mazar.—281 ambitus Med. pr. tacitus Thuan. Tholos. præstitit Farn.—282 odio Pal. Florent. Pat. Lov. Med. pr. unus Heinsii. odium Med. quart. odii Ald. Colin. leto vel roto Vat. quint.—283 neu Med. tert. nec Vat. Livin. quisquam est Vat. tert. Med. quart. de tanta Vat. tert. Pric. Moret. sec. de tanta est Moret. pr. plebe quatuor Vat. Pal. Farn. Rott. Oisel. pube vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. quod probatum videtur Heinsio, qui ascripserat locum de bell. Gild. vs. 416. ita Gesner. Bipont. pube vel plebe Pnt. locutus pro repertus Oisel.—284 proderit duos Moret. Thuan. Ambr. sec. incert. Heins. ed. Vicet. minacia Pric. Pat. micantia Vat. pr. m. pr.—286 consilium Farn. consilii Med. pr.—287 mortisque cod.

NOTE

ab Æmone Deucalionis filio, sumitur pro Thessalia Græciæ regione. Ovid. 'Æmonis Æmonio Laodamia viro,' id est, Protesilao Thessalo principi.

279 *Macetum*] Macetia et Macedonia sunt unum et idem, vel Macea est pars Macedonia.

280 *Thessalonica*] Urbs primaria Macedonia, vulgo *Salonichi*, S. Pauli epistolis colonestata. In hac, Rufini crudelis instigatione Theodosius, ob magistratus violatos ira percitus, civium stragem edidit. Hinc ab Amrosio Mediolani Præsule, templi aditu prohibitus, nec admissus est prius, quam et penitentiam egerit,

et lege caverit, ut capitales sententiæ ante trigesimum diem ratæ non haberentur. Lex postea salutaris Antiochiæ. Hanc enim, ob raptatam in seditione Flaccillæ Augustæ statuatam, everti jusserat : sed legis suæ mora placatus, et voce sancti Eremite monentis, ne propter mulieris imaginem, tot Dei imagines perderet, urbi pepercit.

286 *Taceri*] Ecquid enim remanet occultum, quod ad notitiam multitudinis pervenit?

287 *Mentisque calorem non rumpi*] Fervidum de occidendo Rufino propositum non violari, rumpi etiam in-

Non sermone viæ, non inter pocula rumpi?
 Æqualis tantam tenuit constantia turbam:
 Et fuit arcamum populo. Percurritur Hebrus, 290
 Deseritur Rhodope, Thracumque per ardua tendunt,
 Donec ad Herculei perventum nominis urbem.
 Ut cessisse ducem, propius venisse cohortes,
 Cognita Rufino: magna cervice triumphat,
 Omnia tuta ratus, sceptrumque capessere fervet, 295
 Et conjuratos accendit voce clientes:
 Vicimus, expulimus. Facilis jam copia regni.
 Nullus ab hoste timor: quid enim? quem poscere solum

itineris, non inter bibendum? Constantia eadem tot replevit catervas! Et hoc occultum plebi extitit. Hebrus peragratur, Rhodope relinquitur, et eunt per altos montes Thraciæ, donec perveniunt ad oppidum dictum de nomine Herculis. Postquam notum est Rufino ductorem Stilichonem recessisse; et catervas suas advenisse propius: superbit elato capite, credens cuncta esse secunda, atque ardet usurpare sceptrum, inflammatque sermone clientes simul conspirantes; sic dicens, Superavimus, eiecimus hostes: jam potestas imperii facilis est mihi: nullus metus

//////////

Barth. colorem Bonon. dolorem Med. quart. incert. Heins.—288 Nec Lov. Ambr. pr. rumpit Reg.—289 turmam Pric. mentem Vat. tert. a m. pr. unde Heinsius conjiciebat gentem.—290 Hæmus Med. sec. Exc. Lucens. sec. et sic legit Heinsius. Æmus vet. Gyr. Hæmus vel Hebrus Vat. tert.—292 pervenit Ambr. sec. perventum est Vat. tert. Florent. Pat. Thuan. Rott. Med. sec.—293 propius Farn. cohortem Ambr. tert.—294 ter voce Med. quart. virtute vel cervice Med. sec.—295 intus pro ratus ed. Vicet.—296 accendit Oxon. pr. ostendit Vat. sec. Oisel. Tholos. Mazar. Petav. sec. ambo Moret. Exc. Pat. rec. affatur Pal. Med. pr. unus Heins. hortatur quatuor Vat. Farn. Pric. Rott. ostendit vel hortatur Lov. hortatur vel accendit Vat. pr. Oxon. sec. ostendit vel accendit Reg. conjuratos cohortes duo Med. Bonon. Ambr. pr. Var. LL. ed. Antv. conjuratos cohortes vel conjuratos clientes Med. sec. Put. Lov.—298 quid enim Oisel. Heinsius conjicit, quid enim? qui vincere solum Horruit, hunc tanto munitum milite vincat? vincere quinque Vat. Pal. Farn.

NOTÆ

ter pocula, et a multitudine quæ sæpius nescit dissimulare.

290 Hebrus] Fluvius Thraciæ. Rhodope, mons ejusdem Thraciæ.

292 Herculei nominis urbem] Hæraclæam, urbem Thraciæ, vel Constantinopolim, quam Hercules comitis sui Byzantis memoriæ dedicasse dicitur.

293 Cohortes] Barbarorum, quos Rufinus acciverat.

294 Cognita] Scilicet sunt ea omnia cognita. Virgilius: 'Frater ut

Æneas pelago tuus omnia circum Littora jactetur odiis Junonis iniquæ, Nota tibi; et nostro,' &c.

295 Omnia tuta] Adulatur Stilichoni, quo remoto, omnia pessumdatabat.

296 Clientes] Barbaros accitos.

298 Quid enim] Sic gloriatur Rufinus. An Stilicho, qui non ausus est aggredi me solum et inermem, sustinere poterit nos armatos?

Horruit, hunc tanto munitum milite vincat?
 Quis ferat armatum, quem non superavit inermem? 300
 I nunc, exitium nobis meditare remotus
 Incassum, Stilichon: dum nos longissima tellus
 Dividat, et mediis Nereus interstrepat undis.
 Alpinas transire tibi, me sospite, rupes
 Haud dabitur. Jaculis illinc me figere tenta. 305
 Quære ferox ense, qui nostra ad mœnia tendi
 Possit ab Italia. Non te documenta priorum,
 Non exempla vetant? quis par conatus adire
 Has jactat vitasse manus? detrusimus orbe

ab hoste: nam equis superet hunc stipatum tot militibus, quem vel solum timuit aggredi? Equis sustineat armatum, quem non devicit inermem? I, jam, o Stilicho, longe distans machinare frustra perniciem nobis, modo terra immensa separet nos, et mare mugiat aquis interpositis. Me vivente non licebit tibi transmittere sacra Alpium. Ex hoc loco conare trajicere me telis. Consectare, o crudelis, gladium, qui ab Italia valeat pertingere ad urbem nostram. Non documenta superiorum, qui me tentarunt, non exempla prohibent te? an aliquis tentans lacessere me, gloriatur effugisse nostram fortitudinem? Nos deturbavimus te ex orbe medio,

Rott. Put. *poscere* vet. Gyrald. et Exc. Lucens. sec. marg. Isingr.—300 *Quid feret* Vat. sec. Moret. sec. Tholos. Heinsius legit, *Qui ferat. superabit pro superavit* Farn. *inermem* quatuor Med. duo Heins. Florent. et ed. Vicet. *inertem* Claver. et Gryph.—301 *Tu nunc vel I nunc* Vat. pr. *exilium vel exitium* Pat. *remotis vel remotus* Vat. pr.—302 *Incassum vel In casum* Moret. pr. *in casum* lib. Barth. *Stilico* Vat. sec. *Stilico* Exc. Lucens. pr. *Stilicho* Reg. *Stilichon* Exc. Læti.—303 *Dividit* Med. quart. *interstrepit* Vat. quart. *interstrepit* Med. quart. Thuan. Moret. sec. *interfluat* Vat. pr. item Livin. marg. Isingr.—304 *Nunc ulias* Thuan. *nixcs pro rupes* Rott. *turrcs* Ambr. sec. *me consule* marg. Isingr. cod. Barth.—305 *illie* Vat. quint. Oxon. sec. ed. Parm. et Vicet.—307 *nun te* Pat. Vat. sec. *monumenta* quinque Vat. Pal. Farn. Oisel. *documenta* Exc. Lucens. sec.—308 *quis par* Vat. pr. item Livin. *quisnam* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *quisquam* ed. Claver. *concitus pro conatus* Ambr. sec.—309 *vicisse* Pric. Rott. Tholos. *vitare* Exc. Lucens. sec. *vicisse vel vitusse* Exc. Pat. rec. *detrudimus* marg. Morin. *destruximus orbe* Bonon. Ambros. sec. Petav. tert. *destruximus orbem* duo Vat. Reg. Oisel. Mazar. Tholos. duo Oxon. Leid. pr. Ambr. pr. Petav. sec. Exc. Cod. Rhem. et Var. LL. ed. Antv. quod probat Heinsius, qui ascripsit. sic supra vs. 19.

NOTÆ

301 *I nunc*] Ironia Rufini. Eat nunc Stilicho, et ex locis remotis in me tela torqueat. Virgilius: 'I, sequere Italiam ventis, pete regna per undas.'

302 *Dum nos tellus dividat*] Sic Tullius in Catilinam: 'Magno me metu liberabis, dummodo inter me atque te murus intersit.'

307 *Non te documenta*] Non te exempla superiorum, qui me infelicitè aggressi sunt, te vetant mihi bellum inferre? Eorum clades non fuit tibi documento id non esse tentandum?

309 *Vitasse manus*] Potentiam, fortitudinem.

Te medio, tantisque simul spoliavimus armis.	310
Nunc epulas tempus, socii, nunc larga parare	
Munera, donandumque novis legionibus aurum.	
Opportuna meis oritur lux crastina votis.	
Quod nolit, Rex ipse velit, jubeatque coactus	
In partem mihi regna dari. Contingat in uno	315
Privati fugisse modum, crimenque tyranni.	
Talibus acclamant dictis infame nocentum	
Concilium, qui perpetuis crevere rapinis,	
Et quos una facit Rufinò causa sodales,	
Illicitum duxisse nihil. Delicta fuere	320

et una exuimus te tantis telis. O commilitones, nunc tempus est præparandi convivii, nunc dona profusa, et aurum dandum exercitibus novis. Dies crastina commoda lucebit meis desideriis. Imperator ipse cogetur velle, quod nollet, et coactus imperabit partem Imperii mihi tradi. Continget mihi uni, et evitasse conditionem hominis privati, et tamen evitasse scelus tyranni. Turpis catus sontium applaudit his verbis Rufini; sontium, qui evecti sunt furtis assiduus, et quos causa eadem reddit socios Rufini, nihil scilicet putare vitium: crimina eorum fuerunt vincula

‘Destructo juvat orbe mori.’ Ex Cod. vet. *medius modo in bonam, modo in malam partem sumitur. Virgil. ‘Dum paci medium se offert.’—311 epulis duo Vat. socii Vat. pr. sociis Oxon. sec. parate duo Vat. Pric. Pat. Ambr. sec. Exc. Læti et cd. Parm. parari Vat. sec. et sic legit Heinsius.—314 Que Leid. pr. Oxon. et Ald. Qua Vat. Livin. noluit Farn. volui Meil. tert. subactus Leid. pr. qui et magna exhibet pro regna.—315 in unum incert. Heins. —316 domum pro modum Ambr. sec. nomenque Moret. sec. crimenque vel nomenque Vat. quint. Put.—317 exclamat Lov. Farn. Med. quart. Var. LL. ed. Antv. uclamat quinque Vat. Pal. Rott. Oisel. assentit Leid. pr. accelerat Thuan. exclamat vel acclamat Oxon. pr. nocentes marg. Morin.—318 Consilium Farn. Consilium Rott. Vat. tert. Put. Lov. Pat. nituere Vat. tert. Pal. Rott. Med. pr. unus Heins. crevere vel nituere Med. sec. ruinis Florent. —319 Rufini duo Vat. Tholos. Petav. pr. Rufino vel Rufini Oxon. pr. fideles Thuan. sodales vel sodalis Oxon. pr.—320 dixisse Vat. pr. m. pr. Pat. Exc.*

NOTE

311 *Nunc epulas*] More priorum Principum, qui initio Imperii, populo dabant epulum, et militibus donativa: in quibus vis tanta fuit, ut milites sæpius faverent iis qui pecuniosi essent et liberales.

314 *Rex*] Imperator Arcadius.

Coactus] Magna Rufini hominis scelerati confidentia; qui, accitis Barbaris, sperabat co se res adducturam, ut ipse Imperator Arcadius seipsum imperii facere consortem coge-

retur.

315 *Contingat in uno*] Ego Rufinus factus consors Imperii, fugiam modum seu conditionem hominis privati: fugiam etiam scelus tyranni, nam non invadam imperium, sed Arcadius ipse, meis artibus coactus, illud mihi ultro committere videbitur, sicque Imperator ero, non Tyrannus.

318 *Crevere rapinis*] Congesto per furtum auro evecti sunt ad honores, quos a Rufino emerant.

Nexus amicitiae : jam jam connubia laeti
 Despondent aliena sibi, frustra que vicissim
 Promittunt, quas quisque petat, quas devoret urbes.

Cœperat humanos alto sopire labores
 Nox gremio, pigrasque sopor diffuderat alas. 325

Ille, diu curis animum stimulantibus ægrum,
 Labitur in somnos. Vix toto corde quierat :
 Ecce videt diras alludere protinus umbras,
 Quas dedit ipse neci : quarum, quæ clarior, una
 Visa loqui : Pro ! surge toro : quid plurima volvis 330
 Anxius ? hæc requiem rebus finemque labori

amicitiæ: jamjam hilares pollicentur sibi uxores alienas, et spondent incassum sibi invicem oppida, quæ unusquisque poscat, quæ helluetur. Nox inceperat soporare curas hominum in sinu profundo, et somnus sparserat pennas pigras. Ille Rufinus cadit in soporem, ob sollicitudines angentes dudum mentem inquietam. Vix requieverat omni pectore, ecce statim cernit secum ludere Umbras funestas, quas ipse trullidit morti; quarum una quæ splendidior, visa est sic affuri illum: Pro! exurge lecto: quare sollicitus cogitas multa? Hæc dies impositura est finem, et

//////////

Voss. et ed. Vicet. fuerunt Pric. funesta tacere pro eo est in Exc. Lucens. sec.—321 *nam jam* Exc. Læti. *jamque et* Exc. Lucens. sec. *conubia* Exc. Gevart. *lecti* Vat. pr. Leid. pr. Thuan. Med. sec. m. pr. *lecti* vel *lecti* Pric.—322 *desponsant* Farn.—323 *Promittit* Var. LL. ed. Antv. *quæ quisque* Exc. Lucens. sec. *devorat* Tholos.—325 *nigrasque* Pal. ita Gesner. et Bip. *nigrasque* vel *pigrasque* Vat. pr. *sopor* Med. sec. m. pr.—326 *a curis* lib. Barth. *stimulantibus* Vat. pr. *simulantibus* Vat. tert. *funulantibus* Exc. Voss. *ager* Vat. pr. item Livin. et ed. Parm. *ægrum* triginta Codd. Exc. Gevart. et Ald. *ægre* Leid. pr. lib. Barth. *ager* vel *agrum* Florent. *agre* vel *agrum* Vat. sec. *animam ægram* Med. quart.—327 *somnos* vel *somnum* Oisel. *vix* vel *vir* Reg. Oxon. pr. *vir* Leid. *quieverit* Moret. sec.—328 *duras* Vat. quart. item Med. Oisel. Reg. Thuan. Mazar. Ambr. et Leid. pr. Moret. sec. et tres Petav. *diras* vel *duras* Oxon. pr. *illudere* tres Vat. et Ambr. tert. *fortiter umbras* Pric.—329 *sævior* Pal. Med. pr. unus Heins. *clarior* vel *elutior* Bonon. *præclarior* Moret. sec.—330 *Visa loco* Pal. *pro surge* Vat. pr. Farn.—331 *requies* Ambr. tert. *dolori* Ambr. pr. *timori* Lucens. *laboris* Pal. Put. *laborum* Ambr.

NOTE

320 *Illicitum*] Una causa facit eos socios hac in re, quod nihil illicitum omnes putent.

321 *Nexus amicitiae*] Ipsa crimina eos reddiderunt amicos: ut enim 'lupus cito lupum,' sic 'latro cito latronem' agnoscit.

323 *Promittunt*] Frustra sibi invicem pollicentur urbes, quas quis petat ad eas consumendas atque devo-

randas; frustra, inquam, nam Rufinus mox est mactandus.

325 *Nox*] Nocti datur currus, bigæ, gremium, alæ, et 'molles suasura papavera somnos.'

328 *Alludere*] Secum ludere, secum blandiri; id quod erat signum eum mox inter umbras futurum.

Umbras quas dedit ipse neci] Umbras eorum quos interfecit.

Allatura dies: omni jam plebe redibis
 Altior, et læti manibus portabere vulgi.
 Has canit ambages. Occulto fallitur ille
 Omine, nec capitis sentit præsentia fixi. 335
 Jam summum radiis stringebat Lucifer Hæmam,
 Festinamque rotam solito properantior urget,
 Tandem Rufini visurus funera, Titan.
 Prosiluit stratis, densæque capacia turbæ
 Atria regifico jussit splendere paratu, 340
 Exceptura dapes: et, quod post vota daretur,
 Inscribi propriis aurum fatale figuris.

quietem rebus omnibus, atque operi tuo: mox tu excelsior toto populo reverteris, et fereris manibus multitudinis gaudentis. Umbra prædicat has ambiguitates. Ille Rufinus decipitur præsentia incognito, neque prævidet hæc esse signa capitis sui figendi. Jam Phosphorus illustrabat radiis partem supremam Hæmi montis, et Sol suo more velocior impellit rotas celeres, aspecturus tandem mortem Rufini. Hic exsiluit ex lecto, et imperavit Aulam capacem magna multitudinis fulgescere apparatusu reguli, ad epulas recipiendas: et imperavit aurum funestum signuri sua imagine, ut distribuere militibus, post desideria explicata. Ipse jam turgens

sec. Med. quart.—332 *Collatura pro Adlatura Thuan.*—333 *latis Pal. Thuan. Florent. item duo Med. vulgi m. p. lati Bonon. Oxon. sec.*—334 *occulato marg. Morin.*—335 *nec c. sentit p. fixi vet. Gyr. Pnt. Reg. Ambr. pr. item Oxon. et Leid. pr. Exc. Lucens. sec. non Ald. fixi p. sensit quatuor Vat. Pal. Farn. Rott. sentit Pric. Oisel. Med. sec. Pat. Thuan. Petav. pr. Vat. Livin. et Ald. sensit Vat. pr. sensit vel sentit Florent. dici Vat. pr. m. sec. item Livin. diri vel fixi Vat. pr. m. pr. diri marg. Isingr.*—336 *tangebatur Lucifer Mazar. Ambr. sec. Exc. Cod. Rhem. Hæmam Var. LL. ed. Antv. Etiam conjiciebat Heinsius.*—337 *Festinusque Moret. sec. m. sec. properantius Var. LL. ed. Antv.*—338 *Rufini visurus Vat. Livin. visurus Ruf. Vat. tert. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. Pat. Mazar. Ambr. sec. et Ald. flumina pro funera Var. LL. ed. Antv. editiones prisæ plenam habent interpunctionem post urget, nullam post Titan; ita Gesn. et Bip.*—339 *Prosiluit quatuor Vat. Pal. Farn. Prosiluit Vat. sec. Reg. Mazar. Oxon. pr. Leid. pr. Ambros. sec. et Moret. Desiluit Pric. Rott. Oisel. Exc. Lucens. sec. turmæ Ambr. sec.*—340 *mirifico Leid. pr. peractu Leid. sec. m. pr. qui et dies pro dapibus exhibet.*—342 *Insculpi Vat. pr. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec.*—343 *salutatam Exc. La-*

NOTÆ

333 *Altior]* Ex Artemidoro tamen id somniantibus diadema portenditur.

335 *Nec capitis sentit præsentia fixi]* Non prævidet Rufinus sibi mox caput amputandum esse, idque lancea affixum a lætis Stilichonis militibus esse circumferendum: non, inquam, prævidet; sed dum se in somnis videt altiorem, putat se evectum in ad solium principum: sicque infelice ab-

errat

336 *Hæmam]* Hæmus vel Æmus mons est inter Thraciam et Thessaliam.

341 *Post vota daretur]* Ut post desiderium expletum, hoc est, post possessam partem imperii, quam votis omnibus expetebat, daretur aurum militibus.

342 *Inscribi aurum fatale]* Jussit

Ipse salutatam reduces post prælia turmas
 Jam regale tumens, et principe celsior, ibat,
 Collaque foemineo jactabat mollia gestu, 345
 Imperii certus: tegeter ceu purpura dudum
 Corpus, et ambirent ardentes tempora gemmæ.

Urbis ab angusto tractu, qua vergit in Austrum,
 Planities vicina patet: nam cetera Pontus
 Circuit, exiguo dirimi se tramite passus. 350
 Hic ultrix acies, ornatu fulgida Martis,

regali more, et elatior principe incedebat salutaturus exercitum redeuntem post bella; et sibi promittens certo regnum, agitabat cervicem effœminatam more mulierum: quasi purpura jam pridem vestiret corpus suum, et lapilli splendentes cingerent caput suum. A parte arcta urbis Constantinopolis qua tendit versus meridiem, planities finitima porrigitur: mare enim sinens se separari parvo limite, cingit reliqua. In hac planitie exercitus vindex splendens insignibus Martis, ex-

//////////

cens, pr. *salutatam* Leid. sec. Med. quart. et ed. Vicet. *turbas* Thuan.—344 *celsior* vel *sævior* Med. sec. Vat. tert.—345 *jactabat* quatuor Vat. totidem Med. tres Pet. duo Oxon. et Leid. Pal. Pric. Reg. Pnt. Ald. et Var. LL. ed. Antv. marg. Isingr. *gestabat* Vat. sec. Farn. Thuan. Florent. Mazar. Moret. sec. ed. Parm. et Vicet. *solvebat* Exc. Lucens. sec. *jactabat* vel *gestabat* Rott. Oisel.—346 *eui* Mazar. *nudum* Med. pr. unus Heins. Exc. Pat. rec. ed. Vicet. Colin. *mundum* ed. Parm. *nudum* Vat. sec. Pal. *tutum* Ambr. pr. et Sched. Gud. Claver. marg. Isingr. *dudum* vel *numdum* Exc. Læti. *tegit* et pro *tegeter* Var. LL. ed. Antv.—347 *ardentes ambirent* Vat. pr. Exc. Lucens. sec. *ambirent ardentes* viginti alii, Exc. Gevart. ed. Parm. et Vicet. *ambirent regales* vel *ardentes* Med. quart. *tempora* Vat. Livin. *corpora* vel *tempora* Moret. sec.—348 *qua* Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *quo* Tholos. *quæ* incert. Heins. Ald. ed. Parm. Colin. et Vicet. *vertit* Vat. pr. m. pr. *ad Austrum* Rott. Med. sec. Florent.—349 *patri* pro *patet* Med. quart.—350 *exiguo* Exc. Lucens. sec. *angusto* Exc. Læti. *eximio* Exc. Pat. rec. ed. Vicet. *quæ* et *dirimit. limite* Pric. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec.—351 *ultrix* vel *cultrix* Exc. Læti. *fulgida* Lov. *lucida* Reg. Ambr. pr. Oxon. pr. Vat. Livin. Sched. Gud. *lucida* vel *fulgida* Vat. pr. *lucida* et *lucida* libri Barth. *ferri* Vat. pr. Rott. duo Ambr. ed. Parm. *Martis* triginta alii, Sched. Gud. Ald. et Var. LL. ed. Antv. *ferri* vel *Martis*

NOTÆ

Rufinus aurum finestum sibi futurum signari sua imagine, quasi jam esset Imperator. Unde patet quanta fuerit potentia Rufini, qui Imperatorum more epulum populo, militibus ex auro sua imagine signato donativum indicebat.

343 *Salutatam*] Imperatores salutabant legiones ex bello redeuntes.

346 *Imperii certus*] Virgilius de Ænea, 'jam certus eundi.'

Purpura] Hæc Regum est ac Principum.

347 *Ardentes gemmæ*] Diadema gemmis ardentibus distinctum.

348 *Urbis*] Constantinopolis, quæ sita est ad Bosphorum Thracium, Propontidem, et Pontum Eaxinum, a quibus allinitur.

350 *Exiguo tramite*] Qui dicitur, *Bosporus Thracius*, quo arctatur mare.

351 *Ultrix acies*] Quia mox prævas

Explicuit cuneos. Pedites in parte sinistra
 Consistunt: equites illinc poscentia cursum
 Ora reluctantur pressis sedare lupatis.
 Hinc alii sævum cristato vertice nutant, 355
 Et tremulos humeris gaudent vibrare colores,
 Quos operit formatque chalybs. Conjuncta per artem
 Flexilis inductis animatur lamina membris,
 Horribilis visu. Credas simulacra moveri
 Ferrea, cognatoque viros spirare metallo. 360
 Par vestitus equis: ferrata fronte minantur,

tendit cateras: pedites stant in latere sinistro: equites alia parte conantur cœrcera habentis compressis ora equorum petentium cursum. Inde ceteri concutiunt horribiliter capita cristata, et latantur movere colores trementes in humeris; quos ferunt tegit, ac velut efformat. Lamina flexibilis juncta per industriam, quasi animatur ab inducto corpore; estque terribilis aspectus: putet statuas ex ferro incideret, et viros vivere metallo cognato. Similis habitus est equis: minitantur capita

Florent. Tholos.—353 *Constituit* Pric. *illinc equites* Moret. sec. *illic* Med. tert. Mazar. Tholos. Ambr. pr. Petav. tert. Oxon. et Leid. duo, Exc. Gevart. item Lucens. sec. apposito + signo, quod indicio est, veterem lect. esse abrasam aut interpolatam. *illinc* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. *parentia* pro *poscentia* Thuan.—354 *reluctantur* Pric. *sudare* pro *sedare* Vat. pr. m. pr. *sudare* Isingr. *fulare* lib. Barth.—355 *Hinc* Vat. pr. Farn. et Vat. Livin. *Huc* Ambr. sec. *Hic* viginti alii, Exc. Gevart. et Lucens. pr. item ed. Vicet. Parm. Ald. Colin. ita Gesner. Bip. *se unde* pro *sarum* Med. quart. *senium* Pal. Vicet. *nudato vertice* Rott. *nudato vel cristato* Med. sec. *nutant* ed. Vicet. *micant* Farn. *nutant* vel *mutant* Lov.—356 *humero* Med. tert. *gaudet* Pal.—357 *formatque* vel *firmatque* Reg. Oxon. pr. *convicta* pro *conjuncta* Exc. Lucens. pr. unde Heinsius conjiciebat *convincta. artes* Med. pr. a m. pr. *artus* Tholos.—358 *indutis* Pal. Vat. pr. m. sec. Ambr. sec. *intinctis* vel *inductis* Vat. tert. *hamatur* Thuan. Mazar. Pal. Rott. Florent. duo Med. Pric. m. pr. Ambr. sec. m. pr. Exc. Lati et ed. Parm. *hamatur* Leid. sec. *animatur* octodecim alii, Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. marg. Isingr. et ed. Vicet. *hamatur* vel *animatur* duo Vat. Leid. sec. pro var. lect. *hamatur* vel *aminatur* Vat. tert. Heinsius ad lectionem *animatur* confirmandam ascripserat locum ex Nupt. Honor. vs. 188. ‘subitis animantur frondibus hasta.’—359 *Horribili* Med. tert.—360 *cognatosque* Farn. Mazar. Moret. pr. Ald.—361 *ferrati* Exc. Lati.—362 *nuvent* tres Vat. Pal. Farn. Pric.

NOTÆ

sumtura a Rufino: *ornatu fulgida Martis*, id est, armis instructa, vel instructa suis ordinibus.

355 *Sarum nutant*] Milites nutando, seu movendo capita cristis fulgentia, videntur ostendere nescio quam sævitiam militarem.

357 *Quos operit, formatque*] Quasi illi non solum tecti sint, sed formati, atque facti ex ferro, adeo ut ipsæ

Delph. et Var. Clas.

laminae ferreae quibus vestiti sunt, videantur esse animate ipso attacku membrorum uniuscujusque militis.

360 *Metallo cognato*] Unde formati sunt atque facti. Ovidius: ‘Sive recens tellus, seductaque imper ab alto Æthere, cognati retinebat semina Cæli.’ *Cognati Cæli*, id est, ex quo educta et separata erat.

361 *Par vestitus equis*] Ferreus

Claud.

M

Ferratosque levant securi vulneris armos.
 Diviso stat quisque loco. Metuenda voluptas
 Cernenti, pulcherque timor; spirisque remissis
 Mansuescunt varii vento cessante dracones. 365
 Augustus veneranda prior vexilla salutat.
 Rufinus sequitur, quo fallere cuncta solebat
 Callidus afflatu, devotaque brachia laudat
 Nomine quemque vocans: natosque patresque reversis
 Nuntiat incolumes. Illi, dum plurima ficto 370
 Certatim sermone petunt, extendere longos

ferrato, et ridentes plagam, attollunt humeros ferratos. Unusquisque stat in loco separato: delectatio est formidanda videnti, et jucundus metus; ac flexibus laxatis, serpentes diversi mitescunt, ventis quiescentibus. Imperator primus salutat signa venerabilia: Rufinus sequitur, quo alloquio ipse versutus consueverat decipere omnes, et commendat manus militum se devotentium, appellans unumquemque suo nomine: atque annuntiat militibus reducibus eorum patres et filios esse saecos. Illi milites, dum poscunt certatim multa verbis fictis, accingunt porrigere pone cir-

Oisel. *levant* duo Vat. Rott. Med. sec. Pat. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *levant* vel *movent* Florent. Heinsius ascripserat locum ex Bel. Get. vs. 51. 'Securas jam Roma levat tranquillior arces.' *artus* Moret. pr. Pric. m. pr. *annos* Thuan.—363 *Et jusso* Pat. Rott. et Exc. Pat. rec. m. sec. Vicet. Parm. Ald. Isingr. Colin. unde Heinsius legebat *Ut jusso. Et jusso* vel *Diviso* Vat. tert. Thuan. Florent. *Diviso* vel *Dimenso* Vat. pr. *Diviso* reliqui fere omnes. Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. et Sched. Gud. *metu pro loco* Med. tert.—364 *Cernendi* Tholos. Lov. Farn. Pric. Petav. pr. m. pr. *Cernendi* vel *Cernenti* duo Vat. Med. quart. *reversis* Ambr. pr. *revisis* Med. quart. *reversis* vel *remissis* Moret. sec.—365 *leones pro dracones* Vat. sec.—366 *Arcadius* marg. Isingr. ed. Claver. *prius* Moret. sec.—367 *qui quatuor* Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *quo* Vat. Livin. Petav. sec. m. s. Barth. *quo* vel *qui* Vat. pr.—369 *vocat* Vat. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *natos patresque* Moret. sec. duo Vat. *natosque* Exc. Lucens. sec. *notosque* Vat. tert. m. pr. Florent. Ald. ed. Parm. et Vicet. *natumque patremque* Pal. Med. pr. *reversus* Thuan.—371 *extendere* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *intendere* decem alii. *longo* Vat. tert. duo Med. Petav.

NOTÆ

scilicet, et contextus ex laminis ferreis.

363 *Metuenda voluptas*] Dulce erat sic videre et milites et equos cataphractos, seu lamiis ferreis tectos, sed et simul nescio quid in illo apparatu formidandum apparebat.

365 *Dracones*] In vexillis picti.

366 *Augustus*] Imperator Arcadius salutat vexilla; deinde Rufinus idem facit.

369 *Nomine quemque vocans*] More summorum Imperatorum: sic Cyrus, sic Alexander et alii sese gerebant, ad milites sibi conciliandos.

371 *Extendere longos flexus*] Milites cœperunt longo flexu sese in orbem curvare, moxque alas explicatas in unum conjungere, ac sic Rufinum de sceptro, non de periculo cogitantem, circumvenire.

A tergo flexus, insperatoque suprema
 Circuitu sociare parant. Decrescere campus
 Incipit, et clypeis in se redeuntia junctis
 Curvo paulatim simulantur cornua ductu. 375
 Sic ligat immensa virides indagine saltus
 Venator: sic attonitos ad littora pisces
 Æquorens populator agit, rarosque plagarum
 Contrahit aufractus, et hiantes colligit oras.
 Excludunt alios: cingi se fervidus ille 380
 Nescit adhuc, graviterque apprensa veste morantem
 Increpat Augustum: scandat sublime tribunal:
 Participem sceptri, socium declaret honoris.

cutis longos, et conjungere ultima agmina gyro inexpectato: spatium campi capit videri minus, et alae revertentes in se sculis conjunctis coeunt sensim tractu curro. Ita venator cingit nemora viridantia ritibus maximis: ita pradator marinus impellit ad littora pisces obtusefactos, et congregat raros circuitus retium, et complicat foraminu dehiscencia. Milites arcent ceteros: ille ardens Rufinus ignorat adhuc se circumveniri, et apprensa veste, valde objurgat Imperatorem, ut scilicet conscendat tribunal excelsum, et denuntiet ipsam Rufinum consortem Im-

//////////

sec. Exc. Latī.—372 *flexus* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *amplexus* quinque Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *insperatuque* Farn.—373 *putant pro parant* Vat. tert. m. pr.—374 *vinctis* Med. quart.—376 *inmeuso* Med. tert. Lov. Moret. sec. *immersa* Exc. Gevart. *immissa Venetos* marg. Isingr. et Marcil. Heinsius ex v. cod. *immissa* legit, et remittit lectorem ad ea, quæ dixit ad Cons. Mall. Theod. vs. 332. ‘Stagnaque remigibus spument immissa canoris.’ *saltus* duo Vat. vet. Gyr. Mazar. Pat. Florent. Med. sec. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. *silvos tres* Vat. duo Oxon. et Leid. Pal. Farn. Pric. *saltus vel silvas* Pat. Rott.—379 *hiantes oras vel hiantia ora* Reg. Oxon. sec. multa desunt hic in Leid. sec.—380 *Excludit* Farn. *Excluditque* Bonon. angi Vat. quint. *perfidus* Reg.—381 *graviter*, sine copula, Farn. Florent. Med. sec. *compressa veste* Thnan. *depressa* Rott. *appressa* Mazar. Petav. sec. Exc. Voss. *morantes* Vat. quart. *morantem* Ambr. sec. *Arcadium* marg. Isingr.—382 *scandit* vel *scandat* Oxon. pr.—383 *Participem* et Vat. quint. *socium sceptri* duo Vat. *declamet* Thnan. *declaret* vel *declarat* Reg. Oxon. pr.—384 *enses*

NOTÆ

373 *Decrescere*] Campus cohortibus explicatis cœpit videri minor.

376 *Sic ligat, &c.*] Ut venator cingit sylvas retibus ad capiendam feram: sic milites cingunt agminibus suis Rufinum, ut eum capiant.

378 *Plagarum aufractus*] Impares retium cavitates, et variis ambagibus implicatas.

380 *Excludunt alios*] Tandem circulus ille militum tam arcte claudi-

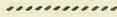
tur, ut cum Principe remaneat in medio solus Rufinus, cui maectando parabatur ista tragœdia: sicque eos, qui circa ipsum erant, excludunt, instar piscatoris, qui pisciculos emittit, quo prædam aliquam opimiorum retineat.

381 *Apprensa veste*] More antiquo urgentium.

382 *Tribunal*] Ligneum, in quo solium anreum imponebatur.

Cum subito stringunt gladios, vox desuper ingens
 Infremuit: Nobis etiam, deterrime, nobis 385
 Sperasti famulas imponere posse catenas?
 Unde redi nescis? patriæ audire satelles,
 Qui leges aliis, libertatemque reduxi?
 Bis domitum civile nefas: bis rupinus Alpes.
 Tot nos bella docent nulli servire tyranno. 390
 Diriguit. Spes nulla fugæ: seges undique ferri
 Circumfusa micat: dextra lævaque revinctus
 Hæsit, et ensiferæ stupuit mucrone coronæ.
 Ut fera, quæ montes nuper dimisit avitos,

perii, consortem dignitatis: cum statim nudant enses. Vox magna præterea insonuit: Tu etiam nobis, Rufine pessime, credidisti te posse injicere nobis vincula servilia? ignoras unde reversus sum? an sinum appellari satelles, ego qui dedi leges aliis, et restitui libertatem? Bellum civile bis a me superatum est: bis fregimus claustra Alpium. Tot prælia nos edocent nulli famulari Tyranno. Rufinus cohortuit: nulla est spes effugii: multitudo telorum undique circumjecta fulget: a dextra, et a sinistra ligatus constitit, atque obstupefactus est cuspidibus cateræ armatæ. Quemadmodum bestia, quæ nuper reliquit colles patrios, et expul-

Pric.—385 *deterrime* vel *tererrime* Vat. quint. *tererrime* Gesn. et Bip.—386 *cohortes* pro *catenas* Med. sec. m. pr.—387 *redii* Vat. pr. Rott. Oisel. Pnt. Reg. Lov. Bonon. duo Petav. *nescis*, sine nota interrogationis, Exc. Gevart. *patriæ* Med. quart. *redi* pro *audire* Tholos.—388 *aliis* Reg. Leid. pr. Vat. sec. m. pr.—389 *domui* Vat. pr. a m. sec. Oxon. pr. Mazar. Thuan. et Vat. Livin. *domui* vel *domitum* Florent. *civile* vel *servile* Vat. tert. *rupinus* Reg. Pal. Med. quart.—391 *Diriguit* Vat. pr. m. pr. *fati* Vat. quart.—392 *micat* pro *micat* Oxon. pr. *reductus* pro *revinctus* Pal. Med. pr. quod placere visum Heinsio, qui ascripserat, sic alibi, 'intra claustra reductus.'—393 *instantis stupuit* Bonon.—394 *montes nuper* Oxon. pr. Ald. et ed. Vicet. *nuper montes* decem alii. *amisit* Pric. Med. quart. *dimisit* vel *amisit* duo Vat. Put. Petav. et Ambr. sec. ed. Parm. *dimisit* reliqui fere omnes, Exc. Cod. Rhem. Gevart. et Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. Ald. et Vicet. ad firmandam lectionem *amisit* Heinsius sequentia ascripserat: *amittere* pro *dimittere* veteres dicebant. Plant. Mostell. 'Quom me amisisti vix a te vivum modo.' Terent. Phorm. Act. III. Sc. 2. 'Nam neque quo pacto a me amittam, neque ut retineam scio.' Heant. Act. III. Sc. 1. 'prius pecuniam omnem, quam abs te amittas filium.' Hæc Scioppius Suspect. Lect. Lib. IV. Ep. 15. qui Donatum citat ad ultimum

NOTE

386 *Famulas catenas*] Quales famulis, servis, captivis injiciuntur.

387 *Unde redi, nescis*] Nescis ex qua regione ego miles redeam? ex regione scilicet Honorii et Stilichonis, qui viri fortes.

389 *Bis domitum civile nefas*] Extimimus duo bella civilia, quibus

Maximus et Eugenius oppressi sunt a Theodosio, sed socio Stilichone.

Bis rupinus Alpes] Sicque plus fecimus quam Annibal, qui Alpes semel trajecit.

391 *Diriguit*] Rufinus totis artibus perhorruit, atque concreto in venis sanguine, lapidis instar obrigit.

Altorumque exul nemorum damnatur arenæ
 Muneribus, commota ruit: vir murmure contra
 Hortatur, nixusque genu venabula tendit.
 Illa pavet strepitus, cuneosque erecta theatri
 Respicit, et tanti miratur sibila vulgi.
 Unus per medios audendi pronior ense
 Prosilit exerto, dietisque et vulnere torvus.

sa ex syltris excelsis, condemnatur ad ludos Circi, excitata irruit; contra vir bestiaris urget illam clamore, et innixus genu opponit hastam. Illa metuit murmur, et elata aspicit consessum theatri, atque obstupescit clamores tantæ multitudinis. Unus proclivior ad audendum, per medios irruit gladio districto, et terribilis verbis

locum, cum Donati in Heant. commentaria non extant.—395 *exilit* pro *exsul* Med. quart. jugum lib. Barth.—396 *Muneribus* Pat. Tholos. duo Ambr. ed. Parm. Isingr. tres Lugdun. *Vulneribus* deo Vat. Farn. Med. sec. Thuan. Moret. sec. Mazar. Var. LL. ed. Antv. m. pr. Vicet. et Colin. *Verberibus* tres Vat. duo Med. et Petav. Reg. Bonon. Ambr. sec. Pal. Put. unus Heins. Leid. pr. Oxon. sec. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. item Gevart. *Muneribus* vel *Vulneribus* Lovan. Moret. pr. Med. tert. *Verberibus* vel *Muneribus* Oisel. Petav. pr. incert. Heins. *Muneribus*, vel *Verberibus* vel *Vulneribus* Prie. *Muneribus* probare visus Heinsius, qui *virum de venatore capit, ideoque ascripsit locum Ausonii Epigr. II. 'Cedere quæ sævo nescit fera saucia ferro, Armati- que urget tela cruenta viri.'* idem et *rector* vocabatur. vid. Salmas. ad Histor. Ang. script. p. 258. Tom. II. p. 226. Noster Paneg. in Cons. Mall. vs. 294. 'Audaces legat ipsa viros, qui colla ferarum Arte ligent, certoque premant venabula nisu.' Heinsius ad ed. Lugd. 1551. *conricta* cod. Delr. *furit* Med. tert. *rix* Pat. Vat. pr. m. sec. Exc. Pat. rec.—397 *nisisque* Florent.—398 *strepitu* Med. quart. *erepta* Florent.—399 *Respicit* Vat. sec. m. pr. Mazar. Exc. Lucens. sec. vet. Gyr. *Despicit* duo Vat. Pal. Farn. Prie. Rott. Oisel. *Aspicit* Pat. duo Vat. *Respicit* vel *Despicit* Vat. pr.—400 *promptior* Pat.—401 *exserto* Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. Lucens. sec. Sched. Gud. et Var. LL. ed. Antv. m. sec. *extento* Thuan. *erecto* duo Vat. Pal. Med. sec. Ald. Parm. et Vicet. *erecto* vel *exserto* Vat. tert. *erepto* vel *exserto* Florent. *dictis* Farn. Med. tert. *sævus* Vat. sec. *lumine torvus* Pat. Ald. Vien. marg.

NOTE

394 *Montes avitos*] Montes, in quibus avi ipsius stabulabant. Avus transfertur ad feras in hoc loco. Virgilius de tauro victo fugiente: 'Et stabula aspectans regnis excessit avitis.'

395 *Exul*] Quia fera invita expellitur ex sylvis patriis.

396 *Muneribus*] Ludis, qui vocantur *Munera*, quia dantur populo. Cicero: 'Magnificentia popularium Munerum.' Alii legunt, *Arenæ verberibus*.

397 *Venabula*] Hastas venatoribus

idoneas vir bestiaris, qui bestiis curandis præpositus est, opponit, et sic hortatur, urgetque ingredi in circum: ita et milites urgent Rufinum ingredi casses paratos.

398 *Cuneos*] Ita theatrum erat dispositum, suos ut haberet cuneos, seu sna latera in speciem cuneorum comparata. Virgilius: 'Cuneosque theatri.'

400 *Audendi pronior*] Dicitur *pronus ad* vel *in ferrum: pronus paci: et pronior audendi*, ut in hoc loco.

401 *Lumine*] Alii legunt, *Vulnere*,

Hac petit, hac Stilichon, quem jactas pellere, dextra
Te ferit: hoc absens invadit viscera ferro.

Sic fatur, meritoque latus transverberat ictu.

Felix illa manus, talem quæ prima cruorem 405

Hauserit, et fessi pœnam libaverit orbis.

Mox omnes fodiunt hastis, artusque trementes

Dilantiant. Uno tot corpore pila tepescunt:

Et non infecto puduit mucrone reverti.

Hi vultus avidos, et adhuc spirantia vellunt 410

et oculis, ait: Stilicho, quem venditas te ejicere, hac manu invadit te, hac percudit te: oppugnat pectus tuum hoc ense, licet absens. Ita loquitur, et trajicit latus Rufini digno vulnere. Fortunata est illa dextera, quæ prima effuderit talem sanguinem, et attigerit supplicium mundi fatigati. Statim cuncti transfigunt Rufinum cuspidibus, et lacerant membra palpitantia: tot tela calescunt in uno corpore, ac puluit illos redire gladio non cruentato. Hi arellunt os avarum, et oculos adhuc

//////////

torvis Thuan.—402 *Hac petit* Leid. pr. *Appetit* Oisel. Farn. *Appetit* quatuor Vat. Pal. Pric. Rott. *appetit* heu Isingr. marg. *Impetit* Vat. pr. Med. quart. Bonon. Ambr. et Oxon. sec. Petav. tert. Var. LL. ed. Antv. *Hac petit* vel *Impetit* Put. *Hunc* Pal. Med. pr. ac *Stilico* Moret. pr. *Stilico* Vat. sec. *Stilichon* Exc. Læti. *Stilicon* Petav. pr. *hic absens* Vat. tert. Med. sec. *hac* Pal. Med. pr. *pectora* Farn.—404 *Sic fatur* viginti Codd. Exc. Gevart. et Lucens. sec. *fatus* Vat. tert. et ed. Parm. *meritoque* Farn. *meritumque* vel *meritoque* Vat. pr. Med. item Oxon. sec. *meritumque* reliqui fere omnes, Exc. Gevart. Lucens. pr. marg. Isingr. et Var. LL. ed. Antv. *ense* Pal. Med. pr. Sched. Gud. *ictu* vel *ense* Ambr. pr.—406 *pœnam fessi* Tholos. Exc. Læti. *fessi pœnam* Pric. *libaverit* Exc. Lucens. sec. *libaverit* lib. Barth. *libaverit* quinque Vat. Pal. Farn. *libaverit* marg. Marcil. *libaverit* Thuan. Rott. et Ald. Pric. m. sec.—407 *una fodiunt* Vat. sec. *luniant* Oisel. Mazar. Exc. Cod. Rhem. *luniant* vel *fodiunt* Vat. pr. et tert. *trementes* Exc. Læti et Lucens. sec. *nefandos* Thuan. Moret. sec. ed. Vicet. *trementes* vel *nefandos* Vat. pr. Ambr. pr. Farn. Pric. Exc. Pat. rec.—408 *dilantiant* ambo Moret. *dilacerant* Pat. Vat. Livin. Exc. Cod. Rhem. *tela* duo Vat. Pal. Pric. Pulm. Oisel. Florent. Put. Mazar. Pat. duo Med. duo Ambr. Exc. Gevart. Sched. Gud. *pila* vel *tela* Rott.—409 *infesto* Claver.—410 *rabidos vultus* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec.—

NOTÆ

id est, terribilis, quod vulnus cogitaret inferre: vel, ἄμα ἔπος, ἄμα ἔργον, simul dictum, simul factum: simul minatur, simul vulnerat.

402 *Hac petit*] Virgilius: ‘Pallas te hoc vulnere, Pallas Immolat.’

406 *Pœnam libaverit*] Leviter attigerit pœnam Rufino debitam ab orbe universo fesso atque oppresso: leviter, inquam, attigerit; nam Rufinus

in inferis mox pœnas majores daturus est. Vel, *libaverit*, id est, degustaverit, quasi fruatur pœna ac supplicio Rufini.

408 *Pila*] Tela Romanorum propria. Lucanus: ‘Et pila minantia pilis,’ de bello civili.

410 *Vultus avidos*] Spirantes adhuc avaritiam.

Lumina : truncatos alii rapuere lacertos.
 Amputat ille pedes, humerum quatit ille solutis
 Nexibus : hic fracti resecat curvamina dorsi.
 Hic jecur, hic cordis fibras, hic pandit anhelas
 Pulmonis latebras. Spatium non invenit ira. 415
 Nec locus est odiis. Consumto funere vix tum
 Deseritur, sparsumque perit per tela cadaver.
 Sic mons Aonius rubuit, cum Penthea ferrent
 Mænades, aut subito mutatum Actæona cornu

viventes: alii abstulerunt brachia amputata: ille abscondit pedes, ille dejecit humerum laxatis vinculis: hic secat spinam curvam dorsi abrupti. Hic aperit jecur, hic fibras cordis, hic latebras pulmonis anhelantis. Furor non reperit spatium, nec locus patet odiis omnium. Morte consummata, vix tum cadaver relinquitur, at perit dispersum per arma militum. Ita mons Cithæron tinctus est, cum Bacchantes auferrent Pentheum; aut cum puella Latonia exponeret Molossis furentibus

411 *illi pro alii* Pal. Florent.—412 *humeros* Pal. *iste pro ille* legit Heinsius.—413 *anfracti* Med. quart. *hinc* Leid. pr. *resecat* quinque Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *resecat* Moret, sec. atque ita conjecerat Heinsius. *confinia* marg. Isingr.—414 *anhelas* ita fere omnes scripti, Exc. Gevart. Lucens. sec. Ald. et ed. Vicet. *anhelas* vel *anhele* Vat. tert. *hancus* Oxon.—415 *nunc invenit* Vat. pr. *iras* Parm. ed. *tamen inv.* Farn.—416 *Non duo* Vat. Tholos. Petav. pr. *funere* vel *corpore* Vat. sec. Oxon. sec. *victor* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. et Vat. pr. m. pr. marg. Isingr. *victum* Pric. Rott. Oisel. Med. sec. m. pr. Mazar. Leid. pr. *justum* Petav. sec. *vix tunc* novem alii. *vix tum* Pnt. unde Heinsius conjicit *vixtum*.—417 *sparsimque* Rott. *perit* duo Vat. Pal. Florent. duo Med. Pat. Vat. Livin. Exc. Læti, Lucens. sec. Isingr. et ed. Parm. *cadit* reliqui fere omnes, Exc. Gevart. Sched. Gud. Ald. et ed. Vicet. *cadit* vel *perit* Vat. pr. Moret. pr. Florent. Pric. et Petav. tert.—419 *ac duo* Vat. Rott. Florent. Med. sec. Pat. Mazar. *cornu* Exc. Læti et

NOTE

412 *Solutis nexibus*] Laxatis scilicet ac ruptis vinculis ac nervis, quibus humerus sustinetur. Et sic perisse Rufinum testantur historici.

415 *Ira*] Non invenit spatium, in quo se exerceat.

416 *Consumto funere*] Morte consummata, perfecta, non deserunt cadaver, sed in frusta discerpunt, atque disperguunt. Vel, *consumto funere*, seu cadavere, cadaver adhuc quærunr, nunquam satis satiati.

418 *Mons Aonius*] Cithæron in Bœ-

otia regione Græciæ, olim *Aonia* dicta; mons Bacchantum insaniam infestari solitus.

Penthea ferrent] Cum Bacchantes ferrent Pentheum dilaceratum, ob spreta Bacchi sacra.

419 *Mænades*] Bacchantes, ἀπὸ τοῦ μάινεσθαι, *furere*, Mænades dicuntur.

Actæona] Hic venator insignis a Diana quam nudam viderat, in cervum mutatus est, et a suis canibus discerptus.

Traderet insanis Latonia virgo Molossis. 420
 Criminibusne tuis speras, Fortuna, mederi?
 Et male donatum certas æquare favorem
 Suppliciis? una tot millia morte rependis?
 Eversis agedum Rufinum divide terris.
 Da caput Odrysiis: truncum mereantur Achivi. 425
 Quid reliquis dabitur? nec singula membra perentis

Actæonem transformatum cornu repentino. O Fortuna, an credis te posse mederi sceleribus tuis? et conaris adæquare pænis honorem male datum? Remunerans una morte multitudinem tantum cæсорum? Eia, partire Rufinum orbi destructo: da caput Thracibus, Græci habeant truncum. Quid donabitur ceteris? Neque membra sin-

//////////

Lucens. sec. *cervo* Moret. sec. Exc. Pat. rec. et ed. Vicet.—420 *Proderet* Moret. sec. *visa* Exc. Lucens. sec. ita Gesn. et Bip. *virgo* quinque Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *molosis* pro *molossis* Moret. ambo, Leid. dno, et Lov.—421 *speras* Florent. Exc. Lucens. sec. *credas* ed. Vicet. *speras* vel *credis* Rott. Med. sec. *credis* alii magno numero. Exc. Læti, Gevart. Ald. et ed. Parm. ita Gesn. et Bip. *æquare favorem* pro *Fortuna mederi* Pal.—422 *favorem* Put. m. pr. *favorem* vel *favorem* Reg. *certas* Pat. Florent. Med. sec. Vat. Livin. Lucens. sec. *credis* Ambr. pr. Vat. sec. Lov. Sched. Gud. lib. Barth. *credas* Leid. *speras* reliqui omnes, Exc. Læti, Gevart. Var. LL. ed. Antv. Ald. et ed. Vicet. ita Gesn. et Bip. *Fortuna mederi* pro *æquare favorem* Pal.—423 *forte* Ambr. pr. *rependi* Helmæst. ita Gesn. et Bip.—424 deest hic versus Lucensi sec.—425 *Odrysiis* Med. quart. vet. Gyr. et incert. Heins. *Othrysiis* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *Otrysiis* Moret. ambo, Ald. et Exc. Gevart. *Otrisiis* Lov. Leid. pr. Oxon. sec.—426 *dabitur reliquis* Med. sec.

NOTE

420 *Latonia virgo*] Diana Latonæ filia.

Molossis] Canibus sic dictis a Molossia Epiri parte in Græcia: ibi optimi canes celebrantur.

421 *Criminibusne*] An speras, o Fortuna, unius Rufini morte te posse mederi criminibus, quæ, eo adjutore, patrasti?

422 *Male donatum*] Rufino homini immerenti.

423 *Rependis*] An una Rufini morte, reddis tot millia hominum, quos occidit?

424 *Divide*] Discerpe Rufinum, et divide terris, quas evertit, quibus ejus pœna debetur. Alludit ad debitores, quos in frustra discernere licebat, si solvendo non essent. Ude

proverbium: 'Solvat in cute, qui non potest solvere in ære:' hoc est, occidatur, qui reddere debitum nequit. Hoc tamen factum esse nemo narrat. Nam ex Tertulliano; 'Populus Romanus maluit hominis sanguinem suffundere, quam effundere.'

425 *Odrysiis*] Odrysii sunt populi Thraciæ: ponuntur pro ipsis Thracibus, pars pro toto.

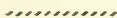
Achivi] Populi Achaïæ: ponuntur pro ipsis Græcis, pars itidem pro toto.

Truncum] Corpus exsangue, capite amputato. Virgilius de Priamo: 'Jacet ingens littore truncus, Avulsumque humeris caput, et sine nomine corpus.'

426 *Quid reliquis dabitur*] Si Thracæ caput habeant, et Græci truncum.

Sufficiunt populis. Vacuo plebs obvia muro,
 Jam secura, fluit: senibus non obstitit ætas,
 Virginibusve pudor. Viduæ, quibus ille maritos
 Abstulit, orbatæque ruunt ad gaudia matres: 430
 Insultantque alacres. Laceros juvat ire per artus,
 Pressaque calcato vestigia sanguine tingui.
 Nec minus assiduis flagrant elidere saxis
 Prodigiale caput: quod jam de cuspide summa
 Nutabat, digna rediens ad mœnia pompa. 435
 Dexteræ quietiam, ludo concessa, vagatur
 Æra petens, fraudesque animi persolvit avari

gula satisfaciunt nationibus occisis: populus obrius, urbe relicta, jam currit tutus: ætas non retardavit senes, non verecundia puellas: viduæ quibus ille Rufinus eripuit conjuges, et matres privata filius erumpunt ad lætitiarum, et lætæ insultant: jucundum est incedere super membra laniata, et colorare pedes impressos cruore proculcato. Neque minus ardent proterere lapidibus continuis monstruosum caput Rufini, quod jam pendebat ex alta lancea, revertens ad urbem digno apparatu. Præterea manus data ad ludibrium errat, poscens stipem, et punitur quæstus horribili, ob

non Pric.—427 Sufficiunt Vat. pr. Sufficerent Pat. obriu vet. Gyr. Vat. Livin. Put. Bonon. Oisel. Mazar. Ambr. sec. Moret. sec. Petav. tert. Oxon. sec. m. pr. Exc. Lucens. sec. marg. Isingr. et Var. LL. ed. Antv. undique quatuor Vat. Pal. Farn. Rott. undique vel obria Lov. Pric. Med. sec.—428 fluit Vat. pr. a m. pr. Oisel. et Vat. Livin. fluit vel ruit Vat. tert. ruunt al.—430 mœnia vel gaudia Lov.—431 Insultant alacres incert. Heins. vacuos viginti Codd. Exc. Pat. rec. m. pr. Var. LL. ed. Antv. laceros duo Vat. Farn. Pric. Oisel. Thuan. Mazar. Ambr. sec. laceros vel vacuos Pul. truncos Moret. sec.—432 tingunt Vat. sec. tingui Vat. Livin.—433 certant tres Vat. Pal. Farn. Pric. flagrant Oisel. Bonon. Pat. Florent. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. Isingr. flagrant vel certant duo Vat. Rott. tentunt cod. Pulm. illudere ed. Parm. elidere Exc. Lucens. sec. illidere Farn. ed. Vicet.—434 quodnunc cod. Pulm.—435 Nuptabat vel Nutabat Var. LL. ed. Antv.—436 congressa Vat. pr. m. pr. vagavit pro vagatur Var. LL. ed. Antv. m. pr.—437 fraudesque Vat. pr. Med. sec. Pat. Exc. Lucens. sec. Isingr. pœnasque quinque Vat. Pal.

NOTE

427 Vacuo muro] Vel urbe relicta, vel muris custodia militum destitutis.

428 Fluit] Currit cum dulcedine et securitate: translatio sumitur a fluvio, qui molli quadam æquabilitate fluit. Verg. 'Olli convenere, fluuntque ad regi: plenis Tecta viis.' Alii legunt, Jam secura ruit.

435 Nutabat] Caput, quod præfixum in suprema cuspidis parte nu-

tabat.

437 Æra petens] Abscissa Rufini manus circumlata est ostiatim, quas stipem emendicans luero infami et terribili. Populusque per joram clamitabat ΔΟΤΕ ΑΠΑΗΚΤΩΙ, Date insatiabili. Porro as ponitur pro stipem, quia olim erat in usu pro moneta. Virgilius: 'Gravis ære domum mihi dextra redibat.'

Terribili lucro, vivosque imitata retentus
Cogitur adductis digitos inflectere nervis.

Desinat elatis quisquam confidere rebus, 440

Instabilesque Deos, ac lubrica Numina discat.

Illa manus, quæ sceptrâ sibi gestanda parabat,

Cujus se toties submitit ad oscula supplex

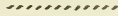
Nobilitas, inhumata diu, miseroque revulsa

Corpore, feralem quæstum post fata poposcit. 445

Aspiciat, quisquis nimium sublata secundis

Colla gerit. Triviis calcandus spargitur ecce,

dolos mentis insatiabilis, atque imitans nexus vivos, cogitur curvare digitos, nervis attractis. Ille cesset fidere magnis dignitatibus, quicumque sit, et sciat Deos esse inconstantes, ac voluntatem eorum mutabilem. Manus illa quæ præparabat sceptrum sibi gerendum, ad quam osculanda nobilitas humilis se toties subjecit, longum insepulta et avulsa a corpore miserabili pectus stipem funebrem post mortem. Ille videat hoc, quicumque fert caput nimis elatum rebus prosperis. En iste dis-

Farn. Pric. *fraudesque vel pænasque* Florent. Rott. Ambr. sec.—438 *Inclu* pro *lucro* Med. quart. *luco* Leid. pr. Ald. *vivos imitata* Vat. pr. *receptus* Vat. tert. Pal. Rott. tres Med. Mazar. Pat. unus Heins. qui ascripserat, *receptus* quia recipiebat argentum. *receptus* vel *retentus* Pnt.—439 *adductos digitos infl. nervos* Vat. pr. Oisel.—441 *et* cod. Pulm. *lubrica n.* Vat. pr. et sec. item Pal. *et tres* Vat. Rott. Pnt. Florent. Moret. sec. Exc. Lucens. sec. et Ald. *numina lubrica* Med. quart. Ambr. pr. Petav. sec. *ludicra* Pric. m. sec. *dicat* Oisel.—442 *qua* Vat. quint. Reg. Pnt. Bonon. Leid. pr. Oxon. sec. Petav. sec. Var. LL. ed. Antv.—443 *commissit* Ambr. pr.—444 *inhumata jacet* Oxon. pr. *miseroque* vel *misereque* Vat. pr.—445 *fatalem quæstum* Thuan. *reposcit* Farib. Exc. Lucens. sec.—446 *quisquis* Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. et Isingr. *nequis* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. *quisquis* vel *nequis* Vat. pr. Heinsius legit *si quis. stillatæ* cod. Barth.—447 *gerit* Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. Isingr. *gerat* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. *gerit* vel *gerat* Vat. pr. *rebus* pro *triviis* Exc. Cod. Rhem. *rebus* vel *triviis* Vat. pr. *calcatus* Pat. Petav. tert.

NOTE

438 *Vivos imitata retentus*] Imitans rexus atque rapacitatem tenacitatemque, qualem vivus Rufinus habebat.

441 *Instabilesque Deos*] Deorum favorem mutabilem, seu fortunam inconstantem. Sic Seneca, 'Nec leves netuit Deos;' id est, levem favorem.

Numina] Numen est velut ænima e: voluntas Deorum. Itaque, *lubrica numina discat*, id est, sciat voluntatem Deorum non semper esse firmam aque constantem in dandis rebus prosperis.

443 *Ad oscula*] Manum osculari obsequii argumentum est: mos ille veteribus fuit familiaris sic obsequium et reverentiam testari. Sic ex Plutarcho, Catonis Uticensis abitum ægre ferentes milites, vestes suas, qua iturus erat, sternebant, et manus deosculabantur.

445 *Feralem*] Antiqui ferele vocabant, id quod est funestum, exitiale, abominandum, horrendum, funebre, obscœnum, malique ominis.

447 *Spargitur*] Partes corporis

Qui sibi Pyramidas, qui non cedentia templis
 Ornatura suos exstruxit culmina Manes :
 Et, qui Sidonio velari creditus ostro, 450
 Nudus pascit aves. Jacet en, qui possidet orbem,
 Exiguæ telluris inops, et pulvere raro
 Per partes tegitur, nusquam totiesque sepultus.
 Senserunt convexa necem, tellusque nefandum

pergitur proculcandus in compitis ; iste, qui edificavit sibi pyramides, qui ædificavit non inferiora templis Mausolea honoratura suas umbras ; et ille putatus tegi purpura Sidonia, nudus nutrit volucres. Ecce ille jacet, qui occupat mundum, carens terra exili, et operitur exiguo pulvere per partes, humatus nunquam, et toties tamen humatus. Cælum cognovit mortem Rufini, et terra removet pondus detes-

iste Pric. ecce vel ille Florent.—448 *Pyramides* tres Vat. Pal. Rott. duo Med. et pro qui Farn. Vat. sec.—449 *exstruxit* Pet. sec. *instruxit* Put. *instruxit* vel *exstruxit* Rott. *erexit* Ambr. sec. *culmine* Exc. Voss.—450 *creditus* Oisel. Moret. pr. Reg. *credidit* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. *creditus* vel *credidit* Vat. pr. Oxon. pr. *creditur* Isingr. *credidit* legit Hemsin- pro *credidit* se *velandum*, quod firmat loco Spartiani in Ælio Vero [c. 4.] ‘Accepta potione, qua se existimaret juvari.’ pro *jurandum*. ita Gesner. et Bipont. *contidit* lib. Barth. *qui se Sid. velandum credidit* Dempster. e Bongars. membr.—451 *jacet en* Exc. Læti. heu ed. Vicet. *presserat orbem* Pat.—453 *nusquam* Pric. *nusquam* alii magno numero, Exc. Gevart. Lucens. sec. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. ed. Vicet. Parm. Junt. Colin. al. *nusquam* vel *nuquam* Reg. Med.

NOTÆ

Rufini disceptæ sparguntur pedibus proculcandæ. Δρυὸς πεσοῦσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται: *Ut lapsa quercus, omnis hanc homo secat.*

448 *Pyramidas*] Pyramis est turris quæ desinit in figuram conii. Sic dicitur, ἀπὸ τοῦ πυρὸς, ab igne, cujus figuram imitatur. Ceterum Pyramides erigebantur, ad servanda Regum cadavera, et erant Mausolea: vel ad servanda grana; et tum dicuntur, ἀπὸ τοῦ πυροῦ, id est, a frumento.

448 *Non cedentia templis*] Fuit Romæ sepulcrum Probi, viri illustris, mole sua et opere admirandum, et templis non inferius.

449 *Ornatura*] Pyramides sen Mausolea a Rufino exstructa non ornaverunt ipsius corpus, siquidem disceptum est, et per compita dispersum; sed tantum ornaverunt ipsius *Manes*,

sen memoriam.

450 *Ostro*] Qui credidit se futurum Imperatorem, ac proinde velandum esse purpura, fit avium præda.

Sidonio] Ab urbe Sidone in Phœnicia, Asiæ parte, ubi purpura exquiritur.

451 *Possidet*] Ironia. En scilicet ille jacet, qui putabat se possessurum esse totum Orbem.

452 *Pulvere raro*] Partes corporis discepti teguntur exiguo pulvere.

453 *Nusquam totiesque*] Rufini corpus nusquam sepultum est, siquidem disceptum et dispersum est: toties tamen est sepultum, quia lacerata corporis frusta hinc, inde, infeliciter exiguo pulvere semisepulta sunt.

454 *Convexa*] Cælum lætatum est nece Rufini. *Convexa* explicuimus in Cons. Prob. v. 212.

Amolitur onus. Jam respirantibus astris, 455
 Infernos gravat umbra lacus. Pater Æacus horret,
 Intransemque etiam latratu Cerberus urget.
 Tunc animæ, quas ille fero sub jure peremit,
 Circumstant, nigrique trahunt ad judicis urnam,
 Infesto fremitu. Veluti pastoris in ora 460
 Commotæ glomerantur apes, qui dulcia raptu
 Mella trahit, pennasque cient, et spicula tendunt:
 Et tenuis saxi per propugnacula cinctæ

tandum. Jam Cælo respirante, umbra ipsius premit furios Tartareos. Æacus pater exhorrescit; et Cerberus quoque invadit illum ingredientem. Tum animæ quas ille Rufinus occidit sub lege crudeli, circumstant, et rapiunt illum ad urnam judicis atri, cum clamore horribili. Sicut apes agitæ congregantur contra vultum pastoris, qui eripit furto mella suarissima, et apes movent alas, et exerunt

sec. Vat. tert.—455 *Amolitur* Leid. pr. m. sec. et Exc. Lucens. sec. *Emolitur* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Demolitur* Pat. *Amolitur* vel *Emolitur* Vat. pr. et tert. *Emollitur* Moret. sec. *antris* pro *astris* Vat. pr. m. pr. *austris* Pat.—456 *lacus* vel *latus* Rott.—457 *intransemque* Pal. Asteriscum huic versui apposuerat Heinsius, cui τὸ etiam suspectum, pro quo in ed. Lugd. Gryph. 1548. conjecerat *fero*, sed delevisse videtur.—458 *Hunc* pro *Tunc* Vat. sec. *animas* Pat. *ferox* Lov. Vat. Livin. Petav. pr. m. sec. *feros* Petav. tert. *ferox* sub *jura* Farn.—460 *in horis* Oxon. sec. m. pr.—461 *Commotæ* Exc. Lucens. sec. *Collectæ* Reg. Put. Ambr. pr. Leid. pr. item Oxon. Exc. Læti et ed. Viet. *Commotæ* vel *Collectæ* Exc. Pat. rec. *quæ* Petav. tert. qui vel *quem* Pric. *dubia* pro *dulcia* Med. quart. *raptim* Pric. *queru* vel *raptu* Moret. pr. *queru* cod. Barth.—462 *rehit* pro *trahit* Vat. Livin. *pinnasque* Oisel. Exc. Lucens. sec. *pinnisque* Pric. *bellaque* pro *pinnasque* Ald. *figunt* Sched. Gud.—463 *tenui* Pat. et Var. LL. ed. Antv. *tenuis* vel *teneri* Oxon. sec. *cinctæ* duo

NOTE

455 *Amolitur*] Terra tentat a se removere cadaver, tanquam onus de-
 testandum.

Respirantibus astris] Quasi Rufinus pessimus, pestifero halitu, serpentis Pythonis instar, Cælum contaminasset, ac velut oppressisset.

456 *Æacus*] Filius Jovis, et Æginæ, regnavit in Ægina insula maris Ægæi, tanta justitiæ fama, ut iudex apud Inferos constitutus esse dicatur.

Horret] Æacus, etsi iudex, tremit, atque horret adventum Rufini.

458 *Animæ quas peremit*] Occidit non animas, quæ sunt immortales, sed homines quorum animæ tunc traherent

Rufinum.

459 *Urnæ*] Judicia conjectis in urnam lapillis, et inde extractis atque numeratis suffragiis, exercebantur apud Græcos; et ideo mos ille inferis tribuitur. Urnam hanc movet Æacus vel Minos. Virgilius: 'Quæsitur Minos urnam movet.' Statius: 'Immensis urnam quatit Æacus umbris.'

460 *Infesto*] Inimico, infenso, horribili clamore.

462 *Spicula*] Exercent aculeos, qui sunt velut tot spicula.

463 *Cinctæ*] Sese invicem cingentes. Alii legunt, *cunctæ*, id est, omnes.

Rimosam patriam, dilectaque punicis antra
 Defendunt, pronoque favos examine velant. 465
 Est locus, infaustis quo conciliantur in enum
 Cocytos Phlegethonque vadis: inamœnus uterque
 Alveus. Hic volvit lacrymas: hic igne redundat.
 Turris per geminos flammis vicinior amnes
 Porrigitur, solidoque rigens adamante sinistrum 470
 Proluit igne latus: dextra Cocytia findit
 Æquora, triste gemens, et fletu concita plangit.
 Huc post emeritam mortalia sæcula vitam

aculeos: ac densæ per claustra parvæ rupis tutantur patriam latebrosam, et cellas caras punicis, ac tegunt favos turba prudente. Est locus quidam, in quem Cocytus et Phlegethon cœunt simul cum aquis infelicibus, ambo fluvii sunt injucundi: hic exudat igne, ille trahit fletus. Arx propior ignibus extenditur inter utrumque flumen, et compacta ex adamante solido irrigat flamma partem sinistram: dextro latere secat aquas Cocytias, resonans flebiliter, et impulsa planctu queritur. Homines mortales huc descendant post vitam transactam. Hic nulla superest diffe-

//////////

Vat. Pal. Oisel. *cunctæ* Vat. pr. m. pr. Pat. Ambr. inc. Heins. Ald. *Cunctæ* vel *cinctæ* Vat. sec. et tert. *cunctæ* vel *cuntæ* Oxon. pr. *cuntæ* Leid. *cintæ* al.—464 *Limosam* duo Vat. *dilectam* vel *dilectaque* Thuan. *spanicis* Var. LL. ed. Antv.—465 *pronosque* Farn. Reg. Mazar. Ambr. pr. Med. sec. *celant* Pric. *vellant* unns Florent. *vallant* pro *velant* legit Heinsius.—466 *qua* Put. Reg. Pat. *conciliantur* Pat. ed. Parm. et Vicet. *consiliantur* Petav. tert. *in iram* pro *in unum* Ambr. pr.—467 *Cocytos* Oisel. Mazar. Exc. Læti. *Cocytus* duo Vat. Pal. Farn. Rott. *Cocyton* ambo Moret. *Phlegethonque* tres Vat. pro *utroque* Heinsius legit *utrique*.—468 *fundit* vulg. *lacrimas* colvnt Pric. *lacrimis* Oxon. pr. m. sec. Leid. m. s.—469 *ignes* pro *amnes* Pric.—470 *sinistrum* Pal. Vat. tert. Exc. Lucens. sec. *sinistro* viginti alii, Var. LL. ed. Antv. Parm. et Vicet. *sinistro* vel *sinistrum* Lov. *sinistra* vel *sinistro* Reg.—471 *Perluit* duo Vat. Moret. pr. *dextraque* Vicet. *Cocytia* Vat. pr. Exc. Læti. *Cocynia* Farn. *Cocynia* vel *Cocinia* Rott. *Concia* Med. tert. *Concutia* Var. LL. ed. Antv. *findit* Vat. Livin. Exc. Cod. Rhem. *scindit* Ambr. pr. *fundit* Exc. Læti. *fundit* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. *findit* vel *fundit* Mazar. Oisel. Med. sec. m. sec.—472 *fletu* Vat. pr. m. pr. Oisel. Pric. m. sec. *flectu* Parm. *fluctu* vet. Gyr. Exc.

NOTE

465 *Prono*] Pronito ad ferendum auxilium; vel demisso atque inclinato, vel pendente.

467 *Cocytos*] A fluvii inferiorum describit Inferos. *Cocytus* dicitur, ἀπὸ τοῦ κωκύειν, *gemere*, quod sit fluvius gemitus, lacrymarum, doloris. *Phlegethon* vero dicitur, ἀπὸ τοῦ φλεγθεῖν, *ardere*, quod sit fluvius ignis.

469 *Vicinior*] Similior flammis, ob adamantem lucidum; vel quia paulo

magis vergit ad aquas Phlegethontis, qui flammis ignesque volvit.

471 *Proluit igne latus*] Turris habet latus sinistrum irrigatum flammis, seu torrente igneo.

472 *Plangit*] Turris dextra parte impulsa lacrymis Cocytii, ipsa flere atque conquei videtur, ob murmur aquarum lacrymabile.

473 *Emeritam*] Translatam vitam. *Emeriti* dicuntur ii, qui suo officio

Deveniunt : ibi nulla manent discrimina fati,
 Nullus honos : vanoque exutum nomine Regem 475
 Proturbat plebeius egens. Quæsitō in alto
 Conspiciens solio pertentat erimina Minos,
 Et justis dirimit sotes. Quos nolle fateri
 Viderit, ad rigidi transmittit verbera fratris.
 Nam juxta Rhadamanthus agit. Cum gesta superni 480
 Currieni, tososque diu perspexerit actus ;

rentia sortis, nulla gloria ; et pauper plebeius repellit Regem spoliatum titulo inani. Minos inquisitor spectabilis in tribunali excelso examinat scelera, ac separat nocentes a bonis, atque transfert ad flagella fratris sui severi eos quos aspexerit nolle confiteri peccata. Etenim prope Minoem est Rhadamanthus, qui postquam perpenderit longa facta vitæ supernæ, et omnes actiones, æquat pœnam factis, et

//////////

Læti et Lucens. sec. *fletu* vel *fluctu* Vat. tert. Moret. sec.—474 *Deveniunt* Ald. *ibi* viginti Codd. Exc. Gevart. et Lucens. sec. *tibi* Pal. Med. pr. unus Heins. *ubi* Pric. ed. Parm. Vicet. Junt. Isingr. Colin. Gryph. Raphel. *facti* pro *fati* Med. sec. Vat. tert. m. pr.—475 *honor* duo Vat. Pal. Farn. *honos* septem alii et Exc. Lucens. sec. *varioque* Tholos. *excitum* vel *exutum* Reg.—476 *Proturbat* Vat. pr. et tert. item Ambr. sec. *Perturbat* reliqui omnes, Ald. ed. Parm. et Vicet. *Præurbat* Exc. Lucens. sec. *Phebeius* Vat. quart. Var. LL. ed. Antv. *plebejus* vel *quæsitō* Vat. tert. *egens* vel *honor* Med. sec. *ab alto* Med. quart. ad vocem *quæsitō* citat Heinsius Lindenbrog. in Ammian. p. 22.—477 *Conspiciens* Pal. *Perspiciens* Vat. sec. *pertentat* vel *permutat* Vat. pr. *prætentat* Reg. Pat. Oxon. pr. Leid. pr. *munia* Florent. *vulnera* incert. Heins.—478 *Et* vel *E* *justis* Thuan. *Et* Bonon. Pat. *sotes* dirimit Moret. pr. Ambr. sec.—479 *Viderit* ad *rigidi* Vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *duri* Vat. sec. *sævi* Pric. Put. *ad sævi* mox mittit Thuan. *rigidi* Exc. Læti. *Viderit* ad *mala* mox tres Vat. Pal. Farn. Vat. pr. m. sec. *Ad mala* mox . . . *transmittit* Vat. pr. m. pr. vox una ibi excidit. *ad mala* viderit *transmittit* Oisel. *Ad mala* me vicini *transmisit* verbera matris Med. sec. m. pr. *permittit* Moret. pr. *transmittit* Farn. *ad mala* mox Vicet.—480 *Nam juxta* Var. LL. ed. Antv. *congesta* Pal. Pric. Florent. tres Med. Var. LL. ed. Antv. ed. Parm. et Vicet. Isingr. Colin. Gryph. *cum gesta* Reg. Put. Thuan. Mazar. Bonon. Tholos. Med. sec. inc. Heins. duo

NOTÆ

functi, merentur habere vacationem et quietem. Vox transfertur ad homines, qui vitæ officiis, seu vita defuncti sunt.

Mortalia sæcula] Homines, qui mortales erant in sæculo : sicque pro contento ponitur continens.

474 *Discrimina fati*] Post mortem cuncta paria, nulla est differentia sortis ac præteritæ conditionis. Lucianus : Ἴσοτιμία ἐν ᾄδου, καὶ ὁμοῖαι ἅπαντες : *Æqualis honor in inferis, et*

omnes pares.

477 *Minos*] Rex Cretæ insulæ, secundum multos, filius Jovis, cujus colloquio leges scripserat : tanta cum justitiæ fama vixit, ut post mortem creditus sit judex apud Inferos fuisse constitutus. Virgilius : ‘ Quæsitō Minos urnam movet,’ &c.

479 *Rigidi fratris*] Rhadamanthi, qui Jovis ex Europa filius, sicut et Minos, esse perhibetur.

480 *Rhadamanthus*] Filius itidem

Exæquat damnum meritis, et muta ferarum
 Cogit vincla pati. Truculentos ingerit ursis ;
 Prædonesque lupis, fallaces vulpibus addit.
 At qui desidia semper vinoque gravatus 485
 Indulgens Venèri voluit torpescere luxu,
 Hunc suis immundæ pingues detrudit in artus.
 Qui justo plus esse loquax, arcanaque suevit
 Prodere, piscosas fertur victurus in undas,
 Ut nimiam pensent æterna silentia vocem. 490
 Quos ubi per varias, annis ter mille, figuras

cogit sotes tolerare catenas bestiarum. Homines crudeles immittit in ursos, rapacesque in lupos: proditores injicit in vulpes. Sed qui semper oppressus pigritia et vino et impura voluptate voluit marcescere in luxuria, præcipitat hunc in corpus porci lutulenti. Ille qui solitus est esse garrulus plus æquo, et divulgare secreta, rapitur in aquas cum piscibus, ut silentia sempiterna puniant nimiam loquacitatem. Quos sotes postquam Rhadamanthus impulit per formas diversas animalium,

Ambr. et Petav. Exc. Lucens. sec.—481 *notosque* conjicit Heins. *perspexerit* plurimi Codd. Exc. Læti et Lucens. sec. *prospexerit* Vat. tert. Farn. Rott. Mazar.—482 *Exæquat* Pal. Vallin. in Boëth. p. 78. *multa* pro *muta* Vat. sec. Pal. duo Med. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv.—484 *fallentes* Med. pr. *ablit* in Gevartii Codice ex conjectura emendatum.—485 *Et tres* Vat. Med. sec. Mazar. Tholos. Petav. pr. item. Moret. Leid. duo. *somno* Put. *somno* vel *semper* Vat. pr. *graratur* Vat. et Med. quart.—486 *Indulgens Venèri*, &c. Hunc versum delendum putat Heinsius. *compescere* Exc. Voss.—487 *immundi* ed. Gesn. Heins. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *immundæ* vel *imundi* Oxon. pr. Petav. pr. *immundæ* quatuordecim alii, nec non Exc. Lucens. pr. Ald. ed. Parm. Vicet. et Var. LL. ed. Antv. *detrusit* Pat. Moret. sec. *pigros artus* Med. quart. *arcus* Tholos.—488 *serit* pro *suevit* Med. sec.—489 *moturus* Med. sec. *victurus* vel *moturus* Vat. tert. *ad undas* Bonon. Oxon. sec. Med. tert. Var. LL. ed. Antv. *mutuum* pro *nimiam* Farn. *pulsent* Pric. *mentem* Pal. Med. pr. pro *vocem*.—491 *Hos* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *varias* Put. Reg. Thuan. *annes* ed. Vicet. *per varios annes per* Farn. *varios annos per mille tres* Vat. Pal. Pric. Rott. Oisèl. *varias annis per* Vat. pr. m. pr. *varios animos* et emend.

NOTÆ

Jovis, ut diximus: Rex Lyciæ, pariter severus, pariterque iudex Inferorum creditus.

[Superni curricula] Curricula vitæ actæ inter homines, qui superi dicuntur, habita ratione Inferorum. Curriculum porro vitæ dicitur, quia vita optime comparatur cum stadio, in quo omnes currunt ad metam.

483 [Vincla pati] Pythagorica μεταμύχως, seu transmigratio animarum in alia corpora hic adumbratur.

Vincla pati itaque, id est, Rhadamanthus cogit nocentum animas alligari cum bestiis, pro ratione vitæ præteritæ, ita ut crudele jungantur cum ursis, fallaces cum vulpibus, immundi cum porcis, &c.

486 [Indulgens Venèri] Fædæ voluptati.

488 [Loquax] Loquaces detruduntur in aquas, ut cum piscibus silere discant, vel ut convertantur in pisces mutos.

Egit Lethæo purgatos flumine; tandem
 Rursus ad humanæ revocat primordia formæ.
 Tum quoque, dum lites Stygiique negotia solvit
 Dura fori, veteresque reos ex ordine quærit,
 Rufinum procul ecce notat, visuque severo
 Lustrat, et ex imo concussa sede profatur:

495

Huc superum labes, huc insatiabilis auri
 Proluvies, pretioque nihil non ause parato,
 Quodque mihi summum scelus est, huc improbe legum 500

spatio ter mille annorum, tandem ablutus fluvio Lethe reducit ad principia figuræ humanæ. Tunc etiam idem Rhadamanthus dum explicat rixas, et res acerbæ Senatus inferni, et cestigat reos antiquos per ordinem, en longe animadvertit Rufinum, et considerat oculis terribilibus, ac solio commoto ab ipsis fundamentis loquitur: Veni huc, Rufine, pestis hominum, huc impurum receptaculum, et qui ausus

//////////

varias animas per Vat. tert. varias, aunos post mille, figuras Lov. annis ter mille vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. Heinsius ascripserat: vid. Macrob. Somn. Scip. Plat. in Phædro. Silius Lib. xiiii. 558. Livin.—492 Lethæos Pat. purgatos Lethæo Ambr. pr. flumina Oisel. Vat. pr. m. pr.—493 renovat vel revocat vet. Gyr. Lov. Vat. Livin. fornæ Oisel. vitæ Vat. pr. m. sec.—494 Tunc Thuan. Tholos. Ambr. pr. Hic Pat. Lethes pro lites inc. Heins. cum Tholos. Exc. Voss.—495 Jura Thuan. Exc. Læti. Cura Vat. quart. solvit Vat. tert. m. pr.—496 esse pro ecce Pat. Ambr. pr. videt Med. tert. vocat Tholos. rultuque Pal. Med. pr. nms Heins. sereno Pat.—497 ex uno Pal. ed. Vicet. eximia concussus Exc. Læti, et ed. Parm.—498 Heu Pal. Med. pr. nms Heins. labor Vat. quint. clades Pric. ed. Vicet. labes vel clades Exc. Pat. rec. clades Heinsius probat, qui notat cladem et pestem Lampridio sæpe vocari Caracallam. heus Pal. Med. pr. exsiciabilis Thuan.—499 ad vocem Proluvies in ora primæ snæ ed. notavit Heinsius sequentia. Proluvies] sic Stat. i. Theb. 618. ‘Liventes in morte oculos uterique nefandam Proluviem.’ forte Ingluries. Virg. Æneid. iii. 217. ‘fædissima ventris Proluvies.’ ubi quidam Codd. Illuries pro Ingluries. et Georg. iii. 430. ‘piscibus atram Improbus ingluviem ranisque recentibus explet.’ sic fenoris ingluries Petronio. Ann. Lib. xxii. p. 223. ed. Lindenbr. sub finem. ubi ante cluvies. Sulpicia in Satyra v. 36. ‘ingluvie albus.’ ubi alvi forte legendum. Claud. Lib. ii. in Entrop. v. 333. hactenus Heinsius. ausa pro ause Pat. Vat. tert. parato vel parato Oxon. pr.—500 Quodque mihi vel Cuique

NOTÆ

492 *Lethæo*] Postquam Rhadamanthus animas sontium egit, duxit, implet in varia animalium corpora, per mille annos ex Virgilio; per tria annorum milia ex Claudiano; per mille lustra ex Silio, eas purgat aqua fluvii Lethes, ut præteritorum obliviscantur, et remittit easdem ad informanda humana corpora.

495 *Ex ordine*] Observato tempore, prout quisque venerat.

497 *Concussa sede*] Per indignationem.

499 *Proluvies*] Rufinus dicitur insatiabilis proluvies auri, id est, auri fædissime parti receptaculum turpe, ac velut cloaca, quod scilicet ille avaritia incensus, se pecunia per fas et nefas omni turpitudine impleret.

500 *Legum venditor*] Quod scelus est hominum pessimorum, tyrannorum.

Venditor, Arctoi stimulator perfide Martis,
 Cujus ob innumeras strages angustus Averni
 Jam sinus, et plena lassatur portitor alno.
 Quid demens manifesta negas? en pectus inustæ
 Deformant maculæ, vitiisque inolevit imago, 505
 Nec sese commissa tegunt. Genus omne dolorum
 In te ferre libet: dubio tibi pendula rupes

es omnia, pecunia proposita, et quod maximum puto erimen, veni huc scelerate venditor justitiæ, auctorque perfidiose belli Septemtrionalis, ob cujus cædes infinitas jam aditus Inferorum arctus est, et vector fatigatur nave repleta. Quare inficiaris, insipiens, quæ vera sunt? Ecce notæ impressæ deturpant pectus tuum, et imago quædam innata est sceleribus tuis, neque peccata se operiunt. Jueat decernere in te genus omne suppliciorum: saxum pensile impendat tibi casu ancipiti: rota celeris

//////////

nihil Exc. Læti. legis Vat. quint. legis vel legum Petav. pr. Leid.—501 et savi Vat. tert. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. Pat. Exc. Cod. Rhem. et savi vel Arctoi Put. famulator Med. quart. simulator duo Vat. Pat. Moret. sec. stimulator vel dilator Oisel. stimulator vel simulator Vat. tert. belli pro Martis Vat. sec.—503 laxatur Tholos. alro pro alno Vat. pr. m. pr. Pal. Med. quart.—504 deinceps pro demens Vat. pr. a. m. pr. demum conjiciebat Heinsius. an Exc. Wolf. pectus inustæ Exc. Schotti, in quibus Gronovius ascripserat locum Cicer. pro Syll. cap. 27. Heinsius vero ascripserat Lucian. p. 232, 233, 234. et Platon. in Gorgia.—505 Conformant duo Vat. Ambr. tert. Leid. vitiis inolevit Farn. Ambr. pr. Heinsius legit vitiisque i. imago. sc. tergori, qui hæc notat. sic inolescere vitia dicuntur Capitolin. in Maximino p. 140. ne vitia eorum sub aliis inolescentia emendare non posses. hoc est, quæ sub aliis inoleverunt. inhasit pro inolevit Mazar.—506 Non Tholos. tegunt vel negant Farn. malorum Med. tert. m. pr. Leid. dolorum vel malorum Oisel. Petav. pr.—507 scire jueat pro ferre libet Pal. Vat.

NOTÆ

501 Arctoi] Ἄρκτος, Ursa, signum cæleste in Septentrione: unde Arc-tous Septemtrionalis.

Stimulator Martis] Auctor belli Septemtrionalis, quod Rufinus suaserat, excitatis Getis et aliis populis ad Septemtrionem vergentibus.

502 Averni] Hic lacus est in Italia, tam pestifer, ut aves prætervolantes tetra halitu extingnat. Unde ponitur pro Inferorum aditu. Unde Græci vocant, ἄοπρον: α sine, et ὄπρις avis, quod careat avibus.

503 Portitor] Charon, qui transmittit umbras ad Inferos.

504 Inustæ] Secundum Platonem et alios auctores, perjuris ceterisque hominibus maleficis, innascuntur ma-

culæ seu stigmata, quæ post mortem etiam inhaerent Umbris defunctorum. Hæ maculæ a Luciano vocantur, στίγματα τῆς ψυχῆς. Tacitus: 'Si tyrannorum mentes recludantur, possint aspici lauiatus et ictus, quando ut corpora verberibus, ita sævitia, libidine, malis consultis animus dilaceratur.'

505 Vitiisque inolevit] Imago quædam innata est atque concreta cum vitiis tuis, adeo ut etiam tua Umbra referat hanc vitiorum tuorum imaginem.

506 Tegunt] Nec tua peccata latent; manifesta sunt, apparent.

507 Rupes] Tu saxum volvas, ut Sisyphus.

Immineat lapsu: volucer te torqueat axis.
 Te refugi fallant latices, atque ore natanti
 Arescat decepta sitis; dapibusque relictis
 In tua mansurus migret præcordia vultur.
 Quanquam omnes alii, quos hæc tormenta fatigant,
 Pars quota sunt, Rufine, tui! quid tale vel audax
 Fulmine Salmoneus, vel lingua Tantalus egit,

510

te volvat: aqua fugaces decipiunt te, et sitis illusa siccescat ore tuo natante, atque epulis desertis, vultur aternus inuolat in viscera tua. Etsi tamen alii omnes, quos illa supplicia torquent, particula quantulacunque tui sunt, o Rufine? Quid aut Salmoneus fulmine superbiens simile fecit? Quid simile, aut garrulitate Tantalus pec-

Livin. libet Reg. Put. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Oxon. pr. Leid. pr. ambo Moret. tres Petav. Exc. Gevart. *juvat* Lov. Med. pr.—508 *Emineat* Rott. Florent. Med. sec. *pendula lapsu Emineat rupes* Pat. *lapsus* Pal. Med. pr. ed. Vicet. *volucerque retorqueat* Med. tert.—509 *ludant* Ambr. tert.—510 *ora Arescant siti vel ore Arescat sitis Thuan. Accrescat* Rott. Ambr. sec. *decepta vel tentata* Reg. *temptata* Leid. *temptata vel decepta* Oxon. pr. in quo sequens glossa erat. Petronius: 'Nec bibit inter aquas, nec dependentia carpit Tantalus infelix, quem sua vota premunt. Divitis hæc magni facies erit, omnia late qui tenet, et sicco concoquit ore famem.' in Tholosano Fulgentio hoc tribuitur, ibique pro *nec dependentia* legitur *nec poma petentia carpit*.—512 *aliter* Vat. pr. a m. pr. *hic* Vat. tert.—513 *sit* Tholos. sunt Vat. ; r. Farn. Put. Mazar. Reg. a m. pr. duo Ambr. inc. Heins. *peraudax* Exc. Læti, et ed. Parm.—514 *flumine* Petav. sec. *Sisyphus pro Tantalus* Exc. Læti. *æger pro egit* Ambr. tert. inc. Heins. Exc. Gevart.

NOTE

508 *Torqueat*] Rota te torqueat, ut torquet Ixionem. Ovidius: 'Volvitur Ixion, et se sequiturque fugitque.'

509 *Fallant latices*] Te aqua sitientem fallat, ut Tantalum.

511 *Vultur*] Rodat tundatque vultur tua præcordia, ut tundit jecur immortale Tityi. Horum suppliciiis plena sunt Poëtarum volumina.

513 *Pars quota sunt*] Omnes nocentes, qui suppliciis infernis premuntur, non accedunt ad improbitatem Rufini, sed sunt ipsius particula exigua: quasi in hoc uno multi scelerati contineantur. Sic Sylla uni Cæsari dicebat multos inesse Marios, hoc est, multos Optimatum hostes, seu unus

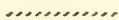
Cæsar formidabilior erat, quam multi Optimatum hostes.

514 *Salmoneus*] Hic Rex Elidis in Græcia super pontem æneum currum agebat 'lampada quassans, et non imitabile fulmen;' sed Jupiter vero hunc fulmine percussit. Virgilius: 'Præcipitemque immani turbine adigit.'

Lingua] Tantalus ex Euripide, Deorum mensæ adhibitus ἀκόλαστον εἶχε γλώσσαν, *improba lingua usus est*, ideoque vel ipsi saxum impendit; vel, 'Quærit aquas in aquis, et poma fugacia captat Tantalus, hoc illi garrula lingua dedit.'

Aut inconcesso Tityos deliquit amore ?	515
Cunctorum si facta simul jungantur in unum, Præcedes numero. Cui tanta piacula quisquam Supplicio conferre valet ? quid denique dignum Omnibus inveniam, vincunt cum singula pœnas ?	
Tollite de mediis animarum dedecus umbris.	520
Aspexisse sat est. Oculis jam parcite nostris, Et Ditis purgate domos. Agitate flagellis Trans Styga, trans Erebum. Vacuo mandate barathro Infra Titanum tenebras, infraque recessus Tartareos, nostrumque Chaos, qua noctis opacæ	525

carit, aut Tityus voluptate illicita? Si omnium scelera simul accumulentur in unum, tu superabis eos multitudine. Cui pœnæ quispiam potest comparare tanta crimina? Quod tandem reperiam supplicium dignum cunctis, cum singula exsuperent quævis supplicia? Removete hoc animarum opprobrium ex medio umbrarum: satis est vidisse. Parcite jam oculis nostris, et cluite regnum Plutonis. Ejicite illum verberibus ultra Stygem, ultra Erebum: deturbate illum in Barathrum inane, infra latebras Titanum, infraque ergastula inferna, et Chaos nostrum, qua

—515 *inconsulto* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *non concessio* Petav. sec. *Tytios* Vat. pr. Oisel. Med. tert. *Put.* Bonon. duo Petav. Exc. Lucens. sec. *Tytius* tres Vat. Pal. Farn. Pric. *Tytio* Ambr. pr. *Titios* Oxon. sec. *Tycius* Vicet. *delinquit* Rott.—516 *fata* Pric. duo Petav. tres Ambr. inc. Heins. *junguntur* Vat. quint. Med. tert. *jungamus* Exc. Lucens. sec.—517 *quo tanta* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *tota* Florent. *cui vel quo* Vat. pr. *Put.* Reg. Oxon. duo. *alios pro numero* incert. Heins. *quisnam* Med. tert.—518 *potest pro valet* Pric. Thuan.—519 *panis* Oisel.—521 *vestris* Florent. inc. Heins. Var. LL. ed. Antv.—522 *Dites* Vat. pr. a m. pr. *purgare* Bonon.—523 *Hebrum* Bonon. Pat. Var. LL. ed. Antv. *sepulero pro barathro* Med. sec. m. pr.—525 *Tartareum* Med. quart. *meritumque Chaos* Moret. sec. *nostrumque, meritumque vel dirumque* Reg. *qua* duo Ambr. Exc. Lucens. sec. Gyr. *quo duo* Vat. *noctis opacæ* vet. Gyr. Pat. Med. sec. *Put.* Exc. Luc. sec. *ditis opacæ* Reg. *Ditis opaci vel noctis opacæ* Florent. ed. Vic. *qua—opacæ* Var.

NOTE

515 *Tityos*] Hic gigas miræ magnitudinis, cum Latonæ stuprum inferre tentasset, a Jove, aut ab Apolline, confossus est, et dejectus ad Inferos, ubi vultur ejus 'Immortale jecur tundit, sæcundaque pœnis Viscera.' Virgilius.

521 *Parcite*] Ne offendite oculos nostros aspectu longiore talis monstri, Rufini scilicet: quia credebant oculos inquinari spireis rebus objectis. Ovidius: 'Cum spectant oculi

lassos, læduntur et ipsi.'

523 *Erebum*] Erebus, Barathrum, Tartara, sunt loca Inferorum profundiora, obscuriora.

Barathrum] Locus erat Athenis profundus, in quem damnati injiciebantur, et ideo ponitur pro Inferis.

524 *Titanum*] Titanes bella Saturno intulerunt, sed a Jove filio fulmine detrusi sunt ad Inferos.

525 *Chaos*] Est locus Inferorum valde confusus, ex Ovidio: 'Quem

Fundamenta latent: penitusque immersus anhelet,
Dum rotet astra polus, feriant dum littora venti.

*parte principia noctis obscurissimæ absconduntur: ac funditus mersus ingemiscat,
dum Cælum rotet sidera, dum venti percutient littora.*

//////////

LL. ed. Antv. *Ditis opaci* tres Vat. Pal. Farn. Pric.—526 *præceps ubi* Flor. Exc. Læti. *præceps ibi* duo Vat. Oisel. Med. pr. Pat. et Vat. Livin. *præceps-que ibi mersus* Exc. Lucens. sec. *penitusque ubi* Pal. Med. pr. Lov. unus Heins. ed. Parm. *penitusque ibi* sedecim alii, Exc. Gevart. ed. Vicet. *penitus ibi* tres Vat. *penitus vel prorsus* Vat. tert. *penitus vel præceps* Vat. pr. *penitusque ibi* vel *præceps ibi* Put. *præceps immersus* Rott. *penitusque immersus* Med. quart. Ambr. pr. Moret. sec. Leid. pr. unus Heins. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv.—527 *Dum rotet* Pric. m. sec. Florent. Raphael. *rotat* quinque Vat. Pal. Pric. Rott. Oisel. duo Oxon. qui et *feriant* habent. *feriant* Pat. Pric. m. sec. Florent. Raphael. *rotet et feriant* legit Heins. *fluctus* Vat. sec. *venti* vel *fluctus* Vat. tert. ultimus hic versus deest in Med. quarto.

In Lucensi sec. post libros in Rufinum sequebantur libri in Eutropium. In Vicetina de Bello Gildonico, nec non in Excerptis Læti; et in Læti Exc. cum hac inscriptione **BELLI CIVILIS LIB. TERTIUS**, præfixa simul Præfatione, quæ nunc ante Lib. II. in Rufinum legitur. In Moret. sec. erat **EXPLICIT magnum opus Claudiani nobilissimi versificatoris.**

NOTÆ

dixere chaos: rudis indigestaque moles.' 'Ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.' Job.
526 *Anhelet*] Ita gemat prematur-

que, ut semper anhelitu laboret, nec unquam respirare possit.
527 *Dum rotet astra*] Id est, semper, in æternum.

DE UXORE ET FILIA RUFINI OBSERVATIO.

Mortuo Rufino, et in frustra discerpto, uxor ejus, et filia, metu pœnæ ad Ecclesiam, velut ad asylum, confugerunt. Inde navigarunt Hierosolymam, ubi reliquum vitæ suæ tempus exegerunt.

VI

CL. CLAUDIANI

DE TERTIO CONSULATU

HONORII AUGUSTI

PANEGYRIS.

PRAEFATIO.

ARGUMENTUM.

Ut Aquila probatos ad Solem pullos alit, Jovis fulmen gesturos, ad eum propius accessuros, aviumque Reges futuros; sic Roma probatum in ipsa procerum luce Claudianum ad Aulam promovet, Imperatoris laudes dicturum, ad ejus Majestatem accessurum, Poëtarumque Regem futurum.

PARVOS non aquilis fas est educere foetus
Ante fidem solis, judiciumque poli.

Non licet Aquilis educare pullos teneros, ante testimonium Solis, et approbationem

Hic liber in Vaticano primo recentissima manu scriptus est. in Moret. pr. tertio ordine legitur post Consulatum Olybrii et Prohini. in Moret. sec. et Excerptis Gevartii post Epithalamia sequitur. in Vaticano Livineii plane deest. in Vaticano quarto legitur. *Incipit liber Panachericus de tertio Consulatu Honorii*; ante Praefationem vero, *Incipit praescriptio Claudiani super libro de*

NOTE

Panegyris] Vide supra in Consulatu Prob. Hoc carmen in tertium Palatio Mediolanensi, anno Dom. Honorii Consulatum a Claudiano recitatum est coram ipso Principe, in 396.

Nam pater, excusso saluit cum tegmine proles,
 Ovaque maternus rupit hiulca tepor,
 Protinus implumes convertit ad æthera nidos, 5
 Et recto flammas imperat ore pati.
 Consulit ardentes radios, et luce magistra
 Natorum vires ingeniumque probat.
 Degeneres refugo torsit qui lumine visus,
 Unguibus hunc sævis ira paterna ferit. 10

Cæli. Etenim pater, cum soboles exsiluit rupto putamine, et calor matris fregit ora dehiscencia, statim vertit ad Cælum pullos nondum plumescens, ac jubet hos sustinere ignem Solis oculis fixis. Consultat radios igneos, et experitur virtutem et indolem filiorum, Sole judicante. Qui pullus degenerans avertit oculos, acie refugiente, iracundia patris verberat hunc unguibus rigidis; qui vero passus est

//////////

tertio Consulatu Honorii. in Lucensi sec. erat Panegyricus de tertio Consulatu Honorii. ejusdem Præf. Petaviana pr. simpliciter exhibet Tertius Honorii Consulatus. dein manu recentiore Cl. Claudiani Præfatio in tertium Consulatum Honorii Aug. Lovan. habet, Incipit Panegyricus de tertio Consulatu. Præfatio.

1 nunc Pal. non est fas aquilis Florent. Reg. Vat. tert. Rott. Oxon. pr. non aquilis est fas Med. tert. contemnere Pric. educere Rott. producere Jun. pr. deducere Oxon. pr. producere vel educere Oxon. sec.—2 indiciumque Vat. tert. Pat.—3 excusso Jun. pr. duo Oxon. excuso Raphael. Dempst. excusso Var. LL. ed. Antv. saluit Med. tert. Exc. Lucens. sec. saluit Gesn. et Bip. germine quinque Vat. Pal. Farn. Pric. gramine Med. quart. Rott. incert. Heins. tegmine vet. Gyr. Oisel. fragmine vel segmine conjiciebat Heinsius, item maturus pro maturnus. Heinsius porro ascripserat locum Lucani l. IX. vs. 902. Antigon. Histor. Mirabil. c. 52. Tzetz. Chiliad. p. 238. Ælian. Histor. Anim. Apostol. Centur. par. 62. et Julian. Epist. xvi.—5 nidos Reg. cum Glossa i. e. pullos. natos Mazar. Tholos. Exc. Cod. Rhem. nidos vel pullos Petav. pr. Oxon. pr.—6 pari pro pati. Et recto flammas, &c. Heinsius ascripserat locum Prisciani in Perieg. 395. 'Luminibusque vident rectis (mirabile!) solem.'—7 magister inc. Heins.—8 Natorum viginti Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. naturam marg. Marcil.—9 Degeneres Lov. Ald. Exc. Gevart. Degenerem Med. quart. Bonon. Thuan. Ambr. pr. Moret. sec. inc. Heins. Petav. dno, Pric. tres Barth. et Var. LL. ed. Antv. Degener et refugo Isingr. Pulm. Gryph. profugo Pric. qui torsit Florent. Pal. Med. pr. torsit si inc. Heins. visum Florent. Med. tert. Exc. Lucens. sec. degenerem visum Vat. pr. Pric. Degeneresque fugit qui torsit l. risus Jun. pr.—10 feris

NOTÆ

2 *Ante fidem Solis]* Antequam explorent fidem pullorum, testimonio Solis et Cæli; sive antequam examinent an pulli futuri sint fideles in aspiciendo Sole, recta acie oculorum.

3 *Excusso tegmine]* Fracto ovi putamine, in quo erat germen.

5 *Nidos]* Pullos, qui in nido continentur: tumque ponitur continens pro contento: quod est Poëtis familiare. Sic Virgilius: 'Nidisque loquacibus escam.' De hirundinibus.

10 *Ferit]* Occidit.

Exploratores oculis qui pertulit ignes,
 Sustinuitque acie nobiliore diem ;
 Nutritur, volucrumque potens, et fulminis hæres,
 Gesturus summo tela trisulca Jovi.
 Me quoque Pieriis tentatum sæpius antris 15
 Audet magna suo mittere Roma Deo.
 Jam dominas aures, jam regia tecta meremur,
 Et chelys Augusto iudice nostra sonat.

oculis flammis probantes, et intuitus est lucem visu audaciore, educatur futurus Rex avium, et successor fulminis, laturus Jovi omnipotenti flammis tricuspidis. Sic etiam Romæ ingentes Proceres audent exhibere Numini suo me probatum frequentius in recessu Pierio. Jam obtinemus attentionem Imperatoris, jam ingredimur Palatium Regule, et Lyra nostra resonat, Imperatore judicante.

//////////

pro særis Vat. tert. secus Pal.—11 perculit inc. Heins.—12 acies Petav. tert. fidei Pric. a m. pr.—13 parens it. volucrum princeps Cujac. hæres vel ignes Ambr. sec. ignes inc. Heins.—14 Tecturus Var. LL. ed. Autv.—15 tentavit Pat. armis Moret. sec. m. pr.—16 Romæ suo m. magna Deo Moret. sec. Med. tert. Jovi Vat. sec. m. pr.—17 arces marg. Isingr. liber Barth. movemur Jun. pr. Oxon.—18 Et Chelys Oiscl. principe Jun. pr. Oxon.

NOTÆ

13 *Potens*] Hic significat, Regem, Principem. Sic Horatius, ‘Diva potens Cypri,’ id est, Regina.

15 *Pieriis*] Pieria est regio Macedoniae in Græcia, eaque Musis sacra.

Me tentatum antris] Me qui tantum periculum feceram mearum virium, in umbratili Musarum recessu; me, inquam, Roma, seu Romæ proceres produnt ad lucem Aulæ Imperatoriae.

16 *Magna Roma*] Magnæ Romæ Proceres.

Deo] Imperatore, quem adulator Poëta Deum vocat. Sic et Martialis sæpe.

17 *Regia tecta meremur*] Procerum benevolentia freti meremur ingredi Regiam Cæsaris.

Jam dominas aures, &c. et chelys Augusto iudice, &c.] Jam meremur habere Imperatorem, et auditorem, et iudicem. Octavius Cæsar primus dictus est Augustus, et ab eo deinceps ceteri Imperatores appellati sunt Augusti.

VII.

CL. CLAUDIANI DE TERTIO CONSULATU
HONORII AUGUSTI PANEGYRIS.

ARGUMENTUM.

GRATULATUR Claudianus tertium Consulatam Honorio, cujus celebrat natales Regios, infantiam, pueritiam armis jam tum gaudentem, adolescentiam crudam ad ferendos labores Martis. Celebrat illum ut avi imitorem futurum, ut patri bellicoso hærere jam ardentem, ut felicitate sua victorias properantem, Cælo dilectum, euntemque ad Patrem, cum Patre triumphantem, populo militibusque plaudentibus. Tum Theodosius morti proximus Stilichonem liberis suis tutorem constituit, scandit Cælum, mutatur in Astrum. At Arcadio et Honorio totum Orbem subacturis parat Vulcanus arma, equosque Neptunus.

TERTIA Romulei sumant exordia fasces,
Terque suas ducat bellatrix pompa curules.
Festior annus eat, cinctusque imitata Gabinos

Fasces Romani capiant tertium initium, et pompa militaris comitetur tertio solium tuum Consulare. Annus solennior incipiatur, et purpura locuples æmdata

//////////

Panegyris] *Panegyricus* Rott. incert. Heins.—1 *sumunt* vel *ducunt* Oisel.—2 *Atque tuas* Petav. tert. *Teque* Vat. tert. Rott. Reg. Mazar. Petav. sec. *duas* Med. tert. *suas* Florent. m. sec. *tua* Vat. tert. *tuas* duo Vat. Rott. Oisel. *tuos* tres Vat. Pal. Farn. Pric. *Teque tua* vel *Terque tuas* Oxon. pr. *et triplices ducat* Oxon. *dicat* Oisel. *pompa* Florent. Med. tert. Lov. Isingr. Cod. Ald. Exc. Gevart. *Roma* Pal. duo Med. Jun. pr. inc. Heins. Moret. sec. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *cohortes* Pat. m. pr. *curuli* Reg. *curuli* vel *curules* Oxon. pr.—3 *cinctus* duo Vat. Pat. Moret. pr. *ritusque* Exc.

NOTÆ

1 *Romulei fasces]* Fasces duodeni a lictoribus ferebantur ante Consulales, velut insignia Consulatus: unde et pro ipso Consulatu sumuntur, signum pro re signata. Dicuntur fasces Romulei, id est, Romani, quia gestabantur in urbe in qua regnavit Romulus, et a solis Romanis usurpabantur.

Sumant exordia] Annum incipient, aperiant.

2 *Bellatrix pompa]* Cohortes militares solenni pompa procedentes comitetur Principem Togato Magistratu conspicuum, ipsique honori novum decus conciliantem.

Curules suas] Suas, id est, Romanas. *Curules*, id est, Sellas eburneas, in quibus sedentes Consules curru vehebantur in Curiam.

3 *Festior annus]* Jucundior sanctiorque sit hic annus, cui Princeps

Dives Hydaspis augeat purpura gemmis.

Succedant armis trabæ : tentoria lictor

5

Ambiat, et Latiae redeant ad signa secures.

Tuque, o, qui patrium curis æqualibus orbem

Eoo cum fratre regis, procede secundis

Alitibus, Phœbique novos ordire meatus,

vestes Gabinorum amplificetur lapillis Hydaspis ; ornamenta pacis sequantur bella ; lictor circumdat tabernacula, et secures Romanæ revertantur ad vexilla. Et tu, o Honori, qui gubernas mundum paternum cum fratre Eoo, curis similibus, ingrediere faustis avibus, et incipe cursus novos Solis ; tu, qui es spes et desiderium Cali,

Cod. Rhem. Sabinos Farn. Pat. inc. Heins.—4 *lucescat* Moret. sec. *augeat* vel *lucescat* Reg. Moret. pr. dno Oxon. *lucescat* vel *fulgescat* coniecerat Heinsius, sed postea deleverat.—5 *ritus pro trabæ* Oisel.—6 *latæ* vel *Latiae* Jun. sec. *claræ* vel *Latiae* Oxon. pr. *latæ* Oxon. *jactæ* Leid. ad Juru Moret. sec.—7 *Tu quoque* Moret. pr. Jun. pr. Oxon. *patrum* duo Med. *Latium* marg. Isingr.—8 *geris* Med. tert.—9 *Auspiciis* Pal. Med. pr.—10 *Spem* Tholos. Jun. pr. *Spes* vel *Spem* Reg. Oxon. pr. *quam* Med. tert. *primævo* Tholos. *quem primo* vel *primævo* Reg. *limite* Vat. pr. duo Med. *lumine* Pat. Jun. pr. *primæ* vel

NOTÆ

Consul præerit.

Cinctus Gabinos] Vestes longiores, similes iis, quibus utebantur Gabini populi Volscorum, in Italia: qui ab hoste deprehensi, quanquam hoc habitu cingerentur, victoriam tamen retulerunt; et ideo in rebus urbanis sacrisque hoc cinctu usi sunt.

4 *Hydaspis gemmis*] Hydaspes, unde *Hydaspes*, est fluvius Asiæ gemmis notissimus.

Purpura] Purpura Regum olim et Consulum solenne indumentum.

Dives augeat purpura gemmis] Id est, purpura augeatur, ditetur, atque exornetur divitiis gemmarum.

5 *Trabæ*] Trabea vestis olim Ansurum, Regum, et Consulum: hic sumitur pro Consulatu: signum pro re signata, Metonymicæ. Nam *succedant armis trabæ*, id est, post bellica facta Honorii succedat Consulatus, et Respublica ejus armis defensa, ejusdem Consulari auctoritate regatur.

Tentoria lictor ambiat] Ex more

veterum Consulum, qui vel inter ipsas expeditiones, Consularia insignia, fasces, et secures a lictore gestari volebant.

6 *Latiae redeant ad signa secures*] Ut olim etiam, secures Romanæ, seu Consulares, ferantur ad signa, seu castra, in quibus dantur signa pugnæ. Ceterum fasces, trabæ, curules, secures, sunt insignia Consulatus, et sæpe ponuntur pro ipso Consulatu, Metonymicæ.

7 *Patrium orbem*] Orbem, seu Imperium terrarum, a patre Theodosio relictum.

8 *Eoo*] Ἕως, vel ἔως, *Aurora*, inde *Eous*, matutinus, ad Orientem pertinet: *Eoo cum fratre*, id est, cum fratre Areadio, qui administrat Imperium Orientis.

Secundis alitibus] Faustis avibus, feliciter.

9 *Phœbique novos ordire meatus*] Incipe novum cursum Solis, sive novum annum, cui nomen Consules dabant.

Spes votumque poli, quem primo a limine vitæ 10
 Nutrix aula fovet : strictis quem fulgida telis
 Inter laurigeros aluerunt castra triumphos.
 Ardua privatos nescit Fortuna penates,
 Et regnum cum luce dedit. Cognata potestas
 Exceptit Tyrio venerabile pignus in ostro : 15
 Laustravitque tuos Aquilis victricibus ortus
 Miles, et in mediis cunabula præbuit hastis.

quem Regia alitrix educavit a principio vitæ primo, quem castra micantia armis nutriterunt inter victorias laureatas. Fortuna tua excelsa non cognovit domum privatam; et illa concessit tibi imperium cum vita: potentia domestica vobis, recepit in purpura Tyria te ceu depositum sacrum: et miles cinxit locum tuorum natalium, cum signis triumphalibus, atque dedit tibi cunas inter

//////////

privæ legebat Heinsius.—11 tenet Exc. Voss. strictis quoque Med. tert. tedis Florent. m. pr. tedis Jun. pr. thedis Rott.—12 Intra Lov. lauriferos Jun. pr. claustra Var. LL. ed. Antv. fata Rott. Oxon. pr.—13 Natura Oxon. pr. m. sec. huic versni asteriscit tibi imperium cum vita: potentia domestica vobis, recepit in purpura Tyria te ceu depositum sacrum.—14 Hac regnum Ambr. tert. Et cum luce dedit regnum Jun. pr. dedit vel redit Moret. sec. Vat. quint. regnum Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. Lucens. sec. Ald. et Var. LL. e marg. Parm. item Sched. Gnd. regimen ed. Parm. Vicet. Isingr. Pulm. Colin. Gryph. quod Heinsius in v. cod. invenit et probat adducto loco Capitolin. in Pertinaeae, 'mox Daciae regimen accepit.' et mox, 'Integre se usque ad Syriae regimen Pertinax tenuit.' p. 51. Capitolin. in Opilio Macrino imperii tutelam a regimine distinguit. l. xxiii.—14 privata Jun. pr. post vocem potestas τελέων στυγῶν habet Petav. pr. et ed. Gesn. quam Farn. et duo Vat. omittunt.—15 Accepit Moret. sec. pignus venerabile Vat. tert. Rott. corpus vel pignus Med. sec.—16 alis Oxon.—17 venabula plurimi Codd. venabula vel cunabula Reg.

NOTE

10 *A limine*] Limen est aditus domus, unde ponitur pro initio, principio vitæ. Gloriosum est autem Honorio natum esse Imperatorem, quod plerique aliorum vel armis, vel adoptione, vel electione, vel dolo, vel pecunia ad solium ascenderint.

13 *Ardua*] Excelsa tua fortuna non provenit ex domo privata, o Honori, sed statim atque natus es, ad imperandum natus es. Alioqui multi ex privata domo ad solium emerunt.

14 *Cognata potestas*] Potestas domestica parentum seu cognatorum morum; quasi diceret, statim atque natus es, evectus es ad potestatem et honores.

15 *Tyrio in ostro*] Purpura Tyria, ab urbe Tyro in Phœnicia, ubi purpura exquisitior jactabatur. Ceterum mos erat excipere infantes recens natos in purpura, quæ propria erat Regum, Imperatorum, magistratuum.

Venerabile pignus] Te excepit velut sacrum depositum, velut pignus nostri amoris atque venerationis.

16 *Aquilis*] Aquilæ signa erant Romanorum, quibus milites in orbem circumductis Honorio recens nato gratulabantur, ex more veterum, qui filios Heronum, eorumque nativitatibus locum, exultantes circumibant.

17 *In mediis cunabula præbuit hastis*] Intra domum Casaream, aut in Cas-

Te nascente ferox toto Germania Rheno
 Intremuit: movitque suas formidine sylvas
 Caucasus: et positus numen confessa pharetris 20
 Ignavas Meroë traxit de crine sagittas.
 Reptasti per scuta puer, Regumque recentes
 Exuviae tibi ludus erant: primusque solebas
 Aspera complecti torvum post praelia patrem,
 Signa triumphato quoties flexisset ab Histro 25
 Arctoa de strage calens, et poscere partem

arma media. Germania bellicosa circa omnem Rhenum trepidavit, te exoriente, et Caucasus concussit memora sua prae timore: ac Meroë sagittis abjectis confessa te esse monens, avulsit ex casariae jacula inertia. Reptasti puer per clypeos, et nova spolia Regum tibi erant voluptas: ac primus consueveras osculari Parentem bellicosum post bella terribilia, quotiescumque fervens clade Septentrionali revocaverat vexilla ex Danubio superato; tu consueveras petere aliquid ex exuviis; seu

//////////

duo Moret. Oxon. sec. *posuit* Med. quart. *astris* Jun. pr. *hastis* duo Ambr. *escis* Vat. tert. Rott. Oisel. Pric. m. pr. Ambr. pr. m. pr. Var. LL. ed. Antv. *hastis* vel *escis* Florent. Med. sec. m. pr. Reg. dno Moret. inc. Heins. *armis* Cujac. *præbata castris* conjiciebat Heinsius.—18 *regno* duo Vat. Petav. pr.—19 *Intremuit* vel *Intomuit* Reg. Oxon. pr. *pemas* pro *silvas* Var. LL. ed. Antv.—20 *numen* Exc. Latii et Lucens. pr. *munus* ed. Vicet. et Var. LL. ed. Antv. *sagittis* Jun. pr.—21 *de corde* Vat. tert. Rott. Florent. Med. sec. m. pr. Mazar.—22 *per scuta* Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. Lucens. sec. Sched. Gud. et Ald. *per signa* decem alii, Exc. Lucens. pr. ed. Parm. Vicet. Isingr. Junt. Gryph. Colin. *signa* vel *scuta* Reg. Med. sec. *Reptasti* *per scuta* Var. LL. ed. Antv. *regumque* vel *regnumque* Reg. *feroces* Exc. Latii. *jacentes* Vat. tert. Rott. Oxon. pr. *recentes* quindecim alii, Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. item Schedæ Gud. *feroces* vel *recentes* Med. sec. *feroces* vel *jacentes* Florent. *jacentes* vel *recentes* Reg.—23 *Exuviae* Vicet. *mibi* pro *tibi* Oxon. pr.—25 *torsisset ab Istro* Pnt. Pat. *Austro* Pal. Med. pr.—26 *cade* Oxon. sec. *parte* marg. Marcil. *patrem* Vat. quinque. Farn. Pric. Oisel. Jun. sec. *ferrum*

NOTÆ

trensi Prætorio nasci, magnæ erat et felicitatis, et fortitudinis futuræ præ-sagium.

18 *Ferox Germania*] Germani Rheni incolæ bellicosi, et jugi dominationisque impatientes: continens pro contento, Metonymicâs.

20 *Caucasus*] Mons gentium immanissimarum hospes, Scythiam dirimens ab India.

Positis pharetris] Pharetra est theca, unde jacula depromuntur.

21 *Meroë*] Insula Nili, vulgo, *Gue-*

guere.

Traxit de crine sagittas] Meroës incolæ solebant implere crines parvis sagittis.

22 *Recentes exuviae*] Cæde ac sanguine recens madentes, horrentes.

24 *Torvum*] Spirantem adhuc, torvo vultu, bella, minas, cædes.

25 *Ab Histro*] Post devictas gentes immanissimas, Danubium accolentes.

26 *Arctoa*] *Ἄρκτος, *Ursa*, signum cæleste in Septentrione, unde *Arctous*

De spoliis, Scythicosve arcus, aut rapta Gelonis
Cingula, vel jaculum Daci, vel fræna Suëvi.

Ille coruscanti clypeo te sæpe volentem
Sustulit aridens, et pectore pressit anhelo 30

Intrepidum ferri, galeæ nec triste timentem
Fulgur, et ad summas tendentem brachia cristas.

Tum sic lætus ait: Rex o stellantis Olympi,
Talis perdomito redeat mihi filius hoste,
Hyrcanas populatus opes, aut cæde superbus 35

Assyria: sic ense rubens, sic flamine crebro

arcus Scytharum, seu balteos ereptos Gelonis, seu tela Daci, seu habenas Suevi. Ille pater blandiens extulit frequenter super scutum micans te latantem, et pressavit in sinu ferrenti te interritum armis, neque metuentem splendores terribiles cassidis, et tollentem manus ad jubar altas. Tunc ita gaudens inquit; o Rector Cæli siderci, filius meus ad me revertatur similis, superato hoste, direpto Imperio Hyrcaniæ, aut gloriatus cæde Assyriorum: ita rubescens gladio, ita sub-

Pal. Med. pr. *fratrem* Rott.—27 *Scythicosque* Bonon. Ambr. pr. *Scythicos*, sine copula, quinque Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *Scythicos raptus* Petav. sec. *Scythicosve* legebat Heinsius. *rupta Gelonis* Med. sec. m. pr.—28 *Dacis... Suëvis* Oxon. pr. in Juniano primo v. 25. et 26. desiderantur.—29 *volentem* Vat. sec. m. pr.—30 *et ridens te pectore* Med. tert. *hanelo* Var. LL. ed. Antv.—31 *Nec strepitum* Pat. *Intrepidum* vel *Nec strepitum* incert. Heins. *Intrepidum* vel *In strepitum* Vat. tert. Petav. sec. *trementem* Med. tert. Mazar. *gementem* Jun. pr. *minantem* Pric.—32 *ripas* Var. LL. ed. Antv. m. pr.—33 *Tum sic* Ambr. pr. Exc. Luc. pr. *Tunc* quinque Vat. Pal. Farn. Rott. Oisel. *stillantis* Oxon. sec.—36 *flamine crebro* Lov. *ense rubet* Moret. sec.—

NOTÆ

ponitur pro Septemtrionali; ac proinde Arctoa strage, id est, strage edita versus Septemtrionem, ultra Danubium.

27 *Scythicos*] Scythæ, Geloni, Daci, Suevi, gentes bellicosæ, circa et ultra Danubium.

30 *Pectore pressit anhelo*] Pectore anhelanti bella et funera.

31 *Galeæ nec triste timentem fulgur*] Quod certum est fortitudinis initium, fulgorem armorum sanguinolentorum non expavescere.

33 *Stellantis*] Stellis undique micantis.

Olympi] Hic est mons Thessaliæ altissimus, qui pro Cælo sumitur.

34 *Talis*] Hoc desumptum ab Homeri Hectore: Ζεῦ, ἄλλοι τε θεοί, δότε δὴ καὶ τόνδε γενέσθαι Παῖδ' ἐμὸν, ὡς καὶ ἐγώ: Jupiter, et alii Dii, date filium meum fieri talem, qualis ego sum.

35 *Hyrcanas opes*] Imperium Hyrcaniæ, seu Persarum et Parthorum vicinorum, qui semper infensi fuere Romanis.

36 *Assyria*] Assyriorum, qui populi sunt in Asia.

Flamine crebro turbidus] Facie subhorrida ac deformata ventorum flatu,

Turbidus, et grato respersus pulvere belli :
Armaque gavisio referat captiva parenti.

Mox ubi firmasti recto vestigia gressu,
Non tibi desidias molles, non marcida luxu 40
Otia, nec somnos genitor permisit inertes :
Sed nova per duros instruxit membra labores,
Et cruda teneras exercuit indole vires :
Frigora sæva pati, gravibus non cedere nimbis,
Æstivum tolerare jubar, tranare sonoras 45
Torrentum furias, ascensu vincere montes,
Planitiem cursu, valles et concava saltu.
Nec non in clypeo vigiles perducere noctes,
In galea potare nives ; nunc spicula cornu

horridus continuis ventis ; et sordidus pulvere glorioso pugnarum, et reportet tela capta patri latanti. Statim postquam signasti gressus certo pede, Pater non indulsit tibi inertiam effeminatam, non requiem luxu diffluentem, neque soporem pigrum : at corroboravit tibi corpus tenerum per exercitia laboriosa, atque assuefecit vires tuas pueriles perferre animo valido hyemes asperas, non se dimittere tempestatibus turbidis, pati ardores æstatis, trajicere impetum frementem torrentum, superare montes ascendendo, campos currendo, concava vallium saltando, et traducere noctes insomnes supposito scuto,

//////////

37 *Turgidus* Pric. Put. Med. quart. *Præditus* Med. sec. m. pr. *grato vel crebro* Oxon. pr. Exc. Voss. *turbine* Jun. pr.—38 *captivo referat gavisio* Exc. Voss.—39 *certo gressu* Pric. *recto cursu* Jun. pr.—40 *Nec tibi* Moret. pr. Jun. pr. *delicias* Tholos. *non marcida* Vat. sec. Pal. Florent. Ambr. pr. *nec* Exc. Voss. *ita* Gesn. et Bip. *inertia* vel *marcida* Oxon. sec. *inercia* Med. tert. *cursu pro luxu* Pric. m. pr.—41 *permittit* Pric. *dimisit* Jun. pr. qui et *inercia* habet. *inertis* Bonon. Ambr. tert.—42 *instructo* Vat. quart. *lucertos* Jun. pr.—43 *dura teneras* Thuan. Florent. m. sec.—44 *nec cedere* inc. Heins. *credere* Put. Mazar.—45 *tranare* septem Codd. et Exc. Lucens. pr. *marinas* vel *sonoras* Oxon. sec.—46 *accensu* Jun. pr. *ascensum montis* vet. Gyr. inc. Heins. Exc. Lucens. sec. *ascensu montis* Ambr. sec.—47 *vallesque* Moret. pr. *concava cursu* Vat. pr. m. pr.—48 *Nec tamen* Petav. sec. et *clypeo* Thuan. *perducere noctes* Vat. pr. Farn. Med. quart. duo Ambr. et Heins. Exc. Lucens. sec. *vicet*. Parm. Ald. Isingr. Colin. Gryph. *producere* septemdecim alii, item Var. LL. e marg. Parm. Ita Gesn. et Bip.—49 *In galeas* Farn. Reg. Var. LL. ed. Antv. *galeis* Oxon. pr. *galeus* et emend. *galeis* Vat. pr. *portare* Vatt. omnes,

NOTÆ

et campestri labore pulverulentus.

39 *Mox ubi, &c.*] Ab infantia Honorii transit ad laudes pueritiæ ipsius.

43 *Cruda indole*] Viridi et laborum patiente: id quod decet Heroum filios.

46 *Torrentum furias*] Torrens est fluvius temporarius, natus ex subitis imbribus.

47 *Planitiem cursu*] Laudata in Heroibus celeritas; sic laudatur Achilles ab Homero: πῶδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς, *pedibus velox*.

Tendere, nunc glandes Baleari spargere funda. 50
 Quoque magis nimium pugnae inflammaret amorem,
 Facta tui numerabat avi, quem littus adustæ
 Horrescit Libyæ, ratibusque impervia Thule.
 Ille leves Mauros, nec falso nomine Pictos
 Edomuit, Scotumque vago mucrone secutus, 55
 Fregit Hyperboreas remis audacibus undas :
 Et geminis fulgens utroque sub axe tropæis

quere arcu tela, modo vibrare glandes funda Baleari. Et ut Theodosius pater incenderet in te ingentem ardorem præliorum, memorabat facinora avi tui, quem ora Libyæ ardentis exparescit, et Icelandia inaccessa navibus. Ille avus devicit Mauros celeres, et Pictos bene nominatos, ac persecutus Scotum ferro populante, rupit aquas Septemtrionales ratibus generosis, ac micans duobus trium-

Pal. Pric. Oisel. Jun. pr. duo Oxon. in Exc. Gevart. erat *f. potare*, quod Mazar. exhibet. *nunc spicula* Bonon. Tholos. Pat. tres Ambr.—50 *tendere nunc gladios* Lov. m. pr. *Buleaves* Petav. tert.—51 *Quoque magis* Exc. Lucens. sec. *Quodque* Put. Mazar. ed. Vicet. *nimium amorem* Rott. *amores* Var. LL. ed. Antv. *nimio amore* corrigebat Heinsius.—52 *numerabit* Vat. pr. *memorabat* Put. Tholos. Pat.—53 *Thyle* Florent. *Tyle* Thuan. *Tile* Put. *Thile* novem alii et Var. LL. e marg. Parm. *Thile* vel *Tile* Vat. pr.—54 *leves Mauros* Var. LL. e marg. Parm. *levis Mauros* Vicet. et Parm.—55 *Edocuit* Put. *Perdomuit* Ambr. pr. Exc. Voss. *Scotumque vago* Reg. *vago* Jun. duo, Oxon. sec. *vago* vel *vagum* Oxon. pr. *vagum* marg. Isingr.—57 *E geminis* Vat. tert. *Ac geminis* Moret. pr. *At geminis* Vat. quint. *fungens* vel *fulgens* Oxon. sec.—

NOTE

50 *Baleari funda*] Tali funda, qualis sit eorum qui habitant Baleares insulas e regione Hispaniæ Bæticæ: quarum insularum incolæ a teneris ita assuefaciunt liberos torquendis telis, ut panem habeant nullum, nisi quem funda dejecerint; et inde fiunt jaculandi peritissimi. Dicuntur Baleares ἀπὸ τοῦ βάλλειν, a jaculando.

51 *Nimium*] Ingentem, insignem, annisque majorem audaciam.

52 *Avi*] Theodosii etiam vocati.

53 *Libyæ*] Libya est regio Africa, siticulosa, ardens, perpetuo calore adusta.

Thule] Hodie *Iceland*, ad quam usque victis Scotis pervenisse dicitur Theodosius avus.

54 *Leves Mauros*] Mauri et Numidæ populi Africae, celeres in pugnando, fugaces, et instabiles.

Pictos] Populos Septemtrionales, qui olim Britanniam insulam subegerunt: et qui ad terrorem, faciem pingebant, aut variis animantium figuris deformabant.

55 *Vago mucrone*] Gladio populatore, quo usus Theodosius, quæcumque loca pererraret, ea omnia vastabat, populabatur.

56 *Hyperboreas*] Aquas Septemtrionales, et quasi supra Boream ventum, qui flat a Septemtrione: ὑπὲρ, *super*.

57 *Utroque sub axe*] Utroque sub mundicardine, scilicet Septemtrionali et Meridiano, victoriis reportatis.

Tethyos alternæ refluas calcavit arenas.

Hos tibi virtutum stimulos, hæc semina laudum,

Hæc exempla dabat. Non ocyus hausit Achilles 60

Semiferi præcepta senis, seu cuspidis artes,

Sive lyrae cantus, medicas seu disceret herbas.

Interea turbata fides, civilia rursus

Bella tonant, dubiumque quatit discordia mundum.

Pro! crimen Superum! longi pro dedecus ævi! 65

Barbarus Hesperias exul possederat urbes,

phis sub cardine duplici, protrivit arenas astuantes maris utriusque. Ille præbebat tibi hæc exempla, velut incitamenta fortitudinis, et germina gloriæ. Achilles non arripuit promptius documenta veteris Centauri, sive edisceret industriam hastæ, sive concutus citharæ, sive herbas subtiliferas. Interim fides violata est, pugnae civiles murrnant, et discordia concutit Orbem nutantem. O scelus Deorum! o pudor sæculi diu mansurus! Exul Argobastes ferus occupaverat arces

58 *Tethyos adversæ* Jun. pr. *calcabat* Pric. *refugas* Vat. pr. Farn.—59 *virtutis* Med. quart. Jun. sec. Exc. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. *emina* Exc. Læti. *præmia* Vicet. *laudis* Mazar.—60 *exempla dedit* Pat. *aptius pro ocuis* Ambr. pr. *potius* Leid.—61 *cuspidis artes* sedecim scripti, Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *artis* Petav. sec. *artem* Med. quart. Exc. Gevart. et Ald. *arcus vel artes* Moret. sec. *avis vel artes* Thuan. *arces* Exc. Voss.—62 *diceret pro disceret* Exc. Gevart. *artes pro herbas* Vat. sec. Pal. Med. duo, Moret. sec. inc. Heins. *herbas vel artes* Florent.—63 *turbata dies* Jun. sec. m. pr.—64 *Bella timent* Put. unde Heinsius conjiciebat *tument*, quod in Patavino extat.—65 *Pro crimen s. pro longi* ed. Vicet. *Per crimen s. per* Med. tert. *proh longi* ed. Parm. *Superum crimen* Ambr. pr.—66 *exul in*

NOTÆ

58 *Tethyos*] Tethys est mater Nereidum, seu Nympharum maris: hic accipitur pro mari. *Tethyos alternæ*; utriusque scilicet maris, Septentrionalis et Meridiani, *arenas* alternatim *calcavit*.

59 *Semina laudum*] Dabat tibi exempla, quorum observatio excitaret velut quædam gloriæ semina.

60 *Achilles*] Filius Pelei et Thetidis Nympha, Heros Græciæ.

61 *Semiferi senis*] Chironis Centauri, partim hominis, et partim equi, et ideo dicti *Semiferi*.

Cuspidis] Edisceret cuspidis vibrandæ industriam. Ceterum Achilles a Chirone didicit artes belli, Musicæ, et Medicinæ.

63 *Interea*] Dum Theodosius hæc Honorio daret documenta virtutum.

Turbata fides] Fides debita Imperatori violata est, et ingens tumultus secutus est, qui occasionem dedit Principi ostendendæ virtutis.

64 *Dubium*] Nutantem Orbem, ac prope cadentem discordiarum agitatione.

65 *Pro! crimen Superum*] Cum quiddam indignum accidebat, Poëtæ execrabantur, vocabantque crimen, dedecus, opprobrium, pudorem Deorum, sæculi, &c. quasi peccarent Dii permittentes tanta mala, quorum eos puderet certe, si quis in eisdem caderet pudor.

Longi pro dedecus ævi] Dedecus seu macula ad longam annorum seriem duratura.

66 *Barbarus*] Argobastes, seu Argogastes, Princeps Gallus, quem

Sceptraque dejecto dederat Romana clienti.
 Jam Princeps molitur iter, gentesque remotas
 Colligit Auroræ, tumidus quascumque pererrat
 Euphrates, quas lustrat Halys, quas ditat Orontes. 70
 Thuriferos Arabes saltus, vada Caspia Medi,
 Armenii Phasin, Parthi liquere Niphaten.
 Quæ tibi tunc Martis rabies, quantusque sequendi

Occidentales, et tradiderat Imperium Romanum clienti vili. Jam Princeps Theodosius suscipit viam, et congregat populos longinquos Orientis, quos peragrat Euphrates turgens, quos Halys alluit, quos Orontes locupletat. Arabes deseruerunt sylvas thuriferas, Medi mare Caspium, Armenii Phasin, Parthi Niphatem deseruerunt. Qualis tibi tum erat amor belli, o Honori, qualis cupiditas comitandi

Lucens. sec. glossa erat *exul*. i. e. Eugenius et Arbogastus. *oras* Med. quart. Moret. sec. *urbes* vel *horas* Oxon. sec.—67 *Fortuna* Pric.—70 *ditat Halys*, q. *lustrat O.* Jun. pr. *Alis* Vicet.—71 *Arabes* plurimi Codd. Exc. Lucens. pr. et Var. LL. e marg. Parm. *saltus Arabes* Ambr. pr. Oxon. sec. ed. Claver. Elzev. *Arabum* Vicet. Parm. Isingr. Gryph. al. *Caspida* Lov.—72 *Armeniis* Pal. Med. pr. *Phasin* duo Med. Thuan. Mazar. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *Niphaten* duo Vat. *Niphatem* alii magno numero, Exc. Lucens. pr. et ed. Vicet.—73 *nunc* Vat. pr. Farn. Pric. Thuan. cum Var. LL. ed. Antv. *tum* plurimi alii. *tum* vel *nunc* Var. LL. e marg. Parm. *tantumque* Exc. Voss.

NOTE

barbarum vocat, ob genus, et mores. Romani Barbaros olim vocabant omnes populos, exceptis Græcis. Ceterum Arbogastes gratia valuit apud Gratianum, et Valentiniano addictus fuit, sed non diu. Oderat Fraucos gentiles suos: oderat et Sacerdotes. Est et hodie locus prope Rhenum et Illi fluvios, qui dicitur *Arbegast*.

67 *Dejecto clienti*] Humili, ignavo, ignobili, Eugenio Grammatico, quem Arbogastes ad Imperium transtulerat, ut sub ejus umbra regnaret, mox umbram ipsam, cum posset, aut sublaturus, aut elusurus. Porro non ita despectus fuit Eugenius, ut Claudianus ait, nam Rhetorices et vitæ claritudine ut alter Seneca floruit. Et ideo huic diademate cessit Arbogastes: nisi forte propter ancipitem eventum aleam hanc subire timuerit. De hoc supra.

70 *Euphrates*] Fluvius nascens ex Niphate monte Armeniæ: alluit Me-

sopotamiam; dicitur hodie *Frat*.

Halys] Fluvius ex Tauro monte nascens: irrigat Cappadociam, Syriam, Paphlagoniam.

Orontes] Fluvius in Syria ex Strahone, *Καταδὺς εἰς τὸ μεταξὺ χάσμα Ἀπαμείας καὶ Ἀντιοχείας, ὃ καλοῦσι Χάρυβδιν*, ingrediens in hiatus inter *Apameam* et *Antiochiam*, quem hiatus vocant *Charybdin*. Sic et Anas Hispaniæ se condit in occultos meatus.

71 *Arabes*] Populi Asiæ thuris proventu divites.

Medi] Populi itidem Asiæ, prope mare Caspium, vulgo, *Mer de Bacchu*, ou *de Sala*.

72 *Phasin*] Hic fluvius est Colchorum, orinudus ex Armenia. Ad hujus fluvii ripas magna est Phasianorum copia.

Niphaten] Niphates fluvius ortus a monte cognomine, alluit Parthos.

73 *Quæ Martis rabies*] Quam præcepit amor, et quasi rabida belli cu-

Ardor erat? quanto flagrabant pectora voto,
 Optatas audire tubas, campique cruenta 75
 Tempestate frui, truncisque immergere plantas?
 Ut Leo, quem fulvæ matris spelunca tegebat
 Uberibus solitum pasci, cum crescere sensit
 Ungue pedes, et terga jubis, et dentibus ora;
 Jam negat imbelles epulas, et rupe relicta 80
 Gætulo comes ire patri, stabulisque minari
 Æstuat, et celsi tabo sordere juvenci.
 Ille vetat, rerumque tibi commendat habenas,
 Et sacro meritos ornat diademate crines.

patrem? quali desiderio cor tuum ardebat audire buccinas expetitas, et potiri turbine sanguinolento telorum Martis, et pedes demergere in corporibus truncatis? Quemadmodum Leo, quem untrum matris flavæ forebat consuetum nutrirî mammis ejus, cum animadvertit pedes suos augeri unguibus, et terga villis, et as dentibus, jam recusat escas inertes, et deserto saxo ferret incedere comes parenti Gætulo, ac formidari ab armentis, ac fadari cruore tauri ingentis. Ille pater prohibet, ac tradit tibi gubernaculum mundi, atque honorat caput tuum dignum diademate

—76 truncis immergere duo Vat. Petav. pr. item Moreti. injungere Vat. pr. Farn. iningere Pal. unde Heinsius intingere conjiciebat.—77 tegebat sedecim scripti, Exc. Lucens. sec. ed. Vicet. tepebat Tholos.—78 solitus Vat. quint. Moret. pr. cum Pat. Reg. Mazar. tres Petav. tum Oisel. concreescere Thuan. sentit Pric. Rott. Med. sec. Lov. Jun. pr. Florent. m. pr.—80 fugit pro negat duo Vat. Moret. pr. item Petav.—82 celsi tabo sordere vet. Gyr. et Exc. Lucens, sec. casi terga absorbere quinque Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. absorbere Reg. m. sec. Var. LL. ed. Antv. celeris terga absorbere Jun. pr. celsi Petav. pr. casi vel celsi duo Vat. et Oisel. pro Var. Lect.—83 negat Med.

NOTÆ

piditas erat Honorio? Hic tum novem annos natus erat, cum Theodosius in Eugenium arma convertit, et ipsum Arbogasten eo desperationis adegit, ut sibi mortem afferret.

76 *Tempestate frui*] Delectari immittenda grandine ac tempestate telorum, in campo: dicitur optime telorum seges, grando, tempestat, ferreus horror, &c.

80 *Imbelles epulas*] Quas bello non meruerit.

81 *Gætulo*] Gætulia regio est Africæ, Leonibus famosa: qui Leones fulvi sæpius dicuntur.

Delph. et Var. Clus.

81 *Tabo sordere*] Ardet parvus Leo mactare taurum ingentem, et ejus sanguine sordescere.

83 *Ille*] Pater Theodosius vetat, ne filius Honorius se sequatur ad bella, enimque relinquit, ut absente se regat Imperium.

Habenas] Imperium, quod regat Honorius, ut eques, equum. Habena dicitur de equo, de navi, de imperio, &c.

84 *Diadema*] Ἀπὸ τοῦ δεινῶ, ligare: est fascia candida, qua Reges frontem ornabant.

Claud.

O

Tantaque se rudibus pietas ostendit in annis, 85
 Sic ætas animo cessit, quærentur ut omnes
 Imperum tibi sero datum. Victoria velox
 Auspiciis effecta tuis: pugnastis uterque;
 Tu fatis, genitorque manu. Te propter et Alpes
 Invadi faciles; cauto nec profuit hosti 90
 Munitis hæsisse locis. Spes irrita valli
 Concidit, et scopulis patuerunt claustra revulsis.

*sacrato. Et pietas tua talis patefecit se in ætate tenera: ita vero pueritia sup-
 rata est ab animo tuo, ut cuncti conquererentur sceptrum commissum tibi esse tar-
 dius: victoria prompta, felicitate tua, facta est: ambo decertastis; tu fato tuo, et
 pater dextera sua: ob te Alpes etiam fuerunt faciles occupatu: nec profecit hosti
 callido mansisse in locis vallatis; spes vana valli corrui, et repagula aperta sunt*

tert.—85 *pietas rudibus* Vat. et Farn. ed. Vicet. et al. *rudibus pietas* reliqui magno numero, Exc. Lucens. pr. et Gevart. Var. LL. e marg. Parm. *ostentat* Vat. pr. Farn. Ald. ed. Vicet. Parm. Junt. Isingr. et al. *ostendet* Sched. Gnd. *ostendit* reliqui fere omnes, Exc. Lucens. pr. et Gevart.—86 *cessit vel crescit* duo Vat. et Petav. pr. *crescit* Leid. m. pr. *quærentur* at Jun. pr. *vererentur* Var. LL. ed. Antv.—87 *sibi* Med. sec. *victoria lata* Ambr. pr.—88 *pugnastis* Petav. pr.—90 *invadi faciles* plurimi Codd. Exc. Lucens. pr. et Gevart. Ald. et ed. Vicet. *invadit* al. *nec profuit* Var. LL. e marg. Parm. *non* Oxon. pr. *nec vel non* Reg.—91 *voti pro valli* Put. Thuan. Bonon. Pat.—92 *castra* Vat. pr. Pal. Pric. Med. pr. *remissis* Ambr. pr. *reclusis* inc. Heins. m. pr.—93 *Aquilon*

NOTE

85 *Rudibus in annis*] In ætate puerili, tenera, rudi, imperita in aliis, sed in Honorio jam rebus gerendis habili, quia virtus prævenit annos. Ovidius: ‘Ingenium cæleste tuis velocius annis Crescit, et ignavæ fert male damna moræ.’

Pietas] Intelligit sub nomine pietatis, virtutem omnem; vel intelligit pietatem, quod rerum habenas egregie moderaretur, patris imperio obediens; id quod est magnæ pietatis.

89 *Tu fatis*] Exquisitum adulatio-nis genus, nam cum non potuerit puer per ætatem debellare hostes, poëta dicit debellatos esse, felicitate seu fato Honorii propugante: eodemque fato multa esse feliciter gesta.

Genitorque manu] Theodosius fortissimus Imperator, cum videret Arbogasten inter suorum fugientium cæ-

dem ac sanguinem triumphare, confugit ad auxilium divinum; et ex Cedreno, pro galea induens epomidem, pro hasta virgam in speciem crucis una manu gestans, et altera Evangelium, suos palantes ad prælium et victoriam revocavit. Sic Theodosius in Nummo pictus est, cujus Nummi imago videtur in historia Baronii.

Alpes] Montes Galliæ Italiæque communes, quorum aditus obsederat Arbogastes.

90 *Invadi*] Alpes facile invadi et occupari possunt. Valerius Maximus, ‘Invadendæ Lacedæmonis.’

91 *Munitis hæsisse locis*] Nil profuit adhærescere optimis munimentis.

92 *Claustra*] Ipsi aditus alicujus provinciæ, sed præsertim aditus salubrosi, ac difficiles. Vulgo vocant *clares*, Κλειδᾶς.

Te propter gelidis Aquilo de monte procellis
 Obruit adversas acies, revolutaque tela
 Vertit in auctores, et turbine repulit hastas. 95
 O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris
 Æolus armatas hyemes; cui militat æther,
 Et conjurati veniunt ad classica venti!
 Alpinae rubuere nives, et Frigidus amnis
 Mutatis fumavit aquis, turbaque cadentum 100
 Staret, ni rapidus juvisset flumina sanguis.
 At ferus inventor scelerum trajecerat altum
 Non uno mucrone latus, duplexque tepebat

saxis arvensis. Ob te Boreas oppressit exercitus oppositis frigidis tempestatibus ex alto venientibus, et convertit jacula repulsa in jaculatores ipsos, et impetu suo retorsit tela. O Honori, nimis care Deo, pro quo Æolus immittit ex cavernis procellas bellantes pro te: pro quo Cælon pugnatur, et venti conspirantes adsunt ad tubæ clangorem. Nives Alpium tinctæ sunt sanguine, et Frigidus fluvius fumavit undis versis in sanguinem, et consisteret ob multitudinem eorum, nisi cruor præceps impelleret aquas. Sed barbarus artifex criminum transfixerat sibi latus

Reg. Petav. sec. Bonon. Tholos. Ambr. tert. Voss. pr. Oxon. sec. Leid.—94 *Terruit* vel *Obruit* Oxon. sec.—95 *Torsit* pro *Vertit* Moret. sec. *actores* duo Vat. Rott. Oisel. Reg. Petav. pr. Bonon. Lov. Voss. pr. *hostes* Voss. pr. m. sec. *hastas* Med. quart. Exc. Gevart.—96 *tibi fundit*—*tibi militat* Med. sec. *fudit* Mazar. m. sec. Leid. *quæ* Vicet. *ab antro* Med. tert. *in antris* Tholos. Ambr. tert. *austriis* Pat.—97 *armatas acies* Vat. pr. m. pr. Med. tert. m. pr. Jun. pr. Moret. sec. Oxon. sec. Petav. tert. *armatus* Vicet.—100 *casuque* Var. LL. ed. Antv. m. pr.—101 *Staret* Florent. Thuan. *Ni staret* Mazar. *jurasset* Put. *jurisset* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *meruisset* Var. LL. ed. Antv. *mixisset* Rott. *vicisset* Vat. duo, Med. tert. *juvissent* Lucens. pr. *patisset* Jun. pr. Voss. pr. m. sec. et Exc. Gevart. vid. vi. Cons. Honor. 116.—102 *alter* pro *altum* Ambr. pr.—103 *tepebat* lib. Barth. Exc. Voss.—

NOTE

93 *Aquilo*] Seu Boreas, flat a Septentrione.

De monte] Ex alto monte Alpium.

95 *Turbine repulit hastas*] Revera historiis proditum est, tam vehementem fuisse ventum a partibus Theodosii, ut ipsa tela retorqueret in corpora hostium, et id S. Augustinus, se a militibus, qui aderant, audivisse ait.

97 *Æolus*] Filius Hippotæ, Deus ventorum, quos in antris retinet, 'Et premere et laxas novit dare jussus habenas.' Ideo autem creditus Deus ventorum, quod ex fumo Strongyles insulae ventos futuros esse prædiceret.

Armatus hyemes] Pugnantes, velut armis instructæ forent, hyemes, procellas, tempestates. Hyems dicitur, ἀπὸ τοῦ ἕειν, *pluere*. Alii deducunt ἀπὸ τοῦ χέειν, *fundere*, quod fundat pluvias: Unde et χεῖμα, vel potius χεῖμαρ, *hyems*, ut ipsi scribunt.

99 *Frigidus*] Nomen proprium fluvii, qui a Græcis dicitur Φρίγιδος. Est autem non procul Aquileia.

101 *Staret*] Fluvius consisteret ob multitudinem cadaverum, nisi sanguine adjuvante tumescens averteret obices.

102 *Ferus inventor scelerum*] Arbo-

Ensis, et ultrices in se converterat iras
 Tandem justa manus. Jam libertate reducta, 105
 Quamvis emeritum peteret Natura reverti
 Numen, et auratas astrorum panderet arces,
 Nutaretque oneri venturo conscius Atlas,
 Distulit Augustus cupido se reddere cœlo,
 Dum tibi pacatum præsentî traderet orbem. 110
 Nec mora; Bistoniis alacer consurgis ab oris,

*profundum, non uno ense, et gladius geminus calebat, ac tandem dextera Arbogastis
 justa verterat in se furorem vindicem. Jam libertate restituta, licet natura posceret
 Theodosium seu Numen officio functum redire, atque aperiret domos aureas Cœli,
 et Atlas cognoscens quateretur opinione ponderis futuri, Augustus Theodosius
 procrastinavit referre se Polo expectanti, donec præberet tibi præsentî terras pacifi-
 cas. Continuo, o Honori, latus exurgis a tractibus Thraciæ, audens transmeare*

//////////

104 *ultricis* Voss. pr. *convertitur aras* Tholos.—105 *cum libertate* Vat. tert. Rott. Oisel. Ambr. sec. Med. sec. m. pr. *tum* Petav. tert. *jam* vel *cum* inc. Heins. *recepta* Pric.—106 *Quantumvis* Exc. Voss.—107 *artes* Var. LL. ed. Antv.—108 *Nuptaretque* Var. LL. ed. Antv. *oneris venturi* Exc. Lucens. sec. *oneri* vel *coram* Reg.—109 *Sustulit* Pal. *capto* Jun. pr. *qui et condere. reddere* quatuor Vat. Pal. Farn. *credere* decem alii, Exc. Schott. et vet. Cod. Rhem. ita Gesn. et Bip.—110 *sibi* Var. LL. ed. Antv. *placatum* Pal. Tholos. Ambr. pr. *præsentem* Vat. tert. *præsertim* Rott. *redderet pro traderet* Moret. sec. Tholos. Petav. tert.—111 *consurgit* duo Vat. Med. tert. Jun. pr. Pat. Bonon. Ambr. pr. *confugit* Med. sec. Put. Lov. Petav. sec. Leid. a m. pr. *consurgit*

NOTE

gastes Comes Valentiniani secundi commotus in Principem ob missum sibi libellum exactorantem, omnia permiscuit: sed in ipso aditu Alpium eo desperationis adductus est a Theodosio, ut sibi mortem conscisceret, repetito ensis ictu.

105 *Tandem justa manus*] Tandem Arbogastes in se convertit iras ultrices, et se justa manu occidit, qua Valentinianum Augustum nefarie strangulasse dicebatur.

106 *Emeritum Numen*] Quasi Theodosius, ut Numen, e cœlo deciderit, ut orbem placaret, tumultusque extingueret, et hoc officio defunctus, et velut emeritus rediret ad cœlum patrium. *Emeritus* olim dicebatur, qui per certum tempus in Circo pugnaverat, et ab illa pugna deinceps immunis erat: inde transfertur ad eos,

qui defuncti sunt, et velut fatigati quibusdam laboribus.

Natura] Ordo ille rerum omnium seriem continens; vel potius Deus ipse auctor naturæ.

107 *Auratas astrorum panderet arces*] Theodosio ascensuro: credebant quippe, ut diximus, ortas ex stellis Heroum animas, illuc redire.

108 *Nutaret*] Fictio Poëtarum, qui dicebant Heroas aliis hominibus esse graviore.

109 *Augustus*] Theodosius: ab Augusto Casare ceteri Imperatores dicti Augusti.

110 *Præsentî*] Theodosius Constantinopoli ægrotans, accessivit Honorium, quo præsentem visus convalescere: mox filiis imperium tradidit, et vitam reliquit.

111 *Bistoniis*] Bistones sunt populi

Inter Barbaricas ausus transire cohortes.
 Impavido vultu linquis Rhodopeia saxa,
 Orpheis animata modis: juga deseris Œtes,
 Herculeo damnata rogo: post Pelion intras,
 Nereis illustre toris. Te pulcher Enipeus
 Celsaque Dodone stupuit, rursusque locuta
 In te Chaoniæ moverunt carmina quercus.
 Illyrici legitur plaga littoris: arva teruntur

115

inter catervas Barbarorum. Deseris vultu intrepido rupes Rhodopeias commotas cantibus Orphei: linquis culmina Œtes, condemnata pyra Hercules: postea ingrederis Pelion celebratum nuptiis marinæ Nymphæ, amœnus Enipeus admiratus est te; et Dodone alta admirata est, ac quercus Chaoniæ loquentes iterum pronuntiaverunt versus in gratiam tui. Ora littoris Illyrici raditur:

vel tum fugit Reg.—113 *Impavido vultu* Med. pr. *Intrepido* Oxon. sec. *Impavidus* Vat. tert. Pric. *luctu pro vultu* Put. *linquens* duo Vat. Moret. pr. *Hic versus in Medic. sec. desideratur. sacra* Pric. *signa* Med. tert.—114 *Œte* duo Vat. Jun. pr. Pat. Reg. Moret. sec.—115 *juga* Vat. sec. m. pr. Pric. Pat. *rugo* Vat. tert. Rott.—116 *choris* quinque Vat. Farn. Rott. Oisel. *modis* Pal. Med. pr. *thoris* vet. Gyr. Jun. sec. Florent. Ambr. sec. quod Heinsio placet, qui ascripserat *choris. l. toris.* sic et peccatum apud Val. Flacc. Lib. v. 240. ‘Fert castos Medea toros.’ vulgo *choros. Enipeus* Moret. pr. *Enipeus* Lov.—117 *Didone* Var. LL. ed. Antv. *Dodonis* Exc. Voss.—118 *Inter Chaoniæ* Mazar. Exc. vet. Cod. Rhem. *Pro te* Ambr. pr. *Saloniæ* Colin. *Per te* conjicit Heinsius. *monuerunt* Var. LL. ed. Antv.—120 *Delmatia* Ald. *Stygii* Reg.

NOTE

Thraciæ, a Bistone Martis et Callirhoës filio: hinc *Bistonis ab oris*, id est Thraciis, seu ab urbe Constantinopoli, quæ est in Thracia, exurgiscen sidus aliquod; vel consurgis, ut Heros animosus, contra hostes.

113 *Rhodopeia*] Rhodope mons est Thraciæ, cujus saxa Orpheus olim lyra dulcedine trahere et animare dicebatur.

114 *Œtes*] *Œta*, *Œtæ*, et *Œte*, *es*, est mons Thessaliæ, in quo Hercules se rogo ardenti iniecit, seseque damnavit flammis consumendum.

115 *Pelion*] Mons itidem Thessaliæ, in quo nuptiæ celebratæ sunt Pelei et Thetidis, quæ una erat ex Nymphis marinis, seu Nereidibus, unde et dicitur *Nereus torus*, id est, marinus, seu *Nymphæ marinæ*.

116 *Enipeus*] Fluvius Thessaliæ, qui alluit pulcherrima et amœnissima loca.

117 *Dodone*] Civitas Chaoniæ regionis Epiri in Græcia: prope hanc urbem nemus erat totum quercibus consitum, et Jovi sacrum. Hic duæ columbæ fatidicæ, immo et quercus ipsæ vocales, edebant oracula.

118 *Moverunt carmina in te*] In tui gratiam post longum silentium oracula carminibus ediderunt: et ex Theodoro nondum obmutuerat oraculum Dodonæum.

119 *Illyrici*] Ora Illyriæ cursu prætervehitur: Illyria autem regio est ad littus maris Adriatici porrecta; sicut et Dalmatia, quæ pars est Illyriæ.

Dalmatiæ: Phrygii numerantur stagna Timavi. 120
 Gaudent Italiæ sublimibus oppida muris
 Adventu sacrata tuo: submissus adorat
 Eridanus, blandosque jubet mitescere fluctus:
 Et Phaëthontæas solitæ deflere ruinas
 Roscida frondosæ revocant electra sorores. 125
 Quanti tum juvenes, quantæ sprevere pudorem

agri Dalmatiæ calcantur: recensentur alvei Timari Trojani: urbes Italiæ altis mœnibus evectæ, consecrata accessu tuo latantur: Padus humilis veneratur te, et imperat undas lenes mansuescere: ac sorores ramosæ Phaëthontis, consuetæ lugere exitium ejus, cohibent electra manantia. Quot tunc adolescentes, quot matres

//////////

Med. sec. m. pr. *Stigii* Rott. Oisel. Oxon. pr. *claustra* Moret. sec.—121 *fulgentibus* Med. tert.—122 *adoret* Vat. pr. Farn. m. pr. *alornat* Leid. pr. a m. pr.—123 *Euridanus* Var. LL. ed. Antv. *jurat* Jun. pr. *rapidisque jubet* Med. tert. m. sec.—124 *Phetontæas* Lov. ambo Moreti.—125 *Rosida* Exc. Lucens. sec. ed. Vicet. *formosæ* Jun. pr. *renorant* Petav. pr. m. pr. *renovant* Leid. m. sec.—126 *Quanti tum juvenes* Moret. sec. *nunc* Vat. quint. *tunc* duo Vat. Med. quart. Jun. pr. Tholos. Mazar. Petav. pr. Ambr. sec. ed. Parm. *tunc*

NOTE

120 *Phrygii*] *Phrygius* dicitur *Timarus*, quia huc appulit Antenor Phrygius, seu Trojanus.

Stagna] Vel ob novem fontes aut ostia Timavi, vel ob insulas quarum objectu stagnant aquæ.

Timavi] Est fluvius Venetiæ prope Aquileiam, vulgo *Brenta*. Oritur ex sex fontibus: fons septimus adjungitur in palude ortus: duo adhuc alii fontes ex Virgilio et Pomponio Mela adjiciuntur, sicque sunt novem fontes. Ille fluvius per cuniculos quosdam ab æstu maris recipit incrementum, et ubi mare intumuit, ingenti fragore saxei montis, ex quo fontes oriuntur, per complura illa ostia prorumpit, et exundans 'pelago premit arva sonanti.'

122 *Adventu sacrata tuo*] Urbes omnes sacrata adventu Honorii, velut cujusdam Numinis: et quasi urbes fierent totidem templa, in quibus nemo non Honorium colat.

Adorat Eridanus] Id familiare Poë-

tis, fluviorum Genios sic inducere venerabundos. *Eridanus* seu *Padus* fluvius maximus Italiæ: Virg. 'Fluviorum rex Eridanus.'

124 *Phaëthontæas ruinas*] Ruinas Phaëthontis, qui cum male regeret curram Solis, a Jove, Terræ precibus evicto, in Padum fulminis ictu dejectus est.

125 *Frondosæ sorores*] Sorores Phaëthontis ita casum ejus defleverunt, ut in alnos mutatae sint, aut in arbores, unde stillat electrum, seu succinum; quod appellant *lacrymas Heliadum*, nam *Heliades*, ἀπὸ ἡλίου, a Sole, dicuntur sorores Phaëthontis; *Phaëthus*, *Lampetie*, et *Lampetusa*.

Revocant] Cohibent electra stillare parantia, ut facilius mirentur Honorium.

Electra roscida] Manantia et sudantia instar roris.

126 *Sprevere pudorem*] Matres, velut spreto pudore, turmatim evolarunt mixtæ adolescentibus, studio viden-

Spectandi studio matres, puerisque severi
 Certavere senes, cum tu genitoris amico
 Exceptus gremio mediam veherere per urbem,
 Velaretque pios communis laurea currus! 130
 Quis non Luciferum roseo cum Sole videri
 Credidit, aut junctum Bromio radiare Tonantem?
 Floret cristatis exercitus undique turmis,
 Quisque sua te voce canens. Præstringit ahena

contemserunt verecundiam cupiditate videndi, et senes rigidi contenderunt cum pueris, cum tu receptus in sinu caro patris ferreris per civitatem mediam, ac laurea communis cingeret currus sacros! Ecquis non existimavit cerni Phosphorum cum Sole purpureo, aut Jovem micare conjunctum Baccho. Agmina composita ex cohortibus galeatis florescunt undequaque: unusquisque prædicans te lingua sua:

//////////

vel nunc Reg. *Quam tutum* Varr. LL. ed. Antv.—127 *Spectandi puerum* Med. sec. m. pr. *puerique* Exc. Lucens. pr.—128 *patres* Vat. quint. Moret. pr. *patres vel senes* Vat. quart. Petav. pr. *cum tu* Reg. m. sec. *curru* Vat. pr. m. pr. *cum te* Vat. tert. *tu quum* Florent.—129 *Susceptus* Med. pr. Vat. sec.—130 *Velavitque* Pat. *Velarique* Pnt. *crines* Pric. *cursus* Tholos.—131 *Lucifero...* *vel Sole* Pat.—132 *Junctum* Exc. Lucens. pr. *Juncto* Ambr. pr. *riatum* Jun. pr. *riatum* ed. Vicet. Leid.—133 *Floret* Vat. tert. Rott. Oisel. Med. tert. Jun. sec. Thuan. Exc. Lucens. sec. et Sched. Gud. *Hæret* Oxon. pr. *Hæret* *vel Floret* Med. sec. *Iret* Reg. *Feret* quatuordecim alii et ed. Vicet. *Feret* Bonon. Ambr. pr. Petav. sec. *Flebat* Pnt. *Flebat* et emend. *Fertur* Pat.—134 *præstringit* Exc. Latii. *præstrinxit* Moret. sec. Exc. Lucens. pr. *perstringit* tres Vat. Moret. pr. Farn. Rott. Petav. pr. Junian. Oxon. *prostringit* *vel præstrinxit* Reg.—135 *strictique seges* Ambr. tert. *sepes* Var. LL. ed. Antv. *undique pro undique* Vat. pr. *ferri* Med. quart. Exc. Lucens. pr. *belli duo* Vat. Rott. Oisel. Florent. duo Med. Var. LL. ed. Antv. ed. Parm. et Vicet.

NOTE

dorum Principum.

128 *Certavere senes*] Senes etsi severi sunt et tetrici, tamen cum pueris certaverunt alacritate currendi, præ desiderio cernendi triumphi.

130 *Communis laurea*] Et patri, qui vicerat, et filio, ejus felicitate citior victoria contigerat.

Pios currus] Patris, qui pietate motus vicerat, ut pacatum liberis relinqueret triumphum. Notandum est currus triumphales aureos fuisse et laureatos.

131 *Quis non Luciferum*] Qui videt triumphantem Theodosium, cum filio Honorio, is putet videre se Solem

cum Phosphoro, aut Lucifero; aut Jovem cum Baccho filio.

132 *Bromio*] Baccho, qui sic dicitur ἀπὸ τοῦ βρέμειν, *fremere, murmurare*; quippe natus est Bacchus inter frementia tonitrua; vel dicitur fremere ab effectis vini.

133 *Floret exercitus*] Ob cristas scilicet floris instar emicantes. Virgilius: 'Florentes ære catervas.' Alii legunt, *Feret*, id est, ardet honorare, et prædicare Principem.

134 *Voce canens*] Diversi populi diversa te lingua canunt atque commendant. Martialis: 'Vox diversa sonat, populorum est vox tamen una,

Lux oculos, nudique seges Mavortia ferri 135
 Ingeminat splendore diem. Pars nobilis arcu,
 Pars longe jaculis, pars cominus horrida contis.
 Hi volucres tollunt Aquilas, hi picta Draconum
 Colla levant; multasque tumet per nubila serpens
 Iratus, stimulante Noto, vivitque receptis 140
 Flatibus, et vario mentitur sibila tractu.

Ut ventum ad sedes, cunctos discedere tectis
 Dux jubet, et generum compellat talibus ultro:
 Bellipotens Stilichon, cujus mihi robur in armis

fulgor æreus hebetat oculos, et multitudo bellica gladiatorum nudatorum duplicat lucem fulgore suo. Alii insignes sunt arcibus: alii formidandi telis longe, alii hastis prope ferientibus. Hi ferunt Aquilas celeres, illi attollunt capita Serpentum depicta, et anguis plurimum indignans, vento commovente, turgescit per aërem, atque nutritur exceptis flammibus, ac fingit sibila flexu diverso. Statim atque perventum est ad palatium, Imperator Theodosius imperat omnes recedere domo, ac sponte sic alloquitur generum. O Stilicho magnanime, cujus virtus experta est mihi in

//////////

ferri vel belli Reg. Oxon. pr. Med. sec. Vat. quart. Pric.—136 *Ingeminat* Vat. quart. Leid.—137 *longis Tholos. nudique pro horridu* Med. tert. *comptis* Jun. pr. *cunctis* Pal. Vat. pr. m. pr. Med. sec. Exc. Voss.—138 *aquilas tollunt* Jun. pr. *leonum* Moret. pr.—139 *tumet* Exc. Lucens. pr. *tumens* Pric. ed. Vicet.—140 *stimulare* Rott. *receptus* duo Vat. Lov. Oxon. pr. item Jun. pr.—141 *tunto mentitur* Pat. *cinctu* Med. sec. *tractu* vel *tinctu* Vat. tert. *tinctu* Jun. sec. m. pr. Rott. Leid. a m. pr.—142 *cunctis* Vat. sec. Pal. Med. pr. *cunctis* vel *cunctos* Vat. quart. *omnes* Exc. Lucens. pr. *tutos* Reg. Tüman. Put. Rott. Bonon. Oxon. pr. Petav. sec. Ambr. pr. Sched. Gud. *tutas* Méd. sec. Pat. Oxon. sec. m. sec. *tuto* Exc. Schott. *tutos* vel *cunctos* Reg. Mazar. *discedere* Oxon. sec. m. sec. Exc. Schott. *excedere* Jun. pr. *descendere* Vat. pr. Petav. sec. *castris* Jun. pr. Sched. Gud. Exc. Schotti. *tectis* Oxon. sec.—143 *generis* Vat. pr. *compellit* Pric. *voceibus* Ambr. tert.—144 *Stilicho* Vat. pr.

NOTÆ

Qua verus patriæ diceris esse pater?

Ahena lux] Splendor armorum, ex ære conflatorum.

137 *Contis*] Contus sumitur pro pertica, remo, hasta.

138 *Aquilas*] Vexilla Romanorum.

Picta Draconum colla] Veteres in vexillis gestabant Dracones depictos.

139 *Tumet per nubila serpens*] Serpens depictus tumet, cum explicatur per aërem, et vento permittitur.

140 *Vivitque*] Draco nutriti et con-

servari flatu videtur, et imitari draconem sibilantem, cum expanditur, et celeri motu, quasi levi flexu ostenditur, et subtrahitur oculis.

142 *Sedes*] Palatium, seu domum Cæsaream.

Cunctos discedere] Magna laus Stilichonis laudari a Theodosio, qui moriens, remotis omnibus arbitris, ipsi magnum quiddam commendaturus est.

143 *Generum*] Stilichonem qui duxerat filiam Honorii senioris, qui frater

Pace probata fides; quid enim per prælia gessi 145
 Te sine? quem merui te non sudante triumphum?
 Odrysium pariter Getico fœdavimus Hebrum
 Sanguine: Sarmaticas pariter prostravimus alas;
 Riphæaque simul fessos porreximus artus
 In glacie, stantemque rota sulcavimus Histrum. 150
 Ergo age, (me quoniam cœlestis regia poscit,)
 Tu curis succede meis: tu pignora solus
 Nostra fove: geminos dextra tu protege fratres.

bello, fidelitas in pace. Nam quid feci per certamina absque te? Quam retuli palman te non laborante? Tinximus simul cruore Getarum Hebrum Thracium; simul fudimus cohortes Sarmatarum; et una extendimus membra fatigata in nive Rhiphæa, et curru scidimus Danubium glaciatum. Age igitur, quia Aula cœlestis repetit me, tu succede curis meis, tu unus tutare filios meos, tu defende virtute tua

//////////

et sec.—145 *gessi* Bonon. Ambr. pr. *vixi* Med. sec. m. pr. *gestit* Pat.—146 *non te* Pat. duo Ambr. Voss. pr. Oxon. sec. Jun. sec. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. *sudante* Vat. pr. Put. Mazar. Exc. Læti. *sudante* reliqui magno numero, Exc. Lucens. sec. Gevart. Sched. Gnd. et ed. Vicet. *trophæum* Put. Reg. Mazar. *trophæum* Vat. tert. dno Med. Rott. Oisel. marg. Isingr. *trophæum* vel *triumphum* Florent.—147 *Odrysium* Bonon. et Tholos. *Othrysi-um* Lov. Ald. *Othrisium* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Vicet. Parm. *Otry- sium* Jun. pr. Oxon. sec. *Othrisium* duo Moret. Var. LL. ed. Antv. *Odrysium* Florent. duo Petav. tres Med. Exc. Lucens. pr. *Getico pariter* Moret. pr. Leid. *Geticis pariter* Vat. quart. Pric. *fœdavimus* Med. sec. m. pr. *sudarimus* Vat. tert. Rott. inc. Heins. Junian. *sudarimus* vel *fœdavimus* Florent. *Histrum* pro *Hebrum* Pat. Put.—148 *Sarmaticas* Med. tert. Jun. sec. Exc. Lucens. pr. *Dalmaticas* viginti alii et ed. Vicet. *Dalmatias* Ambr. pr. et ed. Parm. *suda- rimus* pro *prostravimus* Rott. Bonon. Tholos. Pat. tres Ambr. *fœdavimus* vel *prostravimus* Jun. pr.—149 *Riphæaque* Var. LL. ed. Antv. *Riphæamque glaciem* Pat. *fessos* vel *pariter* Vat. quart. *simul pariter* Vat. tert. m. pr. Med. tert. *proteximus* Mazar. *projecimus* conjiciebat Heinsius. *arcus* Oisel. Med. sec. Jun. pr. *arctus* Oxon. sec.—150 *Hebrum* pro *Histrum* Ambr. pr. *Ergo age* Exc. Lucens. pr. *Sic age* Jun. pr. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *cœlestis patria* Med. sec.—152 *pueris* pro *curis* Pat. Ald. *succurre* Moret. sec.—153 *prorige*

NOTE

erat Theodosii, sed quam filiam ipse Theodosius adoptaverat.

146 *Sudante*] Tuis sudoribus bellicis.

147 *Odrysium Hebrum*] Hebrus fluvius dicitur Odrysus, ab Odrysiis populis Thraciæ, in qua deleti a Theodosio Getæ.

148 *Sarmaticas*] Sarmatæ, sen Sauromatæ, populi circa fluvium Tanaim.

149 *Riphæa*] Vel *Rhiphæa*, a Riphæis montibus Seythiæ. Vide l. i. in Ruf. v. 242.

150 *Histrum*] Danubium, maximum Europæ fluvium, stantem glacie.

151 *Regia poscit*] Quoniam meriti sum proximus.

152 *Pignora*] Filios meos Arcadium et Honorium, quæ mihi sunt carissima pignora.

Per consanguineos thalamos, noctemque beatam,
 Per tædas, quas ipsa tuo Regina levavit 155
 Conjugio, sociaque nurum produxit ab aula,
 Indue mente patrem: crescentes dilige fœtus,
 Ut ducis, ut soceri. Jam jam securus ad astra,
 Te custode, terar: rupta si mole Typhœus
 Vinculis prosiliat, Tityos si membra resolvat, 160
 Si furor Enceladi projecta mugiat Ætna,
 Opposito Stilichone cadant. Nec plura locutus,
 Sicut erat, liquido signavit tramite nubes,

fratres duos. Per affinitatem matrimonii tui, et lectum felicem, per faces quas ipsa Imperatrix sustulit in nuptiis tuis, et conduxit nurum ex Regia cognata, accipe animum paternum, amu filios surgentes, ut est Ductoris et Soceri. Mox, mox, te relicto tutore, ibo tutus ad sidera. Si Typhæus fractis obicibus erumpat ex cateuis; si Tityus expediunt corpus; si rabies Enceladi fremat eversa Ætna; hæc monstra ruant Stilichone obstante. Neque dicens plura verba, qualis erat, nota-

//////////

fratres Oisel.—155 levabit Pat. Pat. Petav. sec. Var. LL. ed. Antv. m. pr.—156 virum duo Vat. duo Med. ed. Parm. nurum vel virum Oisel. Reg. Oxon. pr. Exc. Læti. nurum triginta Codd. Exc. Gevart. et Lucens. pr. item Schotti. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. et ed. Vicet.—157 dirige Ambr. pr. m. pr. Var. LL. e marg. Parm. marg. Isingr. dilige vel dirige inc. Heins.—158 et soceri Moret. sec.—159 feror Vat. quint. Oisel.—160 Vinculis Exc. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. marg. Isingr. Undis tredecim alii. Undis vel Vinculis Oxon. pr. Prosiliat vinculis Med. tert. Tityos Med. tert. Exc. Lucens. sec. Tithios Leid. sec. Tityus quinque Vat. Pal. Farn. Pric. Rott.—161 prorecta Reg. prærupta Moret. sec. mugiot duo Vat. mugiet Leid. pr. Enna Pric.—162 Stilichone quatuor Vat. cadet Moret. sec. cadent decem alii. cadant Jun. pr. Petav.

NOTE

154 *Noctemque beatam*] Noctem nuptialem ita expetitam.

155 *Tædas*] Faces nuptiales ex alba spina ferri solitas: δαῖς, τὴν δαΐδα; hinc deducunt *tædam*, *facem*, *lampadem*: ut deducunt *hebdomadam* ab accusativo τὴν ἑβδομάδα.

156 *Socia aula*] Cognata, affini, seu in qua sunt cognati et affines.

Nurum produxit] Serenam filiam adoptivam Imperatrix pronuba produxit, ex more matrum veterum, quæ filiabus suis tædas præferebant, easque ad mariti domum deducebant.

158 *Ut ducis, ut soceri*] Ut est proprium ducis et soceri amanti. Stilichio enim erat socer Honorii.

159 *Typhæus*] Gigas Jovis fulmine percussus, et Inarime, Puteolani sinus insula, vel Ætna monte oppressus.

160 *Tityos*] Tityus gigas itidem, Jovis et Elaræ, seu Terræ, filius, ob tentatam Latonæ pudicitiam, aut a Jove fulminatus, aut ab Apolline confixus, et ad inferos detrusus.

161 *Enceladi*] Hic gigas itidem immanis, sub Ætna superimposita gemens.

163 *Sicut erat*] Quasi Theodosius vivus ac corporatus Cælum ascenderit.

Liquido tramite] Semita, quam illustrabat corpus divino splendore.

Ingrediturque globum Lunæ, limenque relinquit
 Arcados, et Veneris clementes advolat auras. 165
 Hinc Phœbi permensus iter, flammamque nocentem
 Gradivi, placidumque Jovem, stetit arce suprema,
 Argenti qua zona riget Saturnia tractu.
 Machina laxatur cœli, rutilæque patescunt
 Sponte fœres: Arctoa parat convexa Bootes: 170

rit aërem semita clara, et intrat orbem Lunæ, ac describit domicilium Arcadis, et advenit ad mite sidus Veneris. Inde transgressus riam Solis, et ignem damnosum Martis, ac Jovem mitem, consistit in Cælo alto, qua parte circulus Saturni concretus est in regione frigida. Moles Cæli aperitur, et januæ micantes panuntur ultro. Bootes præparat convexitatem Septentrionalem: Orion armatus

pr.—164 *limenque* tredecim Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. et Parm. item Ald. *lumenque* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. et Vat. Livin. *lumen* vel *limen* Oxon. sec. *relinquit* plurimi Codd. Exc. Læti, Lucens. sec. et ed. Vicet.—165 *Arcados* Moret. pr. Petav. pr. item Leid. Exc. Lucens. pr. *Arcades* Med. pr. *Arcadis* decem alii. *pervolat* quatuor Vat. Pal. Lov. m. pr. *advolat* Oisel. Med. tert. Florent. Mazar. Reg. Oxon. pr. *auras* tres Med. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. Vat. Livin. Var. LL. e marg. Parm. *auras* Lov. m. pr. Ald. et al. edd. *alas* Var. LL. ed. Antv. *alas* vel *auras* vel *aulas* Florent. *clementem auram* Pat.—166 *Hinc permensus iter Phœbi* inc. Heins.—167 *Gradivum* Vat. tert. Rott. Florent. Med. sec. m. pr. *placidique* Var. LL. ed. Antv. *supremum* Pal. Med. pr. *superna* vel *suprema* Oxon. sec.—168 *quo* Med. pr. *qua* Jun. pr. Oxon. pr. item Leid. *quo* vel *qua* Oxon. sec. *nitet* duo Vat. Petav. pr. Leid. *rubet* Med. sec. m. pr. *rubet* vel *riget* Oxon. sec.—170 *arcuna petat* Var. LL. ed. Antv. m. pr. *parat* Med. tert. *deversa* Put.

NOTE

164 *Globum Lunæ*] Quia primum Lunæ Cælum trajiciendum est in Cælum ituro.

Limen Arcados] Domicilium Arcadis, in Septentrione. Hic Arcas erat filius Calistus, ac cum eam Ursam factam jaculo petere pararet, una cum matre in Cælum raptus est: et illa in Ursam majorem seu Helicen transformata est, hic in minorem, seu Cynosuram: ἑλίκη, dicitur, ἀπὸ τοῦ ἐλίσσασθαι περὶ τὸν πόλον, quod volvatur circa Polum: Cynosura, quia est ad caudam Canis, seu Ursæ, scilicet majoris: κύνων, κυνὸς, canis, et οὐρὰ, cauda.

165 *Veneris*] Alludit forte ad Nummum, in quo infans sculptus erat sep-

tem Planetis circumdatus.

166 *Flammamque nocentem Gradivi*] Planetam ardentem Martis; Planetam blandum Jovis.

167 *Arce*] Cæli: arx enim ponitur pro apice aut fastigio.

170 *Arctou*] Ἄρκτος, *Ursa*, signum Septentrionale, inde *Arctous* pro Septentrionali ponitur.

Bootes] Βοώτης, bubulcus, a βοῦς, bos, et ὠθέει, trudo, pello. Sed et *Bootes* dixerunt Sidus cæleste proximum Ursæ, quam antiqui ἄμαξαν sive *Plaustrum* vocabant, sellasque duas pariles, maxime loco conjunctas, pro bobus ex Hygino, reliquas quinque pro *Plaustrum* habebant. Sed postquam Astrologi *Plaustrum* stellis auxerunt, sic

Australes reserat portas succinctus Orion :
 Invitantque novum sidus, pendentque vicissim,
 Quas partes velit ille sequi, quibus esse sodalis
 Dignetur stellis, aut qua regione moveri.

O decus ætherium, terrarum gloria quondam, 175

Te tuus Oceanus natali gurgite lassum

Excipit, et notis Hispania proluit undis.

Fortunate parens, primos cum detegis ortus,

Aspicis Arcadium : cum te proclivior urges,

Occiduum visus remoratur Honorius ignem. 180

aperit januas Meridianas; et adlocant astrum recens, et dubitant inter se invicem, quas partes eligat ipse amplecti, quæ sidera cohonestet sua societate, vel qua in parte placeat manere. O Theodosi, honor Cæli, olim ornamentum terrarum: Oceanus patrius recipit te sinu natalitio fessum, et Hispania te irrigat aquis familiaribus. O pater felix, cum primo explicas caput, intueris Arcadium: cum pronior præcipitas ad Occasum, Honorius aspectus retardat flammam Occidentem. Et quacumque

//////////

Bonon. Ambr. pr. *penates* pro *Bootes* Exc. Voss.—171 *Australis* Put. Leid. sec. *partes* Moret. pr. *Sicileus* pro *succineus* Med. tert.—172 *immittantque* marg. Marcil. *pensantque* Pat. *pendetque* Pal. *quærantque* Med. tert.—173 *ipse* Vat. tert. Rott. Florent. Mazar. Oxon. et Ambr. pr. Reg. m. pr. Leid. sec. Ald. et Exc. Gevart. *illa* vel *ipse* Med. pr. *quis* Vat. quart. *ipse sodalis* Vat. tert. Rott. Florent. Reg. Mazar. *ille* duo Vat. Tholos. Moret. pr. Ambr. sec.—174 *a qua regione* Med. tert. *vel qua* Pat. *moveri* Vat. tert. Pric. Rott. Oisel. *teneri* Jun. pr. *morari* ed. Gesn. Vat. quatuor, Pal. duo Med. vet. Gyr. et Petav. pr. *morari* vel *moveri* Mazar. Oxon. sec.—176 *titiâli* Pric. *lapsum* duo Med. Petav. pr. m. sec. Ambr. tert. marg. Isingr.—177 *perluit* Ambr. sec.—178 *Fortunaque parens* Exc. Lucens. sec. *primus* ed. Parm. et Vicet. *primo* Jun. pr. *artus* vel *ortus* duo Vat.—179 *Respicis* Med. tert.—180 *risu* Petav. pr. Leid. *visum* Moret. pr. Vat. quart. *memoratur* Jun. pr. *ignis* Pat. et ed.

NOTÆ

ut non amplius tam Plaustrî, quam Ursæ haberet effigiem: tum et pro Plastro ἄρκτος sive *Ursa* dici cœpit, et βοώτης similiter vocatus ἀρκτοφύλαξ, hoc est, *Ursæ custos*, quod stellas Ursæ regere ac custodire videatur.

171 *Australes*] Meridianas, ab Austro vento, qui flat a Meridie.

Succinctus] Armatus, ad pugnam expeditus; sic enim pingitur Orion. Orion Jovis, Neptuni, et Mercurii filius; vel Scorpionis, cum quo pugnavat, ictu, vel Dianæ telis confixus, ut tentator impudens: at postea inter signa celestia relatus.

176 *Te tuus Oceanus*] Oceanus Hispaniæ patriæ tuæ excipiet te cum aliis sideribus fessum tuo cursu. Poëtæ fingunt sidera post diurnum laborem descendere in mare, et ibi se lavare, inde caput exerere.

177 *Notis undis*] Cognitis, familiaribus. Nam Theodosius oriundus erat ex Gallæcia Hispaniæ regione.

179 *Arcadium*] Imperatorem Orientis: vetus liber scribit *Archadium* cum aspiratione, quasi deducatur ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ab imperio.

180 *Honorius*] Imperator Occidentis.

Et quocumque vagos flectas sub cardine cursus,
 Natorum per regna venis, qui mente serena,
 Maturoque regunt victas moderamine gentes;
 Sæcula qui rursus formant meliore metallo.
 Luget avarities Stygiis innexa catenis, 185
 Cumque suo demens expellitur ambitus auro.
 Non dominantur opes: non corrumpentia sensus
 Dona valent. Emitur sola virtute potestas.
 Unanimi fratres, quorum mare terraque fatis
 Debentur, quodcumque manus evasit avitas, 190
 Quod superest patri. Vobis jam Mulciber arma
 Præparat, et Sicula Cyclops incede laborat.

sub regione vertus vias, incedis per imperia filiorum, qui gubernant populos edomitos animo placido, et imperio prudenti; qui faciunt iterum civitatem metallo pretiosiore conspicuam. Avaritia ligata vinculis infernis flet, et Ambitio insana exultat cum opibus suis: divitiæ non regnant, nil munera depravantia animos prosunt: honores acquiruntur una virtute. O fratres concordēs, quorum felicitati terræ et maria destinantur, et id omne quod effugit fortitudinem avorum vestrorum, quod restabat superandum patri Theodosio. Jam Vulcanus fabricatur vobis arma, et Cyclopes

Vicet. Parm.—181 *vagos* Lov. *vago* Moret. sec. *flectis* Vat. pr. et sec. Pal. Farn. Ambr. sec. Petav. tert. *flectas* reliqui fere omnes, Exc. Gevart. et Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. *currus* Vat. pr. Farn. Med. quart. Moret. sec. inc. Heins. *cursus* vel *currus* Reg.—182 *scetera* Leid. pr. *serena* vel *severa* Vat. quart.—183 *victas* Thuan. Leid. pr. Moret. sec. Med. quart. *vinctus* Var. LL. e marg. Parm. *cunctas* Vat. pr. Jun. pr. Farn. Exc. Læti. *junctas* quatuor Vat. Pal. Rott. Oisel. *gentes moderamine victas* Pric.—184 *formant* Florent. *formant* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel.—185 *Stygiisque* Lov. *inmissa* vel *innexa* Oxon. sec. *immersa* vet. Gyr. inc. Heins. Leid. sec. Ambr. tert. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. unde Heinsius conjiciebat *immersa cavernis*.—187 *Nec dominantur* Reg. Rott. Oxon. pr. Med. sec. Ambr. tert. *non corr.* Vat. sec. *nec plurimi alii* et Exc. Lucens. sec.—189 *Unanimis* Bonon. *Unanimis* Oxon. sec. *unanimos* Pric. *factis* Med. quart. Leid. sec. Exc. Gevart. Oxon.—190 *Debentur* duo Vat. Jun. pr. Lov. m. sec. *quocumque* Lov. et ed. Vicet. Parm.—191 *nobis* Oisel. Petav. tert. *Mulcifer* Pric. Mazar. Oxon. pr.—192 *Præparat* Oxon. pr.—193 *Prontes* Med. tert.

NOTÆ

183 *Maturo moderamine*] Imperio iusto, tranquillo, prudenti, et maturis ac sapientibus Imperatoribus digno.

184 *Formant*] Renovant, faciunt sæculum aureum.

185 *Stygiis*] Inferniis. Styx dicitur ἀπὸ τοῦ στύγειν, *odisse*, quod sit fluvius odii atque horroris. Styx est fons

Arcadiæ veneno frigidissimo ac præsentissimo scædens; unde tribuitur Inferis. Alexander hac aqua sublatus dicitur.

191 *Mulciber*] Vulcanus vobis arma fabricatur, ut antiquis Semideis: Mulciber dicitur, quasi *mulcens* tractansque *ferrum*.

192 *Cyclops*] Cyclopes, Neptuni et

Brontes innumeris exasperat ægida signis :
 Altum fulminea crispate in casside conum
 Festinat Steropes ; nectit thoraca Pyracmon ; 195
 Ignifluisque gemit Lipare fumosa cavernis.
 Vobis Ionia virides Neptunus in alga
 Nutrit equos : qui summa freti per cœrula possint
 Ferre viam, segetemque levi percurrere motu :
 Nesciat ut spumas, nec proterat ungula culmos. 200
 Jam video Babylona rapi, Parthumque coactum

sudant in incude Ætnæa. Brontes insculpit in clypeo signa infinita ; Sterops pro-
perat concinnare in galea fulminanti apicem sublimem : Pyracmon colligat lorica ;
et Lipare fumans mugit antris flammiferis. Neptunus alit vobis equos cœruleos in
littore Ionio, qui valent tendere iter per terga suprema maris glauci, et pererrare
cristas currû celeri ; adeo ut seges non sentiat spumas ; et pedes equorum non pro-
culcent spicas. Jam cerno Babylonem vastari, et Parthos subactos metuere, effugio

exasperet ed. Parm. et Vicet.—194 *Artum Pric. crispans* Med. tert. cornu
 Vat. tert. Rott. Med. pr.—195 *Festinet* Rott. Oisel. Petav. sec. et tert. m.
 pr. Bonon. Ambr. pr. *Pyragmon* Put. Lov. Leid. sec. Reg. duo Moret. et
 Petav. duo. edd. Vicet. Parm. Ald. Isingr. et aliæ.—196 *Ignifluus* Var. LL.
 ed. Antv. *Igniferisque* Reg. Jun. pr. Oxon. pr. Med. sec. *Lupare* Moret.
 sec. *Lipate* Var. LL. ed. Antv. *fariosa* Med. sec.—197 *in unda vel alga* Med.
 quart.—198 *eos pro equos* Vat. tert. *equas* Put. *per nubila Pric. possunt*
 Oxon.—199 *jubam pro viam* Moret. sec. Heinsius ascripserat iv. Cons. Hon.
 548. *segetisque* Med. sec.—200 *Nesciat os spumas* Med. tert. *spicas* Moret.
 pr. m. sec. *ne* Vat. pr. Farn. *non Mazar. proteret* Vat. pr. Farn. *prote-*
gat Ambr. pr.—201 *Jamque videt* Vat. tert. Rott. Med. sec. Florent. m.
 pr. marg. Isingr. Heinsius corrigit *Jamque vident*. sic aliquoties apud Val.

NOTÆ

Amphitrites filii, Vulcani ministri,
 sic dicuntur ἀπὸ τοῦ κύκλου, a circulo,
 quod dicantur habere tantum unum
 oculum, velut iugentem circulum aut
 orbem. Virg. ‘Argolici clypei aut
 Phœbeæ lampadis instar.’

Sicula incude] Ætnæa, quæ est in
 Sicilia.

193 *Brontes, Steropes, Pyracmon*]
 Tres Vulcani ministri. Brontes dici-
 tur ἀπὸ τῆς βροντῆς, a tonitru: Ste-
 ropes, ἀπὸ τῆς στεροπῆς, a fulgure :
 Pyracmon, quasi πῦρ, ignis, et ἄκμων,
 incus.

Exasperat] Asperum reddit clype-
 um, insculptis multis signis.

Ægida] Clypeum : Ægis autem
 erat Jovis clypeus, contextus ex pelle

capræ Amalthææ : unde dicitur Æ-
 gis, ἀπὸ τῆς αἰγῆς, a capra.

194 *Crispate conum*] Concinnare,
 attollere apicem, cristas.

196 *Lipare*] Una ex insulis Æoliis,
 officina Vulcani.

197 *Neptunus nutrit equos*] Primus
 equorum creator atque domitor vo-
 bis alit equos generosissimos. Cui
 Neptuno, ex Virgilio, ‘prima fre-
 mentem Fudit equum tellus magno
 percussa tridente.’

Alga] Est herba marina.

Ionia] Asiæ minoris regio, cœli bo-
 nitate et situs commoditate cele-
 brata.

201 *Babylona*] Babylon, (vulgo *Bag-*
dat, quæ urbs mutato loco sic dicitur ;

Non ficta trepidare fuga : jam Bactra teneri
Legibus, et famulis Gangen pallescere ripis,
Gemmatosque humilem dispergere Persida cultus.

Ite per extremum Tanain, pigrosque Triones : 205

Ite per ardentem Libyam : superate vapores
Solis, et arcanos Nili deprendite fontes.

Herculeum finem, Bacchi transcurrite metas.

Vestri juris erit, quicquid complectitur axis.

haud simulato : jam cerno Bactra subijci Imperio vestro, et Gangem pallere littoribus famulantibus, ac Persidem victam effundere ornamenta gemmarum. Vadite per Tanain ultimum, et Septentrionem frigidum : vadite per Libyam aestuantem : transite calorem Solis, et detegite capita secreta Nili. Transite terminos Herculis, et limites Bacchi. Quicquid mundus continet, erit vestrae potestatis. Mare rubrum

//////////

Flacc. ut Lib. v. 548. capi Med. tert.—202 *trepida* pro *ficta* Med. tert. *Bracta* Moret. pr.—203 *Gangen* Ambr. sec. *Gangem* Florent. quatuor Med. Pat. Reg. Thuan. Bonon. Pat. Tholos. Mazar. Ambr. tert. tres Petav. Exc. Lucens. pr. et ed. Vicet. *flavescere* Med. sec. *flavescere* vel *palescere* Reg. *nimbus* v. *ripis* Vat. sec.—204 *Gemmatosque iterum* Oxon. sec. *dispergere* Med. tert. *disperdere* Reg. Oisel. Lov. Bonon. Moret. sec. duo Oxon. duo Petav. et Ambr. Var. LL. ed. Ant.—205 *Ire et deprendere* Med. sec. *Ire et superare* id. Med. sec. *Tanain* Med. quart.—206 *ardentem Zonam* Vat. pr. Farn. in Med. quart. hic versus deest. *arentem* legit Heinsius, ut *arida Barce*. Lucan. Lib. 1. 686, ‘dubia super æquora Syrtis Arentemque feror Libyam.’ *calores* Jun. pr.—207 *deprendite* Leid. pr.—208 *Bacchi* Med. quart. Exc. Læti et Lucens. pr. *Bracti* Pat. *Bactri* Florent. m. pr. Mazar. incert. Heins. Leid. pr. m. pr. Var. LL. ed. Antv. et Vicet. *Bactri* vel *Bacchi* Lov. *percurrite* Med.

NOTÆ

est enim ad ripam Tigris fluvii, cum vetus Babylon staret ad ripam Euphratis,) Assyriæ, sive Babylonis, sive Chaldaeæ urbs primaria, admirandis coctili latere muris latissimis a Semiramide conditis cineta : at per Babylonem intelligit Persarum et Parthorum regna esse diripienda ab Arcadio et Honorio.

202 *Non ficta*] Parthus enim fugam simulabat, et fugiendo vincebat.

Bactra] Scythiæ Asiaticæ provincia : est et urbs (eiusdem nominis.

203 *Gangen*] Fluvius est aurifer Indiae : hic designat Indiam.

204 *Gemmatos cultus*] Vestes gemmatas, seu gemmis distinctas.

205 *Tanain*] Tanais fluvius in Pa-

ludem Maotidem se exonerans, extremus Asiae et Europae terminus, Dicitur hodie, *Dan*.

Triones] Ursam, sidus caeleste, eujus stellas Triones, et Terriones, id est, Boves, rustico vocabulo appellant : pigros autem, quia hæ stellæ cursum suum absolvunt lente : hic significant Septentrionem.

206 *Libyam*] Ardentem Africae regionem, arenosam, siticulosam.

207 *Nili fontes*] Olim ignoti erant : hodie scimus duos esse Nili fontes, ultra lacum *Dambea*.

208 *Herculeum finem*] Columnas Herculis, constitutas ad fretum Gaditanum, seu Herculeum.

Bacchi metas] In India, ubi a Bac-

Vobis rubra dabunt pretiosas æquora conchas, 210
Indus ebur, ramos Panchaia, vellera Seres.

donabit vobis gemmas dites, Indi ebur donabunt, Panchaia ramos thuriferos, Seres vellera.

//////////

sec.—209 *orbis* pro *axis* Ambr. pr.—210 *rura* Var. LL. ed. Antv. *litora* Jun. pr. quod probat Heinsius; *rubra litora* ut in Epigr. de sene Veronensi: ‘Benacumque putat litora rubra lacum.’ *gemmas* Med. quart. *pompas* Vicet. *vestes* inc. Heins.

NOTÆ

cho lapides crebris intervallis dispositi, et arbores proceræ, truncis hederæ contextis.

210 *Dabunt*] Pro vectigalibus.

211 *Indus ebur*] India abundat elephantis, ac proinde ebore.

Panchaia] Regio Arabiæ, in qua arbores thuriferæ.

Seres] Seythiæ Asiaticæ populi, ex Plinio: ‘Sylvarum lanificio nobiles, profusam aqua depectentes frondium canitiem.’ Alii hoc putant fabulosum, aiuntque Sericum omne nasci ex vermibus, sed qui nutriantur in illis arboribus Serum, ex quibus ideo Serica depectuunt.

VIII.

CL. CLAUDIANI

DE QUARTO CONSULATU

HONORII AUGUSTI
PANEGYRIS.

ARGUMENTUM.

IMPERATOREM Honorium rursus Consulem comitantur milites, Duces, Bellona, Mars. Hujus Imperatoris celebratur et origo ab Ulpio Trajano, et a patria Hispania: unde natus Avus ejus bellicosus, Avoque major pater Theodosius, qui barbaros fudit, Remp. restituit, Maximum et Eugenium tyrannos, horumque Duces Andragathium et Arbogasten, aut inactavit, aut ad desperationem mortemque impulit, ipse clemens, misericors, liberalis, carus militibus. Ex hoc nascitur Honorius, ejus patria et mater præferuntur patriæ et matribus Deorum: de hoc fausta præsentia, seu nascatur, seu Consul et Imperator fiat. Comparatur Iulo, Castori, Polluci, Jovi. Theodosius hunc docet non nobilitate, sed virtute confidere; docet notitiam sui habendam, frændasque cupiditates, ut bene imperet, ut virtutes Imperatorum consequatur, vitia Tyrannorum fugiat: quid faciendum in bello, a quo illum flagrantem arect; quid faciendum in pace: præclara ipsi Duenm exempla proponit. Mox Honorius æquat patrem, fretus Stilichone tot victoriis illustri, ejus ductu, ut animosus est ad bella, ita et in pace sapiens, justus, moderatus, liberalis, amabilis, venerabilis, industrius, in armis, in equitando. Describitur ejus pompa, incessus, comitatus, vestes, libertas data, Consulatus felicitas, et denique voto clauditur hæc Panegyris.

AUSPICIIIS iterum sese regalibus annus

Annus rursus ornat se sub auspiciis Imperatoriis, ac superior potitur Regia cogni-

Hic liber deest in Vaticano Livinei. in Codd. Moreti et Excerptis Gevartii sequitur post superiorem Panegyricum. in Vaticano quarto erat *Incipit Pana-*

NOTÆ

1 *Auspiciis regalibus induit*] Induit Imperatoriis; ut enim annus designatur per Consules, ita hic annus
Delph. et Var. Clas. Claud. P

Induit, et nota fruitur jactantior aula.

Limina nec passi circum privata morari

Exultant reduces, Augusto Consule, fasces.

Cernis, ut armorum proceres, legumque potentes

5

Patricios sumunt habitus, et more Gabino

Discolor incedit legio, positisque parumper

Bellorum signis, sequitur vexilla Quirini ?

ta, et fasces recusantes manere circum domos privatorum, latantur redeuntes, Imperatore Consule. Vides quomodo duces legionum, et praesides legum, induunt vestes Senatorias, et pro consuetudine Gabina legiones differentes veste progrediuntur, et vexillis belli aliquamdiu depositis, comitantur insignia Romuli? Aquile gestantur a

giricus de iv. Consulatu Honorii. Petav. pr. simpliciter inscribit Quartus Honorii Consulatus. in Leid. pr. itidem priori continuus erat, et inscribitur Liber de quarto Consulatu Honorii.

1 regentibus Vat. pr. Farn.—2 vota Ambr. tert. voto Med. tert.—3 Lumina Med. pr. inc. Heins. passi Moret. pr. passi vel passim Reg. passim sedecim alii, Ald. marg. Isingr. et Var. LL. ed. Antv. morari duo Ambr. morari vel vagari Pat. morati Vat. sec. Moret. sec. Leid. et Oxon. sec. Exc. Gevart. morati vel morari Reg. in Jun. pr. hic tertius versus deest.—4 Exsultent Lov. Tholos. Vat. sec. Oxon. sec. Med. tert. Leid. sec. Exc. Gevart. fratres pro fasces Med. sec. m. pr.—5 regumque Vicet. longumque Jun. pr.—6 sumant Vat. pr. Farn. Med. quart. Moret. sec. amore Rott. en more legit Heinsius.—7 incedat Ambr. pr.—8 Quiritum Jun. pr.—9 cedere Var. LL. ed. Antv. cre-

NOTÆ

præferre gloriabatur nomen Imperatoris Consulis. Auspicia autem hic memorantur, quia olim in creandis magistratibus, aves inspiciebantur, seu auspicia captabantur, ut omnia fierent auspicate, sicque Deorum voluntas exploraretur.

2 *Induit*] Quasi annus id Consulium præcedentium exuvias abjecerit: instar serpentis, qui se vere renovat: vel potius *Annus se induit*, id est, in hoc anno Imperator induit se veste Consulari, et est continens pro contento, Metonymicōs.

Fruitur] Quasi annus id optaverit. *Jactantior* tanto titulo, et Aula tam magnifica.

4 *Reduces fasces*] Hi affigebantur postibus eorum, qui magistratum ini-
rent: hi epulantibus præsto erant, &c. *Reduces*, autem, quasi exules antea fuerint per privatas domos, et

nunc ab Honorio pristino honori restituantur.

6 *Patricios*] Senatorios: nam a *Patre*, *patricius* factus est, ut a *Latere*, *latericius*: Senatores autem ob ætatem et prudentiam vocabantur patres.

More Gabino] More vetustissimo, cum milites Consulibus parebant: cinctus Gabinus autem, est vestis longa, sen, toga sic in tergum rejecta, ut una ejus lacinia hominem cingat. Serv. Et inde orta ejusmodi toga arcta, quod cum Gabii in Campania, sacris hac veste operantes, hostes ex improvise supervenientes fuderint, hæc inde ut vestis felix usurpata est.

7 *Discolor*] Non eo colore, non ea veste, qua ante utebatur: nam tum erat togatus miles, qui antea erat sagatus.

8 *Bellorum signis*] Aquilis et Draconibus: his addebatur Honorii effi-

Lictori cedunt Aquilæ, ridetque togatus
 Miles, et in mediis effulget Curia castris? 10
 Ipsa Palatino circumvallata Senatu
 Jam trabeam Bellona gerit, parmamque removit,
 Et galeam, sacras humeris vectura curules.
 Nec te laurigeras pudeat, Gradive, secures
 Pacata gestare manu, Latiæque micantem 15
 Loricam mutare toga, dum ferreus hæret
 Currus, et Eridani ludunt per prata jugales.
 Haud indigna coli, nec nuper cognita Marti,
 Ulpia progenies, et, quæ diademata mundo

lictoribus, et miles togatus gaudet, et Senatus micat in castris mediis? Bellona ipsa circumdata Senatu Palatino, gestat nunc trabeam, et rejecit scutum, et cassidem, latura humeris curules sacratas. Neque crubescas, o Mars, ferre dextra pacifica secures laureatas, et commutare thoracem fulgentem toga Romana, dum currus tuis ferrus consistit, et equi tui lascivunt per pascua Padi. Gens Ulpiorum non indigna est honorari, neque nove nota est Marti; et non indigna honorari patria

dunt Wolf. a m. pr. gaudetque Jun. pr.—11 Palestino Ambr. pr. tumultu ed. Vicet.—12 petit Ambr. pr. trahit al. pullanque Put. Pat. m. pr. palmamque Ambr. pr. parmamque Ambr. sec.—13 galeata Rott. sacris Vat. sec. Pal. Med. duo, Reg. Moret. sec. Ambr. pr. Oxon. sec. Jun. pro vectura Heinsius ductura conjicit.—14 Nec tibi Exc. Luc. pr. et ed. Vicet. pigeat Ambr. sec. ceterum deest hic versus in Rott. Bonon. Tholos. Pat. Jun. pr. Oxon. pr. Lov. dnob. Leid. et Ambr. item Var. LL. ed. Antv. sed in pr. Ambr. tribus Vat. item in Pal. et Oisel. margini ascriptus erat.—16 manu pro toga duo Vat.—17 Conus vel Currus Oxon. sec. currunt per prata Med. quart.—18 condita pro cognita Med. sec. Pat. m. pr. Put. Petav. tert. mundo pro Marti Jun. pr.—19 Ulpia Lov.—20 tantæ Med. quart. Jun. pr. Moret. sec.

NOTE

gies, ejus sæculo.

Vexilla Quirini] Insignia togati Senatoriique ordinis instituti a Romulo, qui in Cælo *Quirinus* dicitur.

9 *Cedunt*] Cedunt arma togæ: lictores nempe cum fascibus Cæsari propiores sunt, quam Aquiliferi; ac proinde cum locum honorificentiorum occupent, Aquilæ cedunt lictori.

Ridet] Depositis minis ac feritate bellica.

11 *Palatino Senatu*] Tota Aula Senatum referente, et Palatium petente.

12 *Trabem*] Vestem Consularem.

13 *Curules*] Sellam eburneam, in qua sedebat Consul curru vectus.

14 *Gradive*] Mars, qui dicitur Gradivus, quod per gradus eatur in bellum, et ex parva scintilla sæpe magnum oriatur incendium: vel dicitur, ἀπὸ τοῦ κραδεύειν, vel κραδαίνειν, vibrare.

Secures laurigeras] Insignia Consulatus secures, quæ in prospero successu laureis cingi solebant.

17 *Eridani*] Sen Padi, qui fluvius Poëtis amatus: hunc per campos Elysios fluere dicunt.

19 *Ulpia progenies*] Poëta ait oriundum esse Theodosium ab Ulpio

Sparsit, Hibera domus : nec tantæ vilior unda 20
 Promeruit gentis seriem : cunabula fovit
 Oceanus : terræ dominos pelagique futuros
 Immenso decuit rerum de principe nasci.
 Hinc processit avus : cui post Arctoa frementi
 Classica Massylas annexit Africa lauros. 25
 Ille, Caledoniis posuit qui castra pruinis,

Hispania, quæ distribuit per orbem diademata. Neque fluvius abjectior meritis est incipere ordinem tantæ familie. Oceanus ipse complexus est cunas hujus : decorum fuit principes futuros terre et maris, oriri ex infinito patre rerum. Inde Avus egressus est, cui post pugnas Septentrionis parenti, Africa alligavit palmas Massylas. Ille est, qui castra metutus in glacie Scotorum, qui passus est sub ga-

Exc. Gevart. *tantam* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. *tandem* Vat. tert. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. *aula* Var. LL. ed. Antv. marg. Isingr. *unda* Jun. pr. duo Oxon. duo Leid. et Vicet.—21 *seriem generis* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *seriem gentis* Leid. *gentis seriem* Florent. Med. sec. Jun. pr. Oxon. pr. Petav. sec. post *seriem τελεία στιγμή* erat in Moret. pr. *speciem* vel *seriem* Vat. tert.—22 *dominos terræ* Petav. tert.—23 *decuit* Ambr. sec. *regum* Vat. pr. m. sec. *immense n. decuit de pr. rerum* Put. Pat.—24 *qui post* Junian. quo Vicet.—25 *Maxylas* Var. LL. ed. Antv. *Massilas* Ald. et al. edd. *Maxillas* Vicet. *Massirias* Leid. pr. *Massilicas* Petav. tert. *Massyllias* Oxon. pr. Exc. Cod. Rhem. *Massilias* decem alii. *Massilios* Jun. pr. Med. sec. et Leid. *Massilias laurus* vel *Massilios Mauros* Reg. *adrevit* Pal. Jun. pr. *laurus* Exc. Lucens. sec. *Mauros* Vat. tert. Jun. pr. Florent. et Med. sec.—26 *Caledoniis*

NOTE

Trajano Hispano, summo Imperatore, cui etiam habitu corporis similem fuisse tradunt.

Diademata] Intellige Principes Romanos, signum pro re signata. Diadema ἀπὸ τοῦ δεῖν, *ligare*, est fascia candida, qua Reges caput præcingebant.

20 *Hibera domus*] Patria Hispania, unde ortus Theodosius : Ibero dicitur ab Ibero fluvio, vulgo *Ebro*.

Nec vilior unda] Non fluvius aliquis vilis originem dedit huic Augustæ Ulpiorum genti, ut multis viris illustribus ; at ipse qui alluit Hispaniam, Oceanus, *pater rerum, ἀθανάτων τε θεῶν, et Deorum immortalium*, ex Homero et Virgilio.

24 *Hinc processit*] Ex hoc Oceano, seu potius, ex hac Hispania, Oceani

aquis irrigata, natus Theodosius pater Theodosii, avus Honorii, Dux fortissimus, domuit Barbaros multis in locis ; trans Rhenum ; in Britannia ; in Africa, unde et dictus, *Saxonicus, Britannicus, Alemannicus, &c.*

Arctoa classica] Id est, pugnas Septentrionis : signum pro re signata ; nam classica seu tubæ sunt signum pugnae. Ἄρκτος, *Ursa major*, est signum cæleste in Septentrione, unde Ἄρκτος Septentrionalis.

25 *Massylas lauros*] Victoriam Theodosius senior retulit de Massyllis Africae populis, qui, Numidarum instar, neque frævis, neque ephippiis ntuntur. *Annexit lauros*, id est, adjunxit novas victorias.

26 *Caledoniis*] Caledonia olim sylva erat Britanniae, in ea parte quæ

Qui medios Libyæ sub casside pertulit æstus,
 Terribilis Mauro, debellatorque Britanni
 Littoris, ac pariter Boreæ vastator et Ausfri.
 Quid rigor æternus cœli, quid sidera prosunt,
 Ignotumque fretum? maduerunt Saxone fuso
 Orcades: incaluit Pictorum sanguine Thule:
 Scotorum cumulos flevit glacialis Ierne.
 Quid calor obsistit forti? per vasta cucurrit

30

lea ardores violentissimos Libyæ, formidabilis Mauris, domitorque ora Britannicæ, et populator Septentrionis simul et Meridiei. Quid frigus perpetuum ætris jurat, quid astra et mare incognitum? Orcades tinctæ sunt strage Saxonum: Thule intepuit cruore Pictorum: Ierne frigida deflevit æcerros Scotorum. Quid æstus resistit Duci generoso? ille volavit per deserta Æthiopum, et obsedit Atlantem

//////////

Put. *Calydoniis* Vicet. *ruinis* Vat. pr.—27 *medio* Exc. Læti, Junt. Ald. Gryph. Colin. *medios* reliqui omnes fere, Exc. Lucens. pr. Schotti et Gevart. Var. LL. ed. Antv. item ed. Parm. et Vicet. *Libyæ* Petav. sec.—28 *Terribiles Mauros* Vat. pr.—29 *ac pariter* Pric. aut Med. sec. et Vat. pr. Pal. Farn. Med. pr. Reg. Jun. pr. et Oxon. *Boreæ pariter* Jun. pr.—30 *calor* Pat. m. sec. *rigor æternus?* Vat. pr. et sec. *rigor æternus cœli?* Reg. Thuan. Mazar. Petav. pr. Moret. sec. duo Ambr. *æternus*, Lov. Vicet. Parm. Junt. Ald. Isingr. Gryph. *sidera* Vat. pr. Farn. ed. Parm. *littora* Vat. tert. Rott. *frigora* quatuor Med. inc. Heins. Mazar. Lov. Moret. sec. Exc. Lucens. pr. Ald. Exc. Gevart. Sched. Gud. *litora* vel *frigora* Florent. *possunt* Put. Bonon. inc. Heins. Jun. pr. duo Leid. Exc. Gevart. *possunt* vel *prosunt* Reg. Oxon. pr. Ambr. sec.—31 *sanguine* Farn. Ambr. sec. Oxon. sec. *Sancone* Ambr. pr. *sanguine* vel *Saxone* Med. sec. Reg. Petav. tert.—32 *Cyclades* Vat. quint. *Arca-des* Vat. tert. Rott. Jun. Oxon. et Leid. pr. *Archules* Var. LL. ed. Antv. *Pictorum* Ald. *Pictorus* Pal. *Pictorum* duo Med. Florent. Put. duo Petav. *Tyle* Put. Thuan. duo Petav. *Thyle* Var. LL. ed. Antv. *Thile* duo Vat. Reg. Moret. pr. item Petav.—33 *Scotorum* Med. tert. *tumulos* Pal. Med. pr. Tholos. Oxon. pr. Leid. sec. Exc. Gevart. *tumulos* vel *cumulos* Reg. *flevit* Pric. *fremuit* Med. sec. *Hibere* Jun. pr. *Hiberne* omnes Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Lov. Oxon. pr. duo Leid. *Hyberne* ed. Parm. Isingr. Gryph. *Hyberne* Ald. Colin. *hiberne* Vicet. *Hiberus* Oxon. sec. *Ierne* Vossian.—34 *Quis* Isingr. *Quid calor* duodecim scripti, Exc. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *obsistit* quatuor Vat. Pal. Pric. Rott. *obstituit* Vat. pr.

NOTÆ

Scotia esse creditur. Theodosius senior Britanniam armis victricibus peragravit.

27 *Libyæ*] Quæ est ardens Africae regio, sicut et Mauritania, ubi Mauri.

29 *Boreæ et Austri*] Per Boream, Septentrio, per Austrum, Meridies designatur; in quibus triumphavit Theodosius senior.

30 *Rigor cœli*] Frigus, Cœli incle-

mentia, quæ est in Scotia, et aliis regionibus.

32 *Orcades*] Insulæ in mari Britannico, in quibus Theodosius senior profligavit Saxones, qui in Angliam trajecerant.

Pictorum] Seu *Pchitorum*, strage a Theodosio seniore facta, Thule seu Islandia frigida incaluit.

33 *Ierne*] Seu Hybernia, in qua

Æthiopum, cinxitque novis Atlanta manipulis.
 Virgineum Tritona bibit, sparsosque venenis
 Gorgoneis vidit thalamos, et vile virentes
 Hesperidum risit, quos ditat fabula, ramos.
 Arx incensa Jubæ: rabies Maurusia ferro
 Cessit: et antiqui penetralia diruta Bocchi.
 Sed laudes genitor longe transgressus avitas,
 Subdidit Oceanum sceptris, et margine cœli

35

40

noris cateris: potavit Tritona Virginealem, et aspexit cubilia infecta veneno Gorgoneo, et irrisit arbores Hesperidum, quas fabula locupletat, habentes viriditatem rilem. Castellum Jubæ combustum est: furor Maurusiorum compressus est armis, et palatium veteris Bocchi eversum est. At pater nullum superans facta avi, subjecit Oceanum ditioni suæ, et terminavit Imperium finibus Cæli: quantum Gades

//////////

Farn. Heinsius *obstitit* vel *obsistat* conjicit.—35 *Achata* pro *Atlanta* Var. LL. ed. Antv. *Jovis* pro *noris* Vat. pr. Farn.—36 *Virgineum Tritona* Gronov. in Exc. Schotti ascripserat. vid. Lucan. l. ix. *subit* Leid. *sparsisque* Med. quart.—37 *Gorgoneos* omnes Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *Gorgoneis* inc. Heins. Ambr. sec. et Moret. item Var. LL. e marg. Parm. quod probat Heinsius. *risit* Pal. Med. pr. Heinsius legit *risit. ut rile* Med. tert. *jure* pro *vile* Ambr. sec. *rite* Pat. m. sec.—38 *Hesperios* Moret. pr. *Hesperidum* vel *Hesperios* Vat. quart. *ditat* Med. tert. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. *dictat* plurimi alii, Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. m. pr. *ditat* vel *dictat* inc. Heins. *ditat, quos risit* Exc. Voss.—39 *Ars* Vat. tert. Rott. Florent. Petav. tert. Var. LL. ed. Antv. *intacta* Vat. tert. Florent. Oxon. pr. m. pr. *intenta* inc. Heins. *immensa* Lov. Leid. Oxon. sec. m. pr. *intensa* Var. LL. ed. Antv. *intacta* vel *incensa* Med. sec.—40 *Bocchi* Vat. sec. Pal. *Bochi* Leid: sec. *Bocci* Oxon. pr. *Bachi* Jun. pr.—41 *longe genitor laudes* Pric. *genito* Var. LL. ed. Antv.

NOTE

devicti sunt Scoti ab eodem.

35 *Æthiopum*] Hi sunt in Africa, et latissimum obtinent Imperium. Dicuntur Æthiopes, quod *αἰθῶσα* *ἄρες*, ardeant, et nigri sint eorum vultus.

Atlanta] Atlas mons altissimus Mauritaniæ, in Africa.

36 *Virgineum Tritona*] Paludem in qua nata est Minerva innumpta, semperque virgo.

Sparsosque venenis] Vidit Dorcidas insulas in mari Æthiopico, ubi reponuntur domicilia Gorgonum, Meduse, Sthenus, et Euryales, quarum Medusa pro criminibus habebat serpentes veneno omnia inficientes.

37 *Vile virentes*] Non aureos, ut jactant fabulæ, sed vili tantum viriditate insignes.

38 *Hesperidum*] Hæ oriundæ erant ex Hespero, Atlantis fratre: ad oras Africae habitabant; et secundum poetas, hortos colebant, pomis aureis pretiosos.

39 *Jubæ*] Regis Mauritaniæ in Africa: sed per Jubam, intelligitur Firmus latro, Gildonis frater.

Maurusia] Id est, rabies Mauritanorum, quos Firmus latro excitabat.

40 *Bocchi*] Qui Mauritaniæ et Gætuliae Rex fuerat.

41 *Genitor*] Theodosius, pater Honorii.

Clausit opes : quantum distant a Tigride Gades,
 Inter se Tanais quantum Nilusque relinquunt. 45
 Hæc tamen innumeris per se quæsitâ tropæis,
 Non generis dono, non ambitione potitus.
 Digna legi virtus : ultro se purpura supplex
 Obtulit, et solus meruit regnare rogatus.
 Nam cum barbaries penitus commota gementem
 Irrueret Rhodopen, et mixto turbine gentis 50

remotæ sunt a Tigride : quantum terrarum Tanais et Nilus inter se continent. Attamen Theodosius possedit hæc parta a se victoriis infinitis, non favore gentis, non ambitione. Virtus ejus crebatur eligi. Purpura velut rogans sponte ambivit ipsum : et unus ille oratus, meritus est imperare. Etenim cum Barbari longe excitati irrumperent in Rhodopen suspirantem, et Ursa devecta, quasi com-

—42 regnis pro sceptris Pric. cæptis Leid.—43 distent Bonon. Ambr. pr. Tibride Pal.—44 quantum Dauaus Nilunqve Jun. pr. relinquunt Bonon. reliquit Vat. tert. relinquit Vat. pr. Farn. Pric. Rott. Reg. Tholos. Oxon. pr. Med. sec.—45 Hæc sunt vet. Gyr. Hic tantum Vat. pr. inmeritis Jun. pr.—46 potitus ed. Vicet. potitus Med. tert. Jun. pr. Leid. sec. potitus vel potitur Lov. Oxon. pr. potitur viginti Codd. Exc. Gevart. et Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv.—48 togatus Vat. tert. Pric. Ambr. pr. m. pr. Moret. sec.—50 Irruerat

NOTÆ

43 *Tigride*] Tigris est fluvius Mesopotamiae.

Gades] Parva insula (hodie, *Cadis* vel *Calis*) ad fretum Gaditanum, seu Herculeum, quam dixere, *cubilia Solis*. *Quantum*, id est terminavit imperium per tantum spatium, per quantum Gades distant a Tigride.

44 *Tanais*] Vulgo, *Don*, fluvius Asiam ab Europa discriminans.

Nilus] Fluvius Africae ingens, aluens et fœcundans Ægyptum.

45 *Tropæis*] Victoriis, triumphis: τροπαίων, dicitur, ἀπὸ τῆς τροπῆς, a fuga hostium, quod tropæum excitaretur ex spoliis hostium fugientium.

46 *Potitus*] Theodosius non ambitione, non generis splendore, sed sola virtute Imperium adeptus est, seu potitus. Nam et potior jungitur cum accusativo, apud Plantum et Terentium, quorum hic sic ait, ‘Miseriam omnem capio, hic potitur gaudia.’ Ille vero, ‘fortiter malum qui

patitur, idem post potitur bonum.’

47 *Digna legi virtus*] Theodosius, patre Theodosio sibi scelere Valentis imperatoris adempto, privatam in Hispania vitam agebat, nec sine metu paternorum inimicorum : unde S. Ambrosius : ‘Portavit jugum grave Theodosius a juventute, quando ei insidiabantur, qui patrem ejus triumphatorem occiderant.’ At Gratianus Ausonii illustris consilii, eum evocavit, suis exercitibus præfecit, ut Barbaros contunderet : tandemque ob virtutem Heroicam, et Augustum eum fecit, et imperii consortem, cum oblatum etiam Imperium deprecaretur. Unde Pacatus, ‘Orat ecce te Dominus adluc tuus, (Gratianus) et qui posset cogere, mavult impetrare.’

49 *Barbaries*] Ita effusa barbarorum multitudo, ut ipsa Barbaries effusa esse videretur.

50 *Rhodopen*] Montem Thraciæ, in

Jam deserta suas in nos transfunderet Arctos,
 Danubii totæ vomerent cum prælia ripæ,
 Cum Geticis ingens premeretur Mysia plaustris,
 Flavaque Bistonios operirent agmina campos:
 Omnibus afflictis, et vel labentibus ictu,
 Vel prope casuris, unus tot funera contra

55

mixta tempestate, populos suos Septemtrionales immitteret contra nos, cum omnia littora Istri effunderent certamina, cum Mysia magna obrueretur vehiculis Getarum, et exercitus flari tegeant agros Thraciæ: cunctis confictatis, et vel ruentibus culamitate, vel mox fere ruituris, solus Theodosius opposuit se adversus tot clades,

Pat. *gentes* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. *gentis* undecim alii, et Exc. Lucens. sec.—51 *deserta* Exc. Lucens. sec. *referta* ed. Vicet. *suos* Pric. Oxon. pr. *suos humnos* Vat. pr. Farn. *transfunderat* Reg. *transfuderat* Jun. pr. *Alpes* Vat. sec. m. pr.—52 *vomerent jam* Moret. sec. *moveant* Florent. Petav. tert. *morcant* Vat. tert. Rott. *gementent* Pat. *tremereant* Med. sec. m. pr. *moverent* vel *quaterent* Oisel. *tremuerunt* vel *vomerent cum* Oxon. pr.—53 *lugens* conj. Heins. *ingens*, hic vetus lectio erasa erat in Vat. tert. *Misia* Vat. pr. *Mesia* Lov. *Massia* Vat. tert. *Misia* vel *Nursia* Oxon. sec.—54 *campis* Rott. *Bistonios* Thuan. *operirent* viginti Codd. Exc. Gevart. Schott. et Lucens. pr. Sched. Gud. item ed. Vicet. Ald.—55 *afflatis* Jun. pr. *vel jam* Mazar. *et jam* vel *et vel* Oxon. sec. *igni pro ictu* Med. tert.—56 *milia pro funera* Med. quart. Moret. sec. Exc. Gevart. Leid. duo a m. s. *Constitit* Pric. illa vero, ‘Exstinxitque faces agrisque colouos Reddidit,’ desiderantur in Jun. pr. et Petav. tert. *Exstinguitque* Pnt. *Pharos* Vat. tert. *Phares* Med. sec. *Phares* vel *faces* Oxon. pr. *faces* vel

NOTÆ

quo deleti a Theodosio Barbari.

Mixto turbine] Mixta colluvie variarum gentium, quæ velut turbine aliquo quassabat Imperium Romanum.

51 *Arctos*] Regio Septemtrionalis. Nam, Ἄρκτος, *Ursa*, signum cæleste in Septemtrione, hic ponitur pro regionibus Septemtrionis.

Transfunderet] Gentes immitteret, ut procellam aliquam a Septemtrione erumpentem.

52 *Vomerent prælia*] Cum ripæ ita essent plenæ, ut vomere atque effundere viderentur populos ita ad prælium paratos, ut ex Danubio non milites, sed ipsa prælia effundi putares.

53 *Mysia*] Partem Thraciæ et Phrygiæ continebat, et ideo ingens dicitur. Hujus dux erat Theodosius, et in ea rem feliciter gessit. Alii

legunt *lugens Mysia*, id est afflictæ, ut supra, *gementem Rhodopen*.

Geticis] Getæ populi Scythiæ erant, quos Theodosius superavit. *Geticis plaustris*, quibus scilicet Getæ abundabant.

54 *Flava agmina*] Gothi, Getæ, et alii hostes versus Septemtrionem, dicuntur fuisse flava coma.

Bistonios] Thracios, a *Bistone* Martis filio, unde Thracis dicti sunt *Bistones*, et Thracia *Bistonia*.

55 *Afflictis*] Alii legunt, *afflatis*, quasi ictu fulminis, postquam scilicet Valens Imperator a Gothis cum exercitu deletus est, et ipse in rustici casa, in quam fugerat, vivus combustus.

56 *Funera*] Tot clades, tot funera edita, et edenda.

Restitit, extinxitque faces, agrisque colonos
 Reddidit, et leti rapuit de faucibus urbes.
 Nulla relicta foret Romani nominis umbra,
 Ni pater ille tuus janjam ruitura subisset 60
 Pondera, turbatamque ratem; certa que levasset
 Naufragium commune manu. Velut ordine rupto
 Cum procul insanæ traherent Phaëthonta quadrigæ,
 Sæviretque dies, terramque et stagna propinqui
 Haurirent radii, solito cum murmure torvis 65
 Sol occurrit equis: qui postquam rursus hæriles

et oppressit tadas, et restituit campos agricolis, et liberavit oppida ex gurgite ipsius mortis. Nulla species Imperii Romani remansisset, nisi ille tuus pater Theodosius sustinuisset onus Imperii mox casurum, et navim perturbatam; et remorisset forti dextera naufragium universum. Quemadmodum, cursu interrupto, cum equi præcipites raperent longe Phaëthontem, et calor fureret, et flammæ proximæ siccurent terram et aquas, Sol pro more increpans, obviam venit equis

//////////

fares cum glossa i. e. populos Oisel. agrisque colonos plurimi Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. agrosque colonos vel agrisque colonis Oxon. pr.—58 letis Vat. tert. m. pr. tecti Var. LL. ed. Autv. m. pr. fascibus pro faucibus Put. Bonon.—60 peritura Ambr. pr. Sched. Gud. subiret Vat. quint. subiret vel subisset Moret. pr.—62 vult ordine Vat. tert.—63 Cum procul Thuan. ruerent Jun. pr. Phetonta ambo Moret.—64 Serviretque Ambr. tert. terrasque Reg. Moret. sec. Ald. Exc. Voss. Oxon. terras Pric. Tholos. Exc. Gevart. terras et Med. quart. Leid. sec. et terram Vat. pr. in stagna Vat. tert. Rott. Med. sec. profundi Exc. Gevart. Leid.—65 subito Pat. m. sec. solitque in Med. sec. torvis duo Vat. duo Med. Thuan. Moret. sec. Exc. Lucens. sec. torvus ties Vat. Faru. Pric. Rott. Oisel. torvus vel torvis Oxon. sec.—

NOTE

57 *Faces*] Incendio et vastationi paratas.

58 *Leti de faucibus*] Ex ipso interitu, et ruina præsentissima, velut ex faucibus inhiantis belluæ, liberavit Imperium. Cicero: 'Urbem ex omni impetu hostium, ac totius belli ore ac faucibus ereptam esse atque servatam.'

61 *Turbatamque ratem*] Navim Reipub. fluitantem in alto, tempestatibus bellorum, quæ Barbari, velut Archipiratæ contra Romanos excitabant.

62 *Naufragium*] Nisi Theodosius sua virtute relevasset navim commu-

nem, mox naufragam futuram, seu naufragium passuram. Sic naufragium ponitur pro navi naufraga, ut apud Ciceronem scelus pro scelerato, Metonymicòs.

Ordine rupto] Elementorum rerumque omnium cursu abrupto.

63 *Phaëthonta*] Phæbi et Clymenes filium, cui efflagitanti in paterni amoris pignus, Phæbus dederat equos regendos; at equi mali rectoris conscii, eum per devia rapuerunt, et orbem incenderunt. Phaëthon dicitur, ἀπὸ τοῦ φαέθεις, *lucere, ardere.*

64 *Stagna*] Aquas, pars pro toto.

Agnovere sonos; rediit meliore magistro
 Machina, concentusque poli, currusque recepit
 Imperium, flammæque modum. Sic traditus illi,
 Servatusque Oriens: at non pars altera rerum
 Tradita, bis possessa manu, bis parta periclis.
 Per varium gemini scelus erupere tyranni
 Tractibus occiduis: hunc sæva Britannia fudit,
 Hunc sibi Germanus famulum delegerat exul;

70

sævientibus: qui ubi senserunt iterum vocem domini sui, moles et harmonia Cæli restitutu est, Rectore præstantiore, ac currus subiit præcepta, et ignes passi sunt moderationem: ita Oriens commissus est illi Theodosio, atque defensus; sed pars alia mundi, non commissa est, bis occupata est dextera, bis acquisita variis eusibus. Duo Tyranni emeruerunt per crimina diversa ex regionibus Occidentis; Britannia crudelis peperit hunc Maximum; exul Germanus Arbogastes elegerat sibi illum

//////////

68 *contentusque* Mazar. *conceptusque* Med. quart. *contemptusque* dno Vat. Med. pr. et sec. m. pr. *contentusque* vel *conceptusque* Reg. *polis* malebat Barthius, ex suo codice. *currusque* Pric. Med. quart. et sec. m. sec. vet. Gyr. Thuan. Exc. Lucens. sec. Isingr. et Raph. *cursusque* Oisel. Var. LL. ed. Antv. *rursusque* Pat. *rursusque* omnes Vat. Pal. Farn. Rott. Jun. pr. Leid. sec. dno Oxon.—69 *modus* Jun. pr. *traditus* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *traditur* decem alii. *illis* octo scripti, et Var. LL. ed. Antv. *traditus illi* vel *traditur illis* Oxon. sec. *traditus illis* Wolf.—70 *Servatusque* vet. Gyr. Vat. pr. Farn. Oisel. Bonon. dno Petav. Exc. Lucens. sec. *Servatur mundus* vel *Servatusque Oriens* Oxon. sec. *Servaturque* quatuor Vat. Pal. Pric. *pars ultima* Med. sec. Oxon. pr. a m. pr.—72 in schedis Gud. est scriptum. *ad hunc versum nomina eorum Tyrannorum notaverat. Maxentius et Eugenius.* paulo post: *Arbogastus. irrupere* pr. Med. sec. Vatic. et Pal.—73 *Tractibus* Exc. Lucens. pr. *Thracibus* ed. Vicet. *Partibus* vel *Tractibus* Oxon. sec. *assiduis* Vat. pr.—74 *Hunc sibi* inc. Heins. *famulus* Pal. Med. pr.

NOTE

68 *Machina, concentusque poli*] Ordo ille cælestis et corporum cælestium, statique et admirabiles eorum cursus in harmonia quadam consistere dicebantur a Pythagora.

Poli] Cæli; polus dicitur, ἀπὸ τοῦ πολεῖν, *vertere, volvere*, quod Cælum Polis velut cardinibus volvi fingatur.

69 *Traditus servatusque*] Imperium Orientis et commissum Theodosio est, et statim in pristinam salutem, pacemque restitutum.

70 *Pars altera*] Occidens scilicet, seu Imperium Occidentis.

71 *Bis possessa manu*] Theodosius duobus Tyrannis, Maximo et Euge-

nio, oppressis, bis possedit Imperium Occidentis, bis sibi sua virtute peperit.

73 *Britannia fudit*] Maximus erat genere Hispanus, domus Theodosianæ verna; dux strenuus, fortis, et laudandus, si non eo superbiam devenerat, ut se Theodosii affinem diceret, et animo subdolo de tyrannide cogitaret: dicitur ortus ex Britannia, quod inde legiones eduxisset, nam vere fuit Hispanus.

74 *Germanus exul*] Arbogastes Francus, qui Germanus dicitur, quia Franci e Germanis oriundi sunt.

Famulum] Clientem Eugenium ele-

Ausus uterque nefas, domini respersus uterque 75
 Insontis jugulo. Novitas audere priori
 Suadebat, cautumque dabant exempla sequentem.
 Hic nova moliri præceps: hic quærere tuta
 Providus: hic fuis, collectis viribus ille.
 Hic vagus, excurrens: hic intra claustra reductus. 80

secum Eugenium. *Ambo ausi sunt patrare scelera; ambo facti sunt cœnore Imperatorum innocentiæ, Gratiani et Valentiniani. Ignobilitas impellebat primum Maximum ad audendum; et exempla faciebant alium securum Eugenium. Hic Maximus temerarius ad nova suscipienda: ille Eugenius cautus ad tuta ca-*

famulum vel socium Ambr. pr.—75 scelus pro nefas Pric. Pnt. Pat. Exc. Voss. —76 audire Pal.—77 Suadebant Lov. m. pr. et Vicet. tutumque Moret. sec. tantumque Voss. a m. pr. et alii. cautumque Pric. duo Med. Thuau. Petav. pr. Ambr. sec. Exc. Lucens. pr. quod probat Heinsius ascripto loco ex III. Cons. Hon. vs. 90. 'cauto nec profuit hosti Munitis hæsisse locis,' et Lectorem remittit ad notas lib. II. de R. Pros. vs. 11. tutumque vel tantumque Vat. quint. tutumque vel cautumque Vat. sec. dabunt Jun. ex altero codice, Leid. pr. Florent. Bonon. duo Petav. sequenti Vat. pr. Pat. sequentem triginta Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. et Schotti, Var. I.L. ed. Antv. item e marg. Parin. —78 princeps Jun. Florent. Oxon. pr. ritu Var. I.L. ed. Antv. Wolf. a m. pr. tatum Tholos.—79 iste Oxon. sec. —80 inter quatuor Vat. Farn. Pric. Oisel.

NOTE

gerat Arbogastes, ut sub ejus umbra imperaret. De Eugenio supra.

75 *Ausus uterque nefas*] Eugenius arte et manu Arbogastis Valentinianum Imperatorem apud Viennam in Gallia strangulavit. Quidam dicunt eum tædio vitæ, laqueo periisse. Maximus Andragathii manu usus jugulavit Gratianum Imperatorem, quem deceperat lectica adornata in speciem lecticæ uxoriæ, quasi Flavia Maxima Constantia Augusta eum, Gratianum scilicet conjugem, invisceret.

76 *Novitas*] Generis, fortunæ: nam Maximus fuerat verna Theodosianæ domus, et lixa: at multas victorias retulerat, et a militibus creatus fuerat Imperator, etsi invitus, ut simulabat.

77 *Cautum dabant*] Id est, efficebant. Sic Titus Livius de Horatio: 'alterum, intactum ferro corpus et

geminata victoria ferocem, in tertium certamen dabant.'

Cautum dabant sequentem] Faciebant alium securum, scilicet Eugenium. Alii legunt, *tantumque dabant exempla sequenti*, id est, exemplum Maximi feliciter agentis dabat tantum audaciæ sequenti, seu secundo, scilicet Eugenio.

Exempla] Maximi, cui res feliciter successerat.

78 *Hic nova*] Laudat in Eugenio prudentiam, in Maximo audaciam; quas duas res superasse gloriosum erat Theodosio.

80 *Reductus*] Arbogastes et Eugenius ultro admittendum Theodosium censuere, ut loca commodiora in Alpibus occupantes, ejus exercitum dederent: et forte ita contigisset; nisi favore divino ventis vehementioribus exortis, et tela in Arbogastem retorquebantibus, Theodosius vicisset.

Dissimiles ; sed morte pares : evadere neutri
 Dedecus, aut mixtis licuit procumbere telis.
 Amissa specie, raptis insignibus, ambo
 In vultus rediere suos, manibusque revinctis
 Oblati gladiis submitunt colla paratis :
 Et vitam veniamque rogant. Pro damna pudoris !
 Qui modo tam densas nutu movere cohortes,
 In quos jam dubius sese libraverat orbis,
 Non hostes victore cadunt, sed iudice sontes.

85

pressenda ; hic copiis laxis ; ille munimentis. Disparis ingenio, sed pares interitu ; neutri concessum est effugere ignominiam, aut mori collatis signis. Ambo figura splendida sibi erepta, erepta purpura, resumserunt formam pristinam, et manibus ligatis producti subjiciunt cervicem cultris expeditis : ac possunt vitam atque indulgentiam. O ruinam verecundiæ ! qui nuper excitarerunt ad arbitrium catervas tam immensas, in quos jam mundus anceps pendebat, non occiduntur a victore ut

.....

intra Vat. sec. Pal. Moret. sec. tres Med. Oxon. sec. Exc. Lucens. sec. vid. Gronov. ad Liv. p. 558. *reductas* Rott. *reductus* conjiciebat Heins.—82 *haut mixtis* Pat. *haud* Moret. sec. *missis* conjiciebat Barth.—83 *Amissa* Var. LL. ed. Antv. *Admissa* Wolf. *Amissan* *spem raptis* Jun. pr. *raptis* plurimi Codd. Exc. Gevart. et Lucens. pr.—84 *In cultus* conj. Heins.—85 *Oblita* Med. tert. *Oblaque* inc. Heins. *Oblata* legit Heinsius, ultima sc. longa vel propter cæsuram vel geminas consonantes vocis sequentis, nam ascripserat ‘ sic Statius sæpe.’ *peractis* Tholos.—87 *Quomodo* Leid. sec. *Qui mihi* Tholos. *tot densas* Mazar.—88 *In quo* Med. tert. *dubiis* Var. LL. ed. Antv. *tam* Moret. sec.

NOTÆ

81 *Morte pares*] Ambo carnificis manu perire, quanquam alii aliter sentiunt ; et Eugenium obtruncatum a militibus aiunt, dum Theodosio supplicat.

82 *Mixtis telis*] In acie, in conflictu militari.

83 *Amissa specie*] Eugenius et Maximus amissa figura quadam splendida, quæ eorum ignobilitatem certa specie tegebat, spoliati purpura, et aliis insignibus imperii, redierunt in vultus suos, hoc est, in formam statumque pristinum, Eugenius rediit in formam Grammatici ; Maximus in figuram vernæ, lixæ, armigeri.

85 *Submittunt*] Non ignari, se morte esse dignissimos.

86 *Et vitam veniamque rogant*] De

Eugenio nemo dubitat : de Maximo multi : erat enim fortis et audax. Immo sunt, qui eum a militibus occisum dicant ; nec in Theodosii venisse potestatem. Alii contra asserunt eum Aquileiæ captum a Theodosio, et eum filio Victore capitali supplicio affectum.

Pro damna pudoris] O ruinam pudoris ! o pudorem amissum ! vitæ rogare non erubescunt, qui de vita sua statuere poterant, et fortiter se occidere ! id enim fortitudinis esse veteres credebant.

88 *Sese libraverat*] Terrarum orbis nesciebat, ejus victoria futura esset, an Theodosii, an aliorum ; et sic dubius pendebat cujus potestati sese subjiceret.

Damnat voce reos, petiit quos Marte tyrannos. 90
 Amborum periere duces. Hic sponte carina
 Decidit in fluctus: illum suus abstulit ensis.
 Hunc Alpes, hunc pontus habet. Solatia cæsis
 Fratribus hæc ultor tribuit. Necis auctor uterque
 Labitur: Augustas par victima mitigat umbras. 95
 Has dedit inferias tumulis, juvenumque duorum
 Purpureos merito placavit sanguine Manes.
 Illi justitiam confirmavere triumpho;

hostes, sed damnantur ab eo iudice, ut nocentes; et Theodosius condemnat sua sententia, ut noxios, quos aggressus est bello, ut tyrannos. Ductores utriusque Maximi et Eugenii ceciderunt. Hic Andragathius ultro ex navi præcipitavit se in aquas: gladius proprius interfecit illum Arbogasten. Alpes possident unum: mare possidet alterum. Vindex Theodosius dedit hanc consolationem fratribus interfectis Valentiniano et Gratiano: ambo parricide percut. Hostia similis placat manes Imperatorios. Vindex immolarit has inferias sepulchris eorum, et sedavit cruore digno umbras Augustas duorum Principum juvenum. Ille vic-

se jam Reg. Oxon. pr. Med. sec. libraverit Vat. pr. Leid. pr. Farn. Oxon. vibraverat Val. tert. Rott. Oxon. pr. Florent. m. pr. vibraverat vel libraverat Med. sec. hostis pro orbis Pat.—89 vindice Ambr. tert.—90 Damnant Tholos. Oxon. pr. m. pr. petiit quos decem scripti et ed. Vicet. qui Raphael. arte marg. Isingr.—91 Amborum Jun. pr. duo Oxon. duo Leid. Ambo rei conj. Scal. et sic edidit Raphael. male. preces pro duces inc. Heius.—93 deest hic versus in Jun. pr. habent Tholos. quod probat Heius.—94 hic Vat. pr. hic vel hæc Reg. cultor Florent. tribuit ultor Ambr. sec. mox necis actor Barth. Cod. duo Vat. Pal. Rott. Med. pr. inc. Heius. ultor Med. tert.—95 Augustas Leid. sec. angustas vel angustus Oxon. pr.—96 cumulis inc. Heius. thalamis Jun. pr. cumulus Bonon. tumulus Oxon. sec. et pr. a m. pr. Vat. tert. item Petav. deorum Vat. pr.—97 Purpureo meritis Reg. Med. sec. Purpureus meritis Vat. tert. Rott.—98 victriçium Var. LL. ed. Antv. victriçium Wolf. justitia confirmatrice con-

NOTÆ

91 *Amborum periere duces*] Andragathius et Arbogastes, qui erant velut duces Maximi et Eugenii, infelicitate perierunt.

Hic] Andragathius accepta clade Maximi, Gratianique a se interemti, ultorem timeans, eo desperationis incidit, ut in mare Ionium se præcipitem egerit.

92 *Illum*] Biduo post Eugenii cladem, Arbogastes se ipsum interfecit, in ipsis Alpium claustris.

94 *Fratribus*] Valentiniano et Gratiano, quorum hunc Andragathius,

illum Arbogastes sustulerat.

95 *Augustas umbras*] Umbras Imperatorum Valentiniani et Gratiani placat: credebant autem veteres, Manes amicorum posse placari, ad tumultum cæsis ipsorum hostibus.

96 *Juvenum*] Gratianus natus erat annos circiter 25. Valentinianus adhuc adolescens. Hos velut oculos sibi effossos doluit S. Ambrosius.

97 *Purpureos Manes*] Augustos Manes Imperatorum purpura micantium.

98 *Justitiam*] Æquitatem causæ, quam defendebat Theodosius.

Præsentes docuere Deos. Hinc sæcula discant
 Indomitum nihil esse pio, tutumve nocenti. 100
 Nuntius ipse sui longas incognitus egit,
 Prævento rumore, vias: inopinus utrumque
 Perculit, et clausos montes, ut plana, reliquit.
 Exstruite immanes scopulos, attollite turres,
 Cingite vos fluviis, vastas opponite sylvas: 105
 Garganum Alpinis, Apenninumque nivalem
 Permictis sociate jugis, et rupibus Hæmum
 Addite Caucasiis, involvite Pelion Ossæ:

toriæ stabiliverunt acuitatem causæ Theodosii: ostenderunt Deos esse adjuutores: inde posteritas cognoscat nihil esse invictum viro pio; nihil securum sonti. Theodosius ipse nuntius sui, peragravit ignotus longum iter, præcurrens fumum; et improvisus irruit in ambos, et transgressus est montes munitis, quasi planitiem peragraret. Erigite saxa prodigiosa, erigite arces, circumvallate vos fluminibus, obijcite nemora ingentia, cumulate Garganum et Apenninum frigidum, montibus Alpium conjunctis; et adjungite Hæmum saxis Caucasi: commiscete Pelion cum

jecerat Heinsius, sed postea deleverat. *triumphis* et emend. *dum firmavere* etiam conjecerat Heinsius. *confirmatore triumpho* Conj. Barth. *triumphi* Oxon. sec. *triumphi* omnes Mss. Exc. Gevart. Lucens. pr. et Cod. Rhem. Var. LL. ed. Antv. Ald. ed. Parm. et Vicet. *triumpho* Ms. Vicet. et Parisien.—99 *Præsentis* ed. Parm. *hoc sæcula* Vat. pr. Farn.—100 *nil pro nihil* Vat. sec. Pnt. Thuan. Pat.—101 *sui* Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. Vicet. Ald. et Raphel. *sibi marg. Isingr. suis* Bas.—102 *Prævento* Bonon. Pat. tres Ambr. *Prævectas* Var. LL. ed. Antv. *uterque* Jun. pr.—103 *perculiti* vitiose Colin. *Pertulit* Vat. pr. *ut clausos...ubi* Vat. pr. *clausit* Reg. et *clausos* vel *obstructos* Exe. Gevart. *relinquit* Vat. tert. Rott. Thuan.—104 *inmanis* Oisel. *turris* Bonon.—105 *vastas* Exc. Lucens. pr. *astasque* Mazar. Ambr. sec. ed. Parm. et Vicet. *componite* Vat. pr. Farn.—106 *Garganum* Med. quart. *nivales* Oisel. *Apenninoque Niphaten* conj. Barth. *Permisto* Exc. Lucens. sec. *Permictos* Mazar. Lov. Ambr. sec. inc. Heins. *Pernices* Med. tert. duo Ambr. Exc. Schotti et Lucens. pr. et unus Petav. *Permictos* vel *Pernices* Reg. cum glossa i. e. *ccleres*. *Permictos* vel *Pyrænes* conj. Heins. et Barth. *sociare* Vat. quart. *Permittes sociare* Var. LL. ed. Antv. et Cod. Helmæstad. *pernicem* Schotti Codd. *pernici* Palat.—108 *Abdite* Moret. pr. *Carrasiis* Pat. *advolvite* Mazar.

NOTÆ

99 *Præsentes Deos*] Adjuutores, et scelerum ultores.

100 *Indomitum nihil esse pio*] Nihil esse, quod non domet pietas; nullum esse tutum asyllum nocentibus.

103 *Clausos montes*] Claustra montium eadem alacritate, ac plautiæ superavit.

104 *Scopulos*] Munimenta in rupibus Alpium.

105 *Sylvas*] Scribitur *silva* a *silendo*, et *sylva*, ἀπὸ τῆς ὑλῆς, *materia*, *sylva*.

106 *Garganum*] Montem Apuliæ in Italia.

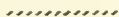
Apenninum] Montem, qui mediam secat Italiam.

107 *Hæmum*] Vel *Æmum*, montem Thraciæ.

108 *Caucasiis*] Caucasus est mons Scythiam ab India separans.

Non dabitis murum sceleri : qui vindicet, ibit.
 Omnia subsident meliori pervia causæ. 110
 Nec tamen, oblitus civem, cedentibus atrox
 Partibus infremuit. Non insultare jacenti
 Malebat : mitis precibus, pietatis abundans,
 Poenæ parcus erat : paci non intulit iram :
 Post acies odiis idem, qui terminus armis. 115
 Profuit hoc vincente capi : multosque subactos
 Prospera laturæ commendavere catenæ.

Ossa ; non præbebitis propugnaculum criminibus ; Dux aliquis procedet, qui ulciscatur : cuncta cedentia submittentur causæ justiori. Theodosius tamen haud immemor se esse civem, non iratus est crudeliter in catervas fugientes : non sustinebat exagitare prostratos : lenis erat in precantes, plenus clementia, moderatus in suppliciis : non miscuit iracundiam cum pace. Post praelia idem fuit finis odiis, et telis. Jurit capi ab hoc victore, et vincula prosperitatem paritura conciliarerunt Principi captivos plurimos. Theodosius dator erat ingentium divitiarum, dator

Ambr. sec. et Moret. inc. Heins.—109 *Non d. murum* : ed. Parm. Nec Vat. quint. Moret. pr. *vindicet* Vat. pr. Farn. Exc. Lucens. sec. *vindicat* Exc. Gevart. *vindicat* tres Vat. Pric. Rott. Oisel. Heinsius vero hic aliquid deesse suspicatur.—110 *subsident* Pat. Tholos. Ambr. pr. Oxon. pr. Leid. a m. pr. et sec. Moret. sec. Exc. Gevart. *meliorum* Var. LL. ed. Antv.—111 *Non tamen* duo Vat. Pal. Farn. Thuan. duo Med. Jun. pr. *cives* Leid. sec.—113 *mixtis precibus* Pal. et Med. pr.—114 *contulit* Med. quart. *iram* : Moret. pr.—115 *post acies*. hic *τελείαν στήθην* habent Med. pr. Lov. ambo Moret. et Gesn. aliter distinguuntur ap. Heins. *non terminus* Med. tert. *annis* Jun. pr.—116 *hæc vincente* Rott. Heinsius ascripserat locum Rutil. in Itin. l. 61. ‘Profuit invictis te dominante capi.’ ut ibi rescripsit, cum vulgo *invictis* legeretur : monuit tamen posse ibidem legi, *Profuit et victis*, &c.—117 *Prospera* Pric. Thuan. Med. tert. ed. Vicet.

NOTE

Pelion] Pelion et Ossa sunt montes Thessaliæ in Græcia.

110 *Meliori causæ*] Alludit ad dictum Theodosii, quem dicere aiebant, se non copiis, non armis, non animis militum, sed justitia causæ, favore Dei, et pietate Principum confidere.

111 *Oblitus civem*] Theodosius in civilibus bellis nunquam oblitus est se esse civem ; neque insectatus est crudeliter partes cedentes, seu adversas factiones.

113 *Pietatis*] Clementiæ, quæ cum exercetur a pio Principe, dici potest pietas, quæ in Theodosio tanta fuit,

ut S. Ambrosium meruerit suarum laudum habere præconium.

115 *Odiis idem, qui terminus armis*] Post arma deposita, nullum odium remansit : victus non oderat victorem ; neque victor victis insultabat, id quod faciunt Tyranni.

116 *Profuit capi*] Mutato in meliorem conditionem statu. Id dicitur de Alexandro, a quo Barbari victi gaudebant, siquidem ab eo ad mansuetiorem honestioremque vivendi rationem traducti sunt.

117 *Commendavere catenæ*] Ipsæ catenæ, quæ miseros homines red-

Magnarum largitor opum, largitor honorum :
 Pronus, et in melius gaudens convertere fata. 120
 Hinc amor, hinc validum, devoto milite, robur.
 Hinc natis mansura fides. Hoc nobilis ortu
 Nasceris, æquæva cum majestate creatus,
 Nullaque privatæ passus contagia sortis.
 Omnibus acceptis, ultro te Regia solum
 Protulit : et patrio felix adolesciscis in ostro ; 125

dignitatum, proclivis letansque mutare calamitatem hominum, in feliciorum statum. Inde amor omnium in illum ; inde vires insuperabiles militum, se pro illo devotentium. Inde duratura fidelitas subditorum in filios ejus. Illustris hoc patre, o Honori, oris, natus cum majestate coæva, et nullam ferens maculam conditionis privata. Aula te protulit unum, receptis cunctis ornamentis, et fortunatus crescis in purpura parentis, ac corpus tuum nunquam violatum veste pro-

//////////

Aspera novem alii, Exc. Læti et Lucens. sec. Prospera vel Aspera Leid. pr. catervæ marg. Isingr.—118 largitor honorum Pronus, ita distinguunt Vicet. Barth. Ald. Isingr. Gryph. Colin. et alii.—119 Pronus vel Comis Oisel. aridus convertere Mazar. facta Med. quart.—120 odium pro validum ed. Vicet. voti tum Var. LL. ed. Antv.—121 hinc nobilis Vat. tert. Jun. pr. sed nobilis Var. LL. ed. Antv. hic Farn. Pric.—122 æqua Pal. tunc majestate Moret. sec.—123 pateris pro passus Jun. pr. commercia Ms. Pulm. sordis pro sortis conjiciebat Heins.—124 exceptis duo Vat. Med. quart. Thuan. Moret. sec. Ald. exceptis vel acceptis Petav. pr. Ambr. pr. item Moret. acceptis Exc. Schotti, ad quæ Gronov. citaverat Liban. Basil. p. 103. 'cum omnes acceperit regia, te dedit ipsa.' se Var. LL. ed. Antv.—125 Pertulit Vat. pr. Farn. Moret. pr. Pratulit Vat. sec. Moret. sec. adolescit. Put.

NOTÆ

dunt, reddidere captivos commendabiles, sen conciliarunt Theodosio, et prosperitatem ipsis attulerunt : etenim si eos Theodosius non vicisset, non cognovisset, non affecisset beneficiis ; sicque ipsis sua profuit clades et captivitas.

119 *In melius convertere fata*] In meliorem statum, in felicitatem gauderat Theodosius mutare fortunam miseram hominum : quod certe divinum est, homines afflictos facere felices.

120 *Hinc amor*] Ob liberalitatem Theodosii, aliasque dotes divinas, milites pro illo se debebant, subditi fidem inviolatam servabant.

122 *Æquæva cum majestate*] Laudat Honorium quod ex patre jam Impe-

ratore natus sit ; qui honos non contigit Arcadio : quod libenter dixit Poëta in gratiam Patroni sui Stilichonis, qui infensus erat Arcadianis partibus.

123 *Contagia*] Non passus est Honorius maculam privatæ conditionis ; sed natus est e domo Imperatoria, quæ sacra est.

124 *Omnibus acceptis*] Non quaesitis, sed acceptis jure nativitatis, atque hæreditatis.

Solum] Quia Theodosio nondum imperante, Arcadius natus est in domo privata, non in Regia, ut Honorius.

125 *Patrio*] In purpura patris jam Imperatoris.

Membraque, vestitu nunquam temerata profano,
 In sacros cecidere sinus. Hispania patrem
 Auriferis eduxit aquis : te gaudet alumno
 Bosphorus. Hesperio de limine surgit origo :
 Sed nutrix Aurora tibi. Pro pignore tanto 130
 Certatur : geminus te civem vindicat axis.
 Herculis et Bromii sustentat gloria Thebas :
 Hæsit Apollineo Delos Latonia partu :

fana, exceptum est cultu sacro. Hispania extulit parentem tuum e fluviis auriferis. Bosphorus superbit te alumno : ortus tuus primus provenit e tractu Occidentali ; sed Oriens nutritor est tibi. Certamen est pro tali honore. Uterque Orbis tribuit sibi te civem. Gloria Herculis et Bacchi cohonestat Thebas ; Delos Lato-

—126 Gronov. ad Exc. Schott. ascripserat locum Liban. Basil. p. 108. *temerata* duo Med. *violata* Jun. Oxon. marg. Isingr. Lovan. a m. s. et alii. *temerante* et emend. *violata* Lov. *sinistro* Jun. pr.—128 *deduxit* Med. tert. *produxit* Mazar. Ambr. pr. *produxit* vel *eduxit* Oxon. pr. Reg. *equis* Var. LL. ed. Antv. *Olympo* Jun. pr.—129 *surgit de limite* Pric. et Petav. pr. m. sec. *surgit de semine* Exc. Voss. *litore* Moret. pr. *limine* Oisel. *lumine* novem alii. *limite* legit Heins. ex Ms. *erexit* Vat. tert. m. pr. *imago* Pat.—131 *Cenatur* Var. LL. ed. Antv. *civem te* Rott. Leid. Oisel. *te civem vindicat* Med. tert. *rendicat* dno Moret. Exc. Gevart. *civem sic* Ald. unde Heinsius legit *civem sibi*.—132 *sustentant* Amb. sec. Jun.—133 *Apollineæ* Leid. pr.—134 *raptata*

NOTE

126 *Temerata profano*] Vestes privatorum profanæ dicuntur, quia opponuntur vestibus regiis, quæ sacræ appellantur : ac proinde idem est, ac si diceret, Corpus tuum exceptum est in purpura regali, quæ sacra est, non in veste privatorum, quæ est profana.

127 *Cecidere*] Infans statim atque natus erat, terram tangebatur, inde sublatus excipiebatur a parentibus, et vestibus involvebatur.

128 *Auriferis eduxit aquis*] Heroum ortus fluminibus ascripti : inde Theodosius Hispanus, dicitur natus e Tago aurifero Hispaniæ fluvio.

129 *Bosphorus*] Thracius scilicet, dictus a bovis meabili transitu, ob angustias maris : *βοῦς, bos,* et *πόρος, transitus, meatus.*

Hesperio] Occidentali, ab Hespero stella Occidentis.

130 *Nutrix Aurora*] Quæ pulchra, *Delph. et Var. Clas.*

et ex Homero *ροδοδάκτυλος, roseos habens digitos.* Id autem dicitur, quod Honorius educatus sit Constantino-poli, quæ sedes est Imperii Orientis.

131 *Geminus aris*] Oriens et Occidens : axis enim hic usurpatur pro parte mundi.

132 *Herculis et Bromii*] Hercules multi fuere, sed omnium facta tribuntur Herculi Jovis et Alcmenæ filio, qui natus est Thebis ; sicut et Bacchus, qui dicitur Bromius *ἀπὸ τοῦ βρέμειν, fremere, minari,* nam ebrii fremunt, minantur, bacchantur.

Thebas] Bœoticas scilicet, in Bœotia Græciæ regione. Pacatus : ‘ Cedat his terris terra Cretensis parvi Jovis gloriata eunabulis, Delosque geminis reptata Numinibus ; et Thebæ alumuo Hercule nobites.’

133 *Hæsit Delos Latonia*] Delos, insula maris Ægæi, olim fluitabat, sed

Claud.

Q

Cretaque se jactat tenero reptata Tonanti :
 Sed melior Delo, Dictæis clarior oris, 135
 Quæ dedit hoc Numen regio. Non littora nostro
 Sufficerent angusta Deo : nec inhospita Cynthi
 Saxa tuos artus duro læsere cubili.
 Acclinis genetrix auro, circumflua gemmis,
 In Tyrios enixa toros. Ululata verendis 140
 Aula puerperii. Quæ tunc documenta futuri?
 Quæ voces avium, quanti per inane volatus ?

nia constitit nativitate Apollinis ; et Creta in qua Jupiter infans repsit, gloriatur. At terra, quæ peperit Honorium divinum præstantior est Delo, et nobilior insula Creta. Parva littora non satisfacerent Numini nostro, neque rupes inaccessæ Cynthi offenderunt tuum corpus in lecto saxeo. Mater cubans in veste aurea circumdata lapillis peperit in cubili purpureo : Regia personuit ob felicem partum. Quæ tum signa fuerunt venturi ? Qui cantus volucrum erant ? qui volatus per aërem ? qui

//////////

Voss. a m. pr. *Tonante* inc. Heins. *Cretæis* Med. quart. Leid. sec. m. sec. Exc. Gevart.—135 *annis pro oris* Med. sec. m. pr. unde *untris* conj. Heins.—137 *angusta* Pal. Leid. sec. Exc. Gevart. *angusta vel angusta* Reg. Oxon. pr.—138 *arcus* Florent. Med. sec. *ortus* Vat. quart. *actus* Var. LL. ed. Antv. *læsura* Vat. sec. Pal. *læsere* vel *pressere* Florent. *serere* vel *fudere* vel *fodere* Oisel.—139 *Acclinis* viginti Codd. et Exc. Lucens. sec. *Acclivis* Vat. pr. Pric. Reg. Ambr. pr. m. pr. Leid. sec. Med. quart. Ald. et Vicet. item Var. LL. ed. Antv. m. pr. *Acclivi* Pulman. *Acclini* malit Barth.—140 *Tyriis toris* ed. Parm. Vicet. Junt. Col. et Parisienses. *Tyrios toros* Var. LL. e marg. Parm.—141 *futuris* Moret. sec.—142 *quantus* Jun. pr.—143 *Qui* Rott. Tholos. ed. Vicet. *decursus*

NOTÆ

postquam Latona hic peperit Apollinem et Dianam, Apollo eam stare jussit, e Virg. ‘Immotamque coli dedit, et contemnere ventos.’

Delos Latonia] Id est, Latonæ partu consecrata.

134 *Creta*] Insula nobilis e regione Græciæ, in qua parvus Jupiter educatus est. Virgilius : ‘Creta Jovis magni,’ &c.

135 *Dictæis oris*] Cretæis : Dicte est mons Cretæ, unde Creta dicitur terra *Dictæa*.

137 *Cynthi*] Hic est mons Deli, ad quem Latona palmam amplexa peperit Apollinem.

138 *Læsere*] Ut læsum corpus Apollinis editi prope arbores et saxa.

139 *Circumflua*] Abundans gemmis velut undique affluentibus.

140 *In Tyrios enixa*] Emisit fœtus in vestes Tyrias, hoc est, purpureas, ab urbe Tyro in Phœnicia, ubi purpura nobilis.

Ululata verendis Aula puerperii] Aula persomit vel faustis acclamationibus, vel votis quæ fiebant pro puerpera, et quibus Lucinam parturientium Deam propitiabant.

142 *Quæ voces avium*] Et voces seu garritus avium, et volatus observati, mira de Honorio promittebant.

Quanti volatus] Nam si volabat major avium multitudo, felicius erat auspiciam ; et ille vincebat, cui id contigerat : sic Romulus visis duode-

Quis vatium discursus erat? Tibi corniger Hammon,
Et dudum taciti rupere silentia Delphi.

Te Persæ cecinere Magi; te sensit Etruscus 145

Augur, et inspectis Babylonius horruit astris.

Chaldaei stupere senes, Cumanaque rursus

Intonuit rupes rabidae delubra Sibyllæ.

cursus ratiocinantium? Ammon cornutus, et Delphorum Oracula jampridem reticentia abrupterunt silentium pro te. Sacerdotes Persarum prädixerunt te: Augur Thuscus cognovit te, et Babylonius timuit, sideribus observatis. Senes Chaldaei admirati sunt, atque saxum Cumanum, quod est, sacellum Sibyllæ furentis, iterum

Petav. sec. erant Vat. pr.—144 *dubium* Exc. Læti. *dubium* ed. Vicet. *Qui pro Et Vat. quint. Vel Vat. pr. rapuere* Pat. *rupere* vel *rapuere* Florent.—145 *Te propter* Vat. sec. Pal. duo Med. Moret. sec. *Persæ* vel *propter* inc. Heius. *sensit* Florent. *Sensus* Pat.—146 *stupuit* *Babylonius* Med. quart. et Ald.—147 *Cumanaque* Pal. Vat. quart.—148 *rabidae* duo Vat. duo Med. Put. Thuan. Mazar. Pat. Petav. pr. tres Ambr. Exc. Lucens. sec. et ed. Vicet. *rapide*

NOTÆ

cim vulturibus, vicit fratrem Remum, qui sex tantum viderat.

143 *Vatum discursus*] Vates ultro citroque cursitabant, ut explicarent felices de Honorio prædictiones.

Corniger Hammon] Seu *Ammon*: Jupiter, pictus in speciem Arietis, quod Baccho sitienti in forma Arietis terram pedibus concitentis fontem ostenderit. Hic porro Oracula edebat inter arenas Libyæ in Africa; unde nomen, nam ἄμμος, seu ψάμμος, arenam significat. Alii deducunt ab *Ammone* pastore, qui ibi templum extruxit. Alii a *Chamone*, seu *Chamo*, Noës Patriarchæ filio, qui veram religionem depravavit, et in Africa superstitiones invenit.

144 *Delphi*] Urbs ad radicem Parnassi, in qua Apollo edebat oracula; sed post natum Christum tacuit. (Nero tamen, e Suetonio, 'Consulto Delphis Apolline septuagesimum ac tertium annum cavendum sibi audivit.') Unde notabis hæc omnia dici e licentia poetica.

145 *Magi*] Hi erant Persarum sa-

pientes, quos Græci Philosophos, Latini Sapientes, Galli Druidas, Ægyptii Prophetas seu Sacerdotes vocabant. Jactabant se habere scientiam futurorum: ideoque postea hæc vox ad eos translata est, qui prædicendis rebus futuris se applicuerunt.

Cecinere] Te nasciturum, te fore felicem.

145 *Etruscus Augur*] Huic magis Romani credebant; quod ab Etruria Italiæ regione superstitionum leges caerimoniasque accepissent.

Babylonius] Philosophus Genethliacus, seu qui inspecta nativitatis hora futura prædicit: Babylonius dicitur ab urbe Babylone, quæ caput erat Chaldaeorum; unde et Chaldaus etiam appellatur.

147 *Cumanaque*] Cumæ sunt urbs Campaniæ in Italia: ubi Sibylla rabida, Deo, vel potius Damone plena furebat edens oracula. Sibylla dicitur quasi, Σιωῶ βουλή, *Dei consilium*.

148 *Delubra*] Autrum, quod ipsi erat velut templum.

Nec te progenitum Cybeleius ære sonoro
 Lustravit Corybas. Exercitus undique fulgens 150
 Astitit: ambitur signis augustior infans :
 Sentit adorantes galeas, redditque ferocem
 Vagitum lituis. Vitam tibi contulit idem
 Imperiumque dies : inter cunabula Consul
 Proveheris : signas, posito modo nomine, fastos ; 155
 Donaturque tibi, qui te produxerat, annus.
 Ipsa Quirinali parvum te cinxit amictu

personuit. Neque Corybas Cybeleius te natum circumdedit armis sonantibus: legiones undequaque coruscantes affuerunt. Infans venerabilior cinctus raxillis, cernit cassides cultrices, et respondet tubis vagitu terribili. Lux eadem dedit tibi vitam et honores: Consul procedis inter cunas, et designas fastos nomine imposito tibi nuper, et idem fere annus, qui ediderat te, attribuitur tibi. Parens ipsa vestit te tenellum trabea Consulari, et monstravit tibi obrepere ad curules primas.

//////////

Voss. Jun. Oxon. Leid. Lovan. et alii.—149 *Non te* duo Vat. Farn. Mazar. Moret. sec. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Vicet. *ore* duodecim scripti Exc. Gevart. Jun. Oxon. Leid. *ore sereno* Vat. tert. Rott. *ore sereno* vel *ære sonoro* Florent.—151 *ambitus* Oxon. sec. *ambitur* decem alii. *ambitus* et emend. *ambitur* Var. LL. e marg. Parm. *angustior* Vat. quart. Lov.—152 *sentit adorantes* Leid. pr. Exc. Lucens. sec. *Sensit* novem alii. *odorantes* Var. LL. ed. Antv.—153 *lituus* vet. Gyr. *pueris* Med. tert.—155 *Proveheris* Exc. Lucens. sec. *Perveheris* ed. Vicet. Parm. *signas* duo Vat. Exc. Lucens. sec. *signans* septem alii. *positos* Jun. pr. *primos* dno Moret. *posito tibi* Moret. sec. *positos de nomine* Moret. pr. m. pr. *fastus* Exc. Lucens. sec. quod probavit Heius.—156 *produxerit* Jun. pr.—

NOTE

149 *Cybeleius Corybas*] Corybantes, Cybeles magnæ Deorum matris Sacerdotes, non te *lustrarunt*, vel in circulum ambierunt, ut Jovem in Creta insula recens natum, *ære sonoro*, cum cymbalis sonantibus ex ære factis, ne pueri vagitus a Saturno patre liberos masculos devorante audiretur.

150 *Exercitus*] Astitit tibi inter arma nascenti.

152 *Adorantes galeas*] Non galeæ adorant, sed milites galeati, sese adorantium more submittentés.

Redditque ferocem] Edit ferocem tubis clangentibus vagitum, qui jam audacem arguat animam. Id tamen de Honorio non confirmavit eventus.

154 *Inter cunabula Consul*] Honorius

tertio ætatis anno Consul factus est.

155 *Posito modo nomine*] Poëtice: nam lustricus dies puellarum octavus, puerorum nonus erat: tumque iis nomina imponebantur. *Signas fastos*, denominas: dictum enim est, *Honorio et Evodio Consulibus*: sicque annus seu fasti designabantur per Honorium. Sic et Poëtice intelligendus versus sequens *donaturque, &c.* Nam Honorius non factus est Consul anno quo natus est, sed, ut diximus, tertio ætatis anno.

156 *Donatur*] Nomini tuo consecratur.

157 *Quirinali*] Trabea seu veste Consulari, qualis fuit Quirini seu Romuli Regis.

Mater, et ad primas docuit reptare curules.
 Uberibus sanctis, immortalique Dearum
 Crescis adoratus gremio : tibi sæpe Diana 160
 Mænalios arcus venatricesque pharetras
 Suspendit, puerile decus : tu sæpe Minervæ
 Lusisti clypeo, fulvamque impune pererrans
 Ægida, tractasti blandos interritus angues.
 Sæpe tuas etiam, jam tum gaudente marito, 165
 Velavit Regina comas, festinaque voti
 Præsumentum diadema dedit : tum lenibus ulnis

Tu honoratus sacris mammis, et aeterno sinu Dearum adolescis. Diana frequenter suspendit ex humeris tuis arcus Mænalios, et pharetras aptas venationi, in honorem pueri: tu frequenter delectatus es scuto Palladis, et percurrans tuto clypeum ejus terribilem, tetigisti securus serpentes ejus blandientes. Frequenter quoque Imperatrix cinxit tuum caput, jam tum lactante conjugate Theodosio; et desiderio prompto tribuit tibi diadema destinatum prius: tunc extulit te brachiis teneris, et admovit te

157 *Jamque Quirinali* Moret. sec.—158 *docuit* Vat. pr.—159 *sacris Mazar. immortalisque* Exc. Gevart. *Dearum* Vat. quart. Med. tert. Petav. pr. Ambr. tert. Exc. Lucens. sec. *Deorum* septem alii. *Deorum* vel *Dearum* Vat. pr. Farn. *duarum* vel *Dearum* Vat. quint.—160 *Crescit* Vat. tert. Rott. Reg. m. pr. *Cum sis* Med. quart. *odoratus* Exc. Lucens. sec. *adornatus* olim legebat Heins.—163 *Jussisti* Var. LL. ed. Antv. *flavamque* Ambr. sec. inc. Heins.—164 *blandosque* Jun. *non territus* Put. Pat. *perterritus* Vat. tert. Rott. Oisel. Bonon. Florent. m. pr. dno Petav. *anguis* Exc. Lucens. pr.—165 *jam tum* ambo Moret. Exc. Læti et Lucens. pr. *Jam nunc* Med. quart. Bonon. Pat. Leid. pr. et sec. m. sec. Lucens. et ed. Vicet. *Jam tum* vel *Jam nunc* Exc. Gevart. *Jam tunc* reliqui omnes.—167 *deest* hic versus in Jun. pr. *Præsumentum* Vat. pr. Farn.

NOTÆ

158 *Primas curules*] Mater docuit te tum primum repere ad dignitatem, qua qui conspicuus est, velitur *sella curulica*, seu *curuli*, quæ in ipsius curru imponitur. Sic *curulis* ponitur pro Consulatu; signum pro re signata.

159 *Uberibus sanctis*] Cura et educatione matris Augustæ, crescis, adoratus in gremio Dianæ et Palladis, quæ tibi blandiuntur. Id dicitur forsan, quod Honorius venatione, armis, et literis delectaretur.

160 *Diana*] Soror Apollinis, filia Latonæ et Jovis, Dea venationis.

161 *Mænalios arcus*] Quibus utitur in Mænalo, monte Arcadiæ in Græcia.

162 *Minervæ*] Quæ et Pallas, filia Jovis, Dea armorum et doctrinarum.

164 *Ægida*] Clypeum sic dictum, ἀπὸ τῆς ἀγῆδος, a *capræ pelle*, qua Ægis seu Clypeus Jovis patris tegebatur: hinc Ægis sæpius sumitur pro Deorum clypeis.

Blandos angues] Serpentes Medusæ, quibus horrebat clypeus Palladis, blandiebantur Honorio, non secus ac ipsi Palladi: magnum Deæ in illum amoris argumentum.

166 *Festinaque voti*] Ante præcipiens præveniensque suum de Honorio votum, suum desiderium, quo ipsum Imperatorem esse optabat.

167 *Præsumentum*] Ante legitimam

Sustulit, et magno porrexit ad oscula patri.
 Nec dilatus houos. Mutatus Principe Cæsar
 Protiuus æquaris fratri : nec certius unquam 170
 Hortati Superi : nullis præsentior æther
 Affluit omnibus : tenebris involverat atra
 Lumen hyems, densosque Notus collegerat imbres.

patri ingenti ad oscula danda. Neque dignitas tardata est. Tu Cæsar factus princeps statim ad æquaris fratri Arcadio. Neque Dii quenquam clarius unquam excitaverunt : Cælum nullis præsagiis magis fecit cuiquam. Tempestus nigra obscuraverat lucem caligine, et Auster congregaverat pluvias spissas. At statim atque milites te sustulerunt

//////////

Heinsius ascripserat seqq. *Præsuntum*] de voce *præsumptionis* vid. Casaub. ad Hist. Aug. p. 6. et Salmas. p. 5. Casaub. p. 9. et Salmas. p. 11. idem est *sponsio*, sic *sponsio adoptionis* Lamprid. ut locum recte emendat Salmas. pag. eadem. *tunc lenibus* duo Med. duo Ambr. Moret. pr. cum Med. sec. Jun. pr. et Leid. pr. *lenibus* duo Vat. Pal. Pric. Rott. Oisel. *lenius* Ambr. sec. inc. Heins. *lenibus* Reg. Mazar. Moret. pr. duo Leid. duo Petav. item Med. Exc. Gevart. *lenibus* Gesn.—168 *puerum* Jun. pr. *parvum* Petav. pr. Moret. sec. *parrum* vel *magno* Vat. quart. Oxon. sec. *porrexerat oscula* Exc. Cod. Rhem. *patris* Vat. quint. Moret. sec.—169 *Ne* Vat. tert. Pal. *mutatus* Vat. pr. Pal. Farn. *mutato* Moret. sec. Jun. pr. *miratur* Tholos. *mutatur* Oxon. Lovan. duo Leid. Pulm. Ald. et reliqui fere omnes. *mutatur* vel *mutato* Petav. tert. *mutantur* Var. LL. ed. Antv.—170 *æquaris* omnes Vat. Farn. Pric. Rott. Oisel. *æquari* Med. pr. et Palat. *æquatur* Pal. *nec certius* Ambr. pr. non viginti alii et Exc. Lucens. sec. *non ocius* Moret. pr.—171 *Hortari* octo Codd. *Hortantur* Var. LL. ed. Antv. *nullus* Pat. Reg. Jun. pr. Leid. pr. Oxon. —172 *violaverat* inc. Heins. *atris* duo Vat. Pal. Farn. Mazar. *astris* Vat. quint. *astri* Vat. quart. Reg. Pat. Jun. pr. Petav. tert. duo Ambr. *astra* Vat. tert. Rott. Oisel. Bonon. Var. LL. ed. Antv. m. pr. Exc. Gevart. *atra* duo Med. inc. Heins. Leid. pr. Lov. Thuan. vet. Gyr. Ambr. sec. Exc. Lucens. sec. *atra* vel *astra* Var. LL. e marg. Parm. *atris* vel *astra* Med. sec. *atris* vel *astri* Petav. pr. *atra* vel *astri* Exc. Schott. *astra* et emend. *atra* Leid. sec. *Austri* et emend. *astri* Oxon. sec. *utra*, vel *astri*, vel *atris* Oxon. pr.—173 *deñsos* pro

NOTÆ

ætatem, sumi atque gestari cœptum est.

Diadema] Fasciam candidam, ἀπὸ τοῦ δειν, *ligare*; qua fascia cingebantur Regum capita.

169 *Mutatus Principe Cæsar*] Hoc est, Honorius Cæsar factus est Imperator. *Principes juventutis*, filii Imperatorum primo dicebantur, deinde *Augusti* fiebant, sen Imperatores.

170 *Æquaris fratri*] Honorius factus est Princeps, sicut et Arcadius. Theodosius contra Eugenium iturus,

ambos in Oriente reliquit; ut hi superstities remaneret, si qua calamitas ingrueret.

171 *Hortati Superi*] Nunquam Dii præsagiis frequentioribus hortati sunt quicquam facere, quam voluerunt te Principem fieri.

Æther] Ἄπὸ τοῦ αἰθεῖν, *ardere*; est enim pars superior aëris, subtilis instar ignis: hic sumitur pro Cælo.

173 *Notus*] Sive Auster, ventus flans a meridië, pluvias creans.

Sed mox, cum solita miles te voce levasset,
 Nubila dissolvit Phœbus; pariterque dabantur 175
 Scepra tibi, mundoque dies. Caligine liber
 Bosphorus adversam patitur Chalcedona cerni.
 Nec tantum vicina nitent: sed tota repulsis
 Nubibus exiit Thrace. Pangæa reident,
 Insuetosque palus radios Mæotia vibrat. 180
 Nec Boreas nimbos, aut Sol ardentior egit:
 Imperii lux illa fuit. Præsagus obibat
 Cuncta nitor: risitque tuo Natura sereno.

cum plausu consueto, Sol dissipavit nubes: et simul sceptrum tibi, et lux orbi donabantur. Bosphorus liberatus tenebris, sinit Chalcedona oppositam rideri. Neque solum tractus finitimi resplendent: at omnis Thracia, expulsa caligine, expurgatur. Pangæus mons refulget, et palus Mæotis emittit splendorem insolitum. Neque Aquilo agitari nubes; neque Sol calidior has excitavit. Ver illud fuit nascentis Imperii. Splendor prænuntius felicitatis lustrabat omnia, et natura delectata est

densosque Farn. —174 cum mox Ald. subita Ambr. pr. te miles Med. quart. —175 depositi pro dissoluit Med. sec. Phœbi Med. quart. —176 mundique Vat. pr. Farn. —178 Nec tamen Med. quart. Non tantum Jun. pr. —179 Extrahitur Moret. sec. terre pro Thrace Vat. tert. Hylace Med. tert. rehucent Vat. quart. Pal. Med. pr. reident vel reident Moret. pr. retulunt Vat. pr. Farn. —180 Mæotia Med. tert. Exc. Lucens. sec. Mæotica quatuor Vat. Pal. Farn. Mæotida Pric. Rott. Oisel. Reg. Put. Bonon. Tholos. Lov. Florent. m. pr. duo Petav. Moret. sec. duo Oxon. et Leid. Var. LL. ed. Antv. et ed. Vicet. Nilotica vel Mæotida Moret. pr. —181 Nec B. n. aut Pric. Pal. Farn. Rott. Oisel. et tres Vat. Non B. n. non Jun. pr. Leid. sec. Gesn. et ed. Bipont. Nec—nec Vat. quart. et quint. nec sol Put. Petav. pr. item Ambr. Sched. Gud. —182 lux ista Rott. vix ista Var. LL. ed. Antv. m. pr. adibat Bonon. —183 Certa Var. LL. ed. Antv. arsitque Med. quart. Exc. Gevart. suo Pat. tuo vel suo Vat. tert. tua Serenæ Jun. pr. in duobus Moret. Lov. Excerptis Gevart. et ed. Ald. hic ordo servatur ut

NOTE

174 *Levasset*] Cum milites faustis acclamationibus Honorum Imperatorum salutassent, et in solium extulissent. Mos ille antiquus: sic Claudius, 'militibus vicissim succollantibus, in castra delatus est.' Suetonius in Claudio.

177 *Bosphorus*] Thracicus scilicet, ubi situm erat Byzantium seu Constantinopolis. De Bosphoro supra l. i. in Ruf. v. 175.

Chalcedona] Urbem Bitlyniæ, e regione Byzantii, quæ ante non videbatur ob tenebras nubesque.

179 *Pangæa*] Pangæus, et in plurali *Pangæa*, mons Thraciæ: quæ

Thracia nebulosa est; ac proinde mirum sic subito claram evasisse.

180 *Palus Mæotia*] Seu *Mæotica* supra Pontum Euxinum.

181 *Boreas*] Seu *Aquilo*, ventus flans a Septentrione, non turbavit serenitatem diei. Alioquin fugat nubes Aquilo. Ovid. 'Protinus Æoliis Aquilonem claudit in antris, Et quæcumque fugant inductas flamina nubes.'

Aut Sol ardentior egit] Sol calidior non excitavit nubes.

183 *Tuo sereno*] Ea serenitate, quæ diei Imperii tui præluxit.

Visa etiam medio, populis mirantibus, audax
 Stella die, dubitanda nihil, nec crine retuso
 Languida, sed quantus numeratur nocte Bootes.
 Emicuitque plagis alieni temporis hospes
 Ignis, et agnosci potuit, cum Luna lateret.
 Sive parens Augusta fuit, seu forte reluxit
 Divi sidus avi, seu te properantibus astris

185

190

tranquillitate tua. Astrum quoque ardens spectuū est, in media luce, gentibus obstupefactis, non dubitabile, nec debile coma hebetata, at tantum, quantus Arctophylax censetur nocte: et flamma effulsit hospita in regionibus Cœli, alteri temporis destinatis, ac potuit animadverti cum Luna delitesceret. Seu mater Imperatrix extitit, sive forsan Astrum Avi tui Divi refulsit, sive Sol facilis concessit Cælum

//////////

Imperii lux illa fuit sequenti Cuncta nitor præponatur, secus ac in aliis.—184 Et visa est Vat. pr. Farn. mediis Reg. Med. tert. cunctis mirantibus Oxon. sec.—185 recuso Oisel. Oxon. pr. Leid. pr. et Ms. recusso Exc. Schott. reciso Med. sec. a m. pr. recisso Pric. Thuan. Exc. Voss. retento Vat. pr. Farn. retruso Leid. sec. Exc. Gevart. Lugd. et Basil. refuso ed. Vicet. retuso vet. Germ. Colin. Exc. Lucens. sec. ed. Parm. et alii.—186 quatitur numeratus Vat. tert. Med. sec. m. pr. luce Vat. quart. et quint. item Jun. pr. luce vel nocte Petav. pr.—187 expers pro hospes Med. tert.—188 luceret marg. Isingr. contra metum.—189 potens Tholos. Auguste Med. quart. sponte reluxit Vat. pr. Farn.—190 Divi sidus avi, seu te vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. Dives avus Lov. Divus avus fausta seu te Ambr. tert. Dirus avus seu te claris Pal. Farn. et omnes Vat. Thuan. et Ambr. pr. claris seu te Med. quart. Moret. sec. Leid. sec. Exc. Gevart. seu te clarus vel claris Pric. seu te celo Leid. pr. Vat. tert. pro var. Lect. Med. sec. celo seu te ed. Vicet. celo vel claris Florent. claris in Oisel. desideratur, ut et in Reg. Tholos. Petav. sec. et duobus Ambr. seu te jam tum Med. tert. seu te cunctis Rott. seu te puero Put. seu te natum vel seu te jam jam Oxon. sec. seu te dominum Mazar. manu recenti. Dives avus; claris

NOTE

184 *Audax stella*] Quasi stella ausa sit prodire meridie: sed notandum est hic stellam die visam poni pro fortunato præsagio; etsi alias infelix stellæ diurnæ aspectus esse credatur, quod scilicet id fiat verso naturæ ordine.

185 *Dubitanda nihil*] Tam clare videbatur stella, ut de ea dubitare nemo posset.

Crine] Radii hujus stellæ, capillorum speciem habebant.

186 *Languida*] Moriens: veteres dicebant ignem, instar animalis, spirare et exspirare, languescere et excitari.

Sed quantus] Stella sola tanta erat, quantus est Bootes; hoc est, suo

splendore æquabat numerosam stellarum Bootæ multitudinem. De Boote supra diximus in III. Cons. Hon. v. 170.

187 *Hospes ignis*] Flamma, stella: et optime hospes, quæ in eo loco esse non solet hoc tempore.

189 *Augusta*] Sive stella illa fuerit mater tua Placilla seu Flaccilla, sive avus, qui, instar Julii Cæsaris, probabiliter conversi sunt in astra.

190 *Divi*] Julius Cæsar, Augustus, et alii multi deinceps Imperatores, post mortem consecrati sunt, et appellati *Divi*.

Astris] Gentilibus, sive e familia Honorii desumptis, matre scilicet et avo.

Cernere Sol patiens cœlum commune remisit.
 Apparet, quid signa ferant. Ventura potestas
 Claruit Ascanio, subita cum luce comarum
 Imocuus flagraret apex, Phrygioque volutus
 Vertice fatalis redimiret tempora candor. 195
 At tua cœlestes illustrant omina flammæ.
 Talis ab Idæis primævus Jupiter antris
 Possessi stetit arce poli, famulosque recepit,
 Natura tradente, Deos. Lanugine nondum
 Vernabant vultus, nec adhuc per colla fluebant 200

commune sideribus Gentilitiis festinantibus te videre. Jam videtur quid signa illa portentant. Nota fuit Iulo magnitudo futura, cum vertex ejus capillorum illæsus arderet flamma repentina, et candor felix effusus per caput Trojani pueri, ambiret ejus tempora. Sed ignes ætherci illuminant tua præsigia. Similis Jupiter adolescens a cavernis Idæ constitit in alto Cæli occupati, et excepit Deos obedientes, Natura dante: genæ Jovis restiebantur prima barba, et crines concussuri Cælum

dominam properantibus astris Cod. Barth. austris Exc. Voss.—191 reliquit Moret. sec. rcluxit Var. LL. ed. Antv. m. pr.—192 Apparet Jun. pr. quod signa ferunt Barth. ed. prim.—193 subito Med. sec. Put. Tholos. Moret. sec.—194 flagravat Med. tert. fluidoque Vat. pr. Farn. solutus Med. sec. m. pr.—196 Ut tua Moret. sec. omina Vat. sec. et tert. vet. Gyr. Bonon. Tholos. duo Ambr. Lucens. pr. Ald. Junt. Pulmann. et Colin. omnia duo Vat. Med. tert. Petav. tert. Voss. et edd. Vicet. Ald. Isingr. et Gryph. omnia vel omina Mazar.—199 tribuente Vat. pr. Farn. mundum pro nondum inc. Heins.—200 nec ad

NOTÆ

191 *Sol remisit*] Inhibita tantisper sua luce, ut locus daretur Astris illis gentilibus, Honorium factum Imperatorem videre gestientibus.

193 *Subita luce*] Subita lux, sñbitus ignis, felix præsigium esse credebatur. Sic ignis lambens caput Servii Tullii pueri, ipsi causa fuit felicitatis.

194 *Phrygioque volutus vertice candor*] Candor seu lux candida, purior, cœlestior, ambiens caput Phrygium, ant caput Ascanii seu Iuli, pueri Phrygii, Trojani. In candore autem alludit ad diadema, quod erat fascia candida, *candor fatalis*, felix, fatoque promissus.

196 *At tua cœlestes*] Ignis purus,

candidus, cœlestis, reddit illustriora præsigia tua, seu de futura tua magnitudine.

197 *Talis*] Qualis est Honorius flamma lucidior atque candidiore illustratus, talis fuit *Jupiter primævus*, in primo ævo, seu prima ætate.

Idæis] Ida, unde Idæus, mons est in insula Creta, ubi Jupiter educatus est.

199 *Natura tradente*] Naturæ auctoritas Numinibus imperat: et quæ porro est ista Natura Deorum vestrorum dominatrix, o pagani, nisi verus Deus, qui est *super omnes Deos!*

Lanugine vernabant] Vernabant, vestiebantur prima barba; ut præta prima vernant herba.

Moturæ convexa comæ. Tum scindere nubes
 Discebat, fulmenque rudi torquere lacerto.
 Lætior augurio genitor, natisque superbus
 Jam paribus, duplici fultus consorte redibat,
 Splendebatque pio complexus pignora curru. 205
 Haud aliter summo gemini cum patre Lacones,
 Progenies Ledæa, sedent: in utroque relucent
 Frater, utroque soror. Simili chlamys effluit auro:
 Stellati pariter crines. Juvat ipse Tonantem

non adhuc diffundebantur per cervicem: tunc ediscebat rumpere nimbos, et vibrare fulmen manu inexperta. Pater Theodosius hilarior hoc præsigio, et glorians filiis jam æqualibus, fretus gemino socio Imperii revertebatur, ac fulgebat amplectens filios in curru, pius ipse. Sic Lacones gemelli, Ledæ filii considunt cum patre supremo Jove. In ambobus, species fraterna refulget, in ambobus species sororia. Chlamys eorum contexta auro pari diffunditur: capilli sunt similiter aurei: error

//////////

hæc Vat. quart.—201 Moturæ convexa comæ] Vat. tert. Rott. Jubæ Put. Pat. cum scindere Ambr. pr. Jun. et Moret. pr. tunc Oxon. Leid. et alii.—202 flumenque Leid. pr.—203 auguriis Med. tert. augurio vel augusto Petav. tert.—204 fultus duplici Mazar. fustus Rott. cum sorte Vat. pr. Med. tert. Thuan.—205 suo Put. Pat.—206 gemini summo Vat. tert. Rott. Oisel. Tholos.—207 sedent: in utroque Moret. ambo, Ald. et Exc. Gevart. ad Schotti Exc. Gronov. ascripserat locum Martial. lib. ix. Epigr. 103. neutroque Exc. Cod. Rhem. uterque Med. quart. sedentem utroque ed. Pulman. unde Barthius pr. ed. sedentum. relucet quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. relucent septem alii.—208 simili Med. tert. Reg. Moret. pr. Leid. pr. duo Oxon. Exc. Luceus. sec. similis novem alii. similis vel simili Mazar. in Petav. pr. erat glossa. Stat. 'simili coma fulgurat astro.' chlamys Pric. clamor Vat. pr. affluit Exc. Voss. Pric. Thuan. ed. Vicet.—209 crinem legit Heins.—211 Eurota Med. pr. proprio alumno

NOTÆ

201 *Moturæ convexa comæ]* Ovidius: 'Terribilem capitis concussit terque quaterque Cæsariem, cum qua terram, mare, sidera movit.'

202 *Discebat]* Dii in pueritia discebant quæ in aliis ætatibus essent facturi.

203 *Lætior augurio]* Theodosius gaudens se vidisse, et stellam, et ignem lambentem, qui innocuus illustrabat caput Honorii.

204 *Paribus]* Honore Imperatoriæ dignitatis.

Fultus] Filii sunt parentum spes, et columen.

205 *Pio curru]* Complectens curru filios, qua in re ostendebat pietatem

in liberos: sic dicitur *pius currus*, quia pium Principem continet.

206 *Gemini Lacones]* Castor et Pollux, quorum hic Jovis filius, alter Tyndari, ambo Ledæ, ambo e Laconia Græciæ regione oriundi.

208 *Frater]* In utroque satis cognoscitur eos esse fratres, et similes sorori Helenæ.

Chlamys effluit] Chlamys contexta auro, seu filis aureis, effluit ac diffunditur ventis agitantibus.

209 *Stellati crines]* Flavi, aurei, instar stellarum. Alludit ad fabulam Argonautarum, quibus navigantibus singulæ stellæ in capitibus Castoris et Pollucis effulserunt.

Error, et ambiguae placet ignorantia matri.	210
Eurotas proprios discernere nescit alumnos.	
Ut domus exceptit reduces, ibi talia tecum	
Pro rerum stabili fertur ditioe locutus :	
Si tibi Parthorum solium Fortuna dedisset,	
Care puer, terrisque procul venerandus Eois	215
Barbarus Arsacio consurgeret ore tiaras ;	
Sufficeret sublime genus, luxuque fluentem	
Deside nobilitas posset te sola tueri.	
Altera Romanae longe rectoribus aulae	
Conditio : virtute decet, non sanguine niti.	220

ipse delectat Jovem, et inscitia recreat Matrem dubiam. Eurotas non potest discriminare alumnos suos. Statim atque Aula recepit vos redeuntes, ibi Theodosius narratur dixisse haec verba tecum, o Honori, pro Principatu mundi confirmando. Si fatum concessisset tibi imperium Parthorum, o fili ditecte, et tiaras Barbaricus reverendus longe in regionibus Orientis attolleretur in capite tuo Arsacio ; origo excelsa satis esset tibi, atque una generis claritas valeret te sustinere etiam diffluentem luxu molli. Longe alia sors est Moderatorum Imperii Romani: convenit sustentare se virtute, non

Petav. tert. *populos* Var. LL. ed. Antv. *Eurotasque suos nescit disc.* Moret. pr. *nescit discernere* Pal. Med. pr. *crevit* Rott. *cernit* Codd. Voss. Lcid. Oxon. Lovan. et Pulman. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. m. pr. *nescit vel cernit* Reg. *discernere* Mazar.—212 *accepit* duo Vat. Petav. pr. Lov. Jun. pr. Moret. sec. *secum* Oisel. Med. sec. Mazar. marg. Isingr.—213 *statione* Pric. Exc. Voss.—214 *Natura* Put. Pat. m. pr. Ambr. pr. Moret. sec. Sched. Gnd. Exc. Schotti, in quibus Gronovius ascripsit, vid. infr. vs. 380. *Fortuna vel Natura* Oxon. sec. in quibusdam Mss. *natura*, sed correctum *fortuna*.—216 *Assyrio* Vat. pr. Farn. Heinsius notaverat locum Prudent. p. 257. ubi ex vet. Cod. Put. legit *Assyrii tiaræ*. vulgo ibi *Assyriæ* edebatur. *cum surgeret* duo Med. Put. Mazar. Var. LL. ed. Antv. *orbe* duo Vat. *ore* vel *orbe* Farn.—217 *fluentes* Pal. Med. pr. *fluente* duo Vat.—218 *possit* Reg. Oxon. pr.—220 *Conditio est* Oxon. sec. sequentes vero versus Vet. Gyrald. et lib. Lucens. sec. hoc ordine exhibent : ‘ Hanc tamen laud quisquam, qui non agnoverit ante Semet, et incertos animi placaverit æstus, Inveniet : longis illuc ambagibus itur. Major

NOTÆ

Jurat error] Dum alterum pro altero esse censet, sicque errat, fallitur. Virg. ‘ proles Indiscreta suis, gratuse parentibus error.’

211 *Eurotas*] Fluvius Laconiae, ad quem educati Castor et Pollux.

214 *Solium*] Imperium Parthorum : signum pro re signata, Metonymicæ.

216 *Barbarus tiarus*] Qualem habent Barhari : *Tiaras* autem est Regium capitibus insigne, quod soli Reges

rectum, et velut *consurgens* gestabant, aliis depressum gestantibus. Et tum Parthorum dominatio late per Orientem patebat.

Arsacio consurgeret ore] *Consurgeret* supra os, in capite scilicet Principis *Arsacii* vel *Arsacidæ*, a primo Rege *Arsacc*.

217 *Luxuque fluentem*] More Regum Orientis, qui diffuunt, consumunturque deliciis.

Major et utilior fato conjuncta potenti,
 Vile latens virtus. Quid enim submersa tenebris
 Proderit obscuro? veluti sine remige puppis;
 Vel lyra, quæ reticet; vel, qui non tenditur, arcus.
 Hanc tamen haud quisquam, qui non agnoverit ante 225
 Semet, et incertos animi pacaverit æstus,
 Inveniet. Longis illuc ambagibus itur.

stemmate. Virtus excelsior et fructuosior juncta magnis fatis; si delitescat, abjecta est: nam illa virtus sepulta obscuritate, quid proficiet ignoto? erit sicut navis absque remis: aut sicut lyra, quæ silet: aut sicut arcus, qui non contenditur. Nemo tamen reperiet hanc virtutem, qui non prius cognoverit se ipsum, atque sederit perturbationes affectuum fluctuantes. Itur ad hanc virtutem per anfractus longos.

//////////

et utilior fato conjuncta potenti, Vile latens Virtus, quid enim submersa tenebris Proderit, obscuro veluti sine remige puppis, Vel lyra, quæ reticet, vel qui non tenditur arcus? et hoc probat Heins.—221 *utilior* Put. Oxon. pr. et sec. m. sec. duo Leid. *ulterior* Petav. tert. *ulterior facto* Var. LL. ed. Antv. *facto* duo Vat. Rott. Vicet. Parm. Ald. Isingr. *fato* viginti duo Codd. Exc. Gevert. Var. LL. e marg. Parm. *facto* vel *fato* Florent. *potenti* Oxon. sec. m. pr.—222 *Virtus vile latens* Med. quart. *mox quid si* Med. tert. *submissa* Med. sec. *latebris* Rott. Florent. Med. sec. Moret. sec. *tenebris* Med. quart.—223 *Proderet* Vat. tert. *Proderit*. Moret. pr. *Proderit?* Moret. sec. Exc. Gevert. *Proderit obscuro?* Put. Reg. Thuan. Mazar. Pat. Petav. pr. Ambr. sec. Var. Lect. e marg. Parm. *Proderit? obscuro veluti* Vicet. Ald. Isingr. et al. *Proderit obscuro:* tres Vat. et Farn. in Vat. sec. autem et Rott. colon desideratur. *obscuris* Ambr. pr. Leid. pr. m. sec. Sched. Gud. Heinsius ascripserat Lucan. Paneg. ad Pison. p. 120. ed. Pithæi. *sine remige* Med. tert. *sub remige* duo Vat. Pal. Farn. Florent. un. Heins.—225 *Haud tamen hanc q.* Med. sec. *haudquaquam* Vat. pr. Farn. *aut quisquam* Var. LL. ed. Antv. *cognoverit* Vat. sec. Pal. Pric. Pat. *agnoverat* Vat. tert. Florent.—226 *incertos* Pat. Reg. Thuan. tres Petav. Isingr. *animum* Med. tert. *placaveris* Vat. quart. m. pr. *placaverit* decem alii. *paccaverit* Put. *pacaverit* Pat. Heinsius annotaverat seqq. *incerti animi æstus*] Valer. Flacc. Lib. v. 303. ‘Præcipue /Esonidem varios incerta per æstus Mens rapit.’ vid. Salmas. ad Hist. Aug. p. 181.—227 *longisque* Florent. *illic*

NOTE

221 *Fato conjuncta potenti*] Virtus Principum, quæ solet nancisci fatum magnum et potens.

222 *Vile latens*] Virtus latens est vile negotium: ‘Dulce sopor fessis.’ Virgilius.

225 *Agnoverit*] Scientia est oraculo digna, γνῶναι σεαυτὸν, nosse seipsum, et quid de se Deus, patria, parentes, amici expectent.

226 *Incertos æstus*] Animi affectus instabiles, et maris instar, hominem

fluctuantem efficientes. Et jure quidem Theodosius jubet placari animi motus; ad iram enim erat propensior, et hac inflammatus sævierat atrociter in Thessalonicenses. Vide Lib. II. in Ruf. v. 280.

227 *Longis illuc*] Ad virtutem, longa, ardua, salebrisque et anfractibus plena via est. Sed ad eam consequendam duo requiruntur, nosse seipsum, et placare animi cupiditates.

Disce orbi, quod quisque sibi. Cum conderet artus
 Nostros, ætheriis miscens terrena, Prometheus,
 Sinceram patrio mentem furatus Olympo 230
 Continuit claustris, indignantemque revinxit.
 Et cum non aliter possent mortalia fingi,
 Adjunxit geminas. Illæ cum corpore lapsæ

Edisce pro orbe, quod privatus ediscit pro se. Cum Prometheus effingeret corpora nostra, commiscens res terrestres cælestibus, rapiens ex Cælo natati animam spiritulem, eam coërcuit hoc carcere, et alligavit repugnantem: eumque mortalia non possent aliter formari, addit duas animas, sentientem, et vegetantem. Ille

Pat. Moret. sec. Med. quart.—228 *orbis omnes* Vat. Pal. Farn. Exc. Gevart. *orbi* Med. tert. Tholos. Leid. pr. Ambr. tert. Florent. qui Glossam adjungit *i. e. de orbe. orbis vel orbi* Pric. *quod quosque* Florent. Mazar. *quodcumque inc.* Heins. *quod quisque vel quodcumque* Ldv. a m. s. *sibi est* Med. tert. *orbis quodcumque* Ambr. sec. sed in margine alia manu *orbi quod quisque.* in Excerptis Schotti a Gronovio seqq. ascripta erant, *Discordis* Dempster. p. 400. Philostr. de vit. Apollon. L. VIII. c. 3. p. 392. Barth. Advers. xv. 14. Dionys. Long. p. 110. Isocrates ad Nicocl. p. 34. Veget. prolog.—230 *patrio* Raphael. Isingr. Pric. a m. pr. et sec. Moret. sec. et Wolf. Cyprian. de Mortal. c. 13. ‘nam quod moriturus audivit, ad hoc audivit, ut diceret. audivit non sibi ille sed nobis.’ *dum* Jun. pr. Vat. tert. *crederet id.* Vat. tert. et Wolf. *patri* quatuordecim alii, item Var. LL. ed. Antv.—231 *recepit* Med. pr. m. pr.—232 *frangi* Vat. tert. Rott. Med. sec. m. pr. *fingi vel frangi* Pric.—233 *Adjungit inc.* Heins. *gemmas vel geminas* Thuan. *cum e corpore* Vat. pr. Farn.—

NOTÆ

228 *Disce orbi, &c.*] O Honori, disce pro orbe regendo, quod privatus quisque discit, ad seipsum regendum, suamque familiam.

229 *Prometheus*] Filius Iapeti, primus hominem e luto finxisse dicitur, et Minervæ, opus ipsius admirantis, ope in Cælum fuisse sublatus. Hic ferulam seu virgulam rotæ Solis admovit, eaque accensa, ignem detulit in terras, quo luteum suum hominem animavit. Dicitur est Prometheus ἀπὸ τῆς προμηθείας, a providentia Dei, qui ‘formavit hominem de limo terræ, et inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ:’ hoc est, animam rationis participem, spiritalem, quæ velut ignis cælestis hominem animat. Has fabulas ex sacris historiis detortas esse nemo non videt.

Ætheriis] Miscens lutum rebus cæ-

lestibus, hoc est corpus anima cælesti.

230 *Sinceram mentem*] Animam sinceram, et puram ab omni corporea fæce: animam rationis participem, spiritalem, immortalem.

231 *Claustris*] Animam velut in carcere corporeo, repugnantem coërenit, atque vinxit.

232 *Non aliter*] Et cum homo mortalis non posset fingi, ac formari aliter, quam si anima ejus spiritalis, cælestis, immortalis jungeretur corpori mortali ac terreno, per vinculum aliquod; ideo Prometheus addidit geminas animas, unam sentientem, alteram vegetantem, quæ essent velut nexus et vincula animæ immortalis cum corpore mortali. Sic Virgilius dat ‘tres animas’ Hærolo.

233 *Ille*] Anima sentiens, et anima vegetans.

Intereunt: hæc sola manet, bustoque superstes
 Evolat. Hanc alta capitis fundavit in arce 235
 Mandatricem operum, prospecturamque labori.
 Illas inferius collo, præceptaque summæ
 Passuras dominæ, digna statione locavit.
 Quippe opifex veritus confundere sacra profanis,
 Distribuit partes animæ, sedesque removit. 240
 Iram sanguinei regio sub pectore cordis
 Protegit imbutam flammis, avidamque nocendi,

pereuntes cum corpore moriuntur: hæc remanet una, et vivens post rogum exsilit. Prometheus collocavit hanc in celso vertice capitis, imperaturam faciendam, et provisuram operibus. Posuit illas, sentientem et vegetantem, infra cervicem, perlaturas in loco apto imperia Reginæ supremæ. Etenim Creator timens miscere sacra cum impuris, separavit sedes animæ et mansiones divisit ab invicem. Regio quædam sub domicilio cordis sanguinem facientis fovet iracundiam incensam igne,

//////////

234 *Intereant* Vat. pr. Heinsius sequentia ascripserat: 'Hæc et sequentia omnia ex Timæo Platonis hausit. Cic. Lib. 1. Tusc. Quæst. Ejus auctor Plato triplicem fingit animam, vid. ibi seqq. Hanc Platonis sententiam Galenus probat ac passim sequitur, etsi Aristoteli improbatam. vid. Jul. Firmicium contra gentes p. 8. ed. Leid. in 4. Onzel. p. 74. Wouwer. in Minuc. p. 21. Elmenhorst. p. 37.'—236 *prospecturamque laborum* Lov. *perspectricemque laborum* Petav. pr. *præspecturamque* Moret. sec. *perspecturamque* Reg. *spectatricemque laborum* Vat. quint. *prospectricemque* Moret. pr. Jun. Vat. quart. unns Pct. Ambr. sec. m. sec. *laborum* Moret. pr.—237 *Illis* Thuan.—238 *digne* Reg.—239 *conjungere sacra* Moret. sec. *committere* Pal. Med. pr. *sacra* Vat. sec. *sacra* sedecim alii.—240 *remisit* Farn. m. pr.—241 *Iram*, vid. Val. Maxim. 1x. 3. Horat. Carm. 1. 16.—242 *imbutam* Leid. pr.—243 *rabies* Jun. pr. *tumescit*

NOTÆ

234 *Hæc*] Anima rationis particeps sola vivit, sola superstes, corpore in pyra cremato, evolat in Cælum.

235 *Hanc*] Animam rationis participem collocavit in capite, tanquam in arce, in qua, ut Regina, imperat faciendam, providetque rebus omnibus.

236 *Labori*] Quo vita humana constat: quippe vita labor est perpetuus.

237 *Illas*] Sentientem et vegetantem inferius collocavit, ut ex ipso loco inferiore, in quo constitutæ sunt, discant parere animæ, superiori in sede regnanti.

239 *Opifex*] Prometheus, vel po-

tius divina providentia.

Sacra profanis] Metuens confundere animum rationis compotem, quæ est sacra atque 'divinæ particula auræ,' cum profanis, hoc est, cum impuris terrenisque animabus sentiente et vegetante, quæ e materia conflatae sunt, et quæ secum trahunt perturbationes animi, ut iram, odium; sedes earum omnium separavit, atque distinxit: adeo ut ex illis una pars esset superior; altera inferior.

241 *Pectore cordis*] Sub domicilio cordis, sub intimo corde; ubi sedem iræ Platonici reponunt, simulque fontem sanguinis; quod ultimum astruit Aristoteles, et contra Galenum aliosque medicos multi recentiores.

Præcipitemque sui. Rabie succensa tumescit :
 Contrahitur tepefacta metu : cumque omnia secum
 Duceret, et requiem membris vesana negaret ; 245
 Invenit pulmonis opem, madidumque furenti
 Præbuit, ut tumidæ ruerent in mollia fibræ.
 At sibi cuncta petens, nil collatura Cupido,
 In jecur et tractus imos compulsa recessit.
 Quæ, velut immanes reserat dum bellua rictus, 250

et cupidam nocendi, et se præcipitentem. Ea regio inflammata furore turget, adhuc subcalida, angustatur timore ; et cum ira raperet cuncta secum, atque insana non daret quietem corpori, reperit auxilium pulmonis, et illum objecit humidum ardentem, ut fibræ turgentes subsiderent leniter. Sed cupiditas poscens pro se omnia, et nihil datura, pulsa recessit in jecur, et regiones infimas. Quæ cupiditas, sicut

vel tremescit Vat. quart.—244 *tepefacta* tres Vat. Farn. Pric. Oisel. Exc. Lucens. pr. *stupefacta manu vel metu* Lov. *stupefacta* Pal. Med. pr. Ambr. pr. et sec. m. sec. ed. Parm. Vicet. et sic edidit Gesn. *tabefacta* vet. Cod. unde *labefacta* legit Heinsius, ut Lib. 1. in Ruf. init. ‘ rursus labefacta cadebat Religio.’ *tremefacta* Pric. *tumefacta* Med. tert. *tepefacta* vel *stupefacta* Vat. pr. *tabefacta* vel *stupefacta* Reg. Oxon. *fecit pro secum* Med. quart.—245 *Verteret* Moret. pr. *rabies vesana* Put. *levaret* Thuan.—246 *furenti* viginti Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. *fluenti* ed. Vicet. *furoris* Put.—247 *tinidæ* pro *tumidæ* Leid. pr.—248 *At sibi cuncta petens*. Heinsius ascripserat locum Val. Max. 1x. 4. *certa* Var. LL. ed. Antv. *nec collatura* Reg. *nil collatura* Exc. Læti. *collatura* Exc. Lucens. pr. *secum lotura* Ald. *cum lotura* Med. tert. *celatura* ed. Vicet. *præstatura* Pric.—249 *compressa* Exc. Voss.—250 *immanis* Med. tert. Reg. Pat. Oxon. pr. Exc. Lucens. pr. et Var. LL. e marg. Parm. *reserat* Med. sec. *reseret* Jun. Leid. Lovan. Var. LL. e marg. Parm. Ald. et alii. *dum* duo Med. Put. Var. LL. e marg. Parm. et Ald. *dum*

NOTÆ

243 *Præcipitemque sui*] ‘ Furor iraque mentem Præcipitant,’ et ad temere agendum impellunt.

Rabie succensa] Illa regio per iram effervescit atque ebullit, venis toto corpore incensis.

244 *Tepefacta*] Adhuc subcalida, et refrigescens ex illo ardore iracundiæ contrahitur, detumescit. Alii legunt *tremefacta metu*, vel *stupefacta*, nec male.

245 *Duceret*] Cum ira secum omnia raperet, everteret, et suo motu totum corpus, velut torrens, opprimeret atque pessumdaret, pulmonem invenit, cujus humido et salutari flatu, fervorem cordis ardentis atque

furentis leniat atque eventilet.

247 *In mollia*] Ut fibræ tumentes subsidant leniter, fiantque molliores.

248 *Cupido*] Cupiditas mater omnium scelerum, sed præsertim avaritiæ et amorum, in regione jecoris, quæ regio inferior est quam sedes cordis, collocata est. Hinc distichum illud: ‘ Cor sapit, et Pulmo loquitur, Fel concitat iras, Splen ridere facit, cogit amare Jecur.’

249 *Tractus imos*] Quos pudor abscondit, et nominare vetat.

Compulsa] Cupiditas et libido, nisi coëreantur, emicant, et partem superiorem invadunt, impudenterque turbant.

Expleri pascique nequit : nunc verbere curas
 Torquet avaritiæ, stimulis nunc flagrat amorum :
 Nunc gaudet, nunc mœsta dolet : satiataque rursus
 Exoritur, cæsaque redit pollentius Hydra.
 Hos igitur potuit si quis sedare tumultus, 255
 Inconcussa dabit puræ sacraria menti :
 Tu licet extremos late dominere per Indos,
 Te Medus, te mollis Arabs, te Seres adorent :
 Si metuis, si prava cupis, si duceris ira,

bestia cum aperit guttur ingens, non potest satiari et nutriri : modo flagello impellit curas avaritiæ, modo letatur, modo tristis affligitur ; et saturata iterum exsurgit : ac renovatur valentius Hydra interfecta. Si aliquis ergo valuit placare hos motus animi, præbebit animæ sinceræ templa stabilia. Tu etiamsi regnes longius, per Indos ultimos ; etiamsi Medi adorent te, et Arabes et Seres : si times, si desideras im-

//////////

vel cum Vat. tert. Heinsius conjicit *cecu*.—251 *Compleri* Moret. sec. *nequit* Mazar. Ambr. pr. Exc. Lucens. sec. ed. Vicet. *velit* triginta alii, Var. LL. ed. Antv. et marg. Parm. *velit* vel *nequit* Pric. *nunc verbere* vel *contraria* Lov.—252 *dum flagrat* Exc. Voss. *amoris* Vat. pr. Pat. Moret. item Ambr. pr.—253 *Tunc gaudet* Ambr. sec. *gaudet* etiam habet Petav. tert. m. pr. *mœsta silet* marg. Isingr.—254 *valentius* Med. tert. *paventius* Reg. *pollentior* Moret. sec.—255 *potuit si quis* Vat. pr. et tert. Farn. Pric. Rott. Pal. Oisel. *si quis potuit*. Jun. pr. Petav. pr. Ambr. sec. Med. tert. duo Moret. inc. Heins. *poterit* Vat. duo. Ambr. sec. *fadare* Var. LL. ed. Antv.—256 *sacraria mentis* Moret. pr.—257 *longe* Moret. sec. *dominare* Vat. tert. Farn. Rott. Oisel. Med. sec. Petav. sec.—258 *adorent* duo Vat. Pat. *adorant* Moret. pr. *adorant* Med. sec. Oxon. pr.—259 *prava viginti*

NOTÆ

251 *Expleri*] Cupiditas enim e sua natura est insatiabilis, ac proinde non potest expleri ; immo ne quidem sãtis nunquam pasci. Unde cum belua non immerito comparatur.

252 *Avaritiæ*] Cupiditas modo avaritia, quasi verbere, torquetur et agitur ultro citroque : modo amore incenditur, &c.

253 *Satiataque*] Cupiditatem cum putas esse satiatam atque contentam, sicque edomitam, ea tamen iterum exsurgit fortius ac valentius quam Hydra ; cui, cum caput abscissum est, duo pullulant. Ea nempe cupiditatum natura est, ut iterum reviviscant, cum extinctas putamus : ideo improbo labore demandæ sunt.

256 *Puræ sacraria menti*] Si quis possit sedare tumultuaria pugnan-

tium inter se cupiditatum bella, anima ab omni motuum perturbatione ac contagione pura atque tranquilla, in ipso præsidebit capite, tanquam quoddam numen in templo stabili et inconcusso ; et in hac animæ tranquillitate posita esse videtur beatitudinis humanæ ratio.

258 *Medus*] Medi, Arabes, Seres, Indi, sunt Asiæ populi celebres.

Mollis Arabs] Arabes mollitia et luxu diffluere dicuntur.

Seres] Populi sunt in extrema Asia ultra Tartariani, vulgo Sinenses vocant.

Adorent] Reges adorare familiare erat Persis, Seribus, et aliis populis Orientis.

259 *Si metuis*] Si es obnoxius timori, malo desiderio, iræ ; eris ser-

Servitii patiere jugum : tolerabis iniquas 260
 Interius leges. Tunc omnia jure tenebis,
 Cum poteris rex esse tui. Proclivior usus
 In pejora datur : suadetque licentia luxum,
 Illecebrisque effræna favet. Tum vivere caste
 Asperius, cum prompta Venus : tum durius iræ 265
 Consulitur, cum pœna patet. Sed comprime motus :
 Nec tibi quid liceat, sed quid fecisse decebit,

proba, si abriperis iracundia, feres jugum servitutis : feres duras leges interius. Tum imperabis cunctis merito, si valebis esse imperator tui ipsius. Consuetudo prior ruit in mala majora, et libertas persuadet luxuriam, atque effrænata indulget voluptatibus. Tum difficilius est vivere pudice, cum facilis est voluptas : tunc impeditur iracundia operosius, cum facilis est vindicta. At colibe affectus pravos, et cogites, non quid permittatur tibi, sed quid decorum erit agere : et contemplatio honestatis.

quatuor Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. et Sched. Gnd. parva Med. quart. Bonon. et ed. Vicet. *capis* Jun. pr. *velis* Pric.—260 *Si vitii* Med. quart. *patiare* Vat. tert. Pat. Jun. pr. Leid. pr. m. pr. *tolerabit* Var. LL. ed. Antv.—261 *Interius* Exc. Læti et Lucens. pr. *Ulterius* ed. Vicet. *Interius* vel *Imperii* Lov. *mox jura pro jure* Jun. pr. *timelis* Tholos.—263 *luxus* Vat. quint.—264 *Illecebris effræna* Florent. Med. sec. Lov. et Ald. *patet* Moret. sec. *tunc vivere* Vat. quart. et quint. *quam vivere* Vat. pr. *tum vivere* tredecim alii, Exc. Gevart. et Lucens. sec. *juste* Med. quart. Pnt.—265 *tum prompta* Pal. Med. pr. *prompta manus* Exc. Voss. *tum durius* Benon. Pat. Tholos. tres Ambr. Moret. sec. Exc. Gevart.—266 *Consultum* Reg. a. m. sec. Tholos. *Consultus* Petav. sec. *Consulimus* Vat. pr. Farn. Oisel. Leid. pr. *Consulimur* Vat. tert. Pric. Exc. Voss. *Consulitur* decem alii, Exc. Lucens. sec. item Var. LL. e marg. Parm.‡ *Consulimus* Vicet. Parm. *dum pœna* Pnt. *petet pro patet* Pal. Med. pr. *pœna pati* Jun. pr. *plena patet* legebat Heins. *supprime* Pric. *comprime* Exc. Voss.—267 *Ne tibi* Vat. pr. Med. sec. Bonon.

NOTE

vns cupiditatum tuarum, et servitutis jugo, bovis instar, opprimeris. Ceterum hos versus multi viri docti aureis literis censent inscribendos in institutione Principum.

Si ducere ira] Jure Theodosius ait vitandam esse iram, qua ipse inflammatus ita saevierat in Thessalonicenses. Vide in Ruf. II. 280. Seneca de ira : ‘ Si effectus ejus damnaque intueri velis, nulla pestis humano generi pluris stetit. Videbis cædes ac venena, et reorum mutuas sordes, et urbium clades, et totarum exitia gentium,’ &c.

261 *Interius*] In te ipso patieris duras leges, et senties ‘ legem in

membris tuis repugnantem legi mentis tuæ.’ S. Paulus.

262 *Proclivior usus*] Habitus seu consuetudo præceps ruit in pejora magis ac magis. S. Augustinus : ‘ E voluntate perversa facta est libido, et dum servitur libidini, facta est consuetudo, et dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas.’

263 *Licentia*] Licentia et impunitas, pessima sunt vitiorum iucentiva. Cicero : ‘ Impunitatis spes maxima est illecebra peccandi.’

266 *Pœna patet*] Difficilius prospicitur iræ retinendæ, cum ostenditur facilis vindicta, et occasio pœnæ sumendæ.

Occurrat: mentemque domet respectus honesti.

Hoc te præterea crebro sermone monebo,

Ut te totius medio telluris in ore

270

Vivere cognoscas, cunctis tua gentibus esse

Facta palam; nec posse dari regalibus usquam

Secretum vitiiis: nam lux altissima fati

Occultum nihil esse sinit, latebrasque per omnes

Intrat, et abstrusos explorat fama recessus.

275

Sis pius inprimis: nam cum vincamur in omni

tatis superet animum tuum. Insuper hoc admonebo te verbis frequentibus, ut scias te vivere in ipso conspectu totius Orbis, et tuas actiones esse coram omnibus populis, neque ullum arcanum locum posse quæri peccatis Regum. Etenim splendor celsissimus fati regalis nihil permittit manere absconditum, et penetrat per cuncta latibula; et fama perscrutatur angulos occultiores. Esto pius et clemens ante omnia: etenim

Lov. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *quod liceat* Rott.—268 *Occurret* Lov. dein *domat* Reg. Jun. pr. item Oxon.—269 *Hæc* Med. quart. Mazar. *manebo* Thuan. *docebo* Ambr. pr. m. pr.—270 *Ut tu te totius* Vat. quart. m. pr. *ore* Oxon. pr. Ambr. sec. Reg. m. pr. inc. Heins. Petav. sec. Exc. Lucens. sec. *orbe* decem al. et ita edidit Gesn. *ore vel orbe* Leid. pr.—272 *Fata* Oxon. pr. Med. tert. *usquam* Med. tert. *unquam* Jun. Var. LL. ed. Antv. et al.—273 *lux altissima fati* Gronov. in Exc. Schotti ascripserat locum Dion. Lib. III. p. 559.—274 *nil* quatuordecim Codd. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. Lovan. Leid. edd. Vicet. Ald. Colin.—275 *abstrusos* Med. tert. J.ivin. Exc. Lucens. sec. *obtrusos* Vat. tert. Farn. Oxon. pr. *abstractos* Jun. pr. *obstrusos* Oxon. edd. Vicet. Parm. Ald. Isingr. Colin. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. *obstrusos* vel *abstractos* Oxon. sec. *obscurus* marg. Isingr. ex cod. Barth. *implorat* decem Codd. et Exc. Schotti cum Glossa S. *explorat*. *explorat* decem alii et Exc. Lucens. sec.—276 *Sis* Leid. et edd. Vicet. Ald. Isingr. Colin. Gryph.

NOTÆ

267 *Quid liceat*] Plinius: 'Leges Principi nemo scripsit: non tamen ei licet, quod libet, ac minimum decet licere, cui nimium licet.' Alexander in Plutarcho: πάντων εὐόμενος δεῖν περιεῖναι, τοῦ δικαίου δὲ ἡπτάσθαι: Putans omnia sibi circumoccupari quidem, sed justitiæ submitti se oportere.

268 *Respectus honesti*] Contemplatio et reverentia honestatis.

Honesti] 'Et incoctum generoso pectus honesto.' Persius.

269 *Crebro sermone*] Repetita sæpius admonitione inculcabo, ne id ex animo excidat. O digna magno Principe monita!

272 *Facta palam*] Facta Regum

sunt in oculis omnium gentium. Etsi e Seneca: 'Magna pars peccatorum tollitur, si peccatoris testis assistat:' quo sensu esse illi debent, qui factorum suorum πολλοὺς μάρτυρας ἔχουσι, multos habent testes. Pindarus.

273 *Secretum*] Euripides (Iph. T. 670.) τὰ γὰρ τῶν βασιλείων παθήματα ἴσασι πάντες: Regum vitia omnes cognoscunt.

Lux] Altissimus splendor eorum fati, hoc est, majestatis, quæ ipsi fato contigit.

275 *Abstrusos explorat fama recessus*] Et quid fugere queat monstrum illud, cui quot plumæ, tot oculi, tot linguæ, tot ora, tot aures?

Munere, sola Deos æquat clementia nobis.
 Neu dubie suspectus agas: neu falsus amicis,
 Rumorumve avidus. Qui talia curat, inanes
 Horrebit strepitus, nulla non anxius hora.
 Non sic excubiæ, non circumstantia pila,
 Quam tutatur amor: non extorquebis amari.
 Hoc alterna fides, hoc simplex gratia donat.
 Nonne vides, operum quo se pulcherrimus ille

280

cum superemur a Diis in omni virtute, una clementia nos assimilat Diis. Neve quid facias animo dubio et suspicaci: neve sis simulator amicitia, aut cupidus rumusculorum. Qui sequitur ista, timebit vana murmura, inquietus momentis omnibus. Non ita custodia, non ita arma cingentia defendunt Principem, quam amor subditorum. Non coges alios ad amorem tui. Hunc fidelitas mutua parit, hunc sincerus candor. An non aspicias, qua concordia mundus ille ornatissimus

Sic Farn. et inc. Heins. in fatis Pric. Exc. Voss. imprimis Heins. Gesn. et ed. Bipont.—278 Nec dubie Pal. Med. pr. Ne Jun. pr. Leid. sec. inc. Heins. ne falsus Pric. Lov. Jun. Leid. Voss. amicus Pat.—279 Rumorisve Vat. pr. currit ed. Vicet.—281 Nec sic Vat. sec. Pal. Med. pr. et quart. non circumstantia sedecim scripti, Var. LL. e marg. Parm. nec duo Vat. Pal. Farn. pila vel tela Reg.—282 tutetur Put. extorquebit Med. quart.—283 Hæc alterna Vat. pr. aterna conjiciebat Heins. supplex Moret. sec. gloria Med. sec.—284 quo se Thuan. Petav. tert. Med. quart. et sic legebat Heins. qui se Vat. pr. Farn. Lov. Jun. pr. Oxon. pr. quod se alii magno numero, Exc. Gevart. Lucens. sec. Voss. Ms. Pulm. Var. LL. e marg. Parm. et Sched. Gud. quod non Tholos. pulcherrimus ille Med. quart. Put. Moret. pr. iste Pat. ipse decem alii.—

NOTE

276 *Pius*] Gregorius Thaumaturgus: *εὐσέβειαν μητέρα φασι τῶν ἀρετῶν ὀρθῶς λέγοντες: Pietatem matrem dicunt virtutum, qui recte dicunt.*

277 *Clementia*] ‘Pietate et Justitia Principes Dii fiunt.’ Seneca pro persona Augusti. ‘Animum vincere, iracundiam colibere, &c. Hæc qui faciat, non ego cum summis viris comparo, sed simillimum Deo judico.’ Cicero.

278 *Dubie suspectus*] Ne iadulgeas suspicionibus dubiis; ne credas calumniis, &c. Ipsam maledicentiam sprevere Cæsar, Augustus, et alii magni Principes.

Falsus amicis] Ne simules te amare, ne decipias amicos.

280 *Anxius*] ‘Dii Deæque! quam

male est extra legem viventibus! quod semel meruerunt semper expectant.’ Petronius.

282 *Amor*] ‘Amor subditorum, murus alienus.’ Id sapius usurpabat Ludovici XII. populi pater.

283 *Alterna fides*] Amor mutuus et fidelitas reciproca. ‘Ego tibi monstrabo amatorium, sine medicamento, sine herba, sine ullius veneticæ carmine. Si vis amari, ama.’ Seneca.

Simplex gratia] Simplicitas et candor, quæ conciliant amorem et gratiam omnium.

284 *Nonne vides*] An non vides quomodo mundus ille pulcherrimus partes omnes suas contineat, velut quodam amoris et concordia vinculo inter se conjunctas?

Mundus amore ligat, nec vi connexa per ævum 285
 Conspirant elementa sibi? quod limite Phœbus
 Contentus medio, contentus littore pontus?
 Et qui perpetuo terras ambitque velitque,
 Nec premat incumbens, oneri nec cesserit aër?
 Qui terret, plus ipse timet. Sors ista tyrannis 290
 Convenit. Invideant claris, fortesque trucidant:
 Muniti vivant gladiis, septique venenis:

operibus vinciat sese, et elementa consentiant secum, non per tempus colligata inter se impetu aliquo? an non aspicias, quod Sol contentus via media sit, quod mare contentum sit littoribus; et aër qui cingit et sustentat semper terras, neque opprimat subsidens, neque opprimatur pondere? Ille qui terreat alios, ipse magis metuit: ea propria est Tyrannorum conditio, ut invidiant viris illustribus, occidantque generosos; vivant freti ensibus, et cincti venenis, incolant turres dubias, et timidi

//////////

285 *ligat* duo Vat. Pal. Rott. edd. Vicet. Parm. Junt. Isingr. Pulm. Ald. Colin. Gryph. *liget* viginti duo Codd. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. Scalig. Heins. et Gesn. *nec non connexa* Pat. *connexa* quatuor Vat. Farn. Jun. pr. Ambr. sec. inc. Heins. *connexa* Pal.—286 *Aspirent* Thuan. *Conspirent* octodecim alii, Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. et ita Heins. et Gesn. *qui limite* Vat. pr. Farn. Lov. *quod* Isingr. *quo* Jun. pr. *quod* viginti Codd. Exc. Gev. Lucens. sec. Sched. Gud. et Var. LL. e marg. Parm.—287 *Contemptus* Med. tert. *portus* inc. Heins. *pontos* Vat. quart. *pontus* vel *portus* Vat. tert.—288 *perpetuus* Moret. sec.—289 *nec premat incumbens.* cum τελέει στήγμῃ Petav. tert. *omen* pro *oneri* Tholos. *hominum* Vat. quart. et quint. *ne cesserit* Mazar. —290 *ipse* Exc. Læti. *iste* ed. Vicet. *tunc* Pal. Med. pr. *sors ipsa* Med. quart.—292 *vivant gladiis* duo Vat. Petav. pr. et sec. m. pr. *septique venenis* Petav. pr. *fretique* Vat. tert. Med. sec. m. pr. Petav. sec. *fretique* vel *septique* Flo-

NOTE

Mundus pulcherrimus] Ornatisissimus pulcherrimis operibus, unde a Græcis, κόσμος dicitur, id est, ornatus.

285 *Nec vi*] Elementa inter se conjuncta sunt, sed naturali quodam amoris nexu, non vi, non impetu.

286 *Phœbus*] Quod Sol sese continet in Zodiaco seu in mediis limitibus Cæli, ut luceat prositque omnibus.

287 *Pontus*] Quod mare contineatur littoribus, ceu terminis, quos constituit divina providentia, quos præterire non poterit.

288 *Ambitque*] Multorum ea est opinio, ut existiment aëris molem non tantum superimpositam esse terris,

easque undequaque cingere, sed et eas ita sustentare, ut terra in medio aëre velut librata remaneat. Ovidius: ‘Nec circumfuso pendebat in aëre tellus, Ponderibus librata suis.’

289 *Onci nec cesserit*] Aër non cedat, non opprimatur pondere orbium cælestium.

290 *Qui terret*] Sallustius: ‘Fieri non potest quenquam a multis metui, quin ad eum e multis formido recidat.’

292 *Septique venenis*] Quod septimentum! Tyranni se defendunt munitque gladiis, at sunt septi venenis. Hoc est, si qua vis ingruat, parata habent venena, quibus se pœnis

Ancipites habeant arces, trepidique minentur :
 Tu civem patremque geras. Tu consule cunctis,
 Non tibi : nec tua te moveant, sed publica vota. 295
 In commune jubes si quid, censesve tenendum,
 Primus jussa subi : tunc observantior æqui
 Fit populus, nec ferre negat, cum viderit ipsum
 Auctorem parere sibi. Componitur orbis
 Regis ad exemplum : nec sic inflectere sensus 300

minitentur. Tu vero agas civem et parentem. Tu proinde omnibus, non tibi. Non desideria tua tangant te, sed desideria populi. Si aliquid imperas pro Rep. aut aliquid judicas observandum, tu prior exequere imperia tua. Tunc populus est religiosior custos justitiæ, neque recusat obtemperare, cum animalverterit ipsum legislatorem obedire suis legibus. Mundus regitur ad imitationem Principis; neque

rent. *fullique vel septique* Moret. pr.—293 *Ancipites arces* probat Heinsius, ut lib. 1. in pr. Cons. Stilich. 142. ‘Ancipites rerum ruituro culmine lapsus;’ qui etiam *Præcipites* conjecerat: ut Ovid. Met. 1. 97. ‘Nondum præcipites cingebant oppida fossæ.’ *artes* Med. sec. Jun. pr. m. sec. ed. Vicet. et Var. LL. e marg. Parm. *arces* Exc. Lucens. sec. *ares* Moret. sec. Ambr. pr. m. pr.—294 *geras* Put. *feras* Pric. et Exc. Voss.—295 *Non tibi* viginti duo scripti, Exc. Lucens. sec. Ald. et Var. LL. e marg. Parm. *Nec tibi* Reg. *mox non tua* te Pric. Med. quart. Florent. Put. Mazar. *ne tua* Med. tert. *publica fata* Put. *facta* Pric. *nota* pro *tota* Var. LL. ed. Antv.—296 *In commune jubes* Exc. Schott. ubi Gronovius ascripserat, vid. Dio lib. LII. p. 559. Justin. III. 2. *censes si quidque* Med. tert. *si quid censesque* Vat. tert. Farn. Rott. Oisel. *censesse* Reg. duo Med. Petav. pr. ambo Moret. Leid. pr. duo Oxon. *tuentium* Ambr. tert. Exc. Gevart. unde Heins. conj. *censesse jubendum*.—297 *Jussa subi primus* Put. *sibi* Vat. tert. *subi* vel *sequi* Reg. *sic observantior* Pat. Var. LL. ed. Antv. *cum servantior* Med. quart. unde Heins. legit *conservantior*.—298 *negat* duo Vat. vet. Gyr. Med. tert. Reg. Thuan. Bonon. Pat. Ambr. et Petav. pr. Exc. Lucens. sec. Sched. Gud. *vetat* quatuordecim alii. *vetat* vel *negat* Lov. Oxon. sec.—299 *Auctorem* Exc. Lucens. pr. *Actorem* Vat. tert. Pal. Med. pr. Petav. sec. Leid. Vicet. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *cum punitur* Thuan. Petav. sec.—300 *nec tantum* Vat. sec. *tantum neclere* Pal. *tantum flectere*

NOTE

eripiant. Sic enses paratos habent in hostes, venena in semetipsos.

293 *Ancipites*] Id est, arces ancipites, præruptas, altas, in quas descendere quis non facile queat, nisi in periculum haud dubium se adducere velit. Ovidius: ‘Ab ancipiti delapsus acumine montis:’ id est, excelso, prærupto.

294 *Tu civem*] Tu te geras, ut ci-

vem, ut patrem. Xenophon: Ἄρχων ἀγαθὸς οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ: *Bonus princeps non differt a bono patre.* Contra sentiebat Cæsar, de quo Lucanus: ‘Concessa pudet ire via, civemque fateri.’

Consule cunctis] Imperator enim eligitur, non ut sibi, sed ut ceteris provideat, iisque pacem pariat et tranquillitatem.

Humanos edicta valent, ut vita regentis.
 Mobile mutatur semper cum principe vulgus.
 His tamen effectis, neu fastidire minores,
 Neu pete præscriptos homini transcendere fines :
 Inquinat egregios adjuncta superbia mores. 305
 Non tibi tradidimus dociles servire Sabæos ;
 Armeniæ dominum non te præfecimus oræ ;
 Non damus Assyriam, tenuit quam foemina, gentem.
 Romani, qui cuncta diu rexere, regendi :
 Qui nec Tarquini fastus, nec jura tulere 310
 Cæsaris. Annales veterum delicta loquuntur.

edicta sic possunt regere animos hominum, ut vita regentis regit eos. Populus mutabilis perpetuo mutatur cum Rege. Nihilominus his perfectis rebus, ne velis contemnere inferiores, neve velis transgredi terminos præfixos homini. Arrogantia admixta dedecorat indolem eximiam. Non dedimus tibi Sabæos assuetos obedire ; non constituimus te Regem regionis Armeniæ ; non tradimus tibi populum Assyrium, quem femina rexit : gubernandi sunt tibi Romani, qui gubernaverunt omnia diu : qui nec passi sunt superbiam Tarquini, neque passi sunt leges Cæsaris. Historiæ referunt peccata antiquorum. Dedecus remanebit. Ecquis non in ater-

//////////

Med. pr. non pro nec Thuan.—301 ut vita Petav. pr. Moret. sec. quam vita duo Vat. Pal. Farn. Rott. Oisel. Jun. pr. duo Oxon. duo Leid. Jura Leid. pr. Med. quart. vita vel jura Vat. tert. dicta ed. Vicet. vita regentis Exc. Læti et Lucens. sec. ut vita regentis vel quam jura tenentis Vat. pr. jura Jun. —303 neu duo Vat. Moret. sec. item Oxon. Exc. Lucens. sec. non inc. Heins. Moret. pr. Tholos. Ambr. sec. nec tres Vat. Pal. Farn. Rott. duo Ambr. Exc. Gevart. Voss. ne Pric. Leid. pr.—304 Nec duo Vat. Pal. Farn. duo Med. Leid. sec. Put. Mazar. Nec te ed. Parm. Ne pete Thuan. Pric. hominis Pat. hominum Pal. conscendere Vat. tert. transcurrere Pric. mores vel fines Put.—305 Inquinat Pric. admota Florent. adjuncta inc. Heins.—306 Non te Oxon. duo et Leid. duo. Nec tibi Vat. quint. Thuan. Hunc tibi Mazar. dociles servare Moret. sec. dein—307 nec te præfecimus quatuor Vat. Pal. Farn. te non Put. non te reliqui omnes fere, Exc. Lucens. sec. Lov. Ald.—308 sic Med. quart. Put. Mazar. duo Moret. Nec damus quatuor Vat. Pal. Farn. Rott. Oisel.—310 non Florent. tenere pro tulere duo Vat.—311 edicta Pal. loquen-

NOTÆ

301 *Ut vita*] Pacatus: 'Blandissime jubetur exemplo.' Ceterum magni Duces si quid egregium a militibus perfici volebant, primi manum operi admovebant. Sic Germanicus apud Tacitum primus cespitem posuit in tumulo Varianis exstruendo.

305 *Superbia*] Ea enim est ruina virtutum omnium, et qui altius se tollit, citius ruit graviore casu. Superbia dicitur, quasi ὑπερ βίαν, supra

vim, quod vim omnem et violentiam superet. Et gravior est servitute contemptus.

306 *Sabæos*] Populos Arabiæ, thure divites.

308 *Assyrium*] Assyria regio est Asiæ, quam Semiramis foemina rexit.

310 *Tarquini*] Superbi, quem cum filiis ejecerunt Romani.

311 *Cæsaris*] Julii Cæsaris, quem occiderunt in ipso Senatu.

Hærebunt macula. Quis non per sæcula damnet
 Cæsareæ portenta domus? quem dira Neronis
 Funera, quem rupes Caprearum tetra latebit,
 Incesto possessa seni? victura feretur 315
 Gloria Trajani; non tam quod Tigride victo
 Nostra triumphati fuerint provincia Parthi,

*num condemnet monstra familie Cæsareæ? Equis non cognoscat ædes crudeles
 Neronis? equis non cognoscat saxa probrosa Caprearum occupata a sene impuris-
 simo? Laus Trajani mansura celebrabitur, non tam, quia domito Tigride, Parthi*

//////////

tur Vat. quint. Pal. inc. Heins. Pat. Petav. pr. Ambr. sec. Leid. loquuntur septem alii.—312 *Hærebunt* Med. tert. Oxon. Jun. Leid. pr. m. sec. *Hærebunt* vel *Horrebunt* Reg. Oxon. pr. mox *damnet* Vat. sec. Med. pr. Moret. sec. Jun. pr. Oxon. sec. et Ald. *damnat* octo alii.—313 *portenta manus* Med. tert. quem Exc. Læti. *quam* Vicet.—314 *munera* conj. Heins. *Camparum* Oxon. sec. *tecta* Vat. pr. Farn. Med. sec. m. pr. *latebant* vel *latebunt* Farn. *latebræ* Var. LL. ed. Antv.—315 deest hic versus in quatuor Vat. tribus Med. item Florent. Put. Reg. Thuan. Mazar. Voss. Jun. pr. duobus Petav. totidem Leid. et Oxon. nec non Bonon. Tholos. Pat. Moret. sec. Lov. et duob. Ambr. sed in Petav. pr. et Tholos. manu recentiore margini ascriptus erat.—316 *non tam quod T.* r. Pal. Farn. Pric. Oisel. Exc. Lucens. pr. *tam qui* ed. Parm. Vicet. et Colin. *tandem* Vat. tert. *tanquam* Rott. Jun. pr. *pro Tigride* inc. Heins. *nec qui cum* Var. LL. e marg. Parm. *numquam* Var. LL. ed. Antv. *victor* Jun. pr.—317 *fierent provincia* tres Vat. Pal. *fuerat* Vat. tert. Exc. Læti, Ald. Isingr. *fuerant* Rott. *fuerit* Vat. quint. Med. quart. Pat. Mazar. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *fuerint* quatuordecim alii, Exc.

NOTÆ

Annales] Historiæ loquuntur delicta veterum Imperatorum; quibus, cum Imperium male rexerint, sempiterna inuretur infamiæ macula. In hoc differunt Annales et Historiæ, quod Annales referant res gestas plurimum annorum, servato anni ordine: Historiæ vero referant res sine hac distinctione.

312 *Hærebunt*] Maculæ turpitudinis æternæ, ob male gestum Imperium, pravis Imperatoribus hærebunt.

313 *Cæsareæ*] Monstra domus Cæsareæ; quæ insignis fuit variis fœdisque criminibus, non solum ob Tiberium, Caligulam, Neronem, sed et ob fœminas, quales fuere infames Julia, filia, neptisque Augusti Cæsaris.

Dira funera] Parricidia infinita pa-

trata a crudelissimo Nerone.

314 *Caprearum*] Capreæ, parva insula ad oras Campaniæ in Italia, ubi Tiberius senex sese omni turpitudinum generi totum permisit; unde dicitur incestus senex, quia nulla libido est, nulla impudicitia, qua non se polluerit spurcissimum illud portentum.

316 *Trajani*] Principis optimi atque fortissimi; cujus hic præsertim mentio facta est, quod nonnulli dicerent ex ejus familia Theodosium originem duxisse.

Tigride] Tigris, vulgo, *Tigil*, et Euphrates, vulgo, *Frat*, sunt fluvii, qui alluunt Armeniam, Mesopotamiam, quæ hic denotantur; ut familiare est poëtis, per fluvios designare provincias.

Alta quod invectus fractis Capitolia Dacis ;
 Quam patriæ quod mitis erat. Ne desine tales,
 Nate, sequi. Si bella tonant, prius agmina duris 320
 Exerce studiis ; et sævo præstrue Marti.
 Non brumæ requies, non hybernacula segnes
 Enervent torpore manus. Ponenda salubri
 Castra loco : præbenda vigil custodia vallo.
 Disce, ubi denseri cuneos, ubi cornua tendi 325
 Æquius, aut iterum flecti ; quæ montibus aptæ,
 Quæ campis acies, quæ fraudi commoda vallis :

ericti fuerint ditionis nostræ ; non tam quia vectus in Capitolium excelsum, Dacis subactis ; quam quia benignus erat in patriam. O fili, ne cessa imitari tales Principes. Si bella imminet, assuefac prius catervas disciplinæ severæ, atque præpara eas militiæ asperæ. Non otium hyemis, non hyberna emolliant luxu manus inertes : castra collocanda sunt in situ salutari : excubiæ vigiliū deponendæ sunt in munitionibus. Edisce, ubi melius sit conglobari cuneos, ubi melius cornua explicari, vel rursus sinuari : qui exercitus sicut idonei in montibus, qui in planitie, quæ valles aptæ strategemati, quod iter sit arduum ? Si hostis confi-

Lucens. pr. Sched. Gud. et ed. Vicet.—318 *invitus* Med. tert. *inventus* Var. LL. ed. Antv. *fractus* Bonon. *fractis* maxima Codd. pars, Exc. Gevart. Lucens. pr. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. ed. Parm. et Vicet. in Mss. Heins. invenit *fractum*.—319 *nec desine* tres Vat. *ne desine* quatuordecim alii, Exc. Gevart. et Lucens. sec.—320 *tonant* Vat. pr. et quint. Pal. Farn. Pric. Med. pr. Thuan. Mazar. Ald. et ed. Vicet. *jurant* Jun. pr. *sonant* Leid. sec. *canant* plurimi Codd. Exc. Lucens. sec. Sched. Gud. et Var. LL. ed. Antv. *canant* vel *tonant* Vat. quart. Petav. pr. *canunt* Helmst. Jun. *post agmina* Petav. tert. *diris* Med. sec. *diris* Oisel.—321 *aut sævo* Med. tert. *perstrue* Vat. pr. Farn.—324 *jugis custodia* Ambr. tert. *rigil* vel *jugis* Reg. et. Lov. *gravis* vel *rigil* Oxon. sec. *Concordia* inc. Heins. *belli pro vallo* Jun. pr.—325 *denseri cuneos* Livin. et Exc. Lucens. sec. et sic legit Heins. qui lectorem remittit ad notas in Ovid. iii. Fast. *densari* Pat. Put. Gesn. *diversus cuneus* Jun. pr. *densus erit cuneus* triginta alii, Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. et e marg. Parm.—327 *In campis* Jun. pr. *quæ fraudi* sedecim Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. et Ald. *accommoda* Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. Parm. Isingr. Gryph. Colin. Raphel. *commoda* reliqui omnes, Exc.

NOTE

318 *Dacis*] Hi populi erant Danubio finitimi, quos vicit Trajanus.

321 *Exerce*] Disciplina militaris e Valerio Maximo : ' Præcipuum decus et stabilimentum Romani Imperii.'

322 *Non brumæ*] Milites ne quidem per hyemem et hyberna a labore cessent ; ne emolliantur et enerventur otio, sicque in luxum et torporem in-

cidant.

325 *Cuneos*] Cunei sunt catervæ militum, in cunei formam conglobatæ.

Cornua] Sunt catervæ militum, instar cornu flexæ atque sinuata, ut hostem facilius circumveniant.

327 *Vallis*] Virgilius : ' Est curvo anfractu vallis accommoda fraudi.'

Quæ via difficilis. Fidit si mœnibus hostis,
 Tum tibi murali libretur machina pulsu,
 Saxa rota: præceps aries, protectaque portas 330
 Testudo feriat: ruat emersura juventus
 Effossi per operta soli. Si longa moretur
 Obsidio; tum vota cave secuta remittas,

dit muris, tunc tibi machina vibrabitur tormento murali; contorque rupes: aries impetuosus, et testudo operta concutiat portas. Juvenes intentes erumpant per cuniculos terræ ægestæ. Si obsidium longius te retardet; vide tunc, ne tutus

Gevar. Var. LL. ed. Antv. item e marg. Parm.—328 *Qua via* Vat. pr. Farn. Put. Mazar. Pat. Ambr. sec. Petav. tert. *Et qua* vel *Qua via* Lov. *si fidit* Pal. Me1. pr. *fidit* Med. sec. *fidis* ed. Vicet.—329 *Tum mihi* Med. sec. Jun. pr. Oxon. sec. *Tunc tibi* Vat. pr. Farn. Pric. Thuan. Moret. pr. *Tunc tua* Moret. sec. *murali libretur* duo Vat. *libretur murali* Oisel. Petav. pr. *Tum tibi muralis librato machina pulsu Saxa rotet* Gesn.—330 *Saxa rota* octodecim libri scripti. *rotat* Reg. Var. LL. ed. Antv. *rotet* Pal. tres Med. et quatuor Vat. *protectaque* Petav. tert. inc. Heins. *protectaque* viginti Codd. Exc. Gevar. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. et Ald. *protectoque* Vat. tert. Rott. Med. sec. Jun. pr. ed. Parm. et Vicet. *protectaque* Var. LL. ed. Antv. *projectaque* Bonon. *protectaque* vel *projectaque* Reg. *portentaque* vel *protectaque* Florent. nude *protectaque* legit Heinsius, qui ascripserat seqq. *protectaque* l. *protectaque*. apud Martial. Spectac. Ep. II. similiter peccatum: ‘Splendida jam tecto cessent venabula ferro.’ lege *tento*. etsi non ignorem Scaligerum et Scriverium pro vulgata stare, quod venatores domum reversi fasciis involvant venabula.—331 *feriet* Pal. *resevet* Tholos. *noxi ruit* Rott. *emensura* Vicet.—332 *effusi* Rott. *aperta soli* Vat. pr. Farn. *opaca* Var. LL. ed. Antv.—333 *tunc*

NOTE

329 *Murali pulsu*] ‘Tormento murali,’ Virgilius, seu impulsu, qui muros subruat, atque evertat.

330 *Aries*] Est machina bellica, e ligno ferroque compacta, tam portentosæ magnitudinis, ut aliquando sex hominum millia eam impellerent. Dicitur Aries, quod arietis instar, fronte feriat et labefacet. Alii legunt, *saxa ferat præceps aries*. In ultima obsidione Constantinopolis Machemetes Othomanus vix trahebat monstrum æreum cum 150 bobus.

331 *Testudo*] Est quoque machina bellica, tabulatis, et crudo corio, ne comburatur, contexta; trabem ingentem funibus suspensam habens, quæ si unco tantum ferreo muniretur, ad avellenda saxa, *falx* dicebatur; si un-

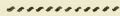
co bifureo ad impetendos muros, dicebatur *Aries*; quod feriret, moxque retrocedens, Arietis instar, ad feriendum majore impetu concitaretur. Appellatur *testudo*, quod cen viva testudo, modo caput exerat, modo abscondat.

332 *Effossi*] Juventus erumpat per effossos cuniculos, qui sic dicti sunt ab animali cuniculo, qui egerendo humum, et sibi specus fodiendo, videtur docuisse hominem effodere cuniculos, ut hostium munitionibus improvisus adsit ad urbium eversionem. Martialis: ‘Gaudet in effossis habitare cuniculus antris, Monstravit tacitas hostibus ille vias.’

333 *Vota secuta*] Cave, ne per ignavam securitatem, tua vincendi

Inclusumve putes. Multis damnosa fuere
 Gaudia: dispersi pereunt, sommove soluti. 335
 Sæpius incautæ nocuit victoria turbæ.
 Neu tibi regificis tentoria larga redundant
 Deliciis, neve imbelles ad signa maniplos
 Luxuries armata trahat: neu flantibus Austris
 Neu pluviis cedas; neu defensura calorem 340
 Aurea submoveant rapidos umbracula Soles.
 Inventis utere cibus: solabere partes

*minuas desideria vincendi; et credas conclusionem hostem. Lætitiâ fuit pernicio-
 sa multis Principibus. Milites dissipati, et oppressi vino occiduntur. Victoria fre-
 quentius incommodavit exercitibus imprudentibus. Neve tabernacula tua copiosa
 impleantur tibi illecebris regalibus, neve luxus armatus ducat caterras inertes ad
 bella: neve remittas te Notis fœrentibus, neve imbribus: neve vela aurata æstum
 repulsura arceant calores ferentissimos Solis. Fruere alimentis repertis: levabis*

Ambr. Jun. pr. ambo Moret.—334 *Inclusive* Med. tert. *Inclusumque* Vat. sec. Parm. Med. pr. ed. Vicet. *Inclusumne* Vat. quart. et quint. *pulus* Oxon. pr.—335 *somno pereuntque* Moret. pr. *somnoque* Med. tert. ed. Vicet. *somnoque* vel *sommove* Oxon. sec. *somno* reliqui magno numero, Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. et Ald.—337 *Nec tibi* Jun. pr. Var. LL. ed. Antv. *larga* Exc. Læti et Lucens. sec. *longa* Vat. pr. ed. Vicet. *redundant* Jun. pr.—338 *neve* Exc. Læti, et Var. LL. e marg. Parm. *non* Moret. pr. ed. Parm. et Vicet. *magistros* Med. tert. *ministros* decem alii. *maniplos* Moret. pr. inc. Heins. qui ascripserat. vid. de B. Gild. vs. 416.—339 *trahit* Jun. pr. *ne* inc. Heins. *ne* Moret. sec. Lov. *flantibus Austris* Lov. *flantibus* Austri Pal. Med. pr. Exc. Lucens. pr.—340 *Ne pluviisne* Lov. Moret. sec. Jun. pr. Leid. sec. *Nec pl. c. nec* decem Codd. Var. LL. ed. Antv. ed. Parm. *ne* septem alii, Exc. Gevart. et ed. Vicet.—341 *rabidos* Vat. quint. Med. sec. Thuan.—342 *utere* plurimi Codd. Exc. Lucens. sec. et Vicet. in Thuan.

NOTÆ

cupiditas, vigorque obsidentium re-
 langueat: cave ne ita putes inclusum
 hostem, ut non possit erumpere.
 Nam per istam stultam securitatem,
 quæ initium est calamitatis, milites
 dispersi vagantur, lætitiæ vinoque
 indulgent, sicque facile mactantur.
 Nullus enim facilius opprimitur,
 quam qui nihil timet.

336 *Incautæ*] Sæpe nimia exul-
 tatio, aut nimia fiducia de victoria
 referenda nocuit turbæ militum im-
 prudenti; quibus, quo magis victo-
 ria certa speratur, eo certior clades
 imminet: qui quo magis de victoria

non dubitant, eo facilius vincuntur.

339 *Luxuries armata*] Nimius ap-
 paratus aulicus, quales sunt Pistores,
 Coqui, Pincernæ, mensarum asseclæ,
 qui non sunt milites, sed potius luxus
 armatus, quo castra minime farcienda
 sunt.

*Neu flantibus Austris, neu pluviis ce-
 das*] Id est, ne cedas pluviis Austro-
 rum, qui nubili sunt, et pluviæ: ne
 cedas tempestatibus, quod argumen-
 tum est animi generosi.

341 *Umbracula*] Vela, tapetes auro
 texti.

342 *Inventis cibus*] Sic Julium Cæ-

Æquali sudore tuas. Si collis iniquus,
 Primus ini : sylvam si cædere provocat usus,
 Sumta ne pudeat quercum stravisse bipenni. 345
 Calcatur si pigra palus, tuas ante profundum
 Prætentet sonipes : fluvios tu protere cursu
 Hærentes glacie ; liquidos tu scinde natatu.
 Nunc eques in medias equitum te consere turmas :
 Nunc pedes assistas pediti : tum promptius ibunt 350
 Te socio : tum conspicuus gratusque feretur
 Sub te teste labor. Dicturum plura parentem

tuos milites labore simili. Si mons est arduus, prior ascende. Si qua belli utilitas postulat excindere sylvam, ne erubescas, capta securi, prosternere quercum. Si palus tarda transitur, equus tuus prius exploret profunditatem, tu proscinde currendo flumina astricta gelu, tu seca nando liquentia. Modo tu eques, o Honori, conjice te in densas catervas equitum ; modo tu pedes astes cum pedibus. Illi tunc progredientur alacrius, te comitante : tunc sub te præsentem, opus nobile et jucundum sustine-

glossa ascripta *i. c. uteris. nature* Leid. pr. Med. sec. Vat. tert. Rott. *partis* Vat. tert. item Petav. *paucis* Jun. pr. Med. sec. m. sec. *parthis* vel *paucis* Reg.—343 *tuos* Vat. tert. Oisel. Med. sec. Petav. tert. Exc. Lucens. pr. Oxon. sec.—344 *Primus uti* Vat. pr. m. pr. *provocat æstus* Florent. m. pr. Rott. Med. sec. Vat. tert.—345 *ne* plurimi Codd. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Vicet. *nec pudeat* Petav. tert. *quercus* Med. quart. *rupuisse* Ambr. pr. Exc. Schott.—347 *Pertentet* Vat. pr. Mazar. Farn. Exc. Lucens. pr. *Tentet equus sonipes* Pric. Exc. Voss. *primus pro fluvios* ed. Vicet. *tum* Med. sec. Put. inc. Heins. *curru tres* Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *cursu* Ambr. sec. m. pr. Exc. Læti et Schotti. Vat. duo. *cursu* vel *curru* Med. pr.—348 *Hærentes* sedecim scripti, Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. *Horrentes* Jun. pr. Med. sec. Mazar. *Hærentes* vel *Horrentes* Reg. *Horgentes* Vat. tert. Rott. unde *Torpeutes* conjiciebat Heins. *liquido* Oisel. Vat. tert. *liquidus* Vat. pr. *tum* inc. Heins. *succinde* Thuan. *volatu* Vat. tert. *meatu* vel *natatu* Lov.—349 *contere* Put.—350 *existas* Vat. quint. *equiti* Vat. pr. Farn. *assistas. pedites tum* Jun. pr. *tunc* duo Vat. Farn. Rott. Florent. duo Med. Put. Thuan. Petav. sec. *protinus* Pric. Med. tert. *promptius* Vat. tert. *protinus* vel *promptius* Med. sec.—351 *te conspicuus* Med. tert. *cum* Oxon. sec. *tunc* septem

NOTE

sarem circa victum adeo indifferen-
 tem fuisse aiunt, ut quondam ab
 hospite, condititium oleum pro viridi
 appositum, aspernantibus ceteris, so-
 lum etiam largius dicat appetisse
 Suetonius, ne hospitem negligentia,
 aut rusticitatis arguere videretur.

343 *Æquali*] Nunquam promptior
 ad arma miles, quam cum Imperator
 ‘opera inter talia primus Hortatur
 socios, paribusque accingitur armis.’

Virgilius.

345 *Ne pudeat*] Sic Cæsar apud
 Lucanum: ‘raptam primus vibrare
 bipennem Ausus, et æriam ferro
 pra cidere quercum.’

349 *Eques*] Imperator modo eques,
 modo pedes pugnet, et primus ag-
 grediatur pericula. Cæsar in peri-
 culis, equum suum primus dimitte-
 bat. Suetonius.

Voce subis: Equidem, faveant modo Numina cœptis,
 Hæc effecta dabo: nec me fratrique tibi que
 Dissimilem populi commissaque regna videbunt. 355
 Sed cur non potius, verbis quæ disseris, usu
 Experior? gelidas certe nunc tendis in Alpes.
 Duc tecum comitem: figant sine nostra tyrannum
 Spicula: pallescat nostro sine barbarus arcu.
 Italiane feram furiis prædonis acerbi 360
 Subjectam? patiar Romam servire clienti?
 Usque adeone puer? nec me polluta potestas,

bitur. Honorius respondet voce, patri Theodosio locuturo plura: Ego certe, modo Dii aspirant consiliis meis, hæc ostendam perfecta: et nationes et imperium traditum mihi non aspicient me degenerantem a te et fratre. At quare non magis re ipsa patefacio quæ tu dicis sermone tuo? Vadis quidem nunc in Alpes frigidus, duc me socium tuum. Permite, tela nostra confodiant Tyrannum: permittite, barbarus pertinescat arcum nostrum. An ego Honorius sinam Italiam subditam esse furori prædonis crudelis? An sinam Romam famulari clienti suo? An usque adeo sum puer? Neque majestas violata movebit me, neque justa

//////////

alii. *conspicuo* Jun. pr. *prospicius* inc. Heins. *perspicuus* Ambr. sec. *clarusque* Put. Pat. *feretur* Ambr. tert. Leid. sec. *geretur* Vicet. et plurimi Codd. Var. LL. e marg. Parm.—353 Hic versus manu recenti in margine ascriptus erat in Petav. pr. *subis* tredecim Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *subit* Jun. pr. Ambr. sec. Vat. tert. Rott. Oisel. *subis* vel *subit* Lov. *faveant equidem* Var. LL. ed. Antv.—354 *effuta* Jun. pr. *non me* Med. sec. Oxon. pr. *patrique* vel *tibi que* Oxon. sec.—355 *demissa que* Pric. *sacra videbunt* Ambr. pr. m.—356 *verbis potius* Pric. *dixeris* Med. sec. Ambros. sec. item Moret. *nec disseris* Var. LL. ed. Antv.—357 *Experiar* Oxon. pr. Leid. pr. *certe gelidas* Jun. pr. Crete inc. Heins. *nunc certe* Pric. *mittendus* pro *nunc tendis* Vat. pr. Farn. *ad Alpes* Med. quart. Moret. pr. Ald.—358 *comitem tecum* Pric. *fugiant* Jun. pr. *sine nostro* Vat. quint. *en nostra* Var. LL. ed. Antv. m. pr. et *hac nostra* m. sec. *tyranni* inc. Heins.—359 *ictu* pro *arcu* Ambr. pr. sched. Gud.—360 *Italiane* Oxon. pr. *furtis* Oisel. *furtis* vel *spoliis* Moret. pr. *iniqui* Pric. *iniqui* vel *acerbi* Oxon. sec. *acerbi* vel *acerbi* Oxon. pr. Reg.—361 *dicati* pro *clienti* Rott.—362 in Jun. pr. ab hoc versu

NOTÆ

352 *Teste*] Quis non miles sub oculis Imperatoris audacius provocet periculum?

358 *Duc tecum*] Sunt qui dicant Theodosium contra Eugenium, e Grammatico Tyrannum factum, proficiscentem, sibi comitem Honorium assumissem: qui Eugenius, ut supra diximus, Arbogaste Gallo confidebat.

360 *Prædonis*] Arbogastis, hominis Galli, qui Eugenium armabat in Italiam: de utroque supra.

361 *Clienti*] Eugenio militi et Grammatico, cui Romam servire dedecebat.

362 *Usque adæone puer*] Generosa pueri indignatio. Virgilius: 'Usque adæone mori miserum est?'

Nec pia cognati tanget vindicta cruoris ?
 Per strages equitare libet. Da protinus arma.
 Cur annos obicis ? pugnae cur arguor impar ? 365
 Æqualis mihi Pyrrhus erat, cum Pergama solus
 Verteret, et patri non degeneraret Achilli.
 Denique si Princeps castris hædere nequibo,
 Vel miles veniam. Delibat dulcia nati
 Oscula, miratusque refert : Laudanda petisti : 370
 Sed festinus amor. Veniet robustior ætas :
 Ne propera. Necdum decimas emensus aristas

ultio sanguinis affinium meorum ! jurat equitare per cædes : da mihi continuo tela : quare obicis mihi pueritiam ? quare reprehendor ut nondum apertus certaminis ? Pyrrhus erat æquævus mihi, cum solus destrueret arcem Trojæ, et non degeneraret Achilli patri suo. Demum si ego non potero adhaerescere castris tuis ut Princeps, saltem proficiscar ut miles. Theodosius dat blanda oscula filio Honorio, et admirans dicit : poposcisti, o fili, rem laudabilem ; ast amor tuus nimis properus : juventus fortior adveniet. Ne festina. Tu nondum permensus

reliqua desunt ad vs. 463.—363 *tangit* Oxon. Leid. Lovan. et plurimi Codd. *tanget* Ambr. sec. *tangat* conj. Heins.—364 *equitare licet* Vat. pr. Farn.—365 *Contra annos Tholos.*—367 *Sterneret* Oisel. *dedignaret* Lov. *degeneravit* Ambr. sec.—368 *castris princeps* Ambr. pr.—371 *festinus* Med. quart. *amor* Exc. Lucens. pr. *honor* ed. Vicet. *honor* Vat. pr. Farn. LL. e marg. Parm. *venit et* tredecim scripti, Exc. Schott. Var. LL. e marg. Parm. *venit modo fortior* Pric. Heins. conj. *venit en.*—372 *Neu propera* Oxon. sec. *Nec* Petav. tert.

NOTE

Potestas] Majestas Imperatorum violata a barbaris vilibusque hominibus, qui Imperatores trucidarunt.

363 *Cognati*] Valentiniani Imperatoris, qui avunculus erat Honorii, quia frater Gallæ ejus matris : quem Valentinianum occidit Arbogastes, ut Eugenium ad Imperatorium culmen eveheret, ipse pro hac Imperatoris umbra, mox, ut putabat, regnaturus. [Primas Barthii curas secuti diximus Gallam matrem fuisse Honorii, quod quidem a veritate abhorre postea comperimus : siquidem Flaccilla fuit mater Arcadii et Honorii : at Galla, Valentiniani II. soror, post Flaccillæ mortem a Theodosio Imperatore in matrimonium ducta, non mater fuit Honorii, sed

noverca. Novercæ tamen aliquando mitiore nomine matres appellantur. *Ex Addend.*]

366 *Æqualis Pyrrhus*] Cum hæc diceret Honorius, annum agebat decimum e Claudiano, at ex aliis decimum quartum.

370 *Laudanda*] Rem petisti laudabilem, o Honorie, cum me rogas, ut te ducam ad Alpes contra Eugenium et Arbogastem.

371 *Festinus*] Sed amor et rerum pulcherrimarum desiderium, quo flagras, prævenit annos et robur : nimis properas.

372 *Ne propera*] Ante tempus : *σπεῦδε βραδέως, festina lente*, aiebat Augustus Cæsar.

Aggrederis metuenda viris. Vestigia magnæ
 Indolis agnosco. Fertur Pellæus, Eoum
 Qui domuit Porum, cum prospera sæpe Philippi 375
 Audiret, lætos inter flevisse sodales,
 Nil sibi vincendum patris virtute relinqui.
 Hos video motus. Fas sit promittere patri:
 Tantus eris: nostro nec debes regna favori,
 Quæ tibi jam Natura dedit. Sic mollibus olim. 380
 Stridula ducturum pratis examina regem
 Nascentem venerantur apes, et publica mellis
 Jura petunt, traduntque favos. Sic pascua parvus
 Vindicat, et necdum firmatis cornibus audax

decem annos, suscipis res formidandas viris ipsis. Animadverto in te signa egregiæ naturæ. Pelleus Alexander, qui subegit Porum Eoum, cum audiret frequentius successus secundos patris Philippi, inter socios gaudentes dicitur lacrymatus esse, quod fortitudine patris nihil sibi linqueretur superandum. Cerno in te affectus similes. Liceat parenti polliceri sibi id de te. Tantus eris, quantum Alexander, neque debes nostræ felicitati imperium quod natura jam tribuit tibi: ita aliquando in pascuis teneris apes adorant Regem exorientem rectorum examina resonantia: ac poscunt ab eo communem mellis colligendi potestatem, et committunt ipsi favos: ita parvus taurus tribuit sibi prata, et nondum fretus cornibus

//////////

Leid. pr. *nondum* Put. *nedom* Med. sec.—375 *Porum* Exc. Læti. *Pyrrhum* ed. Vicet. *Porum* Ald. *populum* Vat. quint. *portum* Petav. tert. Var. LL. ed. Antv.—376 *iterum flevisse* Med. tert.—377 *patria virtute* legit Heins. *relinquit* Vat. tert.—378 *Hoc* Mazar. *fas est* Ambr. tert. Moret. pr. *fassi* legit Heins. *Sat sit* Ald. *permittere* Vat. pr.—379 *Tantus eas* Lov. m. pr. *regna foveri* Leid. pr. m. pr. Var. LL. ed. Antv. m. pr. *favori vel foveri* Reg. Oxon. pr.—380 *mollibus* Reg.—381 *Stridula* Med. quart. *victurum* Ambr. pr. *partis* Reg.—382 *Nascentem* inc. Heins. *Nascentes* Moret. pr. m. pr. *Pascentes* Vat. quint. *messis pro mellis* Vat. quint.—383 *traditque* Vat. quint. *tradique* conjiciebat Heins. *mox parvus* Var. LL. ed. Antv.—384 *Vindicat* Reg. Petav. sec. *Vendicat* duo Moret. Exc. Gevart. *nedom* Reg. *nondum* Ambr. pr. Exc.

NOTÆ

Aristas] Decem annos, qui designantur per æstates et aristas.

374 *Pellæus*] Alexander, qui in urbe Pella natus est: Pella est urbs Macedoniæ.

375 *Porum*] Alexander devicit Porum Eoum, id est, in India, quæ est in Oriente. "Eos, *Aurora*, inde 'Eφος, qui pertinet ad Orientem.

379 *Favori*] Non debes Imperium, o Honori, nostræ felicitati, sed

indoli tuæ præstantissimæ, quæ illa tibi dedisset, si et fortuna et meus favor abfuisset. Quasi Honorius divinitus natus sit ad imperandum.

381 *Stridula*] Examina apum stridentia, et bombos suos edentia.

382 *Apes*] Recte bonus Princeps, et divinitus natus ad imperandum, comparatur cum Rege apum: hujus enim imperium est prorsus admirabile.

Jam regit armentum vitulus. Sed prælia differ 385
 In juvenem, patiensque meum cum fratre tuere,
 Me bellante, locum. Vos impacatus Araxes,
 Vos celer Euphrates timeat: sit Nilus ubique
 Vester, et emissio quicquid Sol imbuit ortu.
 Si pateant Alpes, habeat si causa secundos 390
 Justior eventus, aderis, partesque receptas
 Suscipies: animosa tuas ut Gallia leges
 Audiatur, et nostros æquus modereris Hiberos.

valulis, jam gubernat armentum. At differ certamina in juventutem tuam, ac cernere libens cum fratre Arcadio partes meas, me pugnante. Vos Araxes indomitus formidet, vos Euphrates rapit, Nilus sit vester ubique, et quodcumque Sol spargit prima luce. Si Alpes aperiantur; si causa æquior nanciscatur exitum prosperiorem, tu advenies, et capesses imperium tibi traditum: ut Gallia ferox obediat legibus tuis, et benignus regas Hispanos nostros.

//////////

Voss. Tholos. Thuan. Med. tert.—385 *regit* Vat. quart. Exc. Lucens. pr. et sec. Thuan. Petav. pr. Tholos. Med. tert. Ambr. tert. Var. LL. e marg. Parm. *regit* ed. Vicet. *regat* Petav. sec. *redit* Var. LL. ed. Autv. m. pr. *differ* Ald. *differt* octo alii. *differ* vel *differt* Reg. Moret. pr. Petav. tert.—386 *In juvenem* Ambr. tert. Vat. quart. duo Med. Reg. Thuan. Petav. pr. Exc. Gevart. Sched. Gud. *In Venærem* vel *juvenem* Florent. Mazar. Moret. pr. Oxon. sec. Petav. tert. *In tempus* vel *In verem* Oxon. sec.—387 *Te bellante* duo Vat. Rott. Oisel. Lov. Bonou. Tholos. Ambr. pr. Petav. sec. *Me* Exc. Latii.—388 *sic Nilus* Lov. Pulman. *sit Nilus* Bonou. pro *ubique* Heins. conj. *utrimque* vel *Iberque*, ut et versu seq. 'et emerso quicquid Sol ambit ab ortu.' et ascripserat locum n. in Stillich. vs. 60.—392 *Suscipiens* Rott. Med. sec. Vat. tert. *Suscipias* Leid. pr. m. pr. *Suscipies* Var. LL. ed. Autv. *animosa* Vat. quint. *animosa* Leid. pr. m. sec. et *Gallia* Med. sec.—393 *vestros* Med. quart. *Hibernos* Var. LL.

NOTE

386 *Cum fratre tuere*] Cerne, expecta eum fratre locum, quem teneo pugnans in bellis: seu, *locum tuere*, id est, sustine fortiter personam, quam sustineo in bellis.

387 *Araxes*] Fluvius, qui alluit Parthos, qui nunquam bene domiti sunt, et ideo dicitur impacatus, pro populis ipsis impacatis.

388 *Euphrates*] Euphratis accolæ vos timeant: Euphrates alluit Syriam, Mesopotamiam, aliasque regiones.

Nilus] Vester sit ubique Nilus; id est, regiones omnes quas Nilus alluit

in Africa, vestræ ditioni subjiciantur.

389 *Imbuit*] Quicquid Sol Oriens prima luce spargit, atque calefacit.

390 *Si pateant Alpes*] Si Alpes, quas obsedere Eugenius et Arbogastes, mihi pateant, ita ut possim de illis hostibus reportare victoriam; sicque Dii faveant æquitati meæ causæ.

391 *Partesque receptas*] Imperium Occidentis suscipies.

392 *Animosa*] Ferox, indomita Gallia.

393 *Hiberos*] Hispanos nostros o quibus duxi originem.

Tunc ego securus fati, lætusque laborum
 Discedam, vobis utrumque regentibus axem. 395
 Interea Musis, animus dum mollior, instes:
 Et quæ mox imitere, legas; nec desinat unquam
 Tecum Graia loqui, tecum Romana vetustas.
 Antiquos evolve duces: assuesce futuræ
 Militiæ: Latium retro te confer in ævum. 400
 Libertas quæsitâ placet? mirabere Brutum.
 Perfidiam damnas? Meti satiabere pœnis.

Tunc ego non curans fatum, et gaudens operibus meis abibo, vobis gubernantibus orbem geninum. Interim studcas Musis, dum animus est tenerior, et legas facta quæ mox possis amulari: et antiquitas Græca non cesset colloqui tecum, nec cesset Romana. Perlege ductores priscos: assuesce bellis futuris. Repete superius sæcula Latia. An libertas parta jucunda est tibi? Admiraberis Brutum. An condemnas proditorem? Saturaberis supplicio Metii Suffetii. Nimia severitas est

ed. Antv.—394 *lenuque* Ambr. pr. Sched. Gud.—395 *orbem* Med. sec.—396 *ut mollior* Vat. quint. *instat* Pric. Med. quart. Pat. Ald. *instet* Raphael. et al. *instet* et Emend. *instat* Leid. pr. *insta* Vat. sec. *insta* vel *instet* Med. sec.—397 *imitanda* Vat. pr. Farn. *legas* Vat. sec. duo Med. Ambr. pr. *legat* viginti alii, ut et Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. *legas* vel *legat* Med. quart. *non desinat* Pat.—400 *Lutum* Vat. pr. vero inc. Heins.—401 *deceat* Med. quart. *mirabile* Oisel.—402 *damnes* Med. quart. Tholos. Oxon. pr. Lov. m. sec. Var. LL. ed. Antv. *damnas* Mazar. *Mutii* Med. sec. *Mitti* Moret. sec. *Metii* Mazar. *mitis* Reg. *Menti* Med. quart. *Methi* Put. Thuan.

NOTÆ

394 *Securus*] Non curans amplius fata rerum humanarum.

Lætusque laborum] Virgilius: 'Nec veterum memini lætorve malorum.'

395 *Discedam*] Abibo, et ad Cælum ascendam.

Utrumque axem] Utrumque Imperium, Orientis scilicet et Occidentis.

397 *Legas*] Facta Heroarum monumentis Musarum consecrata evolvas, et ea tibi proponas ad imitandum. Legas libros in quibus te velut in speculo inspicias, &c.

398 *Tecum Graia*] Antiquitas Græcorum et Romanorum tecum colloquatur assidue; hoc est, legas perpetuo Historias veteres Græcorum et Romanorum. Inde enim bonorum virtutes, improborum vitia cognosces; et vitæ humanæ va-

rias mutationes, rerumque in ea conversiones. Talis Carolus Magnus erat, de quo Saxo: 'Cœnanti lector recitans non deficit unquam, perque vices aliquod audivit æroama. Res antiquorum gestas, Regumque priorum, ipse legi sibimet fecerat assidue.'

399 *Duces*] Facta Ducum antiquorum lege.

400 *Retro*] Confer te retrocedens in superiora sæcula Latii, seu Italiæ.

401 *Brutum*] Lucius Junius Brutus, a stultitia, quam Tarquinii metu simulabat, sic dictus; expulsis ob violatam Lucretiam Tarquinii, libertatem populo Romano peperit: hunc fato functum matres, ut pudicitiam muliebris ultorem, per annum integram deflexerunt.

402 *Meti*] Vide v. 254. infra de bello Gildonico.

Triste rigor nimius? Terquati despue mores.
 Mors impensa bonum? Decios venerare ruentes.
 Vel solus quid fortis agat, te ponte soluto 405
 Oppositus Cocles, Muci te flamma docebit.
 Quid mora perfringat, Fabius: quid rebus in artis

quid triste? *Condemna asperitatem Torquati. Mors donata patriæ est quid pulchrum? Cole Decios se devorentes. Horatius Cocles abrupto ponte ostendet tibi quid vir generosus faciat etiam solus, ignis Mucii ostendet tibi idem. Fabius*

nee tu Leid. pr. *Meti*. Florent. Med. sec. duo Petav. inc. Heins. Bonon. Leid. sec. *Meti* et emend. *recti* Lov. *Meti* vel *nee tu* Vat. tert. *Methi* vel *menti* Oxon. sec.—403 *rigor rivus* Ambr. tert. m. pr. *despue* Pal. Pric. Thuan. Med. tert. m. pr. *respice* Vat. quint. *despice* decem alii. *despice* vel *despue* Vat. quart. duo Oxon. *dispice* marg. Oxon. *sensus* pro *mores* inc. Heins.—404 *bonis* Pal.—405 *Ut solus* Med. quart. *Vir solus qui* marg. Isingr. *qui fortis* Rott. Exc. Voss. *agas* Var. LL. ed. Antv.—406 *juvenum* pro *Muci* Med. tert.—407 *perficiat* Exc. Læti. *proficiat* Vat. tert. Florent. Med. sec. *perfringat* undecim scripti, Ms. Isingr. Ald. et Exc. Gevart. *profringat* duo Petav. inc. Heins. *perstringit* Vat. pr. *perstringat* Pal. Farn. Pat. duo Med. Ambr. pr. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. *prostringat* Tholos. *perfringat* vel *proficiat* Pric. *perstringat* vel *perfringat* Thuan.—408 *agut* Vat. sec. *ostendit* Moret.

NOTE

403 *Triste rigor*] Virgilius: 'Triste lupus stabulis.' Id est, negotium est triste.

Torquati] Titus Manlius Torquatus filium, etsi ab hoste provocatum, etsi eo occiso victorem, tamen quia contra edictum pugnaverant, virgis cæsum securi percuti jussit.

404 *Decios*] Et patrem et filium, et nepotem, qui se pro salute patriæ devoverunt, in bellis Latino, Hetrusco, et Tarentino.

406 *Cocles*] Horatius Cocles, cum Porsenna Rex Hetruscorum Tarquinius restituere tentaret, solus, ceteris fugientibus, totam exercitus Hetrusci molem sustinuit, dum pons sublevis, quem defendebat, abrumperetur: quo abrupto, ipse in Tiberim, ut erat armatus, insiliit, et femore vulnerato, amissoque oculo, ad suos tamen tranavit: inde ob amissum oculum *Coclitis* nomen gloriosum manavit. Cumque a nonnullis post ir-

rideretur, quod claudicaret: 'Per omnes,' inquit, 'gradus admoneor triumphi mei.'

Muci] Mucius in castra ejusdem Porsennæ solus intravit, ut Regem occideret: sed eluso circa purpuratum ictu, injecta in foculum dextera sponte eam exussit, quasi pœnam a manu exigeret, quod purpuratum pro Tarquinio occidisset. Quo prodigio territus Porsenna, et cum et Romanos liberos esse jussit. Hinc Mucius dictus *Scævola*, quod pro dextera uteretur *σκαιῆ*, hoc est, sinistra manu.

407 *Fabius*] Fabius Maximus Dictator, cum videret eos omnes qui contra Annibalem pugnarent, superatos esse, novam invenit rationem vincendi, non pugnando; sieque semper, 'Cunctando restituit rem' Romanam; copii scilicet hostilibus, mole sua ruentibus. Inde Fabius *Cunctator* appellatus est.

Delph. et Var. Clas.

Claud.

S

Dux gerat, ostendat Gallorum strage Camillus.
 Discitur hinc nullos meritis obsistere casus:
 Prorogat æternam feritas tibi Punica famam, 410
 Regule: successus superant adversa Catonis.
 Discitur hinc, quantum paupertas sobria possit:
 Pauper erat Curius, Reges cum vinceret armis:
 Pauper Fabricius, Pyrrhi cum sperneret aurum.
 Sordida Serranus flexit Dictator aratra: 415
 Lustratæ lictore casæ, fascesque salignis

patefaciat quid cunctatio perrumpat, et Camillus clade Gallorum, quid Dux faciat in fortuna adversa. Hinc cognoscitur nullam Fortunam resistere virtuti. O Regule, crudelitas Carthaginensis perpetuat tibi gloriam sempiternam. Infelicitas Catonis vincit felicitatem omnem. Hinc cognoscitur quantum paupertas moderata valeat: Curius erat pauper, cum superaret Reges vi armorum. Fabricius erat pauper, cum contemneret aurum Pyrrhi. Serranus Dictator rexit aratrum vile. Tugurium hujus coonestatum est lictoribus, et fasces alligati sunt foribus ligneis.

sec. ostendat quatuor alii. ostendat Moret. pr. cæde pro strage Thuan.—409 hinc Med. tert. huic Rott. hic Mazar. mentis pro meritis Reg.—410 hic et duo sequentes versus desunt in Med. quart. Porrigat Med. tert. æternum Moret. sec.—411 superant Reg. superant vel superans Oxon. pr.—412 hinc Leid. pr. Moret. sec. duo Oxon. Var. LL. ed. Antv. hic Pat. et Ald. in octodecim alii, Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. vid. Castal. in Rutil. p. 53. 54. [Lib. i. 46.] possit Vat. tert. Rott. Florent. Mazar. possit septem alii. prosit conj. Heins.—413 cum reges vinceret Med. quart. Exc. Voss. Ald. reges vicerat Var. LL. ed. Antv. regem Moret. pr.—414 Hic versus in Moret. pr. margini est ascriptus.—415 Dictator Serranus flexit Vat. quint. Dictator flexit Serranus Med. tert. Oxon. pr. Leid. sec. Exc. Lucens. pr. vertit Dictator Ambr. pr.—416 faces pro casæ Moret. pr. m. pr. silignis Moret. sec.—417 affixit vet. Gyr.

NOTE

408 *Camillus*] Hic Dictator Gallos, Roma direpta, Capitolium obsidentes, et e pacto, pendendo anro intentos, nil tale opinantes, oppressisse dicitur. Unde dictus est alter Romulus, alterque urbis conditor. Negat a Gallis aurum extortum esse, et docte probat Gosselinus noster, in Historia veterum Gallorum. Cap. 40.

409 *Discitur hinc*] E rebus gestis veterum Heroum cognoscitur nihil esse quod virtuti possit resistere. 'Invia virtuti nulla est via.'

410 *Punica*] Feritas Carthaginensium, qui dicti sunt Pœni, a Phœnicia regione Asiæ, unde orti sunt; et hinc Punicens.

411 *Regule*] Marcus Attilius Re-

gulus arte Xantippi Lacedæmonii captus, moxque de permutandis captivis Romam missus, conditionem disuasit, rejectisque a se conjuge et liberis, Carthaginem, ut promiserat, rediit, ubi in arcam ligneam coniectus clavis introrsum adactis, vigiliis ac dolore extinctus est. 'Regulus toto corpore cruce patitur.' Tertullianus.

Adversa Catonis] Catonis adversitates Heroica constantia toleratæ, præferendæ sunt prosperis aliorum successibus.

413 *Curius, Fabricius, Serranus*] De his omnibus lib. i. in Ruf. v. 200. et seqq.

Postibus affixi: collectæ Consule messes,
Et sulcata diu trabeato rura colono.

Hæc genitor præcepta dabat: velut ille carinæ
Longævus rector, variis quem sæpe procellis 420
Exploravit hyems, ponto jam fessus et annis
Æquoreas alni nato commendat habenas,
Et casus artesque docet, quo dextra regatur
Sidere, quo fluctus possint moderamine falli:
Quæ nota nimborum: quæ fraus infida sereni: 425

Fruges decerpæ sunt a Consule, et agri arati sunt diu ab agricola trabeato. Pater Theodosius dabat hæc documenta Honorio: sicut senex ille navis gubernator, quem tempestas exercuit frequenter turbinibus dirersis, fatigatus jam mari et ætate, tradit filio suo gubernaculum marinum navis, et monstrat ipsi artem et eventus; quibus astris felix puppis dirigatur, quo regimine undæ queant eludi: quæ sint signa tempestatum imminentium: quam incerta sit species serenitatis: quid Sol

affixi Bonon. collecti Var. LL. ed. Antv.—419 velut ante Oisel.—420 doctor Med. tert. sæva vel sæpe Oxon. sec.—421 cum fessus duo Vat. Tholos. jam vel cum Reg. Petav. pr. confessus Voss. forte pro confectus. annis Exc. Læti. anno Med. tert. Austro Med. sec. armis ed. Vicet. in annis Thuan.—422 olim pro alni Vat. tert. Rott. Oisel. Ambr. pr. Med. sec. Florent. m. pr. Sched. Gud. harenus Vat. tert.—423 caussas conj. Heinsius artemque Med. quart. læva regatur Rott.—424 possint fluctus duo Vat. Petav. pr. Lov. fluctus possint Vat. quart. Exc. Læti. possit codd. tres et viginti, item Exc. Voss. Exc. Lucens. pr. Oxon. duo. Leid. ed. Parm. et Vicet.—425 membrorum Vat. tert. serenis ed. Parm. et Vicet.—427 Discolor Vat. pr.

NOTÆ

418 *Trabeato*] *Veste Consulari induto.*

419 *Ille*] *Usurpatur a Poëtis emphaticus ad ornatum. Virgilius: 'Pænorum qualis in arvis Saucius ille Leo,' &c. Ceterum navis et resp. sapius simul comparantur.*

420 *Procellis*] *Procella est vis venti cum pluvia, et in mari potius quam in terra. Sic dicitur quod omnia procellat, agitet, concutiat. Tempestas vero est Cæli quivis status turbidus, sed utrumque sapius confunditur.*

421 *Hyems*] *Tempestas, ἀπὸ τοῦ ἕνυ, pluere. Virgilius: 'Emissamque hyemem sentit Neptunus,' &c. id est, tempestatem. Vide lib. de III. Cons.*

Hon. vs. 97.

422 *Alni*] *Navis ex arbore alno facta: ponitur causa, scilicet materia, pro effectu.*

423 *Artes*] *Scientiam regendæ navis.*

Dextra] *Dexter, dextera, vel dextra, usurpantur pro eo quod est felix, et quod successus habet prosperos.*

424 *Falli*] *Qua ratione, qua providæ mentis sagacitate fluctus eludi possint, ne supervenientes nautas navemque opprimant: hoc enim a gubernatoribus providendum est.*

425 *Quæ fraus*] *Quam serenitas obnoxia sit mutationi dolosæ ac fraudulentiæ.*

Quid Sol occiduus prodat : quo saucia vento
Decolor iratos attollat Cynthia vultus.

Aspice nunc, quaecumque micas, seu circulus Austri,

Magne parens, seu te gelidi meruere Triones ;

Aspice : completur votum. Jam natus adæquat 430

Te meritis, et, quod magis est optabile, vincit,

Subnixus Stilichone tuo ; quem fratribus ipse

Discedens clypeum defensoremque dedisti.

Occidens designet : quo offensa vento Luna subrubens erigat faciem ardentem : O Theodosi, pater ingens Honorii, vide nunc, ubicumque effulgeas, seu circulus Noti teneat te, seu Triones frigidi meriti sunt te habere : vide, desiderium tuum impletur. Jam filius tuus æquiparat te virtute sua, et, quod magis expetendum est, superat te fretus Stilichone tuo, quem tu ipse moriens commisisti duobus fra-

//////////

Farn. Mazar. Ambr. pr. Lov. 7m. sec. Heinsius ascripserat, *Discolor*] i. e. *rubens, auratos* Ambr. tert. *inflatos* conjecerat Heins. *attollit* Tholos.—428 *Aspice* vel *Auspice* Moret. pr. *quocumque* Vat. pr. Pal. duo Med. *quodcumque* Vat. tert. Rott. *ceu circulus* Med. tert.—429 *seu te gelidi* Vat. pr. Pal. Med. pr. *gemini* Med. quart. *Austri Magne parens gelidi seu te meruere Triones* Ald. et Colin.—430 *Completum* Med. quart. *nam* Petav. tert. Tholos.—432 *Deest hic versus in omnibus Vaticanis, quatuor Med. tribus Petav. totidem Ambr. nec non in Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Florent. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Tholos. Pat. Lov. Oxon. pr. Moret. sec. duob. Leid. inc. Heins. Exc. Gevart. et Lucens. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. item Var. LL. ed. Antv.—*

NOTÆ

426 *Quid Sol occiduus*] Nam e Sole Occidente signa, vel serenitatis, vel tempestatum colliguntur.

Saucia] Offensa Luna, rubens, sanguinolenta, quasi vulnerata fuisset.

427 *Decolor*] Luna nihil habens soliti coloris.

Iratos] Faciem ardentem, accensam, et irato similem.

Cynthia] Luna, sic dicta a Cyntho, monte Deli, ubi eam Latona peperit.

428 *Micas*] Instar sideris alicujus, in quod mutatus sis, instar Julii Cæsaris.

Seu circulus Austri, &c.] Seu in tractu Australi vel Meridiano ; seu in tractu Septemtrionali sedem constitueris.

Austri] Seu Noti, qui ventus est flans a Meridie.

429 *Gelidi Triones*] Supra in III. Cons. Hon. vs. 170.

431 *Vincit*] Pergrata est parentibus victoria filiorum, etiamsi ab iis virtute vincantur. Sed a Theodosio, quicquid Claudianus dicat, degeneravit Honorius.

432 *Tuo*] Stilichone tuo, id est, tibi caro, tibi probato, quem solum tutorem dedisti duobus fratribus. Unde Stilicho arripuit occasionem opprimendi Rufini, qui se Arcadii tutorem relictum esse jactabat.

433 *Clypeum*] Firmum columen ac præsidium.

Defensorem] Tutorem : ‘Nan,’ e Servio Sulpitio, ‘tutela est potestas in capite libero ad tuendum eum, qui per ætatem se defendere nequit.’

Pro nobis nihil ille pati, nullumque recusat
 Discrimen tentare sui: non dura viarum, 435
 Non incerta maris. Libyæ squalentis arenas
 Audebit superare pedes, madidaque cadente
 Pleiade Gætulas intrabit navita Syrtes.
 Hunc tamen inprimis populos levitate feroces,
 Et Rhenum pacare jubes. Volat ille citatis 440
 Vectus equis, nullaque latus stipante caterva,
 Aspera nubiferas qua Rhætia porrigit Alpes,
 Pergit, et hostiles (tanta est fiducia) ripas
 Incomitatus adit: totum properare per annum

tribus, ut præsidium ac tutorem. Ille Stilicho nihil renuit perferre pro nobis, et nullum experiri periculum capitis sui: non renuit experiri asperitatem itinerum, non inconstantiam maris. Ille pedes audebit trajicere arenas Libyæ desertæ, et nauta ingreuetur Syrtes Gætulas Pleiade humida Occidente. Imperus tamen prius illum sedare gentes feras, et placare Rhenum. Ille invecus equis v. locissimis erolat, et nullo exercitu tegente latus, it, qua Rhætia saxosa extendit Alpes aërias, et intrat incomitatus littora hostilia, tanta est confidentia! Cerneres Reges trepidos demisso

//////////

434 *robis* Moret. sec. *nil* Med. sec. *ipse* Vat. quart. et quint. Petav. pr. Moret. pr. et Tholos.—436 *incerta magis*. Med. tert. *Libyæque calentis* Med. quart. *Libyæ arenis* Var. LL. ed. Antv.—437 *Audebis* Pal. Med. pr. *serrare* Med. tert. *cadentem* Thuan.—438 *Syrtilibus nudas* omnes Vat. Pal. Farn. Prie. Rott. Oisel. Leid. sec. et Gesn. *navita Syrtes* Petav. sec. et pr. m. sec. Med. tert. Raphael. Var. LL. ed. Antv. *navita Syrtes* vel *Syrtilibus undas* Reg. Oxon. sec.—439 *Nec tamen inc.* Heins. *Hunc igitur primum* vel *Hunc tamen in primis* Oxon. sec. *levitate feroces* quatuor Vatt. Farn. Prie. Rott. *levitate feroces* Leid. pr. *pacare feroces* Med. pr.—440 *regnum pacare* Med. tert. Reg. a m. pr. Oxon. pr. et Leid. pr. *Rethnum* Tholos. *placare duo* Vatt. Petav. pr. Moret. pr. Ambr. sec. Leid. sec. Exc. Gevart. *pacare* Vat. sec. Pal. *peccare* Var. LL. ed. Antv.—441 *Vectus aquis* Vat. tert. Rott. Med. sec. *corona* Med. tert.—444 *annem* vel *annum* Florent. *annem* vel *agmen* Oxon. sec. Med. quart. ad firmandum τὸ *annem* Heins. ascripserat locum ex Lib. 1. Cons. Stilich. 206. ubi similiter de Regibus ait, ‘transveeti lintribus annem.’—445 *humili Re-*

NOTÆ

435 *Dura viarum*] Duras et asperas vias. Hellenismus. Sic est, *incerta maris*, id est, incertum dubiumque mare, seu dubios et incertos atque inconstantes maris casus.

436 *Squalentis*] Libya, ob nimios Solis calores, partim sterilis, arenosa, squalida, deserta.

438 *Pleiade*] Pleiades sunt septem stellæ in signo Tauri caelestis, quæ occasu suo pluvias et tempestates important. Dicuntur ἀπὸ τοῦ πλεῖν, na-

vigare, quod ortu suo tempus navigationis indicent: dieuntur et *Vergiliae*, quod vere oriantur.

Gætulas] Gætulia regio est Libyæ: hic ponitur pro Libya, ad quam sunt illæ Syrtes nautis formidandæ. De his supra.

440 *Rhenum pacare*] Placare Germaniæ populos Rheni accolæ, pace composita.

442 *Rhætia*] Regio est Alpibus vicina, Rhætis subjecta, *aux Grisons*.

Attonitos humili Reges cervicē videres. 445
 Ante ducem nostrum flavam sparsere Sygambri
 Cæsariem, pavidoque orantes murmure Franci
 Procubuere solo. Juratur Honorius absens,
 Imploratque tuum supplex Alamannia nomen.
 Bastarnæ venere truces; venit accola sylvæ 450
 Bructerus Hercyniæ: latisque paludibus exit
 Cymbrus, et ingentes Albin liquere Cherusci.

capite accelerare per omnem fluvium. Sygambri effuderunt crines flavescentes coram Ductore nostro, et Galli supplicantes susurro timido, prostrati sunt humi. Juratur in nomen Honorii absentis, et Alamannia humilis invocat nomen tuum. Bastarnæ immittes advennerunt: Bructeri accolæ sylvæ Hercyniæ advennerunt, et Cimbri egrediuntur e paludibus immensis, ac Cherusci proceri deseruere Albin. Ille Stilicho

ges Exc. Voss. Thuan. *Reges humili* novem alii.—446 *vestrum* Var. LL. ed. Antv. *flavi* Pric. *judere* Ambr. pr. inc. Heins. Sched. Gud. *Sygambri* Vat. quart. Exc. Lucens. sec. *Sicambri* Sched. Gud.—447 *pavidamque* Petav. sec. *pavidoque* vel *timidoque* numine inc. Heins. *errantes* Pric. *Franci* vel *fracti* Petav. pr. *fracti* Leid. a m. s.—448 *miratur* marg. Isingr.—449 *suum* Vat. pr. et quart. Farn. Petav. pr. *simplex* Pnt. Pat. *Alamannia* Vat. pr. Pal. Med. tert. Exc. Lucens. sec. *Alemannia* quatuor Vat. Farn. Rott. Oisel. pro *nomen* Heins. conj. *nomen*.—450 *Balternæ* Vat. sec. *Basturni* Med. tert. *Busternæ* Lov. *Busturnæ* Reg. Oxon. pr. Leid. pr. *Busternæ* tres Vat. Pal. Rott. Pric. *Bastarnæ* Vat. pr. Farn. Med. quart. Bonon. Tholos. Moret. sec. inc. Heins. duo Petav. tres Ambr. Exc. Gevart. Lucens. sec. et ed. Parm. *morere* Med. tert. *duces* Petav. tert. ed. Parm. et Vicet. item Var. LL. ed. Antv. *truces* vel *duces* Vat. sec. *accola* Exc. Læti. *incola* Vat. pr. Farn.—451 *Buterus* Florent. *Bruteus* Med. quart. *Brutenus* Vat. pr. Farn. *Bruthe-
rus* Petav. pr. Moret. pr. Leid. sec. *Busterus* ed. Vicet. *Brusterus* ed. Parm. *Bruclurus* Junt. *Brutterus* Exc. Lucens. pr. *Bruterus* viginti alii, Lovan. et Exc. Gevart. *Busterus* vel *Burcerus* Mazar. *Hercyniæ* Exc. Læt. *Ertenia* Vat. sec. *Arconia* Vat. tert. *latusque* Tholos.—452 *Cimbrus* omnes Vatt. Pal.

NOTE

445 *Attonitos*] Trepidus, obstupefactus, fama, celeritate, audacia tanti Ducis.

446 *Sygambri*] Vel *Sycambri*. Populi ad Rhenum: sparsere cæsariem, id est, sparsis crinibus supplicare, vel sparsis crinibus, quos pro more gentis, nodo constringere solent, testati sunt se, deposito more patriæ, servire velle Romanis moribus.

447 *Pavido murmure*] Susurro timido, et verba premente atque impediendo.

Franci] Si tales extitere Franci, quod minime reor, longe alii sunt sub Ludovico Magno, cuius auspiciis ter-

rori sunt orbi terrarum universo.

448 *Juratur*] Jurare in nomen, in verba, in salutem Principis, solitum erat Romanis. Jurare etiam, est præstare atque obstringere fidem sacramento.

450 *Bastarnæ*] Vel *Basternæ*. Populi versus Scythiam, iique fortissimi.

451 *Bructerus*] Bructeri populi ferocissimi juxta sylvam Hercyniam, versus eam regionem quæ nunc dicitur Boiohæmia.

452 *Cymbrus*] Cimbri erant Dani hodierni, et Holsatii populi: nonnulli et hoc nomine Zelandos continebant, ubi tot paludes.

Accipit ille preces varias, tardeque rogatus
 Annuit; et magno pacem pro munere donat.
 Nobilitant veteres Germanica fœdera Drusus,
 455 Marte sed ancipiti, sed multis cladibus emta.
 Quis victum meminit sola formidine Rhenum?
 Quod longis alii bellis potuere mereri,
 Hoc tibi dat Stilichonis iter. Post otia Galli
 Limitis, hortaris Graias fulcire ruinas: 460

recipit supplicationes diversas, et exoratus sero concedit petita, datque pacem velut donum ingens. Pax Germanica celebrat Drusus antiquos, sed quæ sita bello dubio, et stragibus multis. Quis vero recordatur Rhenum subactum esse timore solo? Profectio Stilichonis dat tibi, o Honori, quod Duces ceteri valuerunt parare præliis longis. Post pacem redditam in finibus Galliae, exhortaris Stilichonem

Pric. Rott. Oisel. Cimber Reg. m. pr. Oxon. pr. Exc. Lucens. sec. *Alfin* Vat. pr. Farn. *Albi* Vat. tert. *Albin* octo alii, item Var. LL. e marg. Parm. *Ceruchi* Vat. pr. Farn. *Cherubi* Pric. *Cherunti* Rott. Florent. *Cheruchi* Pal. tres Vatt. totidem Med. Moret. pr. *Cheruci* ed. Parm. *Ceruchi* decem alii, Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *Cheianti* Vat. tert. *Cheruci* Exc. Latii. *Cruschi* vel *Cheruchi* tres Ambr. Tholos.—453 *tardeque* Exc. Latii. *tardeque* vel *tandemque* Reg. Leid. pr.—456 *sub ancipiti* Sched. Gnd. *sed ancipiti* quatuordecim alii, Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *sub* vel *sed ancipiti* Reg. Ambr. sec. *multis sed cladibus* Moret. pr. *casibus* Med. quart. *casibus* vel *cladibus* Reg.—457 *Quid* Leid. pr. *vinctum* Florent. Med. quart. *Rhetum* Exc. Latii. *Rhetum* Rott. *regnum* Petav. tert.—458 *Quot* Vat. quint.—459 *Hoc quoque* inc. Heins. *Quæ et Hac tibi* Put. *Stiliconis* Vat. pr. *Gallis duo* Petav.—460 *Militis* marg. Isingr. *sarcirc* ruinas Rott. Mazar.—461 *regitur vclis* Petav.

NOTÆ

Cherusc] Germaniæ populi Transrhenani.

453 *Tarde]* Majestatis Romanæ esse putant non promte, sed tarde concedere petita; id quod et Itali et Hispani hodierni observant.

455 *Nobilitant]* Germania pacata a Drusus, ipsos nobiliores ac celebriores facit: sed tamen id perfectum non est nisi bello et multa strage. Secus de Stilichone, qui solo nominis sui terrore, sine bello, sine eade, Germaniam sedavit. Sic priscis Heroibus præfertur Stilicho.

Drusus] Drusus pater et Drusus filius, qui ob res præclaras contra Germanos, *Germanicus* est cognominatus.

456 *Marte ancipiti]* Bello, cujus sæ-

pe anceps est ac dubius eventus.

457 *Rhenum]* Populos Rhenum accolentes solo Stilichonis timore subactos. Mirum certe ita Rhenum esse domitum: sed quæ posteritas non mirabitur eundem Rhenum, relictante hostium exercitu, a Ludovico Magno tribus horis esse tractum?
 459 *Iter]* Solo Stilichonis via et celeritas placans Germaniam, tibi dat, o Honori, quod alii facere non possent longis bellis.

Post otia] Post redditam Gallis pacem, deleta in Alpibus Galliae finibus Eugenio Tyranno, hortaris Stilichonem, ut resarciat damna Græciæ, quæ ab Alarico Vandalorum et Alanorum Rege vastata fuerat.

460 *Hortaris]* Hortaris tantum, o

Ionium tegitur velis, ventique laborant
 Tot curvare sinus : servaturasque Corinthum
 Prosequitur facili Neptunus gurgite classes.
 Et puer Isthmiaci jam pridem littoris exul
 Secura repetit portus cum matre Palæmon. 465
 Plaustra cruore natant : metitur pellita juventus.
 Pars morbo, pars ense perit. Non lustra Lycaei,

sarcire damna Græciæ. Mare Ionium statim operitur navibus, et venti vix possunt inflectere tot vela: ac Neptunus deducit mari secundo classes defensuras Corinthum. Et puer Palæmon expulsus jamdudum ab ora Isthmiaca, redit in portum cum Matre tuta. Currus exundant sanguine: juvenus pellita occiditur: pars perimitur morbo, pars gladio: non sylvæ Lycaei, non abundantia nemoris Eryman-

//////////

tert. ventisque Med. quart.—462 servare sinus Med. sec. servaturasque vel servaturasque Reg. Oxon. pr. servatasque vel serratasque Var. LL. ed. Antv.—463 celeri Neptunus Moret. pr. facibus Neptuni Jun. pr.—464 Ismaici Tholos. Insimaci Var. LL. ed. Antv. Hirmaici Oxon. Hismaici Vicet.—465 Securaque petit Vat. pr. Farn. Securus Tholos. portus Var. LL. ed. Antv. cum patre Tholos.—466 Castra omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Plaustra vet. Gyrald. Exc. Læti. moritur pellita Vat. quint. Pric. Thuan. Jun. pr. Oxon. pr. Leid. sec. ed. Parm. metuit Med. quart. Moret. sec. metitur tres Med. totidem Ambr. et Petav. Reg. Put. Pat. Bonon. Tholos. Mazar. Exc. Lucens. sec. Ald. et Var. LL. e marg. Parm. metitur vel moritur Vat. quart. Oisel. mentitur pelta vel metuit pellita Var. LL. ed. Antv. metitur vel moritur vel metuit Lov. polluta pro pellita Ambr. sec.—467 Jam morbo Wolf. Pars morbo

NOTÆ

Honori, et statim Stilicho obedit :
 nam naves ducit in Græciam.

461 *Ionium*] Mare quod est inter
 Italiam, Epirum, et usque ad Cretam
 protenditur. Sic dicitur ab Io, Ina-
 chi filia, quæ in bovem transformata
 et œstro Junonio percita, illud mare
 tranavit, et in Ægyptum transiit.

Laborant] Tanta est navium multi-
 tudo, ut venti velut fatigentur ac
 laborent tot impellere vela.

462 *Corinthum*] Hæc tamen, teste
 Zosimo, jam spoliata erat, antequam
 Stilicho in auxilium veniret. Corin-
 thus est nrbs Achaïæ in Græcia, in
 Isthmo Corinthiaco.

463 *Neptunus*] Fictio Poëtis fami-
 liaris, Deos inducere suis Heroibus fa-
 ventes.

464 *Puer*] Palæmon puer et Leu-
 cothea ejus mater, nunina marina,
 fugati metu Barbarorum, rediere ad

suos portus adventu Stilichonis. A-
 thamas Rex Thebarum, pulsa uxore
 Nephele, liberisque ejus, Phryxo et
 Helle, Ino Cadmi filiam superinduxe-
 rat novercam: unde in furorem ver-
 sus, dum putat Ino esse lænam, et
 filios suos Learchum et Melicertam
 ejus catulos, Learchum saxis illidit ;
 quod Ino videns cum Melicerta se e-
 rupe Leucothea in mare præcipitavit.
 Ast ambo Deorum commiseratione
 in Deos conversi sunt: Ino in Matu-
 tam, et Leucotheam: Melicerta in
 Palæmonem, qui et Portunus dicitur,
 quod in portibus coleretur: ambo
 nantis favent.

466 *Plaustra*] Currus, vehicula,
 quibus utuntur Getæ.

Pellita] Pellibus vestita, more Bar-
 barorum.

467 *Non lustra*] Sylvæ Lycaei et
 Erymanthi non sufficiunt ad rogos

Non Erymanthææ jam copia sufficit umbræ,
 Innumeris exusta rogis : nudataque ferro
 Sic flagrasse suas lætantur Mænala sylvas. 470
 Excutiat cineres Ephyre ; Spartanus et Arcas
 Tutior exsanguis pedibus proculcet acervos ;
 Fessaque pensatis respiret Græcia pœnis.
 Gens, qua non Scythicos diffusior ulla Triones
 Incoluit, cui parvus Athos, angustaque Thrace, 475

thei absunt pyris infinitis satis est, et Mænala, spoliata securi, gaudent ita lucos suos arsisse. Ephyre dissipet cineres : Lacedæmonii et Arcades securiores calcant pedibus cumulos mortuorum : et Græcia defatigata quiescat damnis compensatis. Natio, qua nulla latius habitavit Triones Scythicos, cui Athos exiguus erat, et Thra-

Var. LL. ed. Antv. *perit* Petav. tert. *cadit* Pal. Med. pr. *num lustra* Vat. sec. *castra* Vat. tert. Rott. Florent. m. pr.—169 *exhausta* Tholos. Ambr. sec. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *exuta* Exc. Voss. Jun. Barth. Cod. et ed. Vicet. *rogi* Exc. Lucens. pr. *jugis* vel *rogis* Vat. sec. Med. pr. *nudataque* Exc. Lucens. pr. *exutaque* ed. Vicet. marg. Isingr. et Parm.—170 *lætatur* Farn. Med. quart.—171 *Ephyre cineres* Lov. *Nephere* Jun. pr. *Parthanus* ed. Vicet. *Athlas* pro *Arcas* Ambr. pr.—172 *conculcet* Put. Pat. Bonon. Ambr. pr. ambo Moret.—173 *Celsaque* Thuan. Bonon. *pensatis* vel *pulsatis* Oxon. sec. *pennis* pro *panis* Jun. pr.—174 *Gens quæ* Rott.—175 *Athos* pro *Athos* Var. LL. ed. Antv. *inclusaque* Med. quart. *aut grataque* Jun. pr. *terræ* pro *Thrace* Vat.

NOTE

ministrandos. Tanta est mortuorum Getarum multitudo!

Lycei] Lycaeus mons est Arcadiæ, arboribus consitus variis in locis.

468 *Erymanthææ*] Erymanthus itidem est mons Arcadiæ sylvosus, ubi stabulabat aper Erymanthus, qui dicitur a Cicerone, 'Aper Erymanthus.'

Umbræ] Copia seu multitudo arborum umbram latam porrigentium, sicque umbra ponitur pro arboribus, effectus scilicet pro causa ; ut apud Virgilium, 'Fæce seces umbras,' id est, frondes, quæ faciunt umbras.

470 *Mænala*] Mænalus, et in plurali, Mænala, mons itidem Arcadiæ : gaudet snas sylvas ardere atque impendi ad cremandos Barbaros, qui Provinciam illam vastaverant.

471 *Ephyre*] Urbs in Isthmo Corin-

thiæo, quæ et Corinthus dicitur : hodie *Coranto*.

Spartanus] Sparta aut Lacedæmon, urbs nobilissima Peloponnesi, ejus cives dicuntur Spartani, aut Lacedæmonii.

Arcas] Populi Arcadiæ, sic dicti ab Arcade Jovis et Calistæ filio.

473 *Respiret*] Græcia quiescere ac liberius respirare incipiat, damnis et suppliciis, quæ a Barbaris passa est, compensatis morte ipsorum Barbarorum.

474 *Triones*] Getarum gens, quæ vastas occupavit Scythiæ regiones, versus Septentrionem. Triones supra vs. 170. in III. Cons. Hon.

475 *Athos*] Mons est Thraciæ, notus ob Xerxem : etsi maximus, parvus tamen erat præ hostium multitudine ; et ipsa Thracia hos non capiebat.

Cum transiret, erat : per te, viresque tuorum
 Fracta ducum : lugetque sibi jam rara superstes.
 Et, quorum turbæ spatium vix præbuit orbis,
 Uno colle latent : sitiens, inclusaque vallo
 Ereptas quæsit aquas, quas hostibus ante
 Irriguas alio Stilichon deflexerat actu,
 Mirantemque novas ignota per avia valles
 Jusserat averso fluvium migrare meatu.
 Obvia quid mirum vinci, cum barbarus ultro

480

cia arctior, cum transgrederetur : deleta est per te, et per virtutem Ductorum tuorum : ac jam illa pauca velut post se superstes remanens flet. Atque hostes sepeliuntur in colle unico ; hostes quorum multitudini vix mundus suppeditavit spatium : gens sitibunda et circumsepta aggere requisivit aquas ademptas, quas Stilicho avorterat ductu diverso, prius fluentes pro hostibus, et imperaverat fluvium admirantem valles insuetas, per vias incognitas, fluere cursu contrario. Quid admirabile est superari a te

//////////

pr. Exc. Voss.—476 *transiret aquas* Tholos. *transnarct* Jun. pr.—477 *lugetque* Ambr. pr. *luetque* Put. *licetque* Tholos. *jam rara* vel *gens rara* Oisel.—478 *turbis* Petav. sec. *spatium turbæ* Vat. pr. *sufficit* Moret. pr. *contulit* Vat. quart. Petav. pr. Moret. sec. *invenit* vel *contulit* Med.—479 *jacens* Vat. pr. Farn. *inclusaque colle* Jun. pr.—480 *Ereptas* Vat. tert. Rott. Leid.—481 *Continuas* Pat. *Contiguas* decem alii. *Irriguas* Moret. pr. *alto* Rott. *Stilichon* Exc. Læti. *Stilico* Vat. pr. et quint. *deduxerat* Vat. quart. Petav. pr. *deflexerat* vel *deduxerat* Oxon. sec. *arcu* omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. *actu* Med. tert. Reg. Thuan. Petav. pr. Bonon. Tholos. Ambr. tert. Lov. vet. Gyr. Oxon. pr. Leid. sec. Exc. Lucens. sec. Exc. Gevart. et Var. LL. ed. Antv. Heinsius conjiciebat *astu*, cui *ꝛd arcu* minus probabatur, quia *arcus* tantum locum habet in *Aquæductibus laqueatis* vel *fornicatis*, de quibus hic non agitur : et hoc probatum ibat loco Stat. Lib. 1. Sylv. 28. ‘*præcelsis quarum vaga molibus unda Crescit, et innumero pendens transmittitur arcu.*’ quo alludit Rutil. Lib. 1. Itin. 97. ubi agit de Roma, ‘*Quid loquor aërio pendentibus fornice rivos, Qua vix imbriferas tolleret Iris aquas?*’ hactenus Heins.—482 *per invia* Florent. m. pr.—483 *averso* Med. tert. Reg. m. sec. Var. LL. ed. Antv. *averso* Exc. Voss. Oxon. Leid. Lovan. Wolf. Exc. Gevart. Lu-

NOTE

477 *Sibi superstes*] Quasi vivens post mortem suam, id est, vivens, adempta sibi gloria, quæ fortium vita est. Vel *rara superstes*, id est, pauci ex Getis remanentes, vivunt sibi superstitibus, id est, superstitibus suæ genti, quæ deleta fuerat maximam partem.

479 *Inclusa*] Notant Scriptores a Stilichone inclusos esse hostes, et ab eodem dimissos, sicque ab eo peccatum esse contra Remp. Orosius.

481 *Deflexerat*] Fluvios ab hostibus

avertere, et sibi accommodare, heroicum est.

Actu] Agendo et impellendo aquas alio ductu. Alii legunt *arcu*, id est, fossa curvata flumen deflectere.

483 *Jusserat*] Quasi numen aliquod.

Averso meatu] Cursu, qui aversus sit et contrarius cursui naturali.

484 *Obvia*] Quid mirum est a te vinci obvia, id est, contraria, adversa, hostilia agmina, quacumque occurrunt.

Jam cupiat servire tibi? Tua Sarmata discors 485
 Sacramenta petit: projecta pelle Gelonus
 Militat: in Latios ritus transistis Alani.
 Ut fortes in Marte viros, animisque paratos,
 Sic justos in pace legis, longumque tueris
 Electos: crebris nec succedentibus urges, 490
 Judicibus notis regimur, fruimurque quietis
 Militiæque bonis; ceu bellatore Quirino,

*contraria, cum Barbari sponte jam expectant obedire tibi? Sarmatæ dissidentes ro-
 gant tuam militiam. Geloni abjecta pelle pugnant pro te: vos, o Alani, transmigras-
 tis in mores Italiæ. Sicut tu, o Honori, deligis viros generosos in bello, et promptos ani-
 mo, ita deligis æquos in pace, et diu retines eos delectos; neque expellis eos succes-
 soribus continuis. Gubernamur a Magistratibus cognitis; et potimur ornamentis
 pacis et belli, quemadmodum potiebamur Romulo pugnante, quemadmodum leni*

//////////

cens. pr. Sched. Gnd. et edd. Vicet. Ald. Parm. Colin. *transire pro migrare*
 Ambr. pr. Exc. Schotti.—486 *petunt* Pric. Exc. Voss. Hic vero versus deest
 Bonon. *projecta pelle* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *tibi*que Pnt. Pat. Ambr.
 sec. Petav. tert. Exc. Cod. Rhem. *projecta fraude* quatuor Vatt. Pal. Farn.
 Pric. Jun. pr. duo Oxon. totidem Leid. Raphael. Isingr. *tibi*que vel *fraude*
 Florent. Mazar. *projectaque alba* Var. LL. ed. Antv.—488 *fortes in arma* Med.
 tert. *animisque paratis* idem Med. tert. *animisque probatos* Pat. m. sec.
 Heins. conj. *urnisque paratos*, et ascripserat locum Ovid. III. Fast. 215.
 'acies ferro Martique paratas.'—489 *in pace regis* Oxon. pr.—490 *cre-
 bris* non Pal. Med. pr. Moret. sec. *suadentibus pro succedentibus* Farn.
urges. cum τελεία σπιγμῆ Pnt. Reg. duo Petav. Moret. pr.—491 *Indicibus*
 Pal. *regimur notis* Vat. pr. Farn. Reg. inc. Heins. Var. LL. e marg.
 Parm. *gerimur* Jun. pr. *volis* Oxon. sec. Petav. tert. *fruimur regimurque*
 Lov. Moret. pr. Petav. sec. Ambr. tert. Oxon. et Leid. sec. Exc. Gevart.—
 492 *seu* vel *ceu* Oxon. sec. *cum bellatore* Mazar.—493 *Cum placido* legit

NOTE

485 *Servire*] Tibi velut agnito proprio Principi. Barbari porro his temporibus in stipendia Romana ascripti sunt. Immo et eorum Duces Theodosius Imperatoriæ mensæ adhibebat.

Sarmata] Sarmatæ vel Sauromatæ populi sunt, qui Sarmatiam vastissimam regionem incolabant: duplex erat Sarmatia, Europæa et Asiatica: utraque fluvio Tanai dividebatur.

Discors] Sarmatæ perpetuo inter se tumultu agitari solebant.

486 *Sacramenta*] Petit, vel Sacramento vel Jurejurando sese tibi astringat, tuisque sub auspiciis militet.

Gelonus] Geloni populi sunt Scythiæ, qui te Duce militare gestiunt, et patrias pelles, moremque peregrinum abjicere.

487 *Alani*] Populi erant Scythiæ versus fluvium Tanaim.

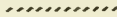
488 *Ut fortes, &c.*] Jam describit Principem justum et moderatum in pace.

489 *Longumque tueris*] Crebriores Magistratum mutationes perniciosæ sunt.

492 *Bellatore*] Landat Honorium, quod iisdem artibus præditus sit, quibus Quirinus sen Romulus, Rex rei militari addictissimus; et Numa Pompilius, secundus Romanorum Rex,

Ceu placido moderante Numa. Non imminet ensis :
 Nullæ nobilium cædes : non crimina vulgo
 Texuntur : patria mœstus non truditur exul, 495
 Impia continui cessant augmenta tributi :
 Non infelices tabulæ, non hasta refixas
 Vendit opes : avida sector non voce citatur :
 Nec tua privatis crescunt æraria damnis.

Numa regnante. Non gladius minatur: nullæ sunt cædes nobilium; non scelera excogitantur passim. Exul tristis non expellitur e patria. Incrementa nefaria rectigalium assiduorum desinunt. Non sunt proscriptiones infaustæ: non divitiæ Dominis extortæ publicantur sub hasta: creditor non appellatur clamore cupido; neque fiscus tuus augetur jacturis privatorum. Tu liberalis das aurum copiosum,

Heinsius, *miserante* Vat. quint. *numerante* Bonon. *veniet pro imminet* Var. LL. ed. Antv.—494 *nec crimina* Lov. *funera* Var. LL. ed. Antv. *crimina vulgi* Vat. sec. *vulgi vel vulgo* Med. pr.—495 *traditur* Moret. sec. Hic versus totus ad marginem scriptus erat in Var. LL. ed. Antv.—496 *contigui* Med. tert. m. pr. ad vocem vero *augmenta* notaverat Heinsius sequentia: ‘*Augmentum* tributum vocabant et *incrementum* posterioris ævi scriptores, vid. Casaub. ad Hist. Aug. p. 16. *tributorum auctionem* dixit Tacitus in vita Agricolaë apud Casaub. in Hist. Aug. p. 215.’—497 *cum felices* Var. LL. ed. Antv. *refixa* Vat. sec. Pal. Med. sec. Ambr. pr. Jun. pr. Lov. m. sec. Var. LL. ed. Antv. *refixa* vel *refixas* Florent. Med. pr.—498 *avidis emtor* quatuor Vat. Farn. Pric. Rott. Pétav. pr. Lov. m. pr. Tholos. ambo Moret. Oxon. sec. Leid. sec. Ambr. tert. Var. LL. e marg. Parm. Ald. et Exc. Gevart. *avidus* septem alii. *avidus* Med. quart. *avidus* vel *avidis* Florent. Med. pr. Mazar. *non emtor* Moret. pr. *avida sector* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. Heinsius ad vocem *sector* notaverat locum Cicer. Philipp. II. p. 186. ed. Faërn.—449 *Non tua* Med. quart. Tholos. Notandum vero, versum 499. et 500. inverso ordine posi-

NOTÆ

pacis tuendæ peritissimus.

493 *Ensis*] Semper cædi paratus.

495 *Texuntur*] Delatores non fingunt, non machinantur, non dolose texunt nova crimina.

496 *Impia*] Augmenta tributorum collecta per impietatem Tyrannorum, non locum habent, Honorio impetrante.

497 *Tabulæ*] Vel proscriptionum, vel mulctarum, quæ fisco addicebantur.

Non hasta] Sub hasta vendebantur bona proscriptorum: hasta autem præfigebatur publicis venditionibus.

Refixas] Dominis ereptas, extortas.

498 *Sector*] Hic est vel creditor, qui jure antiquo debitorum, qui solvendo non essent, corpora in partes secare poterat: vel sector est qui bona proscriptorum emit, et quasi in partes secat: vel sector denique est delator qui per fas et nefas accusat aliquem, ut partem ejus bonorum aut mulctæ auferat.

Avida voce] Præconis scilicet, qui lucri avidus sectores citat, ut solvant, quæ licitati sunt.

Munificus largi, sed non et prodigus, auri. 500
 Perdurat non emta fides : nec pectora merces
 Alligat. Ipsa suo pro pignore castra laborant.
 Te miles nutritor amat. Quæ denique Romæ
 Cura tibi ? quam fixa manet reverentia Patrum ?
 Firmatur senium juris, priscamque resumunt 505
 Canitiem leges, emendanturque vetustæ,
 Acceduntque novæ. Talem sensere Solonem
 Res Pandionis : sic armipotens Lacedæmon
 Despexit muros rigido munita Lycurgo.

sed tamen non es profusus. Fides non emta remanet, neque lucrum constringit corda. Ipsæ cohortes sollicitæ sunt pro suo amore. Milites altiores diligunt te, o Honori. Quid demum est studium Romanorum pro te? Quam infixa animo est reverentio Senatorum in te? Sic antiquitas consuetudinum stabilitur, et leges recipiunt reverentiam antiquam, ac veteres corriguntur, novæque adduntur. Imperium Atheniensium expertum est Solonem talem: ita Sparta bellicosa fracta legibus Ly-

tos esse in Var. LL. ed. Antv.—500 largi Petav. pr. m. sec. Oxon. pr. largis Med. tert. Raphael. Isingr. Thuan. Var. LL. ed. Antv. laudis omnes Vatt. Pal. Farn. Prie. Rott. Oisel. Jun. pr. Oxon. sec. duo Leid. Barh. largi vel laudis Reg. lauti coniecerat Heins. non es Vat. quint. non et viginti sex alii, Exc. Lucens. pr. Sched. Gud. Ald. et Var. LL. e marg. Parm.—501 non pectore Ambr. tert.—504 quæ fixa Reg. Jun. pr. sententia Oxon. a m. pr. sententia vel reverentia Oxon. sec.—505 Firmavit Jun. pr.—506 vetustas Jun.—507 Acceduntque Vat. quint. Solonem Vat. tert. Oisel. Med. tert. Mazar. Moret. pr.—509 Hic versus deest Vatt. omnibus, quatuor Med. tribus Petav. et Ambr. nec non Pal. Farn. Rott. Oisel. Florent. mc. Heins. Put. Reg. Thuan. Mazar. Pat. Bonon. Tholos. Lov. Jun. pr. duobus Leid. et Oxon. ambobus Moret. Exc. Lucens. pr. item Ald. ed. Parm. et Vicet. et Var. LL. ed. Antv. *Re-*

NOTÆ

501 *Fides*] Fides militum erga te perdurat, stabilis est, sed non est mercenaria, et lucro quæsita, sed per virtutes tuas tibi conciliata.

Merces] Non luerum tibi conciliat ligatque animos, sed virtus tua. Ipsi milites, qui te inter signa aluerunt, te spectant; *laborant*, solliciti sunt pro te, ut pro veri sui amoris venerabili pignore.

504 *Reverentia Patrum*] Marens Imperator, vel in rebus arctissimis, non capiebat, sed petebat pecuniam a Senatu, adeo eum venerabatur!

506 *Canitiem*] Ut canities in ho-

mine, sic antiquitas in legibus venerabilis.

507 *Solonem*] Atheniensium legislatorem sapientissimum.

508 *Pandionis*] Imperium Atheniense a Pandione Rege.

509 *Lycurgo*] Spartanorum legislatore admirabili; ejus leges Spartæ pro muris erant. Sparta sine muris regnabat, veram fortitudinem, non in murorum, sed in animorum robore citam esse dictitans. Et merito: sic enim diu floruit: at cum muris solis cepit fidere, cito periit.

Quæ sub te vel causa brevis, vel iudicis error 510
 Negligitur? dubiis quis litibus addere finem
 Justior, et mersum latebris educere verum?
 Quæ pietas, quantusque rigor, tranquillaque magni
 Vis animi, nulloque levis terrore moveri;
 Nec nova mirari facilis! quam docta facultas 515
 Ingenii, linguæque modus! responsa verentur
 Legati, gravibusque latet sub moribus ætas.
 Quantus in ore pater! radiat quam torva voluptas

curgi severi contempsit muros. Quæ causa vel brevis, vel culpa Magistratus sub te spernitur? Ecquis æquior imponere metum litigationibus ambiguus, et eruere veritatem sepultam in tenebris? Qualis pietas, et qualis gravitas, et vis placida animi ingentis, non facilis concuti ullo metu; neque prompta admirari novitates! Quam erudita copia ingenii, et lepos sermonis est tibi! Oratores venerantur oracula tua, et juvenctus tua occultatur sub moribus plenis gravitate. Quanta species patris tui

//////////

spexit Pric.—510 *caussa gravis* tres Vatt. Pal. Med. pr. et quart. Exc. Læti. *brevis* viginti duo alii, Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *gravis* vel *brevis* Reg. Petav. pr. Var. LL. e marg. Parm. Heinsius hic sequentia notaverat. *brevis caussa*] *compendii causam* dixit Capitolin. p. 27. l. 34. p. 32. l. 30. ‘prætozem reprehendit, qui cito reorum causas audierat.’ sic *horti brevissimi* pro parvis. Spartian. in Sever. p. 65. l. 28. p. 127. l. 20. p. 187. l. 16. vid. Casaub. p. 168. *d. qui errat, dum putat, sic recentiores tantum loqui.* Ovid. in Fast. *rus breve* dixit. Hæc Heinsius.—511 *Negligitur* Reg. Oxon. pr. Leid. pr. m. pr. et cum nota interrogandi Livin. Exc. Schott. *Non legitur* Vat. tert. Pal. Pric. Oisel. Florent. duo Med. Mazar. Tholos. Jun. pr. Leid. pr. m. sec. *Nunc legitur* Rott. *Nec legitur* quatuor Vatt. duo Med. *quis* Exc. Lucens. pr. *qui* Med. tert. Petav. tert. duo Moret. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Vicet. *legibus* pro *litibus* Vat. sec. m. pr. Mazar.—512 *Certior* Med. quart. Moret. pr. *emersum* Vat. pr. m. pr. *deducere* Jun. pr.—513 *Quod pietas* Vat. pr. *quantusque* Ambr. sec. *quantusve* duo Vatt. Pal. Med. sec. et quart. duo Petav. Bonon. Tholos. Moret. sec. Ambr. tert. Lov. *rigor* Vat. pr. Reg. Thuan. Petav. sec. Moret. sec. *rigor* duodecim alii, Exc. Gevart. Vicet. *rigor* vel *rigor* Ambr. pr. Leid. pr.—515 *mutari* Pal. Med. pr. *quam docta* Reg. Thuan. duo Petav. Oxon. pr. Leid. pr. Moret. sec. Ambr. tert. Exc. Lucens. sec. Isingr. *quæ docta* novem alii.—517 *timet* Jun. pr.—518 *Q. in o. pater!* Petav. tert. Parm. Isingr. Colin. Gryph. *puter?* cum signo interrogationis ed. Vicet. *radias* Vat. quint. *radiat!* cum signo exclamationis Lov. duo Moret. Ald. Exc. Gevart. et ita edidit Gesn. *parva voluptas* Vat. tert. Rott. Oisel. Med. sec. m. pr. marg. Isingr. *voluntas* Petav. tert. *parva* vel *torva* Florent. *torva* Gesn.—

NOTÆ

510 *Error*] Si quis iudex vel tantillum erraverit, id sub te non negligitur.

516 *Modus*] Vel lepos, vel moderatio, vel gravitas quædam sermonis.

517 *Latet*] Adeo ut quis non facile

crederet juvenem esse, qui tam sapienter tamque graviter loquatur.

518 *Radiat*] Quasi in Honorii vultu divina quædam Theodosii magni imago radiare videatur.

Voluptas] Ipsa species frontis tuæ,

Frontis, et augusti majestas grata pudoris!
 Jam patrias imples galeas : jam cornus avita 520
 Tentatur vibranda tibi : promittitur ingens
 Dextra rudimentis, Romanaque vota moratur.
 Quis decor, incedis quoties clypeatus, et auro
 Squameus, et rutilus cristis, et casside major!
 Sic cum Thracia primum sudaret in hasta, 525
 Flumina laverunt puerum Rhodopeia Martem.
 Quæ vires jaculis! vel cum Gortynia tendis
 Spicula, quam felix arcus, certique petitor
 Vulneris, et jussum mentiri nescius ictum!

mieat in vultu tuo! Quanta illecebræ vultus tui bellicosus! Et quam jucunda est majestas tua plena verecundia venerabili! Jam tu, etsi puer, repleas cassidem Patris tui: jam hasta avi exploratur tibi torquenda: magna fortitudo expectatur e primis tuis exercitiis, et occupat desideria Romana. Quæ præstantia tua est, quotiescumque radis scutatus, et habens lorica e squamis aureis, et jubar micantes, et procerior ob galeam ipsam. Ita fluvii Rhodopei irrigaverunt Martem puerum, cum laboraret primum in cuspide Thracia. Qui impictus est in telis tuis! Aut cum vibras jacula Gortynia, quam arcus tuus est fortunatus, et infligens certo

519 *decoris* Put. Pat.—520 *implens* Med. tert. *cornus* Leid. pr. *acuta* Med. sec. *aritas* Put. Petav. sec.—521 *vibranda tibi*, cum *τελεία σπιγγή* Lov. Moret. pr. Ald. Exc. Gevart. *vibranda tibi*, Exc. Lat. et Lucens. pr. *vibrata* Vat. pr. Pal. Farn. Pric. Med. pr. Mazar. Exc. Schotti, Exc. Voss, Barthii cod. et ed. Vicet.—522 *moraris* Pat. et Ald. *moratus* Vat. sec. Pal. Med. tert. inc. Heins. Moret. pr. Leid. sec. duo Petav. Bonon. Ambr. sec. Var. LL. e marg. Parm. *moratur* vel *moratus* Florent. et Exc. Lucens. pr.—524 *rutilus* Tholos.—525 *Thracia* Pric.—526 *purum* Vicet.—527 *vel quæ* Bonon. *et quam* Med. tert. *cum tu* Moret. sec. *Gortynia* omnes Vatt. Pal. Put. Thuan. Mazar. Petav. pr. Moret. pr. Var. LL. e marg. Parm. *Gorthinia* vel *Corinthia* Lov. *tendis* Lov. duo Moret. totidem Oxon. et Leid. Jun. pr. Ald.—529 *Sanguinis* Med. quart. *jussum* tres Vat. *visum* viginti septem alii, Exc. Schott. Gevart. item

NOTE

mascula, bellicosæ, et velut ad honestam quandam ferociam et torvitatem accedentis, voluptatem nescio quam habet.

519 *Majestas pudoris*] Id est, plena pudore augusto et venerando.

520 *Cornus*] Hasta e corno arbore facta. Jam tentas torquere eandem hastam, quam olim avus tuus torquebat.

522 *Moratur*] Promittitur, ingens fortitudo e primis tuis exercitationibus militaribus; et detinet, occupat

vota nostra, quæ tota sunt in ea expectanda.

523 *Casside major*] Major, altior, procerior videris, ob altam cassidem.

526 *Rhodopeia*] Thracia, a monte Rhodope. Mars natus dicitur apud Thraces, quod populi sint bellicosus.

527 *Cydon, Gortynia spicula*] Id est, præstantissima, a Gortyne et Cydone oppidis Cretæ, ubi populi erant peritissimi ad sagittas vibrandas.

529 *Mentiri*] Arcus ita felix, ut si

Scis quo more Cydon, qua dirigat arte sagittas 530
 Armenius; refugo quæ sit fiducia Partho.
 Sic Amphionæ pulcher sudore palæstræ
 Alcides pharetras Dirœaque tela solebat
 Prætentare feris, olim domitura Gigantas,
 Et pacem latura polo: semperque cruentus 535
 Ibat, et Alcmænæ prædam referebat ovanti.
 Cœruleus tali prostratus Apolline Python
 Implicuit fractis moritura volumina sylvis.
 Cum vectaris equo, simulacraque Martia ludis,

plagam, et qui nescit aberrare a scopo proposito! Nosti qua industria Cydon, qui dextérité Armenius torqueat spicula, et quæ sit confidentia Partho fugienti. Ita Hercules decorus labere palæstræ Thebanæ consuererat prius experiri sagittas, et jacula Dirœa in feris occidendis, jacula occisura aliquando gigantes, et data pacem Cælo; et semper sanguinolentus incedebat, ac reportabat prædam Alcmænæ gaudenti. Python lividus domitus a Phæbo simili impedivit gyros suos morientes in sylvis ruptis. Cum veheris equo, et agis exercitia armorum, quis regotior cur-

//////////

Sched. Gud. visu Mazar. incisum Jun. pr. visum Var. LL. ed. Antv.—530 *Sidon* duo Vat. Med. quart. *Citon* Oxon. sec. *Cython* Mazar. *dirigit* Vat. pr.—531 *sit quæ fiducia* Pat.—532 *satus Amphione* Farn. *Ephyreæ* Moret. pr. *pulchrum sudare* Var. LL. ed. Antv.—533 *Dirœaque* Vat. quart. et quint. Farn. Reg. Petav. pr. Moret. pr. Oxon. pr. et Leid. m. sec. Med. tert. *Dirœaque* vel *Dirœaque* Moret. sec. *Dirœaque* vel *directaque* Oxon. sec. *regna pro tela* Rott.—534 *feros* Vat. pr. Med. sec. Var. LL. ed. Antv. *fuga Tholos. Gigantes omnes* Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Gigantes Bonon. Petav. sec.*—535 *Ut pacem* Vat. tert. Rott. *creatus* Put.—536 *Armeno* Jun. pr.—537 *Phiton* duo Moret.—538 *Implicuit* Vat. tert. Rott. Med. sec. Mazar. Petav. tert. Exc. Cod. Rhem. *Explicuit* Petav. pr. m. sec. *Implicuit* vel *Impletit* Vat. quart. Florent. *factis* Var. LL. ed. Antv. *moribunda* malit Heins.—539

NOTÆ

jusseris hunc vel illum scopum petere, petat fideliter, nec unquam fallat mendaci vanoque lectu.

531 *Armenius*] Parthos Armeniosque intellige telorum torquendorum itidem peritissimos.

532 *Amphionæ*] Thebanæ, ab Amphione qui condidit Thebas Herculis patriam futuram.

533 *Dirœa*] Id est, Thebana seu patria tela, a Dirœ Lyci Thebarum Regis uxore, quæ a Zetho et Amphione ob vexatam matrem suam Antio-pam, equis indomitis alligata et tracta est, ac Deorum commiseratione in

fontem *Dirœen* prope Thebas commutata. Alii legunt, *Dirœa*, et bene, id est, optima, a Dicte, monte Cretæ, in qua spicula exquisita.

536 *Alcmænæ ovanti*] Filii sui Herculis virtute gaudenti, triumphanti.

537 *Ceruleus*] Niger, lividus, horridus.

Python] De Pythone, in Præf. lib. 1. in Ruf.

538 *Fractis*] In sylvis, quas ipse spiris et canda rumpebat, dum extremos impetus torquet in arbores.

539 *Simulacraque Martia ludis*] Agis per ludum incruenta armorum exer-

Quis molles sinuare fugas, quis tendere contum 540
 Acrior, aut subitos melior flexisse recursus?
 Non te Massagetæ, non gens exercita campo
 Thessala, non ipsi poterunt æquare binembres.
 Vix comites alæ, vix te suspensa sequuntur
 Agmina: ferventesque tument post terga dracones. 545
 Utque tuis primum sonipes calcaribus arsit,
 Ignescunt patulæ nares: non sentit arenas
 Ungula, discussæque jubæ sparguntur in armos.
 Turbantur phaleræ: spumosis morsibus aurum
 Fumat: anhelantes exundant sanguine gemmæ. 550

vare gyros lenes fugiendo, quis vibrare hastam, vel quis doctior detorquere circuitus repentinos? Non Massagetæ valebunt imitari te, non natio Thessaliæ exercitata cursu, non Centauri ipsi: vix turma sociæ, vix exercitus currentes sequuntur te, et serpentes ardentis turgescunt post terga tua. Et statim atque equus incaluit stimulis tuis, nares ejus apertæ incenduntur: pes non tangit pulverem, et jubæ excussæ diffunduntur in humeros: phaleræ agitantur: frænum aureum fumat e spuma dentium: lapilli habenarum equi anhelantis replentur cruore. Ipse labor

//////////

Martia vel mollia Reg.—540 mollis Vat. tert. Rott. Oisel. simulare marg. Isingr. comptum Moret. pr. cunctum Tholos. cum tu Jun. pr. contum vel contra Petav. pr.—541 Aptior Put. Pat. Acrior vel Aptior Lov. Acrior vel Doctior Petav. pr. Doctior Voss. subito Med. sec. iterum pro melior Put. Pat. finxisse Pric. Oisel. Med. sec. Mazar. fixisse Ambr. pr. Sched. Gud.—542 campos Vat. quint.—543 poterint conj. Heins. biformes Vat. pr. Farn.—544 feruntur pro sequuntur Petav. sec. sequuntur inc. Heins. Put.—545 post bella Pric. inc. Heins. Exc. Voss. timent Vat. tert. Rott. Med. quart. Jun. pr. Put. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv.—546 tuus Pal. Pat. duo Med. tuus primus Jun. pr. sonipes primum Pat. hesit vel arsit Mazar. ad illa vero, Ignescunt patulæ nares, Heins. ascripserat not. Ouzel. ad Minuc. pag. 42.—547 habenas Sched. Gud.—549 Turbantur Ald.—550 Spumat Jun. pr. Leid. sec. Exc. Gevart. erudant Lov. exudat Oisel. Exsulant Med. duo, Ambr. pr. Exc. Schott. exundant Florent. Med. pr. et quart. Put. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. Bonon. Tholos. Pat. Ambr. tert. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Vicet.—

NOTE

citia, quæ sunt velut quædam præliorum cruentorum præludia.

540 *Sinuare fugas*] Equum levi fuga, hoc est, levi cursu, in varios orbes flectere.

542 *Massagetæ*] Populi Scythiæ Asiaticæ ultra mare Caspium, equis domandis nobiles. Equorum sanguinem cum lacte bibere dicuntur.

543 *Binembres*] Centauri membris humanis equinisque conflati, et Thes-

sali, optimi equites habiti sunt.

544 *Suspensa*] Ita currentia, ut in altum sublata vix terram tangant.

545 *Dracones*] Depicti in vexillis turgent ob cursum celeriore; tunc enim magis vento distenduntur.

550 *Anhelantes gemmæ*] Gemmæ in frænis Honorii: anhelantes autem, non quod anhelent, sed quod sanguineo equi halitu cruentatæ videantur.

Ipse labor pulvisque decent, confusaque motu
 Cæsaries : vestis radiato murice Solem
 Combibit : ingesto crispatur purpura vento.
 Si dominus legeretur equis, tua posceret ultro
 Verbera, Nereidum stabulis nutritus, Arion : 555
 Serviretque tuis, contento Castore, frænis
 Cyllarus, et flavum Xanthus sprevisset Achillem.
 Ipse tibi famulas præberet Pegasus alas,
 Portaretque libens : melioraque pondera passus
 Bellerophontas indignaretur habenas. 560
 Quin etiam velox Auroræ nuntius Æthon,
 Qui fugat hinnitu stellas, roseoque domatur

et pulvis, et crines tui turbati cursu decent te. Vestimentum tuum purpura micanti attrahit Solem : ostrum tuum ventilatur vento impulso. Si dominus eligeretur ab equis, Arion pastus in præsepibus Nereidum peteret sponte imperium tuum ; et Cyllarus Castore spreto famularetur habenis tuis, et Xanthus neglexisset Achillem flaventem. Ipse Pegasus offerret tibi pennas servientes, et volens ferret te, gerensque onus præstantius respueret lora Bellerophontis. Præterea Æthon nuntius celer Auroræ, qui Æthon expellit sidera hinnitu, et domitur a Lucifero pul-

551 *decent* duo Vatt. Var. LL. ed. Antv. *concussaque* Oxon. sec. Med. tert. *vultu* Med. quart. *mundo* Jun. pr.—552 *radianti murice* Mazar. *moderato* Ambr. tert.—553 *Combibit* Put. *Cum bibit* Var. LL. ed. Antv. *invecto* vel *ingesto* Moret. sec.—554 *domini legerentur* Moret. sec.—555 *Orion* Vat. duo Farn. Tholos. Ambr. pr. Exc. Voss. Leid. sec. Exc. Gevart.—556 *contento* inc. Heins.—557 *clarum Achillem* Pric. et Exc. Voss. *fulvum* Exc. Lucens. sec. *flavum* vel *rigidum* Oxon. sec.—558 *funulans* Reg. *famulus* Exc. Voss.—559 *pro passus* Heins. conj. *fassus*.—560 *harenas* pro *habenas* Jun. pr.—561 *Athon* Vat. tert. Pal. Rott. Oisel. Med. tert. inc. Heins. Put. Thuan. Jun. pr. Leid. pr. duo Moret. et Ambr. tres Petav. Exc. Lucens. sec. *Athos* Med. sec. *Aton* Oxon. pr. m. pr. *Ethon* vel *Athon* Reg. *Athon* vel *Alchon* Lov.—563 *quidem* pro

NOTÆ

551 *Pulvis*] Horatius : ‘Duces, Non indecoro pulvere sordidos.’

552 *Solem combibit*] Adeo ut ex aspectu Solis, purpura videatur esse ardentior, plenior, et speciosior.

555 *Arion*] Adraști equus a Neptuneo datus, nutritus a Nereidibus, vocalis esse dicebatur.

557 *Cyllarus*] Equus Castoris.

Flarum] Heroës non raro flavi dicuntur.

Xanthus] Balius et Xanthus erant

equi Achillis. Politianus : ‘Quos Zephyro peperit geminos Harpyia Podarge.’

558 *Pegasus*] Equus alatus, Neptunei et Medusæ filius, quo Bellerophon usus est contra Chimæram.

560 *Bellerophontas*] Propertius, ‘Bellerophonteï qua fluit humor equi.’

561 *Æthon*] Id est, ardens, ἀπὸ τοῦ σθεῖν, ardere. Æthon quoque fuit equus Solis, et Pallantis Virgiliani.

Lucifero, quoties equitem te cernit ab astris,
Invidet, inque tuis mavult spumare lupatis.

Nunc quoque quos habitus, quantæ miracula pompæ 565
Vidimus, Ausonio cum jam succinctus amictu
Per Ligurum populos solito conspectior ires,
Atque inter niveas alte veherere cohortes :
Obnixisque simul pubes electa lacertis
Sidereum gestaret onus ! sic numina Memphis 570
In vulgus proferre solet. Penetralibus exit
Effigies ; brevis illa quidem : sed plurimus infra
Liniger et posita suspirat veste sacerdos,

chro, quotiescumque videt e Cælo te equitantem, æmulatur et malit spumescere sub habentis tuis. Jam etiam quas aspeximus vestes, quanti prodigia apparatus, cum tu, o Honori, decoratus toga Romana, spectabilior more consucto, incederes per gentes Ligurum, et portareris excelsæ inter catervas candidas, et juvenus delecta ferret te velut onus cælestis manibus una laborantibus ! Ita Ægyptus consuevit producere Deos suos in populum. Imago eorum egreditur ex adytis, illu certe parva : ast infra multus Sacerdos cum veste lineæ, anclat, baculo supposito, significans

equitem Vat. tert. Florent. austris Reg. Oxon. pr.—561 *mallet* duo Ambr. Exc. Voss.—565 *Tunc quoque* duo Vat. Farn. Moret. pr. *Nunc* vel *Tunc* Vat. quart. *miracula formæ* Moret. sec. Oxon. sec. *quanti ponti* Vat. pr. Farn. *pompæ* vel *formæ* Reg. Oxon. pr.—567 *solito spectantior ires* Exc. Cod. Rhem. *iret* Petav. sec.—568 *varius alte* Moret. pr.—570 *gestarat* Reg. vel *numina* Exc. Voss. *nymphis* Rott. Var. LL. ed. Antv. *Nymphis* Vicet. Parm. Isingr. Colin.—571 *In vulgus gestare* Med. tert. Ambr. pr. Sched. Gud. *solent* Mazar. *penetrabilis* Colin. vitiose.—572 *pluribus* Put. Bonon. Petav. tert. *infra* Oisel. *intra* Pric. Exc. Voss.—573 *Liniger* Vat. sec. Pal. Med. pr. et quart. Put. Thuan. Mazar. Ambr. pr. duo Petav. Exc. Læti. *Liniger* viginti alii, Exc.

NOTE

566 *Ausonio amictu*] Trabea seu veste Consulari, Ausoniis seu Romanis propria.

567 *Per Ligurum populos*] Ligures latius accipit, pro tota Gallia Cisalpina. Nam Honorius sumsit hunc Consulatum Mediolani, quod est in eadem Gallia Cisalpina.

568 *Vehere*] Manibus militum te gestantium.

Niveas cohortes] Candida veste indutas; id quod fiebat in testificationem gaudii.

570 *Memphis*] Urbs Ægypti celeberrima, vulgo, *Le grand Caire*: po-

nitur pro tota Ægypto, ubi diebus solennibus effigies Deorum in publicum deterebantur. [Sic ego sentiebam secutus Carolum Stephannum, Calepinum, et alios; sed monitus sum a doctissimo Huetio, Memphi fuisse ad Occidentalem Nili ripam, *Cairum* vero esse ad Eoam ripam; ideoque *Cairum* esse potius Babyloniam, id quod tradit etiam Munsterus; quam tamen, ut ait idem Huetius, Babylon erat ad ripam Nili, a quo tantisper distat *Alcairam*. Ex Ad-dend.]

573 *Liniger*] Ægyptii Sacerdotes

Testatus sudore Deum. Nilotica sistris
 Ripa sonat, Phariosque modos Ægyptia ducit 575
 Tibia: submissis admugit cornibus Apis.
 Omnis nobilitas, omnis tua sacra frequentant
 Thybridis et Latii soboles: convenit in unum

hoc labore esse Deum. Littora Niliaca resonant sistris, et fistula Ægyptia cantat melos patrium: Apis admugit cornibus demissis. Nobiles omnes, omnes populi Romæ et Italie celebrant cærimonias tuas. Quicquid primorum extitit in mundo,

Gevert. et Lucens. pr. et ed. Vicet. et posita Lov. inc. Heins. Oxon. sec. Leid. sec. duo Med. ambo Moret. Exc. Gevert. et ed. Vicet. et posito Tholos. Ambr. tert. imposita voce Pric. Ambr. pr. imposita suspirans veste tres Vatt. Exc. Læti. Laniger et posita suspirans veste duo Vatt. Pal. Farn. Rott. suspirat Pric. Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Thuan. Mazar. Reg. m. pr. duo Petav. Bonon. Pat. Jun. pr. Oxon. pr. duo Ambr. duo Leid. Exc. Gevert. suspirat voce Sched. Gud. suspirans Ambr. tert. suspirant Var. LL. ed. Antv. imposito recte Med. tert. Thuan. Reg. m. pr. Oxon. pr. Leid. pr. m. pr. Bonon. Petav. sec. et ed. Gesn. recte etiam emendaverat Gronov. ad Exc. Schott. Heinsius ascripserat: imposito recte] quærendum qui sint μελανηφόροι in veteri Inscriptione nondum edita. sic dendrophori, cistophori, thyrsophori.—574 Testatus Med. tert. Thuan. Mazar. Oxon. pr. Leid. pr. Testatur Vatt. omnes Pal. Oisel. Exc. Læti. stridore Med. quart. Heinsius hic notaverat, non opus esse legi Deam. vid. Fabri Semestria. nam intelligendum esse de Anubi. vid. Spartian. p. 76. l. 28. et ad illum locum Salmas. p. 151. vid. Casaub. p. 23. 96. 97. 134. Lamprid. in Commodus p. 49. l. 23. ‘sacra Isidis coluit, ut et caput raderet et Anubin portaret.’ Spartian. Caracall. p. 89. ‘cum Antoninus Commodus ita ea (sacra Isidis) celebraverit, ut et Anubin portaret et pausas ederet.’ Salmas. p. 166. Niliaca Med. quart. sistris Farn. ripis ed. Vicet. Sirtis Vat. tert. Rott.—575 Ripa sonat vel Turba Oxon. sec. fractosque Jun. pr. Phariosque viginti duo alii, Exc. Gevert. Ald. Var. LL. e marg. Parin. et Sched. Gud.—576 Submissisque Moret. pr. adjungit Petav. tert. Var. LL. ed. Antv.—577 tuaque omnia sacra Vat. pr. Farn. frequentat tres Vat. Pal. Rott. Oisel. frequentant novem alii.—578 Tigridis Vat. quint. Thybridis vel Tigridis Florent. Moret. pr.—579 ubique pro in orbe Moret. pr.

NOTÆ

linea veste utebantur; unde Juvenali et Martiali, Linigeri dicuntur.

574 Testatus sudore Deum] Tanto et labore et sudore testantur esse Deum, quem gestant, ob majus scilicet hujusce pondus. Deos enim esse graviores, aut putabant aut simulant, ad augendam populi superstitionem.

Sistris] Sistrum est crepitaculum æneum, quo Ægyptii Sacerdotes utebantur in sacris Isidis. Dicitur, ἀπὸ τοῦ σείειν, quater, quod quatiatur et sonum edat.

575 Pharios modos] Concentum patrium seu Ægyptiacum, a Pharo insula ad ostia Nili.

576 Apis] Seu Osiris, Argivorum Rex, Jovis filius et Niobes, trajecit in Ægyptum, ubi populos ad mitigationem vivendi rationem traduxit: docuit eos segetum sationem, et post obitum adoratus est sub vivi bovis specie.

577 Tua sacra] Velut numinis alieujus, cærimonias Consulatus tui celebrant.

Quicquid in orbe fuit procerum : quibus auctor honoris
 Vel tu, vel genitor. Numeroso Consule Consul 580
 Cingeris, et socios gaudes admittere Patres.
 Illustri te prole Tagus, te Gallia doctis
 Civibus, et toto stipavit Roma Senatu.
 Portatur juvenum cervicibus aurea sedes,
 Ornatuque novo gravior Deus. Asperat Indus 585
 Velamenta lapis, pretiosaque fila smaragdus
 Ducta virent. Amethystus inest ; et fulgor Hiberus
 Temperat arcanis hyacinthi cærulea flammis.
 Nec rudis in tali sufficit gratia textu :

congregatum est in unum locum, quibus Proceribus vel tu dedisti Magistratus, vel pater tuus Theodosius. Tu Consul stiparis a multis Consulibus, et letaris adsciscere Senatores socios. Hispania circumdedit te accolis suis clarissimis, Gallia te incolis eruditis, et Roma circumdedit te Senatu universo. Sella curulis aurata fertur humeris juvenum, et Numen venerabilius ornamentis novis. Vestis rigescit gemmis Indicis, et fila ditia virescunt deducta e Smaragdis. Amethystus inseritur, et splendor Hispanus moderatur hyacinthum subnigrum ignibus secretis. Neque venustus impolita satis fuit in hoc opere contexto : acus adjungit pretium, et labor

//////////

in ore Exc. Voss. actor honoris Pal. Oisel. Med. pr. inc. Heins. Bonon. Ambr. pr. duo Petav. ed. Vicet.—584 juvenis Pnt.—586 Vestimenta vel Velamenta Oxon. sec. signa pro fila inc. Heins. smaragdo Pric. m. pr. smaragdus Vat. sec. m. sec. Farn.—587 Busta Leid. pr. m. pr. Ducta vel Structa Oisel. Ducta vel Mixta Oxon. sec. nitent Exc. Voss. fulgor hibernus Var. LL. ed. Antv.—588 Hyacinthus Vat. quint. hyacinthia conj. Heins.—589 Græcia Pnt. Voss.—590

NOTE

581 *Socios*] In Consulatu eodem, et simul in incessu comites.

582 *Gallia*] Cisalpina scilicet, in qua Mediolanum, et ante ipsum Theodosius, puto ob præsentiam sanctissimi Præsulis Ambrosii.

584 *Aurea sedes*] Sella curulis ex ebore, sed auro variis in locis mixto. In hac conspicuus Imperator more majorum sedebat.

585 *Deus*] Honorius instar Numini gestabatur.

Asperat] Ipsa Trabea seu vestis consularis, gemmis contexta, aspera est, rigescit.

587 *Amethystus*] Gemma est diluto

violæ colore, et colore etiam purpuræ non prorsus igneo, sed in vini colorem desinente. Græcè ἀμέθυστος ab α privante, et μεθύσκω, inebriō, quod ebrietati credatur resistere.

Fulgor Hiberus] Innuitur fulgor Carchedoniorum, seu carbuncolorum, qui sic dicti sunt a Carthagine magna Hispaniarum domitrice : et eos vocat Hispanos in gratiam sui Principis ex Hispania oriundi. Vel *Fulgor Hiberus*, id est, fulgor auri e Tago, et ex Hispania allati.

588 *Hyacinthi*] Gemma colorem habens amethysto non absimilem, sed tamen dilutiorem.

589 *Rudis*] Naturalis; impolita.

Auget acus meritum, picturatumque metallis	590
Vivit opus, multaque ornantur Iaspide cultus,	
Et variis spirat Nereia bacca figuris.	
Quæ tantum potuit digitis mollire rigorem	
Ambitiosa colus? vel cujus pectinis arte	
Traxerunt solidæ gemmarum stamina telæ?	595
Invia quis calidi scrutatus stagna profundi	
Tethyos invasit gremium? quis divitis algæ	
Germina flagrant inter quæsivit arenas?	
Quis junxit lapides ostro? quis miscuit ignes	
Sidonii rubrique maris? tribuere colorem	600
Phœnices, Seres subtemina, pondus Hydaspes.	

pictus e metallis spirat, et vestes decorantur Iaspide plurima, et concha marina quasi animatur formis diversis. Quæ colus superba evaluit emollire digitis asperitatem tantam? Vel cujus industria pectinis duxit fila e Margaritis, ad telas solidas faciendas? Ecquis rimatus loca inaccessa maris æstuantis, occupavit sinum Tethyos? Ecquis indagavit fœtus musci marini pretiosi inter arenas tepentes? Ecquis conjunxit lupillos cum purpura? Ecquis conjunxit flammæ maris Phœnicii et rubri? Phœnices dederunt colorem, Seres filu, et Hydaspes pondus gemmarum. Si tu, o

//////////

picturarumque Farn. metallus Oxon. pr.—591 multoque Petav. tert. hortatur Vat. pr. ortatur Farn. oneratur Oisel. honeratur Mazar. ornatur Pal. Pric. Tholos. Ambr. pr. Moret. pr. variantur Med. tert. remorantur Exc. Lucens. pr. cultus Med. quart. Moret. pr. Oxon. Var. LL. ed. Antv. vultus novem alii. vultus vel cultus Oxon. pr.—592 Nereida Put. varias figuras conj. Heins.—593 potuit tantum Oxon. sec.—594 Ingeniosa vel Ambitiosa Reg. manus Put. Pat. manus vel colus Moret. pr. artem Vat. pr.—595 Texerunt vel Traxerunt Lov. Heins. conjiciebat Texerunt, ut et gemmantiu. flamina Med. sec. Lov. Pat. Ambr. tert. flamine Rott. stamina vel flamina Pric. Heins. conjiciebat flumina. flamina tædæ Exc. Voss.—596 Invida Exc. Voss. scrutatur Leid. sec. regna Ambr. pr.—597 invisæ Jun. pr. digitum inc. Heins.—598 Gramina Vat. quint. inc. Heins. Florent. Jun. pr. fragantes Pric. flagrantæ vel flaventes Med. quart.—599 vinxit Exc. Gevart. aut quis miscuit Jun. pr. tinxit conj. Burm.—601 subtegmina Vat. sec. aumbo Moret. Var. LL. ed. Antv. pondera Vat. pr. pontus Reg. Oxon. pr.

NOTE

590 *Auget acus*] Opus superat materiam.

592 *Nereia bacca*] Gemmæ e mari, seu Nereidum regno adjectæ.

597 *Tethyos*] Quasi tot gemmæ e Tethyos ornatu avulsæ sint.

Algæ germina] Coralia nempe, et alii fœtus maris.

599 *Ignes*] Gemmas, ignis instar, micantes.

601 *Pondus*] Gemmarum, quæ quo graviore sunt, eo pretiosiores. Suetonius ait Cæsarem, ‘Britanniam petiisse spe Margaritarum, quarum amplitudinem conferentem, interdum sua manu exegisse pondus.’

Hoc si Mæonias cinctu graderere per urbes,
 In te pampineos transferret Lydia thyrsos,
 In te Nysa choros. Dubitarent orgia Bacchi,
 Cui furerent : irent blandæ sub vincula tigres. 605

Talis Erythræis intextus nebrida gemmis
 Liber agit currus, et Caspia flectit eburnis
 Colla jugis : Satyri circum, crinemque solutæ
 Manades astringunt hederis victricibus Indos :

Honori, *incederes hac reste per urbes Lydia, Lydia eadem daret tibi hastas pampineas, Nysa daret tibi choros Bacchantum. Orgia Bacchi ambigerent pro quo bacchantur: tigres blandientes venirent sub habenas tuas. Sic Bacchus habens restimentum contextum e margaritis maris rubri, ducit currum, et e sede eburnea donat colla tigrum Hyrcanarum: Satyri circum eunt, et Bacchantes habentes capillos*

//////////

nudus Jun. pr.—602 *Mæonidas* Vat. tert. Rott. Oisel. Petav. tert. *cinctu* Thuan. Mazar. ed. Parm. *cum tu* Med. sec. m. pr. Oisel. *cultu* duo Vatt. Farn. Put. Pat. inc. Heins. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *vultu* viginti quatuor alii, Exc. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. *vultu* vel *cinctu* Vat. *vultu* vel *cultu* Vat. quart. Med. pr. Petav. tert. Exc. Schotti. *graderere* vel *reherere* Vat. quint.—603 *transferret* Pric. Florent. Reg. Thuan. vet. Gyr. Jun. pr. Leid. pr. Med. vet. Exc. Lucens. sec. Isingr. *proferret* novem alii. *proferret* ed. Parm. *tuscos* pro *thyrsos* Vat. pr.—604 *Nisa* Lov. *risa* Vicet. *choors* Lov. *choros* vel *choors* Vat. tert. *cohors* vel *choros* Moret. pr. *dubitarent* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. *dubitassent* viginti alii, Exc. Gevart. Lucens. sec. ed. Parm. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv.—605 *Cum furerent* Put. Petav. sec. *Quoi* Med. tert. *blndos* Petav. sec.—606 *Erythæis* Put. Reg. Thuan. Mazar. Petav. pr. *Eriteis* Oxon. pr. Leid. sec. *Eriteis* Vat. tert. *cum ritreis* Vat. pr. Farn. *Eriticæis* Ambr. sec. Tholos. Leid. pr. *Erycteis* Var. LL. ed. Antv. *Eriticæis* Vat. sec. Moret. pr. *Eritchæis* Moret. sec. *Aristæis* Exc. Voss. *intextis* Pal. Med. pr.—607 *Caspida* Lov. *flexit* Tholos. *nectit* vel *flectit* Oxon. sec. *ahenis* Vat. quint.—

NOTÆ

604 *Nysa*] Urbs vel Arabiæ vel Indiæ, a Bachelo condita, qui inde dicitur *Dionysius*, quasi *Deus Nysæ*.

Orgia] Cærimoniarum Bacchi, vel Bacchantes, quæ eas celebrant, ἀπὸ τῆς ὀργῆς, a *furore*, quo incitabantur.

605 *Tigres*] Quæ trahunt currum Bacchi. Id quod finxerunt ob crudelitatem ebriorum.

606 *Erythræis*] Mare ἐρυθραίων, id est, mare rubrum, ab Erythra Rege, quem Edom, id est, rufum, Esau fuisse quidam putant.

Nebrida] Νεβρίς est vestis Bacchi e pellibus contexta.

607 *Caspia*] Colla Tigrum Caspiarum, seu Hyrcanarum, ad mare Caspium.

608 *Jugis*] Jugum est etiam sedes in qua sedet qui currum ducit.

Satyri] Monstra libidinosissima, vultu humano, capite cornuto, simis naribus, pedibus caprinis, quæ ut Numina rustica coluit antiquitas. Dicuntur et *Fauni*, *Panes*, *Sylvani*, *Ægipanæ*. De Faunis et Satyris S. Hieronymus in vita S. Pauli Eremitæ.

609 *Manades*] Bacchantes, ἀπὸ τοῦ μάλθεσθαι, *furere*.

Ebrius hostili velatur palmite Ganges. 610
 Auspice mox lætum sonuit clamore tribunal,
 Te fastos ineunte quater: solennia ludit
 Omina libertas: deductum Vindice morem
 Lex celebrat, famulusque jugo laxatus herili
 Ducitur, et grato remeat securior ictu. 615
 Tristis conditio pulsata fronte recedit.

sparsos, constringunt Indos hederis triumphalibus. Ganges inebriatus cingitur ramis vineæ inimicæ. Solium Consulare gratum resonuit statim acclamationibus auspiciatis, te intrante quartum fastos. Libertas exhibet cærimonias solennes. Lex frequentat consuetudinem derivatam a Vindice, et servus solutus e potestate domini sui adducitur, et redit tutior, ob alupam jucundam. Conditio mæstissima extinguitur,

//////////

608 *Jubis* Moret. pr. *tigris* Ambr. sec.—610 *hostili* pro *hostili* Med. tert.—611 *Auspice* Tholos. Ambr. pr. Exc. Lucens. sec. atque ita in Exc. Schotti emendaverat Gronovius. *Aspice* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *clungore* Med. quart.—612 *Te fastos* Exc. Cod. Rhem. *ludos* Pat. *ludit* Exc. Schotti, in quibus Gronovius ascripserat locum Amm. Marcell. l. xxii. p. 226. et Claud. in Eutrop. i. 310. *ludit* vel *dedit* Vat. quint.—613 *Omnia* tres Vatt. Oisel. *Omina* tredecim scripti, Exc. Lucens. sec. Ald. ed. Parm. Exc. Schott. et Gevart. item Sched. Gnd. *Judice* pro *Vindice* Vat. sec. Med. tert. *pollice* Ambr. pr. m. pr.—614 *serrusque* Exc. Voss. *famulumque* Ambr. tert. *lapsatus* Lov. Exc. Gevart. *laxatur* duo Vatt. Farn. Rott. Med. quart. *lassatus* Reg. m. sec. Bonon. Moret. sec. Oxon. sec. duo Petav. duo Ambr. Var. LL. c marg. Parm. et ed. Antv. *herili* Var. LL. ed. Antv.—616 *resedit* Vat. pr. *recedit*. cum *τελεία στιγμή* Put. Thuan. duo Petav. ambo Moreti.—617 *In civem*. hic

NOTÆ

610 *Ganges*] Ganges ipse ebrius cingitur palmite ab hostibus, et trahitur in triumphum. Adeo nihil resistit Bacchi, sen vini, potentia!

611 *Auspice*] Clamore seu acclamatione fausta, bene omnia ansicante, incipiente.

612 *Te fastos ineunte quater*] Te ineunte quartum Consulatum, et nomine tuo in Fastis quartum inscripto.

Ludit] Libertas exhibet velut ludo quodam cærimonias; vel cærimonias celebrantur in danda libertate, in qua manumissus tangitur alapa, virgula, quæ omnia ludus quidam gratissimus videri possint.

613 *Omina solennia*] Felicitatem solennem. Alii legunt, *omnia solennia*, id est, solennes omnes cærimonias.

Vindice] Vindex servus Aquileiorum, qui cum patefecisset conjurationem contra populum Romanum, a Regum fautoribus initan, primus vindicta publice manumissus est. Vindicta autem manumittere, est virgula quadam amice percutere, in signum datæ libertatis; quod tum servus ultimo sic percutiatur, postea liber futurus, et a verbere immunis. Id autem e Servio fiebat in templo Feroniæ, libertorum Deæ.

Morem] Qui a Vindice ad posteros manavit.

615 *Grato ictu*] Alapa gratissima, qua percutiebatur is qui manumittebatur: ut scilicet, exuta servili impudentia, disceret induereturque ruborem ingenuum.

In civem rubuere genæ : tergoque removit
 Verbera permissi felix injuria voti.
 Prospera Romuleis sperantur tempora rebus,
 In nomen ventura tuum : permissa futuris
 Dant exempla fidem. Quoties te cursibus ævi
 Præfecit, toties accessit laurea patri.
 Ausi Dambium quondam tranare Gruthungi

620

genis percussis. Vultus ejus erubuit instar civis, et ignominia fortunata post libertatem e desiderio concessam repulit flagra ex ejus dorso. Anni casuri in nomen tuum expectantur fore felices Imperio Romano. Exempla præterita excitant ad id credendum. Quotiescumque pater tuus Theodosius præposuit te annis currentibus, toties victoria ipsi patri contigit. Olim Gruthungi audentes trajicere

interpungitur in quatuor Vatt. *tribuere* pro *rubuere* Ambr. tert.—618 *permissi* Rott. Med. quart. Reg. Put. Thuan. Bonon. Pat. Moret. sec. inc. Heins. duo Petav. totidem Oxon. et Leid. tres Ambr. Ald. Exc. Gevart. et Lucens. sec. item Var. LL. e marg. Parm. *promissi* novem alii. *promissi* vel *permissi* Petav. pr. *Verbera, permissi* Lov.—619 *Aspera* Put. Jun. pr. inc. Heins. *secula* Ambr. pr.—620 *promissa futuris* Put. Ambr. pr. *præmissa* ed. Gesn.—621 *casibus* Var. LL. ed. Antv. *quotiesque recursibus* Med. sec. m. pr. Moret. pr. m. pr.—622 *Profecit* Vat. quint. *Defecit* inc. Heins. *successit laurea* Exc. Voss. *concessit* Vat. sec. Pal. Med. pr. *gloria* inc. Heins.—623 *transire* Vat. sec. Med. pr. Pal. *transare* Florent. Med. sec. inc. Heins. Vicet. Ald. Isingr. Colin. Gryph. *tranare* Reg. Petav. pr. Ambr. sec. *Gothuuni* Exc. Læti. *Grithongi* Bonon. Petav. sec. *Grithungi* Thuan. *Grotuuni* Vat. duo, Pal. Farn. Put. *Grotongi* Vat. quart. et quint. Petav. pr. *Grotuuni* Pric. Med. pr. Pat. Moret. pr. ed. Parm. *Grotuuni* Florent. *Gruthungi* Vat. tert. Rott. *Grotungi* Exc. Gevart. *Grotungui* Reg. *Grutomi* Oxon. sec. *Grutongi* duo Med. Lov. Leid. sec. Petav. tert. *Gruthongi* Tholos. duo Ambr. Moret. sec. Var. LL. ed. Antv. *Gruthungi* Oisel. Vet. Gyr. Leid. pr. *Gruthuuni* Med. sec. Mazar. Ald. *Grutungui* Exc. Lucens. pr. *Grutungui* Oxon. pr. Sched. Gud. Exc. Cod. Rheimens. *Grutuuni* Jun. pr. Ambr. sec. Vicet. *Grutuuni* vel *Gruthongi* Var. LL.

NOTÆ

618 *Felix*] Injuria est alapam pati, sed pati ad libertatem accipiendam felix ea est. *Felix voti*, id est, feliciter consequens votum, seu libertatem e voto seu desiderio contingentem.

Verbera] Quia servus post manumissionem civis est, ideoque non amplius verbera timere debet. Nam 'scelus est verberare civem Romanum.' Cicero. Hæc omnia in danda libertate peragebantur, sed et qui manumittebatur, circumnabatur, ut disceret sibi esse potestatem eundi,

quo vellet. Accipiebat et prænomen Patroni sui, unde Persius: 'momento turbinis exit Marcus Dama,' &c.

620 *In nomen*] Anni casuri in Consulatum tuum, et tuo nomine designandi.

621 *Cursibus*] Quoties Theodosius dedit tibi Consulatum, et præfecit te curriculo anni regendi, toties messuit novas lauros.

623 *Gruthungi*] Seu *Gothuuni*, gens bellicosa e Gothis et Hunnis conflata.

In lintres fregere nemus. Ter mille ruebant
 Per fluvium plenæ cuncis immanibus alni. 625
 Dux Odothæus erat: tantæ conamina classis
 Incipiens ætas et primus contudit annus.
 Submersæ sedere rates: fluitantia nunquam
 Largius Arctoos pavere cadavera pisces.
 Corporibus premitur Peuce: per quinque recurrens 630
 Ostia barbaricos vix egerat unda cruores.
 Confessusque parens Odothæi regis opima
 Retulit exuviasque tibi. Civile secundis
 Conficis auspiciis bellum: tibi debeat orbis

Istrum, everterunt sylvam ad naves ædificandas: rates ex alno, ter mille repleta catervis ingentibus irrumpebant per flumen. His Ductor erat Odothæus: ætas incipiens et prior annus subruit conatus classis tantæ. Naves mersæ, depressæ sunt: nunquam cadavera fluctuantia nutriverunt liberalius pisces Septentrionales. Peuce obruitur corporibus mortuis. Fluvius exonerans se per ora quinque, vix eiecit sanguinem Barbarorum. Et pater tuus Theodosius fassus est se reportavisse tua felicitate opima spolia de Rege Odothæo, et prædas. Tu vero perficis secundo

//////////

e marg. Parm.—624 *manus* Vat. quint. *naves* Vat. pr. m. pr. Farn. *rates* idem m. s. *tum mille* Vat. quint. *cum mille* Ambr. pr. Sched. Gud. *tibi mille* Vat. pr. Farn. Oisel. Mazar. *ter mille viginti octo alii*, Exc. Lucens. sec. Ald. Var. LL. e marg. Parm.—625 *penæ* Jun. pr. Petav. sec. *navalibus* Pal. Med. pr. *immanibus vel navalibus* Vat. sec. *alvi* Vat. pr.—626 *Othodeus* Petav. sec. Moret. sec. *Edotheus* Pric. Pal. Vat. quart. Med. pr. Moret. pr. sequente hac glossa: ‘In anno primo Consulatus hujus victus est a patre suo Edotheus Rex Grotunnorum, et exercitus ejus submersus.’ *Ethotheus* Mazar. *Edotheus* Petav. pr. *Othodoxus* Lov. *turbæ pro classis* Vat. sec. *fraudis vel classis* Oxon. sec.—627 *astæ* Med. tert. *contudit* quatuor Vatt. Pal. Farn. Florent. tres Med. Put. Mazar. Tholos. Ambr. sec. Moret. sec. Lov. Exc. Lucens. pr. Ald. ed. Vicet. item Var. LL. e marg. Parm. *condidit* Med. quart. *contulit* quatuordecim alii, Exc. Gevart. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. *contudit vel contulit* Petav. pr.—628 *Subtractæ* Jun. pr. *Succensæ* Pulin. *sedere* Med. quart. *cecidere* duo Vatt. Pal. Pric. Oisel. tres Med. Florent. m. pr. Put. m. sec. Mazar. Moret. pr. Jun. pr. et Leid. Exc. Cod. Rhem. *sedere vel cecidere* Vat. quart.—629 *Longius* Vat. quart. Leid. a. m. pr. *Largius vel Longius* Petav. pr. *Aretheos* Rott.—630 *Peuce premitur* Vat. quint. *recursus* Jun. pr.—632 *pares* Parm. *Othodæi* Moret. sec. *Edothei* Vat. quart. Pal. Pric. Moret. pr. *Edothei* Petav. pr. *Odothæi* Med. sec. *Othoethi* Mazar.—634 *Conspicis* Put. Bonon. Pat. Petav. sec. Moret. sec. *debut* Petav. tert.

NOTÆ

627 *Incipiens*] Ætas tua incipiens vicit hostes, hoc est, hostes tui feliciter victi sunt prima ætate.

629 *Arctoos*] Pisces Danubii, qui fluvius est versus Septemtrionem.

630 *Peuce*] Insula Danubii, cujus

incolæ dicuntur *Peuceni*.

631 *Vix egerat*] Re vera Promotus unus e Ducibus Theodosii Odothæum navigiis aggressus, tantam stragem edidit, ut flumen cadaveribus repleretur.

Fata Gruthungorum, debellatumque tyrannum. 635
 Ister sanguineos egit, te Consule, fluctus.
 Sed patriis olim fueras successibus auctor,
 Nunc eris ipse tuis. Semper venere triumphi
 Cum trabeis, sequiturque tuos Victoria fasces.
 Sis precor assiduus Consul, Mariique relinquas 640
 Et senis Augusti numerum: quæ gaudia mundo,
 Per tua lanugo cum serpere cœperit ora,

tuo Consulatu civile prælium. Mundus debet tibi funera Gruthungorum, et Tyrannum profligatum. Danubius, Consule te, volvit acervos mortuorum cruentos. At quondam auctor extiteras felicitatis paternæ, nunc cris ipse auctor tuæ. Tropæa semper contigerunt cum Consulatu tuo, et victoriæ comitatur fasces tuas. Utinam sis Consul perpetuus, et expleas numerum Consulatuum Marii et Augusti senis. Verum quæ lætitia erit Orbi, cum prima barba inceperit vestire genus tuas, cum

Lov. m. sec. quod debeat Farn. deliberat Vat. pr.—635 *Facta* Med. quart. Gothunnorum Exc. Læti. Grotunnorum Vat. pr. Farn. Grotungorum duo Vat. Petav. pr. Grothontorum Lov. Grothungorum Florent. Grothumpnorum Reg. Grothundorum Mazar. Grothunnorum Vat. tert. Rott. Grotunnorum Vat. sec. Pal. pr. Med. pr. Put. Moret. pr. Gruthunnorum Med. sec. Ald. Gruthungorum Thuan. Oxon. pr. Leid. pr. Med. quart. Exc. Lucens. sec. Grutungorum Exc. Cod. Rhem. Sched. Gud. Grutunorum Jun. pr. Ambr. sec. Pat. inc. Heins. ed. Parm. et Vicet. Grutunorum Moret. sec. Grutongorum duo Ambr. Med. quart. Petav. tert. Exc. Gevart. Gruthongorum Oisel. Tholos. Petav. sec. Leid. sec. Var. LL. ed. Antv.—636 *sanguineos exegit* consule Med. sec. montes quatuor Medd. tres Petav. totidem Ambr. duo Oxon. et Leid. Florent. Thuan. Mazar. Bonon. Tholos. Pat. Jun. pr. Lov. ambo Moret. Reg. Put. inc. Heins. Exc. Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet. *Ister sanguineos e. t. c. fluctus: Alpinos genitor rupit te consule montes*. Gesn. et al. recentiores.—637 *actor omnes* Vatt. Pal. Rott. Oisel. duo Med. Petav. sec. Ambr. sec. inc. Heins.—638 *Non erit* ed. Vicet. *erit* Oxon. et duodecim scripti. *cris vel erit* Florent. tuus Vat. quart. Oisel. Var. LL. ed. Antv. *crit ille tuis* Mazar. Exc. Cod. Rhem. tuus vel tuis Reg. Oxon. pr.—640 *assidue* ed. Vicet. *assiduus* viginti duo Codd. Exc. Gevart. et Lucens. sec. item Ald. Heinsius rescribit *assiduum*. ut II. Cons. Stilich. vs. 212. 'Adsis perpetuum Latio.' *matrisque* Oxon. a m. pr. *matrisque* vel *Marii* Oxon. sec. *relinquens* inc. Heins. *relinquens* Oisel. Leid. pr.—641 *mundi tres* Vatt. Pric. Rott. Oisel. *mundo* Vat. pr. et sec. Pal. Med. pr. Exc. Lucens. sec.—642 *creocere caperat* Jun. pr.—643 *tua*

NOTE

635 *Tyrannum*] Odothæum, quem Theodosius vicit sua virtute, sed e Claudiano, felicitate Honorii.

636 *Sanguineos fluctus*] Alii *montes*, acervos mortuorum cruentos et sublato instar montium.

641 *Numerum*] Utinam expleas

numerum Marii, qui septies fuit Consul; et Augusti, qui ter decies.

642 *Lanugo cum serpere cæperit*] Quam lætabitur Orbis, cum te virum videbit! Lanuginem ponere magno cum gaudio, magna cum cærimonia solebant apud antiquos.

Cum tibi prodiderit festas nox pronuba tædas!

Quæ tali devota toro, quæ murice fulgens

Ibit in amplexus tanti Regina mariti?

645

Quænam tot Divis veniet nurus, omnibus arvis

Et toto dotanda mari? quantusque feretur

Idem per Zephyri metas Hymenæus et Euri!

O mihi si liceat thalamis intendere carmen

Connubiale tuis, si te jam dicere patrem!

650

Tempus erit, cum tu trans Rheni cornua victor,

Arcadius captæ spoliis Babylonos onustus

nox nuptialis protulerit tibi faces solennes! Quæ Imperatrix destinata est tali viro, quæ micans purpura veniet in conjugium sponsi tanti? Quæ nurus veniet tot Divis, locupletanda terris omnibus, et mari universo? Et quantus hymenæus idem celebrabitur per fines Orientis et Occidentis? O si permittatur mihi canere versus conjugales in nuptias tuas, o si permittatur laudare te patrem! Tempus adveniet, cum tu triumphator trans brachia Rheni, cum Arcadius oncratus exuviis Babylonis captivæ, nominabitis animum communem cum Majestate grandiori, et

//////////

Med. sec. Moret. pr. *protulerit* Leid. pr. *protulerit* Med. quart. Thuan. Oxon. pr. Exc. Lucens. pr. Isingr. Gyrard. *prodiderit* Florent. duo Med. *fetas* Pat. vox Jun. pr. *pernuba* Put. *improba* Pric.—644 *devota* viginti scripti, Exc. Gevart. Lucens. sec. Sched. Gud. *viro* Vat. tert. *munere* Jun. pr.—646 *Quidnam* Tholos. *ejus pro arvis* Med. tert.—647 *tanto* Farn. *dotanda* Ambr. tert. *dotata* Vat. pr. Farn. Leid. sec. Exc. Gevart. *donanda* octodecim alii, Exc. Lucens. sec. Exc. Voss. *donanda* vel *dotanda* Ambr. pr.—649 *O modo* Rott. *modo* vel *mihi* Vat. tert. *impendere carmen* legit Heins. qui sequentia ascripserat. *impendere carmen*] sic *impendere operum alicui rei*. Similiter apud Spartian. peccatum. vid. Salmas. p. 12. noster alibi [Cons. Mall. 66.] ‘Aut curam impendit populis aut otia Musis.’ ut in vet. Cod. Gallico legitur. et [Bell. Gild. vs. 89] e Mss. ‘impensaque sæcula bello.’ Capitolin. in Antonin. ‘tantumque operis ac laboris studiis impendit, ut corpus afficeret.’ Valer. Flacc. iv. 581. ‘Ne vanas impende preces.’—650 *Jam te* Ambr. tert. *patrem*. cum *τελέα στιγμή*, et glossa, *i. e. si liceat*. Exc. Gevart.—651 Hic *τελείαν στιγμήν* habent Reg. et Put.—652 *spoliis captæ* Mazar. *Babylonos* Pric.

NOTÆ

643 *Nox pronuba*] Nox nuptialis, gerens officium pronubæ, quæ deducere solet novam nuptam.

644 *Murice*] Purpura Imperatoria. Purpura quippe e Murice pisco manare credita.

646 *Tot Divis*] Tot Imperatoribus, qui in Deorum numerum ascripti sunt.

648 *Zephyri et Euri*] Per hos ventos intelligit Orientem a quo flat Eurus, et Occidentem a quo flat

Zephyrus.

649 *Intendere carmen*] Lyra tensa canere carmen nuptiale, seu Epithalamium, de quo mox.

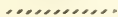
651 *Trans Rheni cornua*] Subacta Germania ultima, ubi Rhenus in duo cornua immania funditur: unum dicitur *Vahalis*, et alterum *Isala*.

652 *Babylonos*] Intellige Persas et Parthos, populos invictos. Hi eo anno quo natus est Honorius pacem a Theodosio per legatos petierunt.

Communem majore toga signabitis annum,
 Crinitusque tuo sudabit fasce Suëvus :
 Ultima fraternas horrebunt Bactra secures.

655

*Suevi capillati laborabunt in fascibus tuis gestandis, sed Oriens ultimus timebit
 secures fratris tui Arcadii.*

Rott. Oisel. Florent. Thuan. Pat. Bonon. Lov. m. sec. duo Leid. m. pr. totidem Petav. Exc. Gev. [Martial. p. 108. ex vet. Cod. Put.] *Babylonis* omnes Vatt. Pal. Farn. *Babylonos* vel *Babylonis* Oxon. pr.—653 *meliore* Exc. Voss. marg. Isingr. *signaveris* Petav. tert.—654 *sudabis* Pal. *signabit* Put. Pat. *sudabit* vel *signabit* Reg. *Lyæus* tres Vat. Farn. Rott. Jun. pr. inc. Heins. et edd. Vicet. Parm. Ald. Isingr. Gryph. Colin. *Liceus* Vat. sec. m. sec. *Lyæbus* Florent. quatuor Med. Bonon. Tholos. Ambr. sec. *Licbus* Oisel. Pal. Pric. Thuan. Mazar. Moret. pr. Petav. sec. duo Oxon. totidem Leid. Var. LL. ed. Antv. *Libæus* Petav. pr. Moret. sec. *Libeus* Voss. Vat. quart. et quint. *Licebus* Lov. *Licbus* vel *Libæus* Reg. *Suevus* vet. Gyr. Ambr. tert. Exc. Gevart. et Lucens. sec. in quo præfixo + signo notabatur, veterem lectionem ibi erasam aut interpolatam esse. *Ultra* vel *Ultima* Lov. *horrebant* Oxon. sec. *Bructea* pro *Bactra* Moret. pr.

NOTE

653 *Communem annum*] Id est, simul geretis Consulatum: *majore toga*, cum majestate grandiore, statuque Orbis clariore.

654 *Tuo fasce*] In tua militia, in tuis stipendiis.

Suëvus] Suevi populi ad Danu-

bium, denotant Imperium Occidentis. *Criniti* autem dicuntur, quod comam alerent, id quod et barbari plerique faciebant.

655 *Bactra*] Urbs et regio, in Scythia Asiatica, designant Imperium Orientis.

IX.

CL. CLAUDIANI

EPITHALAMII IN NUPTIAS

HONORII AUGUSTI

ET

MARIÆ

P R Æ F A T I O.

ARGUMENTUM.

UT nuptiis Thetidis et Pelei Dii adsunt, Apollo Musæque canunt, sic et in nuptiis Honorii et Mariæ.

SURGERET in thalamum ducto cum Pelion arcu,
Nec caperet tantos hospita terra Deos ;

Cum Pelion mons fornicatis antris attolleretur in formam thalami, neque tellus hospita contineret tanta Numina; cum socer marinus et ingens

In Vaticano quarto et Petaviano primo inscribitur *Cl. Claudiani Liber de Nuptiis Honorii et Mariæ.* in Petav. tert. Moret. sec. et Var. LL. e marg. Parm. *Epithalamium de Nuptiis Honorii et Mariæ.* in Exc. Lucens. sec. erat *Incipit Epithalamium de Nuptiis Honorii Aug. Præf.* Vat. pr. exhibet, *Proëmium in Nuptias Honorii et Mariæ.* et dein post præfationem *Incipit Epithalamium metro Heroico.* in Petav. pr. Præfatio manu recenti ascripta erat. —1 *Surgerat* Med. tert. *cum ducto* Oxon. pr.—2 *Non caperet* Med. tert. *terra*

NOTE

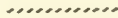
Epithalamii] Hymnus in nuptiis cani solitus. Dicitur ab ἐπι, *super*, et θάλαμος, *cubiculum conjugale.*
Mariæ] Hæc erat filia Stilichonis

Ducis fortissimi, de quo multa jam diximus.

1 *Surgeret*] Attolleret fornices, ut Peleo et Thetidi thalamum præ-

Cum socer æquoreus numerosaque turba sororum
 Certarent epulis continuare dies ;
 Præberetque Jovi communia pocula Chiron, 5
 Molliter obliqua parte refusus equi ;
 Peneus gelidos mutaret nectare fontes,
 Cætæis fluerent spumea vina jugis ;
 Terpsichore facilem lascivo pollice movit
 Barbiton, et molles duxit in antra choros. 10

multitudo Nympharum sororum conarentur perpetuare dies in convivio ; ac Chiron leniter inclinatus parte inflexa equi, ministraret vinum idem Jovi, et hominibus ; cum Peneus transformaret aquas frigidus in nectar, et vina copiosa effluerent ex monte Cætæo ; Terpsichore tetigit citharam mollem digitis luxuriant-

dies Oisel.—3 Deorum Thuan. Med. pr. Ambr. sec. m. pr. Exc. Pat. rec. suorum Exc. Læti. sororum vel Deorum Reg. Vat. sec. Ursini Cod.—4 thalamis Lov. m. pr. diem Thuan. dapes Pal. dopes vel dies Med. pr. diem vel dapes Vat. quint. diem vel dies Moret. sec.—5 praberetque Barth. ed. pr. pabula Med. sec. Chiro Pric.—6 reflexus equi Tholos. pro obliqua Heins. obliqui legit.—7 Peneusque pro Peneus Var. LL. ed. Antv. mutat Lov. m. pr. misceret Vat. tert. Med. pr. Pal. Thuan. marg. Isingr. mutaret vel misceret Florent. Put. nectaris amnes Pat. nectaris amnes vel nectare fontes Put.—8 Cætæis vel Otreis Moret. sec. punica Jun. a m. pr.—9 gracilem marg. Isingr.—10 mollis Lov. et edd. Vicet. Parm. Ald. ducit

NOTE

beret: hoc est, cum Pelion mons Thessaliæ magnificentius exornaretur, ac velut majori pompa altius assurgeret, extensis sinnatisque, in arcus speciem, antri sui fornicibus, ad celebrandas Pelei Thetidisque nuptias, ad quas Dii ipsi convenirent.

3 *Socer*] Nereus pater Thetidis, quæ nupsit Peleo, cujus Pelei proinde erat socer.

Sororum] Nereidum, maris Nympharum, quæ filia sunt Nerei et Doridis, ideoque Thetidis sorores.

5 *Communia pocula*] Cum Chiron vinum idem Jovi, Diisque aliis, atque hominibus ministraret, ipse communis omnium pincerna: tum enim Dii dignati sunt communibus epulis uti, cum mortalibus

Chiron] Centaurus, partim hominis

partim equi figuram habens. Possidebat regionem Thessalicam, circa montem Pelium: erat optimus, et Medicus, et Astronomus, Achillisque futurus præceptor.

6 *Molliter refusus*] Chiron in latus leniter reclinatus, ea parte qua equus erat.

7 *Peneus*] Fluvius Thessaliæ in Græcia.

8 *Cætæis*] Cæta mons est Thessaliæ; unde Cætæus dicitur.

9 *Terpsichore*] Τέρψις, *delectatio, χορδς, chorus, saltatio*, hinc dicta est Terpsichore una ex Musis, quasi delectatio, voluptasque chori seu saltationis.

10 *Barbiton*] Barbitos est instrumentum musicum, multis iumentum chordis.

Carmina nec Superis, nec displicuere Tonanti,

Cum teneris nossent congrua vota modis.

Centauri Faunisque negant. Quæ flectere Rhæton,

Quæ rigidum poterant plectra movere Pholum?

Septima lux aderat coelo, totiesque renato

15

Viderat exactos Hesperus igne choros.

bus, et traxit in cavernam choros lascivientes. Cantilenæ Terpsichores neque Jovi injucunda fuerunt, neque Diis aliis, cum agnoscerent nuptias esse convenientes cantibus tenellis. Centauri et Fauni inficiantur cantus esse jucundos. Sed quæ carmina valebant tangere Rhætum, quæ valebant tangere Pholum agrestem? Septima dies advenerat Cælo, et vesper toties resurgens aspexerat sua luce saltatio-

Præc. Ambr. pr. Med. tert.—11 hi sex seqq. versus desiderantur in Pal.—12 *nossent teneris* Moret. pr. *possent* Petav. tert. *essent* Jun. pr. m. sec. *cognita* ed. Vicet.—13 *Faunisque negant* Jun. pr. Oxon. pr. edd. Vicet. Parm. Ald. et al. *notant* Var. LL. ed. Antv. *Craton* Oisel. Lov. inc. Heins. Vicet. Ald. Parm. Junt. Isingr. Colin. Gryph. *Crathon* quatuor Vatt. Rott. Petav. tert. *Chaon* Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *Craton* Leid. pr. *Trathon* Mazar. *Trathon* Reg. *Chraton* Petav. sec. Var. LL. e marg. Parm. *Caron* Tholos. *Crnton* Moret. sec. *Rechon* Moret. pr. *Rhætum* Med. quart. *Rhæton* Farn. Med. tert. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *Rheton* Oxon. pr. *Rhetum* Med. pr. et sec. et Thuan. *Craton* vel *Charon* Pat. *Chaon* vel *Craton* Vat. tert. *Crathon* vel *Chaon* Put. *Chaon* vel *Cheton* Florent. *Crathon* vel *Rhetum* Petav. pr. *Craton* vel *Raton* Ambr. sec. *Crathon* vel *Herchon* Exc. Voss.—14 *Et rigidum* inc. Heins. *poterat* edd. Ald. Isingr. Gryph. Colin. Pulm. *poterant* Lov. *Pholum* Ald. *Potum* Exc. Gevart.—15 *renato* viginti Codd. Exc. Cod. Rhem. et Lu-

NOTE

12 *Vota*] Nuptiæ, quæ sunt vota et desideria parentum atque virginum.

Congrua vota modis] Id est modi cantusque congrui et convenientes votis seu nuptiis; vel carmina digna festivitate nuptiarum.

13 *Fauni*] Sunt rustica Numina.

Negant] Centauri et Fauni negant molles Terpsichores cantus placere. Claudianus per Centauros Faunosque creditur carpere quosdam ineptos ætatis suæ censors, quibus versus suos non placuisse cognoverat.

Quæ flectere Rhætum] Quæ porro plectra seu carmina movere possent Rhætum, Pholum, et alios Centauros agrestes, duros, intractabiles, et rus-

ticis cantibus assuetos?

15 *Septima lux aderat*] Numerus septenarius apud antiquos celebratus, et præsertim in nuptiis. Donatus in Phormione Terentii; ‘In nuptiis septimus dies instaurationem voti habet, ut in funere nonus dies, quo parentalia concluduntur.’ Macrobius: ‘Hic numerus est, qui hominem concipi, formari, edi, vivere, ali, ac per omnes ætatum gradus tradi senectæ, atque omnino constare facit.’ Ex his Donat. Macrobiique locis satis patet numerum Septenarium nuptialibus Gentilium festivitibus fuisse destinatum. Id moris ab Hebræis hausisse Pagani videntur. Unde Laban [Gen. c. 29.] ‘Imple,’ ait, ‘Hæbdomadam dierum hujus copulæ:’

Tum Phœbus, quo saxa domat, quo pertrahit ornos,

Pectine tentavit nobiliore lyram.

Venturumque sacris fidibus jam spondet Achillem :

Jam Phrygiæ cædes, jam Simoënta canit.

20

Fronroso strepuit felix Hymenæus Olympo :

Reginam resonant Othrys et Ossa Thetin.

nes perfectus. Tunc Apollo impulit citharam plectro dixiniore, quo mollit rupes, quo trahit arbores; et jam, Lyra sacrata, promittit Achillem nasciturum esse, jam prædicat clades Trojanas, jam Simoëntem. Hymen fortunatus personuit per Olympum frondentem: Othrys et Ossa repetunt nomen Reginæ Thetidis.

cens. pr. Var. LL. ed. Antv. *renatus* edd. Vicet. Gesn. Bipont. *renatos* duo Vatt. Med. tert. Tholos. Mazar. item tres Petav. *remotos* Bonon. m. pr. *reducto* Ambr. pr. *renato* vel *renatus* vel *renatos* Reg. Oxon. pr.—16 *exhaustos* Florent. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *toros* Exc. Gevart.—17 *Tunc Phæbus* Vat. quint. Pric. Rott. Florent. Tholos. Petav. pr. duo Moret. tres Med. *Cum Phæbus* Ambr. pr. Exc. Gevart. *Saxa movet* Med. tert. *protrahit* Vat. sec. Farn. Florent. Jun. pr. Ambr. pr. et Moret. Cod. Ursini, item Exc. Lucens. sec. apposito + signo, ut significetur, crasam vel interpolatam esse veterem lectionem. *alnos* Ambr. pr. *alnos* vel *ornos* Med. sec.—18 *mobiliore* Mazar.—19 *pundit* Pat.—20 *sedes* Put. Med. quart. Exc. Voss. *sedes* vel *cædes* Med. pr. *Simoonta* Reg. duo Petav. ambo Moret. Exc. Gevart. Voss. Cod. *Simonta* Var. LL. ed. Antv.—21 *tepuit* Oisel. Put. Pat. Florent. Lov. Petav. sec. m. sec. Var. LL. ed. Antv. *strepuit* vel *crepuit* Ambros. tert. item Cod. Epigr. Ambr. Exc. Gevart. *strepuit* vel *crepuit* Exc. Pat. in antro pro *Olympo* Put. Pat.—22 *resonat* Med. tert. *resonans* Ambr. tert. *resones* Reg. *Thetin* Oisel. Cod. Ursini, Ald. *Thetim* Vatt. quatuor, Pal. Farn. Pric. *Thetin* vel *Thetim* Moret. sec.

NOTE

quanquam tamen hebdomada hic annorum est non diernum, ut et apud Ansonium: ‘Claudius hebdomaden duplicem trahit.’ Unde non mirum est hunc diem usurpari, et præcipue cum agatur de Peleo et Thetide, unde nasciturus Achilles patre major. Forte et conjugium per sex dies celebratum, et die septimo consummatum. Id quod conjicitur ex verbis sequentibus, ‘Fronroso strepuit,’ &c. Hæc perbenigne mihi suppeditavit nobilissimus doctissimusque Huetius; ad quem, si quis in Claudiano nostro locus est difficilis, aut interpretibus intactus, velut ad inex-

Delph. et Var. Clas.

haustum eruditionis et humanitatis fontem, confugere soleo.

16 *Hesperus*] Sen Vesper, est stella serotina, quæ matutinis horis dicitur Lucifer et Phosphorus.

17 *Ornos*] Quaslibet arbores: species pro genere.

18 *Nobiliore*] Apollo canit nobilium diviniusque quam Terpsichore.

19 *Spondet Achillem*] Apollo fatidicus præcinit nasciturum esse Achillem, ex hoc Pelei et Thetidis conjugio: ipsumque editurum esse Trojanorum cædes ad fluvium Simoëntem in Troade.

21 *Fronroso Olympo*] Olympus

Claud.

U

NOTE

mons est altissimus Thessaliæ, sylvis frondentibus variis in locis consitus. Virgilius: 'Frondosum Olympum.'

Hymencæus] Vel Hymen, Deus Nuptiarum, vel Hymnus, qui canitur in laudem nuptiarum, ut in hoc

loco.

22 *Othrys et Ossa*] Sunt Thessaliæ montes, qui sæpius in hac nuptiarum celebritate, resonant nomine Reginæ Thetidis, quæ nupserat Peleo Thessaliæ Regi.

X.

CL. CLAUDIANI EPITHALAMIUM
HONORII ET MARIE.

ARGUMENTUM.

HONORIUS amat, suspirat, poscit Mariam sibi promissam, conqueritur de mora. Subridet Cupido, volat ad montem Cyprium, matri Veneri denuntiat suum Triumphum. Venus gaudet, festinat, et Diis maris plaudentibus Tritone invecta, Amoribusque comitata, Mediolanum petit: ejus adventu recedunt nubes, arma; succedunt serenitas, lyræ, flores; paratur Thalamus. Hinc Mariam vestit, ornat, eamque ducit venienti obviam Honorio. Post exercitus gratulatur Theodosiique Manibus, et Stilichoni, cujus laudes celebrantur: votumque additur in gratiam nepotum.

HAUSERAT insolitos promissæ virginis ignes
Augustus, pronoque rudis flagraverat æstu.

Honorius Imperator conceperat amorem insuetum Puellæ sibi desponsatæ, et in-

1 *Progressæ* Lov. m. pr.—2 *pronoque* Cod. Ursini et plurimi alii, Exc. Schott.

NOTE

1 *Hauserat*] Honorius hauserat hoc est, ex puella omnium maxime amorem ex Maria Stilichonis filia, amabili.
2 *Prono æstu*] Amore prompto et

Nec novus unde calor, nec quid suspiria vellent,
 Noverat incipiens, et adhuc ignarus amandi.
 Non illi venator equus, non spicula curæ: 5
 Non jaculum torquere libet. Mens omnis aberrat
 In vultus, quos finxit Amor. Quam sæpe medullis
 Erupit gemitus! quoties incanduit ore

expertus, incensus fuerat ardore prompto; et amens, et adhuc imperitus amoris non cognoscebat unde flamma illa recens nasceretur, nec quid gemitus significarent. Non ille curat equum venatorem, non telu: non juvat illum vibrare sagittas. Totus animus occupatur in ictu, quem Cupido fecit. Quam erebro suspiria exierunt ex pectore intimo! quoties rubor prodens arcana animi exarsit in vultu ejus! et quo-

Lucens. sec. et Gevart. ed. Parm. et Vicet. item Var. LL. e marg. Parm. primoque Vat. tert. Pal. Pric. Thuan. primoque vel pronoque Vat. pr. Put. Florent. Oisel. Heinsius ad firmandam lectionem primoque, ascripserat locum ex Fescen. vs. 41. 'Primisque sese junget amoribus.'—3 Exc. Voss. ita hos versus exhibent: *Sed novus unde calor, sed adhuc securus amandi Noverat incipiens, nec quid suspiria possent.*—4 *Insipiens* Heins. et al.—5 *nec spicula* duo Vatt.—6 *aberrat* Florent. duo Med. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Tholos. duo Ambr. tres Petav. Cod. Epig. Ambr. Exc. Lucens. pr. edd. Vicet. Gesn. Bipont. *oberrat* Vat. sec. Farn. duo Med. Ambr. pr. m. sec. Lov. m. sec. Leid. pr. Moret. sec. Cod. Ursini, Ald. et Exc. Gevart. *aderrat* incert. Heins. qui remittebat ad Gronov. Gust. in Stat. p. 403.—7 *pinxit* Put. Moret. sec. Vat. Livin. Var. LL. e marg. Parm. Sched. Gud. *vulnus quod finxit* Vat. quint. Reg. iuc. Heins. Oxon. pr. Leid. pr. Exc. Pat. et ed. Gesn. et Bipont. *vultus quos finxit* vet. Gyr. *vulnus quod pungit* Pat. *vulnus quod finxit* Florent. Med. sec. Ambr. sec. *vulnus quod punxit* Thuan. Mazar. Petav. sec. *vulnus quod pinxit* Farn. duo Med. duo Petav. Cod. Epigr. Ambr. Tholos. Ambr. tert. Exc. Gevart. et Lucens. pr. ed. Vicet. *finxit* Exc. Læti, Pal. ed. Parm. *pinxit* Ursini Cod. et decem alii. *punxit* vel *finxit* Oxon. pr. *vulnus quod finxit* vel *vultus quos pinxit* Petav. pr. Lov. *vulnus quo punxit* vel *vultus quos pinxit* Vat. quart.—8 *Eripuit* Farn. *Erumpit* Vat. sec. Cod. Ursini. *Erumpunt* Mazar.

NOTE

proclivi, quod Mariæ forma videri non posset, quin amor conciperetur. Alii legunt *primo æstu*, id est, primo amore: primi amores sunt vehementiores.

Rudis] Rudis et imperitus in arte amandi.

3 *Nec novus unde calor*] Negligit venationem, et alias exercitationes: ardet, suspirat, nec tamen cognoscit adhuc ea omnia ex amore provenire.

4 *Incipiens*] Sc. amare. Alii legunt *insipiens*, i. e. amens, et velut extra se positus.

6 *Aberrat*] Notum Proverbium,

'Anima est magis, ubi amat, quam ubi animat.' Itaque Honorii totus animus videtur esse extra illum, aberrat, exulat, et nihil spectat, nisi vulnus, quod amor fecit; hoc, est semper se pascit amore Mariæ.

7 *In vultus, quos finxit Amor*] i. e. Animus ejus totus est in vultu Mariæ, quem Amor ipsi representavit formavitque. Alii legunt *vulnus*. Vulnus, ignes, flammam de amore dici notissimum. Virgilius: 'Vulnus alit venis, et cæco carpitur igni.'

Medullis] Ex intimo cordis recessu.

Confessus secreta rubor, nomenque beatum
 Injussæ scripsere manus! Jam munera nuptæ 10
 Præparat, et pulchros, Mariæ sed luce minores,
 Eligit ornatus; quicquid venerabilis olim
 Livia, Divorumque nurus gessere superbæ.
 Incusat spes ægra moras, longique videntur
 Stare dies, segnemque rotam non flectere Phœbe. 15
 Scyria sic tenerum virgo flammabat Achillem,

ties manus ejus ultro signaverunt felix nomen Mariæ! Jam deligit dona pro sponsa, et vestes magnificas, sed inferiores tamen pulchritudine Mariæ; deligit scilicet, quicquid Livia veneranda tulit quondam, et quicquid nurus gloriosæ Deorum tulerunt. Spes Honorii inquieta damnat moras; et dies longiores videntur consistere, et Luna videtur non volvere currum inertem. Ita Deidamia puella Scyri, ignara adhuc doli, inflammabat Achillem juvenem; et instruebat manus bel-

//////////

—9 *beatæ* Moret. pr.—10 *Invisæ* Florent. Moret. sec. Var. LL. ed. Antv.—11 *populos* vel *pulchros* Jun. pr. *dignos Mariæ* Pat. *Mariæ pulchros sed* Moret. sec. *sub luce vel seu luce* Vat. pr. *jure pro luce* Jun. a m. pr.—14 *spes longa* Med. tert.—15 *moram* vel *rotam* Vat. pr. *rotam* vel *currum* Rott. *flectere* triginta fere Codd. Exc. Gevart. et Lucens. sec. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. item Ald. Heinsius ascripserat locum Ovid. Lib. x. Met. vs. 11. ‘Flexerat obliquo plaustrum temone Bootes.’ *jam volvere* Pat. *nec volvere* Thuan. *volvere* quoque habet ed. Parm. et Vicet. *volvere rotam* Silium Lib. vi. et alios quoque dixisse notaverat Heins. *Phæbe* Exc. Pat. rec. *Phæbi* Vat. quint. *Phæbus* vel *Phæbe* Vat. tert. Reg.—16 *flumnavit* Pal. Med.

NOTE

9 *Rubor*] Rubor subitus frontis inter amoris indicia reponitur. Ovidius: ‘Et rubor in vultu pignora mentis habet.’

10 *Injussæ*] Manus scripserunt nomen beatum Mariæ, sed sponte, sed injussæ, quasi non ipse Honorius sentiret. Id quod accidit amantibus, suaque natura cogitatione aliqua defixis, qui etiam canunt, nec canere se sentiunt.

11 *Luce*] Pulchritudine micante lucis instar.

12 *Venerabilis Livia*] Augusti conjux, quæ inter Deos relata est, ideoque veneratione digna.

13 *Nurus gessere*] Adulatio Poëtica, quasi hæc ornamenta jure hæreditatis ad Honorium venirent.

14 *Spes ægra*] Non quod spes sit

ægra, sed quod curis continuis reddat sollicitum et ægrum amantem. Virgilius: ‘Ægram vana spe lusit amantem.’

Moras] Sallustius: ‘Animo cupienti nihil satis festinatur.’

15 *Stare*] Dies non fluere, sed stare videntur; adeo longi apparent.

16 *Scyria*] Apud Lycomedem Scyri Ægæi maris insulæ regem Achilles a matre Thetide bellum Trojanum filio funestum timente, habitu muliebri occultatus fuerat. Tum Deidamia Regis filia, ab Achille compressa peperit Pyrrhum, Neoptolemum dictum.

Flammabat] Amore vehementer inflammabat.

Fraudis adhuc expers : bellatricesque docebat
 Ducere fila manus, et, mox quos horruit Ide,
 Thessalicos roseo pectebat pollice crines.
 Hæc etiam queritur secum : Quonam usque reverendus 20
 Cunctatur mea vota socer ? quid jungere differt,
 Quam pepigit, castasque preces implere recusat ?
 Non ego, luxuriam Regum moremque secutus,
 Quæsivi vultum tabulis : ut nuntia formæ

licos Achilles ad filia nuda ; et pollice purpureo pectebat capillos Thessalicos, quos mox Troja formidavit. Honorius sic quoque conqueritur secum : Quousque socer venerandus Stilicho differt mea desideria ? Quare procrastinat conjungere mihi virginem, quam promisit, et refugit cumulare preces meas pudicas ? Haud ego imitatus pompam et consuetudinem regum, exquisivi pulchritudinem per simulacra aliqua, ut

//////////

pr. *inflammabat* Moret. pr.—18 *Idem* plurimi Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. et Cod. Rhem. Sched. Gud. item Ald. *Ida* Med. quart. Exc. Schott. *Idem* Parm. *idem* vel *Idem* Reg.—19 *Thessalicos roseo* Farn. inc. Heins. Ursin. Cod. Mazar. Moret. sec. Vat. Livin. edd. Gesn. et Bipont. *Thessalico roseos* tres Vat. Pal. Pric. Rott. *Thessalicos roseo* vel *Thessalico roseos* Vat. pr. et sec. m. pr. *Thessalicos roseo nectebat pollice* Pat. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. sec. *pectebat pollice* Florent. Put. vet. Gyr. Exc. Schott. *nectebat* Vat. pr. et sec. m. sec. Pric. Oisel. *pectebat* Reg. Thuan. Mazar. Petav. pr. Ambr. et Jun. pr. Lov. ambo Moreti. *nectebat pectine* Vat. tert. cod. Ursin. Med. sec. Tholos. duo Petav. *pectebat pectine* duo Vatt. Pal. Farn. Rott. Med. tert. inc. Heins. *pectebat* et emendatum *nectebat* Med. pr. *pectebat* vel *nectebat* Reg. Oxon. pr. Ambr. sec. *fectebat*, vel *nectebat*, vel *pectebat* Oxon. sec.—20 *Hoc* Vat. sec. Med. quart. inc. Heins. Petav. sec. duo Oxon. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *Sic* Rott.—21 *senex* Pat. *senex* vel *socer* Put. *quid jungere* Vat. Livin. *qui jungere* Ald.—22 *Quod pepigit* Moret. pr. *pepigi* legit Heins.—23 *li duo versus manu recenti ascripti sunt in Vat. pr. luxuriam* duo Vat. Pric. Exc. Pat. rec. Lucens. sec. Cod. epigr. Ambr. ed. Vicet. *luxuriam* viginti tres alij, edd. Parm. Heins. Gesn. et Bipont. item Var. LL. e marg. ejusdem. *luxuria* Vat. quart. *moresque* duo Vatt. Petav. pr. *moremve* Jun. pr. *moremque* Vat. pr. et tert. Pal. Pric. Rott. Oisel. *moremque* vel *patrumque* Med. sec.—24 *Quæsierim* Med. sec. *vultum* vel *vultum* Petav. sec. *tabulis* Var. LL. ed. Antv. *thalamis* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Jun. pr. Leid. pr. duo Oxon. *tabulis* vel *thalamis* Moret. pr. *ut mutua* Med. tert. *noxia* Ambr. pr. Sched.

NOTÆ

17 *Fraudis adhuc*] Nondum gnara fraudis, qua Achilles veste puellari indutus seipsam decept.

18 *Horruit Ide*] *Ida* mons Trojæ, seu potius ipsa Troja tremuit, adventu Achilles pulchre capillari. Lucianus : ' Quam speciosa cæsaries ! quam terribilis in bellatoribus ! quam decora in adolescentibus ! ' &c.

19 *Thessalicos crines*] *Pectebat* cri-

nes Achilles Thessali : hunc enim Phthia urbs Thessaliæ genuerat.

20 *Queritur*] Ob amoris impatientiam.

23 *Non ego*] Non petivi, ut pulcherrimarum Principum imagines pictæ ad me mitterentur ; id quod faciunt Reges ad pompam et ostentationem.

Lena per innumeros iret pictura penates : 25
 Nec variis dubium thalamis lecturus amorem
 Ardua commisi falsæ connubia ceræ.
 Non rapio præceps alienæ fœdera tædæ,
 Sed quæ sponsa mihi pridem, patriisque relicta
 Mandatis, uno materni sanguinis ortu 30
 Communem partitur avum. Fastigia supplex

imago illa adulatrix nuntia pulchritudinis circumferretur per domos innumerabiles. Neque ego electurus anorem ambiguum facturum thoros diversos, credidi speciei fallaci conjugia difficilia. Non ego temerarius aufero pactum alieni matrimonii, sed eam, quæ desponsata est mihi, et data imperio patris mei, vindicat sibi arum communem una origine generis materni. Ego precaturus abjeci majestatem impera-

Gud.—25 *Lena* viginti Codd. Exc. Gevart. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. *Plena* octo alii, Exc. Lucens. sec. *Lava* Rott. Med. tert. Thuan. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. et ed. Vicet. *Lena* vel *Plena* Vat. pr.—26 *Non variis* Thuan. *thalamis varium dubiis* Jun. pr. *tabulis* Exc. Schott. *laturus* Pric. Oisel. *lectura pudorem* inc. Heins.—27 *connubia* Exc. Gevart. *formæ* Thuan.—28 *Nec rapio* Moret. pr. *princeps* pro *præceps*, et *mensæ* pro *tædæ* Jun. pr. et Oxon.—29 *patriisque* Vat. pr. Farn. ambo Moret. Lov. *patrisque* Vatt. quatuor. Pal. Pric.—30 *Mandantis* Thuan. *uno* vel *immo* Oisel.—31 *par-*

NOTÆ

25 *Lena*] Ut imago adulatrix, lenocinans, et amoris conciliatrix circumferretur per domos. *Lena* autem dicitur, quasi fungatur officio lenæ, dum puellas minus decoras, adulante penicillo depictas ostentat principibus, quos sic ad amorem et matrimonium accendit, de eo nunquam cogitatus, nisi talibus lenociniis decepti fuissent. Ovidius: ‘maxima lena mora est,’ id est, maxima amoris conciliatricula. Alii hoc verbum *lena* aversati legunt *lava*, id est favorabilis, ut apud Virgilium, ‘Numina læva sinunt.’

Pictura] Mos ille antiquus mittendi puellarum principum imagines, etiam a nostris observatus. Missa enim est Henrico Magno Mariæ Medicæ effigies. Ceterum, Claudianus arguit tacite factum Eutropii, qui Flavii Promoti filiam, vel Neptium, egregie depictam Arcadio ostentans, illum

vel sola pictura pellexit ad nuptias.

26 *Nec variis*, &c.] Non elegi amorem dubium, hoc est instabilem, et toties mutandum, variisque thalamis occasionem daturum, quoties nova virginum aliarum imago mihi proponeretur.

27 *Ardua commisi*] Non ego exposui, credidi imagini ceræ sæpe fallaci, conjugium meum, cum arduum ac difficile sit optime eligere, ac præsertim cum videntur tantum imagines.

28 *Non rapio fœdera*] Non rapio nuptas, aut fœdere pactoque aliquo aliis desponsatas. Sic Augustus abduxit Liviam etiam prægnantem.

29 *Patriisque relicta mandatis*] Probabile est Theodosium, antequam moreretur, mandavisse, ut Honorius Mariam Stilichonis filiam duceret in uxorem.

31 *Partitur avum*] Theodosium se-

Deposui, gessique procum : de limine sacro
 Oratum misi proceres, qui proxima nobis
 Jura tenent. Fateor, Stilichon, non parva poposci :
 Sed certe mereor Princeps, hoc Principe natus, 35
 Qui sibi te generum fraterna prole revinxit,
 Cui Mariam debes. Fœnus mihi solve paternum.
 Redde suos aulae. Mater fortasse rogari
 Mollior. O patrum germen, cui nominis hæres

toriam, et egi me procum. Primores, qui occupant locum propinquum nobis, missi sunt ex aula sacra rogaturi. Confiteor, o Stilicho, non petiri rem exiguam, at quidem hac dignus sum ego Imperator oriundus tali Imperatore Theodosio, qui derinxit sibi te generum per filiam fratris, cui debes Mariam. Repende mihi usuram paternam : restitue suos palatio. Serena mater Mariæ forsitan facilius est exorari. O soboles patrum mei Honorii : cui ego Honorius successi hæres nominis ejusdem, o Serena

timur Thuan. fastidia Vat. pr. simplex Farn.—32 cessique procul Med. quart. procum vel procul Med. sec.—33 Oratum Farn. misi quatuor Vatt. Pal. Pric. Rott. missi Vat. tert. Med. sec. Put. Petav. tert. Ambr. tert. misi vel missi Med. pr. Moret. pr. Stilicho Vat. pr. Stilico Vat. sec. fateor Stilico triginta fere Codd. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. et edd. Vicet. Parm. Isingr. Gryph. Colin. parva vel prava Put. poposci vel repositi Oxon. sec.—35 hic principe Cod. Epigr. Ambr. Si principe Med. tert. et principe Vat. quint. ac principe Vat. quart. hoc principe viginti alii, Exc. Schott. et Lucens. pr. Var. LL. e margine Parm. de principe vet. Gyr. Var. LL. ed. Antv. sed principe Jun. pr.—36 mole Oisel.—37 differs? Ald. debes viginti duo Codd. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. fœnus Bonon. fœdus quatuor Vatt. Pal. Rott. fœnus Oisel. Petav. sec. fœnus vel fœdus Vat. pr. Petav. pr. et Pric. Heinsius ascripserat loca Propert. Lib. I. El. 7. et Lib. III. Eleg. 1.—38 tuos Farn.—39 ob Cod. Ursini. patrium Jun. pr. Heinsius legit patrum. cui

NOTE

niorem, qui filios habuit Theodosium Magnum, et Honorium seniorem: hujus Honorii filiam Serenam Stilicho uxorem duxerat: ex Serena et Stilichone nata est Maria, quæ nubuit Honorio juniore: hinc et Honorius junior et Maria agnoscunt communem, hæc proavum maternum, ille avum paternum, Theodosium scilicet seniorem.

Fastigia] Ego, qui Imperatoris titulo imperare poteram, me supplicem exhibui.

33 *Misi proceres*] Hæc dicta sunt ad Stilichonis laudem.

36 *Qui sibi te generum*] Mereor Mariam ego natus Theodosio, qui tibi

dans uxorem Serenam fratris sui Honorii filiam, et a se adoptatam, te fecit suum generum.

37 *Cui debes*] Cui Theodosio debes Mariam: hanc enim accepisti a conjugate Serena, quam ipse tibi dedit.

Fœnus solve] Da mihi Mariam, quæ mihi erit velut fœnus et merces ampla eorum, quæ debes patri meo Theodosio.

38 *Aulae*] Redde suas Principes aulae Cæsareæ.

39 *O patrum germen*] O Serena filia patrum mei Honorii senioris, cujus nomen ego Honorius velut hæres gero.

Successi, sublime decus torrentis Hiberi, 40
 Stirpe soror, pietate parens, tibi creditus infans,
 Inque tuo crevi gremio, partuque remoto
 Tu potius Flaccilla mihi. Quid dividis ergo
 Pignora? quid juveni natam non tradis alumno?
 Optatusne dies aderit? dabiturne jugalis 45
 Nox unquam? tali solatur vulnere questu.

Risit Amor, placidæque volat trans æquora Matri
 Nuntius, et totas jactantior explicat alas.
 Mons latus Ionium Cypri præruptus obumbrat,

altus honor Iberi rapidi, soror gente, sed mater affectu, ego infans commissus sum tibi, et crevi in sinu tuo, et partu excepto, tu potius es mihi Flaccilla. Cur igitur separas filios tuos? Cnr non das alumno tuo juveni filiam tuam? An non dies exoptatus veniet? an non nox nuptialis concedetur unquam? Honorius mulcet vulnus suum hac querela. Cupido subrisit, et statim crotat ultra maria, nuntius futurus matri blandæ, atque superior porrigit pennas omnes. Mons altus legit latus Ionium Cypri, mons

//////////

germen Farn. tibi nominis Oxon. pr.—41 Stirpe sata Thuan. Stirpe parens pietate soror Moret. pr. pietate potens Jun. pr. m. sec. carens Thuan. mihi creditur Var. LL. ed. Antv. creditus Ambr. pr. creditur Oxon. et alii. creditur vel creditus Put.—42 crevit Oxon. sec. thalamo vel gremio Vat. quint. partumque Oxon. pr.—43 potior Exc. Schotti. Placcilla Ambr. tert. Placcella Tholos. Placilla Rott. Facilla Med. tert. Petav. tert. Mazar. Fuscilla Oxon. sec. Flucilla Florent. duo Med. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. et Parm. Flascella Med. pr. Flocilla Moret. sec. Facilla vel Placello Reg. Placella vel Facella Oxon. pr.—44 natam juveni inc. Heins. Ambr. sec. reddis duo Vatt. Pal. Florent. Med. pr. Leid. pr. Thuan. Mazar. tradis Med. sec. credis inc. Heins. Exc. Schotti; Heinsio improbatur hæc lectio, quia jam præcessit creditus.—45 dabiturque Farn. Pric. Lov. dabiturne Pat.—47 placidoque Vat. quart. placidusque vel placidæque Oxon. sec.—48 horas Petav. tert. Lov. Var. LL. ed. Antv. horas vel alas Petav. sec.—49 Ionium viginti Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. et Vicet. in Moret. sec. ascriptum erat, DESCRIPTIO PALATHI VENERIS. Eoum Vat. pr. Pal. Pric. Oisel. et ed. Gesn. et Bipont. Eoum vel Jonium Vat. tert. Florent. Lov. Cypri præruptus Bonon. Pat. Exc. Schott. Vat. Isingr. Pulm. Delr. Cyprea rupis tredecim alii. ruppis Var.

NOTÆ

40 *Torrentis Hiberi*] Fluvii Hispaniæ, sed ponitur pro ipsa Hispania.

41 *Stirpe soror*] Nam Screua adoptata fuerat a Theodosio patre Honorii.

42 *Partuque remoto*] Si partum demas, tu potius mihi mater es, quam Flaccilla. Hæc obiit, Honorio puero admodum relicto. Ea porro non

minus dicenda est mater, quæ affectu materno educavit, quam quæ genuit.

44 *Pignora*] Quid separas Mariam et Honorium, quos aut spectas, aut spectare debes, ut proprios liberos.

49 *Latus Ionium Cypri*] Cyprus insula maris Mediterranei credita est Veneri sacra sedes, ob amœnitatem; et quia ad eam nata est; *Ionium latus,*

Inuius humano gressu, Phariumque cubile 50
 Proteos, et septem despectat cornua Nili.
 Hunc neque canentes audent vestire pruinae ;
 Hunc venti pulsare timent, hunc lædere nimbi.
 Luxuriæ Venerique vacat. Pars acrior anni
 Exulat : æterni patet indulgentia veris. 55
 In campum se fundit apex : hunc aurea sepes
 Circuit, et fulvo defendit prata metallo.
 Mulciber, ut perhibent, his oscula conjugis emit
 Mœnibus, et tales uxorius obtulit arces.

inaccessus pedibus hominum, despicit lectum Ægyptium Protei, et septem ostia Nili. Glacies albæ non audent tegere hunc montem ; venti metuunt hunc percutere. Nubes metuunt offendere hunc : hic servit voluptati et Veneri. Pars violentior anni expellitur. Clementia veris perpetui aperitur. Vertex montis extendit se in plañitiem. Aurata sepes cingit hunc, et tuctur prata metallo fulvo. Vulcanus, ut aiunt, emit basia uxoris suæ his muris, et ipse uxorius dedit tales turres. In-

//////////

LL. ed. Antv. abundat vel obumbrat Oxon. sec.—50 gressu vel gressui Reg. generi Vat. Liv. gressu vel generi Vat. pr. Phariique Pric.—51 despectans Med. quart. despectant Vat. quart. Farn. Roit. despectat Florent. duo Med. Mazar. Vat. Liviu. Jun. pr. Leid. pr. Exc. Lucens. sec. cornua vel hostia Ambr. sec.—52 Hunc neque canentes Exc. Læti. Vat. pr. m. pr. Pric. Oisel. cadentes Vat. quint. candentes et emend. canentes Lov. cadentes Exc. Lucens. sec. apposito + signo, ut notetur, veterem lectionem esse vel erasam vel interpolatam. spectare vel sperare pro vestire Jun. pr.—53 nimbus Moret. pr.—54 Venerique Exc. Læti. ventrique inc. Heius. Petav. pr. Ambr. tert. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Gevart. ed. Vicet. ventrique vel Venerique Reg. Oxon. pr. Moret. sec. duo Petav.—56 fundit Exc. Læti. fudit Farn. Petav. sec. Ambr. tert. Lov. Exc. Gevart. ed. Vicet. desidit vel se fundit Ambr. sec. huc aurea Med. tert.—57 flavo plurima pars Codd. Exc. Schott. Gevart. et Lucens. pr. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. item Oxon. Leid. Lovan. et ed. Vicet. rura Med. sec.—58 Mulcifer Mazar. Oxon. pr. m. sec.—59 artes pro arces Pal. aures

NOTE

id est, qua Cyprus respicit mare Ionium, quod ad Ægyptum usque extenditur.

50 Phariumque] Id est, Ægyptium, a Pharo parva olim Nili insula, ad quam Proteus ille formarum mutatione insignis stabulabat.

51 Septem cornua] Septem ostia Nili, qui inde dicitur a Virgilio, 'Septemgeminus.'

53 Venti pulsare timent] Monti Ve-

neris nullam hyemem, ver perpetuum tribuit. Hæc enim Dea est serenitatis, risumque et voluptatis.

55 Patet] Aperitur, porrigitur: omnia quippe verno tempore expli-cantur, aperiuntur.

58 Mulciber] Vulcanus omnia opera insignia, et duratura, facere sinitur.

59 Uxorius] Qui uxori placere gestit.

Intus rura micant, manibus quæ subdita nullis 60
 Perpetuum florent, Zephyro contenta colono:
 Umbrosumque nemus, quo non admittitur ales,
 Ni probet ante suos Diva sub iudice cantus.
 Quæ placuit, fruitur ramis: quæ victa, recedit.
 Vivunt in Venerem frondes, omnisque vicissim 65
 Felix arbor amat. Nutant ad mutua palmæ
 Fœdera: populeo suspirat populus ictu;
 Et platani platanis, alnoque assibilat alnus.
 Labuntur gemini fontes: hic dulcis, amarus
 Alter, et infusis corrumpit mella venenis, 70
 Unde Cupidineas armavit Fama sagittas.

tus agri splendent, qui nullis subacti manibus, et contenti Favonio cultore, florent continuo: et intus sylva est frondosa, in qua avis non recipitur, nisi prius sub Dea iudicante probet concentus suos. Quæ avis probata est, potitur sylva; quæ superata est, abit. Folia virunt pro Venere, et arbor omnis fortunata amat mutuo. Palmæ annunt ad amicitiam reciprocam: populus gemit impulsu populeo; et platani admurmurant platanis, et alnus alno. Fontes duo hic fluunt. Unus dulcis est, alter est amarus, et inficiunt mella venenis immixtis, quibus

Vat. quart.—60 *rura micant* Put. Mazar. Vat. Livin. ed. Parm. *pruta* duo Vatt. Farn. Rott. Pric. Med. sec. Reg. Thuan. duo Petav. Lov. Moret. sec. Ald. Exc. Gevart. *rura* vel *pruta* Vat. pr. Med. pr. Florent. Jun. pr. *virunt* Vat. sec. m. pr. Florent. m. pr. *maribus* Oxon. pr. *morbis* Oxon. alt. a m. pr.—61 *Perpetuo* Vat. pr. Thuan. Jun. et Moret. pr.—63 *sub Diva iudice* Vat. sec. Cod. Ursin.—66 *nutantque* Jun. pr. *mutant* Vieet.—68 *platani* vel *platanus* Oxon. pr. *platanis platani* Florent. unus Heins. *platani platanis* Med. tert. Petav. tert. Vat. Livin. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. Vicet. *platano platanus* tres Vatt. Med. sec. Put. Mazar. Petav. pr. Tholos. Moret. pr. Jun. pr. Ald. *platanus platanus* Vat. tert. Farn. *platani platanus* Rott. Petav. sec. *platanus platanis* Pal. Pric. Oisel. Florent. duo Med. Exc. Gevart. *platani platanis* vel *platanis platani* Reg. *alnusque assibilat alno* Jun. pr.—70 *corrumpit* tres Vatt. *corrumpunt* viginti quinque alii, Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *corrumpit* vel *corrumpunt* Put.—71 *armaci* Leid. pr. *armari* duo Vatt. Pal. Oisel. Florent. quatuor Med. Put. Thuan. Mazar. Petav. sec. inc.

NOTE

61 *Zephyro*] Carus Veneri ventus, cuius uxor Flora, seu Zephyritis, Veneri itidem cara.

66 *Felix arbor*] Frugifera, fœcunda. Arbores autem a Poëtis amare finguntur, cum levi Zephyro pulsæ sese osculantur.

Nutant palmæ] In palmis duplex sexus agnoscitur: si hinc iude ad

ripas exsurgant mas et fœmina, inclinare et admovere sese videntur velut ad oscula.

69 *Dulcis, amarus*] Fontium montis Veneriei, alter dulcis est et melle plenus, cum felix amor; alter amarus, et felle infectus, cum infelix amor est.

71 *Unde*] In utroque fonte amor

Mille pharetrati ludunt in margine fratres,
 Ore pares, similes habitu, gens mollis Amorum.
 Hos Nymphæ pariunt : illum Venus aurea solum
 Edidit. Ille Deos cœlumque et sidera cornu 75
 Temperat, et summos dignatur figere reges :
 Ibi plebem feriunt. Nec cetera numina desunt.
 Hic habitat nullo constricta Licentia nodo,
 Et flecti faciles Iræ, vinoque madentes
 Excubiæ, Lacrymæque rudes, et gratus amantum 80
 Pallor, et in primis titubans Audacia furtis,
 Jucundique Metus, et non secura Voluptas ;
 Et lasciva volant levibus Perjuria pennis.

fama armavit tela Cupidinis. Mille fratres pharetrati, qui sunt genus blandum Amorum, collidunt in ripa, similes vultu, similes veste. Nymphæ producant hos: pulchra Venus peperit illum solum Cupidinem. Ille moderatur arcu suo Deos, Cœlum, et Astra; et dignatur ferire reges supremos: hi Amores percutiunt vulgus. Neque numina alia hic absunt. Hic Licentia nullis compressa catenis manet, et Iræ promptæ excitari, ac Vigilæ ebriæ vino, et Fletus juveniles, et Pallor jucundus amantum, et Audacia tremens in furtis prioribus, et Metus dulces, et Voluptas non tuta, et Perjuria impudica volitant ventis velocibus. Inter

//////////

Heins. Bonon. Pat. m. pr. duo Amhr. Exc. Lucens. sec. Var. LL. cd. Antv. armavit tredecim alii, Ald. et ed. Vicet. armavit Sched. Gud. armavit vel armari Vat. quart. Pric. Lov.—72 pharetrata Med. quart.—73 Mente pares Rott. Ore pares duo Vatt. Pal. habitu similes Pric. Vat. Livin. similes habitu Vat. pr. Oisel. Florent. Med. pr. Thuan. Mazar. Jun. pr. Heinsius ascripserat locum Cons. Hon. vi. 178. ‘Hoc Deus effulgens habitu,’ &c. ævo similes tres Vatt. duo Med. Pal. Farn. ævo vel habitu Put.—75 Deum Vat. quint.—77 neque Leid. pr. muneru Oxon. sec. m. pr.—78 habitat Exc. Læti. habitant Vat. quint. m. pr. districta Farn. vet. Gyr.—79 plecti faciles Med. tert.—80 gratus anorum Pric.—81 titubant Vat. tert. factis Thuan. factis vel furtis Med. pr.—82 Jucundique Vat. pr. et sec.—83 pennis Florent. ventis triginta Codd. Exc. Lucens. pr. Gevart. et Cod. Rhem. Ald. Parm. Vicet.

NOTÆ

sagittas tingit : est enim et melle et felle facundus.

75 Deos Cœlumque] Omnia vincit amor, superos quoque. Muretus : Poëtæ tamen ‘in Minervam et in studiorum præsidēs Musas nihil Veneri, nihil Cupidini, juris esse voluerunt.’

76 Dignatur] Reges tantum dignos putat quos suis figat telis.

77 Nunina] Alia sunt Numina, vel potius aliæ pestes, quæ comitantur

amorem : tales sunt Licentia, Iræ, &c. 79 Iræ] Terentius : ‘Amantium iræ, amoris redintegratio est.’

Vino madentes] Item Terentius : ‘Sine Cerere et Libero friget Venus.’

80 Excubiæ] Solitæ agi ad fores Amasiarum.

Lacrymæ rudes] Effusæ a juvenibus rudibus, et primos tum amores expertis.

83 Perjuria] Ovidius : ‘Jupiter ex

Quos inter petulaus alta cervice Juventas
 Excludit Senium luco. Procul atria Divæ 85
 Permutant radios, sylvaque obstante virescunt.
 Lemnius hæc etiam gemmis extruxit et auro,
 Admiscens artem pretio, trabibusque smaragdīs
 Supposuit cæsas hyacinthi rupe columnas.
 Beryllo paries, et iaspide lubrica surgunt 90

quos Deos Juventus impudens celso capite expellit ex sylva Senectutem. Palatium Deæ longe mutat splendorem, et florescit nemore invito. Vulcanus construxit hoc etiam ex gemmis et ex auro, conjungens industriam, et subjecit trabibus smaragdīs columnas recisas ex lapide Hyacinthi. Murus ex Beryllo, et limina lævia ex iaspide

et Colin. *ventis vel pennis* Med. pr. et sec. Leid. pr. inc. Heins.—84 *Quos inter duo Vatt. Pal. Pric. Oisel. Florent. Med. pr. Thuan. Mazar. Vat. Livin. lasciva alta cervice Pal. juvenca inc. Heins. juvenca Vat. sec. Med. quart. Lov. duo Oxou. ed. Vicet. juvenas duo Vatt. Oisel. Florent. vet. Gyr. Med. tert. Petav. sec. Ambr. tert. m. pr. Bonon. Tholos. Vat. Livin. Exc. Schott. Lucens. sec. ed. Parm. juvenas quatuordecim alii. juvenus vel juvenas Vat. quart. Pat. Ambr. pr.—85 ludo Put. Reg. Petav. tert. luto Reg. m. pr. luco procul. cum τελεία στυγῆ Moret. sec.—86 permutant Exc. Lucens. pr. permittant Vat. quint. ed. Vicet.—87 hoc Var. LL. ed. Antv. hoc vel hæc Med. pr. instruxit Med. tert. astrinxit tres Vatt. extrusit Voss. construxit Pal. Pric. Med. pr. Reg. Thuan. Moret. sec.—88 Conjungens Moret. pr. gravibusque tres Vatt. Farn. Rott. Smaragdi Med. pr. Vat. quint. Pal. Oisel. trabibusque Vat. pr. Pal. Pric. Oisel. Med. pr. Mazar. Ambr. sec. Var. LL. ed. Antv. trabibusque Smaragdis cum glossa i. e. Smaragdinis Leid. pr. gravibusque Smaragdis vel trabibusque maragdis pro maragdinis Petav. pr. et sec. Heinsius ascripserat seqq. ‘Similes appositiones multæ in Historia Augusta, sic Spartian. vit. Hadrian. pag. 2. lin. 27. adamantem gemmam pro adamantina. Statuæ Colossæ pro Colosseis. pro quo male Casaub. p. 164. Colosseus reponit. vid. Salmas. ad Hist. Aug. p. 65. et 196. homo prostibulus idem Salmas. p. 170. miles podager pro podagricus p. 194. ratio fabrica pag. 209. sic Bajæ aquæ pro Bajanis Propert. lib. 1. Eleg. xi. Ah pereant Bajæ crimen amoris aquæ!’ &c. hæc Heinsius ad edit. Lugd. A. 1551. Zmaragdis Vat. pr.—89 Supposuit celsas Ambr. tert. columbas Pal. Med. pr. Heinsius notaverat Supponere esse verbum Mechanicum, et citaverat Casaub. ad Hist. Aug. p. 133. non autem superponere, miraturque id Salmasio non visum p. 165.—90 lubrica Jaspide*

NOTÆ

alto perjurâ ridet amantum, Et jubet Æolios irrita ferre Notos.’ At contra Propertius: ‘Non semper placidus perjuros ridet amantes Jupiter.’

86 *Permutant*] Palatia aurea ob varium lucis repercussum radios identidem permutare videntur.

Virescunt] Etiam invita et obstante sylvarum opacitate. Vel Palatia hinc auro, inde smaragdīs nitentia, modo radios flavos, modo virides emittunt, atque permutant.

87 *Lemnius*] Vulcanus, qui habitat modo Lemnon insulam, in mari Ægæo, modo Ætnam.

88 *Trabibusque smaragdīs*] Trabibus, quæ sunt smaragdī. Sic Statius dixit *turmas hostes*: Persius *Heroas sensus*. Smaragdus autem est gemma coloris viridis.

89 *Hyacinthi, &c.*] Vide vs. 587. et 588. 1v. Cons. Hon.

90 *Beryllo*] Gemma subviridis in India frequens.

Limina, despectusque solo calcatur achates.

In medio glebis redolentibus area dives

Præbet odoratas messes. Hic mitis amomi,

Hic casiae matura seges, Panchæaque turgent

Cinnama, nec sicca frondescunt vimina costo,

Tardaue sudanti prorepunt balsama ligno.

95

attolluntur, et ex Achate spreto pavimentum stratum est. In medio planities locuples fundit messes fragrantis frustis bene olentibus. Hic est copia exquisitissima amomi suavis, et via sternitur casia. Cinnama Arabica abundant; neque rami sylvescunt, costo arente, neque balsama sera stillant ex caudice lacrymanti. Quo posteaquam Cu-

Med. quart.—91 *Lumina* Ambr. sec. Var. LL. ed. Antv. *despectoque* Florent. —92 *glebis redeuntibus* Farn. *radiantibus* Pric.—93 *odoratas* Bonon. Pat. Tholos. m. sec. tres Ambr. *hinc mitis amomi, Hinc casiae* Moret. pr.—94 *noticia vel matura* Oxon. sec. *Panchaia* Pal. Florent. Med. pr. Thuan. vet. Gyr. *Panchæaque* Vat. pr. Pric. Oisel. *Pangaæaque* Lov. *Pangaæaque* vel *Panchæaque* quatuor Vatt. *turgent* viginti quatuor Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. et Pat. rec. Var. LL. e marg. Parm. *surgunt* vel *turgent* Florent. Moret. sec.—95 *non* Florent. Moret. pr. *sicco* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. *sicca* Oisel. Reg. Ambr. tert. Moret. pr. Jnb. pr. Oxon. pr. Petav. sec. m. pr. qui tamen et *casto* exhibet. *cum sicco* vel *nec casto* Oxon. sec. *casto* Bonon. *gramina* Med. sec. Petav. tert. *gramina* Jun. pr. m. pr. *vulnera* idem, m. sec. *gramina* vel *vimina* Vat. tert. *numina* vel *limina* Florent. *succo* Vat. sec. Pal. Rott. Ursin. Cod. *costo* vel *succo* Vat. quart. Med. pr. vid. Lactant. de Phœnice. *acantho* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. Heinsius ascripserat: ‘acanthus Sidonius’ Stat. Lib. iii. Silv. Herule Surrent. vs. 37. Salmas. ad Solin.—96 *prorepunt* quatuor Vatt. Oisel. duo Med. Oxon. pr. Leid. pr. Exc. Lucens. pr. Ald. ed. Vicet. *prorepunt* Exc. Cod. Rhem. *prærepunt* Ambr. pr. *prorumpunt* Rott. Moret. sec. Petav. tert. Var. LL. ed. Antv. *prasumant* Florent. m. pr. *præsudant* Vat. tert. Pal. Med. pr. Thuan. Jun. pr. m. pr. *prorepunt* vel *prorumpunt* Reg. Petav. pr. Oxon.

NOTE

Lubrica] Limina levia, facta ex jaspide levi, politissima. Jaspis est gemma ex genere viridium, sed tamen varii sunt hujus colores et species.

91 *Calcatur*] Quasi solum sternatur Achate, ex quo stratum sit pavimentum. Achates est gemma versicoloribus venis ita distincta, ut nemorum, fluviorum, montium, nonnunquam et currum speciem referat. Laudatur a Plinio Pyrrhii achates, in quo novem Musæ et Apollo spectabantur.

92 *Glebis*] Hæc sunt frusta antthuris aut myrrhæ.

94 *Matura seges*] Collecta in ipsa

maturitate, et ideo exquisitor.

Panchæa] Panchæi populi habitant deserta Sabæ, ubi thus optimum. Alii legunt *Panchaia* ob Panchaiam regionem Arabiæ thure et aromatis divitem.

95 *Vimina*] Sunt rami lenti, qui facile flectuntur.

Costo] Costum est Persidis arbor, quæ unguentum pretiosissimum fundit, in monte Veneris, non sicco caudice, sed abundante.

96 *Prorepunt*] Non balsama lenta guttatim prorepunt, stillant, sed ubertim effluunt.

Quo postquam dilapsus Amor, longasque peregit
 Penna vias; alacer, passuque superior intrat.
 Cæsariem tunc forte Venus subnixa corusco
 Fingebat solio. Dextra lævaque sorores 100
 Stabant Idaliæ. Largos hæc nectaris imbres
 Irrigat: hæc morsu numerosi dentis eburno
 Multifidum discrimen arat: sed tertia retro
 Dat varios nexus, et justo dividit orbes
 Ordine, neglectam partem studiosa relinquens. 105
 Plus error decuit. Speculi nec vultus egebat

pido descendit, et ala ejus absolvit iter longum, ingreditur latus, et gloriosior incessu. Tum forte Venus innixa solio micanti comebat capillos. Sorores Idaliæ Charites astabant ad dextram et sinistram. Hæc aspergit comæ ipsius copiam ingentemambrosiæ; hæc separat differentiam multiplicem crinium, cum pectine eburneo habente multos dentes: at tertia retro nectit cincinnos diversos, et discriminat rotulas serie æquali, omittens consulto partem comarum velut contentam. Negligentia magis convenit. Neque facies indigebat approbatione speculi. Si-

//////////

sec. *prorepunt* vel *præsupant* Florent. *Cinnama* Ambr. sec. *succo* tres Vatt. Farn. Med. sec. Petav. sec. Put. inc. Heins. *ligno* Med. quart. Jun. pr. *riro* octodecim alii, Exc. Lucens. sec. *riro* vel *ligno* Lov. Exc. Schotti. Heinsius ascripserat seqq. de Balsamo. Plinius Lib. XII. cap. 25. corrupto loco, cujus initium 'Suavitatis eximie.' Justin. Lib. XXXVI. Rhodius ad Composit. 33. Scribon. Largi.—97 *dilapsus* Jun. pr. m. sec. Oxoo. sec. Var. LL. ed. Antv. *delapsus* Raphel. Ms. Pulm. Exc. Lucens. sec. et al. Heinsius conjiciebat *delatus*. *peremit* Vat. quart.—98 *Pinna* Exc. Lucens. pr.—99 *tum forte* Ambr. pr. Jun. pr. Moret. sec. Cod. Epigr. Ambr.—100 *Fingebat* Farn. *Cingebat* Vat. quint. *Pectebat* vel *Fingebat* Oxon. sec. *Fingebat* vel *Pingebat* Petav. pr.—101 *Idalides* Farn. *latos* Pric.—102 *hoc* Med. quart.—103 *Multifidum* Exc. Læti et Lucens. sec. *Multimodum* decem alii, Exc. Schotti et Gevert. Sched. Gud. Oxon. Lovan. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *Multifidum* vel *Multimodum* Petav. pr.—104 *nexus varios* Ambr. sec. *orbem* Jun. pr. *orbis* duo Vatt.—105 *relinquens* Med. sec. *reliquit* Vat. pr. Pal. Florent. Med. pr. *relinquit* octo alii, Var. LL. e marg. Parm. Heinsius *relinqui* conjiciebat.—106 *speculi*. cum τελεῖα

NOTE

97 *Quo*] Quem locum, quod Veneris palatium postquam Amor attigit.
 98 *Superbior*] Gloriosior, et ipso incessu jactantior, quod fixerit Honorium.

100 *Sorores*] Charites seu Gratia administræ Veneris. Charites porro sunt tres Aglaia seu Pasithea, Thalia, et Euphrosyne.

103 *Multifidum discrimen arat*] Crines ita pectit, ut arare videatur, eosque discriminare fissos in multas partes.

104 *Orbes*] Rotulas, spiras, comarum, seu capillos in orbem replicatos, et ut ait Ovidius, 'in statione positos.'

106 *Error decuit*] Non est error, sed negligentia quædam, quæ videri posset error, et quæ magis decora est, quam si coma composita esset diligentia accuratissima.

Speculi] Non indigebat speculo, quia tota domus crystallina et gemmata speculum erat,

Judicio. Similis tecto monstratur in omni,
 Et rapitur, quocumque videt. Dum singula cernit,
 Seque probat, nati venientis conspicit umbram;
 Ambrosioque sinu puerum complexa ferocem, 110
 Quid tantum gavisus, ait? quæ prælia sudas,
 Improbe? quis jacuit telis? iterumne Tonantem
 Inter Sidonias cogis mugire juvencas?
 An Titana domas? an pastoralia Lunam
 Rursus in antra vocas? durum magnumque videris 115
 Debellese Deum. Suspensus in oscula matris
 Ille refert: Lætare, parens: immaue tropæum

milis Venus apparet in tota domo, et trahitur quemcumque aspiciat locum. Dum videt omnia, et approbat se, spectat umbram filii advenientis. Ac Venus amplexata gremio suo immortalis natum superbum; Cur, inquit, adeo latis? ob que sudas certamina maligne? Quis prostratus est jaculis tuis? an cogis rursus Jovem mugire inter boves Phœnicia? an vincis Solem? an evocas iterum Lunam in cavernas pastorales? Videris mihi superasse Deum aliquem ferocem et ingentem. Ille Cupido inclinans se ad matrem osculandam,

στυμῆ, Med. tert. non vultus Pal. Moret. sec. vulgus Rott.—107 *Judicio* Ambr. sec. *Judicio* vel *Indicio* Vat. tert. *monstratus* Vat. quint.—108 *quocumque* sedecim scripti et Ald. *quæcumque* Oisel. *quodcumque* vet. Gyr. tres Vatt. *quodcumque* vel *quocumque* Oxon. pr. Petav. sec. *quodcumque* vel *quocumque* Oxon. sec. *quicunque* vel *quodcumque* vel *quocumque* Reg.—109 *umbras* pro *umbram* inc. Heins.—110 *Ambrosiæque* Vat. tert. Put. Oisel. m. sec. *umbrosoque* Petav. tert.—111 *gavisus, ait, tantum* Pal. Florent. Thuan. *prælia sudas*, Heinsius ascripserat locum Prudent. Cathem. p. 68. ‘Sudavit impar prælium.’—112 *iterumne* Put. Thuan. *ipsumne* vel *iterumne* Vat. tert. *iterumne* Var. LL. ed. Antv.—114 *Titana* vel *Titona* Lov. *hic pastoria* Wolf. *tu pastoria* Var. LL. ed. Antv.—115 *ad antra vocas* Ambr. pr. *durum Tholos. clarum Bonon. magnumve* Vat. tert. Pal. Florent. Med. sec.—117 *triumphum* Med. sec. m. pr. inc.

NOTÆ

108 *Et rapitur*] Quocumque vertat oculos, ea rapitur, hoc est tota effigies trahitur atque exhibetur in muris crystallinis, aureis, gemmatis.

109 *Seque probat*] Dum se approbat, et considerat, exploratque, an sua pulchritudo ex ipsa crystalli inspectione sit probatissima.

110 *Ambrosio*] Βροτὸς mortalis: ἄμβροτος immortalis: hinc ambrosius, id est fragrans spiransque suavitatem immortalitatis.

112 *Tonantem mugire*] An iterum cogis amoris vi Jovem se in taurum transformare, et mugire inter boves

Phœnicia, ut Europam aliquam rapiat?

113 *Sidonias*] Sidon est urbs Phœnicia; unde Sidonius et Phœnix promiscue usurpantur: pars pro toto.

114 *Titana*] An vincis Solem, seu Phœbum; qui amavit Daphnen, et alias?

Lunam] An evocas Lunam in antra, ut Endymioni pastori placeat? Endymio per annos 30. observavit Lunæ cursum; inde habitus est Lunæ amasius.

115 *Durum*] Nullis vacantem deliciis.

Retulimus. Nostrum jam sentit Honorius arcum.
 Scis Mariam, patremque ducem, qui cuspide Gallos
 Italiamque fovet; nec te præclara Serenæ 120
 Fama latet. Propera. Regalibus annue votis.
 Junge toros. Gremio natum Cytherea removit:
 Et crines festina ligat, peplumque fluentem
 Allevat, et blando spirantem unmine ceston
 Cingitur, impulsos pluviis quo mitigat amnes, 125
 Quo mare, quo ventos, irataque fulmina solvit.

respondet: Gaude, o mater. Reportari victoriam maximam. Honorius nunc sentit telu nostra. Nosti Mariam et patrem ejus ductorem Stilichouem, qui regit hasta sua Italiam et Gallos: neque fama illustris Serenæ incognita est. Festina, fave nuptiis Imperatoriis. Conjunge horum thalamos. Venus repulit filium ex sinu suo, et prompta religat comam, et attollit vestem laxiorem, atque circumdat sibi cingulum respersum odore Diræ amabilis, quo cingulo temperat flurios tumentes imbribus, quo placat mare, quo ventos, et fulmina furentia. Postquam Venus

//////////

Heins.—118 *Detulimus* Leid. pr. *Detulimus* vel *Retulimus* Reg. Oxon. pr. *sentit* Vat. sec. Pal. Med. pr. Thuan. Jun. et Oxon. pr. *sumpsit* Moret. sec. *sensit* Leid. edd. Vicet. Parm. Junt. Ald. Colin. Isingr. Gryph.—119 *Cis Mariam* Var. LL. ed. Antv. *patremque* Exc. Lucens. pr. *frutremque* ed. Vicet.—120 *Italiamque fovet, regalibus*, intermediis illis, *nec te...propera*, omissis. Moret. pr.—121 *Forma* conj. Burm.—122 *Junge thorum* Vat. Liviu. Pric. *thoro* Moret. pr. *choros* Rott. Exc. Thuan. duo Ambr. Oxon. pr. Lov. cod. Epigr. Ambr. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. *thorum* vel *choros* Vat. pr. *choros* vel *thoros* Pat. Thuan. Put. Petav. sec. *gremio natum* Florent. duo Med. Reg. Thuan. Jun. pr. Oxon. pr. Vat. Liviu. Exc. Lucens. pr. *natum gremio* Rott. Exc. Læti. *removit tres* Vatt. Med. quart. Pat. *refovit* triginta Codd. Exc. Schott. Gevart. Lucens. pr. Sched. Gud. ed. Parm. et Vicet. *removit* vel *refovit* Vat. sec. Florent. Med. sec. Heinsius ascripserat. *refovere* pro *fovere* Spartian. p. 5. l. 8. 'Equites Romanos, ac libertinos visitavit, solatiis refovit, consiliis sublevavit.'—123 *festiva* Ambr. pr. *plerumque* Med. sec. m. pr. *fluenti* Vat. sec. m. pr.—124 *Ablevat* Petav. sec. *Adlebat* Exc. Lucens. sec. *Allevat* vel *Colligit* Reg. Oxon. pr. *Allevat* vel *Allidat* Petav. pr. *nirere* pro *numine* inc. Heins. *cestem* Oisel.—125 *pluviis* Med. quart. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *fluriis* tredecim scripti. *pluviis* vel *fluviis* Jun. pr. Lov.—126 *ful-*

NOTÆ

119 *Cuspide*] Hasta, potentia; non enim Stilicho est Imperator, sed Imperatoris vices obit.

Gallos, Italiam] Stilicho præfectus erat Occidenti, sed Italiam præsertim Galliamque nominat, quia dulcius id Stilichoni, qui eos a Barbaris liberaverat.

120 *Serenæ*] Hæc uxor Stilichonis, Mariæque mater.

122 *Cytherea*] Venus a Cytheris,

vulgo *Cerigo*, insula maris Mediterraneæ, in qua colebatur.

123 *Peplum*] Peplus est vestis fœminea, laxior.

124 *Ceston*] Cestus, *κεστὸς ἀπὸ τοῦ κεντεῖν* *pungere*, est cingulum acu pictum quo utebatur Venus, et quo placare dicebatur fluvios, mare, &c.

125 *Impulsos pluviis amnes*] Id est torrentes.

Ut stetit ad littus, parvos affatur alumnos :
 Ecquis erit, pueri, vitreas qui lapsus in undas
 Huc rapidum Tritona vocet, quo vecta per altum
 Deferar? haud unquam tanto mihi venerit usu. 130
 Sacri, quos petimus, thalami. Pernicius omnes
 Quærite, seu concha Libycum circumtonat æquor,
 Ægæas seu frangit aquas. Quicumque repertum
 Duxerit, aurata donabitur ille pharetra.
 Dixerat; et sparsa diversi plebe feruntur 135
 Exploratores. Pelagi sub fluctibus ibat

constitit ad littus, sic alloquitur amores alumnos teneros: Quis erit, o pueri, qui currens ad aquas nitentes, huc adducat Tritonem velocem, quo ego in vecta rapiar per mare? Nunquam Triton venit ad me, in tanto opere. Conjugia, quæ nos adimus, sacrata sunt. Explore omnes citius Tritonem, seu personat mare Libycum buccina, seu findit aquas maris Ægæi: quicumque adduxerit inventum, ille ornabitur pharetra aurea. Venus sic locuta erat, et statim indagatores varii ex vaga-

//////////

mina Med. quart. Bonon. *limina* Oisel. *flumina* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. *flumina* vel *fulmina* Vat. pr. *solvit* Exc. Læti. *solvit* vel *sistit* Vat. sec. Reg. Ursin. cod.—127 *Et stetit* duo Ambr. Pat. cod. Epigr. Ambr. *parvis* Oisel. *parvishæc* Vat. pr. Vat. Livin. et ed. Gesn. et Bipont. *parvosque* Pat.—128 *ecquis* Vat. quint. vet. Gyr. duo Ambr. Pat. cod. Epigr. Ambr. Raphel. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *En quis* Med. sec. m. pr. *Et quis* Leid. pr. Oxon. sec. Med. tert. duo Petav. Exc. Gevart. *Hei quis* Pal. *Heu quis* Pric. Oisel. Med. quart. Put. Var. LL. ed. Antv. *Heus quis* duo Vatt. Farn. Rott. Jun. pr. *Hec quis* Med. pr. *Heu* vel *En quis* Vat. pr. *Heus* vel *Hec quis* Vat. tert. Petav. pr. *Heu quis* vel *Et quis* Oxon. pr. *Ecquis* vel *Et quis* Exc. Schott. *primum* pro *pueri* Pat.—129 *Qui rapidum* Mazar. *Hunc rapidum* Farn.—131 *Sacris—thalamis* Oisel. *Sacros—thalamos* Med. tert.—132 *circumtonat* Vat. sec. Pal. Florent. Med. quatuor, Put. Petav. tert. Pat. duo Ambros. Lov. cod. Ursin. Leid. pr. Oxon. sec. Exc. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. ed. Vicet. *circumsonat* duodecim alii. *circumtonat* vel *circumsonat* Reg.—133 *Ogygius* duodecim scripti, Exc. Gevart. Schott. Lucens. pr. edd. Vicet. Bipont. et Gesn. *Ogigias* Leid. pr. duo Oxon. Var. LL. ed. Antv. *Ægæas* duo Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Ogygius* vel *Ægeus* Vat. quart. Petav. sec. Tholos. *frangat* Florent. Moret. sec.—134 *donabitur* vel *dominabitur* Reg. Oxon. pr.—135 *sparsa diversi plebe* Jun. pr. m. pr. Vat. Livin. *spargi* Bonon. *Dixerat; at sparsi* legit Heinsius, *sparsi diversa plebe* tres Vatt. Pal. Pric. Rott. *sparsi diversa parte* decem alii, Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. *pars adversi de plebe* vel *Sparsi diversa parte* Vat. pr. *diversa plebe* Rott. Oisel. Petav. pr. Jun. pr. Leid. pr. duo Oxon. *divisa* vel *diversa* Reg. Oxon. pr.—136 *Exploratores. cum τελεία σιγμῆ* Vat. sec. Rott. Florent. Bonon. Tholos. Cod. Ursin. duo Ambr. cod. Epigr. Ambr. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. *Exploratores pelagi.* sic interpungitur in Vat. pr. et quart.—

NOTÆ

129 *Tritona*] Tritones sunt Veneris salacitatem.
 vectores, ideoque Veneri sacri, ut Pa- 130 *Tanto usu*] Nunquam mihi Tri-
 lumbi, quod fingunt Poëtæ ob eorum ton fuerit utilior.

Delph. et Var. Clas.

Claud.

X

Carpathii Triton, obluquantemque petebat

Cymothoën. Timet illa ferum, seseque sequenti

Surripit, et duris elabatur uda lacertis.

Heus! inquit speculatus Amor: non vestra sub imis 140

Furta tegi potuere vadis: accingere nostram

Vecturus dominam. Pretium non vile laboris

Cymothoën facilem, quæ nunc detrectat, habebis.

Hac mercede veni. Prorupit gurgite torvus

Semifer: undosi verrebant brachia crines: 145

Hispida tendebat bifido vestigia cornu,

bunda Amorum multitudine eunt. Triton nabat sub undis maris Carpathii, et persequabatur Cymothoën reluctantem. Illa metuit bestiam, et subtrahit sese illi prementi, et ipsa lubrica effugit ex brachiis ejus crudis. Heus, unus Amorum intuitus illum, ait: num amores vestri potuerunt occultari sub aquis profundis? præpara te, portaturus Reginam nostram Venerem: consequeris mercedem non parvam operis tui, scilicet Cymothoën docilem, quæ nunc renuit. Adreni ob hoc præmium. Semifer terribilis festinavit per mare, capilli madentes verrebant lucertos ejus. Qua

//////////

137 *Carpathii* T. Vat. sec. Ambr. sec. Pnt. inc. Heins. cod. Ursin. Var. LL. e marg. Parm. *Triton Carpathii* duo Vatt. *Carpathiis* tres Vatt. Farn. Pric. Rott. Petav. pr. et Vat. sec. m. sec. *Carpathius* Pal. Med. pr. Thuan. Exc. cod. Rhem. *petebat* Leg. *tenebat* Pric.—138 *Cymothoën* Florent. duo Med. Put. Thuan. Petav. tert. *Tymothoën* Var. LL. ed. Antv. *feram* Med. quart. Oxon. pr. *petenti* Med. tert. Ambr. pr. Sched. Gud.—139 *subtrahit* Pat. *unda lacertis* duo Vatt. Rott. Oisel. inc. Heins. Pnt. Reg. m. pr. cod. Ursin. Var. LL. ed. Antv.—140 *inquam* Med. sec. m. pr. *spoliatus amor* Rott. *non vestra* quatuor Vatt. Pal. Farn. man Exc. Lucens. sec. item edd. Gesn. et Bipont: quæ post τὸ *vadis* signum interrogationis exhibent. *num vel non* Vat. pr. *furta sub imis* *Vestra tegi*, &c. Mazar.—141 *vadis*. στήμη τελεία Vat. sec. Pric. Rott. *vestram* Pal. Med. pr.—142 *Ducturus* Pric. *Laturus* Thuan.—143 *Cymothoën* Florent. Med. sec. Put. Thuan. Mazar. Petav. sec. *se detrectat* Florent.—144 *prorupit* Vat. pr. Florent. Exc. Læti et Lucens. sec. *prorumpit* octo alii.—145 *Semifer* vel *Semivir* Vat. pr. *humosi* Pal. Florent. Med. pr. *verrebant* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *relabant* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel.—146 *Hispida* Florent. duo Med. Thuan. Mazar. *Aspera* viginti quinque Codd. Exc. Gevart. Schott. et Lucens. sec. ed. Vicet. et Var. LL. ed. Antv. *Aspera* vel *Hispida* Vat. quart. Put. *tentabant* Rott. Med. tert. *tentabat* Exc. Schott. *certabant* Vat. sec. Ursin. cod. Var. LL. e marg. Parm. *tendebat* Vat. quart. Med. quart. Ambr. sec. Exc. Lucens. pr. *tendebant* quatuordecim alii, ed. Parm. et Vicet. *terrebat*

NOTÆ

137 *Carpathii*] Mare Carpathium dicitur ab insula Carpatho ad oras Asiæ minoris, inter Ægyptum et Rhodum: *Mer de Scarpanto*.

138 *Cymothoën*] Est Triton femina, sic dicta quod per fluctus currat: *κύμα fluctus*, et *θέω curro*.

141 *Furta*] Amores furtivi et clan-

destini.

143 *Detrectat*] Concubitum.

146 *Bifido cornu*] Triton cum desinat in piscem, non habet pedes bisulcos, sed branchias quasdam bisulcas sub ventre, crurum similitudinem habentes.

Qua pristis commissa viro. Ter pectora movit.
 Jam quarto Paphias tractu sulcabat arenas.
 Umbratura Deam retro sinuatur in arcum
 Bellua: tum vivo squalentia murice terga 150
 Purpureis mollita rosis. Hoc navigat ostro
 Fulta Venus: niveæ delibant æquora plantæ.
 Prosequitur volucrum late comitatus Amorum:
 Tranquillumque choris quatitur mare. Serta per omnem

parte piscis conjunctus est homini, ferebat pedes hirsutos cornu bisulco: ter agitavit membra. Et jam quarto motu fidebat mare Paphium. Triton pone curvatur in orbem, obumbraturus Deam. Tunc dorsum ejus rigens ostro vivo temperatum est rosis purpureis. Venus innixa hac purpura navigat: pedes candidi perstringunt mare. Turba Amorum alutorum comitatur hanc undique; et mare placidum verberatur

Reg. tendebant vel tendebat Vat. pr. tendebat vel terrebat Oxon. pr.—147 *pistris* Vat. tert. Pal. Florent. duo Med. Put. Thuan. Mazar. Jun. pr. *pistrix* quatuor Vatt. Farn. Pric. Rott. Leid. pr. Vicet. Parm. Ald. duo Oxon. *commixta* Put. *commissa* vel *commixta* Reg. *per pectora* Vat. pr. m. pr. Parm. *tum pectora* Med. quart.—148 *Pharius* Ambr. pr. *tractu quarto Paphias* Pric. Put. Ambr. tert.—149 *Vibratura* Oxon. sec. *Umbratura* vel *Vibratura* Reg. Oxon. pr. *Deam* Med. tert. *curvatur* Oxon. sec. *sinuatur* vel *sinuantur* Put. *arcu* Florent.—150 *Bellua tum* vel *Vela tamen* Put. *tunc vivo* Vat. pr. Pric. Petav. sec. inc. Heins. Med. quart. Tholos. Mazar.—151 *comis* Pat. *toris* Med. tert. Reg. duo Petav. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *thoris* Vat. sec. Jun. pr. Leid. pr. duo Oxon. *rosis tres* Vatt. Pal. Florent. duo Med. Thuan. Mazar. Vat. Livin. *comis* vel *rosis* Put. *hec* inc. Heins. *antro* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Leid. pr. duo Oxon. *antro* vel *ostro* Florent. *antro* vel *arcu* Moret. pr. Mazar. *antro* vel *alte* Oisel. *ostro* vel *arcu* Med. sec. *ostro* Vat. quint. Jun. pr.—152 *Pulchra* Vat. tert. Pal. Oisel. Thuan. Mazar. duo Med. *Fulta* Pat. *Fulta* vel *Pulchra* Vat. pr. Put.—153 *late volucer* Mazar. *Pat. volucrum* Vat. quint. Pric. Med. quart. Jun. pr. Moret. sec. Exc. Gevart. Ald. ed. Parm. et Vicet. *volucer septem* alij. *rotis* Med. tert. cod. Ursin. inc. Heins. Leid. pr. Ambr. sec. duo Oxon. totidem Petav. cod. Epigr. Ambr. Exc. Schott. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. *rotis* Med. tert. *volucer* Lov. Petav. pr. Vat. et Med. sec.—154 *Tranquillisque choris* Lov. *per orbem* Pric. *omnem domum* Vat. duo Rott. Pal. Oisel. Florent. Med. pr. Thuan. Mazar. Vat. Livin. Jun. pr. *domus* Med. tert. *omnes domos* tres Vatt.

NOTÆ

147 *Pristis*] Genus piscis longissimi, sed hic ponitur pro ea parte Tritonis; qua viro committitur.

148 *Paphias*] Paphos est urbs Cypri Veneri sacra.

149 *Umbratura*] Triton, qua parte bellua est, incurvat caudam immensam, ut hac, quasi fornice aut arcu triumphali obumbret Venerem, eamque a Solis ardoribus defendat.

150 *Squalentia murice*] Dorsum Tri-

tonis squalens rigensque squammis rubris aut violaceis, ideoque murici aut purpuræ similibus, mitigatur rosis Veneri sacris.

151 *Rosis*] Vestibus, aut contexta ex rosis stragula purpurea, seu Tritone tanquam navi vehitur. Flores spargere adventu Heroum solebant: id accidit Alexandro, cui totas vias populi floribus sternebant.

152 *Niveæ*] Candidæ instar nivis.

Neptuni dispersa domum. Cadmeia ludit 155
 Leucothoë, frænatque rosis delphina Palæmon.
 Alternas violis Nereus interserit algas.
 Canitiem Glaucus ligat immortalibus herbis.
 Nec non et variis vectæ Nereides ibant,
 Audito rumore, feris. Hanc pisce volutam 160
 Sublevat, Oceani monstrum Tartessia tigris :
 Hanc timor Ægæi, rupturus fronte carinas,
 Trux Ariès. Hæc cœruleæ suspensa lænæ
 Inmatat : hæc viridem trahitur complexa juvenicum.

ab his cœtibus: flores sparsi sunt per totum palatium Neptuni. Leucothoë Cadmeia lascivit, et Palæmon infrænat rosis Delphinum. Nereus adjungit violis algas vicissim. Glaucus alligat canos graminibus æternis, et Nereides accepto murmure, insectæ bestiis diversis, ferebantur. Tigris Tartessia, portentum maris, tollit hanc rectam pisce. Ariès crudelis, terror maris Ægæi, fracturus fronte naves portat illam. Una sublimis in læna marina nutat. Altera rapitur amplexata bovem

//////////

Farn. Moret. sec. tranquilla domum Thuan.—155 ludis Pat.—156 frenatque rosis Exc. Schotti, in quibus Gronovius ascripserat locum Sidonii carm. xi.—157 violis fere triginta Codd. Exc. Gevart. Schott. et Lucens. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. Nereus violis Vat. sec. Pric. Thuan. violis Nereus Farn. Rott. intraserit Med. tert. interserit Ursin. cod. et duo Med. intererat Leid. pr. violas interserit algis Moret. sec.—158 immortalibus undis Ambr. sec.—159 in variis Farn. nexæ Thuan. Tholos.—160 rumore Jun. pr. Leid. pr. duo Oxon. ambo Moret. Lov. Bonon. Pnt. Exc. Læti, Schott. cod. Rhem. item Lucens. pr. et Gevart. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. audito Tritone ed. Vicet. et Parm. pisce volutam Vatt. duo, Ambr. pr. et Ald. voluto septem alij. voluto vel volutam Vat. pr. Petav. sec. volentem Exc. Schott.—161 Sullevat Med. pr. Lov. Tartesia Ambr. tert. Exc. e marg. Parm. Tarcheia Med. sec. Tarchesia Med. tert. Lov. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. Tracesia Oxon. pr. Carcheia Vat. tert. Carthesia Rott. Carthesia viginti duo alij, et ed. Vicet. Carticsia Exc. Lucens. pr.—162 rupturus sedecim scripti, Exc. Læti, Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. rapturus Vat. sec. fracturus Med. pr. Thuan. fracturus vel rapturus Vat. tert. Pal. Pnt. rapturus vel rupturus Ambr. pr. ambo Moret. fonte Tholos. Pric. fronte Ambr. pr.—163 cæruleæ lænæ Vat. pr. et sec. Farn. Oiscl. inc. Heins. Mazar. Vat. Livin. Exc. Læti et Var. LL. e marg. Parm. cærulea læna viginti duo, Exc. Lucens. pr.

NOTÆ

154 Quatitur] Chori Amorum Veneri famulantes remis quatiant mare.

155 Cadmeia Leucothoë] Ino Cadmi filia. Vid. iv. Cons. Honor. vs. 464.

156 Frænat rosis] Frænis roseis vel ex rosa nexis retinet Delphinum. Apuleius: 'Auriga parvulus Delphini Palæmon.'

161 Tartessia tigris] Monstrum

maris, quod visitur frequens citra Tartessum urbem Hispaniæ in extrema Andalusia: habet similitudinem aliquam cum tigride, unde ipsi nomen inditum est.

163 Ariès, læna, juvcucus] Sunt totidem monstra marina, ab animalium terrestrium similitudine sic appellata.

- Certatimque novis onerant connubia donis. 165
 Cingula Cymothoë, rarum Galatea monile,
 Et gravibus Spatiale baccis diadema ferebat
 Intextum, rubro quas legerat ipsa profundo.
 Mergit se subito, vellitque coralia Doto.
 Vimen erat, dum stagna subit: processerat undis: 170
 Gemma fuit. Nuda Venerem cinxere caterva:
 Plaudentesque simul tali cum voce sequuntur:
 Hos Mariæ cultus, hæc munera nostra, precamur,
 Regina Regina feras. Dic talia nunquam
 Promeruisse Thetin, nec cum soror Amphitrite 175

viridem. Et cumulant certatim matrimonium muneribus recentibus. Cymothoë afferebat zonam; Galatea torquem pretiosum, et Spatiale diadema insignitum gemmis pulcherrimis, quas ipsa collegerat in mari rubro. Doto mergit se repente, et arellit coralium; quod frutex erat, cum intrat aquas, cum exivit aquis, margarita fuit. Catus nudi circumdederunt Venerem, et una applaudentes prosequuntur eam hoc sermone: Rogamus te, o Venus Regina, ut offeras Mariæ Reginae hæc ornamenta, et hæc dona nostra. Dic ipsi Thetidem nunquam consecutam esse hos

Id. ed. Parm. et Vicet.—164 hæc viridem vel æquoreum Vat. tert.—165 honerant omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. ornant Thnan. Pat. Moret. sec. Exc. Læti. ornant vel onerant Florent. conubia Exc. Gevart.—166 Cymothoë Farn. Cymodoce Vat. sec. Cymedoe Var. LL. ed. Antv. carum Petav. tert.—167 Patiale Vat. sec. Mazar. Pacale Med. quart. Spalate Jun. pr. Fatate Reg. Oxon. pr. Spectale ed. Vicet. Pigmea tacis Oisel. Pigmea bacis Vat. pr. m. pr. ducis diadema Exc. Gevart.—168 Intextum, cum τελεία στρυμῆ Thnan. illa Vat. quint. Rott. Ambr. pr.—169 Mersit Mazar. vellitve Pal. corallia Vat. pr. Farn. Rott. Reg. Doto Petav. sec. Med. tert. cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. Coto Ambr. pr. Doto Exc. Schott. et Pat. Dote duo Vatt. Pal. Oisel. Med. pr. et sec. m. pr. Put. duo Petav. Leid. pr. Var. LL. ed. Antv. Dothe Vat. quint. Pric. Florent. Med. quart. Exc. Læti. Loto Ald. Cloto Vat. quart. Moret. pr. Clotho Reg. Thnan. duo Petav. Cloe Vat. sec. cod. Ursin. Clote Rott. iuc. Heins. Ambr. sec. Mazar. Exc. Gevart. Clothe ed. Vicet. Doto et emend. Clote Lov. Dote vel Cote Jun. pr. Doto vel Clyto Moret. sec.—171 texere pro cinxere Var. LL. ed. Antv. nuda caterva quatuor Vatt. Pal. Pric. Oisel. Ambr. sec. Exc. Læti. nuda caterva decem alii, Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. nuda corona Bonon. Pat. nuda caterva vel corona Oxon. sec. Ambr. pr. nuda caterva vel nuda caterva Med. sec. Reg. Lov. Oxon. pr. nuda caterva vel nuda corona Vat. pr. Put. Petav. tert.—173 præmia Pat. precantur vel precamur Med. pr.—175 Thetim tres Vatt. Thetin Florent. ine. Heins. Amphitrite Bonon. Amphitrites Farn.

NOTÆ

165 *Onerant connubia*] Cymothoë, Galatea, Spatiale, Doto, Nymphæ marinæ, onerant Venerem gemmis suis, quibus Venus ornet connubia, oneretque novos conjuges.

167 *Gravibus*] Gemmis gravibus,

et ideo pulchrioribus. Vide iv. Cons. Hon. vs. 601.

170 *Vimen erat*] Ovidius: 'Sic quoque coralinum, quo primum surgit in auras Tempore durescit, mollis fuit herba sub nudis.'

Nostro nupta Jovi: devotum sentiat æquor,
 Agnoscat famulum virgo Stilichonia pontum.
 Victricis nos spem patriæ, classemque paternam
 Veximus, ad tristes cum tenderet ultor Achivos.

Jam Ligurum terris spumantia pectora Triton 180
 Appulerat, lassosque fretis extenderat orbis.
 Continuo sublime volans ad mœnia Gallis

*honores, neque Amphitriten sororem nostrum, cum eu ducta est a Jove nostro Nep-
 tuno. Puella Stilichonia experiatur mare sibi esse addictum, cognoscat aquas
 famulantes. Nos frequenter tulimus naves triumphales, et classem patris ipsius,
 cum vindex rediret, Græcis profligatis. Jam Triton adnoverat finibus Ligurum
 pectus spumosum, et porrexerat urcus fessos in aquis. Et statim illa volitans in
 altum advenit ad urbem adificatum a Gallis, ostendentem pellem suis media parte*

//////////

Amphitridæ Vat. pr.—176 *Nostrum nupta sibi* Vat. pr. m. pr.—177 *Tritonia* Pe-
 tav. tert. *Stilichonia* Vat. sec.—178 *victricis nos spem patriæ* Med. tert. Ambr. tert.
 cod. Epigr. Ambr. Exc. Læti, ed. Vicet. *Victrices nos sæpe rates* Exc. Lucens. sec.
 et ita edidit Gesn. *Virtutes nos sæpe patris* Petav. tert. *Victrices nos esse* Var.
 LL. ed. Antv. *Victricis nos sæpe patriæ*, et emend. *ratem* Leid. pr. *Victrices*
nos sæpe rates vel *Victricis nos vela patris* Reg. Oxon. pr. *Victricis spem patriæ*
 vel *victrices rates* Lov. Oxon. sec. pro *sæpe* Heinsius *nempe* legebat. *classesque*
paternas Rott.—179 *ad tristes Achivos* tres Vatt. Pal. Farn. Rott. Med. tert.
ad tristis Achiris Petav. sec. m. pr. *a victis Achiris* Vat. tert. *atritis Achiris*
 Vat. pr. Oisel. vet. Gyr. Vat. Livin. Bonon. Pat. m. pr. Exc. Lucens. sec. et
 Heins. ad hanc lectionem confirmandam Heinsius ascripserat seqq. ‘*atritis*]
 Aurel. Victor apud Casaub. ad Hist. Aug. p. 79. *atritis* jam barbaris ne
 permitteret vires recipere. Capitolin. in Clodio Albino: Ad eas civitates
 instaurandas, quas Niger attriverat, pecuniam misit. Trebell. Pollio in
 Claudio. Hos igitur Claudius ingenita virtute superavit, hos brevi tempore
 attrivit: et paulo post, Trecenta viginti millia armatorum delevit, oppres-
 sit, attrivit. Vopiscus in Aureliano Erumpentes Sarmatas in Illyrico
 cum trecentis præsidariis solus attrivit.’ *afflictis Achiris* Pric. Florent. *ad*
victos Achivos vel *atritis Achiris* Put. *afflictis Achiris* vel *ad victos* vel *ad tristes*
Achivos Med. sec. *afflictis Achiris* Heinsio quoque non displicuisse videtur,
 qui ascripserat loca Vopise. in Aureliano p. 211. ‘Gallos irruentes per totam
 Galliam afflixit.’ et p. 219. ‘Illic Carporum copias afflixit.’ *contenderet* Pe-
 tav. tert.—180 *terras vel terris* Med. pr. *campis vel terris* Vat. tert. Heinsius
 ascripserat locum Fescenn. vs. 47. ‘Ligures favete campi.’ *litora* Jun. pr.
 Vat. sec. Cod. Ursin.—181 *Impulerat* Jun. pr. *laxosque* Pric. *laxosque* Med.
 sec. Pat. *lassosque* Vat. sec. *sequens* Pric. *frequens* Pal. Med. pr. Vat. Livin.
frequens vel fretis Vat. pr. et tert. Oxon. pr. Oisel.—182 *sullime* Med. pr.

NOTE

175 *Thetin*] Thetis, etsi mater fu-
 tura esset Achillis, hæc tamen non
 est consecuta.

176 *Jovi*] Jupiter æquorens pro
 Neptuno, Jupiter Stygius pro Plu-

tone dicitur.

181 *Laxos orbis*] Triton fatigatus
 extendebat in aquis caudam orbicu-
 latam, qua obumbrabat Venerem.

Condita, lanigeri suis ostentantia pellem,
 Pervenit. Adventu Veneris spissata recedunt
 Nubila : clarescunt puris Aquilonibus Alpes. 185
 Lætitia causas ignorat dicere miles ;
 Lætaturque tamen. Mavortia signa rubescunt
 Floribus, et subitis animantur frondibus hastæ.
 Illa suum dictis affatur talibus agmen :
 Gradivum, nostræ comites, arcete parumper ; 190
 Ut soli vacet aula mihi. Procul igneus horror
 Thoracum, gladiosque tegat vagina minaces.
 Stent bellatrices aquilæ, sævique dracones.

lanati. Nubes expulsæ diffugiunt, adcentu Veneris; Alpes nitescunt, Aquilonibus siccis: miles nescit afferre rationes gaudii, et tamen gaudet: vexilla Martis verunt floribus rubentibus, et Cuspides trudent folia repentina. Illa Venus alloquitur his verbis choros suos: O comites nostri, remove te tantisper Martem, ut aula sit mihi soli. Horribilis splendor loricarum longe sit, et vagina occultet enses minitantes. Aquilæ bellicæ figuntur, et dracones crudelcs. Decet hodie castra cedere

rolant Jun. pr.—183 lanigeri suis Vat. Livin. lanigeræ suis Florent. m. pr. Raphel. lanigeris ovis quatuordecim alii, Exc. Gevart. Ald. et Var. LL. ed. Antv. lanigeri suis Jun. pr. m. pr. et lanigeris ovis m. s. ostendentia Jun. pr. ostentantia Vat. pr. Exc. Læti. obtestantia Rott. Med. tert.—184 spissata duo Vait. tres Med. Ambr. tert. Tholos. Cod. Epigr. Ambr. ed. Vicet. pulsata Exc. Lucens. sec. Isingr. Vat. pr. ed. Gesn. et al. pulsata vel spissata Vat. tert. Rott. Reg. Petav. pr. Put. Oxon. pr.—185 Agmina Pat. m. pr. Nubila vel Agmina Put. rarescunt viginti duo Codd. Exc. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. rarescunt vel clarescunt Vat. quart. Put. pulsata Med. tert. nudis Pric. Heinsius sudis conjiciebat. Alpes Exc. Lucens. pr. imbres Vat. sec. Rott. Lov. Moret. sec. Tholos. Ambr. tert. Cod. Ursin. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. Alpes vel imbres Leid. pr. duo Oxon. Alpes probat Heinsius, qui ascripserat locum iv. Cons. Hon. 179. ' tota repulsis Nubibus exnuit Thrace, Panguæa resident,' &c.—186 duere Med. sec. m. pr. discere Reg. Oxon. pr.—187 Mavortis signa Thuan.—188 animantur floribus Vat. tert.—189 Jamque suum Mazar. ferum Med. tert. verbis Leid. pr.—190 nostræ Vat. sec. Ursin. Cod. nostri Gesn. Heins. et ed. Biont.—191 Et soli Moret. sec.—192 regat Oxon. sec. terat Moret. pr. Var.

NOTE

183 *Lanigeri suis*] Mediolanum a Gallis Insubribus conditum, ubi tunc degebat Honorius, sic dictum a sne media parte lanato in fundamentis reperto. ' Urbs quæ lanigero de suo nomen habet.' Sidonius Apollinaris.
 185 *Puris Aquilonibus*] Id est, purum aërem reddentibus, sine pluvia

scilicet, sine nube.

186 *Ignorat dicere*] Dicit se ignorare.

188 *Animantur*] Hastæ trudent frondes, quasi animatæ essent ab ipsa parente terra.

1 3 *Dracones*] Signis iusculpti.

Fas sit castra meis hodie succumbere signis.

Tibia pro lituis, et pro clangore tubarum 195

Molle lyræ festumque canant : epulentur ad ipsas

Excubias : mediis spirent crateres in armis.

Laxet terribiles majestas regia fastus,

Et sociam plebem non indignata potestas

Confundat turbæ proceres. Solvantur habenis 200

Gaudia : nec leges pudeat ridere severas.

Tu festas, Hymenææ, faces ; tu, Gratia, flores

Elige ; tu geminas, Concordia, necte coronas.

Vos, pennata cohors, quocumque vocaverit usus,

vexillis meis. Tibia sonet pro lituis ; et pro strepitu buccinarum, lyræ personent leniter et feliciter. Milites genio indulgeant in ipsis stationibus : patere spument in medio armorum. Majestas imperatoria remittat superbiam verendam ; et potestas imperatoris non repudians societatem populi misceat primores multitudini. Fræna laxentur lætitiæ : neque leges rigida erubescant ridere. O Hymenææ, tu delige tædas solennes, tu flores o Gratia ; tu o Concordia para coronas duas. Vos, o cætus alatus, festinate, turba vestru separata, quocumque utilitas impellit ; et ne

LL. ed. Antv. *minores* Vat. quint. m. pr.—194 *cuncta* Ambr. pr. *procumbere* Tholos.—195 *clamore tubarum* Vat. quint. *plangore* Med. tert.—196 *festumque* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *fastumque* Med. tert. Put. m. pr. Pat. vet. Gyr. Exc. Gevart. *faustumque* quatuordecim alii, Exc. Schott. Lucens. sec. Gyrald. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. *faustumque* vel *festumque* Lov. Reg. Florent. Oxon. duo. *canent* Pric. *canant* vel *sonent* Vat. sec. Cod. Ursin. *epulemur* vel *epulentur* Reg. Oxon. pr. *ad omnes* Tholos.—197 *spirant* Oxon. pr. *spirent* Reg. et Florent. cum glossa. *i. e. redoleant. spirent*, forte *spument* est in Lov. *spirent* vel *spument* Vat. quint. m. sec.—198 *Ignem* Petav. pr. m. pr. Voss. a m. pr. *Lasset* Ambr. sec. *terribilis* Exc. Lucens. pr. ed. Vicet.—200 *Confundat* octodecim scripti, Exc. Schott. Var. LL. e marg. Parm. *Confundant* Exc. Luc. pr. ed. Vicet.—201 *pudeat leges* Med. quart.—203 *Collige* Moret. pr. *selige*, ex conjectura, Lov.—204 *pennata cohors* Vat. tert. m. sec. Oisel. Reg. duo Petav. Oxon. sec. Exc. Gevart. et Lucens. sec.

NOTÆ

197 *Spirent*] Crateres reddant optimum odorem, spument et impleantur vini copia, quæ spirare facit, seu quæ spiritibus vivis et igneis homines implet et inflammat.

200 *Confundat turbæ proceres*] Licentia nuptiali.

201 *Leges ridere*] Non leges rident, sed Legislatores et Judices severi : causa pro effectu.

202 *Hymenææ*] Est hic filius Ve-

neris, seu adolescens Atheniensis, qui post liberatas a Piratis virgines intactas, data optione, unam ex iis duxit, cum ea feliciter vixit ; ideoque est in nuptiis invocatus.

Faces] Nuptiales : hæ pingebantur in manu Hymenæi : Hymenæus cum face et corona pingi solitus.

203 *Concordia*] Ea in nuptiis invocari solita, et merito.

Divisa properate manu : neu marceat ulla
 Segnitias. Alii funalibus ordine ductis
 Plurima venturæ suspendite lumina nocti.
 Hi nostra nitidos postes obducere myrto
 Contendant, pars nectareis aspergite tecta
 Fontibus, et flamma lucos adolete Sabæos. 210
 Pars infecta croco velamina lutea Serum
 Pandite, Sidoniasque solo prosternite vestes.
 Ast alii thalamum docto componite textu.
 Stamine gemmato, picturatisque columnis

ulla pigritia langueat. Alii candelabris ordine rite dispositis, suspendite faces multus nocti imminenti. Hi conentur ornare januas micantes myrto nostra: pars vestrum irrigate domum aquis ambrosiis, et incendite igne sylvas Sabæas: pars explicite vestes fulcus Serum tinctas croco, et sternite solum stragulis purpureis. Sed alii concinnate cubile textu erudito. Vertex lecti extollatur filis gemmeis et

pinna vel pennata Petav. tert. quoscumque Bonon. quo quemque legit Heinsius, qui ascripserat locum Epith. Pallad. vs. 10. 'Pennati passum pueri, quo quemque vocavit Umbra, jacent.'—205 *Diversa* Med. quart. *ne marceat* Moret. sec. *non marceat* Pal. Med. pr. Thuan. aula Med. quart.—206 *fugacibus* Var. LL. ed. Antv.—207 *Sacrate suspendite nubila* Oxon. *felici* Voss. a m. pr.—208 *Hi* Med. quart. *Hæc* Rott. Leid. pr. *Hic decem alii*, Exc. Schott. Lucens. pr. et Gevart. Var. LL. ed. Antv. *positis pro postes* Petav. tert. *obducite vel obducere* Moret. pr.—209 *Contendat* Rott. tres Med. Cod. Ursin. inc. Heins. Reg. Tholos. duo Petav. Leid. pr. Moret. sec. duo Oxon. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Gevart. Lucens. sec. *Contendat vel Contendant* Moret. pr. *conspargere* Exc. Schott. *adspargere* Gesn.—210 *fontibus* Exc. Læti et Lucens. pr. *fluctibus* Pric. *frondibus* Pat. Var. LL. ed. Antv. *frontibus* Vat. quint. m. pr. *floribus* Farn. Moret. pr. ed. Vicet. Heinsius roribus legit. *flammis* Pat. *adolere* duo Vatt. duo Med. et ed. Gesn. *abolere* Vat. sec. *adolete* quatuordecim alii. *abolere vel adolere* Ursin. Cod. *Sabinos vel Sabæos* Med. pr.—211 *lintea Serum* Farn. Ambr. tert. item Cod. Epigr. Ambr.—212 *prosternito* Leid. pr. duo Oxon. *præsternite* Raphel.—213 *ducto* Florent. m. pr. *docte textum* Pal. Ambr. pr. Med. pr. m. pr. *docte vel doctum* Thuan. Petav. tert. *docto vel ducto* Vat. quint. *docto textu vel docte textum* Oisel.—214 *gemmarum* Med. sec. m. pr. *tergemino* Leid. pr. *gemmao vel tergemino* Reg. Petav. pr.

NOTÆ

208 *Nostra myrto*] Myrtus est arbor sacra Veneri.

210 *Lucos Sabæos*] Incendite tantam thuris copiam, ut sylva ipsæ incendi videantur. Copiam thuris majorem tibi, o Leonida, mittimus, aiebat Alexander, ne sis parvus in Deos. *Sabæi* autem sunt populi Arabiæ thure divites, dicti ἀπὸ τοῦ σέβασθαι, *venari, colere*, quod Dii thure colau-

tur.

211 *Serum*] Hi sunt populi extremi Orientis, ultra Sinenses, unde Serica advehuntur.

212 *Sidonias*] Purpureas, a Sidone urbe Phœniciæ purpuris commendata.

213 *Thalamum*] Veteres genialem torum impensius ornare consueverant.

Ædificetur apex : qualem non Lydia dives 215
 Erexit Pelopi : nec quem struxere Lyæo
 Indorum spoliis et opaco palmite Bacchæ.
 Illic exuvias omnes cumulate parentum :
 Quicquid avus senior Mauro vel Saxone victis,
 Quicquid ab innumeris, socio Stilichone tremendus, 220
 Quæsivit genitor bellis : quodcumque Gelonus
 Armeniusve dedit : quantum crinita sagittis
 Attulit extremo Meroë circumflua Nilo :
 Misit Achæmenio quicquid de Tigride Medus,
 Cum supplex emeret Romanam Parthia pacem. 225
 Nobilibus gazis opibusque cubilia surgant
 Barbaricis : omnes thalamo conferte triumphos.

columnis picturatis; qualem non Lydia opulenta extruxit Pelopi; qualem non Bacchantes condiderunt Baccho ex præda Indorum, et ex umbraculis vitis. Illic congerite spolia omnia parentum; quicquid avus Theodosius senior comparavit delictis Mauris vel Saxonibus: quicquid metuendus pater Theodosius, Stilichone comitante, collegit a bellis innumerabilibus, quodcumque Geloni, vel Armenii dederunt; quantum Meroë capillata telis, circumdata Nilo ultimo apportavit; quicquid Medi miserunt de Tigride Achæmenio, cum Parthia humilis emeret pacem Romanorum: lectus attolitur gazis Regalibus, et divitiis barbarorum, aggerite omnes victorias in lecto.

Voss. a m. s. Leid. et Oxon. pr.—218 *cumulare* Farn.—219 *Santone victo* Ambr. tert.—220 *in innumeris vel ab innumeris* Jun. pr. a m. s. *socero* Med. quart. *Stilichone* Vat. sec. *tremendis* Reg. Mazar. Petav. sec. duo Ambr.—221 Hic versus margini ascriptus est in Petav. pr. et in Bonon. desideratur. *quodcumque* viginti Codd. Exc. Gevart. Var. e marg. Parm. *quæcumque* Vicet. Ald. et alii olim editi.—222 *Armeniusque* Oxon. pr. *dabit vel dedit* Petav. tert. *quidquid vel quantum* Reg. Oxon. pr. *crinita* Lov. *sagittas* Moret. pr.—224 *Misit* Med. sec. *Mittit* Vat. tert. Pal. Pric. Oisel. Florent. Med. pr. *Achæmenio* Exc. Lucens. pr. *Achimenio* Leid. pr. duo Vatt. Pnt. Reg. Thuan. Moret. pr. Petav. pr.—227 *thalami* Ambr. sec. *thalamis* Vat. sec. Cod. Ursin. Voss. *conferre* Pal.—

NOTE

215 *Lydia dives*] Regio minoris Asiæ, Cræso et aurifero Pactolo insignis.

216 *Pelopi*] Tantali filio.

Lyæo] Baccho; ἀπὸ τοῦ λύειν, solvere, quod solvat curis animos.

219 *Mauro*] Manri sunt Africae populi: Saxones Germaniæ.

221 *Gelonus*] Geloni sunt populi Scythiæ.

222 *Armenius*] Armenia regio est Asiæ.

223 *Meroë*] Insula facta a Nilo, vulgo *Guegueres*, ejus populi sagittas suis crinibus indebant.

224 *Achæmenio*] Persico: Achæmenia enim est pars Persidis, a Rege Achæmene.

227 *Omnes triumphos*] Omnes cumulate fructus omnium triumphorum.

Sic ait : et Sponsæ petit improvisa penates.
 Illa autem, secura tori, tædasque parari
 Nescia, divinæ fruitur sermone parentis, 230
 Maternosque bibit mores : exempla que discit
 Prisca pudicitia. Latios nec volvere libros
 Desinit aut Graios, ipsa genitrice magistra ;
 Mæonius quæcumque senex, aut Thracius Orpheus,
 Aut Mitylenæo modulatur pectine Sappho. 235
 Sic Triviam Latona monet : sic mitis in antro
 Mnemosyne docili tradit præcepta Thaliæ.
 Cum procul augeri nitor, et jucundior aër
 Attonitam lustrare domum, fundique comarum
 Gratus odor. Mox vera fides, numenque refulsit. 240

Venus ita loquitur, et inexpectata radit domum sponsæ Mariæ. Illa autem Maria non sollicita de matrimonio, et ignara nuptias præparari sibi, potitur colloquiis matris divinæ Serenæ, et imbibit animo virtutes maternas, atque ediscit exempla antiquæ castitatis, neque cessat legere libros Latinos vel Græcos, matre ipsa præceptrice. Legit quæcumque senex Mæonius canit, aut Orpheus Thracius, aut Sappho canit plectro Mitylenæo. Latona ita admonet Dianam: ita Mnemosyne lenis dat in recessu suo documenta Thaliæ ingenuæ. His Maria vacat, cum splendor longe cæpit crescere, et aër purior illustrare domum admirantem, ut suavis odor

228 sponte Leid. pr. Var. LL. ed. Antv. et ed. Gesn.—229 chori Vicet.—
 230 divino Moret. pr. divinæ vel divino Vat. pr.—231 exemplaque dicit Rott.
 —232 priscos pro Latios Pal. Med. pr.—234 quodcumque Med. tert. Thuan.
 quoscumque Ambr. tert.—235 moderatur Mazar. pectine vel carmine Vat. tert.
 —236 moret Rott. Ambr. sec. Jun. pr. Leid. pr. m. pr.—237 Mnemosyne Mo-
 ret. pr. Heumonie Leid. pr. Neumasie Oxon. pr. Nemasiæ Reg. Nemosine
 Vicet. Nesimone Var. LL. e marg. Parm. tradit docili Reg. Mater casta
 piæ tradit Oxon. sec.—238 Tunc procul Pat. Tholos. fecundior Pat. jucundior
 Lov. omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. Put. Petav. pr. Ald.—240 lumenque

NOTÆ

228 *Improvisa*] Ipsa inexpectata, et ex improvise adveniens.

230 *Nescia*] Felicem virginem, cui Numina student impensus, dum vacat ipsa, et fruitur innocentia ætatis.

Divinæ fruitur sermone parentis] Serenæ, quæ docta erat, et doctorum patrona, ut Proba mater Probini et Olybrii, et Cornelia mater Græchorum.

234 *Mæonius senex*] Homerus, natus, secundum aliquos, ad Mæonem, fluvium Asiæ minoris.

235 *Mitylenæo*] Mitylene est urbs in Lesbos, maris Ægæi insula, ubi nata Sappho poetria excellentissima.

236 *Triviam*] Dianam in triviis coli solitam.

237 *Mnemosyne*] Hæc, ex Jove in serpentem verso, novem Musas peperit.

Thaliæ] Una est Musarum, sic dicta ἀπὸ τοῦ θάλλειν, florere, quod Poëtarum laudes in dies magis ac magis efflorescant.

Cunctatur stupefacta Venus. Nunc ora puellæ,
 Nunc flavam niveo miratur vertice matrem.
 Hæc modo crescenti, plenæ par altera Lunæ.
 Assurgit ceu forte minor sub matre virenti
 Laurus, et ingentes ramos, olimque futuras 245
 Promittit jam parva comas : vel flore sub uno
 Ceu geminæ Pæstana rosæ per jugera regnant.
 Hæc largo matura die, saturataque vernis
 Roribus indulget spatio : latet altera nodo,
 Nec teneris audet foliis admittere soles. 250
 Astitit, et blande Mariam Cytherea salutat.
 Salve, sidereæ proles augusta Serenæ,
 Magnorum soboles Regum, parituraque Reges.

capillorum dispergi. Statim veritas patuit, et Dea effulsit. Venus attonita remanet: modo obstupescit pulchritudinem igneam filiæ, modo matrem micantem capite cano: una similis est Lunæ crescenti, altera plenæ Lunæ: quemadmodum laurus forte inferior attollitur sub matre virescente, et parva jam pollicetur ramos magnos, et verticem futurum aliquando: vel quemadmodum duæ rosæ triumphant sub uno ramulo per agros Pæstanos: hæc matura ob multum tempus, et satiata roribus Veris, porrigitur in loco; altera delitescit sub nodo, neque audet recipere calores frondibus delicatis. Venus stetit prope, et alloquitur officiose Mariam. Ave, o filia augusta Serenæ divinæ, progenita ab Imperatoribus ingentibus, et progenitura Impe-

decem Codd. *lumenque vel numenque* Vat. pr.—242 *erinem* Jun. pr.—243 hi quinque versus manu recenti ascripti erant in Vat. pr. *modo crescenti* Vat. sec. Oisel. tres Med. Reg. Moret. sec. Petav. tert. Ald. et ed. Vicet. *nova Leid.* pr. cum duodecim aliis, Exc. Læti. Lucens. sec. et Coliin. *nova vel modo* Vat. tert. Petav. Lov. *pars altera* Oisel.—244 *Assurgit. cum τελεία σιγμῆ* Vat. sec. et tert. *ceu forte* Lov. duo Petav.—246 *Permutat jam parva* Jun. pr. *sub imo* Thuan. Mazar. Tholos.—247 *ceu Reg. Passana* Var. LL. ed. Antv. *in jugera* Vat. pr. *nova per juga* Pric.—248 *securaque Pric. veris* Moret. pr.—249 *Floribus* Med. tert. Cod. Epigr. Ambr. *Imbribus* Moret. sec. *Solibus* Med. sec. *Roribus vel Floribus* Oxon. sec. *Roribus vel Solibus* Vat. tert. *jacet altera* Jun. pr.—250 *committere* Pat. *committere vel admittere* Reg. *solem* Pric. Oisel.—251 *Constitit* Med. sec. *Mariam blande* Pric. *matrem vel Ma-*

NOTE

241 *Cunctatur*] Venus stat velut dubia et suspensa, quam magis admittetur, an matrem Serenam, an filiam Mariam; quarum hæc, forma ignis instar micante; illa, venerabili canitie, conspicua est.

244 *Sub matre*] Arbor enim est mater alterius. Horatius, 'Sylvæ filia nobilis.'

246 *Comas*] Ostendit spem comæ cujusdam eximie.

Flore sub uno] Sub uno ramulo florido.

247 *Pæstana*] Urbs Pæstum est in Calabria, Italiæ regione, in qua bis per annum nascuntur rosæ. Virgilius: 'biferique rosaria Pæsti.'

248 *Matura*] Quasi matura sit, quod

Te propter Paphias sedes Cyprumque reliqui,
 Te propter libuit tantos explere labores, 255
 Et tantum tranasse maris : ne vilior ultra
 Privatos paterere lares : neu tempore longo
 Dilatos juvenis nutriret Honorius ignes.
 Accipe fortunam generis : diadema resume,
 Quod tribuas natis, et in hæc penetralia rursus 260
 Unde parens progressa, redi : fac nulla subesse
 Vincula cognatæ : quamvis aliena fuisses
 Principibus, regnum poteras hoc ore mereri.
 Quæ propior sceptris facies ? quis dignior aula

ratores : tui causa deserui palatium Paphi et Cyprum : tui causa juro perficere tantum laborem, et trajicere tantum maris : ne tu diutius, minus honorata quam par est, remaneres in domo privata, neve Honorius juvenis aleret per tempus longius amorem dilatum. Fruere felicitate gentis tuæ, et recipe diadema, quod des filiis tuis : ac revertere iterum in hanc Regiam, unde mater tua orta est. Esto nulla supersint jura cognationis : etsi non fores cognata Imperatoribus, poteras tamen promereri Imperium ob hanc pulchritudinem. Quæ forma dignior erat sceptro ?

rian Petav. sec.—252 *suboles Augusta* Exc. Lucens. sec.—254 *Phasias Var.* LL. ed. Antv. *ædes duo* Vatt. Farn. Med. tert. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *sedes* Lov. ex conjectura, cum octodecim aliis. *ædes vel sedes* Oxon. pr. *Cyprumque Oisel. relinqui* Rott. Leid. pr.—255 *tantos libuit* Jun. pr. Reg. Tholos. *licuit* Oxon. pr. *magnum Florent. tantum* Oxon. pr. *implere* Ambr. pr. *tantum complere laboris* Med. quart.—256 *tranasse duo* Med. Reg. Put. Pctav. pr. Ambr. tert. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *tranare tres* Vatt. Pric. Pal. Thuan. Mazar. *transare duo* Vatt. Jun. pr. Oisel. Florent. Med. pr. Cod. Ursin. *neu vilior* Jun. pr. et Moret. Exc. Schott. et Gevart. Var. LL. ed. Antv. *nec vilior octo aliis.*—257 *paterere* Florent. tres Med. Jun. pr. Moret. pr. Thuan. Pnt. Vat. Livin. Mazar. *patiare duo* Vatt. Rott. Med. quart. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *patiare* Vat. sec. m. pr. Pat. duo Ambr. *patiare vel paterere* Petav. sec. *nec tempore* Pnt. Cod. Epigr. Ambr. *ne tempore* Med. quart. Reg. Pat. Ambr. sec.—258 *Duratos* Ambr. pr. Sched. Gud. *Dilato* Bonon. *Juveni* Ambr. sec. inc. Heins. *differret* Reg. *nutriret vel differret* Oxon. sec.—259 *generis* : hic *τελείαν στήμην* habent Florent. Med. pr. Pnt. Mazar. duo Petav. ambo Moret. —260 *Quid tribuas* Oisel. *ad hæc* Vat. sec. Ursin. Cod.—261 *egressa* Pat. Moret. pr. *veni vel redi* Oxon. sec. *subesse vel subsisse* Vat. quart. Florent. —263 *Principibus regum* Florent.—264 *propior vel propior* Oxon. pr. qui

NOTÆ

largam et copiosam multorum dierum lucem hauserit.

257 *Paterere*] Ne sustineres te remanere diutius in privata domo, quæ te indigna erat.

259 *Fortunam*] Fruere felicitate generis tui, hoc est, augusta dignitate quæ tibi debetur, et propter genus

tibi commune cum Honorio, et propter pulchritudinem tuam.

Diadema resume] Quod jure cognationis cum Theodosio habere debebas.

261 *Parens progressa*] Tua quippe mater agnoscit avum Theodosium seniore, cujus nepos est Honorius.

Vultus erat? non labra rosæ, non colla pruinae, 265
 Non crines æquant violæ, non lumina flammæ.
 Quam juncto leviter sese discrimine confert
 Umbra supercilli! miscet quam justa ruborem
 Temperies! nimio nec sanguine candor abundat.
 Auroræ vincis digitos, humerosque Dianæ. 270
 Ipsam jam superas matrem. Si Bacchus amator
 Dotali potuit cælum signare Corona,
 Cur nullis virgo redimitur pulchrior astris?
 Jam tibi molitur stellantia sarta Bootes,
 Inque decus Mariæ jam sidera parturit æther. 275

quæ facies dignior Regia? rosæ non adæquant labra, non nives collum, non violæ capillos, non ignis oculos. Umbra supercilli quam leniter producit sese differentia conjuncta! quam æqualis temperies affundit ruborem! neque candor affluit sanguine nimio! superas digitos Auroræ, cervicem Dianæ. Jam vincis matrem ipsam. Si Bacchus amans potuit cælum insignire corona conjugali, quare puella formosior Ariadne nullis ornatur sideribus? jam Bootes præparat tibi sarta sidera, et cælum

//////////

dignior Exc. Lucens. sec.—265 *erit* Gesn. ed. Bipont. et al. *erat* Pal. Med. pr. Thuan. Heins.—266 *æquent* malit Heins.—267 *leviter* *vincto* Pnt. *leviter* vel *pariter* Reg. Oxon. pr. *juncto* Leid. pr. et duodecim alii, et Exc. Schott. *juncti* septem alii, Var. LL. e marg. Parm. *vincto* Exc. Læti. Vicet. Parm. Ald. *victo* Med. quart. inc. Heins. *vincti* Cod. Ursin. Exc. Lucens. pr. et ed. Vicet. *juncti* vel *vincti* Oxon. pr. *juncto* vel *juncti* Oisel. *jugi* Moret. sec. *differt* Pat.—268 *ruborem* Jun. pr. Ald. *pudorem* vel *ruborem* Vat. pr. et quart. *ruborem ex pudore* interpretatur Vat. quart.—269 *abundans* inc. Heins. Petav. sec.—270 *digitos vincis* Pric.—271 *Jam superas ipsam matrem* Mazar. *sed Bacchus* Cod. Epigr. Ambr. *si* vel *sic* Vat. pr. *Bacchus amorque* Oxon. sec. m. pr.—272 *donare* Med. sec. Petav. tert. Moret. pr. *ditare* Med. tert. Ursin. Cod. Reg. Tholos. duo Oxon. Moret. sec. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. *signare* inc. Heins. Exc. Læti. et Lucens. pr. *donare* vel *signare* Vat. tert. *signare* vel *redimire* Vat. quart. *dignare* vel *signare* Petav. sec. *ditare* vel *signare* Lov. *signare* vel *signare* Vat. pr. nnde *insignire* conj. Heins.—273 *Cum nullis* Mazar. Petav. tert. Var. LL. ed. Antv. *rutilis* Oxon. sec. m. pr. *Cur* vel *Cum* Vat. pr.—274 *signa* Vat. quint.—275 *Jamque decus* Ambr. pr. et Cod.

NOTE

- 266 *Violæ*] Non æquant crines subnigros, et violis similes. *habet.*
 268 *Supercilli*] Supercilia sese producant, sese conferunt, separata a se invicem quodam discrimine, quod tam leve est ut juncta esse videantur.
 269 *Candor*] Ita temperatus est, huic ut nimius sanguis non officiat.
 270 *Digitos*] Roseos: Anrora dicitur *ροδοδάκτυλος*, id est, *digitos roseos*.
Humeros Dianæ] Cervicem lacteam.
 271 *Superas matrem*] Pulchrior es, quam fuit tua mater.
 272 *Corona*] Ariadnem Minois filiam amavit Bacchus, ejusque coronam inter astra retulit.
 274 *Bootes*] Supra in III. Cons. Hon. vs. 170.

I digno nectenda viro, tantique per orbem
 Consors imperii! jam te venerabitur Hister.
 Nomen adorabunt populi. Jam Rhenus et Albis
 Serviet: in medios ibis Regina Sygambros.
 Quid numerem gentes, Atlanteosque recessus 280
 Oceani? toto pariter dotabere mundo.
 Dixit; et ornatus, dederant quos nuper ovantes
 Nereides, collo membrisque micantibus aptat.
 Ipsa caput distinguit acu, substringit amictus:
 Flammea virginis accommodat ipsa capillis. 285
 Ante fores jam pompa sonat, pilentaque sacram
 Præradiant ductura nurum. Calet obvius ire

jam parit astra in honorem Mariæ. I Maria conjungenda viro merito, et sociâ futura imperii tanti per orbem. Jam Danubius colet te. Gentes omnes colent nomen tuum. Jam Rhenus et Albis obedient tibi: incedes tu Imperatrix in Sygambros medios. Quare commemorem populos, et fines Atlanteos Oceani? Dotaberis æquialiter orbe universo. Venus sic locuta est; et accommodat cerrici, et corpori Mariæ splendenti, ea ornamenta, quæ modo Nereides gaudentes tribuerant ipsi. Ipsa Venus discriminat acu capillos capitis, constringit vestes ejus: ipsa adaptat velum nuptiale comis puellaribus. Jam comitatus resonat ante portam, et

Ep. Ambr. *æthra* Ambr. pr.—276 *I digno* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. atque ita correxerat Heinsius. *O digno* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Jam digno* Petav. tert. *Condigno* Pat. *In digno* Med. tert. *Indigno* Var. LL. ed. Antv. *I digno* vel *O digno* Petav. sec.—278 *Rhenus et Alpis* Farn. Petav. tert.—279 *Sygambros* Oisel. *Sicambros* Vat. tert. *Sycambros* Gesn.—280 *Atlanteique* legit Heins.—281 *dotabere* quatuor Vatt. Put. Thuan. Mazar. duo Petav. *donabere* Vat. pr. Leid. pr. Pal. Pric. Vat. Livin. *dominabere* Med. quart. Tholos. *ditabere* Moret. sec. m. pr. *ditabere* vel *dominabere* Oxon. sec. *donabere* vel *dotabere* Med. pr. Ambr. sec. *donabere* vel *dominabere* Exc. Schott. Gronovius ascripserat locum iv. Cons. Honor. 648. 'Et toto dotanda mari.' *dotabere* vel *donabere* vel *dominabere* Oxon. pr. *ditabere* vel *donabere* vel *dominabere* Reg. calo pro mundo Med. sec.—282 *dedit* aut Put.—284 *constringit* acu Leid. pr. *constringit* Vat. sec. Rott. duo Med. Ursin. Cod. duo Oxon. Reg. Pat. Tholos. duo Petav. totidem Ambr. Exc. Lucens. sec. *constringit* Var. LL. ed. Antv. *distinguit* vel *constringit* inc. Heins. *succingit* amictus Med. quart. *amictum* Vat. pr. Med. pr. Pal. Vat. Livin.—286 *pilenta sonant* Moret. pr. Heinsius lectorem ablegaverat ad not. Casaub. ad Hist. Aug. p. 145. *sacram* Oisel. Ambr. sec. *sacra* omnes fere Codd. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. in quibus et *sacram* ex conjectura, Ald. edd. Parm. Vicet. et Colin.

NOTÆ

279 *Sygambros*] Hi sunt bellicosissimi Germaniæ populi.

280 *Atlanteosque recessus*] Loca remota Africa, quæ alluit Oceanus Atlanticus.

284 *Substringit*] Ut Maria tenuior graciliorque appareat.

285 *Flammea*] Flammeum est ve-

lum nuptiale, sic dictum a colore flavo flammæ imitante.

286 *Pompa*] Comitatus egregius, quo pompa nuptiarum celebrior efficitur.

Pilenta] Species currus, quo virginis sacræ, seu sacerorum antistitæ, vehi solebant. Sed postea hic mos ad

Jam Princeps, tardumque cupit discedere solem.
 Nobilis haud aliter sonipes, quem primus amoris
 Solicitavit odor, tumidus quatiensque decoras 290
 Turbata cervice jubas, Pharsalia rura
 Pervolat, et notos hinnitu flagitat annes,
 Naribus accensis: muletet sæcunda magistris
 Spes gregis, et pulchro gaudent armenta marito.
 Candidus interea positus exercitus armis 295
 Exultat socerum circa; nec signifer ullus,
 Nec miles pluviae flores dispergere ritu
 Cessat, purpureoque ducem perfundere nimbo.

currus portaturus nulum sacratam praeferret. Imperator Honorius ardet procedere obviam, et expetit Solem longiorem abire. Ita insignis equus, quem odor primus amoris impulit, praetrepidans et concutiens jubas pulchras, collo undante, cursitat per agros Thessalos, ut petit hinnitu suo fluxivos cognitos, naribus inflammatis; hic equus spes abundans gregis recreat rectorem ejus, et armenta latantur marito praestanti. Interim exercitus togatus, armis depositis, gaudet prope socerum Stilichonem, neque ullus vexillifer, neque ullus miles desinit spargere flores instar imbrum, et aspergere ductorem Sti-

//////////

—288 *tantumque* Oxon. sec. m. pr.—289 *priscus amoris* Vat. pr. et tert. m. pr. Pric. Oisel. Florent. *primus* vel *priscus* Med. sec. inc. Heins.—291 *Turbata cervice* Exc. Lucens. sec. apposito + signo, ut ibi erasa vel interpolata fuerit vetus lectio. *Curvata* omnes Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. *Curvatas* Farn. *Crinata* Tholos. *Pharsalica* duo Vatt. Petav. pr. Exc. Læti.—292 *totos* Pal. atque *notos* Mazar. *totos* vel *notos* Med. pr. *Pervolat hinnitu conceptos* Exc. Cod. Rhem. *efflagitat* Exc. Læti. *annes* Exc. Lucens. pr. *omnis* ed. Vicet. *annis* Med. tert. *ignes* Leid. pr. m. sec. et decem alii, Exc. Schott. Var. LL. e marg. Parm. ed. Gesn. et Bipont. *annes* vel *ignes* Vat. quart.—293 *accensos* Petav. tert. *accensis* Exc. Lucens. pr. *accensus* viginti Codd. Exc. Schott. et Gevart. ed. Vicet. et Parm. *accensis* vel *accensus* Med. tert. Reg. Mazar. Oxon. pr. *mulget* Vat. pr. m. pr. *magistrum* inc. Heins. Ambr. sec. ed. Gesn. et Bipont. *magistros* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel.—294 *magistro pro marito* Med. sec. m. pr.—296 *socerum juxta* ed. Vicet. *circa* triginta alii, Exc. Gevart. Schott. et Lucens. pr. Schott. et Lucens. pr. Sched. Gnd. Ald. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. *signifer ultra* Exc. Gevart.—297 *ritu dispergere flores* Vat. sec. Pric. Ursin. Cod. Tholos. Pat. Exc. Gevart. *ritu pluviae* duo Vatt. Petav. pr. *diffundere* Jun. pr. *flores* vel *rores* Reg. Oxon. pr.—298 *diem perfundere* Pal. Med. pr. Put. Thuan.

NOTÆ

virgines principes, quæ quodammodo sacræ dici possunt, transiit.

289 *Haud aliter sonipes*] Vel ex hac comparatione discas paganorum turpitudinem. Hanc tamen comparationem laudat Scaliger Pater.

291 *Pharsalia*] Thessalica: Thessaliæ autem equi optimi.

295 *Candidus*] Vel togatus placidusque, armis depositis: vel revera alba veste indutus ad hilaritatem.

Hæc quoque velati lauro myrtoque canebant :
 Dive parens, seu te complectitur axis Olympi, 300
 Seu colis Elysiis, animarum præmia, valles,
 En promissa tibi Stilichon jam vota peregit.
 Jam gratæ rediere vices. Cunabula pensat:
 Acceptum reddit thalamum: natoque reponit,
 Quod dederas genitor. Nunquam te, sancte, pigebit 305
 Judicii: nec te pietas suprema fefellit.
 Dignus, quem legeres: dignus, cui pignora tanti
 Principis, et rerum commendarentur habenæ.

lichonem nube florea. Milites etiam coronati lauro et myrto cantabant hæc: O Dive pater, Theodosi, seu sedes cæli possidet te, seu habitas valles Elysiis, quæ sunt merces animarum fortium, ecce Stilicho complevit vota promissa tibi. Jam vicissitudo jucunda reversa est. Compensat te ob cunas suas: restituit thalamum acceptum a te: redditque filio tuo, quod tu pater concesseras. Nunquam panitebit te, Dive Theodosi, delectus tui. Neque voluntas extrema decepit te. Dignus erat Stilicho, quem deligeres; dignus erat, cui Imperator, qui est tantum

Bonon. Pat. m. pr. diem vel duces Vat. pr. et tert. profundere Farn. —299 Hoc quoque Reg. myrraque Med. tert.—300 Dure parens Jun. pr. —301 premis Vat. Pr. Pal. Pric. Oisel. Med. pr. Thuan. Mazar. colis vel premis Jun. pr. Vat. tert. Florent. sedes Pat. colles Vat. sec. Cod. Ursin. sedes vel valles Put.—302 præmissa Jun. pr. Stilico Vat. sec.—303 hic versus deerat in Pal. En gratæ duo Vat. Oisel. Jun. pr. Florent. Med. quart. Ald. grates Vat. sec. jam cta pro gratæ Var. LL. ed. Antv. cunabula vet. Gyr. Leid. pr. Ambr. sec. Pat. m. pr. Moret. sec. Med. tert. duo Oxon. Cod. Epigr. Ambr. conubia omnes Vatt. Pal. Farn. Oisel. connubia vel cunabula inc. Heins. Mazar. Exc. Lucens. pr. pensant Vat. tert. Put. duo Petav. ed. Parm.—304 rotunque reponit Pric. rependit Farn. Med. quart. reponit Exc. Schotti, in quibus Gronovius ascripserat locum ex i. laud. Stilic. vs. 70. rependit vel reponit Lov. Florent. Med. pr.—305 Quæ dederat Moret. pr. dederas Petav. pr. et Jun. m. sec. Ursin. Cod. Mazar. Barth. dederat duo Vatt. Pal. Pric. Rött. Oisel. genitor dederas Tholos. Ambr. dederat vel dederas Moret. pigebit Var. LL. ed. Antv.—306 extrema fefellit Farn.—307 quem legeres duo Vatt. Pal. tres Med. Put. Thuan. duo Petav. Leid. pr. Oxon. pr. m. pr. Lov. Bonon. Vat. Livin. Exc. Læti et Lucens. cui leges duo Vat. Pric. Rött. Reg. Mazar. quem leges, vel, cui leges Petav. sec. cui leges vel quem legeres Vat. tert. Jun. pr. Farn. Med. sec. pignora tantu Ambr. pr.—308 regni Jun. pr. tantæ Vat. pr. et tert. Pal. Pric. Oisel. Med. pr. Put. m. sec. Thuan. Mazar. rerum Med. sec. tantæ vel rerum Florent.—309 dicere nunc possem Vat. sec. Med.

NOTÆ

303 Rediere vices] Grata redit vicissitudo, qua, ut tu, Theodosi, dederas filiam adoptivam Serenam conjugem Stilichoni; hic vicissim dat Mariam filiam Honorio, sicque reddit thalamum, seu matrimonium alterum, seu alternatim, vicissim.

Delph. et Var. Clus.

Cunabula pensat] Te compensat ob eunas et educationem suam. Stilicho quippe educatus fuerat a Theodosio.

306 Pietas] Supremus piæ voluntatis actus, quo Theodosius Stilichonem dedit Honorio tutorem.

Claud.

Y

Dicere nunc possem, quæ prælia gesta sub Hæmo,
 Quæque cruentarint fumantem Strymona pugnae : 310
 Quam notus clypeo, quanta vi fulminet hostem,
 Ni prohiberet Hymen. Quæ tempestita relatu
 Nunc canimus. Quis consilio, quis juris et æqui
 Nosse modum melior? quod semper dissidet, in te
 Convenit: ingenio robur, prudentia forti. 315
 Fronte quis æquali? quem sic Romana decerent
 Culmina? sufficerent tantis quæ pectora curis?

pignus, et habenæ Imperii committerentur. Nunc possem referre bella, quæ gesta sunt a Stilichone sub Æmo, et certamina, quæ infecerint Strymonem calentem. Possem referre, quam insignis est armis, quanta fortitudine dejiciat hostem, nisi mptiæ Honorii impedirent: nunc cantamus, quæ sunt idonea dictu. Quis præstantior est Stilichone providentia? quis præstantior cognoscere rationem justitiæ et æquitatis? Quod ubique disjungitur in aliis, conjungitur in te, scilicet fortitudo cum ingenio, et sapientia cum fortitudine. Quis est simili dignitate oris? Quem ita fastigium Romanum deceret? Quis animus par esset tantis laboribus? Etiamsi

//////////

tert. Cod. Ursin. vet. Gyr. Moret. sec. Leid. pr. Ambr. tert. Lov. Exc. Gevart. et Lucens. *Discere* Petav. pr. Mazar. Exc. Gevart. *possemus* tredecim alii. *possent* Petav. tert. Cod. Epigr. Ambr. *possent* vel *possemus* Oxon. sec. *possem* vel *possemus* Petav. sec. *prælia justa* Farn.—310 *cruentarint* Exc. Lucens. pr. *cruentarunt* iuc. Heins. Med. sec. Jun. pr. Var. LL. e marg. Parm. *cruentarent* octo alii et ed. Vicet.—311 *fulminat* Rott. Med. tert. *hostes* Vat. sec. Cod. Ursin. *hastam* Reg. m. sec.—312 *quem tempestita* Med. tert. *Cui tempestita* leg. Heins.—313 *Non canimus* Pat. *qui consilio* Jun. pr. *Consilii* Vat. tert. *consilio* Farn.—314 *dissidet* Thuan. Petav. Mazar. Ald. et ed. Parm. *dissilit* tredecim alii, Exc. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. m. pr. et ed. Vicet. *dissilit* vel *dissidet* Oisel. Reg. duo Oxon. Lov. Exc. Gevart.—315 *in gremio* Vat. tert. m. sec. *ingenio* vel *invicto* Florent. *prudentia* vel *patientia* Jun. pr.—316 *æqualis* Pric. Rott. Florent. Ambr. pr. Moret. sec. Med. quart. Lov. Exc. Gevart. Jun. a m. pr. *æqualis* vel *æquali* Vat. pr. *quam sic* Exc. Lucens. sec. apposito + signo. *decerent* Vat. pr.—317 *sufficient* Jun. pr. *tantis quæ* quatuor Vatt. *quæ tantis* Vat. pr. Pal. Med. pr. et Moret. Thuan. Mazar. Vat. Livin. *culmina* Reg. *terris pro curis* Exc. Gevart.—318 *Stet* Ambr. tert. *Sis*

NOTÆ

309 *Hæmo*] Monte Thraciæ, ubi Theodosius, comitante Stilichone, Thracas Scythasque vicerat.

310 *Fumantem*] Strymonem, fluvium Thraciæ, calido hostium sanguine fumantem.

311 *Notus clypeo*] Exercitatus insignisque armorum tractatione. Virgilius: 'Quantus in clypeum assurgat,' id est, quam fortis sit.

313 *Juris et æqui*] Jus est summus rigor: æquitas, est benigna legis in-

terpretatio. Ut si quis transilierit muros ad tuendam urbem: si summum jus spectes, necandus; si æquitatem, remunerandus. Æquitas dicitur ἐπιείκεια.

316 *Quem sic Romana decerent culmina*] Quem sic deceret regere Imperium Romanum, et in solio sedere? Miror tamen, cur ista Claudianus dicat, auget quippe suspicionem, quæ in multorum animis insederat, Stilichonem de imperio cogitare.

Stes licet in populo; clamat, quicumque videbit,
 Hic est, hic Stilichon. Sic se testatur et offert
 Celsa potestatis species; non voce feroci, 320
 Non alto simulata gradu, non improba gestu.
 Affectant alii quicquid, fingique laborant,
 Hoc donat Natura tibi. Pudor emicat una,
 Formosusque rigor: vultusque auctura verendos
 Canities festina venit. Consorte remota, 325

stes inter vulgus; quicumque aspiciet, exclamabit, Hic est hic Stilicho. Ita alta majestas potestatis ostendit et exhibet sese, non affectata sermone superbo, non arroganti passu, non lasciva gestu. Quicquid alii exquirunt, et tentant formari, natura tribuit hoc tibi. Pudor et pulchra gravitas simul nitent in te; et cani citius adveniunt, aucturi venerationem oris tui. Expulsæ fato pro aliis sunt tibi et gravitas

Jun. pr. *Sis* vel *Stes* Vat. quart. et quint. Petav. pr. *populis* Tholos. *clamat* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *clament* et *videbunt* Moret. sec. *clamet* ed. Bipont. et Gesn. atque ita leg. Heius.—319 *Hic est, hic Stilico* duodecim scripti et Sched. Gud. *Hic* vel *Hoc* Petav. pr. *Hic ille est* tres Vatt. Rott. *Hic est hic Stilico sese* Vat. Livin. *qui sic* Med. tert. *sic se* Farn. atque ita leg. Heius. *sese* Leid. pr. et tredecim alii, item Sched. Gud. *Sic te* vel *sic se* Vat. pr. Rott. Med. sec. *effert* Oxon. sec. Heinsius ascripserat locum vi. Cons. Honor. vs. 11. ‘quem mons Evandrius effert.’ ut ibi in Cod. Oxon. comparet.—320 *potestati* inc. Heius. *nec voce* Rott. Reg. Ambr. pr. Bonon. Tholos.—321 *stimulata* duo Vatt. Petav. sec. m. pr. Var. LL. ed. Antv.—323 *Hoc donat* triginta Codd. et Var. LL. e marg. Parm. *Hec donat* Cod. Epigr. Ambr.—324 *Formosusque rubor* Thnan. *vultus auctura* Jun. pr. Vat. sec. Med. quart. Reg. Mazar. Cod. Ursin. *auctore* Petav. tert. *vultuque actura verendo* Var. LL. ed. Antv. *vultuque auctura verendo* Med. pr. *actore verendo* Cod. Epigr. Ambr. *actore verendo* vel *auctura verendos* Petav. sec. *verendos* Petav. sec.—325 *festiva* Exc. Gevart. *festina* vel *festiva* Petav. sec. *festiva venit* vel *canit* Vat. quint. Heinsius ascripserat locum Plin. in Panegyrico. ubi ‘festinatæ senectutis insignia’ vocat *Canitiem*, quam in Trajano commendat, quæ Claudianus videtur respexisse: vide locum apud Casaub. ad Hist. Aug. p. 239. *cum sorte* Leid. pr. et duodecim alii, item Exc. Lucens. sec. *non sorte* Pric. *cum sorte remota* ed. Gesn. et Bipont. *consorte remoto* duo Vat. Jun. pr. duo Oxon. Cod. Ursin. item Ald. et sic leg. Gevart. Rufinum intelligens, in Epist. ad Heinsium. *remota* vel *remoto*

NOTE

319 *Hic est*] Persius: ‘At pulchrum est digito monstrari, et dicier Hic est.’

320 *Celsa potestatis*] Status erectus et excelsus cum quadam majestate conjunctus, seu animus ille victor, Regumque tutor, sese prodit eximia quadam ipsius corporis specie, et sermone, incessu, gestuque quodam

gravi, sine ulla affectatione.

321 *Improba*] Effæminata, lasciva, turpis, ob gestum indecorum.

322 *Fingique laborant*] Quicquid alii esse cupiunt, quascumque formas induere conantur, eas omnes Natura tibi liberaliter impertit.

325 *Canities festina*] Sic Plinius de Trajano, ‘Nec sine quodam munere

Contingunt gravitasque seni, viresque juventæ.

Utraque te cingit propriis insignibus ætas.

Ornatur Fortuna viro. Non ulla nocendi

Tela, nec infecti jugulis civilibus enses.

Non odium terrore moves, nec fræna resolvit

330

Gratia: diligimus pariter, pariterque timemus.

Ipsæ metus te noster amat: justissime legum

Arbiter, egregiæ custos fidissime pacis,

Optime ductorum, fortunatissime patrum,

senectutis, et rigor juventutis. Ætas utraque ornat te ornamentis propriis. Fortuna commendatur te tali viro; nulla sunt arma ad nocendum, neque gladii polluti sanguine circum: non excitas odium terrore, neque gratia relaxat habenas: amamus te simul, et simul timemus: ipse noster timor colit te, moderator æquissime legum, conservator religiosissime pacis eximia, fidelissime ducum, felicissime patrum; plus

Pnt. Petav. pr.—326 *Contingunt* octodecim scripti, Exc. Gevart. et Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. *Contingat* Vat. tert. Pric. Med. sec. *Contingunt* Med. tert. *Contingit* Vat. Livin. Ald. *Contingunt* vel *Contingat* Vat. pr. *Contingunt* vel *Contingunt* Exc. Schott. *gravitas senio* Vat. sec. Farn. Put. Ambr. tert. Exc. Læti et Gevart. *senio gravitas* Vat. pr. et tert. Pal. Pric. Oisel. Florent. duo Med. Cod. Ursin. Thuan. Mazar. Moret. pr. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. *gravitas senii* decem alii, Exc. Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet. nec non Var. LL. e marg. Parm. *gravitasque seni* pro *senii* duo Med. inc. Heins. Moret. sec. duo Petav. Leid. pr. Ald. item Var. LL. ed. Antv. *gravitasque seni* vel *gravitas senii* Oxon. pr. *gravitasque seni*, vel *gravitas senii*, vel *senio gravitas* Exc. Schott. *viresque regendi* Pal. Thuan. Med. pr.—328 *non ima* Mazar. *nocenti leg.* Heins.—329 *infesti* Exc. Schott. *infensi* vel *infesti* Reg. *infesti* vel *infesti* Vat. quart. Oxon. pr.—330 *movet* Jun. pr. non *frena* Florent. Mazar. *removet* pro *resolvit* Petav. sec.—333 *custos fidissime pacis* duo Vatt. Petav. pr. *justissime* Jun. pr. *pacis fidissime custos* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *pacis fidelissime custos* Vicet. et Parm. vitiose.—334 *doctorum* Vat. pr. in. pr. Ambr. sec. m. pr. Bonon. Pat. *doctorum* et emend. *tutorum* Put.

NOTE

Deum festinatis senectutis insignibus ad augendam majestatem ornata cæsaries.

Consorte remota] Id est, ægritudine, dolore, languore, qui consortes et socii sunt canities seu senectutis. Nam ex Horatio: 'Multa senem circumveniunt incommoda.' Alii legunt *cum sorte remota*: id est, tibi et gravitas senii seu senectutis, et vires juventutis, sorte, seu ipsa natura remotæ pro aliis senibus, tibi contingunt præter sortem conditionemve com-

munem.

327 *Insignibus*] Insignia senectutis sunt canities; insignia juventutis sunt robor. Utrumque habet Stilicho.

328 *Ornatur Fortuna viro*] Sic fortuna ornabatur Alexandro. Plutarchus.

330 *Fræna*] Non gratia quicquam remittit ex justa sua severitate.

332 *Mctus*] Qualis scilicet est filiorum in parentes, quos metuunt offendere.

Plus jam, plus domino cuncti debere fatemur, 335
 Quod gener est, invicte, tuus. Vincire corona:
 Inserere te nostris, contento jure, choreis.
 Sic puer Eucherius superet virtute parentem:
 Aurea sic videat similes Thermantia tædas:
 Sic uterus crescat Mariæ: sic natus in ostro 340
 Parvus Honoriades genibus considat avitis.

jam, plus omnes confitemur, o insuperabilis Stilicho, nos debere imperatori, quod est gener tuus: circumda tibi coronam; misce te choris nostris, magistratu seposito. Hoc annuas, et sic Eucherius filius tuus vincat te patrem virtute; sic Thermantia formosa filia tua aspiciat nuptias tales: sic venter Mariæ turgeat: sic tenellus Honoriades natus in purpura, sedeat in genibus ari Stilichonis.

doctorum vel ductorum Moret. sec.—335 *Plus tibi plus* Vat. sec. Ursin. Cod. *Plus tibi quam* Reg. Oxon. sec. Moret. sec. *Plus tibi plus* vel *Plus tibi quam* Oxon. pr. *plus tibi jam* marg. Isingr. *functi Oisel. cunctis Ambr. pr. fatentur vel fatemur* Med. pr.—336 *Et gener est* Moret. pr. *tuum genus* Med. quart. *tuis* Vat. quart. *tui* Ambr. pr. Med. sec. m. pr. Sched. Gud. *innecte coronas* Moret. sec. *innecte vel vincire* Reg. *coronam* idem. Reg. Exc. Læti. Vicet. Parm.—337 *Inserere* Pal. unde Heinsius *Inserere* O legit. *contento jure* Petav. tert. *tropæis* Oxon. sec. m. pr.—338 *parentum* Vicet. Parm.—339 *jubeas similes* Pric. m. pr. *similes videat* Med. quart. *similis* Exc. Lucens. pr. *Thermantia* Oxon. pr.—340 *proles crescat* Reg. *uterus vel proles* Oxon. pr.—341 *Honorides* Vat. sec. *considat* Lov. Tholos. Moret. sec. Exc. Geyart. ed. Parm. et Vicet. in calce Vat. pr. ascriptum erat, EPIPHALAMIUM HONORII EXPLICIT. INCIPIT DE BELLO GILDONICO LIB. I.

NOTÆ

337 *Contento jure*] Seposita illa dignitatis tuæ gravitate, quæ debet removeri a turba hominum, ob lætitiæ nuptialem.

338 *Eucherius*] Stilichonis filius.

339 *Thermantia*] Stilichonis filia, quæ similiter nupsit Honorio; sed paulo post extincta fato præcoce. Zosimus addit Serenam, regnandi cupiditate incensam, ope veneficæ effecisse, ne Honorius susciperet liberos.

340 *Mariæ*] Claudiani vota ventus rapuit; nam hæc nympha delicatula non suscepit liberos, quia immatura morte abrepta est, et sepulta in Ba-

silica S. Petri. Ejus sepulchrum haud ita pridem patuit Romæ; ubi ejus pepulum, pila lusoria, et alia crepundia, quibus viva delectabatur, inventa sunt, cum hac inscriptione, *Maria florentissima.*

341 *Honoriades considat*] Parvus Honorii filius, natus in purpura, imponatur genibus avi Stilichonis, seu statim excipiat ab avo. Veteres recens natos liberos tollebant, sublatis genibus imponebant. 'Ingrederere ad illam, ut pariat super genua mea,' aiebat Rachel, Gen. c. 30.

XI.

CL. CLAUDIANI

IN NUPTIAS^a

HONORII AUGUSTI

ET

MARIÆ

FESCENNINA.^b

ALCAICUM.^c

ARGUMENTUM.

LAUDATUR Honorius a forma, a dexteritate in jaculando et equitando : præfertur Heroibus Diisque : ejus pulchritudo digna est, quæ moveat Deas, quæ flectat Scythas, Amazonas ; unde beator est, quæ tam pulchro nubet Principi.

PRINCEPS corusco sidere pulchrior,
Parthis sagittas tendere certior,

O Imperator formosior astro micanti, peritior Parthis vibrare tela, eques auda-

Hæc Fescennina in Mss. omnibus Epithalamio præfiguntur. In Moret. sec. hoc carmen sequitur post libros in Eutropium. In Moret. pr. et Exc. Gevart. nulla est inscriptio, et sequuntur hæc post iv. Cons. Honor. In Vat. quarto erat, *Incipit proæmium Honorii et Mariæ Epithalamium.* et in margine, *Incipit Epithalamium carmen vel Fescenninum.* In Petav. pr. legebatur, *Incipit Fescennina de Nuptiis Honorii Aug. l. 11.* Tholosamus habet, *Incipit Fescennina*

NOTE

^a *Nuptias*] De his nuptiis cogitavit lata sunt.
Stilicho, ut rudi Principe in generum ascito securius imperium regeret.

^b *Fescennina*] Sunt species carminum, quæ majori cum licentia composita sunt : sic dicta ab Urbe *Fescennia* in Hetruria, nude primum al-

^c *Alcaicum*] Hoc carminum genus sic appellatum est ab Alcæo Lesbio inventore.

2 *Parthis*] Asiæ populis, qui in sagittis vibrandis solertiores erant ; adeo ut vel fugiendo vincerent.

Eques Gelonis imperiosior,
 Quæ digna mentis laus erit arduæ?
 Quæ digna formæ laus erit igneæ? 5
 Te Leda mallet, quam dare Castorem:
 Præfert Achilli te proprio Thetis:
 Victum fatetur Delos Apollinem:
 Credit minorem Lydia Liberum.
 Tu cum per altas impiger ilices 10
 Prædo citatum cornipedem regis,
 Luduntque ventis instabiles comæ,

cior Gelonis, quod meritum erit elogium animi tui excelsi? quod meritum erit elogium pulchritudinis tuæ radiantis? Leda mallet peperisse te, quam Castorem: Thetis anteponeret te Achilli suo filio. Delos conficitur Phœbum superatum a te. Lydia putat Bacchum inferiorem. Tu cum venator diligens im-

//////////

nina de Nuptiis Honorii Aug. Fescenna est in Bonon. Lucens. pr. exhibet Incipit Fescennina de Nuptiis Honorii Augusti. Aldus Epithalamium inscribit. In Var. LL. e marg. Parm. similiter legitur Epithalamium super Nuptias Honorii. Fescennina. in Lov. Exc. Schott. et Sched. Gud. Fescennina vocatur. Heinsius ascripserat loca Senec. Med. p. 223. Casanb. de Satyr. Pœsi p. 235. Horat. Epist. ad Aug. et Schol. p. 694.

1 clarior Vat. tert. m. pr. Var. LL. e marg. Parm. clarior vel pulchrior Mazar.—2 sagittis vel sagittas Vat. tert. mittere Pal. Med. pr. tendere est in vulgatis. Heinsius ascripserat seqq. 'Videndum an tendere sagittas sit Latinum. Tendere arcum dicitur. intendere spicula Epithal. Pallad. 20.: Mollia lascivis intendunt spicula Faunis. quomodo et Bell. Gild. et intentos capiti circumspicit enses.' doctior Vat. pr. Exc. Put. Var. LL. e marg. Parm.—3 Equis Tholos. Eques vel Equis Vat. tert. Heins. ascripserat Auson. Ep. xxi. init.—6 Lede Vat. pr. malet Mazar.—7 Profert Oxon. pr. propior Thetis Exc. Cod. Rhem.—9 Credit vel Condit Rott.—10 Tu quum Florent. tres Med. Ambr. pr. Tholos. Exc. Lucens. pr. Tum quum edd. Vicet. Parm. Isingr. Colin. Gryph. Tunc quum Med. quart. Ursin. Cod. Cum tu inc. Heins. I nunc Lov.—11 Prædo Vat. pr. vet. Gyr. Farn. et Exc. Lucens. sec. apposito + signo. Præda Kœnig. Gesn. et ed. Bipont. Rheda vel Freno conjecerat Heinsius, sed Rheda deleverat. regis Vat. quint. Rott. Petav. sec. reges quatuor Vatt. Pal. Farn. Prie. Oisel. Vicet. Parm. Ald. Raphel. Isingr. regas Leid. pr. Oxon. pr. Lucens. vet. Gyr. Reg. m. pr. Med. tert. Heins.—12 Luduntque Rott. Reg. Oxon. pr. Ludantque octo alii, item Gyr. Exc. Lucens. sec. et Heins. Ludentque om-

NOTE

- Certior]* Adeo, ut nullus ictus a lestis, divinæ.
6 Leda] Uxor Tyndari Cæbalix Regis, mater Pollucis et Castoris.
3 Gelonis] Hi sunt Scythiæ populi, equitandi peritissimi.
10 Per altas ilices] Per sylvas aliis invias.
Imperiosior] Adeo ut equum vertat quocumque voluerit.
4 Mentis arduæ] Rebus excelsis occupatæ, vel animi sublimis.
5 Formæ igneæ] Excellentis, cæ-
11 Prædo] Prædator venatorque ferarum. Alii legunt, præda citatum, quasi ipse equus inflammatus præda volet.

Telis jacebunt sponte tuis feræ,
 Gaudensque sacris vulneribus leo
 Admittet hastam, morte superbior. 15
 Venus reversum spernat Adonidem,
 Damnet reductum Cynthia Virbium.
 Cum post labores, sub platani voles
 Virentis umbra, vel gelido specu,
 Torrentiorem fallere Sirium, 20
 Et membra somno fessa resolveris :
 O quantus uret tum Dryadas calor ?

pellas equum stimulatam per sylvas excelsas, et crines tui mobiles diffunduntur ventis, feræ ultro cadent jaculis tuis, et leo latatus plagis sacratis, gloriosior sua morte recipiet cuspidem. Venus contemnat Adonidem redcuntem: Diana condemnet Hippolytum rescusitatam. Sed cum post venationem voles eludere Sirium ardentiorum sub tegmine platani viridantis, vel sub antro frigido, et cum relaxaveris sopore corpus fatigatum: o quantus amor inflammabit Dryades? Quot

//////////

nes Vatt. Pal. Farn. Ald. Raphel. Isingr. Gesn. et ed. Bipont. *Laudantque* Bon. Pat. *Ludentque* Leid. a. m. s. *Ludentque* vel *Pludentque* Petav. pr.—13 *hærebunt* Exc. Lucens. sec.—15 *Admittit* Florent. *studium* pro *hastam* Oxon. Jun. pr. *superbior* Var. LL. e marg. Parm. *superior* Petav. tert. ed. Vicet. et Parm. Var. LL. ed. Antv.—16 *adversum* vel *adductum* Jun. pr. Exc. Voss. *spernet* Vat. tert. m. sec. *spernit* octo alii. *spernat* Vat. pr. m. sec. Thuan. Moret. lib. unus Ambr. atque ita corrigit Heinsius.—17 *Damnet* Vat. m. sec. Thuan. Moret. pr. *Damnat* decem alii. *reductum* vel *revinctum* Reg. *Dclium* pro *Virbium* Thuan.—18 *voles* Med. quart. inc. Heins. duo Ambr. Pat. Cod. Epigr. Ambr. ed. Parm. et Vicet. *cubes* Leid. sec. cum duodecim aliis, item Sched. Gud. *viles* Exc. Voss. Var. LL. ed. Antv. *Cibi* Pal. *vires* Vat. pr. Farn. Oisel. Pat. m. pr. *jaces* Med. tert. Oxon. pr. *jaces* et emend. *voles* Leid. pr. *petes* Exc. Lucens. sec. *jaces* vel *cubes* Reg. *jaces* vel *voles* Vat. pr. et quint. Farn. *vires* vel *jaces* Petav. sec. *cubes* vel *voles* Pric. Moret. pr. et Lov. cum glossa sc. *fallere*. *jaces* vel *vires* vel *voles* Tholos. *vires* vel *soles* vel *cubes* Florent. Heinsius corrigebat *lubet*.—19 *gelida* Vat. pr. et tert. Pal. Farn. Med. pr.—22 *uret tunc* Thuan. Jun. pr. Ambr. sec. item Moret. *uret tum* duo Med. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *tum* deest Moret. sec. *uret tam* Oxon. pr. *uret in Dryadas* septem alii et Var. LL. ed. Antv. *uret tum* vel *iret in* Put. *iret in Dryadas* Vat. tert. Pal. Oisel. duo Med. Mazar. Petav. tert. Var. LL. ed.

NOTÆ

14 *Sacris vulneribus*] A principe sacro illatis.

16 *Reversum*] Ex fato, alternis semestribus, postquam ab apro occisus est. Hunc dicunt fuisse Solem, qui per sex menses hyemis hirsuta facie a nobis longius recedit.

17 *Virbium*] De bello Getico, vs. 410.

20 *Sirium*] Stella in ore Caniculæ, ex Servio. Ponitur et pro toto sidere Caniculæ. Græce *σείριος*, ἀπὸ *σείρειν*, *exsiccare*, ex Vossio: quod illa stella ardentissima crederetur a veteribus.

22 *Dryades*] Dicuntur ἀπὸ *δρυδς*, a *querco*. Sunt Nymphæ sylvarum.

Quot æstuantēs ancipiti gradu Furtiva carpent oscula Naidēs?	
Quis vero acerbis horridior Scythis, Quis belluarum corde furentior, Qui, cum micantem te prope viderit, Non optet ultro servitium pati?	25
Quis non catenas arripiat libens, Colloque poscat vincula libero?	30
Tu si nivalis per iuga Caucasi Sævas petisses pulcher Amazonas, Peltata pugnas desereret cohors, Sexu recepto: patris et immemor Inter frementes Hippolyte tubas	35

Naidēs fluctuantes pede suspensio delibabunt busia occulta? Equis autem inhumanius Scythis diris, equis crudelior natura ferarum, qui cum aspexerit propius te fulgentem, non sponte expetat ferre jugum tuum? Equis non rapiat volens catenas, et poscat vincula cervicē libera? Si per culmina Caucasi nivosi tu formosus lucississēs Amazonas crudelēs, cætera peltata desisteret prælio, resumo ingenio muliebri, et Hippolyte oblita patris, abjiceret mollita bipennem districtam inter buccinas

Antv. m. pr. Barth. cod. *ibit* vel *iret* in Vat. pr. *iret* vel *uret* in Florent. *Dryadas* Med. tert. Reg. duo Ambr. Vet. Gyr. Oxon. pr. Leid. pr. Exc. Lucens. sec. *Dryades* sex alii. *Dryades* vel *Dryades* tres Vatt.—23 *Quo te* Oxon. pr. Petav. sec. Med. tert. Bonon. duo Ambr. Cod. Epigr. Ambr. *Quot te* Vat. sec. Moret. sec. Reg. Cod. Ursin. Exc. Læti, ed. Parm. *Quod te* ed. Vicet. *Quantum* Vat. tert. Leid. pr. *Quantæ* Pric. *Quot te* vel *Quam te* Rott. *Qua te* Exc. Voss.—24 *capere* Mazar. *Naiudes* omnes Vatt. duo Leid. Pal. Farn. Oisel. *Naidēs* Lov. m. sec. Exc. Lucens. sec.—25 *horridis* pro *acerbis* Vat. pr. *acrior* pro *horridior* Mazar. *Getis* pro *Scythis* Pric. *Sertis* vel *Getis* Exc. Voss.—26 *bestiarum* Jun. pr. *ferocior* Leid. sec. m. sec. Med. quart. Exc. Gevart.—27 *Quis* Vat. tert. Med. quart. Cod. Ursin. Raphael. *Quis* vel *Qui* Vat. pr. *Qui* septem alii.—29 *accipiat* tres Vatt. Jun. pr. Rott. Petav. pr. Cod. Ursin. Exc. Pat. rec. *ambiat* Med. tert. Pal. qui et *ambierit* ex conjectura exhibet. *accipiat* vel *arripiat* Put.—32 *sæva* Leid. pr. Petav. sec. *petisses* vel *petisti* Reg. *Amazones* Vat. pr. Farn. Pric. Florent. Med. tert. m. pr. Reg. Thuan. Mazar. duo Moret.—33 *Peltatæque pugnas deseret* Mazar. *desererent* Bonon.—34 *patris* vel *Martis* Petav. pr. Voss.—35 *In te frementes* Mazar. *frequentes* Exc. Pat.

NOTE

24 *Naidēs*] *Náw, nato, fluo, sunt hæ Nymphæ aquarum.*

31 *Caucasi*] Mons hic *Scythiæ.*

32 *Amazonas*] Mulierēs bellicosæ, habitantes in *Scythia* ad fluvium *Thermodoontem*: sic dictæ ab a privante, et *μάσος, mamma, quod sci-*

licet *mammam dextram exurerent, quo essent ad jaculandum peritiores.* Vel dicuntur quasi *ἅμα ζῶσαι, simul viventes*, ab omni virorum consortio separatæ.

34 *Patris*] *Hippolyte* Regina *Amazonum* oblita *patris Martis.*

Strictam securim languida poneret ;
 Et seminudo pectore cingulum
 Forti negatum solveret Hercali,
 Bellumque solus conficeret decor.
 Beata, quæ te mox faciet virum,
 Primisque sese junget amoribus.

40

clungentes, et mamma exerta exueret Balteum recusatum Herculi generoso: atque una pulchritudo absolveret pugnam. Felix illa, quæ reddet mox te maritum, et conjunget sese tibi primis amoribus.

rec.—37 *seminidum* Jun. pr. m. sec. *E seminudo* Cod. Epigr. Ambr.—38 *traderet* marg. Isingr.—40 *nox te* Farn. Mazar. *te nox* Vet. Gyr. Ambr. sec. Exc. Lucens. sec. Cod. Rhem. Var. LL. e marg. Parm. *mox te* Thuan. *mox omnes* Vatt. Pal. Prie. Rott. Oisel. *faciat* Leid. sec.—41 *Primisque* Lov. *Novisque* Mazar. *Jungi* Pal.

NOTÆ

38 *Negatum*] Hercules, secundum trahere non potuit, priusquam ex-
 quosdam, dum contra Amazonas bel- tineta foret.
 lum gerit, balteum Hippolytæ de-

XII.

ARGUMENTUM.

IN nuptiis Honorii lætentur omnia, terra, nemora, fluvii, campi, montes. Astrepat Athesis, Mincius, Padus, Tiberis, Roma: gaudeat natalis Hispania, ejusque fluvii, et Oriens et Occidens: taccant omnes venti, unus regnet Zephyrus.

AGE cuncta nuptiali
 Redimita vere tellus,

Eia o terra universa coronata floribus genialibus, honora matrimonium domini tui

Hic in vulgatis *Ode secunda* scribitur. in Moret. pr. et Exc. Gevart. hæc inscriptio deest. duo ultimi versus hujus odes in unum committuntur in tribus Vatt. duobus Med. et Petav. Reg. Pal. Moret. sec. et Exc. Gevart. Ald. ed. Parm. et Vicet.—1 *Auge* Reg. m. pr. Oxon. pr. *Lege* Tholos. *cuncta thoro nup-*

NOTÆ

Sunt hi Versus Trochaici Iambici, Trochæus et Iambus.
 in quibus scilicet dominantur pedes 1 *Cuncta*] Nuptiis Regum et Im-

Celebra toros heriles.
 Omne nemus cum fluviiis,
 Omne canat profundum. 5
 Ligures favete campi :
 Veneti favete montes :
 Subitisque se rosetis
 Vestiat Alpinus apex :
 Et rubeant pruinæ. 10
 Athesis strepat choreis ;
 Calamis flexuosus
 Leve Mincius susurret,
 Et Padus electriferis
 Admoduletur alnis. 15

Honorii. *Omnis sylva cum fluminibus, omne mare resonet ; plaudite o agri Ligurum, plaudite o montes Venetorum, et cacumen Alpium ornent se rosariis repentinis, ac nives florescant. Athesis resonet choris, et Mincius sinuosus admurmuret leniter cum arundinibus suis ; et Eridanus accinat alnis electriferis. Ac Tibris personet,*

//////
tiali Petav. sec.—2 *Delius* pro *tellus* Pal.—3 *Celebret* Jun. pr. m. sec. Petav. pr. Vatt. duo *celebra* vel *celebret* Florent. *choros* tredecim Codd. Exc. Cod. Rhem. *toros* vel *choros* Reg. *erilis* Leid. pr. *herilis* Vat. pr. Vicet. *viriles* Med. sec. Put. Mazar. Ambr. sec. Exc. Cod. Rhem. *heriles* vel *viriles* Petav. tert.—4 *foliis* Oxon. pr. Med. sec. m. sec. Pat. Ambr. sec. duo Pulman. item Moret. *fluvii* vel *foliis* Vat. quint. Rott. Reg. Put. Petav. pr.—5 *canta* Med. sec. m. pr. *cunct* Lov.—6 *tactite* inc. Heins. *campis* ed. Parm.—7 *Venere favete* Pal. Med. pr. Mazar. *Ventici* Med. tert. *Veneri* vel *Veneti* Put.—8 *jam rosetis* Ambr. sec. *se rosis* Med. sec. m. pr. Mazar. *se deest* Thuan. et Moret. pr.—10 *Et rubeant pruinæ rosis* Thuan. *rubescant* inc. Heins. *modo pruinæ* Moret. sec.—11 *Athos* Med. quart.—12 *Calamisque* vel *Claniusque flux.* Oiscl. *flexuosus* Florent. Med. tert. *flexuosus* Lov. Voss. Barth. lib. et alii.—13 *Leve* quatuordecim Codd. et ed. Vicet. *Leve* duo Vatt. Pal. Farn. Jun. pr. Oxon. Ambr. pr. Parm. Ald. *nuncius* pro *Mincius* Vat. pr. qui et *micus* exhibet. *mitius* Var.

NOTÆ

peratorum lætentur omnes, coronas sumant, choreas ducant.

Nuptiali vere] Vere nubant omnia, Flora cum Zephyro, aves cum avibus, &c.

3 *Toros heriles*] Omnium rerum domium facit Honorium.

6 *Ligures*] Mediolani celebratæ sunt nuptiæ, non longe ab Alpibus, Liguribus, &c.

8 *Subitis*] Repente natis, sponte

terra prodeuntibus.

10 *Rubeant pruinæ*] Vertantur in rosas rubentes.

11 *Athesis*] Athesis, Mincius, et Padus, totidem fluvii in Gallia Cisalpina.

14 *Electriferis*] Ad Padi ripas sorores Phaëthontis versas esse in arbore electrum ferentes Poëtæ fabulantur.

Epulisque jam repleto
 Resonet Quirite Tybris :
 Dominique læta votis
 Aurea septemgeminas
 Roma coronet arces. 20
 Procul audiant Iberi ;
 Fluit unde semen aulae :
 Ubi plena laurearum,
 Imperio foeta domus,
 Vix numerat triumphos. 25
 Habet hinc patrem maritus,
 Habet hinc puella matrem,
 Geminaque parte ductum
 Cæsareum flumineo

Romanis jam plenis dapum, et Roma pulchra gaudens nuptiis Imperatoris sui, coronet colles septemplies. Audiant Hispani longe, ex quibus sanguis Imperatorum deducitur: ubi domus est repleta lauris, et fecunda imperiis vix recenset victorias. Sponsus trahit inde patrem Theodosium; sponsa trahit inde matrem Severam: et Nobilitas Cæsarea deducta ex parte duplici redit velut origine fluminea. Viri-

//////////

LL. ed. Antv. *Minciusque* Vat. sec. Med. sec.—15 *altis* Vat. pr.—17 *Resones* Pat. *Quirine* Ald. *Quirite* viginti quatuor scripti, Exc. Gevart. Schott. et Lucens. sec. ed. Vicet. et Parm. *Tigris* Tholos.—18 *Dominique* Exc. Lucens. pr. *Deumque* Med. sec. m. pr. Mazar. *Denique* Vat. quint. *Donumque* Vat. pr. *Demumque* Rott. Tholos. Ambr. sec. Moret. sec. Cod. Epigr. Ambr. ed. Vicet. *Demumque* vel *Dominique* Reg. *Dominique* vel *Omni*que Exc. Læti. *jocis* pro *rotis* Ambr. sec.—20 *coronat* Vat. quint. Tholos. *arces* vel *fores* Mazar.—22 *Fluit* viginti octo Codd. Exc. Schott. et Lucens. sec. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. item e marg. Parm. et Ald. *unde omnes* Vatt. Farn. Lov. *inde* Ambr. pr. Vat. tert. m. sec. Put. *Effluit* pro *Fluit unde* Med. pr. *unde vel inde* Exc. Schott.—24 *fata* duo Ambr. Med. quart. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *feta* Vat. quart. *ferta* inc. Heins. *freta* Leid. sec. et viginti septem alii, Exc. Gevart. Sched. Gud. *fata* vel *freta* Petav. pr. Moret. sec.—25 *numeret* Vat. tert. post hunc versum Tholos. tres alios inserit: *Theodosium faventibus Cunctis apud Sirmium Purpuram induit.*—27 *matrem puella* Pal. Med. pr.—28 *ductus* Rott.—29 *flumineo* Rott. tres Vatt. Pal. Farn. Ambr. sec. Med. quart. Mazar. Exc. Læti. *flumneo* vet. Gyr. Oxon.

NOTÆ

16 *Repleto*] Dapibus ab Imperatore datis; in magnis enim celebratibus publicum dabatur epulum.

18 *Votis*] Nuptiis, quæ ita optatæ sunt: *Lata votis*, id est, gaudens votis satiatis.

19 *Aurea*] Pulchra vel splendida,

ob templa aurata.

20 *Coronet*] Postes ædium novis nuptis destinatarum sertis coronabantur.

22 *Semen*] Theodosiorum, qui nati sunt in Hispania.

Stemma recurrit ortu.	30
Decorent vireta Bætin ;	
Tagus intumescat auro ;	
Generisque procreator	
Sub vitreis Oceanus	
Luxurietur antris.	35
Oriensque, regna fratrum,	
Simul Occidensque plaudant.	
Placidæ jocentur urbes,	
Quæque novo, quæque nitent	

darâ ornet Bætin; Tagus exundet auro, et Oceanus auctor gentis lasciviat sub cavernis crystallinis, et Oriens Imperium fratris Arcadii, et una Occidens applaudant. Urbes tranquillæ rideant, et quæ splendent Sole Oriente, et quæ Occidente.

pr. Leid. sec. Moret. sec. tres Med. Pat. Pat. Tholos. Lov. cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Vicet. ed. *flumine* Vat. quart. Oisel. Petav. tert. *flameo* Vat. tert. m. pr. Pric. *flumigero* Ambr. sec. *flumineo* vel *flammeo* Vat. pr.—30 *Stigma* Med. pr. *Scema* Vat. quint. Rott. *cucurrit* Pat. *recurrat* Oisel. Ambr. sec.—31 *rineta* Jun. pr. Var. LL. ed. Antv. quod probat Schottus. *virrecta* Oxon. pr. Leid. sec. Pat. Exc. Gevart. *Bætin* Florent. *Batim* Jun. pr. *Bathim* Farn. *Betim* Exc. Lucens. pr. *Bæthen* Vat. tert. Pal. Rott. Oisel. tres Med. *Bæthem* quinque alii et ed. Vicet. *Bethem* Bonon. Pat. cod. Epigr. Ambr. *Bethen* Put. Thuan. Mazar. Ambr. pr. *Beten* Leid. pr. Reg. Oxon. pr. *Betem* duo Petav. Leid. sec. Lov. *Bæthem* vel *Bathim* Vat. pr.—33 *Generis*, sine copula, Mazar. Reg. Oxon. pr. *procurator* Vat. tert.—35 *Insiditur* Petav. tert. *undis* duo Vatt. ed. Vicet. *antris* Codd. plurimi, Exc. Lucens. sec. Ald. ed. Parm. item Var. LL. ed. Antv.—36 *Oriensque* Pric. Exc. Lucens. sec. *Oriens*, sine copula, tres Vatt. Pal. Med. pr. *signa* Ambr. sec. Cod. Epigr. Ambr. *regna* Petav. Ambr. sec.—37 *Similisque* Rott. *plaudant* Vat. pr. Farn. *plaudas* Pal. Med. pr. Thuan. *plaudens* Vat. quint. *laudat* Vat. sec. Cod. Ursin. *pangat* Pat. *pangat* vel *plaudat* Pat. Gesn. Kœnig. et ed. Bipont. *Occidens*, sine copula, Moret. sec. Hic vero versus deest in Med. quart. et Oxon. pr. Jun. pr. vero duos illos versus sic transponit *simul Occidensque plaudant Oriensque regna frat.*—38 *jocentur* Pric. Med. tert. Reg. Mazar. duo Petav. Ambr. pr. Moret. pr. Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. *locentur* octodecim alii, Cod. Barth. ed. Vicet. et Parm. *locantur* Lov. cum glossa *i. e. latentur*. *loquentur* Var. LL. e marg. Parm. *letentur* duo Med. Thuan. Ambr. sec. Ald. *latentur* vel *locentur* duo Vatt. Pal. *jocentur* vel *locentur* Oxon. pr.—39 *quæque tepent* Ambr. pr. Sched. Gud.

NOTE

29 *Flumineo recurrit ortu*] Nobilitas conjugum ex latere paterno et materno *recurrit ortu fluminco*, id est, serie non interrupta, quasi fluxu perpetuo ex eadem Hispania nascens *recurrit*, redit, conjungitur in Honorio et Maria. Claverius legit, *Ortu sæ-*

mineo recurrit, ob Mariam scilicet nuptam Honorio.

31 *Batim*] Bætis et Tagus sunt fluvii Hispaniæ, vulgo *Tajo* et *Guidalquivir*.

33 *Generis procreator*] Quia ad Oceanum Theodosius natus est.

Deficiente Phœbo.	40
Aquiloniæ procellæ,	
Rabidi tacete Cori :	
Taceat sonorus Auster :	
Solus ovantem Zephyrus	
Perdominetur annum.	45

Silete tempestates Boreæ ; Silete o Cauri furentes ; silcat Notus turbulentus, unus Favonius moderetur annum florentem.

//////////

—41 *Aquilone* Exc. Gevart.—42 *Rabidi* duo Leid. cum viginti quatuor aliis, Exc. Gevart. Læti, et Lucens. pr. ed. Vicet. *Rapidi* Vat. quint. Pal. Farn. Reg. *Rapidi* vel *Rabuli* Tholos. *Chori* pro *Cori* Var. LL. ed. Antv.—43 *Teneat* Tholos.—45 *dominetur annum* Vat. pr. *per annum dominetur* Rott. *Prodominetur* Ambr. sec.

NOTÆ

39 *Noro*] Nonnulli ex Philosophis denuo in diem accendi. dicebant, Solem nocte extinguere, et

XIII.

ARGUMENTUM.

STILICHO coronetur, tubas expellat tæda nuptialis : sanguis ab aula tractus recurrit in aulam : Stilicho et gener est et socer Imperatoris.

SOLITAS galea fulgere comas,
Stilichon, molli necte corona.
Cessent litui, sævumque procul

O Stilicho cinge corona florea crines consuetos micare casside. Tubæ taceant,

//////////

Hoc carmen bis legitur in nonnullis libris, hic et posteriori loco in fine libri de Bello Gildonico. Put. Liber Gyrald. inscribit Ad Stiliconem. in Petav. pr. vocatur Epinitium Epigr.—1 Solis Petav. tert. solitas galea Lov.—2 Stilicho tres Vatt. Stilicho Vat. quart.—3 sævumque procul Put. Lov. Petav. pr. Barth. lib. Voss. Wolf. Oxon. sec. Heins. conj. viduumque.—

NOTÆ

Versus Anapæstici, in quibus pes 2 *Molli*] Florea, nuptiali. Anapæstus dominatur.

Martem felix tæda releget.
 Tractus ab aula rursus in aulam 5
 Redeat sanguis patris officiiis.
 Junge potenti pignora dextra.
 Gener Augusti pridem fueras,
 Nunc rursus eris socer Augusti.
 Quæ jam rabies livoris erit ? 10
 Vel quis dabitur color invidiæ ?
 Stilichon socer est : pater est Stilichon.

et faeces nuptiarum fortunatæ expellant longe Martem terribilem. Sanguis fluens ex palatio recurrat iterum ad palatium, officiiis patris Stilichonis. Conjunge, o Stilichio, liberos tuos firmo fœdere. Jamdudum fueras gener Imperatoris Theodosii, nunc iterum eris socer Imperatoris Honorii. Quis jam furor erit invidiæ? Quam zelotypia speciem sumet? Stilicho socer est, Stilicho pater est.

4 relegat Vat. quint.—5 Gratus pro Tractus Vat. pr. ad aulam Pric.—6 matris vel patris Vat. quart.—7 fœdera Petav. pr. m. sec. Sched. Gud. Cod. Cujac. fœdera vel pignora Florent.—8 primum Florent. prius Vat. pr. fueras vel fuerat Jun. pr. fuisti Moret. sec.—9 eris vel erit Jun. pr.—10 Quæ jam rabies in Leid. sec. hic erat hiatus aliquot foliorum.—11 *Ecquis dabitur* Med. sec. *color* Pal. *color* Ambr. sec. *color* vel *locus* Oisel. *quid dabitur colori* Pat. *Stilico socer est! Stilico pater est.* Oxon. sec. *Stilico pater est, socer est Stilico* Florent. Pal. Med. pr. Put. Moret. pr. Lov. Jun. pr. Oxon. pr. Petav. pr. Ambr. tert. Scaliger volebat *Stilico socer est, gener est Stilico.*

NOTÆ

7 *Pignora*] O Stilicho junge filios Honorium et Mariam; non quod Honorius sit filius, sed quia a Stilichone tutore educatus est ut filius. 8 *Gener Augusti*] Ob Serenam a Theodosio adoptatam, quam in uxorem duxerat.

Dextra] Firmo fœdere, quod intel-

XIV.

ARGUMENTUM.

CLAUDIANS prosequitur Honorium euntem ad thalamum nuptialem, hortaturque omnes ad cantus et jocos.

ATTOLLENS thalamis Idalium jubar
 Dilectus Veneri nascitur Hesperus.
 Jam nuptæ trepidat sollicitus pudor ;
 Jam produnt lacrymas flammea simplices.
 Ne cessa, juvenis, cominus aggredi, 5
 Impacata licet sæviat unguibus.
 Non quisquam fruitur veris odoribus,
 Hyblæos latebris nec spoliat favos,
 Si fronti caveat, si timeat rubos.
 Armat spina rosas : mella tegunt apes : 10
 Crescunt difficili gaudia jurgio :
 Accenditque magis, quæ refugit, Venus.

*Hesperus charus Veneri exoritur, efferens radios Idalios pro nuptiis. * * Nemo consequitur odoramenta suavissima, neque refert mella Hyblæa ex alvearibus, si parcat vultui suo, si metuat senticeta. Vepres defendunt rosas, apes defendunt*

1 *Sidereum* Vat. tert.—2 *Dilectus Veneri* Petav. pr. cum hac Glossa. Virgil. *Æn.* viii. 589. ‘Lucifer unda, Quem Venus ante alios astrorum diligit ignes,’ &c.—3 *pudor* Exc. Lucens. pr. *timor* Pal. Med. pr. Thuan. ed. Vicet.—4 *lacrimæ* Thuan.—5 *Nec cessa* Vat. pr. et quart. Pric. Rott. inc. Heins. Moret. pr. Ald. Oxon. Voss. *Nec cessat* Amb. tert. Var. LL. e marg. Parm. *propius* Pric.—6 *Inpacata* octodecim scripti, Exc. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. *Jam pacata* inc. Heins. ed. Parm. et Vicet. *Nam pacata* Ambr. tert. *serviat* Var. LL. ed. Antv.—7 *Nec quisquam* Vat. tert. Oxon. pr. *Non, fruitur quisquam* Lov. *coloribus vel odoribus* Oxon. pr.—8 *tenebris* Mazar. *Hyblaum favum* Pric. *spoliet* Oxon. pr. m. pr. *non spoliat* duo Med. Ald.—9 *Si fronti timeat, si caveat rubos* Vat. sec. Cod. Ursin. *timeat tubas* Jun. pr. m. pr.—10 *tegent* Voss. a m. pr. *tuentur* id. a m. s.—12 *Acceditque* Thuan. Pal. Petav. tert. Barth. lib. xiii. Hic versus deest in Vat. pr. *tulerim* Med. pr. *osculo*

NOTE

- 1 *Idalium jubar*] Seu radios Idalios, id est, Veneri sacros : ab Idalo Cypri monte.
 2 *Dilectus*] Oriente Hespero, seu stella vespertina, sponsa collocaba-
 tur in thalamo sponsi, et ideo dilectus Veneri et amantibus Hesperus.
 8 *Hyblæos*] Ab Hybla monte Siciliae, ubi apes optimæ.

Quod flenti tuleris, plus sapit, osculum.
 Dices o quoties, Hoc mihi dulcius,
 Quam flavos decies vincere Sarmatas ! 15
 Aspirate novam pectoribus fidem,
 Mansuramque facem tradite sensibus.
 Tam junctis manibus nectite vincula,
 Quam frondens hedera stringitur æsculus,
 Quam lento premitur palmite populus. 20
 Et murmur, querula blandius alite,
 Linguis assidui reddite mutuis.
 Et labris animam conciliantibus,
 Alternum rapiat somnus anhelitum.
 Amplexu caleat purpura regio, 25
 Et vestes Tyrio sanguine fulgidas
 Alter virgineus nobilitet eruo.
 Tum victor madido prosilias toro,
 Nocturni referens vulnera prælii.
 Ducant pervigiles carmina tibiæ, 30

mella. * * *O quoties dices! Hoc est gratius mihi, quam superare decies Sarmatas flavos. Infundite vestris cordibus novam fidelitatem, et figite imis sensibus flammam duraturam.* * * *Quam æsculus frondescens constringitur ab hedera, quam populus comprimitur ramis lentis.* * * *Tibiæ vigiles resonent cantibus, et*

Med. tert.—14 *hoc quoties* Vat. pr. Put.—16 *Aspirare* Bonon. *facem* Pal.—17 *Mansuramque fidem* Pal. Thol. duo Med. Cod. Barth. *mensibus* Moret. sec. *gentibus* Jun. pr. m. pr.—18 *unctis* duo Med. *unctis* Pal. Med. pr. et quart. *tradite* tres Vatt. Florent. Med. sec. Cod. Ursin. Jun. pr. Moret. pr. Lov. tres Petav. Var. LL. e marg. Parm. *tradite* vel *nectite* duo Vatt. Rott.—20 *lato* Jun. pr. *plumite* Var. LL. ed. Antv.—22 *assidui* Farn. atque ita Heinsius legit. *assiduo* octodecim scripti, Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *assiduis* Thuan. Oisel. Med. sec. Mazar. Petav. tert. Exc. Schott. et Cod. Rhem. *assidue* Var. LL. e marg. Parm. *assiduo* et a m. sec. *assiduis* Jun. pr. *assidui* vel *assiduis* Put. *nuncii* Oisel. *nunciis* duo Med. Mazar. Petav. tert. Exc. Cod. Rhem. Var. LL. ed. Antv. *mutuo* Thuan. *mutui* Jun. pr. *mutuis* vel *nuncii* Vat. pr. *mutuis* vel *nunciis* Vat. tert. Put. *nunciis* vel *labiis* Pal.—23 *animam* omnes Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. *animam* Exc. Schotti.—24 *capit* Vat. pr. Farn. *hænelitum* Var. LL. ed. Antv.—25 *caleat* Reg. Moret. pr. m. sec. Vat. tert. Exc. Schott. *rubeat* Pat. Ald. *careat* viginti quinque Codd. Exc. Lucens. pr. Lov. Jun. Oxon. Leid. Exc. Voss. ed. Parm. et Vicet. *caleat* vel *careat* Leid. pr. Oxon. pr.—26 *Tyrius* Vat. pr. *alio sanguine* Moret. sec.—27 *nobilitet virgineus* Med. tert. *nobilitat* Tholos.—28 *Tunc* quindecim scripti. *Dum* Ambr. pr. *prosiliat* Pal. Thuan.—29 *referas* Reg. Ambr. pr.—31 *Promissisque*

NOTÆ

30 *Tibiæ pervigiles*] Per totam noctem canant.
 tem tibiæ pervigiles seu insom-
Delph. et Var. Clas. *Claud.*

Permissisque jocos turba licentior
 Exultet tetricis libera legibus.
 Passim cum ducibus ludite milites,
 Passim cum pueris ludite virgines.
 Hæc vox ætheriis insonet axibus : 35
 Hæc vox per populos, per mare transeat:
 Formosus Mariam ducit Honorius.

risu concesso, caterva liberior, soluta severis legibus, saltet. O milites, colludite promiscue cum ductoribus: o virgines colludite promiscue cum adolescentibus. Hæc vox resonet per Polos caelestes; hæc vox pervolet per terras, per mare: Pulcher Honorius ducit Mariam conjugem.

//////////

Pal. Oisel. Med. pr. *permissis* Anson. Epigr. 2. 'Ludat permissis sobria Musa jocos.' uti est in vet. Cod. Ms. *locis* duo Vatt. Pric. Bonon. Med. sec. *loris* vel *jocis* Pnt. *licentius* Petav. pr. m. sec.—34 Deest hic versus in Med. sec.—35 *intonet* Med. quart. *insonet* omnes Vatt. *consonet* Florent. *axibus* Med. tert. *auribus* quatuordecim Codd. et Exc. Gevart.—36 *scopulos* vel *populos* Vat. pr.—37 *Famosus* Ambr. pr. *Formosam* Lov. Moret. pr. m. pr. *Mariam* Oisel. *duxit* Jun. Leid. pr. et sedecim alii. in Vat. quart. et quint. *Ducit Honorius* novum constituit versum.

NOTÆ

36 *Populos*] Per terras, quæ continet populos: Metonymia.

XV.

CL. CLAUDIANI

DE

BELLO GILDONICO

LIBER.

ARGUMENTUM.

POETA exultat ob restitutam a Stilichone Libyam. Res narratur. Roma macilenta queritur apud Jovem, quod olim rerum domina, ob ademptam sibi a Gildone Libyam, pane indigeat. Diique Deæque moventur. Adest et Africa querula et præferens serpentes suos Gildoni tyranno, latroni, impuro et venefico. Jupiter motus promittit Gildonem ab Honorio victum iri. Hinc duo Theodosii Avus et Pater petunt, hic Constantinopolim, ille Italiam: ambo detestantur inimicitias fraternas, perfidiamque Gildonis; et hortantur fratres Arcadium et Honorium ad concordiam. Post Honorius ardet vincere, sed ab hoc bello, ut indigno, hunc deterret Stilicho, qui eo auspice armat, et statuit petere Africam, Gildonemque vincere.

~~~~~

Hunc librum nonnulli Codd. inscribunt *tertium in Rufinum*. recenti manuscriptus erat in Petav. pr. In Moret. pr. legitur post Panegyricum Theodoro dictum. In Moret. sec. et Exc. Gevart. secundo loco legitur. Florentinus Codex inscribit, 'De Victoria Stiliconis et Honorii contra Gildonem.' Vaticanus quartus simpliciter, *De Gildone sive Bello ejus*. Vat. sec.

NOTE

De Bello Gildonico] Hoc bellum susceptum est contra Gildonem, qui mortuo Theodosio, minimam spem in parvulis Arcadio et Honorio fore arbitratus, Africam, aut Africæ magnam partem invaserat. Ille autem Gildo, auspiciis Honorii, a Stilichone devictus est, sicque Imperio Romano restituta est Africa.

REDDITUS imperiis Auster, subjectaque rursum
 Alterius convexa poli. Rectore sub uno
 Conspirat geminus frænis communibus orbis.
 Junximus Europen Libyæ. Concordia Fratrum
 Plena redit. Patriis quod solum defuit armis,

5

Pars Meridiana restituta est ditioni Romanæ, et convexitas poli alterius est iterum subdita: uterque Mundus conjurat sub uno moderatore legibus iisdem. Conjunximus Europam cum Africa. Concordia fratrum perfecta recertitur. Ty-

Rott. pr. Exc. Schott. Sched. Gnd. inscribunt, DE BELLO GILDONICO. Exc. Læti præfigunt Præfationem, quæ ante lib. II. in Rufin. legitur, cum inscriptione BELLI CIVILIS LIBER TERTIUS. In Ambr. sec. et Leid. pr. erat, INCIPIT LIBER DE GILDONE. Petav. pr. habet dictam Præfationem, ut et Leid. pr. in quo erat, *Incipit Propositio Libri de Gildone*. In Vat. tert. vet. Gyr. item Vat. Livin. Præfatio desideratur. In Gyraldi Cod. ascriptum erat, 'De Gildone vid. Oros. in VII. et Diaconus XVIII.' Hic vero liber cum Mss. Lucensibus collatus non erat.

1 *Redditur* Pnt. Pat. *Redditus* vel *Subditus* Oisel. rursus tres Vatt. Oisel. rursus Pnt.—2 *Alterius* decem scripti. *Alterni* Moret. pr. poli. cum *τελεία στυγμῆ* tres Med. Thuan. Pnt. Mazar. Lov. duo Petav. totidem Ambr.—3 *Conspirat gemini orbis* Vat. pr. Oisel. Vat. Livin. *Conspirant gemini orbis* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Lov.—4 *Europam* Farn. Pric. Rott. *Europem* tres Vatt. Pat. Florent. Mazar. Petav. pr. *Europen* Vat. pr. Pal. Oisel. Med. pr. *factum pro fratum* ed. Vicet.—5 *Lata redit* Vat. quint. Exc. Pat. rec. *Leta* Petav. pr. *patriis solum quod* duo Vatt. et totidem Med. Oisel. Vat. Livin. *patriisque solum quod* Pal. Pat. Med. pr. *armis* Exc. Læti. *arvis* ed. Parm. et Vicet. *annis* inc. Heins.

NOTÆ

1 *Auster*] Ventus est Meridianus: ponitur pro Africa, quæ terræ pars est Meridiana, comparatione Romanorum. Id est, altera pars Orbis, Africa nempe, seu pars Meridiana: in quo Orbe Imperatores Arcadius et Honorius regnant.

2 *Alterius convexa poli*] Dno Imperatores regnant in orbe terrarum, velut duo Numina in suo polo seu Cælo. Polus autem duplex; Arcticus seu Septemtrionalis, quem Romani conservabant: et polus Antarcticus, seu Meridianus, quem Gildon invaserat. At duce Stilichone hic polus, seu convexitas hujus poli, seu potius regio vergens ad hunc polum, scilicet Africa, reddita est Imperio Romano.

Rectore sub uno] Stilichone, qui, Rufino sublato, rector erat Arcadii et

Honorii, ac proinde totius Orbis.

3 *Geminus orbis*] Oriens et Occidens, vel potius Septemtrio et Meridies.

Frænis communibus] Legibus, imperiis, quibus tanquam habenis homines regantur. Mens autem ea fuerat Theodosii, ut Arcadius et Honorius simul orbem possiderent: at Rufinus invasit Illyricum, Entropius partem Africæ; partem aliam Gildon ante occupaverat: tres illi tyranni a Stilichone sublati sunt: quorum tertius est Gildon.

4 *Libyæ*] Africæ: pars ponitur pro toto; vel Libyæ, quia Gildo magnam Libyæ interioris partem expilarat.

5 *Plena*] Absoluta, perfecta fratrum Arcadii et Honorii renovatur concordia, quæ artibus Rufini turbata

Tertius occubuit nati virtute tyrannus.
 Horret adhuc animus, manifesta que gaudia differt,
 Dum stupet, et tanto cunctatur credere voto.
 Necdum Cinyphias exercitus attigit oras,
 Jam domitus Gildon. Nullis victoria nodis 10
 Hæsit, non terræ spatium, non objice ponti.
 Congressum, profugum, captum vox nuntiat una,

rannus tertius prostratus est fortitudine filii Honorii, id quod unum defuit triumphis patris Theodosii. Animus meus horrescit adhuc, et differt tam apertam lætitiæ, dum obstupescit, ac moratur credere tantis optatis. Exercitus non adhuc pervenit ad tractus Africanos, et Gildon jam superatus est. Triumphus non impeditus est ullis difficultatibus, non longitudine viarum, non obstaculis maris. Vox eadem refert eum Gildonem certasse, fugisse, et captum esse, et victoria præcer-

armis vel aris Exc. Pat. rec.—7 *tempora differt inc. Heins. gaudia desunt Pal. Med. pr. lib. Barth.—9 Nondum tres Vat. Reg. Nondum Cinyphas Leid. Cinyphias vel Cepheas Med. sec. alas pro oras Vat. sec. m. pr.—10 Gildo domitus Moret. sec. Gildon Vat. tert. Pric. Florent. duo Med. totidem Petav. Bonon. Tholos. Lov. Ambr. et Oxon. sec. ed. Parm. et Vicet. Gildo septem alii. Oxon. pr. sequentem de Gildone Glossam exhibet. ‘Mortuo Theodosio Junio Gildo Comes Africæ, arbitratus parvam in parvulis spem fore sc. Arcadio et Honorio, Africam viribus propriis cepit usurpare. Hujus frater Mazelzer germani perfidiam perhorrescens in Italiam rediit. Gildo duos ejus filios, quos pater reliquerat, circumventos occidit. Mazelzer sciens a Theodosio quantum omnino homines in rebus desperatis per fidem impetraverint, Scapanam insulam adiit, inde secum sanctos viros abducens, cum quibus dies aliquot jejunium continuavit ante triduum quam hosti contiguus fieret. Cernit nocte beatum Ambrosium paullo ante defunctum, quo victoriam caperet, diem sibi indicentem ac locum. Ac tertio die hostes suos et Gildonem auxiliares sine bello dei nutu in ditionem accepit. Gildo ipse fugam arripiens adscensa navi Africam rediit, et ibi post aliquot dies strangulatus interiit.—11 *nec spatium* Moret. sec. *terræ spatium* Vat. quart. Pal. duo Med. Reg. ambo Moret. Lov. Tholos. Petav. pr. Ambr. tert. *spatium terræ* tres Vatt.*

NOTE

atque imminui videbatur.

Defuit] Theodosius non vicit Gildonem, ac proinde hæc victoria ejus felicitati defuit.

6 *Nati virtute*] Honorius non interfuit huic bello, sed bellum hujus auspiciis a Stilichone gestum est.

8 *Cunctatur credere*] Etsi victoria de Gildone clara est, tamen tam admirabilis est, tam subita, atque insperata, ut dubitem huic credere.

Tanto voto] Tantis victoriis ex voto seu ex desiderio contingentibus, vel ita desideratis.

9 *Cinyphias*] Africanas, a fluvio

Cinyphæ. Cinyphis, vel Cinyphos, inter duas Syrtes in colle gratiarum nascitur, teste Herodoto, et grandes hircos alit, dictos inde Cinyphios, vel Cinyphios.

11 *Hæsit*] Virgilius: ‘Hectoris Æneæque manu victoria Graium Hæsit,’ &c.

Spatium terræ] Poterat enim Gildo in immensa Africæ spatia recedere, sicque bellum producere: id ne fieret Stilicho mira prudentia providit: vel potius spatium terræ, id est locorum distantia.

12 *Congressum*] Mira victoriæ ce-

Rumoremque sui prævenit laurea belli.

Quo, precor, hæc effecta Deo? robusta vetusque

Tempore tam parvo potuit dementia vinci? 15

Quem veniens indixit hyems, ver perculit, hostem.

Exitii jam Roma timens, et fessa negatis
Frugibus, ad rapidi limen tendebat Olympi,

Non solito vultu, non qualis jura Britannis

Dividit, aut trepidos submittit fascibus Indos. 20

Vox tenuis, tardique gradus, oculique latentes

tit famam belli sui. Quo, quæso, Deo auspice hæc res perfecta est? An insania violenta et inveterata superari potuit tam brevi tempore? quem hyems adveniens declaravit hostem, ver profligavit eundem. Roma jam metuens perniciem, ac fatigata frugibus sibi ademptis, ibat ad portam Cæli volubilis, non vultu consueto, nec qualis dat leges Britannis, aut subjicit imperiis suis Indos timentes. Vox ipsi erat infirma, et gressus lenti, et oculi languentes: genæ ceciderunt interius: macies

//////////

Oisel.—13 *suum vel sui* Put. *voti* Reg. *mundi* Rott. Med. tert. Tholos. Lov. et Leid. m. pr. *belli vel mundi* Oisel. *mundi vel rotii* Oxon. pr. *belli vel rotii* Oxon. sec.—14 *effata* Put. m. pr. *effata* Mazar. *effetu* Vat. pr. m. pr. et quart. Oisel. Bonon. Pat. *effata* vel *effecta* Reg. Florent. Ambr. sec. *loco pro Deo* Pal. Med. pr.—16 *induxit* tres Vatt. Pric. Oisel. *indixit* octodecim alii, Exc. Gevart. et Pat. rec. ed. Vicet. *indixit*, vel *induxit* duo Oxon. et Vat. tert. *perdidit hostem* Pat. *pertulit* Farn. Exc. Gevart. *proterit* Lov. vet. Gyr. *perculit* vel *revidit* Vat. pr. *perculit* vel *pertulit* Oxon. pr.—17 *Exitium* Mazar. *Ericium* quatuor Vatt. Farn. Pric. Oisel. *Exitii* duo Vatt. Rott. duo. Med. totidem Heins. et Petav. Reg. Thuan. Bonon. Tholos. Lov. Ambr. tert. duo Oxon. Exc. Pat. rec. *Ericii* vel *Ericium* Petav. sec.—18 *rabidi* Farn.—19 *vultu* Vat. tert. Pal. Farn. Pric. Oisel. ed. Parm. *nisu* Oxon. sec. *visu* septemdecim alii, Exc. Pat. rec. Var. LL. ed. Antv. *luxu* Vat. sec. *vultu* vel *visu* Vat. pr. Put. *non qualis* Vat. sec. Pal. Pric. tres Med. Reg. Mazar. Moret. pr. *rura marg.* Isingr.—20 *tepilos* Ambr. tert. *submittat* Petav. sec. *legibus* duo Vatt. Reg. Petav. pr. Tholos. Leid. Moret. sec. Exc. Pat. rec. *fluctibus* Med. sec. m. pr. *fascibus* vel *legibus* Oxon. pr.—21 *tardusque* Oxon.

NOTÆ

leritas, et Cæsarianæ similis, *Veni, vidi, vici.*

Profugum] Gildo tentabat fugere, et ideo profugus dicitur, et mox captus est.

13 *Prærenit*] Victoria pæne ante bellum nuntiata est.

16 *Quem veniens*] Hyeme bellum indictum est, vere hostis velut fulmine aliquo percussus est.

17 *Exitii jam Roma timens*] Ut hominibus, sic et urbibus sunt sua fata. 'Tot oppidorum cadavera projecta

jacent:' Cicero. 'Mortis timens,' Lucretius.

Negatis frugibus] Gildo frumentarias Romæ naves ita in Africa retinuerat, ut jam Proceres timerent ne plebs ob annonæ caritatem efferata in seditionem erumperet.

18 *Olympi rapidi*] Cæli, quod rapido motu volvitur.

20 *Fascibus*] Fasces sumuntur pro Imperio, cujus signa sunt: siguum pro re signata, Metonymicæ.

Interius: fugere genæ: jejuna lacertos
 Exedit macies: humeris vix sustinet ægris
 Squalentem clypeum: laxata casside prodit
 Canitiem, plenamque trahit rubiginis hastam. 25
 Attigit ut tandem cælum, genibusque Tonantis
 Procubuit, tales orditur mœsta querelas:
 Si mea mansuris meruerunt mœnia nasci,
 Jupiter, auguriis; si stant immota Sibyllæ
 Carmina, Tarpeias si necdum respuis arces; 30

orta ex jejunio attenuavit brachia: ægre sustentat humeris infirmis scutum triste: galea soluta ostendit canos, et trahit cuspidem oppletam rubigine. Postquam tandem contigit Cælum, et accidit ad genua Jovis; mœrens incipit hos questus. Si muri mei meriti sunt surgere, auspiciis æternis, o Jupiter; si prædictiones Sibyllæ remanent constantes; si non adhuc contemnis turres Tarpeias, venio ad te rogans,

sec. latentes Petav. pr. Moret. pr. Exc. Ruben. ed. Vicet. *jacentes* Exc. Læti. *jacentes* vel *latentes* Exc. Pat. rec.—22 *Interius*. cum *τελεία στιγμή* duo Vatt. Petav. pr. Vat. Livin. Gesn. Kœnig. et ed. Bipont. *jacentes: Interius fugere* Heins. *sedere* Thuan. ed. Vicet. Gesn. Kœnig. ed. Bipont. Ruben. in Exc. suis notat ita legi in aliis, et Lipsium hoc maluisse. *fugere* vel *sedere* Exc. Pat. rec.—23 *Exedit* unus Heins. *Exedit* Petav. sec. ed. Vicet. *Extendit* Thuan.—24 *laxata* Vat. quint. Pal. Florent. duo Med. unus Heins. Bonon. Tholos. Lov. Oxon. sec. Ambr. tert. marg. Isingr. duo Pulm. et Barth. tres libri. *laxata* vel *forata* Pric. *cuspidem* Mazar. m. pr. Ambr. pr. Petav. sec. Sched. Gud. *cuspidem* vel *casside* Med. sec. Reg.—25 *Canitiem* vel *Canicies* Vat. pr.—26 *genibusque gravatis* Pric.—27 *talesque* ed. Parm. et Vicet. *tales* duo Moret. Lov. Ald. Raphel. Exc. Gevart. *voce querelas* Med. quart. Exc. Pat. rec. *loquelas* Ambr. pr.—28 *meruisset* octodecim scripti, Var. LL. ed. Antv. *meruissent* Oxon. duo, Voss. duo, Lov. *meruerunt* Exc. Pat. rec. m. sec. *meruisset* vel *meruerunt* Vat. quart. Pal. Leid. pr. Moret. sec. *mœnia* Exc. Læti. *nomina* ed. Vicet.—30 *necdum* Mazar. *nondum* Leid. pr. et quatuordecim alii, Ald. Var. LL. ed. Antv. *respicis* Vat. sec. *despicis* duo Vatt. Pal. Farn. Rott. *respuis* Vat. tert. Pric. vet. Gyr. Florent. Pat. Mazar. *respicis* vel *respuis* Vat. pr. *despicis* vel *respuis*

NOTÆ

22 *Fugere genæ*] Genæ olim rubentes, et succo optimo plenæ, marcent, fugiunt, cadunt, flunt.

25 *Canitiem*] Velut senectus argumentum esset fati imminens.

Trahit] Quasi onus molestum, cui ferendo viros tennes non sufficient.

28 *Mansuris auguriis*] Præsagii ex avium inspectione observatis, et æternitatem Imperio Romano pro-

mittentibus.

29 *Sibyllæ carmina*] Quæ itidem populo Romano imperium Romanum sempiternum proniserunt: Sibylla dicitur, quasi *Σιοῦ βουλή*, *consilium Dei*.

30 *Tarpeias arces*] Capitolium, sic dictum a Tarpeia vestali, Tarpeii custodis filia, a Sabinis, quibus arcem proddiderat, oppressa.

Advenio supplex, non ut proculcet Araxen
 Consul ovaus, nostræve premant phraretrata secures
 Susa, nec ut rubris Aquilas figamus arenis.
 Hæc nobis, hæc ante dabas. Nunc pabula tantum
 Roma precor. Miserere tuæ, pater optime, gentis. 35
 Extremam defende famem. Satiavimus iram,
 Si qua fuit. Lugenda Getis, et flenda Suëvis
 Hausimus: ipsa meos exhorret Parthia casus.
 Quid referam morbive luem, tumulosve repletos
 Stragibus, et crebras corrupto sidere mortes? 40

non ut consul triumphans proterat Araxen, et potestas nostra contundat Susa Pharetras ferentia, neque ut figamus signa ad rubrum mare. Hæc nobis, hæc prius indulgebas. Ego Roma nunc solum rogo alimenta: o pater optime, miserere populi tui. Renore famem ultimam. Explevimus iracundiam tuam, si qua fuit. Pertulinus mala deflenda Getis, et dolenda Suevis: Parthia ipsa horret calamitates meas. Quorsum narrem contagia morbi, et ingentes strues cadaverum, ac funera assidua

//////////

Put.—31 *Oaxen* Vat. pr. *Oaxem* decem alii. Exc. Ruben. *Oraxem* Leid. pr. Oxon. pr. Lov. Vat. quart. Rott. Reg. Mazar. Pat. Tholos. *Araxem* duo Med. Thuan. Ambr. sec. Moret. sec. Vat. quart. pro varia lectione, vet. Gyr. Exc. Gevart. *Oaxem* vel *Oraxem* Moret. pr. Med. pr.—32 *nostræve* duo Med. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. duo Moret. et Ambr. totidem Oxon. tres Petav. Var. LL. ed. Antv. *nostræque* duo Vatt. Pal. Pric. Oisel. Ald. *nostræne* ed. Vicet. Exc. *prement* Oisel.—33 *in rubris* viginti octo Codd. ed. Parm. et Vicet. Exc. Gevart. *rubris* Med. quart. *fugiamus* Pat.—34 *robis* ed. Parm.—35 *Roma tamen* vel *Roma petit* Med. sec. *dur optime* Med. quart.—36 Heins. conj. *satiarimus*.—37 *Si qua fuit* vel *forcent* Moret. sec.—38 *exhorret* vet. Gyr. *horrescit* Moret. pr. *horreret* omnes Vatt. Pal. Pric. *horrebat* Farn. ed. Vicet. Exc. Pat. rec. m. sec. *horret jam* Vat. pr. m. sec. Rott. Med. sec. Bonou. Put. Vat. Livin. *en horret* corrigebat Heinsius.—39 *mundive* Ambr. pr. *morbique* Farn. Med. sec. *tumulosve* Vat. quart. Pal. Pric. Rott. Oxon. pr. Leid. pr. *tumulosque* alii. *cumulosve* Med. pr. m. pr. Vicet. Ald. Isingr. Raphel. et Gesn. et ed. Bipont. *cumulosque* vel *tumulosve* quatuor Vatt. Farn. Oisel.—40 *crebris* Vat. quint.—

NOTE

31 *Araxen*] Fluvium Armeniæ, sed accipitur pro Asia: pars pro toto.

33 *Susa*] Regia est Persarum peritissimorum usu sagittarum.

Aquillas] Non ut signa Romanorum figamus ad rubrum mare.

35 *Tuæ gentis*] Ex te ortæ; nam Romulus Martis filius; Mars filius erat Jovis; sicque Romani originem ducunt ab ipso Jove.

37 *Getis*] Getæ, et Suevi, populi

immanissimi, qui Romanos sæpius infestant.

38 *Parthia*] Parthorum Persarumque regio tangitur casibus meis; sicque sum *vel hosti miseranda*: adagium.

39 *Luem*] Ex fame pestis, ex peste mors late grassabatur.

40 *Corrupto sidere*] Non quod sidus corruptum sit, sed quod astrorum malignitate aër corrumpatur.

Aut fluvium per tecta vagum, summisque minantem
 Collibus? ingentes vixi submersa carinas,
 Remorumque sonos, et Pyrrhæ sæcula sensi.
 Hei mihi, quo Latiae vires, Urbisque potestas
 Decidit? in qualem paulatim fluximus umbram? 45
 Armato quondam populo, Patrumque vigebam
 Consiliis: domui terras, urbesque revinxi
 Legibus: ad Solem victrix utrumque cucurri.
 Postquam jura ferox in se communia Cæsar

ex astro maligno? Vel flumen errans, per domos, et prope assurgens ad verticem montium? Ego mersa tuli magnas naves; ac passa sum murmur remorum, atque mala atatis Pyrrhæ. O me infelicem! quo imperium Italicum et potentia urbis Romæ abiit? In quam devenimus sensim umbram? Olim ego valebam armis populi mei, et prudentia Senatorum: subegi Orbem, et astriaxi uno imperio homines: ego triumphans volavi ad Orientem et Occidentem. Postquam Cæsar fortissimus transmisit in se potestatem communem, et mores corrupti

//////////

41 *Aut* quatuor Med. unus Heins. Reg. Lov. Moret. pr. duo Ambr. Exc. Gevart. Nam Pric. An Oisel. Au Ambr. sec. An vel Aut Vat. pr. *minacem* Oxon. pr. *minatam* vel *minantem* Vat. pr.—44 *He* mihi Vat. pr. *Ei* mihi Florent. Med. tert. Petav. sec. Lov. *Heu* duo Vatt. Reg. Pric. Thuan. Petav. pr. Med. quart. ed. Vicet. *Latiae gentes* Med. pr. unus Heins. *gentis* Pal. *urbisque* vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. *Læti, orbisque* duodecim alii, ed. Parm. et Vicet. Ald. Exc. Pat. rec. item Gevart. *urbisque* vel *orbisque* Oisel.—45 *Recidit* Pal. Heins. Gesn. et ed. Bipont. *Procidit* Moret. sec. *quales umbras* Rott. Med. sec. *talem* Reg. *talem* vel *qualem* Oxon. pr. *fleximus* Vat. quint. Tholos. *fiximus* Petav. sec.—46 *Armato populo* vet. Gyr. *Armatis populis* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Armatis* vel *Armentis* Vat. pr. *patrumque* omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. *patriisque* Leid. pr. Ambr. pr. Mazar. Exc. Cod. Rhem. Heins. Gesn. et ed. Bipont.—47 *Conciliis* Vat. pr.

NOTÆ

41 *Fluvium*] Tiberim exundantem per domos: mira enim et prodigio similis est Tiberis exundatio.

43 *Pyrrhæ sæcula*] Diluvium, quale tempore Deucalionis et Pyrrhæ contigit in Græcia.

45 *Umbram*] In vanam levemque speciem atque inanem effigiem devenimus; nos, quæ caput eramus totius Orbis, ac solido imperio omnia regebamus.

46 *Armato*] Populo Martio, et arma victorie gestanti.

Vigebam] Valebam, florebam sapientia Senatorum meorum, qui Pa-

tres dicti sunt, quod consilio, auctoritate, et fide patria Reipublicam regerent.

47 *Urbesque revinxi*] Alii legunt, *hominesque revinxi*. i. e. Ego quasi omnium hominum parens atque Imperatrix eos unis legibus, uno imperio, velut communi vinculo, retinui, atque parere assuefeci.

48 *Solem utrumque*] Id est, utramque Solis oram, Orientem et Occidentem.

49 *Ferox Cæsar*] Julius Cæsar, armis acerrimus.

Transtulit, et lapsi mores, desuetaque priscis 50
 Artibus in gremium pacis servile recessi,
 Tot mihi pro meritis Libyam Nilumque dedere,
 Ut dominam plebem, bellatoremque Senatum
 Classibus æstivis alerent, geminoque vicissim
 Littore diversi complerent horrea venti. 55
 Stabat certa salus: Memphis si forte negasset,

sunt, atque oblita antiquæ disciplinæ abii in sinum turpis pacis, Imperatores pro tantis meis beneficiis donaverunt mihi Libyam et Ægyptum, ut nutrirent naribus astate missis populum, Principem, et Senatum bellorum arbitrum, et ex duobus littoribus venti alternatim replerent granaria publica urbis. Tum victus certus manebat: si forsân Ægyptus recusabat frumentum, rependebam pro-

//////////

urbesque Reg. Oxon. pr. Leid. pr. m. sec. omnesque Vat. pr. orbemque Moret. sec. Ald. urbesque Tholos. Heinsius ascripserat III. Paneg. Stilic. 284. hominesque tres Vatt. Farn. Pric. Rott. Oisel. hominemque Pal. Med. pr. unus Heins. urbesque vel hominesque Petav. pr.—49 rura Oisel.—50 elapsi Vat. pr. et tert. Pric. Oisel. Ambr. tert. Exc. Læti. et lapsi Leid. pr. et octodecim alii, ed. Vicet. Exc. Gevart. item Var. LL. ed. Antv. et lapsi vel elapsi Vat. quart.—51 Arcibus Med. pr. Ambr. sec. unus Heins. senile ed. Vicet. servire conjiciebat Heins.—52 Nilum Libyamque Moret. pr. Vat. sec. Libyam Nilumque Exc. Schott. Gronovius ascripserat locum Tacit. II. Ann. c. 59. dederunt Pric.—54 alerem Pric. inc. Heins. ad illa Classibus æstivis ascripserat Heinsius locum Spartiani in Commodo. ‘ classem Africanam constituit, quæ subsidio esset, si forte Alexandria frumenta cessassent.’ de his classibus vide Lipsii Electa et Contarenus de re frumentaria.—55 divisi Leid. pr. et Vicet. complerant Pric.—56 Nimphis Rott.—57 parilem Vat. pr. Oisel. Florent. m.

NOTÆ

50 *Priscis artibus*] Antiquæ oblita disciplinæ, quæ fovebat frugalitatem, removebat luxum, qui paci successit. ‘ Quippe remoto Carthaginis metu sublataque imperii æmula, non gradu, sed præcipiti cursu a virtute discitum, ad vitia transeursum.’ Velleius. Idque futurum prædixerat Scipio Nasica, dum contra Catonem probabat Carthaginem non esse delendam.

51 *Servile*] Servili modo, turpiter elanguescere cœpi in sinu pacis tutæ ac profundæ.

52 *Libyam*] Aucto populo Romano, fruges Italæ Siculæque non sufficiebant: additæ classes, quæ ex Africa, et Ægypto, ubi est Nilus, frumentum asportarent.

53 *Dominam plebem*] Populum alias

late regem; Senatum bellatorem, cuius nutu bella gererentur.

54 *Gemino littore*] Ex littore et Libyæ et Ægypti.

55 *Complerent*] Non venti quidem ipsi afflantes ex variis regionibus, Libya scilicet et Ægypto, replerent horrea, sed impellerent classes onustas frumento, quod repleret horrea, quæ in urbe numerata sunt plusquam trecenta.

56 *Stabat*] Firma erat, et fixa remanebat salus, seu certus victus, certum alimentum, quo vita seu salus fovetur.

Memphis] Urbs Ægypti, vulgo *Le grand Caire*, ponitur pro tota Ægypto, pars pro toto. Vide IV. Cons. Honor. 570.

Pensabam Pharium Gætulis messibus annum.
 Frugiferas certare rates, lateque videbam
 Punica Niliacis concurrere carbasa velis.
 Cum subiit par Roma mihi, divisaque sumsisit 60
 Æquales Aurora togas: Ægyptia rura
 In partem cessere novam. Spes unica nobis
 Restabat Libye, quæ vix ægreque fovebat

ventum Ægyptium frugibus Libyæ. Cruebum undique naves frumentarias contendere, et naves Carthaginienses accelerare cum navibus Ægyptiis. Cum Roma altera æqualis mihi exorta est, et Oriens separatus cepit togas similes: agri Ægyptii fecerunt partem novam. Libya spes una supererat nobis, quæ nos alebat magna

pr. Mazar. marg. Isingr. Pharium vel parilem Put. Vat. Livin. Pharium annum vel Pharium alnum Petav. pr. Pharium ed. Vicet. mensibus Florent. Pat. Petav. sec.—58 Frugiferasque rates late certare Put. certasse Farn. Moret. sec. ed. Parm. et Vicet. vices vel rates Lov.—59 occurrere Mazar. Moret. sec. ventis Put.—60 Quam subiit Moret. sec. Var. LL. ed. Antv. subit Farn. subito duodecim alii. Tum subito Pat. dirisaque Ald. dirersaque Vat. sec. Pal. Med. sec. Thuan. unus Heins. Moret. sec.—61 tura Pal. jura Med. pr. Ambr. sec. unus Heins. qui hoc probat, et ascripserat vs. 454. infra ‘jus Latium,’ &c. item Vopisc. in Probo p. 239. ‘Copton et Ptolemaidem Romano juri addidit.’—62 novæ tres Vatt. duo Oxon. totidem Med. et Petav. Leid. pr. Reg. Thuan. Bonon. Pat. Mazar. inc. Heins. Moret. pr. et sec. cum glossa i. e. Romæ. Exc. Gevart. item Cod. Rhem. novam duo Vatt. Pal. Pric. Petav. sec. m. sec. ed. Parm. novæ vel novam Put. Nothi Farn. unica mundi Med. tert.—63 Libyæ Vat. sec. Libye videnti Codd. item Ald. fovebat Exc. Læti. favebat Lov. ferebat Med. quart. ed.

NOTE

57 Pharium annum] Annonam annuam, ubertatemque Ægyptiam. Pharos olim insula Ægypti, a Nilo destructa; inde Ægyptus dicitur Terra Pharia. Ovid. ‘Fluctibus ambitæ fuerant Antissa, Pharosque, Et Phœnissa Tyros, quarum nunc insula nulla est.’

Gætulis] Gætulia pars est Libyæ: ponitur pro ipsa Libya, pars pro toto.

59 Punica carbasa] Id est, vela seu naves Carthaginienses, seu Libycas, cum velis, seu navibus Ægyptiis, ad afferendum mihî frumentum certatim contendere atque concurrere videbam, cum exorta est Constantinopolis, quæ est altera Roma, mihique similis; et cum Aurora, seu Impe-

rium Orientis, divisum ac separatum ab Imperio Romano, quod est in Occidente, sumsisit ‘æquales togas,’ id est, æqualia Imperii et gentis insignia. Porro carbasa Punica dicta sunt a Phœnicia, quæ pars est Asiæ, quod populi Libyæ et Carthaginiis ex Phœnicia advenerant. Nec omittendum est, translatum in urbem Constantinopolim Imperium, omen multum visum esse Imperii Romani labantis atque morientis.

62 Cessere novam] Ægyptus a novo domino occupata est, scilicet ab Arcadio Imperatore Orientis.

63 Libyæ] Vel Libya. Hæc sola nobis restabat, spesque erat unica frumenti advehendi, si Auster secundus afflaret.

Solo ducta Noto : nunquam secura futuri,
Semper inops, ventique fidem posebat et anni. 65
Hanc quoque nunc Gildon rapuit sub fine cadentis
Autumni. Pavidō metimur cœrula voto,
Puppis si qua venit, si quid fortasse potenti
Vel pudor extorsit domino, vel prædo reliquit.
Pascimur arbitrio Mauri : nec debita reddi, 70
Sed sua concedi jactat, gaudetque diurnos,

difficultate impulsa uno Austro, nunquam tuta pro futuro, usque pauper, et rogabat favorem venti, et anni. Gildon ademit nobis etiam hanc Libyam, sub exitum Autumnii finientis. Prospectamus maria, desiderio timido, si aliqua navis advenit, si forsitan aut verecundia expressit aliquid a tyranno formidando, vel si prædo omisit aliquid. Nutrimur ad nutum Mauri, et iste gloriatur non rependi debita frumenta, sed sua dari,

//////////

Vicet.—65 et anni vel in annum Reg.—66 dum pro nunc Petav. sec. Gildon Exc. Læti. Gildo omnes Vatt. Pal. Farn. tenuit Pal. Med. pr. inc. Heins. lib. Barth. tuentis Ambr. sec. cadentes vel potentis Lov.—67 metitur Oisel. Pat. Put. m. pr. Leid. pr. Oxon. sec. Pulman. Ambr. tert. Exc. Gevart. ponto Mazar.—68 Si qua venit Oxon. pr. quod Oxon. sec. parato Pric.—69 prædo Pal. Med. pr. unus Heins. Reg. Thuan. Lov. Tholos. Oxon. pr. Ald. præda novem alii. prædo vel præda Med. pr. Exc. Pat. rec. Heinsius ascripserat locum Spartian. in Severo pag. 71. 'postea invadentibus multis Rempublicam, res Romana prædonibus direptui fuit.'—70 non debita Thuan. Ald. nec Vat. Livin. reddi Vat. sec. reddit octo alii, Var. LL. ed. Antv.—71 gaudet jactatque

NOTÆ

64 *Solo ducta Noto*] Non quod Libya ad nos Austro adducatnr, sed frumentum in Libya contentum. Auster sive Notus, ventus pluvius, sed in Africa serenus, favet nautis ex Africa in Italiam venientibus.

Nunquam secura futuri] Libyca annona nunquam satis tuta ac certa erat nobis, pro futuro tempore, ob incertam anni Libyæque sitientis spem, incertamque navigationem: sicque ut adveheretur, optabamus ut annus, seu proventus Libyæ annuus esset fidus, et bene responderet votis agricolæ; optabamus etiam, ut ventus Auster faveret fideliter: nam alioquin Romam advchi non posset annuus ille proventus.

67 *Metimur*] Prospectamus maria oculis, ut solent frumentum alimen-

tumque expectantes, sed timido voto, seu desiderio: sæpius enim desperamus, seu metimur, id est, spectamus quam longo mari interjecto distet a nobis frumentum.

Cærula] Maria sic dicta a colore cœrulo.

69 *Vel pudor*] Si pudor aliquid frumenti extorsit a Gildone tyranno potente.

Vel prædo] Si Gildo, qui Africam prædatus est, aliquam terræ partem reliquit, quam non sit depopulatus.

70 *Mauri*] Gildonis, qui interiorem Africæ partem, ubi Mauri sunt, diripuit.

Nec debita] Gloriatur se non reddere frumenta, quæ deberet Romæ rerum dominæ, sed dare ut famulæ, quæ sua sunt.

Ut famulæ, præbere cibos: vitamque famemque
 Librat barbarico fastu, vulgique superbit
 Fletibus, et tantæ suspendit fata ruinæ.
 Romuleas vendit segetes, et possidet arva 75
 Vulneribus quæsitâ meis. Idcone tot annos
 Flebile cum tumida bellum Carthagine gessi?
 Idcirco voluit contemta luce reverti
 Regulus? hæc damnis, genitor, Cannensibus emi?
 Incassum toties lituis navalibus arsit 80

*et lætatur ministrare alimenta quotidiana mihi Romæ sicut ancillæ; et ambitione
 barbara trutinatur vitam et famem meam, ac turgescit lacrymis populi, atque differt
 fata tanti exiti. Vendit frumenta Romana, atque occupat agros partos plagis
 meis. An idcirco per tot annos feci bellum lacrymabile cum Carthagine superba?
 An ideo Regulus optavit redire, vita spreta? Hoc acquisivi, o Pater Jupiter, clade
 Cannensi? An mare Siculum et Hispanum toties frustra incensa sunt tubis nava-*

Tholos. Med. sec.—72 *præbere* Pat.—73 *Vibrat* Med. tert.—76
ideoque Mazar. annos quatuor Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. annis Vat. sec.
 Farn. Oxon. pr. Moret. sec. Ambr. tert. Lov. m. pr. annos vel annis Reg.
 —77 *tumida* Vat. pr. Reg. Petav. sec. *gessi Carthagine bellum* Moret. sec.
 —78 *contemta* Vet. Gyr. Vat. Livin. Put. Reg. Thuan. Mazar. Lov. Moret.
 sec. tres Ambr. Exc. Gevart. *contemta* Vicet. Ald. Parm. et edd. plurimæ
contempta Pat. Tholos. Sched. Gud.—79 *hoc* Put. Reg. Thuan. Mazar.
 quatuor Med. duo Heins. Lov. Pat. Moret. pr. tres Anibr. Var. LL. ed.
 Antv. hæc Vicet. Parm. Junt. et al. *genitor damnis* Med. tert. *damni* Pal.
 Med. pr. hæc *damnis* Petav. pr. *emi* Vat. pr. et tert. Pric. Oisel. Pat. Pat.
 m. sec. Florent. Med. sec. inc. Heins. Ald. *emit* Med. pr. Thuan. *egi* lib.
 Barth. *egi* tres Vatt. Farn. duo Med. totidem Oxon. tres Petav. duo Ambr.
 Reg. Put. m. pr. Bonon. Tholos. Lov. Leid. pr. Moret. sec. ed. Parm. et
 Vicet. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *egi* vel *emi* Rott. Ambr. sec.—80
vacuis Med. tert. *Latiis* Vat. pr. m. sec. *terris* Pal. *transtris* conjiciebat

NOTE

73 *Librat*] Pendit, atque librat, non vitam, non famem, sed vel ampliore annonam, vel pauciora grana, quæ aut vitam fovent, aut famem pariunt: quasi diceret: Do fruges amplas, vivant: do exiguas, patiantur, esuriant.

74 *Suspendit*] Vel differt ruinam Romæ, quasi esset in sua potestate.

79 *Regulus*] Atilius Regulus, qui a Carthaginiensibus missus Romam, ut ageret de permutatione captivorum,

probavit non esse permutandos, causatus eos capi non potuisse, si genere mori voluissent: moxque rediit Carthaginem, dissuadentibus amicis, non ignarus 'quid sibi barbarus tortor pararet.'

Damnus Cannensibus] Vicus Apulie in Italia prope fluvium Aufidum, vulgo *Lofanto*, ubi quadraginta Romanorum millia fusa sunt.

80 *Lituis navalibus*] Tubis seu præliis navalibus: signum pro re signata.

Hispanum Siculumque fretum? vastataque tellus,
 Totque duces cæsi, ruptaque emissus ab Alpe
 Pœnus, et attonitæ jam proximus Hannibal Urbi?
 Scilicet, ut domitis frueretur barbarus Afris,
 Muro sustinui Martem, noctesque cruentas
 Collina pro turre tuli? Gildonis ad usum
 Carthago ter victa ruit? hoc mille gementis
 Italiæ clades, impensaque sæcula bello;

85

libus? An ideo agri mei depopulati sunt, totque ductores interfecti, et erupit ab Alpibus effractis Annibal Carthaginensis, et jam propinquus urbi obstupescit? Nempe, ut Gildo barbarus potiretur Afris superatis, sustentari bellum muris meis, atque passa sum noctes sanguinolentas ante turrim Collinam? Carthago ter subacta cecidit pro emolumento Gildonis? Mille strages Italiæ conflictatæ, et sæcula insumta

//////////

Heinsius.—82 *ruptaque* Put. m. pr. ed. Vicet. *emissus* Vat. pr. *inmissus* Vat. Livin. *aula* pro *Alpe* Moret. sec. m. pr.—83 *hosti* Put.—84 *Solis* pro *Scilicet* Var. LL. ed. Antv. *in domitis* vel *ut domitis* Med. pr. *hostis* pro *Afris* Thuan.—85 *Muro* Exc. Læti. *Mauro* Vat. tert. Farn. Med. sec. m. pr. Put. Reg. Ambr. sec. Moret. sec. duo Oxon. Vat. Livin. ed. Vicet. et Colin. *Muro* vel *Mauro* Lov. Med. pr. *mortesque* Med. tert. *noctemque cruentam* Pric.—86 *Collinam* Vat. pr. *sub turre* duo Vatt. Petav. pr. Voss. Exc. Pat. rec. *turre* vel *parte* Put.—87 *ter victa fere* Lov. *victa ruit* Vat. pr. et tert. Florent. inc. Heins. Mazar. Pat. Ambr. sec. Exc. Pat. rec. ed. Parm. et Vicet. *fuit* viginti quatuor alii, Exc. Gevart. *fuit* vel *ruit* Ambr. pr. *hoc mille* Leid. pr. duo Oxon. ambo Moret. Lov. Ald. Wolf. *hæc* duo Vatt. Petav. pr. Thuan. edd. Parm. Vicet. Junt. Gryph. *hæc* Isingr. Raphel. *elapsa litera*.—88 *impensaque* Leid. pr. Pat. inc. Heins. Ald. *impensaque* Florent. quatuor Med. tres Petav. totidem Ambr. unus Heins. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Tholos. ed. Vicet. Heinsius ascripserat loca Spartian. in Hadriano. ‘Socrui suæ præcipuos honores impendit ludis gladiatoriiis cæterisque officiis.’ pag. 5. l. 20.

NOTÆ

82 *Alpe*] Hannibal superavit Alpes, ruptis aceto ignique cautibus.

83 *Proximus*] Hannibal tertio ab Urbe lapide castra metatus est: unde Proverbium, ‘Hannibal ad portas,’ ad indicandum maximum Romano- rum terrorem. Sed ille imbrim, ventorumque violentia, velut divinitus, ab urbis mœnibus summotus est.

85 *Muro*] Sustinui meis muris Martem, hoc est Hannibalem, circum mea mœnia cum duobus equitum millibus obequitantem.

Noctesque cruentas Collina pro turre] Hannibal a porta Collina usque ad templum Herculis obequitans, Ro-

mam explorabat: Fulvius Flaccus non tulit, sed armata manu illum in castra sua recedere coëgit. Die postera, et adhuc sequente, ambo exercitus alacriter pugnare apparabant, sed exorta subita tempestate, semel atque iterum perculti, a pugna destiterunt. Ceterum quam Livius *Collinam* vocat, Valerius Maximus appellat *portam Capenam*, qua scilicet itur Capuam. Sic enim ille: ‘Capenam portam armis Annibale pulsante.’

88 *Sæcula*] Tribus bellis Punicis, vel Carthaginensibus, Roma diutissime fatigata est.

Hoc Fabius, fortisque mihi Marcellus agebant,
 Ut Gildon cumularet opes? haurire venena 90
 Compulimus dirum Syphacem, fractumque Metello
 Traximus immanem Marii sub vincla Jugurtham?
 Et Numidæ Gildonis erunt? pro funera tanta!
 Pro labor! in Bocchi regnum sudavit uterque
 Scipio? Romano vicistis sanguine Mauri? 95

ad bellum, hoc faciebant; Fabius et Marcellus bellicosus hoc faciebant mihi, ut Gildo accumularet divitias? cœginus Syphacem crudelens bibere virus, et rapuimus in catenas Marii Jugurtham efferum, jam edonitum a Metello? Et hæc pertinebunt, ad Gildonem Numidam? O mortes tantæ! o labor! ambo Scipiones sudaverunt, ut Bocchus regnaret? o Mauri superastis cruore Romano? Ille populus tandem bella-

//////////

et Trebell. Pollio. in Odenato, p. 192. 'impendere sudorem.' iv. Cons. Honor. 649. 'O mihi si liceat thalamis impendere carmen!' ubi vide, quæ in his Var. LL. notata sunt. et in Laud. Serenæ vs. 112. 'non ante suis impendit amorem Pignoriibus.' et Eidyll. II, vs. 31. 'Nec nisi servandæ jactus impendere vitæ.' infra vs. 450. 'Quas vigilat Veneri, castris impendere noctes.' *bellis* Vat. sec. *bello* Vat. pr. et tert. Pal. Pric. Oisel. Mazar. Vat. Livin.—89 *Hunc* Vat. quint. *simul* tres Vatt. Pal. Farn. Rott. *mihî* Vat. pr. et tert. vet. Gyr. Pric. Oisel. Florent. inc. Heins. Mazar. Pat. Leid. pr. Ambr. pr. Vat. Livin. Exc. Cod. Rhem. Sched. Gud. *mihî* vel *simul* Put. *agebat* tredecim Codd. et Exc. Gevart.—91 *Siphacem* Lov. *Syphacem dirum* Med. quart. *durum* Vat. quint. Lov. Leid. pr. Oxon. pr. *metallum* Vat. quart.—93 *pro funera* Vat. pr. m. pr. Put. *quanta* Vat. quint. *tanta* vel *quanta* Ambr. sec.—94 *dolor* Vat. quart. Farn. Pric. duo Ambr. *labor* Oisel. Florent. m. pr. duo Med. Put. Thuan. Petav. sec. Bonon. Pat. Tholos. Ambr. tert. Lov. Vat. Livin. Exc. Gevart. *dolor* vel *labor* Med. pr. Oxon. pr. et sec. *Bochi* Vat. pr. *Boci* Var. LL. ed. Antv. *regnum Bochi* tres Vatt. Moret. pr. *sudabit* Vat. pr. *sudaret* Petav. tert. m. pr. unde *sudarit* corrigit Heins. *uterque* vel *utroque* Tholos.—95 *vicisti* Oxon.

NOTÆ

91 *Syphacem*] Hic Rex Numidiæ Scipioni per Lælium conciliatus, violata fide, Hannibali adhæsit, sed victus a Masinissa, et a Scipione, in triumpho ductus est. In carcere inedia periit: non tamen venenum hausit, sed Hannibal. Unde nonnulli legunt, *Compulimus dirum Hannibalem*. Ovidius *Syphacem* producit in secunda syllaba: 'Superat Masinissa Syphacem.'

92 *Jugurtham*] Micipsa Rex Numidiæ Jugurtham fratris sui Manastabalis filium, cum duobus filiis suis, hæredem relinquit: at Jugurtha fratres patruales impuberes occidit, ut solus regnet. Romani crimen ulturi

huic bellum indicunt: variis cladibus ille a Metello affligitur atque frangitur; sed tandem captus, atque a Mario in triumpho ductus, post in carcere, dolore contabuit.

93 *Et Numidæ Gildonis erunt*] Et hæc erunt in potestate Gildonis? qui modo Maurus modo Numida dicitur, quia his populis imperabat.

94 *In Bocchi regnum*] Ut Bocchi posteritas Africa potiretur? Bocchus autem fuit Rex Mauritaniæ et Gætuliciæ.

95 *Mauri*] Populi Africae: vicistisne effuso sanguine Romanorum? An ideo effusus est eorum sanguis, ut viuceretis?

Ille diu miles populus, qui præfuit orbi,
 Qui trabeas et scepra dabat, quem semper in armis
 Horribilem gentes, placidum sensere subactæ.
 Nunc inhonorus, egens, perfert miserabile pacis
 Supplicium, nulloque palam circumdatus hoste, 100
 Obsessi discrimen habet. Per singula letum
 Impendet momenta mihi, dubitandaque pauci
 Præscribunt alimenta dies. Heu prospera fata!
 Quid mihi septenos montes, turbamque dedisti,
 Quæ parvo non posset ali? felicior essem 105
 Angustis opibus: mallet tolerare Sabinos,

tor, qui imperavit Orbi, qui donabat consulatum et regna, quem nationes expertæ sunt formidabilem in bello, domitæ lenem in pace: ille populus, nunc inglorius et pauper, patitur pænas deplorandas otii, et a nullo cinctus hoste aperte suffert pericula obsidionis. Mors imminet mihi per momenta quæque, et annonæ dubia præfinit mihi dies exiguos. O sortem secundam! quare, o Jupiter, tribuisti mihi colles septem, et multitudinem, quæ non posset nutrirî parvo comiteatn? forem

.....

pr. *Mauri?* Florent. *Mauros* Petav. tert. *Mauri*. cum *τελεία στιγμή* Gesn. ed. Bipont. et Kœnig.—96 *populis* Thuan. Moret. pr. Voss. *profuit* Vat. quint. *Urbi* Vat. quart. *urbi* vel *orbi* Med. pr.—97 *scepra dedit* Ald.—98 *placidum gentes* Vat. sec. Moret. pr. *coactæ* Med. tert. *solutæ* vet. Gyr. *coactæ* vel *subactæ* Put.—99 *inops* pro *egens* Petav. pr. *præfert* Pal. Pric. Rott. Med. pr. Lov. m. pr. Oxon. pr. Pnt. Pat. Petav. sec. Tholos. Ambr. pr. ambo Moreti, ed. Parm. Exc. Ge-
 vart. *perfert* Var. LL. e marg. Parm. *pacis* vel *paucis* Florent. Ambr. pr.—100 *nullo palam* Farn. *miseroque palam* Leid. pr. m. sec. *circumdatur* Ambr. pr.—101 *adit* conj. Heins.—102 *Impendit* Thuan. Leid. pr. Moret. pr. Petav. sec. m. sec. *monimenta* Var. LL. ed. Antv. *dubitataque* vel *dubitandaque* Reg.—103 *heus prospera* Vat. quart. Mazar. *perfida* Med. tert. *prospera fati* ex conjectura Lov.—104 *trabeamque* Reg. *dedisti* Leid. pr. cum viginti aliis, ed. Parm. et Vicet. *dedistis* Vat. tert. Pric. Rott. m. sec. Oisel. Florent. dno Med. inc. Heins. Mazar.—105 *puero* Vat. quint. Pal. m. pr. Med. pr. *possit* Farn.—106 *Angustis* Put. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. *tolerasse* Oisel. Med.

NOTÆ

97 *Trabeas*] Consulatum, qui designatur per trabeas, quæ sunt vestes consulares.

99 *Pacis supplicium*] Patior mala, quæ longa pax peperit. Juvenalis: 'Nunc patimur longæ pacis mala.'

101 *Obsessi discrimen*] Populus, etsi non cinctus ab hoste, tamen ob famem in periculum vitæ incidit, quasi obsideatur.

102 *Dubitandaque*] Annona, quæ

dubia atque incerta est, mihi præfinire ac præscribere videtur paucos ad vivendum dies.

103 *Heu prospera fata*] Quasi dicat, Heu! nimis prospera nobis fuerunt fata, quæ tantam mihi dederunt civium multitudinem, quæ ali nunc non posset.

106 *Sabinos et Veios*] Primos Romanorum hostes.

Et Veios: brevior duxi securius ævum.
 Ipsa nocet moles. Utinam remeare liceret
 Ad veteres fines, et mœnia pauperis Anci!
 Sufficerent Etrusca mihi Campanaque culta, 110
 Et Quinti Curique seges, patriæque petenti
 Rusticus inferret proprias Dictator aristas.
 Nunc quid agam? Libyam Gildon tenet, altera Nilum.
 Ast ego, quæ terras humeris pontumque subegi,

beatior ditius exiguis; satius esset pati Sabinos et Veios. Ego minor traduxi vitam tutius. Ipsa magnitudo incommodat mihi. Utinam permetteretur mihi redire ad præcos limites, et muros Anci pauperis! agri Etruriae et Campaniae, et fruges Quinti ac Curii satis essent mihi, ac Dictator agrestis afferret spicas suas patriæ roganti. Nunc quid faciam? Gildo possidet Libyam, altera Aurora occupat Ægyptum: ast ego, quæ domui terras et mare dextra mea, derelinquor. Mer-

//////////

quart. Exc. Cod. Rhem.—107 *Bejos* Vat. pr. *Vehios* Vat. quart. Pal. Leid. pr. Exc. Læti. *duxit* Oiscl.—109 *fines veteres* Pat. *civcs* Farn.—110 *Sufficent* Med. quart. *culta* vel *rura* Med. pr.—111 *Ut Quinti* Leid. pr. *Quincti* Florent. *petenti* Vat. tert. Med. sec. Pat. Ambr. tert. Exc. Læti. et Ruben. *potenti* viginti septem Codd. Oxon. Leid. Lovan. tres Pulman. ed. Viect. et Exc. Gevart. *potenti* vel *petenti* Med. pr.—112 *inferret proprias* Florent. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Lov. Tholos. Vat. Livin. duo Heins. tres Petav. totidem Ambr. quatuor Med. ed. Parm. Exc. Gevart. Sched. Gud. *et proprias ferret* ed. Viect. *harcnas pro aristas* Vat. tert. m. pr. Pric.—113 *Nunc* Vat. Livin. Exc. Læti. Num Vat. pr. m. pr. *Heu* Ambr. pr. Ald. Sched. Gud. *Nam* octodecim alii, Exc. Gevart. ed. Viect. *Heu* vel *Nam* Var. LL. e marg. Parm. *altera Nilum* Florent. cum Glossa, i. e. *Constantinopolis*. vid. vs. 61.—114 *Atque ego* vel *Ast ego* Put. *qui* Petav. sec. *humerisque subegi* Moret. sec. *armis* Vat. Livin. Exc. Læti. et Ruben. qui *humeris* legebat. ad quæ sequentia in margine notavit Heinsius. *numris*] ‘ita legendum censuit Philippus Rubenius in Electis suis, cui non accedo. probò magis τὸ ἈΡΜΙΣ. vel etiam τὸ ἩΜΕΡΙΣ, ut Gronovius explicat in Statium.’ *peregi* Leid. pr. Heinsius ad vulgatam *humeris subegi* firmandam ascripserat loca Claudian. de B. Get. 571. ‘molemque labantis Imperii fulcite humeris.’ et Vopisc. in Probo p. 236. ‘Sciendum tibi est tuis nunc humeris incubuisse rempublicam.’ et Ovid. l. 11.

NOTE

107 *Brevior*] Minor, et breviores habens Imperii limites.

109 *Anci*] Ancus Martius fuit quartus Rex Romanorum, pauper quidem, si cum immensis Imperatorum divitiis census ejus comparetur.

111 *Quinti*] Lucius Quintius Cincinnatus ab agro evocatus, ut Dictator fieret, sua manu semen spargens inventus est.

Curii] Curius Romanus civis fortissimus et frugalissimus, Pyrrhum

Regem Epirotarum victum Italia expulit, Samnitum munera contempsit, sedens in scamno, rapasque in foco torrens.

112 *Dictator*] Lucius Quintius Cincinnatus, de quo supra modo diximus.

113 *Altera*] Aurora, Imperium Orientis, Constantinopolis, in qua imperabat Arcadius.

114 *Humeris*] Totis viribus, omni conatu.

Deseror. Emeritæ jam præmia nulla senectæ. 115
 Di, quibus iratis crevi, succurrite tandem:
 Exorate patrem; tuque o, quæ vecta per altum,
 Sponte Palatinis mutasti collibus Idam,
 Prælatoque lavas Phrygios Almone leones,
 Maternis precibus natum jam flecte, Cybebe. 120
 Sin prohibent Parcæ, falsisque elusa vetustas

ces nulla est senectutis meæ defessæ. O superi, quibus indignantibus aucta sum, subvenite mihi tandem: rogate Jovem parentem; et tu, o Cybele, quæ advecta per mare ultro permutasti Idam montem, cum collibus Romanis, et abluis Leones Trojanos in Almone anteposito, nunc move filium Jovem precibus maternis. Sin fata

-----

Trist. ad Augustum. 221. 'Non ea te moles Romani nominis urguet, Inque tuis humeris tam leve fertur onus.'—115 *et meritæ* Moret. sec. *tam* Rott.—116 *in terris* Put. *succurrere* Thuan.—117 *Exorata* vel *Explorata* Med. pr. *et si* Moret. sec. *O quæ sponte* Oisel. Pat. Med. sec. Exc. Cod. Rhem. *si* vel *quæ* Pric. *sic* vel *quæ* Florent. *quæ vecta per altum Sponte, &c.* Vat. pr. et tert. *si sponte per altum Vecta* Gesn. ed. Bipont. et Kœnig. *altum si sponte per o quæ* Vat. Livin. *altam* Leid. pr. Med. tert.—118 *Palestinas* Ambr. pr. *mutastis* Oxon. pr. *mutatis* Pat. Petav. sec. Med. tert.—119 *lervas* Vat. sec. m. pr. Pric. *Stigio Salmonem* Vat. tert. *Almone* Var. LL. ed. Antv.—120 *natum precibus* Mazar. *precibus natum omnes* Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. *Cybele* duodecim scripti et ed. Parm. *Cybelle* Gesn. et ed. Bipont.—121 *Sin* Moret. sec.

NOTÆ

115 *Emeritæ*] Bellicis laboribus defessæ senectutis, quæ mitius excipi deberet, instar emeritorum, qui post multos labores vacationem a ludis obtinuerunt.

116 *Quibus iratis*] Ego Roma, Diis iratis, crevisse videor, si tantam mihi concessere magnitudinem, ut fame pressa miserabiliter perirem.

117 *Exorate*] Precibus vestris evincite, expugnatæ, reddite propitium.

Vecta per altum] Tuque, o Cybele Deorum mater, quæ advecta mari mutasti Idam montem cum collibus Romanis. Cybele autem, seu Cybeles simulacrum advectum est ductu Claudie virginis Vestalis, quæ navim in qua illud simulacrum erat, adverso Tiberi, Zona sua traxit, 'precata propalam, ut ita deum sequeretur si sibi pudicitia constaret.' Suetonius.

118 *Palatinis*] Mons Palatinus Ro-

mæ, dictus primo *Palantium*, deinde *Palatium*: inde Palatinus.

Idam] Montem Phrygiæ, in quo Cybele colebatur.

119 *Almone*] Fluvius Romæ vicinus, in quo Cybeles simulacrum saxenni ablutum est a sacrificiis: qui mos quotannis renovabatur die 12. Aprilis, tumque Dea mitigari credita, et cum sordibus deponere quicquid malevolentie contra Romanos concipere potuisset. At simulacrum ablutum in urbem referebatur. Sed et Cybeles Sacerdotes fanatici et turpes.

Leones] Hi finguntur trahere curram Cybeles: quia Cybele, seu Vesta, seu Terra, mater communis omnium animalium.

121 *Parcæ*] Seu fata, quæ sunt etiam supra Jovem. Sed fatum illud nihil est aliud quam verus Deus, qui est supra omnes Deos.

Auspiciis: alio saltem prosternite casu,
 Et pœnæ mutate genus. Porsenna reducat
 Tarquinius; reuovet ferales Allia pugnas.
 Me potius sævi manibus permittite Pyrrhi: 125
 Me Senonum furiis, Brenni me reddite flammis.
 Cuncta fame leuiora mihi. Sic fata, refusus
 Obtinuit lacrymis. Mater Cytherea, parensque
 Flet Mavors, sanctæque memor Tritonia Vestæ.

retant, et antiquitus deccepta est auguriis fallacibus, saltem percellite me alia ruina, et commutate genus supplicii. Porseuna reuocet Tarquinius; Allia redintegret funesta prælia: tradite me potius potestati Pyrrhi crudelis; tradite me furori Senonum, tradite me ignibus Brenni. Omnia sunt leuiora mihi fame. Ita Roma locuta, siluit fletibus abortis. Venus mater flet, et Mars pater, et Pallas recordati

Si duo Vatt. Rott. Moret. sec. Med. quart. *falsis elusa* Farn. Moret. pr.—122 *Auguriis* Ms. Puluau. *alios saltem* Var. LL. ed. Antv.—124 *reuolet* Leid. pr. *reuolet* Vat. tert. Rott. *feralis* Pnt. *Alca* Tholos. *Allia* Florent. duo Med. tres Petav. *Gallia* Vat. sec. Pal. Put. Reg. Thuan. Oxon. pr. Ambr. tert. *Gallia* vel *Allia* Med. pr. Moret. sec. Lov. Mazar. *pugnas* Vat. pr. Florent. Oisel. vet. Gyr. Mazar. Vat. Livin. Exc. Cod. Rhem. *tedas* Thuan. *caedes* tres Vatt. Pal. Farn. Rott. *pugnas* vel *caedes* Vat. tert. Put.—125 *manibus sævi* Lov. Med. quart. *prosternite* Pal. et quatuor Vatt. *committite* Pat. *permittite* Vat. pr. Pric. Oisel. Florent. Mazar. Vat. Livin. Heinsius ascripserat locum Spartian. in Didio Juliano: ‘Vespera in Senatam venit, totumque se senatui permisit.’ puni pro *Pyrrhi* Mazar.—127 *meliora* Vat. quint. Pat. Med. sec.

NOTE

122 *Auspiciis*] Duodecim vulturum, quos vidit Romulus antequam Romam conderet.

123 *Porsenna*] Rex Hetruriæ reducat Tarquinium superbum, et ejus filios libidinosos, quos mei cives egerunt.

124 *Allia*] Fluvius, qui influit in Tiberim, insignis clade Romanorum, qui ibi a Brenno Gallorum duce profligati sunt. Unde Lucanus: ‘Et damnata diu Romanis Allia fastis.’

125 *Pyrrhi*] Regis Epirotarum inter infensissimos Romanorum hostes reponendi.

126 *Me Senonum*] Senones, Brenno duce, Romam incederunt.

127 *Cuncta fame*] Omnia mala potius feram, quam famem. Homerus, λιμῶ δ' ὀκτιστον θανέειν, *fame perire miserimum.*

128 *Mater Cytherea*] Venus sic dicta a Cythera, insula contra Cretam, Veneri dicata: vocatur autem mater, quia Roma ex Ænea, Æneas ex Venere ducebat originem.

Parens Mavors] Mars pater erat Romuli, ac proinde Romanæ gentis. Multi ferre non possunt Deos fentes: sed tales erant Dii Homericæ.

129 *Tritonia*] Pallas sic dicta a fluvio Tritone in Africa, quod primum virginali habitu ad hunc vel fluvium vel lacum apparuerit: qui fluvius vel lacus erumpit ex Palude Tritonide: hinc Pallas dicta *Tritonia*, et *Tritonis, idis.*

Vestæ memor] Palladium, seu Palladis simulacrum custodiebatur apud Virgines Vestales; ideo *Tritonia* seu Pallas recordatur Vestæ.

Nec Cybele, sicco nec stabat lumine Juno. 130
 Mœrent Indigetes, et si quos Roma recepit,
 Aut dedit ipsa Deos. Genitor jam corda remitti
 Cœperat, et sacrum dextra sedare tumultum:
 Cum procul insanis quatiens ululatus axem,
 Et contusa genas, mediis apparet in astris 135
 Africa. Rescissæ vestes, et spicea passim
 Serta jacent: lacero crinales vertice dentes,
 Effractum pendebat ebur, talique superbas

Vesta sancta: neque Cybele manebat siccis oculis, neque Juno. Indigetes lugent, et ii, si quos Deos Roma accepit, vel ipsa dedit. Pater Jupiter jam incipiebat mollire pectus, et placare manu murmur sacrum, cum longe Africa concutiens Cælum lamentis horrendis, et laniata per genas, ostendit se in medio aethere: vestimenta ejus discripta, et sarta aristarum jacent, pecten scissus, et ruptum ebur suspendeba-

//////////

Ambr. tert. modo pro mihi Tholos.—130 *Cybele sicco* Vat. Farn. Florent. Reg. Thuan. Mazar. duo Petav. quatuor Med. inc. Heins. ed. Parm. et Vicet. *sicco Cybele* Bonon. Tholos. Pat. Lov. Moret. sec. et Petav. sec. Ambr. tert. unus Heins. duo Oxon. Var. LL. e marg. Parm. Exc. Gevart. item Gesn. ed. Bipont. et Kœnig.—132 *corda* duo Vatt. et Med. Reg. Put. Bonon. Lov. Leid. pr. dno Oxon. totidem Ambr. tres Petav. Exc. Gev. Var. LL. ed. Antv. corde sex alii. *corda* vel *corde* Oisel. Med. sec. *remittit* ed. Vicet.—133 *sacrum* Flor. m. sec. *sacra* Med. quart.—135 *contusa* Vat. pr. et sec. Oisel. Petav. sec. *confusa* Farn. *concussa* viginti alii, item Exc. Gevart. *contusa* vel *concussa* Reg. Med. pr. *genis* Florent. m. pr.—136 *discissæ* Moret. pr. *decissæ* Moret. sec. *recissæ* Pal. Put. Petav. sec. Exc. Gevart. *descissæ* Vat. sec. Farn. *rescissæ* vel *descissæ* Reg. *sparsim* octodecim scripti, ed. Vicet. Exc. Gevart.—138 *Et stratum* Exc. Læti et Ruben. *Et fractum* decem Codd. ed. Vicet. Var. LL.

NOTE

130 *Cybele*] Mater Deorum: nonnulli eam cum Vesta confundunt.

131 *Indigetes*] Homines præstantissimi, qui in Deorum numerum ascripti sunt: ut Romulus, &c.

Roma recepit] Roma, ut Cælum aliquod, recepit gentium omnium devictarum Deos, nequīs scilicet remaneret in urbibus aut provinciis sum honorem ulturus. Lepidam certe superstitionem! Roma tamen solum Hebræorum Deum non consecravit, quia is jubebat se coli solum, ceteris exterminat.; et Deum aliquem colere alio, quo ipse jussisset modo, nefas. At Romani plures Deos volebant, ut forte nullum haberent: sic

tamen apud eos omnium superstitionum colluvies conflaxerat.

132 *Aut dedit*] Roma dedit Romulum et Cæsares, qui inter Deos referebantur.

133 *Sacrum tumultum*] Excitatum a Diis Romæ calamitatem indignantibus.

Dextra sedare] Mos eorum, qui erant locuturi. Lucanus: 'Dextraque silentia jussit.'

137 *Dentes, et ebur*] Id est, dentes eburnei, seu pecten eburneus, quo Africa utitur ad pectendos crines. Huic autem datur pecten eburneus propter Elephantos quo alit.

Irrupit clamore fores : Quid magne moraris
 Jupiter, avulso nexu, pelagique solutis 140
 Legibus, iratum populis immittere fratrem ?
 Mergi prima peto. Veniant prærupta Pachyno
 Æquora : laxatis subsidant Syrtibus urbes.
 Si mihi Gildonem nequeunt abducere fata,
 Me rape Gildoni. Felicior illa perustæ 145
 Pars Libyæ, nimio quæ se munita calore
 Defendit, tantique vacat securâ tyranni.
 Crescat zona rubens : medius flagrantis Olympi

tur ex capite lacerato : illa irruit in Cœli limina, hæc vociferans : Quare cunctaris, o magne Jupiter, laxare fratrem Neptunum indignantem in terras ruptis vinculis, et dissolutis legibus maris ? Posco prima submergi : erumpant maria præcipitantia ex Pachyno : oppida obruantur Syrtibus apertis. Si fata non possunt eripere mihi Gildonem, eripe me Gildoni. Illa regio Libyæ ardentis fortunatior est, quæ defensa ardore inmodico tutatur se, quiescitque tuta a tyranno tanto. Zona

ed. Antv. *Effractum* viginti alii. *superbas omnes* Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Florent. cum glossa, *i. e. nobiles. supernas* Med. sec. m. sec. item Gesn. ed. Bipont. Kœnig. quod probare visus Heinsius, qui ascripserat seqq. sic VI. Cons. Honor. 95. 'seniore supernas Jam repetente plagas.' ubi similis varietas. et in carmine de piis Fratibus 28. 'documenta supernæ Justitiæ.' id est *calestis*. et l. II. de Raptu 239. 'quæ te fortuna supernis Abstulit?' et l. III. Rapt. 107. 'Inque superna refer.'—139 *Inrupit* Vat. sec. Moret. pr. rias pro fores Pric.—141 *Legibus* vel *Nexibus* Oisel. *populis* Exc. Læti. *terris* ed. Vicet. Colin. *terris* vel *populis* Exc. Pat. rec. *frenum pro fratrem* Pric. *freni* Var. LL. ed. Antv. m. pr.—142 *cuncta peto* Ambr. pr. *prærupta* Med. pr. Cod. Barth. *Pachynno* Vat. pr. et sec. *Pachynon* Colin.—143 *laxatis* Exc. Læti. *tassatis* Oxon. sec. Med. tert. edd. Vicet. et Parm. *substant* Med. quart.—144 *nequeant* Ambr. pr. *obducere* Pat. *abrumpere* Exc. Læti.—145 *perustæ* Leid. pr. Oisel.—146 *nimio* Exc. Pat. rec. *medio* Pat. ed. Vicet.—147 *Defendat* ed. Vicet. *qua* Vat. pr. *tantique* vel *tandemque* Med. pr.—148 *Crescit* Petav. sec. Ambr. tert. Exc. Gevart. Med. tert. *Crescit* vel *Crescat* Reg. Oisel. *melius* Thuan. Mazar. Tholos. Vat. sec. Med. tert. Petav. sec. ambo Moret. tres Ambr. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *medius* vel *melius*

NOTÆ

140 *Avulso nexu, &c.*] Avulsis illis limitibus, qui quasi vincula mare retinent: et dissolutis illis legibus, quæ mare vetant transgredi terminos.

141 *Iratum fratrem*] Neptunum, qui ponitur pro mari.

142 *Pachyno*] Pachynus unus est ex promontoriis Siciliæ, respicit Africam: hodie *Capo Passaro*.

143 *Laxatis Syrtibus*] Ita Syrtes Africae laxentur, et aperiantur, ut pateat via facilior undis erumpenti-

bus, et obrutæ urbes subsidant. Syrtes dicuntur, ἀπὸ τοῦ σύρειν, *trahere*, quod naves trahere videantur. Avienus: 'Late trahit æquora Syrtis.'

145 *Perustæ*] Libyæ interioris, quæ perpetuis Zonæ torridæ fervoribus aduritur.

148 *Crescat*] Zona torrida, et totus ille circulus, quo illa continetur, crescat, et me quoque comburat, ut fiam sterilis. Imprecatio est.

Me quoque limes agat. Melius deserta jacebo
 Vomeres impatiens. Pulsis dominantur aratris 150
 Dipsades, et sitiens attollat gleba cerastas.
 Quid me temperies juvit? quid mitior æther?
 Gildoni fœcunda fui. Jam Solis habenæ
 Bis senas torquent hyemes, cervicibus ex quo
 Hæret triste jugum: nostris jam luctibus ille 155
 Consenuit, regnumque sibi tot vindicat annos.
 Atque utinam regnum! privato jure tenetur,
 Exigui specie fundi, quod Nilus et Atlas

torrida augetur: semita media Cæli ardentis rapiat me quoque. Felicius jacebo sterilis, non ferens aratrum. Dipsades regnent, spicis remotis, terra siticulosa proferat cerastas. Quid salubritus profuit mihi? Quid aër lenior? Fertilis fui pro Gildone. Jam Sol cum loris volvit duodecim hyemes, ex quo tempore ferale jugum adhærescit collo meo: ille jam senior factus est inter calamitates nostras, et per tot annos sumit sibi imperium. Et utinam imperium! quicquid est inter Nilum et Atlantem, occupatur lege privata, quasi campus par-

Reg. Petav. pr. inc. Heins.—149 *Me quo Bonon. agit Reg. melius Leid. pr. Oxon. pr. melior vel melius Vat. pr. jacerem Med. tert.*—150 *dominetur Vat. pr. aratris Vat. pr. et tert. Oisel. Med. quart. Pat. Mazar. Exc. Pat. rec. ed. Vicet. aristis octodecim alii, Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. Sched. Gud. aratris vel aristis Oxon. sec. Petav. tert. Florent.*—151 *Dipsas Vat. pr. et tert. m. pr. Florent. marg. Isingr. Daspes Med. quart. Aspides Thuan. Cerastes Med. quart. Moret. sec.*—152 *rivit Leid. pr. inivit Med. sec. mitior aër Pric. Mazar.*—153 *fecunda fui? cum nota interrogationis, Mazar.*—155 *Hæsit Vat. sec. m. pr. Hæret vel Hæsit Reg.*—156 *Consenuit vel Consuevit Vat. pr. regnumque sui Moret. pr. regnum quod tot sibi Vat. pr. vindicat Moret. pr. Exc. Gevart. annos Vat. pr. Oisel. m. pr. Vat. Livin. annis octo alii.*—157 *privati Thuan. privati vel privato Oxon. sec. rure terremit Oisel. jure tenetur Vat. pr. et tert. Pat. Petav. sec. m. sec. Vat. Livin. tenemur tres Vatt. Pal. Farn. Rott. tenemur Moret. sec.*—158 *Exilis vel Exigui Put. Florent. specie regni Vat. pr. m. pr. fundi specie Put. Lov. Petav. sec. speciem Moret. sec. fundi vel regni Vat. tert. qua Ambr.*

NOTÆ

151 *Dipsades*] Sunt serpentes dicti ἀπὸ τοῦ δῖψαν, *sitire*, quia ab his perculti, quo plus potant, plus sitiunt, sitique pereunt.

Cerastas] *Cerastæ* sunt etiam serpentes, sic dicti, quod cornua exerant, κέρασ cornu.

156 *Consenuit*] Alii legunt, *consuevit*, nec male: consuevit luctibus, ac proinde non movetur.

157 *Atque utinam regnum*] Si enim Rex esset Gildo, me blandius excipe-

ret, et huic parerem libentius; sed quis non doleat se servire prædoni immanissimo?

158 *Exigui fundi*] Quasi Gildo vilem vel parvam Africae possessionem reputet.

Quod Nilus et Atlas] Immensa illa vastitas terræ, per quam Nilus et Atlas, Barce et Gades, Ganges et Ægyptus disjunguntur, servit prædoni Gildoni.

Dissidet : occiduis quod Gadibus arida Barce,
 Quodque Parætonio secedit littore Ganges, 160
 Hoc sibi transcripsit proprium. Pars tertia mundi,
 Unius prædonis ager. Distantibus idem
 Inter se vitiiis cinctus : quodcumque profunda
 Traxit avaritia, luxu pejore refundit.
 Instat terribilis vivis, morientibus hæres, 165
 Virginibus raptor, thalamis obscœnus adulter.
 Nulla quies : oritur præda cessante libido :
 Divitibusque dies, et nox metuenda maritis.
 Quisquis vel locuples, pulchra vel conjuge notus,
 Crimine pulsatur falso. Si crimina desunt, 170

us. Secundum quod Barce sitiens recedit a Gadibus occidentalibus, et secundum quod Ganges recedit ab ora Ægyptiaca, hujus sibi Gildo tribuit proprietatem. Pars tertia Orbis est campus latronis unius, ipse stipatus vitiiis multum differentibus : quicquid rapuit immensa avaritia, dissipat luxu deteriore. Formidabilis est viventibus, hæres morientibus, raptor puellis, adulter infamis comubiis. Nulla est illi requies; deficiente præda, nascitur impudicitia; et dies timendus est locupletibus, et nox conjugibus. Quicumque est aut dives, aut cognitus formosa uxore, accusatur falso scelere. Si non sunt scelera, invitatus in convivium occiditur. Nullum mortis

//////////

tert. quo Lov. Var. LL. e marg. Parm.—159 Possidet pro Dissidet Leid. pr. dno Petav. occiduis ambo Moret. Ald. occiduis Exc. Læti. quodque Gadibus Florent. quo Var. LL. e marg. Parm. qua Ambr. tert. Barce Vat. pr. duo Med. Exc. Læti. Parce Lov. Bonon. Pat. tres Ambr. Parthe viginti Codd. Oxon. dno. Voss. duo. ed. Viet. Var. LL. ed. Antv.—160 Quaque Paratonio Thman. Ambr. tert. Phætonio ed. Viet. gurgite Exc. Cod. Rhem. pinguis pro Ganges Vat. pr. m. pr.—161 Hic sibi Rott. transscripsit vet. Cyr. transcribit omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott.—162 ager vel crit Oisel. Petav. tert.—163 quocumque Pnt. Mazar. quocumque vel quodcumque Oxon. pr.—164 Tinxit Med. quart. profundit Pat.—165 risus pro rivis Moret. pr. Med. tert. unus ed. Viet.—166 raptu Viet.—169 pulchra vel conjuge quatuor Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. vel pulchra conjuge Vat. sec. Med. sec. Put. Mazar. Moret. pr. Ambr. sec.—170 desunt tres Vatt. Pal. Farn. Rott. desint duo Vatt. Med. tert. Reg. Tholos. Petav. pr. m. pr. duo Oxon. Var. LL. e marg.

NOTÆ

159 Barce] Oppidum Pentapoleos in Africa.

160 Paratonio] Ægyptiaco: nam Parætonium oppidum est Alexandriae vicinum.

Ganges] De hoc sæpius alibi.

162 Distantibus vitiiis] Avaritia et luxu quasi obsessus est, vel cinctus est atque septus; velut suis ipse, iisque

contrariis vitiiis fortior; quasi vitia sint ejus comites et satellites.

165 Morientibus] Persequitur viuentes, quibus eripit bona: persequitur morientes, ut seipsum faciant hæredem: rapit puellas, conjuges, &c.

170 Pulsatur] Accusatur, evertitur.

Accitus conviva perit. Mors nulla refugit
 Artificem: varios succos spumasque requirit
 Serpentum virides, et adhuc ignota novercis
 Gramina. Si quisquam vultu præsentia damnet,
 Liberiorve gemat, dapibus crudelis in ipsis 175
 Emicat ad nutum stricto mucrone minister.
 Fixus quisque toro tacita formidine libat
 Carnifices epulas, incertaque pocula pallens
 Haurit, et intentos capiti circumspicit enses.
 Splendet Tartareo furialis mensa paratu, 180

genus latet inventorem sceleris Gildonem: vestigat liquores diversos, et spumas lividas draconum, et herbas incognitas adhuc novercis. Si aliquis vultu arguat statum præsentem, et ingemiscat liberius, satellites sævus inter ipsa convivia exsiliū nudo gladio ad arbitrium Gildonis. Quisque affixus lecto cum tacito metu gustat cibos mortiferos, et expallescens vacuat scyphos dubios, atque circumspicit gladios imminentes capiti. Mensa funesta refulget pompa inferna, exundans strage, crudelis

//////////

Parm.—171 *Ascitus* Pric. *Ascitus* Bonon. *Arcitus* Var. LL. ed. Antv. *Adscitus* legebat Heinsius, et inter alia ascripserat locum Ovidii iv. Pont. Ep. ix. 'Tu certe scis hoc Superis adscite videsque Cæsar.'—172 *fucos* Med. quart. *spumamque* Mazar. *reliquit* Tholos. Moret. pr.—173 *Serpentes* Pal. Med. pr. *adhæc* Put.—174 *damnat* Pric. Med. tert.—175 *Libertusve* Thuan. *gemit* Vat. tert. m. pr. *in ipsis* vel *eisdem* Oxon. pr. *in ipsis* vel *hevilem* Reg. Oxon. sec.—177 *tacita* vel *tacitus* Thuan.—178 *Carnificis* Vat. quart.—179 *instantes capiti* Moret. sec. *lateri* Vat. tert. Pric. Oisel. Pat. Mazar. unus Heinsii. *lateri* vel *capiti* Vat. pr. Florent. Med. pr. Put. inc. Heins.—180 *feralis* Pric. Loy. et

NOTÆ

171 *Accitus conviva*] Invitatur in convivium, ubi vel gladio vel veneno, seu boletis pestiferis perit. Unde Distichum: 'Defungi fungis hominem, Macrine, putabas: Boleti leti causa fuere tui.' Martiali tribuit hoc Distichum Cujacius.

172 *Artificem*] Gildo sævus mortis artifex scit omnes artes, quibus quis occidi possit; et nemo tam callidus est, ut effugere valeat ejus dolos.

174 *Gramina*] Herbas, venena, qualia noudum norunt novercæ, id est, teterrima. Notæ novercarum insidiæ. Ovidius: 'Lurida terribiles miscent aconita novercæ.'

176 *Emicat*] Satelles ad arbitrium Gildonis emicat, ut occidat eum, qui liberius ausit gemere, et præsentem

rerum statum vel vultu arguere. Sic tyrannus flentes et gementes occidit; sic Caligula, Nero, et alii inter pocula occiderunt convivas.

177 *Fixus*] Quisque in lecto seu triclinio fixus, ac velut attonitus ob timorem gustat epulas, quæ sæpius necant comedentes, ideoque dicuntur *carnifices epulæ*.

178 *Incertaque pocula*] Dubia et ancipitia: postquam enim ea quis hausit, dubitare potest, an non mortem simul hauserit.

179 *Intentos capiti*] Videt, metuitque enses capiti imminentes, instar Danoclis Horatiani, 'Districtus ensis cui super impia Cervice pendet,' &c.

180 *Tartareo*] Apparatu, qui convivas sæpius sub tartara mittat.

Cæde madens, atrox gladio, suspecta veneno.
 Ut vino calefacta Venus, tum sævior ardet
 Luxuries: mixtis redolent unguenta coronis.
 Crinitos inter famulos, pubemque canoram,
 Orbatas jubet ire nurus, nuperque peremtis
 Arridere viris. Phalarin tormentaue flammæ
 Profuit, et Siculi mugitus ferre juvençi,
 Quam tales audire choros. Nec damna pudoris

185

ob enses, timenda ob virus. Postquam amor incensus est vino, tunc libido atrocior inflammatur: coronæ fragrant unguentis permixtis. Gildo cogit incidere uxoris riuatas inter seruos comatos et pueros symphoniacos, et arridere sibi post conjuges modo interfectos. Præstabat pati Phalarin, et supplicia ignium, et proferre botus tauri Siculi, quam adesse his saltationibus. Neque infamis iuctura honoris, satis

sic coniciebat Heinsins.—181 *spectatu* Pric. m. pr.—182 *vitro* Moret. sec. *calefacta manus* Tholos. tunc *sævior* Vat. tert. Farn. Pric. Florent. Thuan. Pat. duo Ambr. *urget* Pric. Oisel. Mazar. Pat. Med. quart. *ardet vel urget* Florent. Put.—183 *redolet* Lov.—184 *Crinitus* Oisel. *Crinitos* Exc. Læti. *famulos inter* Vat. quint. *plebemque* Pat. Exc. Gevart. *plebemque vel pubemque* Put. *coronam* Farn. Thuan. *canoram* tres Med. *decoram* Vat. tert. Pric. Oisel. Med. sec. Vat. Livin. Mazar. Moret. sec. Exc. Cod. Rhem. et Ruben. ed. Vicet. *decorum vel canoram* Vat. pr. Florent. Pat. Pat. item Exc. Pat. rec. Heinsius ad confirmandam lectionem *decoram* ascripserat locum Capitol. in Vero, ubi comissiones ejus describit p. 36. l. 75. 'donatos autem pueros decoros, qui ministrarent, singulis.' sc. convivis. utitur et voce *decori* passim. sic p. 39. l. 22. sic 'pueri decori' Spartiano in Heliogabalo p. 103. l. 42. notaverat tamen *canoram* rectum esse. vid. Casanb. ad Hist. Aug. p. 166. Salmas. p. 215.—185 *ornatus* Pat.—186 *Phalarin* omnes Vatt. Rott. Oisel. *Phalaris* Thuan.—187 *Profuit* Exc. Læti. *Præfuit* Vat. sec. Farn. Rott. Med. quart. ed. Vicet. *Profuit vel Præstitit* Ambr. sec. in margine item Vat. pr. manu Viri docti correctum *Præstitit. scire juvençi* Thuan. *Siculi Tyranni* Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. m. pr.—188 *ambire choros* Mazar. *sonos* Put. *pudori* Ambr.

NOTÆ

182 *Vino calefacta Venus*] Quæ sine Cerere et Libero frigere solet.

183 *Coronis*] Coronæ redolent, suavissimumque afflant odorem, quia mistæ sunt unguentis, seu suffimentis: in convivii autem veteres coronari floribus solebant, et ad voluptatem, et ad retundendos vini vapores.

184 *Crinitos*] Servos illos crinitos atque calamistratos antiqui magno pretio parabant, et epulis ministros præficiabant.

Pubemque canoram] Nec minore delectu conquirebant pueros symphoniacos, psaltriasque, et lasciva minis-

teria, ad cantus sensuumque voluptatem.

185 *Nurus*] Fæminas, uxores maritis orbatas; vel nurus proprie: quasi Gildo eas jubet ire in conspectum socerorum, id quod est crudelius: easque jubet sibi Gildoni arridere, quarum maritos modo occiderit: id quod est crudelissimum.

186 *Phalarin*] Tyrannum Agrigentinum in Sicilia, qui homines in tanro æneo inclusos flammis suppositis omni immanitate torrebat.

188 *Quans*] *Phalarin ferre profuit, quam choros*, intellige *profuit potius*.

Turpia sufficiunt. Mauris clarissima quæque
 Fastidita datur : media Carthagine ductæ 190
 Barbara Sidoniæ subeunt connubia matres.
 Æthiopem nobis generum, Nasamona maritum
 Ingerit : exterret cunabula discolor infans.
 His fretus sociis, ipso jam Principe major
 Incedit. Peditum præcurrunt agmina longe. 195
 Circumdant equitum turmæ, Regesque clientes,
 Quos nostris ditat spoliis. Proturbat avita
 Quemque domo : veteres detrudit rure colonos.
 Exiliis dispersa feror. Nunquamne reverti

est : illustrissima quæque femina contempta traditur Mauris. Matres Carthaginenses maritalæ in luce mediæ Carthaginis tolerant matrimonia barbara. Gildo obtrudit nobis Æthiopem pro genero, Namasonem pro conjuge : infans degenerans territat ipsas cunas. Gildo stipatus fœderatis his monstris, et jam potentior est ipso Imperatore. Catervæ peditum procul antecolant : catervæ equitum cingunt eum, et Reges clientes, quos locupletat exuviis nostris : ejicit unumquemque ex avita domo : expellit agriculus antiquos suis prædiis. Errabunda agitor exiliis : an non

tert.—190 ducta Rott.—191 connubia Exc. Gevart. *convivia* vel *connubia* Vat. pr. et tert. Oisel. Florent. Put.—192 *generum nobis* Med. quart. *Nasonu* Put.—193 *exterret* Exc. Læti. et *terret* ed. Vicet. *discolor* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. *decolor* Ambr. pr. *degener* Vat. pr. et tert. Oisel. Mazar. Vat. Livin. Gesn. et ed. Bipont. *degener* vel *discolor* Florent. Med. sec. Put. inc. Heins. et Vat. pr. pro diversa lectione.—194 *Hic* Moret. pr. *Hic* vel *His* Oxon. sec. *populis pro sociis* Exc. Pat. rec.—195 *pecudum* Pat. *procurrunt* Tholos. *præcedunt* Mazar. Moret. pr.—196 *Circumstant* Moret. sec.—197 *proturbat* Vat. pr. Pric. Florent. duo Med. Put. duo Petav. Bonon. Tholos. Ambr. sec. Lov.

NOTE

Livius dixit ‘orationem precibus, quam jurgio similem.’ Tacitus, ‘pacem, quam bellum optabant.’

Choros] Cantus saltationesque impurissimas.

189 *Sufficiunt*] Nec satis est violasse pudorem feminarum nobilium; cum Gildonis salata est libido, fastidiuntur, Maurisque exponuntur.

191 *Barbara*] Matres Carthaginenses coguntur nubere barbaris : Sidoniæ autem dicuntur ab Urbe Sidone in Phœnicia, unde primi Carthaginis incolæ advecti sunt.

192 *Æthiopem*] Æthiops dicitur ἀπὸ τοῦ αἰθεῖν, ardere, et δψ, ὄπδος, vultus, quod hi vultu nigro, et velut adusto

sint.

Nasamona] Nasamones sunt populi Africæ.

193 *Ingerit*] Obtrudit invitis ac repugnantibus.

Discolor] Alii legunt *Degener*, i. e. Infans discolor, seu degenerans a colore et virtute parentum, qui eos terret, immo et ipsa cunabula non assueta his monstris territare videtur.

194 *Sociis*] Æthiopicibus et Nasamonibus superbiens, Regum ipsorum potentiam superare se putat.

196 *Reges clientes*] Quos in fidem et clientelam recepit : quod invidiosum est, tantum potuisse Gildonem.

199 *Exiliis*] Ego Africa sum dis-

Fas erit, errantesque solo jam reddere cives? 200
 Iret adhuc in verba dolor, ni Jupiter alto
 Cœpisset solio: voces adamante notabat
 Atropos, et Lachesis jungebat stamina dictis:
 Nec te, Roma, diu, nec te patiemur inultam,
 Africa. Communem prosternet Honorius hostem. 205
 Pergite securæ. Vestrum vis nulla tenorem
 Separat: et soli famulabitur Africa Romæ.

licebit unquam redire, ac restituere terris nostris cives vagantes? Mæror ulterius progrediretur in sermonem, nisi Jupiter ex solio excelso incepisset loqui: Atropos imprimet verba Jovis in adamante, et Lachesis insererat fila verbis jungendis: Neque feremus diu te, ait Jupiter, sine vindicta, o Roma, neque te o Africa. Honorius profligabit hostem utriusque. Ne sine cura; nulla violentia sejunget vestram conjunctionem; et Africa obediet uni Romæ. Locutus est, et inspi-

*****

Vat. Livin. Exc. Læti et Gevart. *perturbat* duodecim alii.—200 *Fas erit? Errantesque solo natali redd. cives* Ambr. tert. *atque solo natali* Vat. sec. Moret. pr. Tholos. *errantesque solo jam tres* Vatt. *me reddere* Reg. Moret. sec. *mihî reddere* Rott. Med. sec. Exc. Gevart. *atque ita conjecerat* Heinsius.—201 *Isset* Exc. Læti, et Ruben. *in multa dolor* Thuan. *ni Jupiter* quatuor Vatt. duo Petav. et Heins. tres Med. Pric. Oïsel. Florent. Reg. Pat. Ambr. sec. Mazar. Vat. Livin. *non Jupiter* Pal. *n'' Jupiter* Thuan. Petav. tert.—202 *notabat* Lov. Leid. pr. Vat. tert. ambo Moret. duo Oxon. Ald. Exc. Gevart. *notavit* Vat. pr. Oïsel. Pat. *notabat* vel *notavit* Florent. Med. pr.—203 *urgebat* Med. quart. *jungebat* Exc. Læti. *jungebat* vel *urgebat* Exc. Pat. rec.—204 *Non te Roma—non te* Ambr. pr. *inultum* vel *inultus* Vat. pr.—205 *disperdet* Florent.—206 *nostrum* Pal. *tenorem* vel *cruorem* Oxon. sec.—207 *Separat* Mo-

NOTE

persa; id est, incolæ mei variis exiliis a Gildone dispersi sunt.

Nunquamne reverti] An non licebit civibus meis redire in Africam natalem? An non licebit eos exules restituere solo natali, seu patriæ?

201 *Iret adhuc*] Africa adhuc mærens pergeret loqui, nisi Jupiter ipse vetaret ac loqueretur.

203 *Atropos*] Una ex Parcis, sic dicta ab *a sine*, et *τρέπειν tertere*, quod hæc non possit verti aut mutari. Parcæ autem sunt Jovis amanuenses; et ejus verba excerpunt, exscribuntque, et quo firmiora sint, in adamante notant atque incidunt.

Lachesis] Altera ex Parcis, dicta ἀπὸ τοῦ λαγχάνειν *sortiri*, quod sortia-

tur seu sorte trahat fila, simulque hominum vitam. Hæc vero jungebat neccebatque fila seu stamina, ad dicta Jovis simul conjungenda, melius ut possent custodiri, quæ dicta Jovis sunt fata irrevocabilia. Statius: 'Grave, et immutabile sanctis Pondus adest verbis, et vocem fata sequuntur.' Alii fata supra Jovem constituunt, sed hoc liberum Poëtis in varietate fabularum.

206 *Pergite securæ*] Pergite esse securæ, et nihil de Gildonis tyrannide timete.

Tenorem] Vestram conjunctionem, vestram illam Romæ iu imperando, Africæ in obediendo constantiam immutabilem, vis nulla separabit.

Dixit, et afflavit Romam meliore juvena.
 Continuo redit ille vigor, senique colorem
 Mutavere comæ. Solidatam crista resurgens 210
 Erexit galeam, clypeique recanduit orbis,
 Et levis excussa micuit rubigine cornus.
 Humentis jam Noctis equos, Lethæaque Somnus
 Fræna regens, tacito volvebat sidera curru.
 Jam duo Divorum proceres, seniorque minorque 215

ravit Romæ juventutem vegetiorem. Statim vis illa renovatur, et crines verterunt colorem senectutis: cristæ datæ simul extulerunt cassidem firmam, et rotunditas scuti refulsit, ac celer hasta emittit, rubigine deteresa. Jam Somnus ducens equos humidos noctis, et habenas Lethæas, torquebat astra curru silente. Jam Theodosii bini, primores Divorum, et senior et junior incede-

//////////

ret. pr. m. sec.—209 *Continue* Thuan. *rigor* Ambr. sec. *rigorem* pro *colorem* Moret. pr. Vat. sec. Ambr. tert.—210 *solidatum* Lov. m. pr.—212 *conus* tres Vatt. Farn. Rott. Oisel. *cornus* Vat. pr. et tert. Pal. Pric. m. sec. Florent. m. pr. Pat. Lov. m. sec. Vat. Livin. *conus*, *crocus* vel *cornus* Med. pr.—213 *Humentes* Heins. Gesn. ed. Bipont. Kœnig. *Humentis* Vat. quint. Petav. pr.—214 *ferus* Pric. *gerens* Vat. pr. Oisel. Florent. marg. Isingr. Put. Pat. *gerens* vel *regens* Vat. pr. *volubat* Med. pr. unus Heins. *lapsu* Ambr. sec. *curru* Vet. Gyr. Vat. Livin. Pric. Oisel. Vat. pr. Florent. m. pr. *cursu* quatuor Vatt. Pal. Rott. *cursu* vel *curru* Put.—215 *Et jam* Oisel. *Jam duo* vel *Et jam* Vat. pr. *seniorque* Vat. pr. Oisel. Pric. Florent. Mazar. Pat. Exc. Cod. Rhem. *majorque* Gesn. et ed. Bipont. *majorque* vel *seniorque* Vat. tert. Med. pr.—

NOTÆ

208 *Afflavit*] Deorum afflatu omnia reflorescunt.

209 *Vigor*] Vis illa antiqua Romæ renovatur, adeo ut crines qui modo erant cani, mutaverint colorem illum senectutis, et colorem juventutis inderint.

210 *Crista*] *Crista*, quæ dejecta erat a Roma seniore, quæ languida, ac debilis videri poterat, resurgit, et simul galeam ostendit erectiorem atque firmiorem: sic Poëtæ dant sensum rebus inanimis.

211 *Clypeique recanduit*] *Orbis clypei* refulsit, atque novo candore emicuit. Dicitur *clypeus*, vel *clipeus*: hic ἀπὸ τοῦ κλέπτειν, *tegere*, *furari*, quod tegat et quasi furetur oculis lævam hominis partem: ille dicitur ἀπὸ τοῦ γλύφειν, *sculperere*, quod cœletur in-

sculptis imaginibus, et præclaris in bello gestis: vel ἀπὸ τοῦ καλύπτειν, *tegere*, ita ut dicatur *clypeus* per synopen, quasi *calupeus*.

212 *Cornus*] Arbor ex qua fiunt hastæ, lanceæ, tela: hic ponitur pro hasta aut lancea: causa pro effectu, materia scilicet pro materiato.

213 *Humentis*] Equos noctis rore madentis.

Somnus] Deus habitus ab antiquis; isque placidissimus; fingitur spargere ‘molles suasura papavera somnos,’ regere habenas Lethæas, hoc est, inducentes oblivionem; nam per somnum videas ‘corda oblita laborum.’ Somnus noctis frater. Τινὲς ἀδελφὸν τοῦ θανάτου τὸν ἕπνον ὀνομάζουσιν, quidam fratrem mortis somnum vocant: Athenagoras.

Theodosii pacem laturo gentibus ibant:
 Qui Jovis arcanos monitus, mandataque ferrent
 Fratribus, et geminis sancirent fœdera regnis.
 Sic cum præcipites artem vicere procellæ,
 Assiduoque gemens undarum verberere nutat 220
 Descensura ratis, cæca sub nocte vocati
 Naufraga Ledæi sustentant vela Lacones.
 Circulus ut patuit Lunæ, secuere meatus
 Diversos. Italas senior tendebat in oras:

bunt, daturî pacem populis: qui Theodosii reportarent duobus fratribus secretas admonitiones, et jussa Jovis, ac stabilirent fœdera in duobus Imperiis. Ita cum turbulentæ tempestates superarent industriam gubernatoris, et navis percussa agitatione continua fluctuum vacillat mox submergenda; Lacones Ledæi invocati inter caliginem obscuram, sustinent navim mox facturam naufragium. Ubi globus Lunæ apertus est, Theodosii fecerunt sibi vias rariis: senior avus ibat in tractus

*****

216 *Theodosius* Vat. sec. *Theodosii* Oxon. duo, Leid. Lovan. Vicet. Parm. *Theodosii* Leid. pr. duo Oxon. Ald. Junt. Gryph. Colin.—217 *arcanæque* Leid. pr. Oxon.—218 *sancirent* Ambr. pr. *sociarent* Vat. quint. atque ita conjecerat Heimsius. *regni* Oxon. pr.—219 *artem* quatuor Med. duo Heins. Reg. Pat. Thnan. Mazar. tres Petav. Exc. Læti, et Var. LL. e marg. Parm. *arcem* Pal. Oisel. Florent. Put. Isingr. Vicet. Parm. Ald. Junt. Colin. Gryph. *arcem* vel *artem* Lov.—221 *Descensura* duo Moret. Lov. Ald. Exc. Gevart. et Ruben. *Descensura* Exc. Læti. *Defensura* Rott. *Descensura* Vat. quart. *Descensura* legebat Heimsius. *quales sub nocte* Moret. pr. *vocari* Vicet. Parm.—222 *ostendunt bella dracones* marg. Isingr.—223 *ut Lunæ patuit* Vat. sec.—224 *ad oras* Pal. Farn. Rott. *in oras* Vet. Gyr. Moret. pr. Ambr. sec. Pat. Mazar. *ad urces*

NOTÆ

216 *Theodosii*] Theodosius major, seu senior avus; et Theodosius minor, seu junior, pater Arcadii et Honorii: neque Dii tantum dicuntur, sed proceres eminentes inter Deos: hunc fastum invexit Poëtarum Ethnicorum vel ambitio vel adulatio. Theodosius avus, vir bello strenuus: sed malevolorum invidia, et Valentis Imperatoris superstitiosa suspicione oppressus est. Etenim hic princeps audiens ab aruspibus sibi funestas fore literas, Θ. Ε. Ο. Δ. multos occidit, quorum nomina ab iis literis incipiebant, et inter eos Theodosium seniore, cujus caput Carthagine amputatum est.

218 *Fratribus*] Arcadio et Honorio.

Geminis regnis] Duobus Imperiis, Orientis et Occidentis, stabilirent pacem, quæ velut quodam fœdere immutabili rata et sancita floreret.

219 *Sic cum*] Hæc comparatio 'haud satis magna' visa est Scaligero patri.

222 *Ledæi Lacones*] Ut Castor et Pollux ex Jove et Leda geniti in Laconia Græciæ regione nautis sunt propitii, et pulsa tempestate navem sustentant, sic duo Theodosii, avus et pater, Republicæ navim fluctuantem servaverunt.

223 *Circulus*] Poëtæ finxerunt cir-

At pater, intransitum Pontum qua Bosphoros arctat, 225
 Arcadii thalamis, urbiq̄ue illapsus Eoæ.
 Quem simul ut vidit natus (nam clara nitebat
 Cynthia) permixto tremuerunt gaudia fletu,
 Complexuq̄ue fovens, quos non speraverat, artus,
 O mihi post Alpes nunc primum reddite, dixit, 230
 Unde tuis optatus ades? da tangere dextram,
 Qua gentes cecidere feræ. Quis tale removit
 Præsidium terris? ut te mortalia pridem
 Implorant, lugentq̄ue pium, fortemq̄ue requirunt!

Italiæ: sed pater, qua parte Bosphorus Thracius angustat mare ingreditur descendit in cubiculum Arcadii, et in urbem Orientis. Quem statim atque filius aspexit (etenim luna nitida micabat) lætitia ejus horruiit mistis lacrymis, et constringens amplexu corpus, quod non expectaverat, ait, O rediens ad me nunc primum post Alpes, unde venis expetitus a tuis filiis? permitte contingere manum, qua barbaræ nationes oppressæ sunt. Quis avertit te tantum columnen a terris? Quomodo te homines mortales invocant jamdudum, et deflent ut clementem, et desiderant ut ge-

//////////

duo Vatt. Moret. sec.—225 *intravit partem Thuan. intratum* Leid. pr. m. sec. *pontum* Vat. Livin. *portum* Leid. pr. cum viginti quinque aliis, item Ald. Lov. et Oxon. duo. *pontum* vel *portum* Petav. pr. Florent. Mazar. *Bosphoros* Vat. pr. Exc. Læti. *Bosphorus* Gesn. et ed. Bipont. *hastat* Med. sec. m. pr.—226 *illapsus* Vat. Livin. *valapsus* Vat. pr. *elapsus* octodecim scripti, Ald. et ed. Vicet. *urbi delapsus* Med. sec.—227 *simul ut* Vat. quint. Pal. Farn. Rott. ed. Parm. *suus ut* Exc. Cod. Rhem. *sic ut* Vat. pr. et tert. Pric. Oisel. Mazar. Pat. *simul ac* Med. quart. Vet. Gyr. Lov. m. sec. Put. Leid. pr. Oxon. pr. Var. LL. e marg. Parm. Gesn. et ed. Bipont. *jam clara* Var. LL. ed. Antv.—228 *tenuerunt* Med. quart.—229 *Conspicueque* conjecerat Heinsius.—230 *tunc primum* Vat. tert. *nec primum* ed. Vicet. *primum* vel *pridem* Put.—231 *jungere* Vat. tert. Pal. Thuan.—232 *remotus* Florent. m. pr.—234 *implorant* Pat. *longeque*

NOTÆ

culum lunæ esse superis ad nos venientibus ostium ultimum: sub quo circulo posita sunt ea omnia, quæ sunt morti obnoxia.

225 *Pater*] Theodosius pater Arcadii et Honorii.

Bosphoros] Thracius; ad quem est urbs Constantinopolis, ubi sedes Imperii *Eoi*; id est, Orientis, seu Auroræ. Ἐως et Ἠώς, *Aurora*. *Bosphorus* dicitur quasi βὸς ῥόπος, *transitus bovis*; quia mare ibi tam angustum est, ut bos hac transire queat.

228 *Cynthia*] Luna a Cyntho monte

Deli insula, ubi Diana nata est; quæ Diana eadem est ac Luna.

Tremuerunt gaudia] Arcadius ipse gaudens tremuit ob visum ex improviso patrem, quem non sperabat se visurum.

229 *Artus*] Non artus, quos mortui non habent, sed nescio quam paterni corporis imaginem.

230 *Post Alpes*] Ubi Theodosius tanta dederat virtutis documenta, ut supra diximus.

234 *Fortemque requirunt*] Ob tumultus secutos, quos tamen feliciter

Cui pater in tales rupit suspiria voces: 235
 Hoc erat? in fratres medio discordia Mauro
 Nascitur: et mundus germanaque dissidet aula?
 Gildonisque salus tanti sit palma furoris?
 Scilicet egregius morum, magnoque tuendus,
 Et cujus meritis pietas a fratre recedat. 240

nerosum! Ad quem Arcadium pater abruptit suspiria in hæc verba: Hoc erat! certamen oritur inter fratres, Mauro interposito, atque Orbis et Aula fratrum dissentit? An incolunitas Gildonis erit præmium tantorum odiorum! Est nempe ille excellens virtutibus, et conservandus ingenti pretio, ac dignus cujus virtute

~~~~~

Oisel. *lugentque* Vat. pr. m. pr. Pric.—235 *Tunc pater* Farn. *Tum* ed. Vicet. *Cum* Thuan. *Cui* Exc. Læti. *repiit* Moret. pr. *rumpit* Thuan. *reddit* vel *rupit* Put.—236 *Hoc erat in fatis*, cum *τελεία στήμη* vel signo interrogandi? Ambr. pr. Bonon. duo Med. Exc. Læti et Gevart. item Ruben. *in fratres?* duo Vatt. Put. Petav. sec. *fratres* vel *fatis* Reg.—237 *germana* Oxon. pr. Thuan. Mazar. *germanaque* Gryph. et Exc. Schott.—238 *Gildonisve* Farn. Florent. *Gildonisne* Gesn. ed. Bipont. Kœnig. *sit tanti* Vat. sec. *tanti sit* Florent. quatuor Med. Tholos. Ambr. tert. unus Heins. ambo Moret. Exc. Ruben. *fit palma* Leid. pr. Exc. Cod. Rhem. *fit* vel *sit* Put. *palma* Pric. Oisel. Oxon. sec. m. pr. Mazar. Petav. sec. vet. Gyr. Pat. duo Ambr. Exc. Læti, Sched. Gnd. Var. LL. ed. Antv. *caussa* quatuor Vatt. Pal. Farn. Rott. Ambr. tert. *caussa* vel *palma* Vat. tert. Med. pr. Florent. Put.—239 *Si licet* Farn. *timendus* ed. Parm. et Vieet. Exc. Læti. *tuendus* vel *timendus* Florent.—240 *Et quoris* ed. Vicet. *a fratre* Pric. *in fratre* Vat. pr. Oisel. Med. sec. Mazar. inc. Heins. Petav. pr. Ambr. et Moret. sec. Exc. Læti, Gevart. et ed. Parm. *infracta* quatuor Vatt.

NOTE

Stilicho compescuit.

235 *Rupit suspiria*] Pater Theodosius abruptit silentia imo pectore suspirans, et alloquens filium Arcadium.

236 *Hoc erat*] Ironica indignatio: quasi diceret: Hæc ergo erat causa, cur vobis fratribus tantum Imperium relinquerein, ut inter vos dissensio excitaretur? ‘Hoc erat alma parens quod me per tela, per ignes eripis,’ &c. Virgilius.

Medio Mauro] Gildone interposito, quem aggrediebatur Honorius, sed Arcadius eum intabatur, et ideo inter fratres nascebatur discordia.

237 *Germana aula*] Aula Orientis in urbe Constantiopolis, et Aula Occidentis in urbe Roma, quæ fratrum Aula una esse deberet, et uno animo administrari.

238 *Salus*] An salus Gildonis esse debet præmium, mercesque tantorum inter fratres odiorum, tantarumque cladum, Honorio illum lacessente, et defendente Arcadio, ut scilicet ab hoc contra illum ejus vita conservetur?

239 *Morum*] Virtutum, nam mores sunt omne genus virtutis. ‘Maxima enim morum semper patientia virtus;’ Cato. ‘Egregiusque animi,’ Virgilius: reticetur, *virtute*.

Magno] Pretio. Virgilius: ‘Cum magno optaverit emtum Intactum Pallanta.’

240 *Pietas*] Gildo dignus est, qui efficiat, ut frater a fratre recedat, ut frater fratrem oderit? Pietas dicitur de Deo, de patria, de parentibus, de fratribus, &c.

In primo genitore, vide, civile calebat
 Dissidium. Dubio stabant Romana sub ictu.
 Quis procul Armenius, vel quis Mæotide ripa
 Rex ignotus agit, qui me non juvit euntem?
 Auxilio fovere Getæ, venerè Geloni.
 Solus at hic, non puppe data, non milite misso,
 Subsedit, fluitante fide. Si signa petisset
 Obvia, detecto submissius hostè dolerem.

245

amor fratris avertatur a fratre. Considera primum in me patre tuo merita Gildonis. Bellum civile ardebat: res Romanæ stabant sub ictu ancipiti. Quis longe Armenius Rex, aut quis Rex incognitus in littore Maotico vixit, qui non adjuverit me proficiscentem ad bellum? Getæ sustentarunt nos suis viribus, Geloni advennerunt: sed iste unus Gildo ambigua fide remansit, navi non ministrata, non missis militibus. Si ruisset in vexilla mihi contraria, minus irascrer, ipso hoste aperto.

Pal. Farn. Rott. *in fratre* et emend. *a fratre* Leid. pr. Exc. Ruben. *in fratre* vel *infra* Florent. Thnan. *infra*, *in fratre* vel *a fratre* Vat. tert. *fraterna* leg. Heins. *recedit* Vat. quint. Pat.—241 *rides* Med. quart. *videt* Pric. *vide* vel *rides* Petav. pr. *colebat* Med. sec. m. s.—242 *Dissidium* triginta Codd. Exc. Gevart. male. vid. vs. 237.—243 *quis* vel Vat. sec. Pric.—244 *agit* vel *erat* Pnt. *non me juvit* Leid. pr. et viginti alii, ed. Parm. et Vicet. *me non adjuvit* Pal. Med. pr. *non me quis* Oxon. sec. *vicit* Petav. sec. *novit* pro *juvit* Florent. *egentem* Ambr. pr.—245 *auxilio* cum *στρυμῆ*, Petav. sec. Heinsius ascripserat, '*juvet*' recte hæc leguntur; nil muta. sic et *juvare* absolute. Vuleat. Gallican. in Avidio Cassio: sed et aliis civitatibus, quæ illum juverant, ignovit. Val. Flacc. l. iv. 618. *hostemque juvabis Auxilio.* *fovere* Leid. pr. m. pr. Pric. Oisel. Ald. Exc. Læti. *favere* viginti duo alii, ed. Parm. et Vicet. *favere* vel *fovere* Vat. pr. Put. *favere Geloni* Exc. Ruben.—246 *Solus at hic* marg. Parm. et Var. LL. ed. Antv. m. pr. *Solus adhuc* Vat. pr. Pric. Oisel. Exc. Ruben. ed. Parm. et Vicet. *pube* Thnan. Mazar. *puppe* vel *pube* Oxon. sec.—247 *tulisset* Pal. Med. pr. nms Heins. *petissent* Med. sec. m. pr.—248 *dejecto* Tholos. *defecto* Vat. pr. Oisel. Florent. m. pr. *detecto* Leid. pr. duo Oxon. *detecto* vel *dejecto* Ambr. sec. Heinsius ascripserat locum Lamprid. in Alexandro Severo. p. 120. '*ne aliquando detectus capitali supplicio subderetur.*' et p. 129. '*statim in furto detectus est.*' *dolorem pro dolerem* ed. Parm.

NOTE

241 *Vide*] In me patre tuo vide merita Gildonis, qui me solus non adjuvit, cum reges omnes me adjuverent.

Civile] Cum *Maximo* et *Victore*, qui a Theodosii virtute oppressi sunt. De *Maximo* supra; *Victor* autem erat hujusce filius: utrumque Theodosius in urbe Aquileia morte multavit.

242 *Sub ictu*] Imperium Romanum, quasi victima, stabat, et velut expectabat ictum subitum, qui dubiam efficeret ejus salutem.

243 *Armenius*] Armenia est regio Asiæ.

Mæotide] Palus Mæotis est supra Pontum Euxinum, cujus ripam Mæotidem incolunt varii populi.

245 *Getæ, Geloni*] Sunt populi versus Septemtionem.

248 *Detecto*] Hoste aperto. Alii legunt *defecto*, i. e. Ipso Gildone de-

Restitit in speculis fati, turbaque reductus
 Libravit geminas, eventu iudice, vires, 250
 Ad rerum momenta cliens, seseque daturus
 Victori: fortuna simul cum Marte pependit.
 Et si non cupidis essem præreptus ab astris,
 Exemplum sequer Tulli, laniandaque dumis
 Impia diversis raptarem membra quadrigis. 255
 Germani nunc usque tui responsa colebat:
 En iterum calcat. Tali te credere monstro

At mansit in consideranda sorte futura, et se junctus a ceteris pependit vires utraque exitu iudicaturus, cliens pro varietate rerum, et suscepturus partes victoris: fortuna ejus suspensa est una cum bello. Et si ego Theodosius non fuisset raptus a Cælo desiderante me, imitarem exemplum Tulli Hostilii, et traherem per quadrigas oppositus corpus impii Gildonis lacerandum sentibus. Ille ad hoc usque tempus venerabatur imperia fratris tui: ecce rursus proculcat ea. Apparatus confidere tali

—249 Hic versus deest in Pat. *turbamque* Var. LL. ed. Antv. m. pr.—252 *cum Marte simul* *Fortuna pependit* Med. pr. Pal. Put. ed. Vicet. *fortuna prior* Mazar. *una pro simul* Thuan. *mente* Farn. Pric. Oisel. Florent. Mazar. Pat. vet. Gyr. Exc. Ruben. *Marte* Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. *morte* ed. Vicet. *Marte vel mente* duo Vatt. Med. sec. Put.—253 *O si* Vat. tert. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Florent. Thuan. Mazar. Exc. Læti. *Ut si* Vat. quart. *Et si* Leid. pr. cum duodecim aliis, ed. Parm. et Vicet. *Sed si* Lov. vet. Gyr. Moret. sec. *Ac si vel O si* Var. LL. e marg. Parm. *præreptus* Farn. et unus Heins. *præruptus* Thuan. Vicet. Parm. *præruptus* Florent. m. pr.—254 *laniandaque* Vat. tert. Pat. *laniandaque* viginti quatuor Codd. Exc. Læti, Var. LL. e marg. Parm. ed. Antv. et ed. Vicet.—255 *uptarem* decem scripti. *Raptarem* Exc. Ruben. ed. Vicet.—256 *calcat* Med. sec. m. pr.—257 *En* Vat. tert. Pric. vet. Gyr. Vat. Livin. *Nunc iterum* Leid. pr. cum viginti tribus aliis, Exc. Gev. Var. LL. e marg. Parm. et Ald. *Nunc* vel *En* Put. *Nunc* Ald. vitiose.

NOTE

ficiente, factoque hoste manifesto, minus dolerem; sed ferre non possum hominis perfidiam.

249 *In speculis fati*] Remansit, quasi speculaturus quod fatum, quæ sors futura esset belli, et pependit utriusque exercitus vires ex eventu iudicaturus, et fortioris partes suscepturus. Cicero: 'Rex semper in speculis fuit.'

251 *Cliens*] Gildo scilicet imitans libræ ancipitis motum, clientem se profitebatur pro momentis, seu motu, seu varietate rerum atque temporum, adeo ut cui fortuna, eidem ipse ad-

hæreret, et eo penderet, quo res melius verterentur.

252 *Fortuna*] Gildo fortunam suam suspensam tenuit, nec cuiquam favit, donec sors belli remansit dubia atque suspensa.

253 *Præreptus*] Si non fuisset morte præreptus, et in Cælum ascriptus.

254 *Tulli*] Albani 'Fidenate bello missi in auxilium Romanorum ex federe, mediis inter duos expectavere fortunam.' At Tullus Hostilius tertius Romæ Rex 'hoste victo ruptorem fœderis Metium Suffetium,' seu

Post patrem fratremque paras? sed magna rependit,
 Inque tuam sortem numerosas transtulit urbes.
 Ergo fas pretio cedit? mercede placebit
 Seditio? taceo, læsi quod transfuga fratris,
 Quod levis ingenio. Quamvis discrimine summo
 Proditor apporet suspensa morte salutem,
 Nusquam gratus erit. Damnamus luce reperta

260

portento post patrem et fratrem? At vero Gildo reddit magna, et transmisit multa oppida in tuam partem. Æquitas igitur vincetur mercede? Perfidia placebit ob munera? Sileo, quod iste sit desertor fratris tui offensi, quod sit inconstanti indole. Etiam si tamen perfidus iste ingenti cum periculo afferat vitam quæ fluctuabat in morte, nunquam erit jucundus: vita restituta condemnamus proditi-

.....

calcat Farn. *calcat* vel *temptat* Pric. *reddere* Leid. pr. *tuli sub judice* Pat.—258 *fratrem patremque* duo Med. *matremque vel fratremque* Moret. pr. *rependis* Med. tert.—259 *tuas sortes* duo Vatt. Reg. Petav. pr. *addicit pro transtulit* Vat. quart.—260 *mens pro fas* Med. quart.—261 *Seditio* duo Vatt. Reg. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *Proditio* Heins. Gesn. et ed. Bipont. *Proditio* vel *Seditio* Vat. pr. Petav. pr. *patris* Leid. pr. Petav. sec. Med. tert. Oxon. pr. Ambr. tert. Reg. Thuan. Tholos. tres Vatt. *fratris vel patris* Vat. pr. Farn. Pric. Med. pr. Petav. pr. Lov. item Moret. pr.—263 *apparet* Vat. pr. n. pr. Pric. *suspensa* cum glossa, *i. e. dilata* Florent. cum decem aliis. *suspensam* Ambr. sec. qui et *Marte* pro morte exhibet. *luce vel morte* Thuan. *suspensam* probat Heins.—264 *Nusquam* Leid. pr. *Nunquam* decem alii. *Nunquam* Gesn. ed. Bipont. Kœnig. *justus* pro *gratus* Var. LL. ed. Antv. *reperta* Oxon. pr. *recepta* vet. Gyr. Med. tert. Put. Petav. tert. *reperta* vel *retenta* Pric.

NOTÆ

Fufetium, ‘religatum inter duos currus, perniciousis equis distrahit: Albamque ipsam, quamvis parentem, æmulam tamen, diruit.’ Florus. ‘Raptabatque viri mendacis viscera Tullus Per sylvam, et sparsi roabant sanguine vepres.’ Virgilius.

258 *Post patrem fratremque*] Quos Gildo fefellit, elusit.

Sed magna] Objicitur, sed Gildo reddit Arcadio magnas urbes, et Africam ipsam Honorio ereptam parat ipsi tradere. Quasi vero id proditor faceret.

260 *Ergo fas*] Responsio: ergo fas seu æquitas vincetur mercede? Et placebit perfidia ob talia munera?

261 *Fratris*] Deseruit fratrem tuum, cujus erat cliens.

263 *Salutem*] Etsi de honore, de Imperio, de vita periclitemur, tamen non placet salus, quam attulerit proditor.

Suspensam salutem] Salus quæ suspensa sit et incerta, quæ vacillat modo casura morte impendente, non placet, si proditor eam afferat.

264 *Damnamus*] Nos certiores facti salutis, de qua desperaverimus, damnamus tamen eum, qui nos perfidia aliqua a periculo liberavit: placet enim aliquando perfidia, semper displicet perfidus. Augustus apud Plutarchum, ἐγὼ προδοσίαν φιλῶ, προδότας οὐκ ἐπαινῶ: ego proditorem amo, proditores non laudo. Philippus prodituros amabat, non proditores.

Perfidiam : nec nos patimur committere tali
 Hoc genus emtori. Cives cum mœnibus offert? 265
 Hoc vendit patriam. Plerique in tempus abusi
 Mox odere tamen. Tenuit sic Graia Philippus
 Oppida. Pellæo libertas concidit auro.
 Romani scelerum semper sprevere ministros. 270
 Noxia pollicitum domino miscere venena
 Fabricius Regi nudata fraude remisit,
 Infesto quem Marte petit, bellumque negavit
 Per famuli patrare nefas : ductosque Camillus

tionem ; neque nos sinimus credere hanc gentem nostram ejusmodi emtori : iste proponit cives venales cum urbibus ? iste vendit patriam. Multi abusi ad tempus, statim tamen oderunt : ita Philippus occupavit urbes Græcæ, libertas eversa est pecunia Pellæa. Romani semper contempserunt administratos criminum. Fabricius, detecto dolo, remisit Pyrrho medicum promittentem dare virus mortiferum domino suo ; quem Pyrrhum Fabricius successit pugna infensa, et noluit conficere bellum

Oxon. sec. Claver. Barth.—265 vos Lov. Mazar. Ambr. sec. Vat. tert. concurrere vel committere Med. pr.—266 Hoc genus cum τελεία στυγή Vat. pr. offert Thuan. Petav. tert. offert Oisel. assumt Lov. m. pr. aufert Leid. pr. Oxon. pr. Moret. sec. Vat. tert. Reg. Petav. pr. offert decem alii. offert vel offert Med. pr. Oxon. sec.—267 Hic vendit Vat. quint. Exc. Læti. Et vendit Med. quart. Hæc Vat. tert. Petav. sec. Med. tert. Hoc Leid. pr. eum octodecim aliis, item ed. Vicet. populique Pal. duo Med. Moret. pr. m. sec. populique vel plerique Med. pr.—268 tenuit Oisel. grata pro Graia Pal. Med. pr.—269 anno pro auro Thuan. —270 semper scelerum duo Vatt. Pric. Reg. Petav. pr. Moret. sec. prodidit marg. Isingr.—271 Pyrrho pro domino marg. Isingr.—272 mandata Moret. sec. fronte vel fraude Moret. pr. remittit Mazar.—273 infestum Tholos. infausto Reg. Oxon. pr. Var. LL. ed. Antv.—274 ductosque vel ductusque Mō-

NOTE

266 *Emtori*] Nec unquam nos patiemur hoc genus nostrum Imperatorum, hosce nostros filios, credere emtori perfido, qui vendet cives urbesque : non feremus hanc eis inuri maculam, ut alter alterius Imperium minuat artibus ejuseumque proditoris.

267 *Abusi*] Multi ad tempus abusi proditoribus, mox tamen eos oderunt.

268 *Philippus*] Rex Macedonum, pater Alexandri, dicitabat nullam arcem esse inexpugnabilem, in quam introduci posset asellus auro onustus.

269 *Libertas*] Libertas Græcorum

perit, eversa est auro Philippi Pellæi, sic dicti ab urbe Macedoniae Pella, Philippi et Alexandri natalibus inelyta.

272 *Fabricius*] Cum vicina castra ipse Fabricius, et Rex haberent, Timochares medicus Pyrrhi, vel Nicias amicus, nocte ad eum venit, promittens se Pyrrhum veneno occisurum, si sibi quicquam pollicitaretur : quem Fabricius vinctum rednei jussit ad dominum, Pyrrhoque dici, quæ contra caput ejus spondisset. Hoc factum Curio tribuit Florus.

274 *Patrare*] Conficere, et ad finem perducere. Cicero : ‘ promissa

Trans murum pueros obsessæ reddidit urbi. 275
 Traduntur pœnis alii, cum prælia solvant;
 Hic manet, ut moveat. Quod respuit alter in hostem,
 Suscipis in fratrem. Longi pro dedecus ævi!
 Cui placet, australes Gildon condonat habenas,
 Tantaque mutatos sequitur provincia mores. 280
 Quaslibet ad partes animus nutaverit anceps:
 Transfundit secum Libyam, refluumque malignus

per crimen servi: atque Camillus restituit civibus obsessis pueros adductos ad se trans murum. Ceteri exponuntur suppliciis, cum dirimant pugnas: hic Gildo remanet, ut excitet bellum. Id aggredieris contra fratrem, quod alius renuit contra hostem: O opprobrium non visum longa ætate! Gildo dat Imperium meridianum cui lubet, et provincia tanta obtemperat lexitati inconstanti, quamcumque in partem mens dubia propendeat, transfert secum Libyam, et improbus ille præbet regnum

ret. pr.—275 Post murum Put. credit Pal.—276 pradia Med. sec. præmia Farn. Ambr. pr. solvant Pric. solvant vel tollant Vat. pr.—277 Hæc Var. LL. ed. Antv. maneat Vicet. Parm. moveat vel moveat Put. quod respuit decem Codd. quem Lov. Gesn. ed. Bipont. Kœnig. in hoste Thuan. Tholos.—278 Suscipit Reg. Suspiciis Med. sec. in fratres Thuan. in fratrem cum τελέεισσι σπιγμῆ Med. pr. Put. Lov. Ald. Exc. Gevart. cum signo interrog. Gesn. ed. Bipont. Kœnig. pro dedecus Vat. pr. post dedecus Put.—279 Qui placet Oisel. cum donat Pat. Moret. pr. condonat Pric. Oisel. Pat. m. sec. cum prodit inc. Heins. cum tradit viginti duo Codd. Var. LL. ed. Antv. cum tradat Farn. Reg. Moret. sec. cum tradet Vat. quint. cum turbat et emend. tradat Leid. pr. contradit Sched. Gnd. contradat Med. quart. Exc. Gevart. cum donat vel cum tradit Put. condonat vel cum tradit Vat. pr. condonat vel cum tradat Florent. cum donat vel condonat Vat. tert. Heinsius conjiciebat nun tradit. habenas? cum signo interrogationis, Petav. pr. uti et vs. seq. mores?—281 Quasumque Moret. sec. Exc. Gevart. animus nutaverit Vat. quart. et quint. animum nutaverit Leid. pr. Vat. tert. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Florent. Oxon. pr. Ald. animus vel animum Petav. pr. animum Reg. Pat. ed. Parm. nutaverit Vat. sec. Med. quart. tres Petav. ed. Parm. nutaverit decem alii. animus nutaverit vel animum nutaverit Vat. pr. Med. sec. animis nutaverit Lov. Heinsius legit animi nutaverit anceps.—282 Transfundit Pric. Exc. Læti. Transfundit Var. LL. ed. Antv. Libyam secum viginti octo

NOTÆ

patravit, id est, perfectit.

275 *Pueros*] Primorum urbis Faliscorum filios, quos ludimagister sermonibus variis pertrahendo usque ad castra Camilli perduxerat, ipsique Camillo prodiderat: sed hic vinctum ludimagistrum urbis proditorem ultra remisit, sicque Faliscos beneficio magis, quam armis superatos portas sibi pandere officiose coëgit.

276 *Solvant*] Medicus Pyrrhi, ludi-

magister Faliscorum rapiuntur ad pœnas, quod dolo et scelere tentent solvere et finire prælia.

278 *Longi æri*] O dedecus tale, quale nec visum nec videndum est per longa sæcula.

280 *Mutatos*] Sequitur mutationem, et inconstantiam morum, levitatemque Punicam Gildonis.

282 *Refluumque*] Gildo Maurus quocumque inclinet, transfert secum

Commodat imperium. Mauri fuit Africa munus.
 Tollite Massylas fraudes : removete bilingues
 Insidias, et verba soli spirantia virus. 285
 Ne consanguineis certetur cominus armis,
 Ne, precor : hæc trucibus Thebis, hæc digna Mycenis ;
 In Mauros hoc crimen eat. Quid noster iniquum
 Molitur Stilichon ? quando non ille jubenti
 Paruit ? an quisquam nobis devotior extat ? 290

mobile. Africa fuit donum Mauri. Rejicite astutiam Massylam, rejicite dolos ambiguos, et sermones redolentes venenum loci. Ne pugnetur prope telis fraternis, ne quæso, pugnetur. Hæc prælia digna Thebis crudelibus et Mycenis: hoc scelus revertatur contra Mauros. Quid noster Stilicho machinatur injustum? Quando non ille obedivit imperanti? An aliquis est addictior nobis? Ut taceam facta diversa,

Codd. *refugumque Tholos. malignis Exc. Læti et Ruben.*—283 *mundus pro munus Moret. pr. m. pr. Maurique fit Africa munus legit Heinsius. In Vatic. quarto reliqua desunt usque ad lib. 1. in Eutrop. sub finem.*—284 *Massilius duo Oxon. Massalias Pat. Lov. Massylas tredecim scripti et Exc. Cod. Rhem.*—285 *doli Pric. soli Leid. pr. cum viginti aliis, Exc. Gevart. Ald. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. sperantia Farn. soli spirantia fraudes Pat.*—286 *Nec quatuordecim Codd. Exc. Gevart. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv.*—287 *Ne precor octodecim scripti, Exc. Ruben. Læti et Pat. rec. m. sec. ed. Parm. Nec precor Vat. sec. Hæc precor Vat. sec. Med. quart. Reg. Ambr. pr. Moret. pr. duo Petav. et Oxon. ed. Vicet. Deprecor Farn. Med. tert. Te precor Med. sec. Moret. sec. Ne precor et m. sec. emend. Hæc precor Lov. Ne precor vel Deprecor Vat. pr. Pric. Thebis trucibus Pric. vel digna Pric.*—288 *instauras Var. LL. ed. Antv. erit Pat.*—289 *Stilico Vat. sec. Stilichon Exc. Læti. minanti Var. LL. ed. Antv.*—290 *aut quisquam Moret. pr.*

NOTE

Libyam, et simul Imperium, instar maris reflui, commodat, pro nutu id ut arenam trahens atque retrahens, et ex Africa donum faciens; quod mirum, Africam esse latronis munus.

284 *Massylas*] Massyli sunt populi Africæ, quos omnes arguunt ut perfidum, ut perniciosum, et fugiendum hominum genus; quorum verba venenata sunt, quia mira promittunt, moxque fallunt, ideoque bilingues dicuntur. Virgilius: 'Quippe domum timet ambignam, Tyriosque bilingues.'

286 *Ne consanguineis*] Ne frater in fratrem pro Gildone arma capiat. Hoc enim tentabant vel Gildo vel

Eutropius, ut fratribus inter se commissis securi forent.

287 *Thebis*] Prælia fraterna digna sunt Thebis, ubi Etheocles, et Polylices fratres inter sese crudelissime pugnarunt, et sese invicem occiderunt.

Mycenis] Hæc prælia digna sunt etiam Mycenis, ubi fratres itidem Atreus et Thyestes sese invicem odio nefario persequebantur. Thebæ et Mycenæ sunt in Græcia, hæc in Peloponneso, illa in Bœotia, unde Thebæ Bœoticiæ dictæ sunt.

288 *In Mauros hoc crimen eat*] Solebant omnia mala precari hostibus.

Ut sileam varios, mecum quos gesserit, actus ;
 Quæ vidi post fata, loquar. Cum Divus abirem,
 Res incompositas, fateor, tumidasque reliqui.
 Stringebat vetitos etiamnum exercitus enses
 Alpinis odiis, alternaque jurgia victi
 Victoresque dabant. Vix hæc amentia nostris
 Excubiis, nedum puero rectore, quiesset.
 Heu quantum timui vobis, quid libera tanti
 Militis auderet moles, cum cæca remoto

295

quæ edidit mecum, dicam ea, quæ asperi post mortem. Cum ego Divus ferem, deserui, confiteor, res inordinatas et inquietas. Tunc etiam exercitus ob seditiones Alpinas nudabat gladios illicitos, et victi et victores vicissim præbebant occasiones rixarum: hæc insania ægre sedata fuisset nostris curis, et minus adhuc a puero gubernatore. Ah! quantum ego sollicitus fui pro vobis, ne multitudo tot militum, liberata metu Principis, tentaret aliquid, cum jam amens et gaudens effervesceret

haud quisquam legit Heinsius. vobis Tholos. nodis Exc. Ruben. ed. Parm. vobis vel nodis Exc. Læti. clementior Moret. pr. devinctior omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. devotior Pat. et Ald. atque ita conjecerat Heinsius.—291 taceam Ambr. pr. mecum quos Vat. pr. et quint. Oisel. Mazar. Pat. Petav. pr. Vat. Livin. gesserat Lov. jusserit Ambr. tert. gesserit vel gesserat Florent.—292 loquar Voss. sequar vel loquar Reg.—293 timidusque ed. Vicet. Numidasque Moret. pr. m. pr. relinqui Vat. tert.—294 Stringebant etiam vetitos Ambr. pr. Var. LL. ed. Antv. etiamnum Pric. Exc. Læti. jam tunc Med. duo, Pat. jam nunc Pal. Med. pr. unus Heins. Exc. Gevert. etiam nunc duo Vatt. Farn. Oisel. Med. tert. ed. Vicet. etiam tunc Petav. sec. Lov. Leid. pr. Ald. etiam tunc Oxon. sec. Moret. sec. jam non Florent.—295 victis Med. tert.—296 dementia Moret. sec.—297 necdum sex Mss. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. victore Vat. quint. Thuan. Oxon. quiescit Leid. pr. m. pr. Oxon. pr. Moret. sec. Reg. duo Vatt. quiescet Vat. tert. Pal. Farn. Rott. Oisel. Vicet. quiesset Pric. Med. sec. m. pr. Mazar. Ambr. tert. Vat. Livin. Lov. ex emendatione, Exc. Læti, ac Ruben. Var. LL. e marg. Parm. quiesset vel quiescit Vat. pr.—298 timui nobis Thuan. timui liber Vat. quint. qui Reg. quod duo Vatt. Pal. quid Leid. pr. et duodecim alii. quod vel quid Put. per Tholos. ne Pat. Ambr. sec. ed. Vicet. prælia vel libera Put. tanti Exc. Læti. tantum Pal. Med. pr.—299 carcere moto Vat. tert. Pric. Oisel. Florent. m. pr. Med. sec. Ambr. pr. Varr. LL. e marg. Parm. carcere moto, vel terra remoto, vel cæca remoto

NOTÆ

292 *Cum Divus abirem]* Cum ex vita abirem inter Divos referendus.

293 *Tumidas]* Res male quiescentes, et adhuc agitationem ostendentes instar tumidi maris.

295 *Alpinis odiis]* Remanebant adhuc semina odii Alpini; hoc est, quod Eugenius et Arbogastes excitaverant ad Alpes contra Imperium.

297 *Nedum puero]* Hos motus ego non potui sedare meis curis, meis excubiis; a fortiori puer rector Imperii sedare non potuisset.

298 *Libera]* Nequid moverent milites liberati metu Principis, qui eos sua auctoritate compescere poterat.

299 *Moles]* Multitudo, roburque militum.

Ferveret jam læta metu. Dissensus acerbus, 300
 Sed gravior consensus erat. Tunc ipse paterna
 Successit pietate mihi, tenerumque rudemque
 Fovit, et in veros eduxit Principis annos :
 Rufinumque tibi, quem tu tremuisse fateris,
 Depulit. Hunc solum memorem, solumque fidelem 305
 Experior. Volui si quid, dum vita maneret,
 Aut visus voluisse, gerit : venerabilis illi,
 Ceu numen præsensque, vocor. Si tanta recusàs,

pulso timore: discordia atrox inter eos erat, sed concordia atrocior contra Principem. Tum ipse Stilicho successit mihi amore patrio, et fovit te tenellum et ignarum, et educavit te ad legitimam aetatem Imperatoris; et amovit Rufinum, quem tu turpiter tibi timori fuisse confiteris. Agnosco hunc Stilichonem solum gratum, et solum fidum: siquid volui, aut siquid visus sum voluisse, dum vita superesset mihi, ille facit. Ille me invocat, ut Divum verendum, ac præsentem:

//////////

Vat. pr.—300 *jam læta* Ambr. sec. Med. quart. Vat. Livin. Var. LL. c marg. Parm. *tam læta* viginti Codd. Ald. et ed. Parm. *tum læta* Exc. Gevart. *tam vel jam* Med. pr. *læta* Thuan. suis pro metu Pric. metu vel manu Put. novis *dissensus acerbis* Oisel. *discessus* Thuan. *acerbis* Pric. novis *dissensus acerbis vel metu.* *dissensus acerbis* Vat. pr.—301 *Sed* Med. quart. Exc. Gevart. *Et gravior omnes* Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *At gravior* Ambr. sec. inc. Heins. *confessus* Farn. nunc Med. sec. *nonne* leg. Heins. *iste* Vat. pr.—302 *miserumque rudemque* ed. Vicet.—303 *in certos* Rott. *veros* i. e. *legitimos* ascripserat Heinsius. *produxit* Thuan. *reduxit* Med. quart.—304 *quem te* Med. quart. *renuisse* Oxon. sec. m. pr. *metuisse* Thuan. *fremuisse* Rott. *timuisse* Florent. Petav. pr.—305 *Reppulit* Moret. sec.—306 *volui dum si quid* Oxon. pr. *fata manerent* Pat.—307 *videor voluisse* Vat. sec. *visus voluisse* Med. quart. *Ad jussus pro Aut visus* Thuan. *venerabilis ulli* Med. tert.—308 *numen præsensque* octodecim scripti. Exc. Læti. *præsens numenque* tres Vatt. Pric.

NOTÆ

300 *Dissensus*] Inter milites tumultuantes gravis erat dissensio, aliis alia volentibus; sed gravior et magis timenda consensio, simulque periculum, ne spreta stirpe Theodosii, novum Imperatorem ingerent, ut sæpe ante a militibus factitatum.

302 *Tenerumque*] Arcadius tamen moriente Theodosio annum agebat vicesimum, sed quæ in tali ætate rerum experientia? Huic erat nigra cæsaries, et prava statura, sed in pingendo vel scribendo magna dexteritas: hunc docuerat illustris sanctusque Senator Arsenius, quem non

modo sprevit, sed etiam in eum dira statuit. Qua de re cum cogitaret Arsenius, hanc vocem audivisse dicitur, 'fuge, sede, tace.' Hinc desertum petiit, sicque fugit, sedit, tacuit, et ob suam virtutem inter Sanctos est ascriptus.

303 *In veros eduxit*] Formavit annos tuos tales, quales esse debent anni Principis veri, Principis optimi.

304 *Tremuisse*] Erat certe, quod Arcadius timeret Rufinum; nisi enim obstitisset Stilicho, Rufinus aut invasisset aut oppressisset Imperium.

308 *Præsens*] Numina antiqui pu-

At soceri reverere faces, at respice fratris
 Connubium, pignusque meæ regale Serenæ. 310
 Debueras etiam fraternis obvius ire
 Hostibus, ille tuis. Quæ gens, quis Rhenus et Hister
 Vos opibus junctos, conspirantesque tulisset?
 Sed tantum permittite cadat: nil poscimus ultra.
 Ille licet sese prætentis Syrtibus armet, 315
 Oppositoque Atlante tegat, licet arva referta

si renuis talia; honora saltem affinitatem soceri: considera saltem matrimonium fratris tui, et nuptias regias Serenæ meæ. Immo debuisses progredi oppositus hostibus fratris tui, ille tuis: quæ natio, quis Rhenus et Danubius sustinuisent vos conjunctos copiis, et consentientes? At patere solum ut Gildo opprimatur: nihil petimus amplius. Iste etiamsi nuniat se oppositis Syrtibus, ut protegat se Atlante

//////////

Oisel. numenque vocor præsens Gesn. et ed. Bipont. vocet Med. quart. si jussa Oxon. pr. recuses Thuan. Mazar.—309 Aut soceri Pal. Pric. duo Med. Exc. Læti. At Leid. pr. Put. Mazar. Bonon. Tholos. Lov. Vat. Livin. duo Petav. totidem Ambr. Exc. Gevart. ed. Parm. At vel Aut Ambr. sec. aut respice tres Vatt. Farnes. Pric. duo Med. at respice Vat. Livin. Mazar. Florent. inc. Heins. at vel aut Vat. pr. duo Med. Put. Ambr. sec. unus Heins. ed. Vicet.—310 Connubium Rott. Conjugium Pric. Oisel. Florent. Pat. Conjugium vel Connubium Vat. tert. Put. Med. pr. pignusque meum Med. sec. m. pr. legate Put. m. pr.—311 hostibus ire Obrivus Med. sec.—312 quis gens Pal. Med. pr. quis Rhenus Leid. pr. et sedecim alii, item Exc. Gevart. qui edd. pleræque præter Vicet. Parm. Colin. Rhetus Var. LL. e marg. Paris.—313 junctos Vat. pr. Exc. Læti. opibus junctis Oisel. victos ed. Vicet. junctos opibus Moret. pr. Vos conspirantes opibus junctosque viginti quatuor Codd. Exc. Gev. Var. LL. e marg. Parm. Ald. ed. Vicet. nec non Var. LL. ed. Antv. conspiratis vel conspirantes Leid. pr. tulisset tres Vatt. Rott. tulissent Leid. pr. duo Vatt. Pric. Gesn. ed. Bipont. Kœnig.—314 promittite Lov. Ambr. pr. dimittite Pat. cadat Vat. pr. ed. Vicet. cadet plurima pars Codd. Ald. Exc. Gevart. poscimus vel possumus Lov.—316 adamante tegat Pric.

NOTE

tabant ubique præsentia, et nihil non videntia.

Recusas] Si non te movent talia monita, si non virtus Stilichonis, at saltem moveat te observantia ei debita, qui socer est fratris tui Honorii, quique te, ut pater, fovet; sicque avertaris a fovendo Gildone hoste publico.

309 *Soceri*] Vocat Socerum, qui erat socer, non Arcadii, sed Honorii.

Faces] Reverere affinitatem Stilichonis, qui per faces, hoc est, conjugium, dedit filiam Mariam conjugem

fratri tuo Honorio, cujus est socer.

310 *Serenæ*] Reverere nuptias regales Serenæ, fratris mei filiæ, sororisque tuæ patnelis, et filiæ meæ adoptivæ, quæ nupsit Stilichoni; et quæ tibi velut certum pignus esse deberet et mei et tui in Honorium Stilichonemque amoris.

311 *Debueras*] Debuisses, o Arcadi, proficisci contra hostes fratris Honorii, et ille contra tuos.

315 *Syrtibus*] De his supra alibi.

316 *Atlante*] Hic mons est Mauritaniæ in Africa.

Anguibus, et Solis medios objecerit æstus :
 Novi consilium, novi Stilichonis in omnes
 Æqualem casus animum : penetrabit arenas :
 Inveniet virtute viam. Sic Divus : et inde 320
 Sic natus : Jussis, genitor, parebitur ultro.
 Amplector præcepta lubens : nec carior alter
 Cognato Stilichone mihi. Commissa profanus
 Ille luat : redeat jam tutior Africa fratri.
 Talia dum longo secum sermone retexunt, 325
 Hesperiam pervenit avus, castumque cubile
 Ingreditur, Tyrio qua fusus Honorius ostro

objecto: etiamsi iste opposuerit agros plenos serpentibus, et calores ardentissimos Solis: cognosco prudentiam Stilichonis, cognosco fortitudinem ejus parum casibus eunctis: perradet arenas, reperiet iter virtute sua. Ita Theodosius Divus locutus est, et ita deinde filius ejus Arcadius dixit: Sponte obediatur imperiis tuis, o pater: recipio volens mandata tua: neque alius est mihi dilectior Stilichone affini: iste impius Guido puniatur ob delicta: Africa jam securior restituatur fratri meo Honorio. Dum hæc Theodosius pater et Arcadius revolunt inter se verbis multis, Theodosius avus attingit Italiam, et intrat cubiculum pudicum in quo Ho-

Ambr. pr. Med. sec. *Atlante vel adamante* Moret. sec. Exc. Pat. rec. *regat* pro *tegat* ed. Vicet. *arma* Rott. Med. sec. m. pr. Petav. sec. Exc. Gevart. *arma* vel *ara* Lov.—317 *mediis objecerit* Rott. Med. sec. m. pr. *objecerat* Vatic. pr. m. pr. *ictus pro æstus* Lov. m. pr.—318 *Stilichonis* Vatic. pr. et sec.—321 *Sic gnatus* Vatic. prim. et Oisel. *parebitur* Vatic. prim. et tert. Florent. Vat. Livin. ed. Parm. *parebimus* duo Vatt. totidem Oxon. Pal. Farn. Rott. Moret. sec. Lov. Ald. Vicet. Gryph. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. *parebimus* vel *parebitur* Put.—322 *non carior* Med. quart.—323 *Cognatus* Moret. sec. *Stilichone* Vat. sec. *promissa* vel *commissa* Reg. *tuat ille profanus* Commissum Med. sec.—324 *mitior* Pat. Ald. *Affrica* tres Vatt.—325 *secum longo* Vat. quint. Med. tert. Put. *retexunt* Florent. Oisel. Pat. Vat. Livin. *volutat* ed. Vicet. *volutant* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Moret. sec. *volutant* vel *retexunt* Vat. pr. et tert.—326 *convenit* Vat. pr. m. pr.—327 *Tyrio qua* Vat. pr. *fusus* Florent. Med. quart. Mazar. inc. Heius.

NOTE

317 *Anguibus*] Africa scetet omni serpentum genere; quorum pulchra descriptio apud Lucanum l. ix.

Medios] Licet se abscondat in regionibus Zonæ mediæ, seu torridæ subjectis, ac perinde in locis quæ ardentissimo Solis calore torrentur.

319 *Æqualem*] Novi fortitudinem et prudentiam Stilichonis nihil non posse aggredi, sustinere, vincere.

Penetrabit] Permeabit deserta arenosa Africae, et nihil tam arduum est, quo non penetret ejus virtus. 'Invia virtuti nulla est via.' Ovidius.

323 *Profanus*] Impius, qui violat sacram Imperatoris sui majestatem.

327 *Ostro*] Vestes purpureæ antiquis pro stragulis erant in lectis sternendis. Purpura Tyria in pretio

Carpebat teneros Maria cum conjuge somnos.

Assistit capiti: tunc sic per somnia fatur:

Tantane devictis tumuit fiducia Mauris, 330

Care nepos? iterum post me conjurat in arma

Progenies vesana Jubæ, bellumque resumit

Victoris eum stirpe sui? Firmumne jacentem

Obliti, Libyam nostro sudore receptam

Rursus habent? ausus Latio contendere Gildon? 335

Germani nec fata timet? Nunc ire profecto

Nunc vellem, notosque senex ostendere vultus.

norius cubans in purpura Tyria fruebatur sopore dulci cum uxore Maria. Astat prope caput ejus: tum ita alloquitur eum in somnis: An confidentia tanta cepit Mauros subactos, O nepos dilecte? Post prælia mea genus insanum Jubæ rursus conspirat in certamina, et instaurat pugnas cum prole domitoris sui? An obliti sunt Firmum tyrannum deletum? possident iterum Libyam restitutam nostris laboribus? Gildo audet pugnare contra Italiam? neque metuit calamitatem fratris sui? Nunc certe, nunc ego senex arderem proficisci, et ostentare illi ora cognita.

//////////

Exc. Læti, ed. Parm. *fortis* octodecim alii, Exc. Ruben. Var. LL. ed. Antv. ed. Vicet. *fultus* Moret. sec. *fortis* vel *fusus* Put.—329 *Adstitit et capiti* Reg. tum Med. quart.—330 *devictis tenuit f. Mauris* vet. Gyr. *devictis tumuit f. M.* duodecim scripti, Exc. Læti, Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. *devictos tenuit f. Mauros* ed. Vicet. *detectos* Put. *tumuit* Med. tert. Oxon. sec. *tumuit vel tenuit* Med. pr. *devictis tumuit dementia M.* Reg. *devictos tenuit f. M.* Heins. Gesn. ed. Bipont.—331 *conjuret* Thuan.—332 *resumat* Thuan. *resumit* Tholos.—333 *Victori* Moret. pr. *Firmum jacentem* Med. quart. *fratremne* Florent. m. pr. Petav. pr. Thuan. cum glossa *i. e. Firmum*.—335 *Rursus habent* Exc. Schott. in quibus Gronovius ascripserat legendum forte *arent: an sub Latio pro ausus Latio* Leid. pr. *Gildon* Exc. Læti. *Gildo* vel *bello* Oxon. pr.—336 *nec* Vat. Livin. *non* Moret. sec. Ald. *nunc* inc. Heins. qui inde *num* corrigebat. *facta* Pal. Farn. Pric. Petav. tert. Lov. m. pr. Oxon. marg. Isingr. *fata* ed. Vicet. et Parm. *fata* vel *facta* Med. pr. Oxon. sec. *non ire* ed. Vicet. *scire* Med. tert. *ipse* Pat. *ire* vel *ipse* Vat. tert.—337 *senes* Reg. Petav. sec.

NOTÆ

fuit: dicitur ab Urbe Tyro in Phœnicia.

330 *Tantane*] Alludit ad illud Virgilii: ‘Tantane vos generis tenuit fiducia vestri!’

331 *Conjurat*] Quasi non tam bellum sit, quam conjuratio. Sic tamen Virgilius: ‘motu Conjurat trepido Latium.’

332 *Jubæ*] Hic Rex erat Mauritanix in Africa.

333 *Firmumne*] *Firmus* Gildonis frater insolens Tyrannus *Zamam* fra-

trem peremerat, et ne, ut contumax, damnatus perimeretur, a Romanis desciverat; hinc pressus a Theodosio seniore homo crapulæ deditus, in mortem ruit voluntariam.

336 *Germani*] Neque Gildo timet fatalem casum *Firmi* fratris sui, qui a Theodosio seniore debellatus est.

337 *Notosque*] Quasi solo vultu posset profligare Gildonem: et re quidem ipsa aiunt in Theodosio avo fuisse Martiam vultus torvitatem.

Nomen meam fugiet Maurus, cum viderit, umbram ?
 Quid dubitas ? exsurge toris : invade rebellem.
 Captivum mihi redde meum : desiste morari. 340
 Hoc generi fatale tuo ; dum sanguis in orbe
 Noster erit, semper pallebit Regia Bocchi.
 Jungantur spoliis Firmi Gildonis opima.
 Exornet geminos Maurusia laurea currus.
 Una domus toties una de gente triumphet. 345
 Di bene ; quod tantis interlabentibus annis
 Servati Firmusque mihi, fraterque nepoti.
 Dixit, et afflatus vicino sole refugit.

An non Gildo Maurus effugiet cum aspexerit vel speciem meam ? Quid cunctaris, O Honori ? surge ex thalamo, aggredere rebellem Gildonem. Restitue mihi captivum meum : noli cunctari. Hoc munus est fatale gentis tue : dum genus nostrum regnabit in mundo, palatia Bocchi perpetuo extimescent. Opima spolia Gildonis conjungantur cum exuviis Firmi. Laurea Mauritana decoret currus duos : una domus triumphet toties de stirpe una. O Superi, bene fecistis ! quod spatio tot annorum interfluentium reservati sunt, et Firmus mihi, et Gildo Firmi frater nepoti meo Honorio. Sic Theodosius avus locutus est, et mox tactus radiis Solis

//////////

inc. Heins. senes vel senex Oxon. pr.—338 Numne Petav. tert. fugiet Moret. sec. sugeret Thuan. unde Heinsius legebat fugiat. cum viderit Put.—339 dubitas exire Mazar. invade bellum Vat. pr. et tert. Oisel. Mazar. invade rebelles Leid. pr. et viginti octo alii. Oxon. uterque. Lov. Ald. Parm. Vicet. Junt. Colin. Var. LL. ed. Antv. iradere bellum vel invade rebellem Put. Florent.—340 Captivum Farn.—341 in urbe Reg. orbe vel urbe Oxon. sec.—342 parebit Vat. sec. Ambr. tert. Voss. pr. et alter a. m. s. pallebit vel parebit Petav. pr. Bocchi Vat. pr. Lov. duo Med. Bocci Vicet. Bocci Parm. Bocchi Var. LL. ed. Antv.—344 Exornet Put.—345 triumphat Farn.—346 armis Lov.—347 Servatus Thuan. Var. LL. ed. Antv.—348 afflatus vicino Tholos. Vat. Livin.

NOTE

341 *Fatale*] Hoc munus a fatis concessum est generi Theodosiorum, ut vivant Mauros, Firmum, Gildonem, aliosque, qui Bocchi Mauritaniæ Regis Palatium occupant.

342 *Pallebit*] Non Regia pallebit, sed ii Reges qui sunt in Regia extimescent pallescentque. Sic ponitur continens pro contento, et effectus pro causa, quia pallor est timoris effectus.

343 *Opima*] Opima spolia sunt ea quæ dux duci eripit.

344 *Laurea*] Currus triumphales

lauro ornabantur.

346 *Dii bene*] Gloriæ nostræ consuluerunt, quod mihi avo Firmum Tyrannum vincendum dederunt ; quodque triginta circiter annis elapsis, tibi nepoti Gildonem Firmi fratrem superandum reservarunt.

348 *Afflatus*] Impulsus radiis Solis appropinquantis ; tamdiu enim umbra versari poterant cum mortalibus, quamdiu Sol non oriretur ; tum enim evanescebant. Virgilius : ' Et me sævus equis oriens afflavit anhelis.'

At juvenem stimulis immanibus æmula virtus
 Exacuit: jam puppe vehi, jam stagna secare 350
 Fervet, et absentes invadere cuspide Mauros.
 Tum jubet acciri socerum, dextramque vocato
 Conserit, et quæ sit potior sententia, quærit.
 Per somnos mihi, sancte pater, jam sæpe futura
 Panduntur, multæque canunt præsentia noctes. 355
 Namque procul Libyco venatu cingere saltus,
 Et juga rimari canibus Gætula videbar.
 Mœrebat regio sævi vastata Leonis
 Incursu: pecudum strages, passimque juveni

appropinquantis evanuit. Sed fortitudo imitatrix excitat juvenem Honorium stimulis ingentibus: jam ille ardet ferri navibus, jam findere aquas, et aggredi gladio Mauros remotos. Tum imperat adrocari socerum Stilichonem, et jungit dextram cum eo accito, ac petit quod consilium sit melius. Res venturæ jam aperiantur mihi per somnia, o Socer venerande, et noctes plures cantant mihi certa præsentia. Etenim mihi videbar circumdare in venatione sylvas Libycas longe, et vestigare cum canibus montes Gætuliæ: tractus ille squalibat depopulatus excursionibus leonis crudelis: cædes pecorum cernebantur et tauri semianimes undique,

//////////

divino Vat. sec. recessit Med. quart. Pat.—350 *quippe* Lov. m. pr.—351 *Ardet* Pat.—352 *Tunc* Vat. quint. *Tum* Leid. pr. et septem alii, item Exc. Ruben. *valet* Florent. m. pr. *ac sciri* Pric.—253 *melior* Pal. Med. pr. Petav. tert. ambo Moret. unus Heins.—354 *care pater* Pal. Med. pr. unus Heins. *parens* Ambr. sec. inc. Heins. qui ascripserat seqq. *modus loquendi usitatus*: Vopisc. sub finem Taciti pag. 233. ‘Claudius Capellianus Cercio Metiano S. Obtinimus, pater sancte, quod semper optavimus.’ et ibidem: ‘Antronio, justo patri, Antronius Tiberianus S. Nunc te, pater sancte, interesse decuit senatui amplissimo.’ sic *SOCER SANCTISSIMUS*, vetus Inscriptio apud Castalion. p. 79. in Rutilium. *tam sæpe* Var. LL. ed. Antv. *persæpe* Moret. sec.—355 *multasque* Vat. pr. m. pr. Pric. m. sec.—356 *Jamque procul* duo Vatt. Ms. Pulman. et Barth. *videor mi* Petav. sec. Thuan. qui tamen et *venatu* exhibet. *visus distringere* Mazar. Exc. Cod. Rhem. Isingr. *venatu cingere* vel *visus distringere* Vat. pr. Pric. Oisel. Florent. m. pr. Pat.—358 *Mærebat* vel *Mærebar* Exc. Læti.—359 *Incursu* et *pecudum* Thuan. *sparsimque* idem Thuan. pro *juveni*

NOTÆ

349 *Stimulis immanibus*] Ingentibus, sævis, ad cædem et sanguinem impellentibus.

Æmula] Virtus, seu fortitudo æmula, atque imitatrix virtutis Theodosii, inflammat Honorium.

351 *Absentes*] Honorius tanto Martis æstro percitus est, ut in Mauros, licet absentes ac remotos, con-

vertat mucronem, aut jam se convertere putet. ‘Sæviti in absentes’ Virgilius de lupo farente in agnos inclusos, et muro remotos.

354 *Sancte*] Sanctus est venerandus, quem qui violat capitali supplicio puniri debet. Justinianus de rerum divis. §. 10.

Semineces, et adhuc infecta mapalia tabo, 360
 Sparsaque sanguineis pastorum funera campis.
 Aggredior latebras monstri, mirumque relatu
 Conspectio. Dilapsus honos: cervice minaces
 Defluxere jubæ: fractos inglorius armos
 Supposuit, servile gemoens, ingestaque vincla 365
 Unguibus, et subitæ collo sonuere catenæ.
 Nunc etiam paribus secum certare tropæis
 Hortator me cogit avus. Quonam usque morati

*et iuguria adhuc commuculata sanie, et cadavera pastorum disjecta in agris eru-
 tatis. Invado latibula portenti, et video rem admirabilem dicta: decus ejus eru-
 nit: villi formidabiles demissi sunt in collo. Ipse inhonorus subiecit humeros sub-
 actos ingemiscens sarriliter: et compedes injectæ unguibus ejus, ac catenæ repen-
 tinæ resonaverunt super cervicem. Nunc etiam avus Theodosius suasor impellit
 me pugnare secum pro victoriis similibus: quo sine nos semper lentî hæremus?*

~~~~~
 rienti Vicet. vitiose.—360 *sed adhuc* Leid. pr. *infecta mapalia* Put. Leid. pr.—
 361 *corpora* Pric.—363 *Aspicio* Ambr. pr. *Conspicio* vel *Concipio* Petav. pr.
delapsus Reg. Thuan. Oxon. sec. Petav. tert. Mazar. honor Farn. Pric. Bonon.
 Ambr. pr. Oxon. sec. Med. tert.—364 *strictos* Med. quart. *fractosque* Florent.
 Pat. Lov. m. pr. edd. Parm. Junt. Ald. Colin.—365 *injectaque* quatuor Vatt.
 Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *ingestaque* Med. tert. Petav. sec. m. pr. Bonon.
 Moret. pr. m. sec. duo Oxon. *incensaque* Var. LL. ed. Antv.—366 *collum*
 Ambr. pr. *sonuere* quatuor Med. Mazar. unus Heins. Exc. Læti et ed. Vicet.
sabiere duo Oxon. duo Leid. Lovan. et alii, item Var. LL. ed. Antv. *sonuere*
 vel *subiere* Vat. pr. Put.—367 *triumphis* Farn.—368 *Hortator* Florent. Mazar.
 Vat. Livin. ed. Parm. *Hortatur* Vat. tert. Pric. Put. *Hortatu* Leid. pr. et
 triginta alii, Exc. Cod. Rhem. Var. LL. e marg. Parm. Ald. et ed. Vicet.
Hortator vel *Hortatu* Med. sec. *Hortatur* vel *Hortatu* Vat. pr. *tangit avus*
 Leid. pr. Ambr. sec. inc. Heins. *cogis* ed. Vicet. *morari* Vat. pr. Exc. Læti.
remoti omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. *remote* Petav. sec. *remoti* vel

NOTE

360 *Mapalia*] Sunt casæ pasto-
 rum Libycorum, seu casæ Punicæ.
 Virgilius: 'Et raris habitata Mapa-
 lia teetis.'

361 *Funera*] Per *sparsa funera*, in-
 tellige disjecta cadavera. Virgilius:
 'Aut funus lacerum tellus habet?'
 'Funus lacerum?' id est, *cadaver la-*
ceratum. Cicero de Clodio: 'Neque
 ullo in loco potius mortem ejus lace-
 rum, quam in quo vita esset damnata.'
 Per 'mortem' intellige *cadaver*.

363 *Dilapsus honos*] Ea forma, ea
 species, quæ Leoni regi animantium
 conciliat honorem ac decus inter

bestias, fluxa est, ac marcescere vi-
 detur.

364 *Defluxere jubæ*] Quæ alioqui
 stant ita erectæ, ut minari putes.

365 *Serrile*] Serviliter: quod ar-
 gumentum est Gildonem Regem, mox
 instar Leonis popularis esse vincen-
 dum, ac servili jugo premendum.

367 *Paribus*] Avus meus Theodo-
 sius hortatur me *certare*, hoc est cer-
 tatim, et ad sui imitationem pugnare,
 ut vineam Gildonem, sicut vicit Fir-
 mum Gildonis fratrem, et talia de
 hoc tropæa erigam, qualia de Firmo
 ipse erexit.

Cunctamur? decuit pridem complere biremes,
 Et pelagi superare minas. Transmittere primus 370
 Ipse paro. Quaecumque meo gens barbara nutu
 Stringitur, adveniat. Germania cuncta feratur
 Navibus, et socia comitentur classe Sygambri.
 Pallida translatum jam sentiat Africa Rhenum.
 An patiar tot probra sedens: juvenisque relinquam, 375
 Quæ tenui rexique puer? bis noster ad Alpes
 Alterius genitor defensum regna cucurrit.

*Jamdudum oportuit replere naves, et vincere iras maris. Ego ipse prior appar-
 trajicere illud mare. Nationes barbaræ, quæcumque cohibentur imperio meo, ac-
 currant: Germania tota portetur navibus, et Sicambri stipentur me classibus
 auxiliariibus. Jam Africu timens experiatur Rhenum esse transmissum contra
 se. An ego otiosus tolerabo tot opprobria? An juvenis deseram ea, quæ ego puer
 possedi et gubernavi? noster parens bis properavit ad Alpes tutaturus Imperium*

morati Moret. pr. remissi conjiciebat Heins.—369 Conamur vel Cunctamur
 Pric. quondam complere Pat.—370 moras Vat. pr. Farn. Oisel. minas Leid. pr.
 cum quatuordecim aliis, item Var. LL. ed. Antv. minas vel moras Vat. tert.
 Florent. Put. duo Oxon. transmittere pontum Exc. Læti. transmittere pinus
 Ambr. pr. Med. sec. Voss. primus vel pinus Florent. Petav. pr. Heinsius
 primo conjiciebat pinu, sed postea τὸ primus pro vera lectione agnovit,
 ascripto loco Tertulliani p. 172. Not. Rigalt. ubi ex veteri Cod. legendum
 ‘nauta transmittit,’ quæ illic ex ejus sententia vera est lectio. primus vel
 Dirus Vat. tert.—371 quacumque Exc. Læti. Ald. quocumque ed. Vicet. et
 Parm. quacumque vel quæcumque Lov. vultu Farn.—372 adveniet Exc. Læti.
 adveniens Lov. m. pr. Germania cuncta Oisel. Pat. Med. quart. tota septem
 alii. cuncta vel tota Vat. pr. Florent. Vat. Livin. vet. Gyr.—373 socii Reg.
 Tholos. comitantur Reg. Var. LL. ed. Antv. nave vel classe Put. Sychambri
 Vat. pr. Sycambri Reg. Sicambri Gesn. et ed. Bipont.—374 remum Lov. m.
 pr. Rhenum vel remum Vat. tert.—375 patior Farn. duo Med. Put. Bonon.
 Lov. Moret. sec. Petav. tert. inc. Heins. ed. Vicet. tam probru Rott. Med.
 sec. senex pro sedens Pat. m. pr.—376 Quod tenui Reg. rexique Vat. Livin.
 rexique Bonon. vet. Gyr. rexique Ald. nam vel bis Put.—377 Alterius Vat.
 pr. Pric. Ambr. tert. Isingr. Ulterius Leid. pr. et octodecim alii, Ald. ed.
 Parm. Exc. Cod. Rhem. item Var. LL. ed. Antv. Ulterius vel Altrius Petav.

NOTE

372 *Stringitur*] Nationes quæ meo
 imperio ad nutum meum constringuntur,
 retinentur.

373 *Sygambri*] Vel *Sycambri*, populi
 Rheni accolæ, de his supra.

374 *Rhenum*] Africa sentiat Rhe-
 num, id est universas gentes, quæ
 Rhenum accolunt, quæque mihi sub-
 ditæ sunt.

376 *Alpes*] Contra Eugenium, et
 Arbogasten; contraque Maximium,
 de quibus omnibus supra.

377 *Alterius*] Valentiniani Impe-
 ratoris; cujus, post Gratiani cædem,
 imperium ut proprii filii tutatus est
 grato animo Dux conspicuus Theodo-
 sius.

Nos prædæ faciles insultandique jacemus?
 Finierat. Stilichon contra cui talia reddit:
 Adversine tubam, Princeps, dignabere Mauri? 380
 An feret ignavus clari solatia fati,
 Te bellante mori? decernet Honorius inde,
 Hinc Gildon? prius astra Chaos miscebit Averno.
 Vindictam mandasse sat est. Plus nominis horror,
 Quam tuus ensis aget. Minuit præsentia famam. 385

alterius. Nos expositi populationi facili et opprimendi torpescimus? Honorius absolverat sermonem suum, cui Stilicho respondet hæc contra: An putabis bellum Mauri oppositi te dignum, o Imperator? An iste iners referet consolationem mortis illustris, cadere scilicet te dimicante? Honorius inde pugnabit, hinc Gildo? Chaos ante confundet sidera cum Inferis: sufficit imperare ultionem: terror nominis tui plus faciet, quam gladius tuus: præsentia imminuit famam, Princeps: qui

pr. Vat. tert. *defendere* Rott. *defensaque* Moret. pr.—378 *Non prædæ inc.* Heins. *prædo* ed. Parm. *prædæ* Var. LL. e marg. Parm. *insultandæque* Pal. *insultandique* Vat. quint. Rott. duo Med. Leid. pr. Moret. pr. Lov. duo Oxon. Ald. Vicet. Parm. Junt. Colin. *insultandique* novem alii et Exc. Pat. rec. *insultandique* vel *insultantique* Med. pr.—379 *Finis erat* Vat. tert. m. sec. *Stilicho* Vat. sec. Med. quart. *Stilichon* Exc. Læti. *contra quem* Mazar. cui *contra* duo Vatt. Thuan. ed. Parm. et Vicet. *contra sic* Pat. *fatur pro reddit* Florent. Tholos. Med. tert. m. pr.—380 *Adversine* Med. tert. *Adversumne* Thuan. *tubam* Vat. pr. *tubas* Oxon. *pro belli* pro *Princeps* Vat. pr.—381 *An feret* Pat. Lov. *Ac feret* Scalig. Exc. Schotti, in quibus Gronovius notaverat in Gryph. ed. legi *Afferat. Affert* Bonon. *Auferet* Raphael. Isingr. Vat. pr. Pric. Oisel. Florent. m. pr. Vat. Livin. Pnt. Var. LL. ed. Antv. *Afferet* viginti quatuor Codd. item duo Leid. ed. Parm. et Vicet. *At feret* Barth. ed. pr. *tanti solatia* Vat. quint. *leti* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. *fati* vel *lethi* Moret. pr.—382 *decertet* Med. sec. m. sec. *decurret* edd. Vicet. Parm. Ald. Junt. Isingr. Pulm. et al. *decernet* viginti quatuor alii, Exc. Læti, Gevart. et Ruben. nec non Var. LL. e marg. Parm. *decernet* vel *decertet* Moret. pr.—383 *Gildon* Exc. Læti. *post pro prius* marg. Isingr. *miscebis* Pal. Med. pr.—384 *Vindictis* vel *Vindictam* Reg. *mandare* Thuan. *nominis error* Put.—385 *agit* Vat. pr. Tholos.

NOTE

378 *Nos prædæ faciles*] Nos jacemus, torpescimus, tanquam ii, qui facile expilari possunt, et quibus facile est insultare.

380 *Tubam dignabere*] An iudicabis conflictum bellicum sonante tuba cum Mauro commissum, dignum esse te, tanto Imperatore? *Tuba* pro bello ponitur, signum pro re signata, Metonymicōs.

381 *Solatia*] Ab Augusto victore superari gloriosum est. Ovidius: 'solamen habeto Mortis, ab Æmo-

nio quod sis jugulatus Achille.'

382 *Honorius*] Inde pugnabit Honorius Augustus Imperator, hinc Gildo prædo Africa!

383 *Chaos*] Chaos Poëtis est rerum omnium horrenda confusio, quæ erat ante orbem conditum.

Averno] Avernus lacus Italiæ, de hoc alibi.

384 *Nominis horror*] Alexander plus terrore nominis sui quam armis superavit.

Qui stetit, æquatur campo, collataque nescit
 Majestatem acies : sed quod magis utile facto,
 Atque hosti gravius, sensus adverte, docebo.
 Est illi patribus, sed non et moribus, isdem
 Mascezel ; fugiens qui dira piacula fratris,

390

stetit in arena, fit æqualis ; et exercitus instruetus non respicit Majestatem. At quod magis accommodatum est operi, atque acerbius hosti ostendam tibi, adhibe mentem. Est illi Gildoni frater Mascezel eodem genere, sed non eodem ingenio, qui evitans crimina crudelia fratris sui, credidit, et spes suas, et

inc. Heins. *agat* Vat. sec. Ambr. tert. *aget* Exc. Læti. *habet* Pric. *minuit* Leid. pr. Reg. m. sec. duo Oxon. totidem Petav. Vat. Livin. Pat. Moret. sec. Ambr. tert. vet. Gyr. *minuunt* Florent. *minuunt* tres Vatt. Rott. Oisel. *minuit* vel *minuunt* duo Med. *minuet* vel *minuunt* Put.—386 *Qui stetit* Med. sec. Heins. hic notavit *stare* pro *pugnare* quandoque inveniri, et ascripserat locum Spartiani in Caracalla p. 57. ‘*contra leonem etiam stetit.*’—387 *qua magis* Rott. *si quod magis* Florent. m. pr. *sed quid magis* legebat Heinsius. *factum* Mazar. Oisel. Moret. sec. *facto* duo Vatt. Pal. Pric. Rott. Thuan. Moret. pr. Petav. sec. Oxon. sec. duo Leid. Ald. et Exc. Gevart. *factu* Reg. Pat. Vet. Gyr. Bonon. Med. quart. duo Petav. Vicet. *facto* vel *factu* Lov. Oxon. pr. *factum* vel *facto* vel *factu* Put. *facto* Sched. Schott. in quibus a Gronovio notatum erat in aliis *cerno* legi. Heinsius ascripserat locum Spartian. in Didio Juliano. ‘*Convocato Senatu, quæsitisque sententiis, quid facto opus esset.*’ et Victor in Severo. ‘*quæ factu ardua.*’ *animos adverte* Vat. tert. *acerte* Farn.—389 *patribus* duo Leid. et viginti alii, Ald. ed. Parm. et Vicet. Exc. Cod. Rhem. et Ruben. *patruus* septem alii, *patruus* vel *patribus* Vat. pr. Oxon. sec. *frater non pro sed non et* Med. quart. *non est moribus* Farn. *idem* Pric. Oisel. Reg. Thuan. Moret. pr. *idem* vel *isdem* Vat. pr.—390 *Mascezel* Vat. pr. Med. pr. Ambr. tert. vet. Gyr. Exc. Læti et Ruben. *Mascezer* Rott. Mazar. *Marcestel* Thuan. *Mascezes* Leid. pr. Petav. sec. Ambr. sec. Tholo’s. Exc. Gevart. *Mascezes* Vat. sec. Put. Ambr. pr. Sched. Gud. *Mascezes* Oisel. *Mascelzes* Vat. tert. *Mascezes* inc. Heins. *Mascezes* Bonon. *Mascezes* Pal. *Mascelzer* Pric. Florent. *Marcezer* Med. sec. Moret. pr. *Mascezer* ed. Vicet. *Malcelzer* Petav. pr. *Malceter* Var. LL. ed. Antv. *Mazeleer* Oxon. pr. *Massaictes* Farn. *Massagetes* Vat. quint. Med. tert. Lat. *Massegetes* Moret. sec. *Massegetes* vel *Mascezer* Med. quart. *Mascezes* vel *Mascezes* Leid. sec. *Mascelzes* vel *Massacales* Lov. *Marcelzer* vel *Muscezer* Petav. pr. *Mascezes* vel *Mascezes* Oxon. sec. *effugiens* Exc. Ruben. *dura* Vat. quint. Florent. Bonon. Pat. Ambr. pr. Oxon. sec. Petav. tert. *dura* vel *dira* Reg. *pericula* Farn. Put. Pat. Ambr. sec. *patris* Pal. Med. pr.

NOTE

386 *Qui stetit*] Princeps qui se commisit, qui stetit in acie, fit quodammodo æqualis in campo, et exercitus inter tubas non respicit amplius Majestatem Principis Romani. Unde Principes in bello cum inferioribus pugnare non debent: nam si vincant, gloria exigua est; si vincantur, grande dedecus.

389 *At non et moribus*] Nec mirum

est: studia fratrum sunt sæpe diversa, et inter se pugnantia. Ovidius: ‘*Fratrum quoque gratia rara est.*’

390 *Mascezel*] Magna certe sagacitas Stilichonis, qui cum nomine Honorii non posset bellum inferre Gildoni sine offensa Arcadii, Mascezelem privata injuria accensum summisit in fratrem Gildonem, qui mox versus in desperationem seipsum oc-

Spesque suas vitamque tuo commisit asylo.
 Hunc ubi tentatis frustra maectare nequivit
 Insidiis, patrias in pignora contulit iras ;
 Et quos ipse sinu parvos gestaverat, una
 Obtruncat juvenes : inhumataque corpora vulgo 395
 Dispulit, et tumulo cognatas arcuit umbras :
 Naturamque simul, fratremque, hominemque cruentus
 Exuit, et tenuem cæsis invidit arenam.
 Hoc facinus refugo damnavit Sole Mycenas,

vitam suam præsidio tuo. Postquam Gildo non potuit immolare hunc Mascezelem, dolis expertis inutiliter, concertit odium patris in filios ipsius, et quos ipse tulerat tenellos in gremio, trucidat simul juvenes, ac disjicit passim cadavera eorum insepulta, atque removit umbras consanguineas a sepulcro, et crudelis expulit sensus naturæ simul, et fratris, et hominis ; atque privavit interfectos pulvere exiguo. Tale crimen infamavit Mycenas, Sole fugiente, et amovit lucem :

—391 *Spemque tuam* Ald. *Spesque suas* Vat. Livin. suo Pal. Med. pr.—392 *ut tentatis* Pal. Med. sec. *jactatis* Tholos. *mactare* vel *mutare* Vat. sec. *tentare* Oisel. unde Heiusius conjiciebat *temerare*.—394 *Et quos ipse sinu* Vat. pr. Pric. Oisel. Florent. Pat. Leid. pr. Vat. Livin. vet. Gyr. *Et quos ipse manu parvos* Ambr. sec. inc. Heius. Var. LL. e marg. Parm. *Quosque manu pueros parvos* tres Vatt. Pal. *Quosque sinu pueros parvos* Rott. Ambr. pr. *Quosque manu pueros parvos* vel *Et quos ipse sinu parvos* Put. *sinu* vel *manu* Leid. pr. Med. pr.—395 *Obtruncat* Vat. pr. Pric. Oisel. Florent. Mazar. Pat. vet. Gyr. Vat. Livin. *Occidit* tres Vatt. Pal. Farn.—396 *Distulit* Put. Tholos. *Depulit* Pric. Moret. sec. *cumulo* Med. quart. *arguit* Vat. pr. Lov. Ambr. pr. Petav. sec.—399 *Mycenas*

NOTE

cidit. Et victor Mascezel post, signo a Stilichone dato, in ponte quodam ambulans in aquam detrusus atque dejectus est. Hanc Mascezelis, Firmi, et Gildonis fratrum, et Cyriæ sororis opibus abundantis familiam laudat S. Hieronymus ob fidem in Africa susceptam, ubi amplum patrimonium habuerunt.

Piacula] Crimina, quæ expiari mereantur.

391 *Asylo*] Ad te confugit, tanquam ad asylum. Asylum enim est locus tutissimus, ac sanctissimus: *σύλη* et *σύλον* *spolium*; *ἄσυλος* *inspoliatus*, seu *qui non debet spoliari*; *ἄσυλον* *locus in quo nefas quenkquam spoliare.*

393 *Patrias iras*] Convertit iras, quas in patrem eorum Mascezelem

conceperat, in filios ipsius. *Patrias iras* active, ut vocant, sumi potest, et passive. Nam vel est ira qua pater filios suos insectatur; vel est ira qua pater ipse ab aliquo vexatur. Ita Symmachus ‘injuria Agamemnonis,’ quam fecit, vel quam excepit. Virgilio, ‘vulnus’ dicitur, quod quis fecit, vel quod quis excepit.

395 *Juvenes*] Occidit filios Mascezelis fratris junioris.

398 *Invidit*] Invidere sepulturam mortuis, usque fratribus, aut fratri sui filii, hoc sapit patrii teterrimam immanitatem. Cicero, ‘spoliatus illius diei supremi celebritate, quam concedere etiam ianici solent.’

399 *Hoc facinus damnavit Mycenas*] Hoc est Mycenæ damnatæ sunt, et

Avertitque diem: sceleri sed reddidit Atreus 400
 Crimen, et infandas excusat conjuge mensas.
 Hic odium, non pœna fuit. Te prodita jura,
 Te pater ultorem, te nudi pulvere Manes,
 Te pietas polluta rogat. Si flentibus aram,
 Et proprium miseris numen statuistis, Athenæ: 405

ast Atreus rependit scelus pro scelere, et purgat mensas crudeles ob uxorem violatam. Hic furor fuit, non supplicium. Leges derelictæ invocant te, o Honori, pater Mascezel orat te punitorem, te umbræ privatæ cinere, te pietas violata orat. Si decrevistis, o Athenæ, altaria lugentibus, et Deos proprios pro afflictis: si Inachides

Oisel.—400 *Advertitque* Med. tert. Petav. sec. inc. Heins. *sceleris* Pal. Rott. duo Med. duo Heins. totidem Oxon. et Leid. Bonon. Tholos. Ambr. sec. Var. LL. ed. Antv. *diem sceleri*. cum *τελεία στιγμή*, Farn. Pric. Florent. Petav. pr. Var. LL. e marg. Parm. Lov. Wolff. Vicet. Parm. Ald. Junt. Isingr. Colin. Gryph. Raphel. Barth. et al. *diem. sceleris sed* Put. Reg. Tholos. duo Petav. Lov. Exc. Gevart. *diem. sceleri sed* Moret. sec. *diem. sceleris sic* Moret. pr. Mazar.—401 *immanes vel infaustas* Reg.—402 *Hinc odium* Leid. pr. duo Vatt. Pric. Oisel. Florent. duo Med. Exc. Læti. *Hoc* Vat. sec. Pal. Farn. Rott. Med. pr. Reg. Petav. pr. m. pr. Lov. Moret. sec. unus Heins. *Huic* Vat. quint. duo Ambr. Ald. Barth. *Hic* Put. Thuan. Bon. Pat. Tholos. Oxon. sec. Leid. sec. Med. tert. ed. Parm. et Vicet. Exc. Gevart. *sed prodita* Pric. Moret. sec. atque ita Heinsius legit. *per prodita* quatuor Vatt. Pal. Oisel. *vita* Var. LL. ed. Antv. *jura vel vita* Ambr. sec.—404 *Te polluta rogat pietas* Moret. sec. *flentibus* Vat. pr. m. sec. Med. tert.—405 *Si proprium* Reg. Petav. pr. Vat. quint. *Si vel Et proprium* Oxon. sec. *statuistis nomen* Moret. sec. *numen* viginti sex Codd. item duo Leidd. ed. Parm. et Vicet. Exc. Ge-

NOTÆ

infamatæ ob tale facinus, sive ob cædem puerorum, quos Atreus ex uxore Ærope a Thyeste fratre adulterata susceptos eidem Thyestæ dedit epulandos. Quod facinus ita Sol exhorruisse dicitur, ut revocato ad auroram cursu diem averterit. Ovidius: 'Si non Ærope frater sceleratus amasset, Aversos Solis non legeremus equos.'

Mycenas] Mycena, vel Mycenæ, urbs Peloponnesi, ubi regnavit Atreus.

401 *Conjuge*] Atreus reddidit scelus pro scelere, et ideo factum excusat, quod uxor sua a Thyeste fratre constuprata fuerit.

402 *Hic*] Atreo odium fuit Thyestes, non pœna: hoc est pro scelere reddidit scelus, quod est impetus

animi effervescentis; non vero punivit Thyesten, ut fuit justitiæ et æquitatis; hoc est, odio persecutus est Thyesten; non enim pœna mortis affecit; sed in odium ejus, mactavit pueros ex Ærope natos.

Prodita] Jura naturæ, humanitatis, sanguinis, quæ ab omnibus fideliter servari debent, a Gildone prodita, neglecta, proculcata sunt.

403 *Pater*] Mascezel pater liberorum a Gildone interfectorum rogat te futurum ultorem impiæ cædis.

Nudi pulvere] Manes horum juvenum, qui nudati sunt, exiguo pulvere, velut indumento necessario exuti, destituti sunt a Gildone, quod summæ est impietatis.

404 *Flentibus*] Ara Misericordiæ et Clementiæ in foro Atheniensium

Si Pandionias planctu traxere phalanges
 Inachides, belloque rogos meruere maritis :
 Si mæstæ squalore comæ, lacrymisque Senaturn
 In Numidas pulsus solio commovit Adherbal :
 Hunc quoque nunc Gildon, tanto quem funere mersit, 410
 Hunc doleat venisse ducem, seseque minorem
 Supplicibus sciat esse tuis. Quem sede fugavit,
 Hunc præceps fugiat : fregit quem clade, tremiscat ;

rapuerunt fletu catervas Athenienses, et promerita sunt pugna sua pyras pro conjugibus suis : si Adherbal detrusus ex solio suo incendit sordibus capillorum tristium et fletibus Senaturn contra Numidas : Gildo pariter merebit ob hunc Mascezelem quem afflirit tantis mortibus, merebit nunc adesse hunc ductorem, et cognoscat inferiorem se esse clientibus tuis. Ille Gildo effugiat celer eum, quem expulit ex

//////////

virt. Var. LL. ed. Antv.—406 *Et Pandionias* Vat. quint. Tholos. *Inachia* Vat. sec. *Inachida* Tholos. Med. tert. duo Oxon. Var. LL. ed. Antv. *mariti* Moret. pr. Oxon. sec. m. sec. *maritos* legit Heins.—408 *mæsto squalore* duo Leidd. et viginti septem alii, Exc. Læti, Gevart. Ald. et Var. LL. e marg. Parm. *mæstus sq. comæ* Exc. Cod. Rhem. *mæstæ squalore comæ* Exc. Ruben. *sparsæ comæ* Put. inde Heinsius *passæ* legit. *mæstas comas* ed. Vicet. *comæ* duo Leidd. totidem Oxon. et Heins. ambo Moret. tres Ambr. quatuor Med. Florent. Bonon. Pat. Tholos. Lov. Vat. Liviu. Ald. et Exc. Gevart.—409 *solio pulsus* Petav. sec. *socios* Leid. pr. m. pr. Oisel. Florent. m. pr. *solio vel socios* Put. *commissit* Pal. Med. pr. *Adherbal* Vat. quint. *Atherbal* Florent. *Adherbas* Pric. tres Med. Ambr. pr. *Adherbas vel Hiarbas* Petav. sec.—410 *Huc quoque* Mazar. *Nunc quoque* duo Vatt. Farn. Oisel. Leid. pr. Oxon. sec. Moret. sec. Exc. Læti, Gevart. ed. Vicet. *Hunc* octodecim alii, Ald. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *nil Gildo* Rott. *Gildon* Exc. Læti. *quem tanto* Vat. quint. Med. quart. Reg. Petav. pr. Tholos.—411 *Hunc doleat* duo Leidd. cum sedecim aliis, Exc. Læti, Gevart. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et Var. LL. ed. Antv. *Huc* Bonon. *Nunc* Pat. Tholos. tres Ambr. ed. Vicet. *venisse vel crevisse* Med. sec. *sibi pro ducem* Thuan.—412 *Supplicibus* Exc. Læti. *suppliciiis* Med. sec. m. pr. Pat. Moret. sec. Vicet. *sis* inc. Heins. *cade* Med. sec.—413 *Hunc* plurimi Codd. Exc. Gevart. Læti et Ruben. Ald. item Var. LL. ed. Antv. *princeps* Vat. quint. Farn.

NOTÆ

constituta, miseris et afflictis futurum perfugium.

406 *Pandionias*] Athenienses a Pandione Rege.

407 *Inachides*] Argivæ mulieres, dictæ ab Inacho fluvio Argos alluente.

Belloque rogos] Creon Thebarnum Rex Argivos occisos vetabat sepeliri, volebatque esse prædam canum, aviumque : at mulieres *Inachides*, seu Argivæ, suis fletibus eo impulerunt

Athenienses, ut bellum gererent contra Creontem : quo implicato hac pugna, illæ meruerunt hac arte, ut sibi maritos suos sepelire liceret.

409 *Adherbal*] Africanus victus, et pulsus a Jugurtha, supplice habitu commovit Romanos in Jugurtham Numidia Regem.

410 *Mersit*] Velut in malorum gurgite. Virgilius : ' Illis mersere malis.'

413 *Clade*] Filiorum suorum,

Agnoscatque suum, trahitur dum victima, fratrem.

Hæc ubi sederunt genero, notissima Marti 415

Robora, præcipuos electa pube maniplos

Disponit, portuque rates instaurat Etrusco.

Herculeam suos Alcides, Joviamque cohortem

Rex ducit Superum : premitur nec signifer ullo

Pondere : festinant adeo vexilla moveri. 420

Nervius insequitur, meritusque vocabula Felix,

Dictaque ab Augusto legio, nomenque probantes

solio : timeat eum, quem dejecit strage filiorum : et cognoscat eum fratrem esse suum, etiam dum rapitur, ut hostia. Postquam hæc statuta sunt a genero Honorio, Stilicho præparat cuterras eximias e selecta juventute, corda probatissima bello, et reficit naves in portu Hetruriæ. Hercules favens ducit turbam Herculeam, et Rector Deorum Joviam : neque signifer fatigatur ullo onere : adeo signa ipsa properant promoveri ! Nervius sequitur, et Felix promeritus hoc nomen, et legio

Reg. Petav. pr. m. pr. Tholos. Moret. sec. *præceptus* vel *princeps* Oxon. sec. *tremiscat* Vat. Livin. *tremescat* Oisel. *tumescat* Ald.—414 *cum victima* Leid. pr. Vat. pr. Oisel. Pat. Florent. *victima Martia* Vat. pr. m. pr.—415 *notissima* Pric. *novissima* Put. m. pr. *Martis* Farn.—416 *plebe* Farn. Med. sec. Reg. Petav. pr. m. pr. Tholos. Lov. m. pr. *puppe* Med. tert. *pube* vel *plebe* Florent. *ministros* Thuan. *maritos* vel *manipulos* Vat. pr.—417 *Disposuit* Pric. Med. quart. Reg. Leid. sec. *mox disponit* pro *instaurat* Pal. Med. pr.—418 *Herculeam* Lov. Moret. sec. duo Oxon. et Leidd. Ald. Exc. Gevart. et Ruben. *Herculiam* vet. Cod. *Heracleam* Isingr. Pulm. Colin. Gryph. *Joviamque* Oxon. pr. *Joniamque* Farn. Moret. sec. Exc. Gevart. Ald. Vi-

NOTÆ

414 *Dum victima*] Dum trahetur orans, obsecrans, et immolandus ut victima. De Morte Gildonis, historici non satis consentiunt : Zosimus eum sua manu, Orosius ab aliis ait esse strangulatum.

415 *Sederunt*] Postquam talia sederunt, id est, rata ac fixa fuerunt in animo Honorii, qui gener erat Stilichonis. Dicitur optime, ' Hæc animo sententia sedit,' vel, ' Quæ animo sententia surgat?'

417 *Etrusco*] Vel Hetrusco, in urbe Pisis, quæ urbs est Hetruriæ cum portu commodo.

418 *Herculeam*] Hercules suos, id est, favens ducit legionem a suo nomine dictam. Legio *Herculea* dicta est a Maximiano Herculo ; *Jovia* au-

tem a Diocletiano Jovio, qui eas instituerunt.

Alcides] Hercules sic dictus, ἀπὸ τῆς ἀλκῆς, a robore.

419 *Premitur*] Nec signiferi laborant in avellendis signis, quod bonum erat omen victoriæ referendæ : contra, si ægre signa avellerentur pro infelici portento habebantur. Id quod et Flaminio, quem delevit Annibal, et Crasso, quem Parthi profligarunt, evenit.

421 *Nervius*] Unus e Ductoribus.

Felix] Unus quoque e Ductoribus, cui res prospere et feliciter gestæ nomen *Felicis* pepererunt.

422 *Dictaque*] Legio *Honoriana* dicta ab Honorio Imperatore Augusto.

Invicti, clypeoque animosi teste Leones.
 Dictis ante tamen Princeps confirmat ituros
 Aggere conspicuus. Stat circumfusa juvenus 425
 Nixa hastis, pronasque ferox accommodat aures :
 Gildonem domitura manus, promissa minasque
 Tempus agi : si quid pro me doluistis in armis,
 Ostentate mihi. Justo magnoque triumpho
 Civiles abolete notas. Sciat orbis Eous, 430

appellata ab Augusto ; et confirmantes vocem Invicti, ac Leones indomiti scuto testante. Prius tamen Imperator spectabilis in cespite excelso excitat verbis suis milites profecturos. Juvenus circum effusa astat fulta lanceis, et animosa adhibet aures attentas : o exercitus superature Gildonem, jam tempus est impleri promissa et comminationes. Si quid indignati estis pro me in bello, ostendite mihi, eluite maculas civiles Triumpho pleno et ingenti. Imperium Orientis cognoscat, et sit notum

cet. Parm. Isingr. Colin. Pulm. *Jovianque Lov.*—423 *Invicto* Vicet. Parm.—424 *informat* Oxon. pr. *iturus* Oisel.—425 *stat circumfusa* Florent. Thuan. duo Petav. quatuor Med. duo Heins. Put. Reg. ed. Parm. et Vicet.—426 *Nixa* Exc. Læti. *Nota* ed. Vicet. *irus pro aures* Thuan.—428 *agi* Pric. Rott. Oisel. Ms. Moret. Sched. Gud. *agit omnes* Vatt. Pal. Farn. Lov. Moret. sec. Exc. Schotti et Gevart. *age* ed. Vicet. *agit vel agi* Moret. pr. *meruistis in armis* Put. Petav. pr. vet. Gyr. ed. Parm. et Vicet. *doluistis* duo Leidd. et viginti quatuor alii, Exc. Læti, Ruben. et Gevart. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. *doluistis, in armis o.* ita distinguunt Gesn. ed. Bipont. Kœnig.—429 *nihil pro mihi* Exc. Læti et Ruben.—430 *Imbelles* Exc. Ruben. ed. Vicet. *Civiles vel Imbelles* Exc. Pat. rec. *neces* Med. sec. m. pr. marg. Isingr. *notas vel neces* Vat. tert. Pric. Put. *omnis pro orbis* Leid. sec. Rott.

NOTÆ

423 *Invicti*] Legio *Invicta* nominata, cujus milites probant sua virtute non immerito legionem suam appellari *Invictam*.

Clypeo teste] Quia præclara facta sua in scutis depingebant; unde Virgilius, 'picti scuta viri,' ideoque fortes, quod facta edant digna, quæ depingantur in scuto. Contra parma pura et alba de iis dicitur, qui nihil adhuc memorabile fecerunt, idem Virgilius, 'Parmaque inglorius alba.'

Leones] Legio *Leonum* dicta, quod hujus milites leonum gestarent insignia. *Leones autem animosi*, id est, milites Legionis *Leonum*, *animosi et indomiti* instar Leonum, quorum gerebant insignia.

424 *Princeps*] Honorius hortatur

incenditque milites eloquentia sua, ut tum moris erat.

425 *Aggere*] Spectabilis in aggere, id est, in Tribunali castrensi, quod cespite congesto exstructum in medio attollebatur.

426 *Ferox*] Vel in ipso silentio milites præferunt ferociam Martis.

427 *Minasque*] Quas toties intastis in barbarum Gildonem.

428 *Si quid doluistis*] Si quo dolore, si qua indignatione accensi estis contra Gildonem in mei gratiam.

429 *Justo*] Triumpho pleno, et numeris omnibus absoluto.

430 *Civiles notas*] Eluite maculas, sen dedecus susceptum in bello civili, in quo pro Eugenio, et Maximo, Tyraanis, arma tulistis contra Romam.

Sitque palam, Gallos causa, non robore, vinci.
 Nec vos, barbariem quamvis collegerit omnem,
 Terreat. An Mauri fremitum, raucosque repulsus
 Umbonum, et vestros passuri cominus enses ?
 Non contra clypeis tectos, galeisve micantes 435
 Ibitis. In solis longe fiducia telis.
 Exarmatus erit, cum missile torserit, hostis.
 Dextra movet jaculum ; prætentat pallia læva ;

publice, Gallos superari æquitate causæ, non vi. Neque Gildo territet vos, etiamsi congregaverit totam Barbariam. An Mauri sustinebunt prope impetum vestram, et repercussus stridentes scutorum, et gladios vestros ? Non irruentis contra homines munitis scutis, et refulgentes casside. Confidentia eorum est in jaculis solis ex longinquo : hostis inermis remanebit, cum vibraverit telum. Dexteræ eorum impellit

Exc. Gevart. orbis Exc. Læti.—432 barbariam Petav. pr. Vat. quint. barbaries Rott.—433 haud Mauri Vat. Livin. aut Mauri Vat. quint. Rott. Ambr. pr. Oxon. sec. Med. tert. vet. Gyr. edd. Vicet. Parm. Junt. Isingr. Ald. Pulm. et al. en Mauri Mazar. Var. LL. ed. Antv. an Mauri Florent. Put. Reg. Bonon. Pat. Tholos. Lov. duo Heins. tres Med. totidem Petav. et Ambr. Var. LL. e marg. Parm. Exc. Gevart. fremitum Vat. pr. Pric. raucosque Exc. Schott. in quibus Gronovius notaverat in Gryphiana ed. sic quoque legi. tantosque Var. LL. ed. Antv.—434 Umbonem Put. Umbone Exc. Ruben. ed. Vicet. Umbrorum Oxon. pr. m. pr. nostros duo Vatt. Pal. vestros Leid. sec. Vat. Gyr. cum multis aliis, item Exc. Gevart. enses Exc. Gevart.—435 Nec contra duo Med. Ambr. tert. Non etiam Var. LL. ed. Antv. clypeo Med. tert. gladiisque Vat. pr. Moret. sec. galeisque Vat. tert. galeaque Pal. duo Med. unus Heins. radiisque Oisel. galeisque Reg. Med. quart. galeisque vel gladiisque Put.—436 solis Med. pr. solitis Oisel. solis vel solitis Pric. inc. Heins. Ambr. sec.—437 miserit Thuan. Pat.—438 prætentat Bonon.

NOTÆ

In exercitu Honorii multi erant milites, qui Eugenium, Maximumque, et bellum civile secuti fuerant.

431 Causa] Galli erant in exercitu Honorii, atque eos nunquam posse superari nisi causa legitima destituantur. Id quod contigit, cum Eugenium et Maximum sequerentur. Et vero cum sequantur nunc Honorium Principem legitimum, rogat eos, ut probent se ante victos esse causæ æquitate, non vero robore, et vi armorum. Gallorum fortitudinis infinita sunt propemodum exempla : hos Julianus Imperator Romanis præferat. Sed cum semper fortes fuerint, nunquam tamen fortiores, quam his temporibus, quibus sub auspiciis Lu-

dovici Magni in præliis omnibus triumphant.

432 Barbariem] Gildo non terrebit vos, licet colligat omnes gentes barbaras, immo licet armet ipsam barbariem.

433 Fremitum] Milites fluentes, et arma quatientes cum fremitu, et clamore.

437 Exarmatus] Cum Mauri vibraverunt tela, in quibus solis confidunt, remanent exarmati.

Missile] Telum omne, quod jacitur, quod mittitur.

438 Pallia] Quod designat tumultuariam Maurorum, et impeditam quandam pugnandi rationem ; contra Romani erant sine pallio expeditiores.

Cetera nudus eques. Sonipes ignarus habenæ :
 Virga regit. Non ulla fides, non agminis ordo. 440
 Arma oneri, fuga præsidio. Connubia mille :
 Non ulli generis nexus, non pignora curæ ;
 Sed numero languet pietas. Hæc copia vulgi.
 Umbratus dux ipse rosis, et marcidus ibit
 Unguentis, crudusque cibo, titubansque Λυαο, 445
 Confectus senio, morbis stuprisque solutus.
 Excitet incestos turmalis buccina somnos ;
 Imploret citharas, cantatricesque choreas,

spiculum ; at sinistra opponit pallia : quoad cetera eques est detectus. Equus est imperitus lori : virga ducit hunc. Fides nulla est inter illos, nullus ordo exercitus. Arma iis sunt oneri, effugium est auxilio : mille conjugia sunt illis : nulla sunt vincula consanguinitatis : liberi non sunt iis curæ, sed pietas eorum minuitur multitudine : hæc facultas est plebis. Ipse ductor coopertus rosis, et emollitus aromatis, et onustus dapibus crudis incidet ; et vacillans vino, oppressus senectute, morbis, et enervatus libidine. Tuba bellica excutiat soporem impudicum ; invocet lyras, et

prætentant Put. m. pr. *læva* vel *lavam* Thuan.—439 *ignarus* Prie.—440 *gerit* Oisel.—441 *hominum* Med. tert. *connubia* Exc. Gevart.—442 *Non illi* Farn. *illis* quatuor Vatt. Pal. Rott. *ulli* Mazar. Pat. Oxon. pr. Ambr. sec. *ullis* Petav. pr. m. pr. *illis* vel *ulli* Prie. Med. pr. Put. *nexus generis* Ambr. sec. *sextus* Bonon. Oxon. sec. Med. tert. Petav. tert.—443 *languet numero* Med. quart.—444 *rex* Vat. sec. m. pr. Rott. Med. sec. Oxon. pr. Moret. sec. *ibat* Ambr. pr.—445 *Unguento* Put. *nudusque* ed. Vicet.—446 *Confractus* Moret. sec. *stuproque* idem.—447 *Excitat* Med. tert. Exc. Læti et Var. LL. ed. Antv. *ingestos* Vat. pr. Oisel. *infestos* Pal. *incestos* vel *infestos* Oxon. sec.—448 *Implorat* Vat. tert. *puellas* Pal. Med. pr. unus Heins. *sorores* Oxon. sec. m. pr. *cuterras* Moret. sec. *joculatricemque cohortem* vel *cantatricesque choræus*

NOTE

441 *Arma*] Arma eis onerosa et molesta sunt : fuga salutaris præferitur.

Connubia] Habent multas conjuges : numerus certus pro incerto ponitur.

442 *Non pignora curæ*] Nulla habent inter se generis et consanguinitatis vincula ; non curant liberos ; quorum ob multitudinem, multum minuitur, immo evanescit fere amor patrius. Ovidius : ' Alterius vires subtrahit alter amor.'

443 *Copia*] Hæc est copia, hæc est facultas populi : tale est vulgus.

444 *Umbratus*] Tectus grandiori

corona, quæ umbræ instar illum operiat.

445 *Lyæo*] Baccho, qui dicitur ἀπὸ τοῦ λθεῖν, solvere, quod solvat curas. Hic *Lyæus* sumitur pro vino.

447 *Incestos*] Somnos non solum impudicos sed etiam incestos, quod forte Gildo, barbarorum more, cum feminis consanguineis et affinis dormire non perhorresceret.

448 *Imploret*] *Ironcōs* : ipse nimirum Gildo pressus Romanorum telis, immo læsus solo tubæ clangore imploret, invocet, in auxilium citharas, chorosque mulierum ac puerorum inter cœnam saltantium et canentium.

Offensus stridore tubæ : discatque coactus,
 Quas vigilat Veneri, castris impendere noctes. 450
 Nonne mori satius, vitæ quam ferre pudorem ?
 Nam quæ jam regio restat, si, dedita Mauris
 Regibus, Illyricis accesserit Africa damnis ?
 Jus Latium, quod tunc Meroë, rubroque solebat
 Oceano cingi, Tyrrhena clauditur unda ? 455
 Et cui non Nilus, non intulit India metas,
 Romani jam finis erit Trinacria regni ?
 Ite recepturi, prædo quem sustulit, axem,
 Ereptumque Notum. Caput insuperabile rerum
 Aut ruet, in vestris aut stabit Roma lacertis. 460
 Tot mihi debetis populos, tot rura, tot urbes
 Amissas. Uno Libyam defendite bello.
 Vestros imperium remos, et vestra sequatur

sultationes canentium, ipse læsus clangore tubæ, et incitus discat insumere in castris noctes, quas insumit in voluptatibus. An non præstaret emori, quam pati hoc dedecus vitæ? Etenim quæ jam ora superest nobis, si Africa, subacta a regibus Mauris, addatur jactura Illyricæ? Imperium Italiæ, quod consueverat tunc terminari Meroë, et mari rubro, terminatur aquis Hetruricæ? Et Sicilia jam erit limes Imperii Romani, cui non Nilus dedit limites, non India. Properate milites restitutori regionem, et tractum Australem ablatum, quem Gildo prædo eripuit nobis. Roma caput indomitum Mundi, aut cadet in brachiis vestris, aut stabit. Debetis mihi tot gentes, tot agros, tot oppida erepta: tutamini Libyam uno prælio. Imperium comitetur vestras naves, et vela vestra. Reducite trans maria leges

//////////

Med. quart.—449 *Offensus* Oxon. sec. *Ostensus* Exc. Læti.—450 *vigilat* Put. *jugulat* Vicet. vitiose. *castrisque* ed. Vicet.—451 *quam vitæ* quatuor Vatt. Pal. Flor. Med. sec. Leid. sec. Thuan. Pat. Ambr. tert. *vitæ quam* Rott. Oisel.—452 *quænam* Mazar. *quæ jam* vel *quænam* Exc. Læti. *restat regio* Moret. sec. *debita* Florent. Put. Oxon. pr. Moret. pr. duo Med.—453 *illicitis* Vat. pr. m. pr. Farn.—454 *Lutio* Vat. tert. *latum* Exc. Gevart. *nunc* Pric. *tunc* Leid. pr. Petav. pr. Put.—455 *jungi* Sched. Gud.—456 *jam Nilus* Oxon. pr.—459 *Ereptumque* Oxon. sec.—460 *Vel ruct et vel stabit* Moret. sec. *ruat in nostris* Pal. Florent. Med. pr. unns Heins. Tholos. duo Ambr. Cod. Barth.—461 *dilectos* Pal. Med. pr. unns Heins. *jura* Vat. sec. Pal. Rott. Thuan. Mazar. duo Petav. *rura* duodecim alii. *rura* vel *jura* Vat. pr.—463 *vestra*

NOTE

453 *Illyricis*] Illyria capta fuerat ac vastata ab Alarico.

454 *Meroë*] Hodie, *Gueguere*, insula quam Nilus efficit.

455 *Tyrrhena*] Hetrusca, seu mari infero, quod et Tyrrhenum appellatur.

457 *Trinacria*] Sicilia ἀπὸ τῶν τριῶν ἀκρῶν, a tribus promontoriis, ut supra dictum est.

459 *Notum*] Tractum seu Africanam Australem, vel Meridianam.

463 *Imperium*] Quocumque remos, navesque agatis, vincatis, et sic vos

Carbasa. Despectas trans æquora ducite leges.
 Tertia jam solito cervix mucrone rotetur, 465
 Tandem funereis finem positura tyrannis.
 Omina conveniunt dicto, fulvusque Tonantis
 Armiger ad liquidam, cunctis spectantibus, æthram
 Corruptum pedibus curvis innexuit hydrum.
 Dumque reluctantem morsu partitur obunco, 470
 Hæsit in ungue caput: truncatus decidit anguis.
 Illic auguriis alacres per saxa citati,

contentus. Jam caput tertium tyrannorum demetatur ense consueto, allaturum tandem finem tyrannis funestis. Præsugia consentiunt his verbis Honorii, et aquila, fulva armigera Joris, omnibus ridentibus, implicuit unguibus aduncis serpentem raptum in aëre sereno, et dum dilaniat illum resistentem rostro recurro, caput ejus adhæsit inter ungues, corpus draconis mutilatum corrui. Statim milites hilares excitati his auspiciis currunt per rupes, et fluxios, non mox remo-

sequetur Med. quart. Leid. sec. m. sec. Exc. Gevart.—465 solito cervix Pat. Mazar. Moret. sec. Vat. Livin. cervix solito duo Vatt. Pal. Farn. Rott. subito vel solito Med. sec. Oxon. sec. notetur ed. Vicet.—466 Tertia funereis Pal. Med. pr. unns Heins. curamus pro tyrannis Var. LL. ed. Antv. ruinis Moret. sec. ruinis vel tyrannis Reg.—467 Omnia Pal. Farn. Oisel. Leid. sec. Petav. tert. m. sec. Ald. Omina vet. Gyr. cum decem aliis, dictis Vat. tert. Florent. ductos Vat. pr. m. pr. dicto vel dictis Put. fulvisque Var. LL. ed. Antv.—468 ad liquidum Ambr. pr. ad liquidum quatuor Vatt. Pric. Oisel. obliquida æthra Rott. ab liquida æthra Leid. sec. Ambr. tert. duo Oxon. Exc. Gevart. et Ruben. a liquida æthra septem alii et Exc. Læti. obliqua æthra vel ad liquidam æthram Florent. Med. sec.—469 Corruptum Vat. pr. et tert. Florent. Mazar. Pat. Ambr. sec. m. pr. inc. Heins et ed. Vicet. Collectum Leid. sec. cum viginti quatuor aliis et Exc. Gevart. Arrectum Vat. quint. Arrectam Ambr. pr. Arreptam Sched. Gud. curvis pedibus Pal. Med. sec. m. pr. savis octo alii, Exc. Cod. Rhem. Heinsius ascripserat locum Præf. III. Cons. Hon. vs. 10. 'Unguibus hunc savis ira paterna ferit' savis vel curvis Vat. pr. interxit Exc. Læti et Ruben. Hydrum Sched. Gud. anguem Pric. Hic Exc. Rubenii desinunt et finis desideratur, quia Ms. Ruben. hic deficiebat.—470 obunco Oisel. Med. pr. obunco Rott. Moret. pr. Sched. Gud. ed. Vicet. acerbo Mazar. Exc. Cod. Rhem. adunco quindecim scripti, Oxon. et Lov. obunco vel adunco Put.—471 decidit unguis Vat. sec.—472 citatim Pat. rotati

NOTÆ

Imperium sequatur.

464 Leges] Romanas leges reduce trans maria, in Africam scilicet, ubi a Gildone impie contentæ sunt.

465 Tertia cervix] Cervix Gildonis tyranni rotetur, id est, gladio rotato amputetur, et addatur cervicibus amputatis Eugenii et Maximi tyrannorum, de quibus supra dictum est.

466 Funereis] Qui perpetuo gaudent eade, sanguine, funere.

468 Armiger] Hæc comparatio poetis familiaris, Homero, Virgilio, &c.

471 Truncatus] Id quod indicabat Gildoni caput esse amputandum, ejusque corpus truncum remansurum esse.

Torrentesque ruunt : non mons, non sylva retardat.
 Pendula ceu parvis moturæ bella colonis
 Ingenti clangore grues æstiva relinquunt 475
 Thracia, cum tepido permutant Strymona Nilo.
 Ordinibus variis per nubila textitur ales
 Litera, pennarumque notis inscribitur aër.
 Ut fluctus tetigere maris, tunc acrior arsit
 Impetus, arripiunt naves, ipsique rudentes 480
 Expediunt, et vela ligant, et cornua summis
 Associant malis. Quatitur Tyrrhena tumultu

ratur illos, non sylva. Quemadmodum grues indicturæ pugnās in aëre suspensas incolis exiguis deserunt magno strepitu æstiva Thraciæ, cum mutant Strymonem cum Nilo tepenti: volatus celer implicatur per aërem serie diversa, et aër notatur signis alarum. Postquam milites attigerunt undas maris, tunc vis vehementior incubit: occupant naves, et ipsi explicant funes, atque constringunt vela, et coniungunt malis altis antennas. Littus Hetruscum concutitur hoc motu, et Pise

Rott.—473 *Torquentesque* Petav. tert. *nec mons aut silva* Vat. pr. et tert. Oisel. Mazar. Pat. *aut silva* Vat. Livin. *retardat* Florent. *retardat.* cum τελεία σπιγμῆ, duo Vatt. Farn. Oisel.—474 *Pendula sic* vet. Gyr. *Pendula.* cum τελεία σπιγμῆ, Florent. Med. tert. Mazar. Moret. sec.—475 *clangore* Vat. Livin. *clamore* viginti octo alii et ed. Vicct. *clamore vel clangore* Put. Hic versus non extat in Med. quart.—476 *tunc* Pal. Med. pr. unus Heins. pro Florent. *permutat* Pat.—477 *alis* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. *ales* Vat. pr. m. pr. Lov. ex correctione, atque ita legit Heins. qui ascripserat, ita ‘ales arundo’ apud Prudent. p. 37.—478 *notas* Petav. sec. *conscribitur* Vat. pr. Oisel. Pat. Vat. Livin. *inscribitur vel conscribitur* Put.—479 *manus* Tholos. *ardet* Pal. *ardet vel arsit* Med. pr.—480 *ipsæque* Mazar.—481 *Expediunt* vel *Exsolvunt* Lov. *ligant* Lov. Pat. Petav. pr. Moret. sec. Med. quart. Vat. quint. *legunt* Ambr. sec. m. sec. Heinsius ascripserat Lucan. iii. 44. ‘legere rudentes’ Valer. Flacc. l. ii. initio, ‘Vela legunt, remis insurgitur.’ *legunt vel ligant* Vat. pr. et tert. Pric. Florent. Med. sec. Put.—482 *Queritur*

NOTÆ

474 *Parvis colonis*] Pygmæis populis Thraciæ, cum quibus bella gerere grues dicuntur ab Aristotele. Pygmæi pugnaturi insident arietibus, armati lanceis scirpeis. Pygmæi appellantur ἀπὸ τῆς πυγμῆς, pugno aut cubito, cuius mensuram magnitudine non excedunt.

475 *Æstiva*] Loca Thraciæ, in quibus æstatem traducebant.

476 *Strymona*] Strymon est fluvius Thraciæ, ob grues satis notus. Hinc dicuntur Strymonia.

Nilo] Fluvio Ægypti notissimo; tepidus dicitur, est enim sub ardenti cælo.

477 *Ales litera*] Volatus gruum celer ac velox, imitaturque literam Græcam Δ. De gruibz tempestate sparsis Lucanus: ‘Et turbata perit dispersis litera pennis.’

482 *Tyrrhena ora*] Hetruria, quæ dicitur *Tyrrhenia* a *Tyrrheno* Atyos filio, qui ex Lydia in hanc regionem colonos deduxit.

Ora, nec Alpheæ capiunt navalia Pisæ.

Sic Agamemnoniam vindex cum Græcia classem

Solveret, innumeris fervebat vocibus Aulis. 485

Non illos strepitus, impendentisque procellæ

Signa, nec adventus dubii deterruit Austri.

Vellite, proclamant, socii, jam vellite funem.

Per vada Gildonem quamvis adversa petamus.

Ad bellum nos trudat hyems. Per devia ponti 490

Quassatis cupio tellurem figere rostris.

Heu nimium segnes, cauta qui mente notatis,

Alpheæ non comprehendunt tot naves. Ita cum Græcia ultrix emitteret naves Agamemnonias, Aulis incendebatur clamoribus infinitis. Non murmur, et indicia tempestatis imminentis avertit illos milites, neque accessus Noti incerti: exclamant, Rapite, o commilitones, rapite jam funem: aggrediamur Gildonem per freta, etsi infesta: tempestas impellit nos ad prælium: exopto penetrare terram rostris navium concussis per anfractus maris. Heu! vos nimis inertes, qui animo

//////////

Florent.—483 *neque* Pal. Med. pr. unus Heins.—484 *classim* Tholos.—485 *Solverit* Tholos. *Solveret* Leid. sec. *Solverat* Pal. Med. pr. Lov. m. pr. Raphel. unus Heins. *fremebat* Thuan.—486 *trepidus* Var. LL. ed. Antv.—487 *neque* Pal. Med. pr. duo Heins.—488 *Vellite* Vat. pr. et tert. Oisel. *Rumpite* vet. Cod. teste Heinsio, qui ascripserat locum Lucan. v. 422. ‘Rumpite quæ retinent felices vincula proras.’ *Solvite jam clamant socii, jam vellite* Mazar. *Solvite jam socii clamant aut rumpite* duo Vat. Pal. Farn. Rott. *Vellite proclamant socii jam vellite f.* Vat. Livin. Pat. Oisel. *Vellite proclamant socii, dissolvite f.* Pric. *jam rumpite funem* Thuan. Ambr. sec. inc. Heins. qui ascripserat *solvere funem* frequens esse apud Auctores, citans Passerat. ad Propert. p. 179. *abrumpite funem* Vat. Livin. m. sec.—490 *trudat* Vat. pr. et tert. Oisel. Mazar. *tradat* Vat. quint. *trudit* duo Leidd. totidem Oxon. cum viginti aliis, Var. LL. ed. Antv. ed. Vicet. *devia ponti* Oisel. *carulu* Pat. *perque avia* Vatt. duo.—491 *cupidi tellurem figite* Farn.—492 *cauta* duo Med.

NOTE

483 *Alpheæ Pisæ*] Pisa urbs est Hetruriæ, condita a Pisanis, qui Arcades erant, et quos alluit fluvius Alpheus in Elide regione Græciæ.

485 *Aulis*] Portus est Bœoticiæ in Græcia, ubi sub Agamemnone congregatæ Græcorum naves contra Trojanos ituræ, et raptam a Paride Helenam ulturæ.

486 *Illos*] Milites *Honorianos* dictos a Stilichone.

490 *Hyems*] Ipsa tempestas nos impellat ad bellum Gildonicum: *Hyemem* pro tempestate ponit Virgi-

lius: ‘Emissamque hyemem sensit Neptunus,’ &c.

Per devia] Etiamsi ego miles Honorii cursum teneam per ipsos anfractus maris, hac tamen via volo figere, ac velut superare terram Africanam rostris navium concussis atque vibratis.

491 *Figere*] Superare, confodere non terram, sed rebelles qui sunt in terra Africa: ponitur continens pro contento, Metonymicâs.

492 *Cauta*] Vos estis nimium prudentes, immo inertes, si observatis

Si revolant mergi, graditur si littore cornix.
 Ora licet maculis aspenderit occiduus Sol,
 Lunaque conceptis livescat turbida Coris,
 Et contusa vagos jaculentur sidera crines,
 Imbribus humescant Hædi, nimboaque Taurum
 Ducat Hyas, totusque fretis descendat Orion;

495

*procido animadvertitis, si mergi redeunt, si cornix spatietur in arena. Eli-
 ansi Sol occidens inficiat os suum maculis, et Luna turbulenta subrubescat ventis
 formatis, et astra confusa emittant comas errantes: et si Hædi madefiant pluviis,
 et Hyas aquosa regat Taurum, et Orion totus delabatur in mare, indicium Cali certa*

//////////

Reg. Thuan. Put. Mazar. Tholos. Bonon. tres Petav. totidem Ambr. inc.
 Heins. Var. LL. e marg. Parm. Sched. Gud. ed. Vicet. *tanta* Moret. sec.
capta Pal. Florent. Pat. unus Heins. *captos* Var. LL. ed. Antv. *tanta* vel
cauta Med. sec. *capta* vel *cauta* Med. pr. Oxon. sec. *quid* Ambr. pr. *vocetis*
 Pal. *vocatis* Med. pr. Var. LL. ed. Antv.—493 *volitant* Leid. sec. m. sec.
revolent Thuan. *litora* Rott. Thuan. *per litora* Farn.—494 *consperxit* Ambr.
 sec. inc. Heins. *conspexerit* Leid. pr. *aspexerit* Leid. sec. et decem alii,
 Var. LL. ed. Antv. et ed. Vicet. *assiduus sol* Med. pr. unus Heins.—495 *con-*
ceptis vel *contemptis* Med. pr. *lucescat* Vat. quint. *turbida* Florent. m. sec.
 duo Heins. *turgida* triginta alii, Var. LL. e marg. Parm. et Exc. Gevart.
Cauris Vat. pr. item Vat. Livin. *choris* Lov. Var. LL. ed. Antv.—496 *confusa*
 Farn. ed. Vicet. *contusa* Leid. pr. Vat. quint. Florent. Med. tert. Reg.
 Bonon. Tholos. Lov. vet. Gyr. Moret. sec. duo Oxon. duo Ambr. tres Petav.
 Var. LL. e marg. Parm. *concessa* Pat. *concussa* Leid. sec. cum quatuordecim
 aliis et Sched. Gud. *concussa* vel *confusa* Med. sec. *jaculantur* Moret. sec.

NOTÆ

alia signa, quam quæ dat Honorius.

493 *Si revolant mergi*] Mergi sunt aves, quæ continuo merguntur, ideoque si immergi desinant, atque revolent, hoc contra naturam esse creditur, et idcirco auspicium navigaturis inauspicatum, quasi immineat tempestas aliqua turbulentiore.

Cornix] Et illud quoque est auspicium infaustum ex Virg. 'Si cornix plena pluviam vocat improba voce, Et sola in sicca secum spatietur arena.'

494 *Maculis*] Sol habet suas maculas: nemo dubitat: sed hic nubes intellige.

495 *Conceptis Coris*] Cori vel Cauri sunt venti flantes ab occasu solstitiali, hoc est, ab iis regionibus in quibus Sol occidere videtur tempore bruma-

li: hic ponuntur pro ventis violentis, et ex Virgilio, 'Semper frigora spirantibus.'

496 *Crines*] Etsi astra *contusa*, seu obtusa, vel *confusa*, ac turbida ostendunt, ac vibrant crines terribiles, ibimus in hostem. Cometæ intelligit, quos antiqui timebant, velut certa calamitatum imminentium præsagia.

497 *Hædi*] Duo sunt signa cælestia Septentrionalia in manu sinistra Aurigæ seu heniochi quæ creant pluvias: unde Virgilio dicuntur, 'Pluviales hædi.'

498 *Hyas*] Hyas seu Hyades sunt septem stellæ in capite Tauri signi cælestis, quæ ortu suo creant pluvias: hinc dicuntur *Hyades*, ἀπὸ τοῦ ἕειν *pluere*: Latini dicuntur *sues* et *subucula*, quod *sues* imbribus, et luto

Certa fides cœli; sed major Honorius auctor.
 Illius auspiciis immensa per æquora miles, 500
 Non Plaustriſ Arctove regor. Contemne Booten,
 Navita: turbinibus mediis permittite carinas.
 Si mihi tempeſtas Libyam ventique negabunt,
 Auguſti Fortuna dabit. Jam claſſis in altum
 Provehitur. Dextra Ligures, Etruria læva 505
 Linquitur, et cæcis vitatur Corſica ſaxis.
 Humanæ in ſpeciem plantæ ſe magna figurat,

sunt, ſed Honorius eſt auctor certior. Ego miles ſub auſpiciis ipſius Honorii; per maria infinita non ducor Plautriſ aut Ursa: o nauta, deſpice ſignum Bootæ: trade nares procellis ipſiſ, ſi tempeſtas et venti non dent mihi Libyam, felicitas Imperatoris dabit eam mihi. Jam claſſis progreditur in mare profundum. Liguria relinquitur a dextra, Etruria a ſiniſtra, et Corſica eritatur ob rupes latentes. Inſula ingens formatur ſe in figuram pedis humanæ (antiqui incolæ appellarunt eam

//////////

jactentur Med. pr.—498 *hyems* Med. pr. m. pr. *totiſque* Reg.—499 *actor* Rott. Petav. pi. Med. ſec. *actor* vel *auctor* Moret. pr. Var. LL. ed. Antv.—500 *immersa* Oxon. pr. m. pr.—501 *Arctoque* duo Vatt. Farn. Pric. Onſel. *Arctove* duo Leid. cum viginti aliis, Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. ed. Vicet. *regor* Vat. pr. m. ſec. *regar* Vat. quint. item Vat. Livin. *contemno* Med. pr. *Bootam* Vat. quint. *Boetem* Lov. *Boetem* viginti alii et ed. Vicet. *Booten* Ambr. tert. Ald.—502 *inmitte* unus Heins. *carinam* Med. quart.—503 *negabant* Vat. pr. m. pr.—504 *Fortuna* vel *formido* Vat. tert. *in Austrum* inc. Heins.—505 *Etruria* duo Vatt.—506 *cæſis* Florent. m. pr. inc. Heins. *cæſis* vel *cæcis* Put. *cæſis* vel *cæcis* Petav. pr. Heinsius *cæſis* conjiciebat. *verſatur* Var. LL. ed. Antv.—507 *Humanæ ſpeciem in plantæ* Farn. Rott. ed. Vi-

NOTÆ

gaudeant: ‘et amica luto ſus.’ Honoratius.

Orion] Signum itidem cœleſte eſt, inter ſigna meridiana repositum: diciturque vel ἀπ’ οὐρου, ab *Urina*, quod genitus ſit ex *Urina* trium Deorum, Jovis, Neptuni, Mercurii, aut Apollinis; vel ἀπὸ τοῦ ἀρίνειν, *excitare*, quod excitet tempeſtates per mare et terras; unde et *aquosus* et *nimbosus* *Orion* paſſim dicitur.

499 *Certa fides*] Cælo ſignisque cœleſtibus certa fides habenda eſt, ſed major habenda eſt Honorio, qui auctor eſt, qui jubet: ſatis enim eſt eum imperaſſe; ſient enim, quæcumque imperavit. Sic Poëtæ adulantur.

500 *Illius auſpiciis*] Miles Martio

furore abreptus pro ineptiis habet ſigna cœleſtia, quæ nautæ obſervant ad viam in mari regendam.

501 *Non Plautriſ Arctove, &c.*] Sunt ſigna Septemtrionalia. De hiſ ſupra iii. Cons. Hon. vs. 170.

504 *Fortuna*] Julius in Suetonio: ‘Quid times, nauta? Cæſarem vehis et Cæſaris fortunam.’

505 *Ligures*] Liguria, Côte de Gênes, in ipſo lumine Italiæ.

Etruria] Italia regio, dicta quaſi ἑτεροπία, ἀπ’ ἑτέρου ὅρου, ab altero fine, termino, quod ad alteram Tiberis ripam extenderetur, qui terminus eſt inter Latium et Etruriam.

506 *Corſica*] Corſe, ou Corſegue, inſula ad oras Etruriæ.

Insula (Sardoam veteres dixere coloni)

Dives ager frugum. Pœnos Italosve petenti

Opportuna situ. Quæ pars vicinior Afris, 510

Plana solo, ratibus clemens : quæ respicit Arcton,

Immitis, scopulosa, præcax, subitisque sonora

Flatibus. Insanos infamat navita montes.

Hinc hominum pecudumque lues, hinc pestifer aër

Sævit, et exclusis regnant Aquilonibus Austri. 515

Quos ubi luctatis procul effugere carinis ;

Sardiniam) terra est fecunda messibus : commoda ob situm nautæ eunti ad Carthaginienses aut ad Italos : ea pars, quæ propior est Africæ habet planitiem camporum, et est benigna navibus : quæ pars spectat Septemtrionem est aspera, lapidosa, molesta, et stridens fluminibus repentinis. Nauta maledicit montibus insanis hujus insulæ : hinc pestis hominum et bestiarum, hinc aër insalubris furit et Noti dominantur pulsus Aquilonibus. Quos Notos postquam milites procul evita-

//////////

cet. in speciem Pric. Thuan. Pat. *Humane* specie duo Leidd. cum triginta aliis, Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm.—508 *Sandaliam* Exc. Læti. *Sardanium* Pnt. *Dardanium* Petav. sec. m. pr. *Sardiniam* octo alii. *Sardoniam* Pal. Med. pr. Mazar. unus Heinsii, qui *Sardoam* legit.—509 *ager* Med. quart. ed. Vicet. *agerque* Med. tert. *Italosque* Pat. *Italosve* ambo Moret. Lov. duo Oxon. duo Leidd. Ald.—510 *quo* Tholos. *Austris* vet. Gyr. Farn. Thuan. *Afris* vel *Austris* Med. sec.—511 *Plena* Leid. pr. Vat. quint.—512 *Inmunis* Var. LL. ed. Antv.—513 *Fluctibus* Exc. Læti. Gesn. et ed. Bipont. *Flatibus* duo Leidd. et triginta alii, Exc. Gevart. Sched. Gud. ed. Parm. et Vicet. *Fluctibus* vel *Flatibus* Vat. pr. Florent. Med. sec.—514 *Hic hominum* et *hic pestifer* Reg. Pat. *si pestifer* Oxon. pr. *pestis et aer* Var. LL. ed. Antv.—515 *excussis* Med. tert. *excussis* vel *exclusis* Mazar.—516 *Quos ut* Med. sec.

NOTE

508 *Sardoam*] Sardinia dicitur a Sardo Herculis filio ; nam antea dicebatur *Sandulia* et *Sandaliotis*, ἀπὸ τοῦ σαρδαλλίου, solea vel calceo, cujus figuram imitatur. Sallustius, ‘Sardinia facie vestigiū humani.’

511 *Arcton*] Ἄρκτον, *Ursam*, signum Septemtrionale : hic ponitur pro Septemtrione.

512 *Præcax*] Obnoxia Austris præcibus, et nautas crudeliter impetentibus.

513 *Insanos*] Nihil enim gentium feritas, atque *insanorum* montium (nam ita vocantur) ‘immanitas profuere.’ Florus.

Infamat] Nautæ, qui sæpius hic naufragium patiuntur, reddunt scopulos illos infames, et conviciis crebris detestandos, dirisque ab irato nautarum genere devovendos.

514 *Hinc*] Ex hoc insalubri, ac pestilenti situ insulæ, in quam ideo exules nonnunquam mittebantur. Martialis : ‘Nullo fata loco possis excludere ; cum mors Venerit in medio Tybure Sardinia est.’

515 *Austri*] Morborem, pestis, mortisque parentes.

516 *Luctatis carinis*] Hoc est, navibus luctando seu magno conatu et discrimine aversis ac detortis.

Per diversa ruunt sinuosæ littora terræ.
 Pars adit antiqua ductos Carthagine Sulcos :
 Partem littoreo complectitur Olbia muro.
 Urbs Libyam contra Tyrio fundata potenti 520
 Tenditur in longum Caralis, tenuemque per undas
 Obvia dimittit fracturum flamina collem.
 Efficitur portus medium mare : tutaque ventis
 Omnibus ingenti mansuescunt stagna recessu.
 Hanc omni petiere manu, prorisque reductis 525

runt detortis navibus, eunt per varia littora terræ curvatæ. Pars militum intrat Sulcos conditos a Carthagine : Olbia recepit partem militum in mœnibus littoreis. Urbs Calaris e regione Libyæ exstructa a Carthaginiensibus potentibus porrigitur in longum, et opposita protendit per aquas montem exiguum rupturum ventos : mare intermedium fit portus : et stagna maris defensa a ventis omnibus sedantur cum secessu magno : milites eunt in hanc urbem cum omni impetu, et proris navium

.....

jactatis vet. Gyr. simul Ambr. pr. Sched. Gud.—517 sinuosæ vel fumosæ Pric. —518 Sulcos Vat. pr. et tert. Oisel. Mazar. vet. Gyr. Var. LL. ed. Antv. Mauros Vat. quint. muros Vat. sec. Pal. Farn. Pric. Rott. duo Oxon. duo Leidd. muros vel sulcos Put.—519 Olbia Ambr. tert. Olbia vet. Gyr. Oria Pat. Olbia Vat. pr. Obvia tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Vicet. Ald. Isingr. —520 contra Libyam Thuan.—521 Caralis duo Med. Put. Bonou. Pat. Tholos. Ambr. pr. ed. Vicet. Karalis Vat. tert. Med. pr. unus Heins. Ceralis Petav. pr. Carabis Oisel. Calaris Pric. Florent. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. Coralis Med. sec. tenuesque Put. urbes Lov. m. pr. umbras Vat. tert. undam Med. tert. Ald. undas viginti octo Codd. ed. Vicet.—522 Oria Pat. demittit Med. sec. Vat. tert. facturum Oisel. Leid. sec. flumina Farn. Med. pr. Thuan. Mazar. Ambr. pr. Petav. sec. Pat. Tholos. vet. Gyr. flumina vel flumina Pric. —523 raptaque Moret. pr.—524 urgente Thuan. Petav. tert. saxa Ambr. sec. recursu vel recessu Oxon. sec.—525 mari pro manu Pat. reducti Med. sec.

NOTE

517 *Sinuosæ terræ*] Circumeunt, ruuntque per diversa littora terræ, variis anfractibus plenæ.

518 *Sulcos*] Urbem Sardinia a Carthaginiensibus conditam. Alii dicunt *Sulchos*, et Plinius hujus urbis incolæ, *Sulchiranos*.

519 *Olbia*] Vel *Ulbia*, Urbs itidem Sardinia, recipit milites in suis mœnibus ad littus exstructis, ideoque dicitur *littoreis*.

520 *Tyrio*] Urbs condita a Carthaginiensibus, qui ex Phœnicia oriundi sunt, ubi urbs Tyrus.

521 *Caralis*] Vel *Calaris*, metropolis

Sardinia, optimo portu insignis, quo naves Honorii convenisse testatur Claudians. Floro Calaris dicitur 'urbs urbium.'

522 *Dimittit*] Protendit collem velut promontorium, contra impetum ventorum.

523 *Medium mare*] Sed quod inter urbem, et collem illum prominentem, portum facit commodum.

525 *Hanc*] Calarim omni conatu petere contendunt.

Reductis] Proris retroversis versus mare, adeo ut puppes in terra figantur.

Suspensa Zephyros expectant classe faventes.

retro versis opperiantur ventos secundos, classe retenta.

//////////

m. pr. in Excerptis Læti erat 'Deest sequens Liber de Gildone et desideratur finis temporum injuria.' Vat. pr. habet EXPLICIT DE BELLO GILDONIS : INCIPIT LAUS STILICONIS LIBRI NUMERO III. in Ald. erat, 'desiderantur reliqua.'

NOTÆ

526 *Suspensa*] Classe funibus re-   *Zephyros*] Ventos prosperos : po-
tenta et coërcita, sicque ventos fa-   nitur species pro genere, Synecdo-
ciles expectante.   chicâs.

OBSERVATIO.

Multis deesse videtur Liber secundus : alii negant phra dicenda fuisse, propter simultates, quæ erant inter Arcadium et Honorium Imperatores.

Ceterum omittendum non est, in hujus operis gratiam Claudiano nostro statuam aheneam erectam esse. Sed hac de re infra in Præfatione de Bello Getico.

XVI.

CL. CLAUDIANI

DE CONSULATU

FL. MALLII THEODORI

V. C.

PANEGYRIS.

PROLOGUS.

ARGUMENTUM.

POETA increpat Musæ suæ audaciam, quod sese exponat iudicio Senatus; qui tantus est, ut quemadmodum Jupiter Aquilarum ope orbem cognoscere potuit, sic et Honorius Senatorum concilio possit orbem metiri.

AUDEBISNE, precor, doctæ subjecta catervæ
Inter tot proceres, nostra Thalia, loqui?

O *Thalia* Musa nostra, an audebis, quæso, loqui exposita cætui erudito, inter tot

Recitavit hunc Panegyricum Claudianus, ut patet ex Præfatione vss. 19. et 20. *Mallius* autem vocandus hic Consul. vid. Onuphr. in Fast. p. 302. ed. Commelin. De consulatu Mallii Theodori meminit Augustin. de Civ. D.

NOTÆ

Fl.] Flavius Mallius Theodorus, gam habuit in Oriente Eutropium: vir clarissimus atque doctissimus, nam alter Consul erat in Imperio Arcadii, alter in Imperio Honorii, at
Delph. et Var. Clas. *Claud.* 2 D

Nec te fama vetat, vero quam celsius actam

Vel servasse labor, vel minuisse pudor ?

An tibi continuis crevit fiducia castris ?

5

Totaque jam vatis pectora miles habet ?

Culmina Romani majestatemque Senatus,

Et, quibus exultat Gallia, cerne viros.

primores? Neque fama prohibet te, quam famam difficile est, aut conservare elatam jam altius merito tuo, aut pudendum est imminuere? An confidentia aucta est tibi, o Musa, bellis assiduus, et audacia militis possidet jam totum animum poetæ. Aspice magnitudinem et majestatem Curie Romanæ, et viros, quibus Gallia trium-

//////////

lib. xviii. cap. ult. Ejusdem tamquam Christiani meminit in libro *Retractionum*, ubi citat librum Theodori *de Vita beata*. Gyrald. Theodori Præf. Præf. mentio est in Cod. Theodos. p. 488. et 489. In Moret. pr. sequitur hic Panegyricus post Epithalamium Honorii; in Moret. sec. post Quartum Cons. Honorii. Rottend. habet, *Panegyricus dictus Theodoro Consuli*. Vat. pr. *Incipit de Consulatu Manlii Theodori*. in Vat. tert. erat, *Liber Cl. Claudiani de secundo Mallii Theodori Consulatu. Præfatio*. Leid. pr. quoque exhibet, *Liber de secundo Consulatu Theodori*. in Petav. pr. a m. pr. erat, *Liber de secundo Consulatu Theodori. Prologus ad librum sequentem de secundo Consulatu Theodori*. dein manu recenti, *Cl. Claudiani Prologus in Panegyrim Manlii Theodori Cons.* Petav. sec. habet, *Incipit Panegyricus dictus Theodoro Consuli. Præfatio*. Porro in Schedis Gudianis, item Excerptis Schotti, Vossii, et Codicis Rhemensis nulla erat Præfatio.

1 *prior pro precor Jun. pr. tantæ* Vat. pr. *subjecte* Tholos.—3 *Nec vero te fama vetat* Oxon. sec. *negat* Petav. sec. *vetat* vel *negat* Reg. *quam vero celsius* duo Vatt. Pal. Med. quart. *non unquam celsius* Mazar. *falsius* Put. *actam* Mazar. *auctam* Leid. pr. et duodecim alii, item Exc. Læti. *auctor* Reg. m. pr. *altam* et m. sec. emend. *auctam* Var. LL. ed. Antv. *actam* vel *auctam* Thuan.—4 *servare* Mazar. *meminisse* Med. sec. Tholos. duo Leidd. *meruisse* Vat. sec. m. pr. Lov. *minuisse* vel *meminisse* Oxon. pr. *minuisse* vel *meruisse* Reg.—5 *At tibi* Med. sec. m. s. Oxon. sec. *Aut tibi* Jun. pr. *Non tibi* Oxon. pr. *Num tibi* Reg. *Num* vel *Num tibi* Pat. Heinsius *Num* legit. *rebus* vel *castris* Tholos.—7 *Culmina* omnes Codd. Heinsius correxerat *Lumina* ex Cod. Vet. et ascripserat locum Cic. Philipp. ii. ‘Illos ego tot præstantissimos viros, *Lumina*

NOTÆ

Eutropius hic damnatus est, ipsiusque nomen ex fastis erasum.

Prologus] Præfatio : *πρὸς, ante*, et *λόγος, sermo*; quasi esset id quod dicitur ante sermonem aliquem longiorem.

1 *Subjecta*] *Exposita* iudicio viro- rum doctissimorum.

2 *Thalia*] *Musa*: ἀπὸ τοῦ θάλλειν, *florere*; quod Poëtarum gloria, vel quod laudes versibus Poëtarum comprehensæ magis ac magis efflores-

cant.

3 *Vero celsius*] *Elatam* altius merito meo, vel *elatus* quam quisquam vere dicere queat. *Jam* statua Claudiano erecta fuerat, quem honorem vix credibilem, et supra veritatem esse poëta innuit.

6 *Miles*] *Tum* Claudiannus arma gerebat: militaverunt ante illum Ennius, Ovidius, Horatius.

7 *Culmina*] *Senatores*, qui sunt *columina* Senatus: alii legunt *lumina*,

Omnibus audimur terris, mundique per aures
 Ibimus, ah nimius Consulis urget amor. 10
 Jupiter, ut perhibent, spatium cum discere vellet
 Naturæ, regni nescius ipse sui ;
 Armigeros utrimque duos æqualibus alis
 Misit ab Eois Occiduisque plagis.
 Parnasus geminos fertur junxisse volatus ; 15
 Contulit alternas Pythius axis aves.

phat. Terra universa audiet nos, et dicta nostra volabunt ad aures totius Orbis. Tene te, o Musa. Sed ah! nimius amor in consulem Theodorum impellit me. Jupiter, ut aiunt, cum vellet cognoscere vastitatem Orbis, non cognoscens ipse imperium suum; emisit hinc inde a finibus Orientis et Occidentis duas aquilas pennis similibus. Parnassus dicitur conjunxisse volatum utriusque. Ora Apollinis Pythii

//////////

Reip. vivere volebam; tot consulares, tot prætorios, tot honestissimos Senatores.' Idem eadem Orat. p. 21. b. ed. Faërn. et p. 22. a. sed *culmina* tamen ferri posse notaverat, quemadmodum *apices* dixit Ammianus l. XXIX. 'Horret animus reminisci, quo justitio humiliati tot rerum apices visebantur, et præcipue Consulares.'—9 *auditus* Med. tert. *auditi* leg. Heins. *muris* Florent. m. pr.—10 *Ibimus* Oxon. sec. *ac nimius consule surgit* Vat. pr. m. pr. *a nimius* Petav. pr. *ac* Vat. tert. *ha* duo Leidd. duo Oxon. Jun. pr. Reg. Thuan. Mazar. Put. ambo Moret. duo Petav. *nimum* Jun. pr. Med. quart. *urget* vel *urit* Reg. Oxon. pr.—11 vid. Lucian. p. 511. *dum* Præc.—12 *consciis* Rott. Oisel. Med. sec. m. pr.—13 *Crinigeros* vel *Armigeros* Reg. *utrumque* Var. LL. ed. Antv. suos Tholos. *annis* vel *alis* Vat. quint. *horis* Med. sec.—15 *Parnasus* Reg. Put. Thuan. Mazar. ambo Moret. tres Petav. Ald.—

NOTÆ

nec male: de quibus Regi Pyrrho interroganti legatos suos, quid de hostium sede sentirent, ii responderunt, 'urbem templum sibi visum, Senatum Regum esse consessum.' Florus.

8 *Gallia*] Mediolanum urbs a Gallis condita, et in Gallia Cisalpina reposita: ibi tum debebat Imperator Honorius. Hanc urbem nonnulli Imperatores Romæ prætulērunt. Attila, Suida teste, videns Mediolani Imperatores in aureis soliiis sedentes, Scythas vero ad eorum pedes depictos; se in solio sedentem, Romanos vero Imperatores saccos humeris ferentes, et ante pedes suos aurum effundentes, pungi voluit.

9 *Audimur*] Hæc urbs tam celebris

est, ut quicquid in ea dictum fuerit putare quis debeat dictum orbi universo. Unde major est difficultas: unde, o Musa, te tenere debes; sed nimius amor Theodori impellit te, quam ut silere possis.

13 *Æqualibus*] Id est, Aquilæ erant æquales ætate et robore.

14 *Eois*] *Eos* vel ἠώς, *Aurora*: inde Eois, ad Orientem Auroramve pertinens.

15 *Parnasus*] Hic mons dictus est terræ umbilicus, quasi in medio terrarum existeret.

16 *Contulit*] Simul recepit, et comparavit volatum utriusque.

Pythius] Vide Præf. lib. 1. in Ruf.

Princeps non aquilis terram cognoscere curat :

Certius in nobis æstimat imperium.

Hoc ego concilio collectum metior orbem :

Hoc video cœtu, quicquid ubique micat.

20

recepit simul ambas volucres. Imperator non laborat noscere Orbem ope aquilarum: noscit imperium certius per nos. Ego definitio in hoc conventu mundum congregatum: aspicio quicquid splendet ubique terrarum in hoc consessu.

//////////

17 *mundum* Put. *terras* Moret. pr. Exc. Lucens. sec.—18 *vobis* Vat. pr. m. pr. Exc. Lucens. sec.—19 *concilio* Oisel. *consilio* Leid. sec. cum duodecim aliis. *annum* Med. tert.—20 *Et video* Jun. pr. *certus* pro *cætu* Med. quart. *tecum* pro *cætu* Var. LL. ed. Antv. m. pr. *cætu* vel *catum* Reg. in *orbe* quatuor Vatt. Pal. Farn. Reg. dno Med. totidem Petav. Pat. Oxon. pr. Ambr. tert. *ubique* vel *in orbe* Vat. pr. *meat* Pal. Rott. *micat* vel *manet* Oxon. sec. *in orbe fuit* vel *ubique micat* Put.

NOTE

18 *In nobis æstimat*] Satis noscit Claudianus.
Imperium per nos; satis judicat ex 19 *Metior*] Reputo, ex tanto talino-
nostro consessu, quantum sit Imperio-
rum. *In nobis.* ‘Se quoque principibus permixtum agnovit’ Senatoribus
que Senatorum cœtu, quantus sit Orbis: cogito hic esse quicquid est in Orbe præstantius.

XVII.

CL. CLAUDIANI DE CONS. FL. MALLII THEODORI V. C. PANEGYRIS.

ARGUMENTUM.

HONORES ambiunt virtutem in Theodoro, qui in adolescentia sapiens fuit et eloquens: rexit Libyam et Macedones. Hinc factus Quæstor rexit Provincias Occidentis, postea incumbit studiis, excutit varios Philosophos de Physica, Morali, Mathematica. His enim vacantem adit Justitia, hortatur Curiam repetere, vivere cum Stilichone virtutum fautore. Cunctatur ille, vitam rusticam causatus, sed tamen obedit: fit Rector Italiæ, Libyæ, Illyriæ, Sardinia, semper constans, justus, incorruptus, moderatus, iræ inimicus, nunquam superbus; omnibus admirandus ob probitatem et eloquentiam. Fit Consul ab Honorio unis virtutibus favente. Lætatur Helicon, et potissimum Urania, quæ hortatur Musas ad gaudia et ludos Equorum, Pugilum,

Venationum : hortatur ad Risus, Facetias, Comœdiam, Tragœdiam, et omnia cantuum lætitiæque genera. Sic colitur doctus Theodorus, cui similes optantur nepotes.

IPSA quidem virtus pretium sibi, solaque late
 Fortunæ secunda nitet : nec fascibus ullis
 Erigitur, plausuve petit clarescere vulgi :
 Nil opis externæ cupiens, nil indiga laudis,
 Divitiis animosa suis, immotaque cunctis 5
 Casibus, ex alta mortalia despicit arce.
 Attamen invitam blande vestigat, et ultro
 Ambit Honos. Docuit toties a rure profectus

Virtus certe ipsa merces est sibi, et una micat passim, non curans fortunam : neque attollitur ullis honoribus, aut poscit celebrari acclamatione populari : non arida ornamentorum alienorum, gloriosa ornamentis propriis, et inconcussa eventibus omnibus, despectat res caducas ex turre excelsa. Honos tamen quærit leniter hanc refugientem, et sponte huic blanditur : lictor toties veniens ex agris id proba-

1 De variis Philosophorum opinionibus vid. Minucium Felicem, ibique Commentatores, et imprimis Elnenhorstium.—2 *viret* Florent. *fastibus* duo Leidd. eum viginti aliis. Exc. Gevart. Schott. et Cod. Rliem. Sched. Gud. item Gesn. et ed. Bipont. *fascibus* tres Vatt. Pal. duo Petav. Tholos. Moret. pr. *fastibus* vel *fascibus* Florent.—3 *plausuve* Farn. *plausuque* Vat. pr. Reg. Vat. Livin. *tumet* Pric. *tagi* pro *vulgi* Pal. lib. Barth.—4 *hesternæ* duo Vatt. Leidd. *exile* Var. LL. ed. Antv. *nihil* Med. tert. *non* Pric.—5 *inmotaque* semper Moret. sec. *inmotaque mundi* Ambr. pr.—6 *Cassibus* Pat. *Casibus* vel *Cassibus* Med. tert.—7 *Hanc tamen* Farn. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *Et tamen* Vat. pr. *At tamen* Vat. sec. Jun. pr. duo Leidd. totidem Oxon. *Hanc tamen* vel *At tamen* Pric. Petav. tert. Vat. quart. *in vitam* divisis vocibus Junt. Ald. *invitam* vel *incentam* Ambr. pr.—8 *honos* Mazar. *honor* decem alii. *docuit* ed. Parm. sed in ea *decutit* emendatum erat manu diversa ab illa, qua ceteræ Variæ Lectiones notatæ erant. Ut incertum sit, an hæc ex Vet. Cod. sit deprompta lectio. hæc Heinsius ad Lugd. ed. 1551, qui vulgatam tamen non mutabat. *quoties* Med. tert. *a rure* Bonon. Tholos. Ambr.

NOTÆ

1 *Virtus*] ‘Virtutum omnium pretium in ipsis est.’ Seneca.

2 *Fascibus*] Nullis extollitur honoribus, quorum insignia sunt fascies.

5 *Animosa*] Freta, audax, gloriosa. Sic vir constans, ‘sua se virtute involvit.’ Cicero.

6 *Ex arce*] Virtus supra res mortales constituta, velut ex arce de-

spectat peritura. Ipsa sibi arx est, ipsa sibi turris inexpugnabilis: veteres Sapientiæ arcem constituerunt, quæ nihil aliud est, quam securitas et constantia, quibus munitum pectus omnia despicit, tanquam mons Olympus.

8 *Ambit honos*] Honor et gloria sequuntur fugientes.

Lictor, et in mediis Consul quæsitus aratris.
 Te quoque Naturæ sacris mundique vacantem, 10
 Emeritum pridem, desudatisque remotum
 Judiciis, eadem rursus complexa potestas
 Evehit, et reducem notis imponit habenis.
 Accedunt trabææ. Nil jam, Theodore, relictum,
 Quo virtus animo crescat, vel splendor honore. 15
 Culmen utrumque tenes. Talem te protinus anni
 Formavere rudes, et dignum vita curuli

vit, et Consul accersitus ab aratro ipso: purpura eadem iterum cingens te extollit etiam, et tradit te redeuntem cognito regimini; te occupatum in arcanis naturæ et Mundi, defunctum officiis jamdudum, et recedentem a Curia, in qua sudasti: vestis Consularis adjicitur tibi. Nihil jam, o Theodore, deest, quo virtus augetur in animo tuo, aut gloria tua magistratibus. O Theodore, altigisti fastigium utriusque, virtutis et gloriæ: ætas tenera tulit te statim talem; et vitu tua institit via

//////////

pr. a jure Moret. sec. rupe Var. LL. ed. Antv. quæsitus Consul Vat. pr. Med. tert. Reg. Thuan. Leid. pr. Oxon. pr. Vat. Livin. inc. Heins. Exc. Lucens. sec. Consul quæsitus quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. arenis Exc. Voss.—10 sacris vel certis Vat. quart.—11 hic versus in Petav. pr. margini ascriptus erat. primis pro pridem Vat. quint. dissudatisque Var. LL. ed. Antv. desudatisque vel debellatisque Oxon. sec. removit Rott.—12 Judiciis Vat. Livin. Indiciis Rott. Ald. Colin. Exc. Cod. Rhem. rursus omnes Vatt. Pal. Pric. Rott. rursus Leid. pr. et undecim alii, Exc. Lucens. sec.—13 Evehat Exc. Voss. ac reducem Vat. quint. votis Oisel. impellit Var. LL. ed. Antv. habenis Tholos.—15 Quod Ambr. pr. In quo animo Virtus duo Vatt. in ore pro honore Pric.—16 proximus anni Leid. pr.—17 Formavere vel Firmavere Reg. Oxon.

NOTE

9 Consul] Quintius Cincinnatus ab aratro ad Dictaturam accersitus est. Idem de Serrano: quidam eum cum Cincinnato confundunt.

10 Vacantem] Theodorus erat versatus in Philosophia, Geometria, Astrologia; sed in rebus gerendis minus forte fuit felix: unde Claudianus paulo post in eum scripsit Epigramma, et S. Augustinus dolet se ad ipsum, librum scripsisse, et quamvis docto ac Christiano viro, plus tribuisse, quam debuisset.

11 Emeritum] Defunctum officiis militiæ, et armatæ, et togatæ.

Desudatis] Remotum a foro, et a judiciis ferendis, in quibus multum desudasti.

12 Potestas] Idem Magistratus te sua purpura complectitur.

13 Reducem] Redeuntem ex alio vitæ instituto; ex recessu ad Senatum.

Hubenis] Potestas tibi habenas tradit, hoc est, regimen seu administrationem reipublicæ.

16 Talem] Talis eras vel a prima pueritia, hoc est plenus virtute, et dignus gloria.

Anni rudes] Adolescentia, quæ in aliis est ætas rudis et imperita.

17 Curuli] Sella eburnea, qua Senatores vehebantur. Hic ponitur pro Senatoria vel Consulari dignitate.

Traxit iter, primæque senes cessere juventæ.
 Jam tum canities animi, jam dulce loquendi
 Pondus, et attonitas sermo qui duceret aures. 20
 Mox undare foro victrix opulencia linguæ,
 Tutarique reos : ipsa hæc amplissima sedes
 Orantem stupuit, bis laudatura regentem.
 Hinc te pars Libyæ moderantem jura probavit,
 Quæ nunc tota probat : longi sed pignus amoris 25
 Exiguæ peperere moræ : populumque clientem
 Publica mansuris testantur vocibus æra.
 Inde tibi Macetum tellus, et credita Pellæ

digna Consulatu, ac senes cesserunt adolescentiæ tuæ primæ. Jam tum maturitas judicii erat tibi, jam gravitas grata sermonis, et oratio, quæ traheret auditores admirantes. Continuo post ubertas triumphans oris tui cœpit profluere in Curia, et defendere reos. Ipse hic Senatus Augustissimus admiratus est te dicentem, bis prædicaturus te moderatorem Reipub. Postea pars Libyæ approbavit te dantem leges, quæ Libya nunc universa approbat te : at breve tempus dedit tibi monumentum amoris æterni, et statuæ publicæ ostendunt inscriptionibus duraturis gentem illam clientem. Inde terra Macedonum, et urbs Pella commissa est tibi, quam Pellam

//////////

pr. ritta Pat. curulis Oisel. Med. tert. Put.—18 traxit Exc. Cod. Rhem. Heinsius conjiciebat *Stravit*.—19 *Jam tum* Vat. pr. Leid. pr. Reg. Vat. Liv. Exc. Lucens. sec. *Jam nunc* Tholos. Gesn. et ed. Bipont. item Heins. in ed. pr. *tunc* quatuor Vatt. Pal. Pric. Farn. Rott.—20 *attonitos* Petav. sec. *quod duceret* Put. *redderet* Reg.—21 *orare* Mazar. *undante* Vat. tert. Rott. Florent. m. pr. *nutrix* Jun. pr. *genitrix* Rott.—22 *Deos* Rott. *ipsamque* Pat.—23 *Orante instupuit* idem.—24 *Jam te* Pric.—25 *tenet* Ambr. tert. *nota probat* ed. Vicet.—26 *et repere* Tholos.—27 *mansuetis* Leid. sec. Lov. marg. Isingr. et al. *mansuris* Petav. pr. Bonon. *mens fuerat* et emend. *mansuetis* Var. LL. ed. Antv. *mansuris* vel *mansuetis* tres Vatt. Florent. Reg. Moret. pr. Oxon. pr. *testatur* Med. tert. *ære* Vat. pr. m. pr. *ora* Pal. Farn. Thuan. Tholos. *æra* vel *ora* Vat. pr. et tert. Florent. Moret. pr. Petav. tert.—28 *Macetum* Rott. Med. pr. Put. Bonon. Mazar. Ambr. sec. Vat. Livin. Lov. inc. Heins. duo Petav. Exc. Gevart. et Luc. sec. *Mucedum* duo Vatt. Farn. Pric. Petav. pr. Oxon.

NOTE

19 *Canities*] Maturitas quædam judicii, quæ viros graves canitie spectabiles deceat.

21 *Undare*] Eloquentia tua, sicut torrens, cœpit exundare.

Opulencia] Fusa abundansque dicendi copia.

22 *Tutarique reos*] Principum Romanorum Liberi illustri aliqua aut accusatione aut defensione famam quærebant.

23 *Regentem*] Bis Consulem, ideo-

que regentem statum Reip.

24 *Moderantem jura*] Libyæ te probavit Proconsulem, seu moderatorem suum.

26 *Exiguæ moræ*] Breve spatium temporis, quo tu Libyam rexisti, pererit tibi pignus et monumentum amoris Libycorum. Id videtur in tabulis æreis, quibus inscriptæ res tuæ ostendunt te fuisse patronum hujus populi.

28 *Macetum*] Macedonum, nam et

Moenia, quæ famulus quondam ditavit Hydaspes.
 Tantaque commissæ revocasti gaudia genti 30
 Mitibus arbitriis, quantum bellante Philippo
 Floruit, aut nigri cecidit cum regia Pori.
 Sed non ulterius te præbuit urbibus aula :
 Maluit esse suum. Terris edicta daturus,
 Supplicibus responsa, venis. Oracula Regis 35
 Eloquio crevere tuo: nec dignius unquam
 Majestas meminit sese Romana locutam.
 Hinc sacræ mandantur opes, orbisque tributa
 Possessi; quicquid fluviis evolvitur auri :
 Quicquid luce procul venas rimata sequaces 40

Hydaspes subactus locupletavit. Et leni imperio renovasti tantam lætitiã populo credito tibi, quantum vigit Philippo belligerante, aut cum Palatium Pori nigri eversum est. Sed Regia Imperatoris non commodavit te diutius urbibus externis. Maluit te esse suum. Advenis pronuntiaturus edicta orbi, et responsa rogantibus. Rescripta Imperatoris aucta sunt eloquentia tua: neque majestas Imperatoria recordatur se unquam elocutam esse splendidius. Hinc gaza sacrata committitur tibi, et vectigalia mundi possessi: quicquid auri affertur ex fluvïis, quicquid industria

//////////

pr. condita Farn. Med. tert. credita duo Leidd. vet. Gyr. et viginti quinque alii, item Exc. Lucens. sec. condita vel credita Reg.—29 dictavit Pric. Rott. Florent. Med. sec. Leid. sec. Put. Reg. Pat. duo Petav. ditavit Reg. a m. sec. Hic versus deerat in Mazar.—30 commissæ Pal. conversæ vel commissæ Vat. quint. revocasti vel renovasti Vat. pr. et quart. gentis Med. quart. Moret. sec. Lov.—32 gloria Pori Petav. tert. Bonon. Ambr. pr. Moret. sec. Oxon. sec.—34 daturum Farn.—35 Simplicibus Bonon. viris Pal. Farn. venis vel viris Med. pr. Heins. reis conj. miracula Bonon. regis vel regnis Oxon. sec. regum Pal. Med. pr.—36 Colloquio duo Vatt. Med. pr.—37 majora Jun. pr. locutum duo Med.—38 moderantur Oxon. sec. mandantur vel moderantur Reg. Oxon. pr. Heinsius ascripserat seqq. 'Præfectum' vel 'Procuratorem sanctoris ærarii' notat. vid. Salmas. ad Hist. Aug. p. 175. 176. 'sanctas opes' vocat Statius. Posteriori ævo hic 'comes sacrarum Largitionum' dictus. vid. Zitzmann. in Rutil. p. 111. 112.—39 possessi. cum τελεα σπιγμη, Florent. Med. pr. Petav. pr. Reg. Thuan. Heins. aliter distinguit, ut Lucan. Panegyrico vs. 108. 'Ipsaque possesso mens est opulentior auro.' fluviis quicquid Vat. tert.—40 rimas provenas Vat. quart. sequacis Reg. secaces vel sequaces Vat. quart.—41 Ab-

NOTÆ

Μαξέρια Macedonia est.

Pellæ] Hæc est nrbs Macedoniae Alexandri natalibus insignis, et ejus victoriis ad Hydaspem Indiæ fluvium relatis ditata.

32 *Pori*] Regis Indiæ, qui ab Alexandro victus est. Regia pro regno dicitur.

35 *Oracula*] Rescripta Imperatoris, quæ hic appellantur oracula.

36 *Crevere*] Ampliora et illustriora facta sunt eloquentia tua.

38 *Sacræ opes*] Mallius fuit Quæstor, quia ei gaza servanda committitur, et ore ipsius loquitur Imperator.

Abdita pallentis fodit solertia Bessi.

Ac velut exertus lentandis navita tonsis
Præficitur lateri custos; hinc ardua proræ
Temperat, et fluctus tempestatesque futuras
Edocet: assiduo cum Dorida vicerit usu,
Jam clavum totamque subit torquere carinam:
Sic cum clara diu rerum documenta dedisses,
Non te parte sui, sed in omni corpore, sumpsit
Imperium, cunctaque dedit tellure regendos

45

occultata Bessi pallidi effodit scrutans venas sequendas longe a lumine. Et quem admodum navita probatus remis agitandis constituitur custos lateris, ex hoc loco regit altam proram, et ostendit undas, ac procellas imminentes, cum superaverit mare continua experientia: et jam incipit moderari gubernaculum, et totam navem: ita tu, cum præbuisse jamdudum insignem scientiam rerum, Romanum Imperium adhibuit te, non in parte sui regenda, sed in tota mole, et commisit tibi gubernata

//////
dita Florent. quatuor Med. ed. Vicet. [Exc. Lucens. sec. *fallacis fodit* Pric. *fodit* Moret. pr. *fudit* Rott. Mazar.—42 *excitus* ed. Vicet. Var. LL. c marg. Parm. et ed. Antv. Ald. Exc. Schott. et Ruben. *erectus* Jun. pr. *exertus* duo Leidd. cum viginti duobus aliis et Exc. Lucens. sec. in Ambr. sec. etiam *exertus* est cum glossa *i. e. paratus. exertus* vel *ereptus* vel *erectus* Vat. pr. *lentandis* Reg. Med. quart. *tonsis* Vat. pr. *remis* vel *tonsis* Vat. quart.—43 *Proficitur* Jun. pr. *Perficitur* Med. quart. *lateris* Vat. pr. m. pr. Florent. *proræ* vel *prolem* Reg. Oxon. pr.—44 *sonoras* Vat. tert. Florent. duo Med. Mazar. *futuras* vel *sonoras* Oisel. Vat. pr. Med. tert.—45 *Prædocet* conj. Heins. *concordia pro cum Dorida* Jun. pr. *astu* Moret. sec.—46 *tortumque* Jun. pr. *carine* Vat. pr. m. pr. *carina* Jun. pr.—47 *Sed* Mazar. *mentis documenta* Vat. pr. item Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *mentis* vel *rerum* Med. tert. *tecum* vel *rerum* Med. quart. *dedisset* decem scripti.—48 *sui* Vat. sec. Pal. Ambr. pr. *sua* duo Leidd. cum viginti quatuor aliis, Exc. Gevert. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. *tempore* Jun. pr. Ambr. sec. Var. LL. ed. Antv. m. pr. *tempore* vel *corpore* Med. tert. *sensit* Oxon. pr. Mazar. Ambr. pr. Moret. sec. *sumpsit* Exc. Læti. *fudit* Oisel. ed. Vicet. Exc. Ruben. *sumpsit* vel *fudit* Florent. *sensit* vel *sumpsit* Med. quart. *Non sensit te parte sua sed corpore in omni* Reg.—50 *Duc-*

NOTÆ

41 *Abdita*] Solertia abdita Bessi, id est, Bessi in terra abditi et occultati.

Pallentis] Perpetuus ille color est ejusmodi operarum. Silius Italicus: 'Et redit infelix effosso concolor auro.'

Bessi] Bessi sunt Thraciæ populi, quos Pacatus appellat *Quasitores*, quod aurum in terræ visceribus exquirant.

42 *Exertus*] Probatus, paratus, expeditus. Sic a Statio dicitur, 'Diana

exerta,' id est, prompta, experta.

Lentandis] Id est, hinc lente oblectando agitandis: vel lentare remos dicimus, quia remi ex lenta arbore facti enrvantur. Virgilius: 'Ante et Trinacria lentandus remus in unda.'

Tonsis] Remi qui dicuntur tonsæ a tondendis decutiendisque fluctibus.

43 *Lateri custos*] Inspector Nauticarum operarum, ideoque in navis latere constituitur.

45 *Dorida*] Doris est Dea marina,

Rectores. Hispana tibi Germanaque Tethys 50
 Paruit, et nostro diducta Britannia mundo :
 Diversoque tuas coluerunt gurgite voces
 Lentus Arar, Rhodanusque ferox, et dives Hiberus.
 O quoties doluit Rhenus, qua barbarus ibat,
 Quod te non geminis fruere tur judge ripis ! 55
 Unius fit cura viri, quodcumque rubescit
 Occasu, quodcumque dies devexior ambit.
 Tam celer assiduos explevit cursus honores.
 Una potestatum spatii interfuit aetas,

tores gubernandos per terram universam. Mare Hispanum et Germanum tibi obdixerunt, et Anglia separata ab orbe nostro : et Arar tardus, et violentus Rhodanus, et opulentus Iberus venerati sunt tua dicta in alveis variis. O quoties Rhenus ingenuit, qua parte alluebat barbaros, quod non te potiretur moderatore ad utrumque suum littus ! Quodcumque rubet Sole occidente, quodcumque cingitur luce proclivore, fit cura unius viri : tam promptus cursus absolvit praefecturas non interruptas !

//////////

tores Med. tert.—51 *deducta* Vat. sec. m. pr. et tert. m. sec. Leid. pr. Reg. Oxon. pr. m. pr. inc. Heius.—52 *voluerunt* Tholos. *tollunt in gurgite* duo Vatt. Petav. pr. Voss.—53 *Arabs* Pric. Oisel. *celer* quatuor Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. Put. *ferox* Leid. pr. Vat. Livin. Petav. pr. Med. tert. Exc. Lucens. sec. *ferox* vel *celer* Vat. pr. Oxon. pr. Reg. Med. tert. *Iberos* Vat. pr. m. pr.—54 *Rhetus* Var. LL. e marg. Parm. *quod inc.* Heius. *quo* Moret. sec. *quam* Jun. pr. Ald.—55 *non te* duo Ambr. *vindice* Tholos.—56 *sit* duo Vatt. Pal. Rott. Med. pr. Moret. sec. Var. LL. e marg. Parm. *caussa* Ambr. pr. Pric. Var. LL. ed. Antv. *Ducis* Vat. sec. *tibi* Oxon. sec. m. pr. *quicumque* Farn. Lov. *quocumque* Med. duo, Moret. sec. ed. Vicet.—57 *Occasu* Vat. pr. Oisel. m. sec. Med. tert. Exc. Læti. Isingr. Junt. Raphael. *Occasum* Exc. Lucens. sec. *Occasus* Leid. sec. cum viginti quinque aliis, Exc. Gevert. Ald. ed. Parm. et Vicet. item Var. LL. ed. Antv. *Occasus* tres Vatt. Med. pr. *quicumque* Lov. *quacumque* Vat. quart.—58 *Nam* Ambr. sec. *Jam* Moret. sec. *exiguos* Var. LL. ed. Antv. *adversos* Thuan. *currus* Leid. pr. Vat. tert.—59 *studiis* Vat. sec. m. sec. *interfluit* Jun. pr. *interfluit* vel *intervenit* Vat. pr. *astus* vet. Gyr.—

NOTÆ

Nereidum mater. Hic sumitur pro mari.

50 *Tethys*] Tethys est itidem Dea marina quæ sumitur pro mari.

51 *Britannia*] Domita a Julio Cæsare, velut in alio orbe collocata dicebatur. Virgilius: ' Et penitus toto divisos Orbe Britannos.'

53 *Rhodanus ferox, et dives Hiberus*] Id est, Galli feroces, divites Hispani. Theodorus autem præfectus Galliarum, sub quibus Germaniæ et Hispaniæ partes continebantur.

54 *Rhenus*] Hic fluvius erat limes Imperii Romani, ac proinde pars tantum Germaniæ subdita erat Romanis.

57 *Dies devexior*] Sol ad occasum prior, proclivior.

58 *Cursus*] Tam celeri velut cursu Theodorus ivit per omnes gradus Honorum, non interruptorum, sibi que invicem velut adhærentium.

59 *Una aetas*] Una juvenus interfuit, sufficit tot variis temporibus Honorum gerendorum.

Totque gradus fati juvenilibus intulit annis. 60
 Postquam parta quies, et summum nacta cacumen,
 Jam secreta petit privatam gloria portum;
 Ingenii redeunt fructus, aliique labores,
 Et vitæ pars nulla perit. Quodcumque recedit
 Litibus, incumbit studiis, animusque vicissim 65
 Aut curam imponit populis, aut otia Musis.
 Omnia Cecropiæ relegis secreta senectæ,
 Discutiens quod quisque novum mandaverit ævo,
 Quantaque diversæ producant agmina sectæ.
 Namque aliis princeps rerum disponitur aër: 70

Una atus, juventus, sufficit variis temporibus Honorum, et dedit atati juvenili tot gradus felicitatis. Postquam requies acquisita est tibi, et gloria tua attingit verticem altum, jam ea tuta intrat recessum privatam. Fructus mentis revertuntur, et labores alii, et pars nulla vitæ amittitur. Quodcumque eripitur negotiis forensibus, additur studiis, et mens tua alternatim, aut impendit labores populis, aut quietem Musis. Recolis arcana omnia antiquitatis Græcæ, examinans quid novi unusquisque prodiderit literis, et quantos varic sectæ pariant catus. Ut enim aër constituit

60 *fati vel fatum* Reg. *juvenilibus* Exc. Lucens. sec. *induit* Moret. sec.—
 61 *Post quod* Ambr. tert. *rasta* Rott.—62 *tencet* Var. LL. ed. Antv.—63 *redimit* Ambr. pr. *fluctus* Leid. pr. et decem alii. *fructus vel fluctus* Vat. pr. Reg. Florent. *studiique* Pat. *aliique vel animique* Reg. Moret. sec.—64 *quocumque* Farn. Lov.—65 *Mitibus* Med. tert.—66 *impendit* legit Heins. vid. supra iv. Cons. Hon. sub finem. *apponit* Gesn. et ed. Bipont. *studiis* Pat. *gladiis* Ambr. pr. m. pr. *Missis pro Musis* Jun. pr.—67 *Cecropiæ* Ambr. sec. *Cycropiæ* Moret. pr. *præcepta* Exc. Ruben. *si certa* Med. tert.—68 *quid* Vat. pr. Farn. tres Med. *quod* Reg. Petav. sec. Tholos. Oxon. pr. Var. LL. e marg. Parm. *quod quisque vel quocumque* Vat. pr. *quodcumque* duo Vatt. Petav. pr. m. pr. novo Jun. pr. Vat. tert. *novi legebat* Heinsius. *mandaverit* Moret. pr. *mandaverat* Pal. duo Med. Jun. pr. Lov.—69 *percurrrens* Moret. pr. *producunt* Med. quart. *producant* Moret. sec. Exc. Lucens. pr. *perducant* ed. Vicet.—70 vid. Column. in Ennium p. 275. et seqq. Firmic. p. 6. Varias Philosophorum

NOTÆ

60 *Eati*] Honorum fato concessorum, contingentium.

62 *Privatum portum*] Ex longa diurnorum laborum agitatione Theodoros se in vitam privatam, tanquam in portum placidissimum, recipit, Musis operam daturus.

63 *Fructus*] Doctrinæ, quæ velut fructus suavissimus animum pascit. Virtus enim et scientia animæ sunt nutrimenta.

64 *Perit*] Nulla vitæ pars male im-

penditur.

Quodcumque] Secundum quancumque partem recedit a litibus. Heinsius legit *recidit*, id est, quodcumque demit a litibus, dat studiis.

67 *Cecropiæ senectæ*] Antiquitatis Græcæ. Græci dicuntur Cecropidæ a Cecrope Athenarum Rege.

69 *Sectæ*] Quantis agminibus, quanta velut familia stipati sint variarum sectarum auctores.

70 *Aër*] Anaximenes ponit aërem

Hic confidit aquis: hic procreat omnia flammis.

Alter, in Ætnæas casurus sponte favillas,

Dispergit revocatque Deum, rursumque receptis

Nectit amicitii, quicquid discordia solvit.

Corporis hic damnat sensus, verumque videri

75

Pernegat. Hic semper lapsuræ pondera terræ

Conatur rapido cœli fulcire rotatu,

tur ab aliis, ut principium rerum: alter constituit aquam: hic producit omnia ex igne. Ille lapsurus ultro in flammam Ætnæ diffundit, et retrahit animam Mundi, et conjungit iterum renovato fœdere quicquid contrarietas dissolvit. Hic condemnat sensus corporis, et inficiatur veritatem posse cognosci. Ille tentat sustinere vertigine volubili Cœli, onus terræ semper casuræ, et inflammat Solem vortice lapidis immensi.

*****

opiniones hęc similes vide apud Minuc. Felic. p. 19. atque illic interpretes. —71 *confundit* Vat. sec. ed. Vicet. Ruben. *confidit* Moret. pr. Exc. Lucens. pr. vid. Exc. Jnl. Firmic. initio Operis. *et procreat* Med. sec. Petav. sec.—72 *Ætheas* Med. sec. m. pr. *Enchenias* Jun. pr. *athereas* Farn. Auson. Ludo VII. Sapient. Solone. *ruinas* Farn.—73 *diem* Vat. tert. Pric. Rott. Oisel. Med. sec. Reg. m. sec. Tholos. Jun. pr. Oxon. sec. m. sec. Moret. sec. Petav. sec. *dein* Thuan. Voss. a m. pr. Var. LL. ed. Antv. *deum* vel *diem* Vat. pr. *Put. cursumque* Pat. *rursusque* Pric. Med. tert. Reg. *rursumque* Leid. pr. et octodecim alii. *receptum* Moret. pr.—74 *Nutrit* Vat. sec. *Nectit* vel *Nectus* Reg.—75 *damnata sensus* Exc. Lucens. sec. *clamat* ed. Vicet. *sexus* Petav. sec.—77 *Conatu* Oxon. sec. Exc. Voss. Var. LL. ed. Antv. *cœli rapido* duo Vatt. Petav. pr. *cælum* Mazar. *meatu* vel *rotatu* Moret. sec.—78 *turbinis axe*

NOTÆ

pro rerum principio: Thales Milesius, aquam; hinc Virgilius: ‘Oceanumque patrem rerum.’ Heraclitus ignem pro principio statuit. Hippocrates aërem, aquam, et ignem. Ceterum hic Claudianus attingit rerum principia.

71 *Procreat*] Procreata putat.

72 *Alter*] Empedocles ‘totum se Catanensium Ætnæis donavit incendiis.’ Tertullianus. Ille statuebat quatuor elementa, aquam, ignem, terram, et aërem, et (quod et dixit Anaxagoras) mentem sacram per omnia diffusam movere omnia, et eam in singula rerum creaturarum corpora recurrere dicebat. Unde et Virgilius: ‘totamque infusa per artus Mens agit at motem, et magno se corpore miscet.’

73 *Deum*] Animam Mundi per omnia diffusam, quam esse Deum credebant Empedocles et Anaxagoras, dis-

pergebant ad res generandas, revocabant ad res destruendas.

74 *Discordia*] Elementorum, quorum amicitia et inimicitia omnia aut facit, aut destruit: hæc dissolvit, illa connectit.

75 *Verum*] Pyrrhon sectæ Pyrrhonianorum auctor, negat veritatem posse videri, ideoque de omnibus dubitabat. Pyrrhonei dicti sunt *σκεπτικοί*, id est, *contemplatores*. Nihil enim statuunt, sed in quærendo et contemplando toti sunt: dicti sunt etiam *ἀπορητικοί*, id est, *dubitantes*, quod nihil affirmando de omnibus dubitent. Et immerito sane, unum enim saltem scire deberent, *se dubitare*.

76 *Semper lapsuræ*] Casum semper minitantis.

77 *Rotatu*] Quasi volubilis Cœli rapiditas suo impetu sustineat molem terræ; seu quasi terra quiescat in

Accenditque diem prærupti turbine saxi.
 Ille ferox, unoque tegi non passus Olympo,
 Immensum per inane volat, finemque perosus 80
 Parturit innumeros angusto pectore mundos.
 Hi vaga collidunt cæcis primordia plagis.
 Numina constituunt alii, casusque relegant.
 Graiorum obscuras Romanis floribus artes
 Irradias, vicibus gratis formare loquentes 85

Ille violentus, et non ferens se operiri uno Cælo, volitat per aërem infinitum, et abhorrens res finitas, procreat in animo arcto mundos innumerabiles. Hi committunt principia rerum errantia humulis occultis. Illi statuunt providentiam Dei, et expellunt casum. Tu o Theodore illustras doctrinam obscuram Græcorum elegantia Latina, solitus instruere dialogis festivis, et concinnare alternatim

Vat. pr. m. pr. Med. sec. *turbinis axem* Pat.—79 *imoque* Vat. tert. Rott. Exc. Gevart. *regi* Farn. Pat.—80 *ruit* Med. sec. *perosus* Vat. pr. m. pr.—81 *Paruit* Put. *Concipit* duo Vatt. Petav. pr. *augusto* Oxon. duo Leidd. et al. *pectore vel principe* Moret. sec. *calos* Pat. Heinsius notaverat seqq. *Parturit innumeros*] ex Democriti sententia. vide Liundenbrog. in Ammian. p. 30. Val. Max. Lib. VIII. E. XIV. n. 2. Extern. *angusto pectore*. Minuc. Felix Octav. p. 18. de Deo, ‘nobis vero ad intellectum pectus angustum est.’—82 *vada* Rott. Put. Var. LL. ed. Antv. *concludunt* Leid. pr. *collidunt* Vat. pr. *cæca legis vel cæcis plagis* Med. tert. *caussis* duo Vatt. *plagis vel caussis* Petav. pr.—84 *arces* Vat. tert. Pric. *artis* Rott.—85 *irradiat* Put. Jun. pr.

NOTE

suo centro ob cursum Cæli rapidissimum. Aristoteles, *φησὶν Ἐμπεδοκλῆς τὴν γῆν ὑπὸ τῆς δίνης ἠρεμεῖν*, ait Empedocles terram quiescere ob rapiditatem Cæli.

78 *Saxi*] Anaxagoras, Solem saxum, et glebam anream esse dicebat. De hoc Plinius, ‘Celebrant Græci Anaxagoram Clazomenium Olympiadis 78. anno secundoz prædixisse cælestium literarum scientia, quibus diebus saxum casurum esset a Sole. Idque factum interdū in Thraciæ parte ad Ægos flumeu,’ &c.

79 *Ferox*] Violentus, furiosus.

81 *Parturit*] Quasi hi mundi sint tantum ejus stultæ imaginationis fœtus.

Innumeros mundos] Nonnulli tot mundos esse volebant, quot sunt stellæ. Democritus, Epicurus, et Me-

trodorus admittebant infinitos. Et Anaxarchus ille, qui lacrymas excussit Alexandro: ‘*Ἀλέξανδρος Ἀναξάρχου περὶ κόσμων ἀπειρίας ἀκούων, ἔδακρυε: Alexander Anaxarchum de Mundorum infinitate audiens, lacrymatus est.*

82 *Vaga primordia*] Democritus et Epicurus dicebant Mundum ex turbulenta et temeraria quadam atomorum incursione esse conflatum: atomos autem illas, seu *vaga primordia*, sibi invicem hævere per plagas seu hamulos quosdam.

83 *Numina constituunt*] Platouici contra Epicurum.

85 *Irradias*] Illustras nitida orationis luce et amœnitate Philosophos Græcos, qui de Ethica egerunt.

Vicibus gratis] Dialogis, quos ‘Princeps Philosophorum’ Socrates invenisse dicitur, et ‘Philosophiam mo-

Suetus, et alterno verum contexere nodo.

Quicquid Socratico manavit ab ordine, quicquid

Docta Cleanthæ sonuerunt atria turbæ,

Inventum quodcumque tuo, Chrysippe, recessu,

Quicquid Democritus risit, dixitque tacendo

90

Pythagoras, uno se pectore cuncta vetustas

Condedit, et major collectis viribus exit.

Ornantur veteres, et nobiliore magistro

veritatem sertis florum. Scilicet quicquid fluxit ab institutis Socratis, quicquid schola erudita cæcus Cleanthæi emisit: quicquid excogitatum est, o Chrysippe, in recessu tuo: quicquid Democritus ridendo dixit, et Pythagoras edocuit silendo: tota antiquitas inclusit se in una mente Theodori, et inde copiosior prodit viribus conjunctis. Antiqui auctores illustrantur, et sub doctore illustriore Academia

//////////

Leid. pr. *gratis vicibus* Ambr. pr. *servare* ed. Vicet.—86 *Connectere* Exc. Voss.—87 *Sacra tuo* Jun. pr.—88 *Cleanthæ* tres Vatt. Pal. Farn. Florent. Put. Petav. pr. Tholos. Med. sec. duo Ambr. ambo Moret. *agmina* Mazar. Ambr. sec. Exc. Cod. Rhemens. *atria* vel *agmina* Vat. quart. inc. Heins.—89 *recessu* Cod. Barth.—90 *didicit risitque* Jun. pr. *dixit* vel *didicitque* Vat. pr. Farn.—91 *uno* vel *imo* Med. tert. *tanta* Jun. pr.—92 *collatis* legit Heins. qui ascripserat lib. 1. Stilichon 35. ‘et quæ divisa beatos Efficiunt, collata tenes.’ ut ibi Codd. pro, collecta. *arsit* Vat. tert. *exit* vel *arsit* Rott. *exul* Tholos.—

NOTÆ

ralem e Cælo evocasse.’ Cicero.

86 *Alterno nodo verum contexere*] Id est, per dialogos elegantes concinnare et explicare veritatem, quasi contexeres rosas inserta nodis jucundissimis.

88 *Cleanthæ*] Cleanthes vir laboriosus, et ideo Hercules dictus, Zenoni adhæsit, et a Cicerone dicitur ‘Stoicorum pater.’ Tradunt enim fuisse pauperrimum, et noctu aquam hausisse, unde se per diem in studiis alere posset, eumque præterea, quæ a Zenone audierat, ossibus bonis et testis fictilibus perscribere solitum.

89 *Chrysippe*] Chrysippus Tarso oriundus Philosophus Stoicus, Dialectica excellens; cum Asinum ficus comedentem videret, effusus in gaudium risumque obiisse dicitur. In recessu autem, quia Chrysippus recessu delectabatur, et ‘sæpe studio

intentus tanta voluptate perfruebatur, ut eum, tanquam extra se positum, cibi potionisque caperet oblivio.’ M. A. Muretus.

90 *Democritus*] Summum bonum in tranquillitate animæ ponebat, cetera omnia ridebat; unde dictus est γελᾶσθῖος risor, quod semper rideret: contra Heraclitus perpetuo flebat.

91 *Pythagoras*] Samius Philosophus, docuit apud Crotoniatis in Italia. Ejus discipuli quinquennii taciturnitate initiabantur ipsius sacris, ut ad Cælestia capiendi essent idonei.

92 *Major*] Copiosior, tanquam flavus, qui cum tantisper retinetur, postea exit major et abundantior.

93 *Ornantur*] Illustrantur a Theodoro, scriptis elegantibus, et sub Theodoro, *Nobiliore Magistro* quam Plato fuit. Academia, hoc est Philosophia, omnisque doctrina, transit in Italiam.

In Latium spretis Academia migrat Athenis,
 Ut tandem propius discat, quo sine beatum 95
 Dirigitur; quæ norma boni, quis limes honesti;
 Quænam membra sui virtus divisa domandis
 Objectet vitiis; quæ pars injusta recidat,
 Quæ vincat ratione metus, quæ frænct amores.
 Aut quoties elementa doces, semperque fluentis 100
 Materiæ causas: quæ vis animaverit astra,
 Impuleritque choros: quo vivat machina motu;

transit in Latium, Athenis contentis, ut tandem ediscat certius, qua in re summum bonum consistat, quæ regula boni, quis terminus honestatis, quasnam sui partes virtus separatu opponat vitiis superandis; quæ pars amputet res iniquas; quæ pars superet timorem ratione; quæ pars comprimat amores; vel quoties, o Theodora, monstras elementa et causas materiæ perpetuo motæ, vel doces, quæ virtus animam dederit sideribus, et excitavit Harmoniam; quo spiritu moles agitur;

//////////

93 *Orantur* Oxon. sec.—94 *In Latiis* Jun. pr. *suntis* Lov. m. pr. *transit* Put. Pat.—95 *discas* Vat. tert. Pric. Florent. *discant* Tholos.—96 *quis limes* omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. *qui limes* Leid. pr. Oisel. Put. Thuan. Petav. sec. Bonon. Oxon. sec. Med. quart. item Gesn. et ed. Bipont.—97 *suis* Reg. inc. Heins. *diversa* Mazar. *domandum* vel *domandis* Reg.—89 *Objectat* Leid. pr. cum octodecim aliis. *invieta* Put. Lov. *inveeta* Jun. pr. *recidat* duo Vatt. Lov. *recidit* Med. sec. m. pr. *reccdat* Vat. pr. et sec. Mazar. Leid. pr. m. pr. Ambr. pr. Moret. sec.—99 *Qua* Med. quart. Pat. *Qua* vel *Quæ* Med. pr. Moret. pr. *vincat amores* Jun. pr. Med. quart. Vat. quint. *frenat* Reg. Oxon. pr. *servat* vel *frenat* Med. tert. *amore* Reg.—100 *Aut* Var. LL. e marg. Parm. *At* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Jun. pr. duo Leidd. totidem Oxon. Vicet. Parm. Junt. Ald. Colin. Gryph. Isingr. Pulm. *Ah* Vat. Livin. *Ha* Florent. *At* vel *Ah* Vat. pr. *fluentes* Pric. Oxon. pr.—101 *Materie* Farn. *quamvis* Jun. pr. *animaverat* Put. *armaverit* vel *animaverit* Vat. quint. Heinsius ascripserat locum Minue. Felic. p. 5. ‘Sidera licet ignis accenderit, et cælum licet sua materia suspenderit.’—102 *Impleritque* Moret. pr. Parm. Junt. Isingr. Colin. Gryph. *Implerent-*

NOTÆ

94 *Academia*] Locus prope Athenas datus ab Academo; in hunc Plato Platonicque confluebant.

96 *Boni*] Quæ sit regula justitiæ, æquitatis.

99 *Metus, amores*] Dux furia, aut dux tranquillitatis humanæ pestes, qua parte, seu qua virtute frændandæ sint.

Frænct] Velut equum indomitum.

100 *Elementa*] Hic tractantur elementa, astra, meteora.

Fluentis materiæ] Doces quæ causa

sit, cur materia, instar fluminis, perpetuo fluat, et una re corrupta generetur altera.

101 *Animaverit*] Veteres astra animata esse putabant, iisque Genios motores ascribebant.

102 *Impleritque choros*] Id est, excitavit illud agmen, illam harmoniam Astrorum, quæ ita suos cursus absolvunt, ut quasi in chorea ad numerum in coronam orbemque cœant. Alii legunt, *Impleritque choros*, id est, absolverit, perfecit numeros, seu

Sidera cur septem retro nitantur in ortus
 Obluctata polo : variisne meatibus idem
 Arbitr, an geminæ convertant æthera mentes : 105
 Sitne color proprius rerum, lucisne repulsu
 Eludant aciem : tumidos quæ Luna recursus
 Nutriat Oceani : quo fracta tonitrua vento.

quare septem Planetæ obsistentes Cælo conentur ire retro ; an idem moderator rapiat Cælum cursibus diversis, an duæ Intelligentiæ ; an color proprius hæreat in rebus, an res fallant oculos repercussu lucis ; qui Luna alat æstus reciprocos tumefacti maris ; quo vento fulmina placentur ; quid attrahat nimbos plucios, qua

//////////

que ed. Vicet. Impuleritque duo Leidd. et viginti duo alii, Exc. Gevart. Schott. et Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. Ald. Impuleritque polos Ambr. tert. Impuleritque choris Jun. pr. choros duo Leidd. totidem Oxon. Reg. Mazar. duo Vatt. duo Petav. chaos Med. quart. Put. Thuan. Bonon. Pat. Oxon. sec. Leid. sec. m. sec. Petav. tert. Var. LL. e marg. Parm. Ald. chaos vel choros Vat. pr. Lov. Exc. Gevart. vincat Pal. Florent. Med. pr. Jun. pr. Tholos.—103 cum Mazar. mittantur Vat. quint. ortum Pric. Reg.—104 variisne Reg. Thuan. Mazar. Petav. pr. Bonon. Ambr. pr. Moret. sec. Jun. pr. Oxon. pr. Med. tert. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. variisque duo Vatt. Pal. Rott. Oisel. variisne Vat. pr. et quart. Sched. Gud.—105 Ambitus Pric. m. pr. cum vergant Jun. pr. sidera Med. quart. Var. LL. e marg. Parm. Exc. Ruben. Ald. et ed. Vicet. æthera Vat. Livin. Exc. Læti et Lucens. pr.—106 Sitve Mazar. Pat. rerum proprius Pric. stellisque Petav. tert. m. pr. lucisve Pat. Tholos. lucisne tres Vatt. Farn. Pric. Med. tert. Reg. Thuan. Mazar. m. pr. Leid. pr. duo Oxon. Exc. Lucens. sec. lucisne vel lucisque Petav. sec. repulsæ Moret. sec. repulsus Leid. sec. m. sec. Pric. Florent. Med. sec. Pat. Vat. quint. Exc. Gevart.—107 Elidant Vat. Livin. Put. m. sec. Ambr. sec. timidus Var. LL. ed. Antv. recursus Pric. Med. sec. recursus vel recessus Med. tert. lumina cursus Jnn. pr.—108 facta tres Vatt. Leid. sec. m. sec. Exc. Gevart. facta

NOTÆ

numerosam illam Harmoniam.

Quo vivat] Quo spiritu machina Cælestis ita agatur, ut videatur vivere.

103 *Retro nitantur*] Ex priscis Philosophis Cælum incredibili rapiditate movetur ab Oriente in Occidentem, septem Planetæ eodem motu rapiuntur, sed alio motu sibi proprio quasi retrocedant, nitantur ire ab Occidente in Orientem, sicque obliquantur Cæli motui. Sic Sol motu Cæli raptus facit dies; motu proprio facit annum: sive unus moderator sic vertat Cælum et Planetas motibus contrariis; sive duæ Mentis aut

Intelligentiæ, aut duo Genii, unus Cælum, alter Planetas torqueat.

106 *Color*] Disputant Philosophi an color revera hæreat in rebus, an tantum vario incis repercussu variatus, ludat ac velut fallat oculos, qui putant verum esse colorem, et in rebus ipsis hærentem. Virgilius: 'Rebus nox abstulit atra colorem.'

107 *Luna*] Certum enim est Lunam dominari æstibus Oceani. Idque nonnulli tribuunt aëri a Luna presso, qui premat agitæque maria. Quicquid sit, 'Mirabiles elationes maris.'

108 *Vento*] Qua vi fulmina fractis et elisis inter se nubibus erumpant.

Quid trahat imbriferas nubes : quo saxa creentur
 Grandinis : unde rigor nivibus : quæ flamma per auras 110
 Excutiat rutilos tractus : aut fulmina velox
 Torqueat, aut tristem figat crinita cometen.

Jam tibi compositam fundaverat anchora puppim :
 Telluris jam certus eras : sæcunda placebant

causa grando saxea producat ; unde frigus sit nivibus ; qui ignis per aërem vibret fulgura micantia, aut rapidus jaculetur tonitrua, aut crinitus affigat Cælo mæstum Cometam. Jam anchora stabilierat tibi, o Theodore, navem placidam : jam attingebastu

vel fracta Florent. motu Vat. tert. m. pr.—109 Quid Vat. quint. Florent. Quis quatuor Vatt. Farn. Pric. Lov. Quas Rott. trahit Lov. Ambr. tert. igniferas Pric. umbriferas Put. Jun. pr. Moret. sec. umbriferus imbres Var. LL. ed. Antv. quo vel quid saxa Oxon. pr. creentur Vat. pr. Bouon. Exc. Lucens. pr. creantur Leid. pr. et decem alii, Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. rotantur Exc. Cod. Rhem. teruntur Med. tert. feruntur Petav. pr. m. pr. ferantur Leid. sec. Vat. sec. Pal. duo Med. Ambr. tert. Exc. Gevart. Ald. eted. Parm. ruantur Vat. tert. Rott. Petav. sec. ferantur vel creentur Reg. Moret. sec. Petav. tert. rotantur vel creentur Mazar. Ambr. sec. ruantur vel rotantur Florent. ruantur vel ferantur Oisel. creentur vel feruntur duo Vatt. rotentur legit Heinsius, qui citat Ovid. Met. lib. ix. p. 229. ubi de nive similiter, 'Inde nives fieri : nivibus quoque molle rotatis Astringi et spissa glomerari grandine corpus.' *flabra* duo Leidd. cum viginti duobus aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. et e marg. Parm. item ed. Vicet. *flagra* vel *flabra* Lov. per aures Pat. *flabra* vel *auræ* vel *flabra* per auras Vat. pr.—111 *Excutiunt* Var. LL. ed. Antv. *Excutiant* duo Leidd. totidem Oxon. *Excruciant* Petav. sec. *ignes* Vat. quint. Med. pr. vel *flumina* Vat. pr. *flumina* etiam Ambr. pr. Petav. sec. Pat. inc. Heins. Var. LL. ed. Antv. m. pr. *fulmina* vel *flumina* Florent.—112 *stellata* Rott. Leid. sec. Vat. tert. Ambr. tert. Exc. Gevart. *stellata* vel *crinita* Florent. Reg. Heinsius *crinita* probat ascripto loco Capitolin. in Antonino Pio : 'Apparuit et stella crinita.' et in Commodo LI. 34. *cometan* duo Med. *cometen* ed. Vicet. *cometen* vel *cometes* Med. tert. *cometem* Leid. pr. et duodecim alii. De his Philosophorum opinionibus vide Probum et Servium in Virgil. Eclog. vi.—113 *fundarant æquora puppem* Put. *puppem* Ambr. sec. Moret. sec.—114 *erat* Bouon.

NOTE

109 *Imbriferas*] Ποῦτᾶ, secuti vulgus, pluvias tribuunt Jovi per cribrum meienti. Sed pluviarum causa Austro tribuitur. Ovidius : 'Pluvioque madescit ab Austro.'

Saxa grandinis] Non raro grando durescit ut lapis. Hujusce rei exempla passim leguntur, videntur.

111 *Excutiat*] Vel fulgura, vel quandam potius stellarum cadentium speciem. Ovidius : 'Quæ si non cecidit, potuit cecidisse videri.'

112 *Tristem cometen*] Rerum tris-
Delph. et Var. Clas.

tium calamitatumque nuntium : Lucanus : 'Et nunquam terris spectatum impune Cometem.'

Figat] Credebant quippe non suo, sed ætheris motu ferri Cometam.

113 *Compositam puppim*] Anchora, ἄγκυρα, seu quies amica, stabilierat puppim tuam placidam, quiescentem ; hoc est, vitam tuam subtractam tumultibus humanis, qui vitam nostram, ceu navem fluitantem in alto, instar tempestatis agitant.

114 *Certus*] Certo sciebas te ad

Claud.

2 E

Otia : nascentes ibant in sæcula libri :	115
Cum subito liquida cessantem vidit ab æthra	
Justitia, et tanto viduatas iudice leges.	
Continuo frontem nimbo velata pudicam	
Deserit Autumni portas, qua vergit in Austrum	
Signifer, et noctis reparant dispendia Chelæ.	120
Pax avibus, quacumque volat : rabiemque frementes	

terram : quies abundans libris jurabat te : libri editi a te tendebant ad aternitatem : cum statim Justitia aspexit a Cælo claro te otiantem, et curiam privatam tanto iudice. Illa habens vultum castum tectum fascia longa relinquit limen Autumni, qua parte Zodiacus inclinatur se in meridiem, et brachia Scorpionis resarciunt damnum noctis. Quacumque Justitia volat pax est volucris : et fera crudeles abjecerunt furorem.

//////////

Petav. tert. *facunda* quatuor Vatt. Rott. Oisel. *fecunda* Vat. sec. Pal. duo Med. Jun. pr. Oxon. sec. Lov. m. pr. Tholos. Pat. Moret. sec. inc. Heins. Ambr. sec. *fecunda* vel *facunda* Reg. Oxon. pr. Med. tert. *fecunda* probat Heinsius ascripto loco Claudian. Epist. ad Olybrium vs. 21. 'Crebraque fecundo festinet litera cursu.' *placebunt* Lov. *jacebant* Vat. pr.—117 *Justitiam* Jun. pr. Pat. Oxon. sec. *tantas* Vat. sec. m. pr.—118 *Continuum* Pnt. *nimbo* Ambr. tert. Exc. Cod. Rhem. *limbo*, vide omnino Herald. in Amm. p. 102.—119 *Dctegit* Exc. Lucens. sec. *Arctoum portum* Pric. *autumni partes* Voss. a m. s. Var. LL. ed. Antv. *vertit* inc. Heins. *mergit* Jun. pr.—120 *thelæ* Var. LL. ed. Antv. *chelæ* vel *thile* Vat. tert.—121 *quæcumque* Vat. pr. *quacumque* Oxon. sec. *volat* tres Med. inc. Heins. Pnt. Reg. Thuan. Bonon. Pat. Tholos. duo Petav. Var. LL. e marg. Parm. *volant* duo Vatt. Med. tert. Jun. pr. Mazar. Exc. Ruben. Lucens. pr. et ed. Vicet. *furcites* Jun. pr. *ferentes* Oisel. *frementes* duo Leidd. Oxon. sec. Vat. quart. m. pr. Exc. Læti. *frementes* vel

NOTE

terram et quietem, tanquam ad portum, mox perventurum.

115 *Otia facunda*] Quæ producunt præclaros ingenii fetus, libros doctos scilicet. *Otia* autem vocantur tempus, quod docti studiis consecrant. Virgilius : 'Illo Virgilium me tempore dulcis alebat Parthenope studiis florentem ignobilis oti.'

118 *Nimbo*] *Nimbus*, vel *limbus*, est fascia transversa, ex auro, assuta in linteo, quod est in fronte feminarum, et quod ut nimbus Soli, sic vultui ob tenditur. Virgines autem non procedebant olim in publicum, nisi velata fronte. Est et alia causa, cur Justitia veletur, quod scilicet æquitatis tantum, non personarum rationem habeat. Ex Chrysippo tamen Justi-

tia : παρθένος σκυθρωπή γράφεται, καὶ συνεστηκὸς ἔχουσα τὸ πρόσωπον καὶ ἔντονον, καὶ δεδωρὸς βλέπουσα, ὥστε τοῖς μὲν ἀδίκους φόβον ἐμποιεῖν : *Virgo severa describitur, et habens vultum constantem ac vehementem, et acres oculos, ut improbis terrorem incutiat.*

119 *Autumni portas*] Justitia seu Virgo sedem fixit prope Libram, quæ primum est Autumni signum.

120 *Signifer*] Zodiacus, qui gerit signa duodecim. De hoc supra in Cons. Prob. vs. 241.

Chelæ] Brachia Scorpii, quæ a nonnullis pro Libra accipiuntur ; et reparant damna noctis, quam post æquinoctium Autumni efficiunt diebus longiorem.

121 *Pax avibus*] Justitia regnante,

Deposuerē feræ. Lætatur terra reverso
 Numine, quod prisci post tempora perdidit auri.
 Illa per occultum Ligurum se mœnibus infert,
 Et castos levibus plantis ingressa Penates 125
 Invenit ætherios signantem pulvere cursus ;
 Quos pia sollicito deprendit pollice Memphis.
 Quæ moveant momenta polum, quam certus in astris
 Error : quis tenebras Soli, causisque meantem
 Defectum indicat numerus : quæ linea Phœben 130

Terra gaudet Dea redeunte, quam amiserat post sæculum antiquum auræ ætatis. Illa In-justitia tacito ingreditur urbem Ligurum Mediolanum, et intrans pede celeri domum sanctam Theodori, reperit eum delincentem motus caelestes in pulvere, quos motus Memphis religiosa excogitarit opera curiosa. Designat nempe, quæ velut pondera uzitat Calum, quam stabilis sit circuitus in Planetis, quis calculus denotet caliginem Solis, et eclipsin advenientem certis de

//////////

ferentis Med. tert.—122 *Deposuerē suum* Oxon. sec. m. pr.—123 *dixit* Med. tert. m. pr. *anni idem*.—124 *quidem occulte* Moret. pr. *vastis se mœnibus* Vat. pr. et Vat. Livin. *offert* Vat. sec. et tert. m. pr. Pal. Med. sec. *infert* vel *offert* Oxon. sec. Med. tert.—125 *pennis* Moret. sec. *plantis* tres Med. inc. Heins. Put. Thuan. Pat. Bonon. Vat. Livin. duo Ambr. et Petav. Exc. Lucens. sec. Sched. Gnd. *plaustris* Farn. Rott. Florent. Mazar. Vat. sec. Leid. sec. Ambr. tert. *pluvis* vel *pennis* Lov. *plaustris* vel *plantis* Reg. Oxon. sec. Med. tert. item Petav. tert.—126 *signantis* Petav. s. c. *pulvere* duo Leidd. cum viginti tribus aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. *currus* Put.—127 *Quam* vel *Quos* Reg. *pollicito* Tholos. *dependit* Oxon. sec.—128 *foreant* conj. Heins. in *Austris* Rotl.—129 *Soli* Pal. Med. pr. Mazar. Var. LL. e marg. Parm. Exc. Cod. Rhem. Ald. ed. Vicet. *Solis omnes* Vatt. Rott. Oisel. Reg. Exc. Lucens. pr. *causasque* Exc. Schott. in quibus Gronov. conjecerat *quantusque*. *causasque* vel *causisque* Oxon. sec. Heinsius *caussansque* conjiciebat.—130 *signet numerus* vet. Gr. *videat* Reg. Var. LL. e marg. Parm. *indicit* Vat. pr. *indicit* duo Leidd. cum viginti duobus aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. et Cod. Rhemens. *inducit* Vat.

NOTÆ

omnia pacata: etiam aves et feræ nullum sibi bellum inferunt; hoc enim injustitiæ est.

122 *Reverso numine*] Olim in sæculo aureo Justitia seu Astræa commorabatur cum hominibus, sed pollutos furtis, sceleribus, et, ex Ovidio, 'Cæde madentes Ultima Cœlestum terras Astræa reliquit.'

126 *Pulvere*] Quo utebantur ad figuras signandas. Cicero, 'Eruditus pulvis Mathematicorum.'

127 *Memphis*] Urbs Ægypti, ponitur pro ipsa Ægypto, quæ mater et

nutrix Mathematicarum disciplinarum. *Pia* dicitur, quod superstitionibus indulgeret. Porro quis nesrit doctrinas apud Ægyptios floruisse? Immo et multarum artium Ægyptii dicuntur fuisse inventores.

128 *Momenta*] Quæ velut pondera moveant Cælum, ut movetur Horologium.

130 *Linea*] Luna eclipsin patitur, cum est in linea ecliptica, quod non accidit, nisi plena luna. *Ecliptica linea* dicitur ἀπὸ τοῦ ἐκλείπειν, *deficere*.

Damnet, et excluso pallentem fratre relinquat.
 Ut procul aspexit fulgentia virginis ora,
 Cognovitque Deam, vultus veneratus amicos
 Occurrit, scriptæque notas confundit arenæ.
 Cum sic Diva prior: Malli, sincera bonorum
 Congeries, in quo veteris vestigia recti,
 Et ductos video mores meliore metallo;
 Jam satis indultum studiis; Musæque tot annos
 Eripuere mihi: pridem te jura repossunt.

135

causis: quæ linea noccat Lunæ, et desecat illam obscuratam, intercluso fratre ipsius Sole. Statim atque Theodorus vidit longe vultum micantem virginis Justitiæ, et sensit Divam, colens faciem carum sibi, ite obviam, et turbat signa pulceris figurati. Non Dea prior loquitur ita: O Malli, in quo cumulus est sincerus virtutum omnium, in quo aspicio indicia aequitatis, et mores factos ex metallo excellentiore, jam satis datum est literis; et jam satis Musæ subtraxerunt te mihi. Leges

//////////

quart. Thuan. Reg. m. sec. Pat. Tholos. Moret. sec. duo Oxon. m. sec. Exc. Schott. Ruben. Sched. Gud. ed. Vicet. item Var. LL. ed. Antv. *dicat* et emend. *discat* Florent. *indicat* vel *inducat* Vat. sec. *numerus* Med. quart. *numerus* Exc. Lucens. sec. *numeris* Pat. Pat. Tholos. Exc. Ruben. ed. Parm. et Vicet. *Phæbum* Rott. *Phæbem* duo Vatt. Leid. sec. Florent. Mazar. Lov. tres Med. totidem Petav.—131 *reliquit* Vat. quint.—132 *fulgentia* vel *pallentia* duo Vatt.—133 *Agnovitque* Vat. quint. in Lov. hic versus deest. *veneratus* Vat. pr. Farn. Bonon. Vat. Livin. Moret. pr. Petav. tert. Exc. Lucens. sec. *veneratur* Leid. sec. et duodecim alii. *venerantur* Pal. Petav. sec.—134 *Occurrit* vel *Accurrit* Mazar. *Occurrunt* Oxon. sec. *scriptoque* Var. LL. ed. Antv. *spretæque* Moret. pr. *confudit* Reg. Leid. sec. Ambr. tert. Exc. Gevart.—135 *Cum* Pal. Med. pr. Moret. sec. *Tum* duo Leidd. Oxon. pr. duo Vatt. Pric. Reg. Thuan. Petav. tert. Vat. Livin. Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. *Tunc* Gesn. ed. Bipont. *Malli* Farn. *Manni* Moret. sec. *malim* Med. tert. *Manti* duo Leidd. et quatuordecim scripti, Exc. Læti et Gevart. Ald. Var. LL. ed. Antv.—136 *quem* Mazar. *veterum* Vat. quart. *veteris* vel *veterum* Petav. pr.—138 *satis inductum* Vat. tert. Farn. Rott. Oisel. Petav. sec. *indictum* vel *indultum* Vat. quint. *Stygiis* Rott. *annis* Reg. m. pr. *annis* vel *annos* Med. tert.—139 *Eripuere mihi pridem. cum* τελέεια στιγμή, Med.

NOTE

131 *Excluso fratre*] Sole excluso a terræ globo, qui impedit, quominus Luna, ut solet, lumen a Sole fratre mutuetur.

134 *Arenæ*] Pulveris Mathematici notas confundit præ gaudio, quo perfundebatur, quod Justitiam videret.

136 *Congeries*] In quo est *congeries*, seu cumulus *bonorum*, sen virtutum; vel in quo omnes boni videntur inesse: quasi Mallius haberet tantam virtutem in se congestam, quantam

habent omnes boni.

Recti] Vestigia priscae simplicitatis, aequitatis, et mores aureos, hoc est, dignos sæculo aureo, quod, ex Ovidio, 'Sponte sua sine lege fidem rectumque colebat.'

137 *Ductos meliore metallo*] Mores aureos, et meliore metallo ductos atque conflatos. Metaphora sumta ab auro, quod conflatur. Alludit autem Poëta ad mores sæculi aurei.

Aggredere, et nostro rursum te redde labori. 140
 Nec tibi sufficiat transmissæ gloria vitæ.
 Humanum curare genus, quis terminus unquam
 Præscripsit? nullas recipit prudentia metas.
 Adde, quod hæc multis potuit contingere sedes:
 Sed meriti tantum redeunt, actusque priores 145
 Commendat repetitus honos: virtusque reducit,
 Quos Fortuna legit. Melius magnoque petendum
 Credis, in abstrusa rerum ratione morari?
 Scilicet illa tui patriam præcepta Platonis

repetunt te iam dudum. Age, et restitue te iterum operi nostro: neque homo vitæ præterita satis sit tibi: quis finis unquam veluit regere gentem humanam? prudentia nullos agnoscit limites. Adijce quod hic honos potuit evenire multis. At honores revertuntur solum, si meriti sunt, et dignitas renovata prædicat actiones præcedentis, et virtus revocat, quos fortuna eligit. An putas justius, et id parandum magno pretio, remanere scilicet in causis rerum perscrutandis? Nimirum illa documenta Platonis tui extulerunt magis patriam, quam Themistocles, qui obe-

//////////

tert. *poposcunt* Pric. Petav. sec. Var. LL. ed. Antv.—140 *Egredere* vel *Aggredere* Oxon. sec. *rursum nostro* Vat. sec. Pal. Med. pr. *rursus* tres Vatt. Rott. Florent. Petav. pr.—141 *Hæc tibi* Pal. *ripe* Vat. pr. *ripe* vel *rita* Vat. quart. *Humanum curare genus.* cum *τελεῖα στήμη*, Vat. pr. Moret. pr. Thuan.—142 *Quid* Leid. pr.—143 *Præscripti* Pat. m. pr. *Præscriptis* conjiciebat Heinsius.—144 *hic* Put. *multis potuit* Leid. pr. Oxon. pr. Reg. Vat. Livin. Med. tert. Exc. Lucens. sec. *potuit multis* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel.—145 *meritis* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *meriti* Vat. pr. item Vat. Livin. atque ita leg. Heins. cum Gevart. et sic Florent. m. pr. habuisse videtur. *rediit* vel *redeunt* Moret. sec. *moresque* Pric.—146 *honor* Pal. Pric. *honos* duo Leidd. cum viginti tribus aliis, Exc. Lucens. sec. *recedit* Pat.—147 *legit* Exc. Cod. Rhem. *dedit* Med. tert. *legit* Bonou. *regit* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. *gerit* vel *regit* Oxon. sec. Heinsius *legit* probat, et hanc emendationem ante annum Gevartio se jam indicasse notaverat.—148 *abstrusa* Jun. pr. Oxon. pr. Vat. quint. Petav. pr. Ambr. pr. *angusta* iuc. Heins. *ab intrusa* Vat. tert. Rott. *an abstrusa* Viett. Parm. *abstrusa* vel *obstrusa* Med. tert. *melius ratione* Vat. tert. *meresi* Vat. pr. et sec. m. pr. *rocari* Pric. m. pr.—149 *secreta* quidam Codd. teste Heinsio, qui *decreta* hinc conjicit. *præcepta* Exc. Schott. in quibus Gronovius annotaverat locum desumptum esse ex Cic.

NOTE

143 *Præscripsit*] Quis unquam terminum sibi finemque præscripsit, cum cura habenda est humani generis? tum enim prudentis est, nullas sibi ponere metas.

Nullos recipit prudentia metas] Immo metas ipsa præscribit aliis virtutibus, et sine ipsa nulla virtus est.

144 *Seles*] Honoris et dignitatis.

146 *Commendat*] Dignitas repetita reddit commendabilem priorem dignitatem, ad quam nulli iterum iterumque *redeunt*, nisi meriti sint.

Virtusque reducit] Virtus revocat ad secundam dignitatem eos, qui casu ad primam electi fuisse videri possint.

Erexere magis, quam qui responsa secutus

150

Obruit Eoas classes, urbemque carinis

Vexit, et arsuras Medo subduxit Athenas?

Spartanis potuit robur præstare Lycurgus

Matribus, et sexum leges vicere severæ:

Civibus et vetitis ignavo credere muro

155

Tutius objecit nudam Lacedæmona bellis.

At non Pythagoræ monitus, annique silentes,

Famosum Cæbalii luxum pressere Tarenti:

dicens oraculo oppressit naves Orientis, et portavit urbem Athenas in navibus, et eripuit Athenas incendendas Persis? Lycurgus potuit inspirare vires matribus Lacedæmoniis, et leges ejus rigidae superaverunt sexum muliebrem; ac prohibitis civibus filere monibus inertibus, exposuit securius præliis Spartam nudatam muris. Sed admonitiones, et anni taciti Pythagoræ, non represserunt luxuriam infamem

//////////

de Offic. lib. i. *Catonis* Med. tert. inc. Heins.—150 *quam quis* Pat. *quamris* Pat.—151 *Obruis* Petav. sec. *aratas classes* Pric. *urbesque* Farn. ed. Vicet. *urbemque* Florent. quatuor Med. inc. Heins. Moret. sec. Reg. Put. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. tres Petav. totidem Ambr. Lov. Ald. Exc. Gevart. et Lucens. pr.—152 *arsuros medio* Var. LL. ed. Antv. *Medis* Reg. *Medio* Jun. pr. Oxon. pr. m. Med. sec. m. pr. Moret. sec. Exc. Voss.—153 *reparare* Ambr. pr. m. pr. *rires reparare* Moret. sec. *Ligurgus* duo Moret. *Lygurgus* Lov. Exc. Gevart.—154 *Matribus et sexum* vel *Mentibus et matrum* Pat. *sexus* Pric. *matrum pro sexum* Tholos. *matres pro leges* inc. Heins.—155 *Cursibus* Leid. pr. *Curtibus* vel *Civibus* Med. tert. *vetitos* Var. LL. ed. Antv. *ignaro* Leid. sec. Exc. Voss.—157 *An tot* Var. LL. e marg. Parm. *At nunc* Rott. *annique* Exc. Læti. *animique* Jun. pr. Moret. sec. Med. quart. inc. Heins. Exc. Ruben. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. *Samique* conj. Heins. *annique* vel *animique* Med. tert.—158 *Formosum* Jun. pr. Med. sec. *Famosum* vel

NOTE

150 *Responsa*] Oracula quæ, Xerxe in Græciam irrupente, monebant salutem quærendam esse in domibus ligneis. Unus Themistocles id feliciter explicuit de navibus, felicissime patriam liberavit, quam omnes Platonicus fecissent.

151 *Eoas*] Acies ab Oriente in Græciam irrumpentes.

152 *Medo*] Persarum Regi Xerxi, Medis imperanti.

153 *Lycurgus*] Lacedæmoniorum hic Legislator jussit exercitia mulieribus et viris esse communia, ut fæminæ susciperent liberos valentiores, et pro patria, si ita res postularet,

pugnarent.

154 *Sexum vicere*] Fæminei sexus solitam imbecillitatem superaverunt.

156 *Tutius*] Lycurgus credidit tutius esse et fortius Spartam confidere virtuti, quam muris, sine quibus remansit usque ad Cassandri tempora, post mortem Alexandri Græciam vastantem.

157 *Annique silentes*] Nam Pythagoræ πενταετηριον ήσυχάζον, μόνον τὸν λόγον κατακούοντες, per quinquennium silebant, solum ejus sermonem audientes. Laërtius.

158 *Cæbalii Tarenti*] Id est, ab Cæbalii seu Spartanis vel conditi vel

Quis vero insignem tanto sub Principe curam
 Respuat? aut quando meritis majora patebunt
 Præmia? quis demens adeo, qui jungere sensus
 Cum Stilichone neget? similem quæ protulit ætas
 Consilio vel Marte virum? nunc Brutus amaret
 Vivere sub regno: tali succumberet aulæ
 Fabricius: cuperent ipsi servire Catones. 165
 Nonne vides, ut nostra soror, Clementia, tristes
 Obtundat gladios, fratresque amplexa serenos
 Assurgat Pietas! fractis ut lugeat armis
 Perfidia, et laceris morientes crinibus hydri

Tarenti Cæbalii. Equis autem recuset laborem sub tanto Imperatore Honorio? vel quando merces amplior dabitur virtuti? Equis ita amens est, ut renuat conjungere consilia sua cum Stilichone? Quæ sæcula tulerunt parem prudentia vel fortitudine? Nunc Brutus vellet vivere sub regno. Fabricius subjiceret se tali Imperio. Catones ipsi gestirent famulari. An non aspicias, ut Clementia soror nostra habet casus immites, et Pietas complexa fratres placidos, attollatur? An non vides, ut Perfidia flectat armis ruptis, et colubri percuntes capillis laniatis lingant

*****

Formosum Med. tert. fregere Mazar. præferre Lov. m. pr. Tarenti Med. tert. Talenti Leid. sec. cum viginti sex aliis, Exc. Voss. et Gevart. et Var. LL. ed. Antv. cum Glossa i. e. Alexandri. Tarenti vel Talenti Vat. pr. et tert.—159 Qui inc. Heins.—160 quondam Oxon. sec. majora dabuntur Pal. Med. pr. Cod. Barth. petuntur Pric.—161 quis Bonon.—162 Cum Stilichone Vat. sec. A Stilichone Jun. pr. similem quæ Vat. pr. et tert. quem Leid. pr. et sedecim alii, Exc. Gevart. et Lucens. sec. pertulit Pric. Pal. protulit dno Leid. cum octodecim aliis, Exc. Læti, Schott. Gevart. Ruben. et Lucens. sec. Ald. et Var. LL. e marg. Parm.—163 Consilio Farn. Marte tuo Var. LL. ed. Antv. nunc Brutus Vat. Livin. tunc Ald. vel Brutus vel nunc Brutus Med. tert.—164 sub regno. tres Vatt. Florent. Reg. Thuan. duo Petav. tres Ambr. Bonon. Pat. Moret. pr. Lov. regno tali. Vat. sec. Pal. Farn. Pric. procumberet Bonon. duo Vatt. tres Ambr. succumberet vel procumberet Petav. pr.—165 regnare Med. sec.—166 tristis Rott. Oisel. Thuan. Pat. Tholos. duo Petav. Ambr. tert.—167 Obtundit ed. Viett. Occumbat Pat. fratres quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. fratresque Vat. pr. Leid. pr. Oxon. pr. Med. quart. Reg. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr.—168 Assurgit Lov. luccat Rott.—170 in

NOTÆ

aucti: ejus urbis cives deliciis diffluentes summum: bonum in voluptate ponebant. Hæc urbs est in sinu Tarentino in extrema Italia.

163 *Consilio*] Quæ ætas tulit similem Stilichoni, vel consilio in pace, vel fortitudine in bello?

Brutus] Etsi Regum osor et expulsor, amaret vivere sub Regno Ho-

norii, tutore Stilichone.

165 *Fabricius*] Civis notæ frugalitatis, et Reip. amans, Regum itidem osor, sicut et Catones.

166 *Tristes gladios*] Tristitiæ effectores.

167 *Fratres serenos*] Areadium et Honorium, serenos, placidos, et Cælo aut numinibus tranquillis similes.

Lambant invalido Furiarum vincla veneno ? 170
 Exultat cum Pace Fides : jam sidera cunctæ
 Liquimus, et placidas inter discurremus urbes.
 Nobiscum, Theodore, redi. Subit ille loquentem
 Talibus: Agrestem dudum me, Diva, reverti
 Cogis, et infectum longi rubigine ruris 175
 Ad tua signa vocas ? nam quæ mihi cura tot annos
 Altera, quam duras sulcis mollire novalis ?
 Nosse soli vires, nemori quæ commoda rupes,
 Quis felix oleæ tractus, quæ gleba faveret
 Frugibus, aut quales tegeteret vindemia colles ? 180
 Terribiles rursus lituos veteranus adibo,

catenas Furiarum veneno debili ? Fides triumphat cum Pace : jam nos omnes deserimus Cædem, et cursitamus per Urbes pacatas. Revertere nobiscum, o Theodore. Ille Theodorus respondet his verbis locuta Justitiæ. O Dea cogis redire me jam pridem factum rusticum, et revocas ad vexilla tua me marcentem situ longo agrorum ? Etenim quis labor alius mihi per tot annos, quam subigere agros duros romere, quam cognoscere naturam terræ ? cognoscere quæ loca saxosa idonea sint sylvæ, quis campus fecundus oleis, quæ arma utilia sint segeti, vel quos vitis vestiret clivos ? Ego veteranus iterum repetam tubas metuendas, et ego ut nauta senex ex-

medio Petav. sec. *vincla* Vat. pr. *colla* Vat. sec. Med. pr. Pal.—171 *Exsultat* Vat. quint. *cum sidera* inc. Heins. *comia* pro *jam sidera* Jun. pr. *sidere* Vicet. *cuncta* Exc. Ruben. *cunctæ* vel *cinctæ* Med. tert.—172 *Liquimus* Vat. pr. Rott. Oisel. Leid. sec. Med. tert. Ald. Exc. Voss. Gevart. et Lucens. pr. *Linquimus* viginti alii, ed. Parm. et Vicet. Isingr. Gryph. Colin. Raphel. et al. *ades* vel *urbes* Florent.—173 *redi* Vat. pr. *veni* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec.—174 *Roma* Put.—175 *longa* Vat. pr. *juris* Moret. sec.—176 *signa* Rott. Oisel. *castra* Ambr. tert. *sed quæ* Reg. *nam quæ* Vat. pr. vet. Gyr. Leid. pr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *numquam* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *nam qua* Exc. Voss. *tibi* Oxon. sec. m. pr. *caussa* Tholos. *annos* Ambr. sec. *annis* quatuor Vatt. Farn. Pric.—177 *diras* Put. *duris* Florent. m. pr.—178 *Solis nosse vias* Exc. Læti. *Solis tres* Vatt. Farn. Rott. Oisel. *quæ et commoda* ed. Vicet. *accomoda* malebat Heins.—179 *olei* Pric. Ambr. sec. inc. Heins. *Quæ felix oleæ regio* Med. quart.—180 *Fructibus* Moret. sec. *aut quales* Exc. Læti. *et quales* Vat. pr. *qualis* Leid. pr. Oxon. pr. Med. tert. inc. Heins. Mazar. Pat. Tholos. Bonon. Moret. pr. Petav. tert. duo Ambr. ed. Vicet. Exc. Gevart. *collis* Petav. sec. *colles!* vet. Gyr.—181 *cursim* Med. sec. m. pr. *rursus* Jun. pr. Moret. pr. Vat. sec. Pal. Pric. in Leid. sec. hic denuo lacuna erat aliquot

NOTE

170 *Furiarum*] Ubi Justitia regnat, regnant et ceteræ virtutes, exultant et scelera, celerumque auctores Furiæ.

172 *Inter discurremus*] Permistæ populo, ut olim ætate aurea, discurremus.

174 *Agrestem*] Me factum agrestem longa mea in agris mansione, et quasi infectum situ ac rubigine, hoc est, otio et diuturno secessu.

181 *Lituos*] Pugnas, prælia, per lituos designata.

Et desueta vetus tentabo cœrula vector ?
 Collectamque diu, et certis utcumque locatam
 Sedibus, in dubium patiar deponere famam ?
 Nec me, quid valeat Natura fortior usus, 185
 Præterit, aut quantum neglectæ desinat arti.
 Desidis aurigæ non audit verbera currus :
 Nec manus agnoscit, quem non exercuit, arcum.
 Esse sed injustum fateor, quodcumque negatur
 Justitiæ. Tu prima hominem sylvestribus antris 190
 Elicis, et fœdø detergis sæcula victu.
 Te propter colimus leges, animosque ferarum

periar maria desueta? Et sustinbo exponere fortunæ dubia gloriam meam partam longo tempore, et stabilitam quodammodo in locis securis! Neque latet me, quid consuetudo potentior natura valeat, vel quantum deperdatur ex industria contenta. Equi non obediunt flagello rectoris ignari: neque manus cognoscit jaculum, quod non experta est. At confiteor iniquum esse, quod recusatur Justitiæ. Tu prima eduxisti hominem ex cavernis sylvarum, et purgas orbem a vita turpi. Ob te vene-

//////////

foliorum.—182 *desueta* vel *desueta* Moret. pr. *vector* Vat. tert. Pric. Rott. Vicet. ed. *vector* vel *rector* Moret. pr.—183 *reliquis utcumque* Pric. *diu certis* Vat. quart. Ambr. sec. Med. tert. *ubicumque* duo Medd. *utramque* Vat. tert. Mazar. *utrimque* Oxon. sec. Bonon. Tholos. Petav. tert. *utrumque* vel *utrimque* Med. tert.—184 *in dubium* Pric. Put. Bonon. Petav. tert. *et dubium* Tholos. *ut dubium* Med. tert. *formam* Med. sec. m. pr. *flamam* Tholos.—185 *Non* Vat. sec. Pal. *Ne* Lov. *Naturæ* Vat. pr. Put. Pat. Tholos.—186 *et quantum* Petav. tert. *desuit* vel *desinat* Med. quart. *artis* Petav. pr.—187 *augere pro aurigæ* Vat. tert. *currus* Vat. pr. Oxon. sec.—188 *agnovit* vel *agnoscit* Oxon. sec. *quæ* Vat. quart.—189 *quæcumque negantur* Vat. quart. Var. LL. ed. Antv.—190 *Justitiæ* Med. pr. *annis* Voss. a m. pr.—191 *deterges* Leid. pr. Oxon. pr. Reg. Ald. Exc. Lucens. sec. *deterges* vel *detergis* Med. tert.—192 *se* Var. LL. ed. Antv. *propter te* Pric. *legimus* vel *colimus* Med. tert.—

NOTÆ

182 *Desueta*] An maria, quæ non suetus sum amplius pererrare, pererrabo deinceps? hoc est, an illas belli forique tempestates vis me deinceps experiri?

Vector] Is est, et qui vehit, et qui vehitur. Hic sumitur active.

183 *Certis sedibus*] Famam ita stabilitam, ut in omnium animis quasi in certo quodam portu, in certis sedibus infixam videatur.

185 *Usus*] ‘Consuetudo natura potentior.’ Curtius.

186 *Desinat*] ‘In virtutis via non

progredi, regredi est.’ Ex ea enim paulatim ipsa incuria et desuetudine aliquid defluit, evanescit, deperditur.

187 *Currus*] Equi qui sunt in curru. Virgilius: ‘Neque audit curru habenas.’

188 *Exercuit*] Manns non cognoscit arenam, nisi se in arcu vibrando exercuerit.

191 *Fædo victu*] Revocasti primos homines belluarum more viventes a fædo et inhumano victu.

Exuimus. Nitidis quisquis te sensibus hausit,
 Irruet intrepidus flammās, hyberna secabit
 Æquora: confertos hostes superabit inermis.
 Ille vel Æthiopum pluviis solabitur æstus:
 Illum trans Scythiam vernus comitabitur aër.

195

Sic fatus, tradente Dea, suscepit habenas
 Quatuor, ingenti Juris temone refusas.
 Prima Padum Tyberimque ligat, crebrisque micantem 200
 Urbibus Italiam: Libyas Pœnosque secunda
 Temperat: Illyrico se tertia porrigit orbi:
 Ultima Sardiniam, Cynron, trifidamque retentat

ramur leges, et relinquimus naturam ferarum. Quicumque imbibit te puro pectore, irrupet audax in ignes, findet maria hyberna: inermis vincet hostes densos: ille refrigerabit vel undorem Æthiopum inbribus: cælum serenum sequetur illum trans Scythiam. Ita locutus, Theodorus, diva dante, recepit quatuor fræna religata magno nexu Justitiæ. Prima habena necit Eridanum et Tiberim, et Italiam fulgentem urbibus multis: secunda regit Libyam et Carthaginienses: tertia extendit se tractui Illyrico: ultima moderatur Sardiniam, Corsicam, et Siciliam triangula-

//////////

193 *sensibus* vel *mentibus* Reg. Oxon. sec.—194 *irruit* Vat. pr. m. sec. Moret. sec. *irruet in flammās* Moret. pr.—195 *confertos* Pric. *confertos* Leid. pr. Oxon. sec. duo Med. totidem Petav. Pat. Reg. Thuan. Pat. Ambr. sec. Lov. Vat. Livin. inc. Heins. Exc. Schott. Gevart. et Lucens. pr. item Var. LL. ed. Antv. *consertos* octo alii. *hostis* Vat. tert. Rott. Bonon. *inermis* Rott. Petav. sec. *inermis* Leid. pr. Jun. pr. Put. Petav. pr. Lov. Sixtin. duo Oxon. ambo Moret. Exc. Schott. Gevart. Ald. et Var. LL. ed. Antv.—196 *per Æthiopum* Bonon. Ambr. pr. Moret. sec. Oxon. sec. *fluvii* Florent. Med. quart.—197 *Thanaim* Pal. *Tanaim* Med. pr. *Syriam* vel *Scythiam* Med. tert.—199 *tires* Oxon. pr. *verulas* Pric.—200 *Tiberimque* Farn. *Tyberinque* Florent. *Tribiamque* Blondellus legit. *meantem* Oisel. Mazar. Oxon. pr. duo Petav. Tolos. Exc. Cod. Rhem. *manentem* vel *manentem* Lov.—201 *Lidos* pro *Libyas* Leid. pr. duo Oxon. *Ludos* Jun. pr. *Lydos* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Pat.—202 *Illyrica—orbi* Oxon. sec. *Illyricæ urbi* Jun. pr. *Illyricas—proegit urbes* Vat. pr.—203 *Cynrum* Exc. Lucens. sec. Vat. pr. m. pr. *Cynren* Pe-

NOTE

193 *Te hausit*] Quisquis tua documenta imbibit, impressit animo puro, spernet omnia pericula, flammās, frigora, maria, hostes.

196 *Æthiopum, &c.*] Vir justitia et omni tranquillitate fretus, vel in ardentissimis Æthiopum terris se sua virtute, tanquam pluvia solabitur, in gelida Scythia se eadem virtute, velut verno flore recreabit. Vir justus ubique beatus est, ubique victor:

'Justum et tenacem,' &c. Horatius.

198 *Habenas quatuor*] Moderamen quatuor Provinciarum, Italiæ, Libyæ, Illyriæ, et Insularum. His præerat præfectus Prætorii Occidentis.

203 *Cynron*] Κύνρος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καλεῖται Κόρσικα: Cynrus u Romanis vocatur Corsica. Strabo.

Trifidam] In tria promontoria fissam ac distinctam Siciliam.

Sicaniam, et quicquid Tyrrhena tunditur unda,
 Vel gemit Ionia. Nec te tot limina rerum, 203
 Aut tantum turbavit onus: sed ut altus Olympi
 Vertex, qui spatio ventos hyemesque relinquit,
 Perpetuum nulla temeratus nube serenum,
 Celsior exurgit pluviis, auditque ruentes
 Sub pedibus nimbos, et rauca tonitrua calcat: 210
 Sic patiens animus, per tanta negotia liber

rem, ac quicquid verberatur fluctibus Hetruscis, vel sonat Iovis aquis. Neque susceptio tot negotiorum, aut pondus tantum perturbarit te. At quemadmodum culmen excelsum Olympi, quod deserit infra se rentos et tempestates intervallo magno, nulla habens infectum caliginē serenitatem aeternam, attollitur sublimius imbribus, et audit sub pedibus nubes bucciantes, et proterit fulmina mugientia; ita Theodorus constanti mente exit liber in rebus tantis, et semper par sibi; neque

~~~~~
 tav. sec. *Sirnum* Oisel. Put. Reg. Mazar. Leid. sec. tres Petav. *Smirnum* Pal. Tholos. Oxon. pr. *Smirnum* Moret. sec. *Smyrum* duo Vatt. Pric. Rott. Pat. duo Ambr. Exc. Gevart. *Syrin* Farn. *Syrinum* Lov. *Syriam* Moret. pr. *Siriam* duo Vatt. *Smirnum* ed. Vicet. *Smyrnam* Thuan. Vat. pr. m. sec. *Sinnam* Jun. pr. *Syrnum* m. pr. et *Syriam* m. sec. Var. LL. ed. Antv. *relinquit* Put. Pat. *recepit* Jun. pr.—204 *Tyrrhene* Petav. sec. *terrena* Pal. Rott. *funditur* Med. quart. *funditur* Jun. pr. duo Oxon. quatuor Vatt. Farn. Med. sec. *retunditur* Rott. Oisel. *tunditur* Ambr. sec. Var. LL. e marg. Parm. Lov. ex conjectura, et sic Gronovius legit in Exc. Schott. *clauditur* Vat. sec. Pal. Med. pr. *refunditur* Pric. Reg. Thuan. Med. tert. m. pr. Exc. Schott. et Gevart. *funditur* vel *refunditur* inc. Heins. duo Petav. *urna* Pal. Tholos. Exc. Cod. Rhem. *ulna* Petav. sec. *unda* vel *urna* Moret. pr. Med. sec. Heinsius variis conjecturis tentavit hunc locum, et legebat vel *plauditur* vel *affunditur* vel *tunditur*, quod postremum tandem amplecti visus: ad firmandum $\tau\theta$ *urnam* ascripserat locum Alcim. Avit. Lib. iv. vs. 62.—205 *genuit Roma* Var. LL. ed. Antv. *lumina* Jun. pr. Leid. pr. m. pr. Oisel. Florent. duo Med. Put. Mazar. Petav. sec. Bonon. Pat. duo Ambr. Exc. Lucens. pr. et Cod. Rhem. *lumina* vel *lumina* Vat. Pr. *molimina* Ambr. sec. *tot limina* vel *molimina* Petav. tert. *ne limina* Tholos. *culmina* legit Heinsius vel *te molimina*. *sic fastigia rerum* sæpe vocat.—206 *turbabit* Vat. pr. *tantus honos* Moret. pr. *honor* Moret. sec. m. pr. *opus* Vat. quart. *alter Olympi* Vat. sec. Rott. Oisel. inc. Heins. Oxon. sec. Tholos. Ambr. tert. duo Petav. *altus* vel *alter* Vat. quart. Med. pr.—207 *relinquit* Pal. Farn. Med. pr. Put. duo Petav. Bonon. Pat. Ambr. sec. Moret. sec. item Oxon. ed. Vicet. et Parm.—208 *riolatus* Med. quart. Ald. *temeratus* Florent. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. tres Med. totidem Ambr. et Petav. Vat. Livin. ed. Parm. et Vicet. Exc. Lucens. pr.—209 *Certior* Put. Bonon. Pat. Petav. tert. *ruentis* Vat. pr.—211 *animi* Flo-

NOTÆ

204 *Tyrrhena*] Mare Tyrrhenum, seu Thuscum, dicitur mare inferum.

205 *Ionia*] Ionium mare dictum ab Io Inachi filia: porrigitur ab extrema parte Siciliae et Epiri usque in Ægyp-

tum et Cretam.

206 *Olympi*] Hic mons est Thessaliae altior nubibus. Lucanus: 'Nubes despectat Olympus.'

211 *Liber*] In tantis negotiis liber

Emergit, similisque sui : justique tenorem

Flectere non odium cogit, non gratia suadet.

Nam speritas quis opes, intactaque pectora lucro

Commemoret? fuerint aliis hæc forte decori : 215

Nulla potest laus esse tibi, quæ crimina purget.

Servat inoffensam divina modestia vocem.

Temperiem servant oculi, nec lumina fervor

Asperat, aut rabidas suffundit sanguine venas,

Nullaque mutati tempestas proditur oris. 220

Quin etiam sontes expulsa corrigis ira,

Et placidus delicta domas : nec dentibus unquam

inimicitia cogit hunc detorquere seriem æquitatis, neque favor persuadet. Etenim cur referam divitias contentas, et animum tum intemperatum auro? hæc forsitan videantur aliis pulchra, nulla gloria potest estimari a te, quæ eluat scelera. Modestia tua divina conservat sermonem placidum; oculi tui conservant moderationem: neque ardor inficit eos, aut replet corpus accensum bile, et nulla nubes vultus tui mutati ostenditur. Præterea emendas nocentes ira remota, et lenis punis crimina,

//////////

rent. m. pr. Reg. m. sec. Heins. Gesn. ed. Bipont. Kœnig. *animo* Jun. pr. Oisel. Reg. Put. Bonon. Pat. Tholos. Ambr. pr. Lov. duo Petav. inc. Heins. *animos* Rott. *animo* vel *animus* Oxon. sec. *mille negotia* Med. tert. *tonitrua* duo Vat. Petav. pr. *tonitrua* vel *negotia* Vat. quint.—212 *timorem* Jun. pr.—214 *Non* Tholos. *Non* vel *Num* Med. tert. *sumptas* Lov. *pignora* Petav. sec.—215 *Commemorat* Rott. Lov. *fuerunt* Reg. m. pr. *fiant* vel *fuerint* Oxon. pr. *decori* Vat. pr. m. pr. Bonon. Ambr. pr. Petav. tert.—217 *potentia* Jun. pr. Vat. quint. *mentem* Jun. pr.—218 *scrvent* Vat. quint. *serrat oculis* Florent.—219 *rabidas* duo Vatt. Florent. Med. sec. Put. tres Petav. Pat. *rapidus* Vat. pr. Pal. Faru. Pric. duo Oxon. tres Med. inc. Heins. Reg. Mazar. Bonon. Ambr. sec. Lov. Moret. sec. Exc. Schott. et Gevart. *rabies* Tholos. *diffundit* Exc. Læti. *suffundit* Leid. pr. et viginti octo alii, Exc. Schott. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv.—221 *excussa* inc. Heins. *corrigit* Petav. sec.—222 *placidus* Pal. Med. pr. *non dentibus*

NOTÆ

et constans Theodorus servat semper eundem animum, eundem justitiæ rigorem, et velut strictam lineam; neque deflectit vel transversum unguem, vel adductus odio, vel gratia potentiorum.

216 *Nulla potest laus*] Nequidem vis laudari, quod mundum purges criminibus.

217 *Inoffensam*] Tua modestia efficit, ut sermones tui sint semper inoffensi, hoc est placidi, tranquilli, et

sine cujusquam offensione pronuntientur.

219 *Asperat*] Neque furor reddit oculos tuos asperos, et terribiles scintillis erumpentibus.

Venas] Homini irato tument venæ, sanguis effervescit, vultus, ut Cælum tempestate furente, mutatur, turbatur, modo rabet, modo pallet.

222 *Et placidus*] Placide punis sontes, quasi invitus: legibus pœnas tum exigentibus parere videaris.

Instrepis horrendum, fremitu nec verbera poscis.
 Qui fruitur pœna, ferus est, legumque videtur
 Vindictam præstare sibi: cum viscera felle 225
 Canduerint; ardet stimulis, ferturque nocendi
 Prodigus, ignarus causæ. Diis proximus ille est,
 Quem ratio, non ira, movet: qui, facta rependens,
 Consilio punire potest. Maerone cruento
 Se jactent alii, studeant feritate timeri, 230
 Addictoque hominum cumulent æraria censu.

neque frendes unquam dentibus horribiliter, neque petis flagella vociferando. Qui delectatur cruciatus, crudelis est, ac videtur præbere sibi ultionem legum. Cum præcordia ejus incensa fuerint furore, inflammatur desiderio malo, et rapitur ad nocendum largius inscius causæ. Ille similis est Diis, quem ratio flectit, non iracundia: qui considerans actiones, potest castigare sua prudentia, non odio. Alii gloriantur securibus nudatis, velint fornari ferocitate, et repleant fiscum adjudicatis

Reg.—223 *Impetis horrorem* Pric. *horrende inc.* Heins. *horrendo* Vat. pr. m. pr. *horrendis* Ambr. pr. Moret. sec. *fremitus* Pat. *fremitu* Petav. tert. *strepitu* Jun. pr. *fremitu* vel *strepitu* Med. tert. Oxon. sec. *membra reposcis inc.* Heins. m. pr. *verba reposcis* Leid. pr. duo Oxon. Vat. sec. Pal. Pric. Rott. Oisel. Med. quart. Thuan. Mazar. duo Petav. Reg. m. pr. Bonon. duo Ambr. Lov. Exc. Schott. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *verbera poscis* vel *verba reposcis* Moret. pr. Petav. tert. duo Vatt.—224 *penis* Vat. quint. *legumque videtur*, vel *nec lege moritur* Moret. pr.—225 *patrare* vel *præstare* Vat. quint. *cui riscera* vet. Gyr. *stelle* Var. LL. ed. Antv.—226 *ardent* Pat. *feroque inc.* Heins.—227 *cure* Lov. *ille* Vat. sec. Pal. Med. pr. inc. Heins. Ambr. sec. *ille est tres* Vatt. Farn. Pric. Rott. Oisel.—228 *morent inc.* Heins. *reprendens* Mazar. Exc. Gevart. *reponens* vel *rependens* Reg.—229 *munire* Vat. pr. m. pr.—230 *jactant* Jun. pr. Moret. sec. Pat. Vat. quint. *aliis* Vat. pr. m. pr. *Tyranni* vel *timeri* Petav. pr. duo Vatt.—231 *Adductoque* Oxon. pr. m. sec. *Addicto* Florent. quatuor Med. Pat. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. Bonon. Pat. Tholos. Moret. sec. Lov. tres Ambr. Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. *Addictumque—censum* Vat. quinta. *ninum* Tholos. *omni* Pric. *animum* vel *hominum* Reg. Oxon. sec. *simulent* Jun. pr.

NOTÆ

224 *Qui fruitur*] Feriæ rabies est sanguine et vulneribus gaudere. ‘Ipsè Nero subtraxit oculos, jussitque scelera, non spectavit.’ Tacitus.

Legumque] Videtur vindictam exequi, non ut pareat legibus, sed ut pareat suis affectibus, suæ crudelitati.

227 *Prodigus*] Nimis larga manu pœnas infligit.

Ignarus causæ] Iracundia et cupiditas non sinunt eum perpendere, an causa sit pœnæ infligendæ.

230 *Se jactent*] Barbarum est jactantiæ genus, gloriari sua crudelitate, quæ ita displicuit veteribus, ut nequidem cum coctis et venatoribus animalium sanguine gaudentibus habitare sustinerent. In sacra Scriptura, ‘Robustus venator eorum Domino’ arguit impium et crudelem.

231 *Addicto censu*] Cumulent arcas suas bonis alienis, dum proscribunt et fisco addicunt aliorum fortunas.

Lene fluit Nilus, sed cunctis amnibus extat
 Utilior, nullo confessus murmure vires.
 Acrior ac rapidus tacitas prætermeat ingens
 Danubius ripas, eadem clementia sani
 Gurgitis immensum deducit in ostia Gangen.

235

diritiis hominum. Nilus fluit leniter, sed est fructuosior omnibus fluminibus, ostendens virtutem nullo fremitu. Ister magnus violentior et præceps præterfluit tamen tacite littus summ. Lenitas similis alvei placidi defert Gangem vastum in ora

fructu pro censu Vat. sec. m. pr.—232 *Lene fluit Nilus* Lucan. lib. x. 315. Ammian. lib. xxii. copiose. p. 247. ed. Lindenbrog. *cunctis sed amantibus* Vat. pr. *exit* Mazar. Jun. pr.—233 *nullo* Vat. pr. Ald. *nullo vel nullas* Med. quart. *confectus* Var. LL. ed. Antv. *robore* Ambr. pr. Exc. Schott. *murmure vel robore* Moret. sec. *ripas* Vat. quart. *voces* Vat. tert. m. sec. *voces vel vires* Moret. pr.—234 *ac* Vat. pr. Med. tert. Put. Petav. pr. Lov. Pat. Tholos. Moret. pr. Ambr. tert. Vat. Livin. Var. LL. e marg. Parm. *at tres* Vatt. Farn. Rott. *et* Vat. sec. Jun. pr. Leid. pr. item Oxon. Pal. Reg. Mazar. *ut* Ambr. pr. *aut* Moret. sec. *at vel ac* inc. Heins. *aut vel et* Florent. *ad rapidus* Exc. Lucens. sec. *tantus* Med. tert. *tacitus* Vat. pr. Farn. Bonon. Vat. Livin. *tactas* Leid. pr. m. sec. Florent. Med. sec. inc. Heins. Thean. Mazar. duo Petav. Lov. duo Ambr. Var. LL. ed. Antv. *fractas* Vat. sec. *raptas* et emend. *tactas* Moret. sec. *tractas* Tholos. Ald. *tactos* Vat. tert. Rott. Oisel. *tacitus* Put. Reg. Petav. pr. *rapidus tacitus* Jun. pr. *tactas vel fractas* Reg. m. sec. *fractas vel tacitas* Oxon. sec. *et rapidus fractas vel tactas* Med. pr. *ac vel at, rapidus fractas vel tactas* Pric.—235 *clementia* Lov. *dementia* Leid. pr. et tredecim alii, item Exc. Gevart. *sari* tres Vatt. Med. sec. ed. Vicet. *Sari* Florent. et sic Heinsius coniecerat. *Sani* Leid. pr. cum viginti scriptis, Exc. Læti, Gevart. Schott. Ruben. Cod. Rhem. Lucens. sec. Ald. item Var. LL. ed. Antv. *sari vel sani* Vat. quint. Petav. pr. *vani*, vel *sari* vel *Alani* Pric.—236 *ingentem* Moret. sec. *imensum* Ald. *deducit* triginta Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *diducit* Raphel. Barth. Heins. Gesn. Kœnig. et ed. Bipont. *deducit* Isingr. Colin. Glyph. *Gangen* Thuan. *Gangem* duo Vatt. quatuor Med. Put. Reg. Mazar. Bonon.

NOTE

232 *Lene fluit Nilus*] Quasi diceret, Tyranni fremant et omnia pessumdent, torrentum instar: Reges optimi moderati sunt, et prosunt omnibus, sicut *lene fluit Nilus*, &c. Rapidus tamen est et violentus ad cataractas.

233 *Utilior*] Ægyptum, mulieres, pecudesque fecundat. Tibullus ad Nilum: 'Te propter nullos tellus tua postulat imbres, Arida nec pluvio supplicat herba Jovi.'

234 *Acrior ac rapidus*] Magis acer quam rapidus; vel acrior ac rapidus primo, at cum crescit lenior est. Alii

legunt, *Acrior at Rhodanus*: hunc ut Nilo opponat lene fluenti.

235 *Danubius*] Lenitas Danubii effecit, ut hic diceretur a Germanis omnium fluviorum uxor, ut Rhenus est maritus ob strenuitatem.

Sani] Placidi et sapientum more euntis; contra torrentes dicuntur insani, quod ruant præcipites instar insanientium.

236 *Gangen*] Danubius et Ganges primo sunt rapidi; sed postquam majores facti sunt, fiunt leniores.

Torrentes immane fremant, lassisque minentur
 Pontibus : involvant spumoso vortice sylvas.
 Pax majora deest. Peragit tranquilla potestas,
 Quod violenta nequit : mandataque fortius urget 240
 Imperiosa quies. Idem prædurus iniquas
 Accepisse preces : rursus, quæ digna petitu,
 Largiri facilis : nec, quæ comitatur honores,
 Ausa tuam leviter tentare superbia mentem.
 Frons privata manet : non se meruisse fatetur, 245
 Qui crevisse putat : rigidi sed plena pudoris
 Elucet gravitas, fastu jucunda modesto.

maris. *Torrentes mugiant crudeliter, et minentur pontibus fatigatis, rapiant vortice spumanti sylvas. Quies deest furiosos majores. Imperium ante efficit, ad quod vis non potest facere, et mansuetudo regnatricis impellit potentius ad jussa peragenda. Idem Theodorus inexorabilis est recipere preces injunctas, et contra benignus est concedere ea, quæ merentur posse. Neque arrogat ea, quæ sapitur dignitates, ausa est aggredi vel leviter animum tuum: vultus remouet privatus, qui credit se auctum esse, non ostendit se meritum esse, sed gravitas emicat in te plena verecundiæ serena, et grata elatione moderata. Qui tumultus non peccatus*

Tholos. tres Petav. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet.—237 fremant Moret. sec. lassisque Ambr. tert. lapsisque Vat. sec. Pal. Farn. Ambr. sec. lassusque Exc. Lucens. sec. lassique Jun. pr. lassisque Florent. duo Med. Pat. Thuar. Leid. pr. Oxon. sec. tres Petav. Bonon. Tholos. Pat. Ambr. pr. Moret. sec. Lov. Vat. Livin. Exc. Schott. lassisque vel lapsisque Med. pr. lassisque vel lassisque Vat. pr. Reg. Oxon. pr. minantur Moret. sec.—238 Fontibus duo Vat. verticunt Moret. sec. vertice omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel.—239 deest Exc. Lucens. pr. deest Petav. sec. ed. Vicet. peragi Pat.—240 Quæ violenta Moret. pr. Per violenta Pat. violata Reg. Oxon. pr. Med. sec.—241 fons Vat. tert. Rott. famus vel fides Vat. sec.—242 quoque aigua Jun. pr. Med. sec. petiti Pat.—243 Largiris Reg. m. sec. Largiri Lov. m. sec. duo Med. Exc. Gevart. Largitor duo Vatt. Pric. Rott. Oisel. Florent. duo Med. Largitor Petav. pr. m. pr. Ambr. pr. Moret. sec. Vat. quint. Largior et facilis Vat. pr. m. pr. Farn. Exc. Lucens. sec. Largitor vel Largitor Oxon. sec. Largiri vel Largior et Vat. sec.—244 dextram pro mentem Rott.—245 Frons Exc. Lucens. pr. Mens Leid. pr. Oxon. pr. ed. Vicet. Mens vel Frons Reg. Med. tert. non se quatuor Vatt. nec se Pal. Bonon. Ambr. pr. Vat. sec. Gesn. et ed. Bipont. nec te Jun. pr. Oxon. sec. Var. LL. ed. Antv.—246 Quam Var. LL. ed. Antv. Qui vel Quas Reg. Qui, Quæ vel Quod Oxon. pr. putet ed. Vicet. rigida Vat. pr. m. pr. timoris Var. LL. ed. Antv.—247 modesto tres Vatt. Pat. Mazar.

NOTÆ

237 *Lassis pontibus*] Quasi pontes fatigati sint ferendis torrentibus.

245 *Frons priicata*] Qualis deest privatum hominem sine dignitate viventem.

246 *Crevisse*] Qui putat se crevisse

honoribus, ostendit se non esse virtute meritum hos honores. Ex Stoicis sapiens non tantum tribuit fortunæ, ut honoribus crevisse existimetur: uno tenore vitam obemendam esse putat.

247 *Fastu modesto*] In hoc est gra-

Quæ non seditio, quæ non insania vulgi

Te viso lenita cadat? quæ dissona ritu

Barbaries, medii quam non reverentia frangat?

250

Vel quis non sitiens sermonis mella politi

Deserat Orpheos blanda testudine cantus?

Qualem te legimus teneri primordia mundi

Scribentem, aut partes animæ: per singula talem

Cernimus, et similes agnoscit pagina mores.

255

Nec dilata tuis, Augusto iudice, merces

Officiis: illumque habitum, quo jungitur aulæ

comprimatur, te conspecto? Quis furor multitudinis non comprimatur? Quæ barbaries tam discors est moribus, quam non veneratio tui interpositi vincat? Aut quis cupiens dulcedinem orationis melleæ, non relinquat concentus Orpheos editos lyra suavi? Qualem evolimus te describentem cunabula mundi nascentis, vel partes spiritus mundi euntis per omnia corpora, videmus talem te, et libri tui indicant mores æquales. Neque præmium retardatum est tuis laboribus, Imperatore æstimatore: et Imperator, anno absoluto, dedit tibi vestem illam Consularem, qua

Pat. Jun. pr. duo Petav. Ald. Exc. Schott. Sched. Gud. remoto Vat. pr. et sec. vet. Gyr. Pal. Florent. m. sec. Med. pr. Thuan. Bonon. Ambr. sec. Morret. sec. m. sec. Vat. Livin. Petav. tert. inc. Heins. Exc. Læti et Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. remoto vel modesto Reg. Ambr. pr. Lov. Oxon. sec. Med. tert.—248 *resania* Pric.—249 *cadit* Vat. sec. Pal. Med. pr. Jun. pr. *cadet* Put. *rictu* Reg. ritu vel *rictu* Oxon. pr.—250 *media* Jan. pr. dno Oxon. omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. *Media barbaries* Vat. Livin. *mediam* Petav. pr. *media* vel *mediam* Pric. *medii* Ambr. tert. atque ita Gronovius legit in Exc. Schott. *quem* Pal. *frangit* Med. pr. Vat. sec.—251 *qui* Med. sec. Mazar. *verba politi* Med. tert. m. pr.—252 *blandi* Thuan. *formidine* Vat. pr. m. pr. *dulcedine* Ambr. pr. m. pr.—254 *per singula*. cum *τελεία σπιγμή*, Ald. *animæ per singula*, ita distinguunt Heins. Gesn. Kœnig. et ed. Bipont. *adeptæ pro talem* Vat. pr. m. pr.—255 *Cernimus* vel *Credimus* Reg. Oxon. sec. *agnoscit* Reg. Oxon. pr. m. pr.—256 *Non dilata* duo Vatt. Florent. Petav. pr. Tholos. *delata* Vat. pr. m. pr. *meta est pro merces* Ambr. tert.—257 *habitumque illum* Med. tert. *jungimur* Var. LL. ed. Antv. *aula Curis* duo Vatt. Leid. pr.

NOTÆ

vitas alta quadam et generosa modesta temperata.

249 *Te viso*] Augustus Cæsar solo aspectu seditiones compressit.

250 *Medii*] Nulli sunt barbari tam discordantes, tan efferi, qui si in sese invicem ferociter irrumpere pararent, non retinerentur ac frangerentur reverentia Theodori medii, hoc est, se interponentis, eosque reconciliantis. Metaphora sumta ab iis, qui sese in-

terponunt furentibus. Sic Lucanus: 'Crassus erat belli medius mora,' id est, bello obstat inter Pompeium et Cæsarem erupturo.

251 *Sitiens*] *Τροφαί γὰρ τῶν ψυχῶν οἱ καλοὶ λόγοι: Pabula animiorum sunt pulchræ orationes.* Athenæus.

254 *Partes animæ*] Supra versu 72. 'Dispergit revocatque Denm.'

Talem] Ut tu bene scribis, ita et bene vivis.

Curia, qui socio proceres cum Principe necit,
 Quem quater ipse gerit, perfecto detulit anno,
 Deposuitque suas te succedente curules. 260

Crescite, virtutes, fœcundaque floreat ætas;
 Ingeniis patuit campus, certusque merenti
 Stat favor: ornatur propriis industria donis.
 Surgite, sopitæ, quas obruit ambitus, artes.
 Nil licet invidiæ, Stilichon dum prospicit orbi, 265
 Sidereusque gener. Non hic violata curulis,
 Turpia non Latios incestant nomina fastos.

Senatus conjungitur Regiæ, quæ conjungit primores cum Imperatore collega, quam ipse tulit quater, et reliquit sellam suam eburneam, te successore. O virtutes augeamini, et hoc sæculum abundans meritis vigeat. Curriculum gloriæ aperitur ingeniis, et favor stabilis manet promeritis. Industria cumulat præmiis debitis sibi. O artes sepultæ, quas ambitio oppressit, excitare vos: nihil permittitur livori, dum Stilicho providet mundo, et dum gener ejus divinus Honorius imperat. Non hic Consulatus polluitur, nomina famosa non contaminant fastos Italiæ:

//////////

m. pr. Rott. Oisel. Pric. m. pr. Florent. inc. Heins. Thuan. Mazar. Tholos. Petav. sec. Moret. pr. duo Ambr. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *curas Reg. aula Curis vel aula Curia* Oxon. sec. Med. tert.—258 *quam Jun. pr. socio* Leid. pr. Vat. quint. Thuan. Oxon. pr. *quod socios* Petav. sec.—259 *quater* Exc. Lucens. pr. *puter* Bonon. inc. Heins. ed. Parm. et Vicet. *ille* Ambr. sec.—260 *tuas* Vat. tert. Rott. Reg. Oxon. pr. Petav. sec. *tuas vel suam* Petav. tert.—261 *Crescent* Vat. pr. *floruit* Oisel. *refloruit* Ambr. tert. Gesn. et ed. Bipont. *refloreat vel refloruit* Ambr. sec. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *atus. cum στειγῆ*, Rott. duo Vatt.—262 *Ingeniis patuit* duo Vatt. Rott. Leid. pr. Jun. pr. Lov. Moret. pr. Exc. Gevart. et Cod. Rhem. Ald. Var. LL. ed. Antv. *Ingenii* Florent. *Ingeniis* Bonon. Petav. tert. *Ingeniis vel Ingeniis* Oxon. sec. *pateat* Farn. duo Vatt. Ambr. pr. Petav. pr. inc. Heins. *patuit vel pateat* Ambr. sec. Oxon. sec. *campus* Vat. pr. m. pr.—263 *Dat* Moret. pr. *Stat* Lov. Jun. pr. Leid. pr. duo Oxon. Ald. Exc. Cod. Rhem. Var. LL. ed. Antv. *Stat* duo Vatt. Petav. pr. Ambr. pr. *labor vel favor* Vat. pr. *ornatur* Moret. sec.—264 *arces* Vat. tert. Rotr. Pric. Put. Bonon. Pat. duo Ambr.—265 *Nil licet* vel *licitum* Med. tert. *Stilicho* Vat. sec. *cum prospicit* Jun. pr. *proficit* Put. Pat. *ubi* Pat. Jun. pr. Ambr. sec.—266 *violenta* Jun. pr. *curules* Put. Pat.—267 *Tam pia* Leid. pr. *infestant* Vat. pr. m. pr. Pal. Med. pr. *inces-*

NOTE

258 *Socio cum Principe*] Consularis dignitas efficit proceres collegas sociosque Imperatoris, et æquat eos quodammodo in hoc magistratu.

260 *Curules*] Sellas eburneas, quæ repositæ sunt inter Consulm insignia.

263 *Stat favor*] Favor Principis expectat, manet merentes.

Delph. et Var. Clas.

264 *Sopitæ*] Artes ingenuæ sopitæ, et quasi consulptæ, propter ambitionem.

266 *Non hic*] Purpura Consularis non Romæ polluitur, ut Constantino-poli; nam cum Theodorus Consul factus esset in Occidente, simul factus est in Oriente Consul Entropius effluviatus.

Claud.

2 F

Fortibus hæc concessa viris, solisque gerenda
Patribus, et Romæ nunquam latura pudorem.

Nuntia votorum, celeri jam Fama volatu 270

Moverat Aonios, audito Consule, lucos.
Concinuit felix Helicon, fluxitque Aganippe
Largior, et docti riserunt floribus amnes.

Uranie redimita comas, qua sæpe magistra
Mallius igniferos radio descripsit axes, 275

Sic alias hortata Deas : Patimurne, sorores,
Optato procul esse die ? nec limina nostri
Consulis, et semper dilectas visimus ædes ?

hæc dignitas datur tantum viris generosis, et ferenda est a solis Senatoribus, et nunquam paritura est ignominiam Romæ. Fama nuntia successuum honorum, pennis velocibus excitaverat sylvas Pierius, accepto Consulatu Theodori. Helicon fortunatus consonuit, et Aganippe fluxit copiosius, ac fluxii Phœbei luxuriaverunt floribus. Uranie, qua docente Mallius designaverat virgula frequenter Cælum stellerum, Uranie habens crines coronatos, ita exhortata est Deus reliquis : An sinimus, o sorores Musæ, longe esse die tam jucundo ? neque invisimus atria Consulis nostri, domum semper amicam ? Domus hæc celebrior est ipso Helicone : jurat

//////////

tant vel infestant Vat. quint. *nomine* duo Vatt. Rott. Oisel. Thuan. Petav. sec. *nomina* Vat. pr. m. pr.—268 *concessa* Jun. pr. *regenda* vel *gerenda* Vat. quint.—270 *ventorum* Jun. pr. *rotorum* vel *notorum* Petav. tert. *votorum* vel *fatorum* Reg. duo Oxon. *Roma* pro *Fama* Moret. sec.—271 *Moverat* Pric. *Achivos* pro *Aonios* Oisel.—272 *Et cecinit* Jun. pr. *Concinuit* vel *Et cecinit* Med. tert. *flexitque* Leid. pr.—273 *rubuerunt* Vat. pr. item Vat. Livin.—274 *Vimineas* pro *Uranie* Pric.—275 *Mallius* Jun. pr. *Mallius* Farn. Moret. pr. *Manlius* omnes Vatt. Pal. Oisel. Leid. pr. Oxon. pr. Moret. sec. Lov. Ald. *ignifero* Oxon. pr. *radios* Rott. Med. pr. Ambr. pr. Oxon. sec. Exc. Gevart. *præscripsit* Moret. pr. *ortus* Vat. pr. m. pr. *axis* Rott. Med. pr. Ambr. pr. Oxon. pr. Exc. Gevart. *axis* vel *arcus* Oxon. sec. *radios axis* vel *radio axes* Lov.—277 *Optatæ Deæ* Farn. *Optata* Exc. Gevart. *Deæ* Pat. *lumina* Rott. Florent. m. sec. Med. sec. m. pr. Put. Bonon. Pat. Lov. Jun. pr. duo Petav. *nostri* Vat. sec.—278 *arces* Bonon. Ambr. pr. Sched. Gud. *arces* vel *ædes* Oxon. sec.—279 *Stilichone* Vat. pr. *Notior hæc Helicone*

NOTÆ

271 *Moverat Aonios*] Excitaverat, repleverat sylvas Aonias. Aonia pars est montana Bæotix, Misis sacra.

272 *Aganippe*] Sen Hippocrene, fons Pegaseus, Misis itidem sacer; sicut et mons Helicon: Ἴππος, equus, et κρήνη, fons, ἕγαν, valde, nimis; fons scilicet, qui creditur factus ungula equi Pegasi, quasi dicretur, fons equi copiosus.

273 *Riserunt*] Luxuriaverunt, verharunt. Sic 'rident prata.'

Docti amnes] Qui doctos faciunt ipsorum potores.

274 *Uranie*] Quæ præsidet Cælo et Astrologiæ: Οὐρανὸς, Cælum. Mallius autem Astrologiam callebat.

277 *Limina*] Alludit ad officia Romanorum, qui amicos producebant, comitabanturque in petendis honoribus.

Notior est Helicone domus. Gestare curules,
 Et fasces subiisse libet. Miracula plebi 280
 Colligite, et claris nomen celebrate theatris.
 Tu Jovis æquorei submersam fluctibus aulam
 Oratum volucres, Erato, jam perge, quadrigas,
 A quibus haud unquam palmam rapturus Ariou.
 Illustret Circum sonipes, quicumque superbo 285
 Perstrepit hinnitu Bætin, qui splendida potat

ferre sellas æburneas, et ferre fasces. Conquirite prodigia ad populum recreandum, et predicatæ nomen Theodori in theatris insignibus. Tu, o Erato, jam pete aulam Jovis marini exundantem aquis, rogatura equos citatos, quibus Ariou equus nunquam ablaturus est victoriam. Equus ornet Circum, quicumque personat Bæ-

domus cum Gevartio hic legendam monuit Heinsius. Desideratur hic versus in quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. sed in Lov. erat margini ascriptus. *curule* Leid. pr.—280 *En fasces* Exc. Lucens. pr. *Et vel En* Vat. quint. *licet* Med. sec. Tholos. Exc. Gevart. *libet* Var. LL. e marg. Parm. *noros* Exc. Ruben. ed. Parm. *noros* vel *libet* Vat. quint. Med. pr. *plebi* vet. Gyr. Moret. pr. Exc. Læti. *Phæbi* Vat. pr. m. sec. Pal. dno Med. inc. Heins. Jun. pr. Leid. pr. m. pr. Oxon. sec. Lov. m. sec. Mazar. Petav. tert. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *Phebi* Bonon. Tholos. Moret. sec. tres Ambr. *Phæbi* vel *plebi* Vat. quart. Reg. Oxon. pr.—281 *Colligit* Leid. pr. *tyaris* Jun. pr. *choris* inc. Heins.—282 *Et Jovis* Ambr. sec. inc. Heins. *æquoreis* duo Vatt. Petav. pr. m. sec. *æquoream* Farn. *ulrum* Var. LL. ed. Antv.—283 *Oratum et volucres* Farn. *sparge* Farn. Oisel. Leid. pr. *pte quadrigas* Pat.—284 *O quibus* Exc. Lucens. sec. *Aut quibus* Oxon. sec. *aut numquam* Med. quart. *palmas* Tholos. *Ariou* Mazar. *Orion* Med. sec. m. pr. Tholos. Petav. sec. *Quas trahit haud unquam palmam amissurus* *Ariou* Ambr. tert.—285 *Illustrat* Moret. sec. *Illustra* Jun. pr. *sonipes circum* Mazar. *quacumque* Med. tert.—286 *Perstrepit* Florent. Petav. pr. *Præstrepit* Moret. sec. *Instrepit* Jun. pr. *Batim* Pal. *Bethin* Lov. *Batin* omnes Vatt. Oisel. tres Med. totidem Petav. Put. Reg. Thuan. Bonon. Pat. Tholos. Ambr. pr. inc. Heins. Ald. *potat* Exc. Læti. *portat* Leid. pr. m. pr. Jun. pr. Oxon. sec. Oisel. Florent. Bonon. Ambr. pr. Vat. quart.

NOTÆ

280 *Miracula*] Bestias portentosas valde utiles sint in amoribus; vel ad ludos edendos. potius quod Mallius amatoria scripserit.

281 *Theatris*] θέατρον, ἀπὸ τοῦ θεᾶσθαι, spectare; est enim spectandi locus. Ideo autem Uranie loquitur de theatris, quod hæc musicis instrumentis personarent.

282 *Jovis æquorei*] Neptuni: sic Jupiter infernus Pluto dicitur.

283 *Erato*] Ἔρατος ἐρᾶν, amare. Præsidet amoribus; sed cur hæc rogat Neptunum equos? nisi quod equos Neptunus produxerit, et equi

284 *Ariou*] Equus in fabulis notissimus.

285 *Circum sonipes*] Circus Maximus dedicatus Neptuno, qui primus e terra tridentis ictu percussa equum fudisse dicitur.

286 *Bætin, Tagi*] Hi sunt fluvii Hispaniæ, vulgo, *Taio* et *Guadalquivir*, ad quorum ripas aluntur equi optimi.

Stagna Tagi, madidoque juba aspergitur auro.

Calliope liquidas Alciden posce palæstras.

Cuncta Palæmoniiis manus explorata coronis

Adsit, et Eleo pubes laudata Tonanti.

290

Tu juga Taygeti, frondosaque Mænala, Clio,

I Triviæ supplex. Non aspernata rogantem

Amphitheatrali faveat Latonia pompæ.

Audaces legat ipsa viros, qui colla ferarum

Arte ligent, certoque premant venabula nisu.

295

tin hinnitu arroganti, quicumque bibit aquas micantes Tagi, et irrigatur per juba auro humentis. O Calliope, pete ab Hercule palæstras nitidas: omnis caterva probata in ludis Palæmoniiis adveniat, et juvenus probata Jovi Olympico. Tu vero, o Clio, ito humilis ad Dianam ad culmina Taygeti, et Mænala sylvosa; et fac ut hæc Latonæ filia, non contemnens supplicantem, adjuvet apparatus amphitheatralem. Ipsa eligat viros animosos, qui constringant industria sua cervicem bellua-

—287 *madidasque* Ambr. pr. Moret. sec. *aspergit in auro* Vat. pr.—288 *delectas* Leid. pr. *Alcidis* Mazar. Ambr. pr. *Alcidæ* duo Med. *Alcidem* tres Vatt. Pal. Florent. duo Med. inc. Heins. Pnt. Bonon. Pat. tres Petav. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *Alciden* duo Vatt. Farn. Reg. Tholos. Ald. *posce* Var. LL. ed. Antv. *pharetras* Tholos.—289 *Uncta* conj. Heins. *coronis* Pric. *colonis* Farn. Vat. quint. m. pr. Mazar. Exc. Cod. Rhem. *theatris* vel *coronis* Oxon. sec.—290 *Assit* Moret. pr. Exc. Gevart. *Heleo* Var. LL. ed. Antv. m. pr. *Eleo* vel *æthereo* Med. tert.—292 *Et Triviæ* Moret. sec. *Intimiæ* Var. LL. ed. Antv. *I* vel *Et Triviæ* Oxon. pr.—294 *Audaces* Leid. sec. vid. de hoc loco Salmas. ad Hist. Aug. p. 258. *illa* Reg. Mazar. Tholos. Oxon. pr. *ipse* Farn. *colla* Exc. Lat. et Lucens. pr. *corda* Exc. Ruben. ed. Parm. et Vicet.—295

NOTÆ

287 *Madido auro*] Aquis aureis lebrabantur in honorem Jovis, Palæmonis, &c.

288 *Calliope*] Καλὸς, pulcher, et ὄψ, ὀψ, vox; quasi pulchra voce prædita: præsidet Heroicis versibus, et ideo petit ab Heroë Hercule palæstritas, in quibus debet esse robur Heroicum: vel quod hæc amica sit Mallii vatis Heroici.

Alciden] Herculem, ἀπὸ τῆς ἀλικῆς, a robore. Ideo autem rogatur Hercules, quia luctatorum fortissimus.

Palæstras] παλαίστρα, vel *luctæ locus*, vel *luctatorum certamen*: παλαίω, luctor; πάλη, lucta; παλαιστρίτης, luctator.

Liquidas palæstras] Nitidas et liquentes ab olei unctione.

289 *Palæmoniiis*] Ludi in Elide ce-

lebrabantur in honorem Jovis, Palæmonis, &c.

Coronis] In cætibus, et ludis, certaminibus, victoriis.

290 *Eleo Tonanti*] Jovi Olympico, cujus ludi celebrabantur in Elide regione Peloponnesi.

291 *Taygeti, Mænala*] Hi sunt montes, Mænalus Arcadiæ, Taygetus Latonia: in his venatur Diana.

Clio] Κλέος, gloria. Hæc Musa præsidet historiis. Sed cur hic Clio? nisi quod amica sit Mallii historiarum scriptoris optimi.

292 *Triviæ*] Dianæ, quæ Latonæ est filia, venatorum Dea, in triviis adorata.

295 *Premant*] Prementes manu venabula, certo ictu bestias percutiant.

Ipsa truces fœtus, captivaque ducat ab antris
 Prodigia, et cœdis sitientem differat arcum.
 Conveniant ursi, magna quos mole rudentes
 Torva Lycaoniis Helice miretur ab astris:
 Perfossique ruant, populo pallente, leones,
 Quales Mygdonio curru frænare Cybebe
 Optet, et Herculei mallent fregisse lacerti.
 Obvia fulminei properent ad vulnera pardi
 Semine permixto geniti, cum forte lænæ

300

rum, et comprimant venabula conatu certo. Ipsa adducat e cavernis suis bestias immites, et monstra ligata, et retardet jaculum aridum cruoris. Ursi concurrant, quos frenantes vasto corpore Arctos zelotypa obstupescat ex sideribus Lycaoniis; et Leones confixi cadant, populo timente, quales Cybele expetat jungere in curru Mygdonio, et manus Herculis mallet prostigasse. Pardi terribiles festinent ad tela opposita, pardi nati ex semine misto, cum forte maculosus adulter vitiarit ven-

premiunt Rott. nixu Ald. risu Vat. sec. Oisel.—296 fetus Med. sec.—297 cede Vat. pr. m. pr. cæcis Jun. desinat Jun. pr. deferat Vat. tert. Rott. Oisel. Var. LL. e marg. Parm. ditegat Mazar. differat tres Vatt. Pric. Farn. duo Med. Lov. Vat. Livin. Leid. pr. Exc. Ruben. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. differat vel deferat Pric. Moret. pr.—298 ruentes tres Vatt. Pal. Farn. Rott. Vat. Livin. rudentes Leid. pr. duo Vatt. Pric. Oisel. inc. Heins. Pat. Mazar. duo Petav. Bonon. Pat. Tholos. Lov. tres Ambr. Var. LL. e marg. Parm. Exc. Gevart. Ald. Var. LL. ed. Antv. ruentes vel rudentes Petav. pr. Oxon. sec. sic vet. Codd. rudentes. apud Spartian. in Antonino Geta p. 92. scire ursi dicuntur. vid. Gloss. Ms. et Ovid. de Philomela. vid. Salmas. p. 168.—299 miratur Pric. inc. Heins. Lov. duo Ambr. Moret. sec. ed. Vicet. antris Oisel. Reg. Tholos. astris vel antris Oxon. sec.—300 Professique Reg. perfusique marg. Marcil. populo mirante Med. quart. pascente Pal.—301 Qualis Med. quart. Reg. Thuan. frenata Vat. tert. Pric. Rott. Oisel. Med. sec. duo Petav. Tholos. Lov. Jun. pr. Exc. Gevart. Cybele tres Vatt. Reg. Cybelle Lov.—302 Optet Leid. pr. cum viginti quatuor aliis, Var. LL. e marg. Parm. Exc. Gevart. et Lucens. pr. Ald. et ed. Vicet. mallent Vat. tert. mallent tres Vatt. Pal. Farn. Oisel. mallent Vat. quart. Med. sec. item edd. Gesn. Bipont. et Kœnig.—303 properant Lov. ad flumina inc. Heins.—304 genito inc. Heins.

NOTÆ

Venabula] Θηριωμάχοι, id est, qui contra feras pugnabant, aut agilitate corporis in bestias irnebant, et colla arte constringebant, aut earum peccora venabulo confodiebant.

298 Rudentes] Rudere dicitur de Asinis, Leonibus, Ursis. Alii legunt ruentes, nec male.

299 Lycaoniis] Ex Astris, in quæ ipsa Calisto Lycaonis filia, et Arcas filius Calistus mutati sunt.

Helice] Ursa major, quæ dicitur

Helice: ἑλίκη, vertigo, circumvolutio, qua vertitur illud sidus septemtrionale.

301 Cybebe] Deorum mater, adorata in Mygdonia Phrygiæ regione, et leonibus vehi solita: hinc dicitur, 'Carrus Mygdonius Cybebes.'

302 Herculei] Adducantur Leones quos malit Hercules vicisse, quam Leonem sylvæ Nemeææ.

303 Fulminei] Ob velocitatem et impetum sic appellantur pardi.

Nobiliorem uterum viridis corrumpit adulter ; 305
 Hi maculis patres referunt, et robore matres.
 Quicquid monstriferis nutrit Gætulia campis,
 Alpina quicquid tegitur nive, Gallica quicquid
 Sylva timet, jaceat. Largo ditescat arena
 Sanguine, consumant totos spectacula montes. 310
 Nec molles egeant nota dulcedine ludi.
 Qui lætis risum salibus movisse facetus,
 Qui nutu manibusque loquax ; cui tibia flatu,
 Cui plectro pulsanda chelys ; qui pulpita socco
 Personat, aut alte graditur majore cothurno ; 315

trem leonæ generosioris; hi pardi reddunt patres notis, et matres fortitudine. Quicquid Gætulii alit in agris monstriferis, quicquid latet sub nivibus Alpium, quicquid Gallica sylva metuit, occidatur. Circus abundet cruore copioso. Ludi absumant bestias montium omnium. Neque vero ludi jucundi pricentur suavitate solita. Adsit, qui urbanus est excitare risum dictis jocosus, qui loquax est nutu et digitis; cui tibia animanda est spiritu, cui tangenda est cithara pectine, qui resonat per theatra, gerens soccum, aut incedit excelsæ cothurno altiore, vel qui impel-

cum forte Put. leonis Pat.—305 *corrumpit* duo Vatt. Pric. Med. sec. Put. Bonon. Ambr. pr. Oxon. sec.—306 *maculis patres* Petav. pr. *patres maculis tres* Vatt. *referunt patres* Moret. sec. *fratres* Bonon. *referant* Vat. pr. Med. quart. Vat. Livin. *Qui—referant* conjiciebat Heins.—307 *monstriferis* Var. LL. ed. Antv. *montiferis* Med. tert. m. sec. *mittit* vel *nutrit* Oxon. sec.—308 *tegitur quicquid* Pric. Lov. *si quid tegitur* Jun. pr. Med. sec. *regitur* Petav. sec. *Gallica si quid* Leid. pr. Jun. pr. omnes Vatt. duo Oxon. Pal. Rott. Oisel. Vat. Livin.—309 *timet* Vat. Livin. *tenet* duo Vatt. Farn. Med. quart. Reg. m. pr. Ambr. pr. Moret. sec. Ald. Exc. Gevart. Lucens. sec. *tenet* vel *timet* Thuan. Petav. pr. *longa durescat* Var. LL. ed. Antv. *discedat* Jun. pr. *distentet* Oxon. sec. m. sec. *arenas* Jun. pr. *arenam* Vat. quint.—310 *consumant* ed. Vicet. *consumant* Florent. quatuor Med. tres Petav. totidem Ambr. Put. Reg. Thuan. Bonon. Pat. Tholos. Lov. ambo Moret. Vat. Livin. inc. Heins. Exc. Schott. et Gevart.—311 *Ne molles* Put. Mazar. *nota dulcedine* leg. Heins.—312 *latus* Vat. pr. *fatetur* pro *facetus* duo Vatt. Pric. m. sec. Med. quart.—313 *Quæ* Rott. *nictu* Vat. Livin. *manibus mutuque* Moret. sec. *manibusque loquax* Med. tert. Heinsius ascripserat locum Petronii in Fragmentis, ‘Manu puer loquaci Tinctus colore noctis.’ *sagar* inc. Heins.—314 *plectris* et *mox succo* Var. LL. ed. Antv. *qui* vel *cui* Med. tert.—315 *Personat* Vat. pr. m. sec.

NOTE

305 *Viridis*] In pardis videntur quædam maculæ, velut viriditate notabiles.

307 *Gætulia*] Regio Africæ leonibus famosa.

312 *Qui salibus*] Mimi dictis scurrilibus utentes, aut manuum gesticu-

latione animi sensa expromentes, risum moveant.

314 *Socco*] Calceamentum est Comicorum, sicut cothurnus Tragicorum. Sed soccus ponitur pro Comædia, et cothurnus pro Tragedia: signum pro re signata.

Et qui magna levi detrudens murmura factu,
 Innumeras voces segetis moderatus ahenæ,
 Intonet erranti digito, penitusque trabali
 Vecte laborantes in carmina concitet undas.
 Vel qui more avium sese jaculentur in auras, 320
 Corporaque aditiceat, celeri crescentia nexu,
 Quorum compositam puer amentatus in arcem
 Emicet, et, vinctus plantæ vel cruribus hærens,

lens sonos ingentes tactu exiguo, et regens voces innumerabiles tuborum æreorum, dispositorum instar spicarum, personet digitis excurrentibus, et intus vecte ingenti impellat ad cantum aquas gementes. Vel adsint, qui instar volucrum emittant sese in aërem, et attollant corpora exhæntia sese gyro veloci, quorum puerulus ligatus vinculo exsiliat in turrem consulto factam, et constrictus adhærens pedi-

graditur alte Med. quart. late Rott.—316 tractu Vat. quint. Pal. Farn. Pric. m. sec. duo Med. Jun. pr. Tholos. tactu vel tractu Med. tert. Mazar.—317 Innumeras voces segetis, id est, tegminis, legebat Heinsius, postea tamen segetis amplexus est, ut seges armata pro hastilibus apud Sympos. Ænigm. 29. segetes Vat. pr. m. pr. moderatur Vat. quint. Oisel. Thuan. Jun. pr. Leid. pr. duo Oxon. moderatus duo Vatt. Reg. Petav. pr. et sec. m. pr. Lov. Exc. Lucens. pr. ed. Viet. modulatur Vat. pr. et sec. Med. pr. Vat. Livin. ahenæ Lov. ahenæ Vat. pr. m. pr. marg. Isingr.—318 Intonet quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Intonet Vat. pr. Jun. pr. Vat. Livin. Qui tonat Exc. Gevart. Intonat vel Intonet Med. tert.—319 carmine Jun. pr. Med. quart. qui et concitus habet. concitet Vat. pr. Oisel. duo Med. Bonon. Pat. Ambr. pr. Put. Thuan. Mazar. Petav. sec. Jun. pr. Oxon. sec. Lov. Vat. Livin. Var. LL. e marg. Parm. Ald. Exc. Lucens. sec. concitat decem alii.—320 Vix Pat. jaculentur Vat. pr. Leid. pr. Reg. Thuan. Oxon. pr. Med. tert. Exc. Lucens. sec. jaculatur Vat. quint. jaculantur tres Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. in altum Pric.—321 ædificent Vat. pr. ædificant quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel.—322 amentatus Vat. pr. Ambr. tert. agmentatus Oisel. Petav. tert. Lov. augmentatus tres Vatt. Pric. Vat. pr. m. sec. agmentatus vel augmentatur Put. in arcem duo Vatt. Rott. arcem Leid. pr. Jun. pr. Put. Reg. Mazar. Tholos. Bonon. Pat. ambo Moret. duo Oxon. Lov. Petav. sec. tres Ambr. quatuor Med. Exc. Gevart. et Cod. Rhem.—323 Eminent Leid. pr. Oxon. pr. Emicat Vat. sec. Pal. duo Med. Reg. m. pr. Emicet Vat. pr. Farn. Pric. et junctus Vat. Livin. vet. Gyr. Mazar. Exc. Gevart. vinctus Lov. evinctus Petav. pr. carribus Vat. pr.

NOTE

316 *Detrudens murmura*] Intelligit instrumentum, quod vocant organum musicum.

318 *Penitus*] Alii legunt *pedibus*, nec male; musici enim utuntur pedibus ad tangenda organa majora.

319 *Laborantes undas*] Alii legunt *relabentes*. Intelligit organa hydraulica, hoc est, aquis resonantia. Horum inventor fuit Ctesibius. Notabis nullam esse hic mentionem gladi-

atorum, quia ante sublatis fuerant a Constantino.

321 *Corpora crescentia*] Id est, funambuli, qui ex fune in funem transcurrent, et gyro multiplici corpora sua attollunt.

322 *Arcem*] Ex multis hominibus velut quædam arx efficitur, in cuius arcis vertice puer mirificos saltus edit.

Pendula librato figat vestigia saltu.

Mobile ponderibus descendat pegma reductis, 325

Inque chori speciem spargentes ardua flammæ

Scena rotet: varios effingat Mulciber orbes

Per tabulas impune vagus, pictæque citato

Ludant igne trabes, et non permissa morari

Fida per innocuas errent incendia turre. 330

Lascivæ subito confligant æquore lembi,

Stagnaque remigibus spument immissa canoris.

bus vel cruribus, ponat pedes suspensos saltatione librato. Machina lignea mobilis delabatur ponderibus retro adductis, et instar chori theatrum elatum vibret ignes innocuos. Vulcanus efformet gyros diversos, errans sine damno per tabulata, et trabes pulchræ luxurient flammis celeribus, et ignes non permissi cunctari, excurrant benigni per arces illasas. Naves lascivientes pugnent in mari repentino, et aquæ introductæ agitentur a navibus resonantibus. Theodorus Consul, et idem

//////////

m. pr. Florent. Leid. pr. inc. Heins. ed. Vicet. *cruribus* Lov. Put. Thuan. Mazar. Reg. m. sec. Bonon. Pat. Tholos. tres Ambr. tres Petav. quatuor Med. Sched. Gud. *cum curribus* aut *vel curribus* Moret. sec.—324 *vibrato* tres Vatt. Florent. Med. sec. Thuan. Jun. pr. *libato* Med. tert.—325 *pegma* Leid. pr.—326 *tholi* Med. sec. m. pr. et sic conjecerat Heins. *pergentis in ardua* Vat. pr. m. pr. *pergentis in ardua* vel *spargentes ardua* Oxon. sec. Heinsius. τῶ *spargentes* obeli notam apposuerat.—327 *effingat* Tholos. Oxon. sec. Var. LL. ed. Antv. *infigat* Med. tert. *effinget* Pat. et *figat* Vat. pr. Vat. Livin. *effingant* Vat. quart. *Mulcifer* Mazar. *ignes* Vat. sec. m. pr. *orbes* vel *ignes* Pric.—328 *vagas* Moret. pr.—329 *Laadant* Rott. marg. Marcil.—330 *innocuos* Moret. pr. *harent* Ambr. pr. *cernant* Farn.—331 *Lascivæ* tres Vatt. Pal. Farn. Med. pr. *Lascivæ* Petav. pr. Vat. Livin. Ambr. sec. *Lascivi* duo Vatt. Pric. Rott. Oisel. Vat. pr. m. pr. *confligant* Var. LL. ed. Antv. *concurrant* Vat. tert. et quart. Petav. pr. *percurrant* Vat. quint. *confligant* vel *concurrant* Pric.—332 *inversa* Florent. *inversa* Mazar. Petav. pr. Jun. pr. item Moret. ed. Parm. *inversa* duo Vat. Farn. Oisel. *immensa* Vat. quart. Petav. tert. Med. quart. Var. LL. e marg. Parm. *immissa* Leid. pr. duo Oxon. Florent. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. Petav. tert. Bonon. Tholos. Pat. tres Ambr. Lov. vet. Gyr. Vat. Livin. Moret. sec. Exc. Gevart. Lucens. sec.

NOTÆ

325 *Pegma*] Πήγνυμι, πηγνύω, *adifico*, hoc est machina lignea in sublimē surgens, ad sustentandas statuas; quæ machina in scenam, pueris insidentibus, aut alio ludicri ornatu, deducebatur, et sic quodammodo descendebat in Circum, ponderibus ultro adductis, ne caderet deorsum.

327 *Scena*] Σκηνή, *tentorium*, quia tentoriis et umbraculis theatra tegebantur. *Scena vibret ignes*, tanquam choros; quasi ignes prodeant et sali-

ant ad numerum, et per quædam intervalla numerata, more saltantium.

329 *Ludant*] Trabes lignæ, quasi colludent cum igne fido et non nocente.

331 *Subito æquore*] Unda subito emissa in arenam, naumachia exhibetur.

332 *Remigibus canoris*] Ad hoc adhibitis remigibus, et simul instrumentis musicis.

Consul per populos, idemque gravissimus auctor Eloquii, duplici vita subnixus in ævum Procedat, libris pariter fastisque legendus.	335
Accipiat patris exemplum, tribuatque nepoti Filius, et cœptis ne desit fascibus hæres. Decurrat trabeata domus, tradatque secures Mutua posteritas, servatoque ordine fati Mallia continuo numeretur Consule proles.	340

Orator spectatissimus eloquentia sua, et fretus fama gemina, eat per populos legendus æqualiter in Libris suis et in Fastis. Filius ejus sequatur exemplum patris, et det nepotibus, et hæres non deficiat Consulatu incepto. Domus ejus restita purpura Consulari procedat, et posteri ejus dent sibi invicem secures; et serie fatorum conservata, gens Mallia censeatur Consulibus perpetuis.

//////////

Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. *innissa* vel *inancsa* Med. tert. in altero Cod. Gyrald. erat *immersa*. male. unde *emera* conjiciebat Heinsius. *carinis* Florent. m. pr. *canoris* Lov.—323 *per proprios* Vat. pr. m. pr. *auctor* Vat. Livin. *actor* Bonon. Ambr. pr. Oxon. sec. Ald. Exc. Gevart.—331 *vitta* Med. sec. Tholos. duo Ambr. Cod. Sixtin. Exc. Schott. Lucens. pr. Sched. Gud. *mitra* Vat. sec. Pal. Petav. pr. Moret. pr. unde *merito* conjiciebat Heins. *vittio* Var. LL. ed. Antv. *nda* Jun. pr. *mitra* vel *vitta* Med. pr. *vita* vel *fama* Vat. quint. *subnixus* Oxon. sec. *relatus* Vat. sec. Pal. Moret. pr.—335 *libris pariter* Mazar. *pariter libris* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *fastisque* Leid. pr. Lov. Mazar. Oisel. et sic Heinsius legit. *fastisque* vel *factisque* Med. quart. *legendis* Bonon. Pat.—336 *Excipiet* Vat. Livin.—337 *fastibus* Vat. sec. Pric. Florent. m. pr. *ex captis* Vat. Livin. *inceptis nec* Med. quart. *non desit* Farn. Mazar.—338 *manus* Vat. quart. *tradetque* Petav. sec.—339 *præteritas* inc. Heins. deest hic versus in Var. LL. ed. Antv.—340 *Manlea* Petav. pr. *Maulia* Moret. pr. *Manlia* omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Lov. Leid. pr. duo Oxon. Exc. Gevart. in Oxon. pr. hic in calce leguntur versus quidam alio loco inserendi.

NOTÆ

334 *Duplici vita*] Sen duplici fama aut merito, doctrinæ scilicet et Consulatus, eat in ævum, hoc est, consecratur æternitati omnium sæculorum. Alii legunt *duplici vitta*, quasi Theodorus sit Sacerdos quidam gloriæ et æternitatis, quam consequatur et doctrina et Consulatu, quibus conjunctis promittebatur immortalitas. Consul enim nomina semper in Fastis legebantur, et doctorum nomina semper loquuntur historiæ.

335 *Legendus*] In Libris ob doctrinam, in Fastis ob Consulatum.

338 *Trabeata*] Perpetua Consulatus purpura venerabilis.

339 *Servatoque ordine fati*] Ne filius moriatur ante patrem: quod cum accidit, fieri dicitur 'turbato ordine mortalitatis.'

340 *Numeretur*] Posteritas Mallii numeretur per Consules, adeo ut omnes Mallii nepotes sint olim Consules.

XVIII.

CL. CLAUDIANI
IN EUTROPIUM
LIBER I.

ARGUMENTUM.

INSECTATUR Consulis Eunuchi creationem portentosam, servitutem, venditionem, verbera, infamiam, deformitatem, vilitatem, insolentiam, crudelitatem, superbiam, avaritiam, orbitatem: insectatur eum in judiciis, in armis; cui iudici, consuli, duci nullum est par monstrum, quod a se suisque Roma deprecatur.

SEMIFEROS partus, metuendaque pignora matri,
Mœnibus in mediis auditum nocte luporum

Mundus cesset obstupescere factus bifformes, et filios timendos matri, et ululatum

//////////

In ambobus Moret. Lov. et Exc. Gevart. hi duo libri sequebantur post Bellum Gildonicum. in Exc. Læti inscribitur BELLI CIVILIS LIBER IN EUTROPIUM. Thuan. exhibet, CLAUDIANI IN EUTROPIUM EUNUCHUM. in Vat. pr. et Petav. pr. erat, INCIPIT IN EUTROPIUM LIBER I. Leidensis pr. item simpliciter habet, INCIPIT LIBER DE EUTROPIO. Ceterum in Lucensi sec. huic Libro præfigitur Elegidion, quod ante lib. II. in Rufinum legitur.

1 *patri* vel *matri* Mazar.—2 *et mediis* duo Leidd. et triginta duo alii, Exc.

NOTE

Eutropium] Hic erat æmulus Stilichonis, gratia valens apud Arcadium Orientis Imperatorem, et ab eo bis Consul factus.
1 *Semiferos*] Biformes, et humana ferinaque natura commixtos, Diisque

Murmur, et attonito pecudes pastore locutas,
 Et lapidum diras hyemes, niuboque minacem
 Sanguineo rubuisse Jovem, puteosque cruore
 Mutatos, visasque polo concurrere Lunas,
 Et geminos Soles mirari desinat orbis.
 Omnia cesserunt, Eunucho Consule, monstra.
 Heu terræ cœlique pudor! trabeata per urbes
 Ostentatur anus, titulumque effœminat anni. 5 10

luporum auditum noctu in medio urbium, et bores locutas, pastore obstupefacto, et tempestates saxeas grandinum, et aërem iratum infectum nube cruenta, et puteos conversos in sanguinem, et Lunas observatas pugnare in Cælo, et Soles duplices. Prodigia omnia nulla sunt, Eunucho Consule. O dedecus terræ et cæli! Vetula vestita purpura consulari monstratur per oppida, et enervat nomen anni. O Pon-

Gevart. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. in mediis Farn. Pat.—4 *diras* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *diras* vel *diras* Med. sec. *minantem* Pric. Thuan. *micantem* Farn.—5 *cruorem* Med. quart. dno Leidd. Var. LL. ed. Antv.—6 *visasque* Exc. Læti et Lucens. sec. *binasque* Vat. sec. Pal. Farn. dno Medd. unus Heins. Thuan. Reg. Mazar. Var. LL. e marg. Parm. Ald. et ed. Vicet. *visasque* vel *binasque* Lov. ambo Moret. Exc. Pat. rec.—8 *Eunucho* *judice* Pat.—9 *terræ cœlique* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Pat. *cæli terræque* Reg. Pat. Tholos. Oxon. pr. dno Ambr. Med. tert. Gesn. et ed. Bipont. *per urbem* Ambr. sec. atque

NOTE

indignantibus editos, ad prænuntiantibus hominibus quasdam calamitates.

Metuendaque matri] Lucanus: 'Matremque suis conterruit infans,' quia monstrosus.

2 *Luporum*] Lupus in urbe visus inter prodigia habebatur. Virgilius: 'Per noctem resonare lupis ululantibus urbem.'

3 *Locutas*] 'Bello Punico secundo constitit Cneo Domitio bovem dixisse, Cave tibi, Roma.' Valer. Maximus. Immo et S. August. tradit armenta olim esse locuta.

4 *Lapidum*] Imber lapidum, pluvia, fontesque cruenti referebantur inter prodigia, sicut et plures lunæ, genitricque soles: ejusmodi exemplis plenus est Titus Livius. Quorum prodigiorum causam naturalem investigant Philosophi; at magnus

inde populo timor, qui hæc omnia expiari tentabat et averruncare.

8 *Cesserunt*] Omnia monstra minorum sunt Eunucho consule.

Eunucho] Eunuchus dicitur, ἀπὸ τοῦ ἔχειν εὐνήν, ab habendo serrandoque lecto, cui rei impendebantur: vel dicitur, quasi εὖ νοῦν ἔχων, habens bonam mentem.

10 *Anus*] Entropius imberbis, et vetulæ rugis obsitæ similis.

Effœminat] Facit, ut annus nominetur ab effœminato Eunucho; sicque effœminat, dedecorat titulum anni solis viris tribuendum. Anni a Consulibus nominabantur. Verbi gratia, dicebatur hoc anno, 'Theodoro et Entropio Consulibus.' Sic Entropius effœminatus facit ut annus quodammodo videatur effœminatus.

Pandite, Pontifices, Cumanæ carmina vatis,
 Fulmineos solers Etruria consulat ignes,
 Immersumque nefas fibris exploret haruspex.
 Quæ nova portendunt Superi! Nilusne meatu
 Devius, et nostri tentat jam transfuga mundi
 Se rubro miscere mari? ruptone Niphate,
 Rursum barbaricis Oriens vastabitur armis?
 An morbi ventura lues? an nulla colono

15

tifices aperite versus Sibyllæ Cumanæ, Thuscii sagax consulat flammis fulmineas, et haruspex scrutetur scelus latens in visceribus. Quæ Dii præaugiunt portenta insueta? An Nilus aberrans ab alveo, et jam perfuga orbis nostri conatur confundere se cum mari Erythræo? An Niphate fracto, Oriens iterum diripietur præliis barbarorum? An contagia pestis accident? An messes nihil reddent agricolis?

//////////

ita conjecerat Heinsius.—11 *Cumata* Var. LL. ed. Antv. *Cumeta* Exc. Wolf. forsân pro *Cumææ*.—12 *Etruria* vel *Etruscia* Vat. pr. *ignis* Bonon.—13 *Immersumque* Med. pr. Put. Leid. sec. *Imensumque* quatuor Vatt. Pal. Farn. Oisel. Thman. *Immissumque* Rott. *Imsumque* Pric. Florent. Med. pr. Moret. pr. *spiris* inc. Heins. *explorat* Petav. sec. *imploret* Pat. Ambr. tert. *imploret* vel *exploret* Florent.—14 *Quænova* Put. m. pr. *portendunt* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Pat. Ambr. tert. Vicet. Parm. Junt. Ald. Isingr. Colin. Raph. *portendunt* leg. Heins. *Nilusne* Put. Oxon. pr.—15 *nostrî mundi* NB. quia Claudianus Ægyptius. *jam tentat* Vat. quint. *tentet* Moret. sec. m. pr. *tendat* jam Pric. *temptat* vel *tendat* Oxon. sec.—16 *rubeo* Med. sec. m. pr. *ruptore* Reg. Oxon. pr. *ruptoque* Farn. Put. Thman. Pat. Ambr. pr. Moret. pr. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *ruptone* Moret. sec. Exc. Lucens. sec.—17 *Rursum* duo Vatt. Oisel. Exc. Lucens. sec. *Rursus* Vat. pr. et sec. Pal. Farn. Rott. duo Med. et Heins. Put. Thman. Pat. Moret. sec. duo Ambr. Ald. ed. Parm. et Vicet.—18 *melioru* pro *ventura* Var. LL. ed.

NOTE

11 *Pontifices*] O Pontifices aperite serinia, in quibus continentur versus Sibyllini, ut cognoscatur, quid mali portendatur? Libri Sibyllini consulebantur, quoties Reip. grave aliquod periculum imminebat.

Cumanæ] Ab urbe Cumis in Campania. Hic habitabat Cumæa Sibylla.

12 *Etruria*] Etrusci sive Hetrusci scientissime interpretabantur, quid fulgurum fulgurumque portentis ostenderetur. Cicero: 'Hetruria scientissime interpretatur, quid quibusque ostendatur portentis?' Supra de bello Gild. vs. 505.

13 *Haruspex*] Sic dictus est ab

hara seu victima inspicienda. Haruspex autem scrutetur scelus latens in fibris, hoc est, scrutetur ex fibris latentibus, quod scelus, quod infortunium immineat.

15 *Nostrî mundi*] Alludit forte ad Africam, ex qua erat oriundus Claudianus; erat enim Alexandrinus.

Transfuga] Quasi Nilus, Africa relicta, transiens ad alium orbem, scilicet Asiam, velit transfugere et se miscere cum mari rubro.

16 *Niphate*] Hic est vel mons, vel fluvius Armenia, vel uterque.

18 *Nulla colono responsura*] Deceptura spem agricolæ; sicque erit ubique *fundus mendax, et ingratus*.

Responsura seges? quæ tantas expiet iras
 Victima? quo diras jugulo placabimus aras? 20
 Consule lustrandi fascces, ipsoque litandum
 Prodigio: quodcumque parant hoc omine fata,
 Eutropius cervice luat. Sic omnia volvis?
 Hoc regni Fortuna tenes? quænam ista jocandi
 Sævitia? humanis quantum bacclabere rebus? 25
 Si tibi servili placuit fœdare curules

Quæ hostiū purget tantum furorem Deorum? Quo sanguine sedabimus altariū crudelia? Fasces expiandi sunt cruore ipsius Consulis, et sacrificandum est monstrum ipsum. Quodcumque Dii præuntiant hoc præsigio tristi Eutropius persoleat capite suo. O fortuna, sicine versas omnia? Sicine tantum possides imperii? Quænam est ista crudelitas irridendi nos? Quantum furis in rebus mortalibus? Si tu voluisti contaminare Consulatum probo servili, Consul procedit

//////////

Antv.—19 *expiat* Ambr. tert. *aras* Leid. sec. Voss.—20 *diram iram* Exc. Læti. *diras* Mazar. *pacabimus* Exc. Pat. rec. *iras* Petav. pr. Thuan. Moret. pr. *aras* vel *iras* Farn. Lov. Leid. sec. Exc. Gevart.—21 *lustrandæ* Pat.—22 *quæcumque* Oxon. pr. *quodcumque* quatuor Med. duo Heins. Pat. Reg. Thuan. Moret. sec. duo Petav. tres Ambr. Lov. Exc. Gevart. Lucens. sec. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *cantant* lib. Isingr. *cantant* vel *parant* Vat. tert.—23 *si qua omnia* Vat. Livin. *omnia nobis* Oisel. Med. quart. Thuan. Ald. Exc. Læti et Florent. cum Glossa, *Si permittis. omnia nobis* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. duo Oxon. duo Leidd. *nobis* vel *nostra?* Petav. pr.—24 *Hæc* Vat. tert. m. pr. ed. Vicet. *Hoc* Reg. Pat. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. Lov. Moret. sec. duo Heins. tres Petav. totidem Ambr. quatuor Med. Exc. Lucens. sec. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *regnum* Reg. m. sec. *licet* vel *tenes* Florent. *vocandi* Tholos.—25 *quoniam bacclabere* couj. Heins.

NOTE

- 21 *Lustrandi*] Petit Claudianus, 'Animaque litandum Argolica.'
 qui expiandum sit hoc portentum; 22 *Hoc omine*] Hoc tristi præsigio,
 mox sibi respondet, dicitque ipsum augurio.
 immolandum.
 23 *Volvis*] O fortuna, an volvis ver-
Litandum] Placandi Dii immolato sasque omnia tanta inconstantia?
 ipso prodigio, scilicet Eutropio. Sic
 olim Androgyni deportabantur in 24 *Hoc regni*] Tantum habes im-
 mare: aves inestæ captæ exure- perii? Virgilius: 'Tu mihi quod-
 bantur; sicque, ipsis cæsis, litabatur. cumque hoc regni,' &c.
 'Litare est per immolationem hos-
 tiarum impetrare quod postulas.'
Ipsaque litandum prodigio] Quasi
 Poëta diceret, Præstat immolare pro-
 digium ipsum, quam alii pereant. S.
 August. 'Melius est, ut pereat unus,
 quam unitas.' Virgilius: 'Unum pro
 multis dabitur caput.' Et alibi:
 25 *Bacclabere*] Velut ebria, furens,
 et in scia quo pes ferat, ebriorum et
 furentium more.
 26 *Servili*] Si servum aliquem vo-
 luisti facere Consulem, et sic *Curules*,

Crimine, procedat laxata compede Consul:

Rupta Quirinales sumant ergastula cinctus.

Da saltem quemcumque virum. Discrimina quædam
Sunt famulis, splendorque suus; maculamque minorem 30

Conditionis habet, domino qui vixerit uni.

Si pelagi fluctus, Libyæ si discis arenas,

Eutropii numerabis heros. Quot jura, quot ille

Mutavit tabulas, vel quanta vocabula vertit!

Nudatus quoties, medicum dum consulit emtor, 35

Ne qua per occultum, lateat jactura dolorem!

vinculis solutis. Carcer fractus excipiat purpuram Consulare. Saltem præsta virum aliquem. Differentia aliqua est servis, et laus sua; et ille qui servierit tantum uni domino suscipit leviorum infamiam conditionis suæ. Si recenseas undas maris, et arenas Libyæ, poteris recensere dominos Eutropii. Quot ille permutavit dominia, quot tabulas, quot nomina? Eutropius quoties expositus est nudus, dum emtor consulit medicum, ne quod damnum delitescat per morbum tectum; pænitu

—26 *curulis* Bonon.—27 *laxato* Oxon. pr. *lassata* Med. tert.—28 *Ruptaque rivales* Moret. pr.—29 *Da saltem* Vat. pr. et tert. Reg. Thuan. Mazar. Vat. Livin. *Dus* Rott. Ald. *Des* duo Vatt. Pal. Farn. Pric. Vicet. Parm. Isingr. Colin. Gryph. Raphel. Var. LL. ed. Antv. *Des alium* marg. Jungr.—31 *uni* Pric. Oisel. Reg. Pat. *uno* tres Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Gesn. ed. Bipont. Kœnig. *uni* vel *uno* Florent. Vat. tert. Med. sec. Put. Oxon. sec. Heinsius ascripserat locum Anson. Epigr. 91. ‘Jurisconsultus, cui vivit adultera conjux.’—34 *Mutabit* Vat. pr. *Mutabat* Reg. Oxon. pr. *tabulas* Med. pr.—35 *Mutatus* Pric. duo Med. Thuan. Petav. sec. Moret. sec. Tholos. tres Ambr. Ald. Exc. Gevart. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. *Nudatus* vel *Mutatus* Lov. Moret. pr. Leid. sec. Med. sec. duo Petav. *toties* Pric. Moret. sec.—36 *jaccat*

NOTÆ

seu sellas eburneas dedecorare, prodeat Consul aliquis ex metallis, qui saltem sit vir, non Eunuclus. Servi compedibus vincti retinebantur in fodinis.

28 *Quirinales*] Vestes, seu purpuram consularem, a Quirino seu Romulo institutam.

Sumant ergastula] Non carcer, sed servus aliquis in carcere inclusus: continens pro contento. Ergastulum porro est locus, in quo ad opus faciendum servi vinciantur: ἀπὸ τοῦ ἐργάζεσθαι, operari. Forte alludit ad Spartacum gladiatorem insignem, qui effracto Lentuli ludo fasces Prætoris occupavit. De hoc alibi.

31 *Vixerit uni*] Procul dubio honestior et melior censetur ille servus, qui addictus fuerit uni domino. Quippe servi nequam sæpe vendebantur, sæpe mutabant dominos.

33 *Jura*] Quoties mutavit dominia, quoties in his, in illis scriptus est tabulis, dum huic, vel illi venderetur; quoties mutavit nomina, dum hujus vel alterius servus esse diceretur.

35 *Nudatus*] Servis venalibus detracta vestimenta, ut corpus non tantum ab emtore, sed et medico inspiceretur tractareturque. Rem paganorum olim, et hodie Turcarum infamia dignam!

36 *Lateat jactura*] Lateat vitium,

Omnes pœnituit pretii, venumque redibat,
 Dum vendi potuit: postquam deforme cadaver
 Mansit, et in rugas totus defluxit aniles;
 Jam specie doni certatim limine pellunt, 40
 Et fœdum ignaris properant obtrudere munus.
 Tot translata jugis submisit colla vetustum
 Servitium, semperque novum: nec destitit unquam;
 Sæpe tamen cœpit. Cunabula prima cruentis
 Debita suppliciis; rapitur castrandus ab ipso 45

omnes solvere pretium pro isto, et revertebatur venalis, dum potuerat vendi. Postquam turpe corpus remansit, et abiit totus in rugas seniles, jam eiciunt illum certatim, loco muneris, et festinant ingerere insciis hoc donum infame. Vetus hoc mancipium subiecit cervicem transmissam tot jugis, et tamen semper est novum. Non unquam cessavit esse servus, et tamen frequenter incepit. Cuna hujus prince expositæ sunt tormentis crudelibus. * * * *

Med. tert. *tactura pro jactura* Vat. sec.—37 *Omnis* Ambr. sec. Med. tert. Exc. Lucens. sec. *Omnis* vel *Omnis* Med. sec.—39 *doctus* Pric. *totum* Tholos. *anilis* Bonon.—40 *sub specie* Thuan. *In speciem* Med. quart. Var. LL. e marg. Parm. ex conjectura. *dono* Exc. Lucens. sec. *limina* Tholos.—41 *cupiunt detrudere* Pric. Moret. sec. *renis* pro *munus* Pal.—42 *locis* Oisel. Med. sec. m. pr. Mazar. Oxon. pr. *locis* vel *jugis* Vat. pr. Pnt. Petav. tert. *immisit* inc. Heins.—43 *nec destitit* Reg. Var. LL. ed. Antv. non Thuan. *nec vel non* Mazar.—41 *Cœpit sæpe tamen* duo Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. *Sæpe tamen cœpit* Vat. pr. et tert. Pric. Florent. Leid. pr. Oxon. pr. Ambr. sec. Med. tert. inc. Heins. Reg. Petav. pr. Mazar. Exc. Lucens. sec. Rubenius in Epistola ad Heinsium data VIII. Kal. Maj. MDCXLV. hunc locum ita interpuigit, *nec destitit unquam, Cœpit sæpe, tamen, &c.* i. e. non destitit unquam, sed cœpit sæpe servire dominos mutans, quamvis castratus esset.—45 *Debet* Mazar. Oisel. *Debita* Vat.

NOTÆ

quod Mangoni jacturam aliquam, aut damnum importet.

37 *Pœnituit*] Tam vilis erat servus, ut ne quidem venderetur, dum vendi posset, hoc est in foro venalis exponeretur; sicque redibat alia occasione vendendus.

38 *Cadaver*] Corpus glabrum, et ita rugis obsitum, ut cadaveri simile videri posset.

40 *Specie doni*] Non mittunt, sed pellunt tanquam incommodum ali-quod; non dant, ut donum, sed specie-m aliquam doni; seu gaudent specie doni turpem illum servum eicere, amandare; obtrudere, ingerere homi-

nibus inscientibus esse tam turpe mancipium.

41 *Ignaris*] Non cogitantibus: etenim non inspicitur propius, quod donatur. Alioqui difficile est non nosse servum, cum titulum gerat. Propertius: 'Ant quorum titulus per barbara colla pependit.' Ulpianus l. i. §. 1. D. de adilitio edicto: 'Qui mancipia vendunt certiores faciant emtores, quid morbi vitiique cuique sit, quis fugitivus, errove sit,' &c.

42 *Jugis*] Tanquam jumentum aut bos.

Vetustum] Mancipium ætate con-fectum; et vetus, quia semper ser-

Ubere: suscipiunt, matris post viscera, pœnæ.

Advolat Armenius certo mucrone recisos

Edoctus mollire mares, damnoque nefandum

Aucturus pretium, fœcundum corporis ignem

Sedibus exhaurit geminis: unoque sub ictu

50

Eripit officiumque patris nomenque mariti.

Ambiguus vitæ jacuit, penitusque supremum

In cerebrum secti traxerunt frigora nervi.

Laudemusne manum, quæ vires abstulit hosti?

An potius fato causam tribuisse queramus?

55

Profuerat mansisse virum: felicior extat

Opprobrio: serviret adhuc, si fortior esset.

Inde per Assyriæ trahitur commercia ripæ:

Hinc fora venalis Galata ductore frequentat,

An commendemus manum, quæ vigorem eripuit hosti? An magis conqueramur ascriptisse causam fato. Præstitisset eum virum remanere. Fortunatior est ob suam infamiam: serviret quoque, si robustior foret. Inde rapitur per mundinas

//////////

sec. Pal. Tholos. Exc. Læti. *Dedita* duo Leidd. cum octodecim aliis, Exc. Gevart, Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. Heins. Gesn. et ed. Bipont. *Debet* vel *Dedita* Vat. pr. m. pr.—46 *post matris viscera* Vat. quint. Pric. Petav. pr. Moret. sec. Med. quart. *verbera* Moret. pr. *viscera* vel *ubera* Med. sec. Vat. tert.—47 *certe* Petav. sec. *certo* vel *creta* Exc. Læti. *reciso* Petav. sec.—48 *viros* Ambr. sec.—49 *Acturus* Tholos. Anibr. pr. Put. Med. sec. Oxon. sec. duo Petav. Var. LL. ed. Antv. *inguen* Tholos. *ignem* Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. inc. Heins. tres Med. totidem Petav. et Ambr. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *inguen* vel *ignem* Farn. Pric. Rott. Florent.—50 *exhausit* Reg. Farn.—51 *officium* Vat. quint. Pal. Farn. Rott. *officiumque* tres Vatt. Pric. Oisel. Reg. Florent. inc. Heins. Exc. Læti, Ald. et ed. Parm.—54 *Audemusne* Pal. *Gaudemusne* Vat. sec. *malum* Ambr. tert. *manum quæ* vel *magis quia* Exc. Lucens. *hostis* inc. Heins.—55 *causam fato* Pal. Med. pr. Put. *causam* Vat. pr. et tert. Oisel. Florent. Mazar. *facto* Pat. *foris* Med. quart. *feramur* Thuan.—56 *esset* Exc. Læti.—57 *serviret* Farn. *servitus* Med. quart. *fortior* Pal. *grandior* Oisel. m. pr. marg. Isingr.—59 *Hic*

NOTE

viit; et novum, quia sæpe mutavit dominos.

45 *Supplicii*] Statim atque natus est, patitur pœnam.

54 *Manum*] Quæ Eutropium faciens Eunuchum, ipsi eripuit vigorem virilem.

55 *An fato*] An conqueremur manum Mangonis Eutropium Eunuchum

facientis, causam dedisse fato, vel causam extitisse fati, seu turpitudinis fatalis.

57 *Si fortior*] Ejns effœminata imbecillitas facit ne serviat, sicque eum sua ignominia felicem reddidit.

58 *Assyriæ*] Trahitur in urbem Babylonem, quæ est nobilissimum eunuchorum in Assyria.

Permutatque domos varias. Quis nomina possit 60
 Tanta sequi? miles stabulis Ptolemæus in illis
 Notior. Hic longo lassatus pellicis usu
 Donat Arinthæo: neque enim jam dignus haberi
 Nec maturus emi. Cum fastiditus abiret,
 Quam gemuit! quanto planxit divortia luctu! 65
 Hæc erat, hæc, Ptolemæe, fides? hoc profuit ætas
 In gremio consumpta tuo, lectusque jugalis,
 Et ducti toties inter præsepia somni?

*Attoris Assyrii: hinc vendendus duce Galata visitat emporia, ac mutat domicilia
 diversa. Ecquis valet persequi tot nomina emtorum?* *

fora Vat. pr. Heinsius ascripserat Lucian. p. 893.—60 *posset* Pric. Petav. pr. Tholos. Ambr. pr. Moret. sec. duo Pulman.—61 *thalamis* Pat. vid. infr. vs. 156. *tabulis* Ambr. pr. Sched. Gud. *stabulis* duo Vatt. Rott. Oisel. *stabuli* Med. quart. et sec. m. sec. Petav. sec. Exc. Lucens. sec. Med. sec. habet glossam, *stabulis* i. e. *prostibulis Sodomiticis vel tabulis: vel miles stabuli; id est quidam armiger. stabulis vel stabuli* Vat. pr. Pric. m. sec. *tabulis vel stabulis* Vat. tert. Pric. m. pr. Med. pr. Mazar. Lov. *tabulis vel stabuli* Farn. atque ita Rubenius in literis ad Heinsium datis, et Vales. ad Ammianum. Rubenius quidem *tabulis* conjiciebat, ut supra vs. 34. vel *miles stabuli; ut milites stabuli* sint Hippocomi, qui militabant sub præfecto aut Comite stabuli, quod probare videbatur versus 68, et 155. *Ptolemæus* Pal. *Tolomæus* ambo Moret. *Tolemæus* Petav. pr. Thuan. *Tholemaus* Put. Reg. duo Petav. *Tholomcus* tres Vatt. Farn. Lov. Oxon. pr. duo Leidd. Exc. Cod. Rhem.—62 *vulgo* Tholos.—63 *Arinthæo* Reg. Med. sec. Ambr. sec. Vat. Livin. *Aristeo* Rott. *Aristheo* Florent. *Aritheo* Oxon. pr. Vatt. quint. Exc. Læti, Ald. Colin. et ed. Parm. *Arenæo* duo Vatt. Pal. Farn. Pric. *Arentino* Moret. pr. *Erentheo* Leid. pr. *Erentheo* Bonon. Tholos. Lov. Leid. sec. Oxon. sec. duo Med. totidem Ambr. tres Petav. Exc. Gevart. et Lucens. sec. *Arentheo* vel *Aristæo* Moret. sec. Med. quart. *nec enim* Med. sec. Put. Thuan. Bonon. Pat. duo Ambr.—64 *Non Pric. erat* Exc. Læti. *emi* Vat. sec. Pal.—65 *Qui gemuit* Exc. Gevart. *Quæ genui?* ed. Parm. *Quam gemuit* Vat. quint. Pric. vet. Gyr. Reg. Lov. ambo Moret. duo Petav. Med. quart. Exc. Læti, Sched. Gud. *Quæ tres* Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Put. Thuan. Mazar. Petav. sec. *Quam* Ambr. pr. Leid. sec. duo Oxon. Exc. Pat. rec. *gemuit* Bonon. Pat. Tholos. tres Ambr. *genuit* Med. pr. Ambr. pr. m. sec. ed. Vicet. *genuit* vel *gemuit* Florent. inc. Heins. Med. sec. Rüben. in eadem ad Heinsium Epistola legit *quæ gemuit! quanto, &c. planxit quanto* Vat. sec. Pal. *quanto planxit* duo Med. *planctu quanto* Med. pr.—66 *hæc Ptolemæe* Vat. pr. et tert. Oisel. *heu* Gesn. et ed. Bipont. *heu* vel *O* Reg. *Tholemae* Put. Mazar. duo Petav. et Leidd. *Tholomæe* Oxon. pr. *hæc profuit* Leid. pr. Pat. Moret. pr. Ambr. pr. Reg. Vat. quint. Petav. pr. inc. Heins. *quid profuit* Tholos.—67 *thalamo* Moret. pr.—68 *ductus—somnia* Reg. Oxon. pr. Med.

NOTÆ

59 *Galata*] Galatæ populi Asiæ minoris mercatura mancipiorum insignes, sicut et Babylonii.

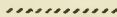
60 *Nomina*] Emtorum, qui emerunt Eutropium.

Delph. et Var. Clas.

Claud.

2 G

Libertas promissa perit? viduumne relinquis	
Eutropium? tantasque premunt oblivia noctes,	70
Crudelis? pro sors generis durissima nostri!	
Fœmina cum senuit, retinet connubia partu,	
Uxorisque decus matris reverentia pensat.	
Nos Lucina fugit; nec pignore nitimur ullo.	
Cum forma dilapsus amor: defloruit oris	75
Gratia. Qua miseri scapulas tutabimur arte?	
Qua placeam ratione senex? sic fatus acutum	
Aggreditur lenonis opus: nec segnis ad artem	
Mens erat, officique capax, omnesque pudoris	
Hauserat insidias. Custodia nulla tuendo	80
Fida toro, nulli poterant excludere vectes.	
Ille vel ærata Danaën in turre latentem	
Eliceret: fletus domini fingebat amantis:	
Indomitasque mora, pretio lenibat avaras,	
Lascivasque jocis; non blandior ullus euntis	85
Ancillæ tetigisse latus, leviterque reductis	
Vestibus occulto crimen mandasse susurro;	

sec.—69 *viduumque* Pal. Med. pr. Mazar. Tholos. Moret. sec.—71 *Crudeles* Reg. pro Vat. pr. *proh* Vat. quint. Pric. Thuan. Petav. pr. Tholos. vet. Gyr. Oxon. pr. Moret. sec. Med. quart. *tenuissima* Reg. *nostris* Vat. pr. *matri* Var. LL. ed. Antv. m. pr.—72 *consenuit* ed. Parm. et Vicet. *reticet* Ambr. pr. *conubia* Exc. Gevart.—74 *Hos* Mazar. *nititur* tres Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Put. Thuan. Mazar. Petav. sec. *nitimur* Reg. Oxon. pr. Moret. sec. Leid. pr. Pat. Vat. quint. inc. Heins. duo Petav. et Ambr. Sched. Gud. *utimur* Med. quart. *nititur* vel *nitimur* Vat. pr. Med. sec. Oxon. sec. Heinsius ascripserat locum Lamprid. in Diadumeno: ‘Fuit quidem tam amabile illis temporibus nomen Antoninorum, ut qui eo non niteretur, mereri non videretur imperium.’ ubi pro *niteretur* legendum monnit *uteretur*.—75 *dilatus* Pat. *delapsus* Pric. Bonon. Moret. sec. *honor* inc. Heins. Moret. pr. m. pr.—76 *miseras* Thuan. *miseris* Var. LL. ed. Antv. *scopulos* Mazar. *scapulas* cum obeli siguo Heins.—77 *sic fatus*. cum *τελεία στιγμή*, Med. tert.—78 *Aggredimur* Farn. *in artem* Farn.—79 *fuit* Ambr. sec. inc. Heins. *omnisque* viginti Codd. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *omnisque* vel *omnesque* Florent. *pudori* conjiciebat Heinsius.—80 *tucnda* vel *timenda* Vat. sec.—81 *Fixa* Vat. sec. Pal. Med. pr. *vectes* vel *vestes* Oxon. pr.—82 *Ille phœtrata* Moret. pr. *sub turre* ed. Parm. *e turre* Vat. pr. Vat. Livin. *in turre* duo Leidd. et viginti quatuor alii, Exc. Læti, Gevart. Lucens. sec. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. *intrare* Pal. Moret. pr.—83 *cingebat* Put.—84 *mero* Oxon. sec. m. sec.—85 *non blandior* Oxon. pr. quatuor Med. Put. Reg. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. tres Ambr. inc. Heins. Exc. Lucens. sec. *blandior alter* Vat. sec. Pal. Med. pr. Moret. sec. Vat. Livin.—86 *reductæ* conjiciebat Heinsius, i. e. *seductæ*.—87 *mandasse*

Nec furtis quæsisse locum, nec fraude reperta
Cautior elusi fremitus vitare mariti.

Haud aliter juvenum flammis Ephyreia Lais 90

E gemino dotata mari, cum sarta refundit
Canities, jam turba procax, noctisque recedit
Ambitus, et raro pulsatur janua tactu;

Seque reformidat speculo damnare senectus.

Stat tamen, atque alias succingit lena ministras, 95

Dilectamque semel, quamvis longæva, lupanar

Circuit: et retinent mores, quod perdidit ætas.

Hinc honor Eutropio, cumque omnibus unica virtus

//////////

Vat. pr. et tert. Oisel. Ambr. sec. *mandare* quatuor Vatt. ambo Moret. tres Petav. Lov. Leid. sec. Oxon. sec. Pat. Tholos. Bonon. Pnt. duo Ambr. Exc. Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet.—88 *Non Pric.*—89 *fraudes pro fremitus* Moret. pr. *vitasse* Pric. Thuan. Moret. sec.—90 *flammis juvenum* Thuan. *Ephyreia* vel *Corinthia* Reg. *Lais* tres Vatt. *Tais* Moret. pr. in marg. Exc. Læti. *Lais* vel *Nais* vel *Thais* Vat. pr. de Laide vid. omnino Vinet. in Anson. Epigr. l. iv.—91 *De gemino* Vat. sec. *Et gemino* duo Med. inc. Heins. Pat. Reg. Thuan. duo Petav. Bonon. Pat. Tholos. tres Ambr. ambo Moret. Lov. Vat. Livin. duo Oxon. Exc. Lucens. sec. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. edd. Gesn. Bipont. et Kœnig. *In gemino* Exc. Læti. *E gemino* Pal. Farn. Rott. Oisel. Mazar. *Est gemino* Vat. quint. *ditata* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. Sched. Gud. *data* Petav. pr. m. pr. unde *dotata* leg. Heins. *Cum sarta* Oxon. pr. *cum sarta* vel *conserta* Petav. tert. *refundit* Vat. pr. et tert. Pric. Vat. Livin. *refundit* viginti duo Codd. Exc. Lucens. sec. Ald. ed. Parm. et Vicet. *refugit* Vat. Livin. pro varia lectione. *refutat* vet. Cod. teste Heinsio. qui *refutat* probabat, et eodem sensu hic poni notaverat, ut apud Spartian. in Pescennio. vid. Salmas. p. 146. et omnino sic locutus Lampridius in Heliogabalo p. 105. ‘posteaquam senes vidit erubescere, vel quia ætas vel quia dignitas talia refutabat,’ id est, non admittebat. sic *refutare honores pro recusare*. Spartian. in vit. Antonini Pii p. 18. l. 42. et *recusare Vopiscus* in Aureliano p. 212. ‘levia hæc sunt, sed curiositas nihil recusat.’ Casaub. p. 10. Salmas. p. 69. postea tamen hæc deleverat. *refundit* vel *refutat* Leid. sec. Exc. Gevart.—93 *tactu* vet. Gyr. *tractu* Med. quart. *ductu* Ambr. pr. Sched. Gud.—94 *jaculo* Exc. Cod. Rhem. *damna* Florent. *damnare* Rott. Med. sec. inc. Heins. Mazar. duo Petav. duo Ambr. Tholos. Oxon. sec. duo Leidd. Exc. Læti. *damnante* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. duo Med. Pnt. Thuan. Petav. pr. Exc. Gevart. ed. Vicet. *damnante* vel *damnare* Vat. pr. Med. sec. Reg. Lov. Oxon. pr. Moret. sec. m. pr. de *speculo Laidis* vid. Auson. Ep. l. viii.—95 Heinsius ascripserat locum Vopisci in Tacito. p. 229. ‘Meritoria intra urbem stare vetuit;’ pro *prostrare. ante alias* Rott. *utque* Vicet. Basil. *aliis* Pat. *succindit* Lov. *lata* Ambr. pr. *lena* Lov. *lena* Pal.—96 *semel* Oisel. Florent. Mazar. Vat. Livin. *diu* vel *semel* Vat. pr. et tert.—97 *retinet* Pal. Rott. Med. tert. Thuan. Ambr. pr. *retinent* Leid. sec. cum viginti quatuor aliis, Exc. Gevart. et Lucens. sec. *retinent quæ* Mazar. *retinet* vel *retinent* Med. sec. *quos* Rott. Vat. tert. Thuan. Petav. sec. Ambr. pr. *quod* Vat. pr. et sec. Farn. Mazar. Vat. Livin. *diu* vel *semel* Vat. pr. et tert.—97 *retinet* Pal. Rott. Med. tert. Thuan. Ambr. pr. *retinent* Leid. sec. cum viginti quatuor aliis, Exc. Gevart. et Lucens. sec. *quos* vel *quod* Petav. pr. Med.

Esset in eunuchis, thalamos servare pudicos,
 Solus adulteriis crevit: nec verbera tergo 100
 Cessavere tamen, quoties decepta libido
 Irati caluisset heri: frustra que rogantem,
 Jactantemque suos tot jam per lustra labores,
 Dotalem genero nutritorique puellæ
 Tradidit. Eous rector Consulque futurus 105
 Pectebat dominæ crines, et sæpe lavanti
 Nudus in argento lympham gestabat alumnae.
 Et cum se rapido fessam projecerat aestu,
 Patricius roseis pavonum ventilat alis.
 Jamque ævo laxata cutis, sulcisque genarum 110
 Corruerat passa facies rugosior uva.
 Flava minus presso finduntur vomere rura:
 Nec vento sic vela tremunt. Misericabile turpes
 Exedere caput tineæ; deserta patebant

Et jam cutis soluta senectute, et vultus asperior uva siccata conciderat ob rugas genarum. Agri flaventes videntur minus sulcati aratro impresso, neque carbasa

sec.—98 *Hinc* Exc. Lucens. sec. *Hic* Pal. Med. pr. ed. Vicet.—99 *Hæc sit vel Extet in Eunuchis* legit Heinsius. *pudoris* Pal. Oxon. pr. *pudicos* vel *pudoris* Med. pr.—102 *negantem* Ambr. pr. Moret. pr.—103 *jam tot* Med. quart.—104 *puero* Ambr. pr. *nutritoremque* Exc. Lucens. sec. *nutritoremve* Ald. ed. Vicet.—105 *Eois* Bonon. Petav. sec.—106 *persæpe* Florent.—107 *portabat* Farn. Put. de ministracione hac aquæ vid. Casaub. ad Hist. Aug. p. 92. et Salmas. p. 515.—108 *rabido* Exc. Læti m. pr. ed. Parm. *dejecerat* inc. Heins. *projecerit* Moret. sec. *projiceret* Farn.—109 *paronis* Put. *paronem* Pric. Med. tert. Petav. sec. Tholos. Ambr. tert. *paronem* vel *paronum* Lov. *ventilat* vel *vestit* et Vat. pr.—110 *laxata* Florent. Med. quart. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. Mazar. Lov. Tholos. Bonon. Pat. Vat. Livin. Moret. sec. duo Ambr. tres Petav. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. *lassata* Vat. sec. Pal. Pric. Rott. tres Med. Exc. Læti. *lupsata* Ambr. pr. Heinsius ascripserat Martial. Lib. xiv. Ep. 67.—111 *facies passa* Med. sec. *passa* vel *pressa* Moret. sec. respexit locum ex Priapeis, ‘Uvis aridior puella passis.’ ubi vide Scaligerum. Capitolin. in Clodio Albino *ficus passarius* pro *passis* dixit p. 83. l. 21. Lucilius apud Nonium, ‘Rugosi passisque senes eadem omnia quærunt.’ *pulsa* Ambr. pr.—112 *munus* Farn. *finduntur* Pal. Rott. Oisel. Put. *fraudentur* Pric.—113 *Nou vento* Vat. quint. Pric. Petav. pr. *tremunt* Rott. *tument* Thuan. *turpes* vel *tristes* Oxon. sec.—114 *defecta* Vat. Livin. *detecta* Exc. Schott.

NOTE

- 111 *Rugosior*] Virgilius: ‘Et frontem obscœnam rugis arat.’ non tot sulcos rugasque trahunt, quot vultus Eutropii.
 113 *Vela tremunt*] Vela tremantia,

Intervalla comæ: qualis sitientibus arvis	115
Arida jejunæ seges interlucet aristæ:	
Vel qualis gelidis pluma labente pruinis	
Arboris immoritur trunco brumalis hirundo.	
Scilicet ut trabeis injuria cresceret olim,	
Has in fronte notas, hoc dedecus addidit oris	120
Luxuriæ Fortuna suæ: cum pallida nudis	
Ossibus horrorem dominiis præberet imago,	
Decolor et macies occursu læderet omnes,	

ita agitantur vento: tinæ deformes percederunt caput misellum: spatia erinium apparent destituta pilis. Sicut in campis arentibus, messis sicca spicarum sterilium intermicat; vel sicut hirundo hyberna obit in stipite arboris, pluma cadente, temporibus frigidis. Nimirum, ut dedecus foret majus consulatui, fortuna petulantia sua adjunxit has rugas in vultu Eutropii, et hanc deformitatem faciei. Cum spectrum pallens ossibus nudatis carne incuteret terrorem dominis ejus, et cum macies deformis offenderet omnes aspectu, aut datura timorem pueris, aut fastidia

deserta Florent. quatuor Med. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Vat. Livin. Lov. tres Ambr. tres Petav. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *petebant* Vat. pr. m. pr.—115 *comis* Pat. Heinsius lectorem ablegaverat ad J. P. Lotich. Comm. in Petron. Lib. II. cap. 4. p. 171. 172. not. Brassican. p. 50. ἀλώπηξ Callimacho. vid. not. Frischlini p. 25.—117 *pluvia* Jun. pr. Oxon. sec. Florent. m. sec. Leid. a m. pr. Exc. Læti, Gevart. Var. LL. ed. Antv. *pluma* vel *pluvia* Pric. Leid. sec. *labante* Vat. quint.—118 *arundo* Jun. pr. Oxon. sec. et pr. m. sec. ed. Vicet. *harundo* Florent. m. pr. Oisel. Put. m. pr. Petav. sec. Bonou. Tholos. Moret. pr. Exc. Gevart. *hirundo* vel *harundo* Pric. Reg. Oxon. pr. m. pr.—119 *Cresceret* vel *Conderet* Oxon. sec.—120 *abdidit* Farn.—121 *tum pallida* Med. tert. *pallia* Jun. pr.—122 *domino* Thuan. *domini* Ambr. tert.—123 *Discolor* Jun. pr. Moret. sec. Exc. Læti m. sec. *decursu* Med. quart. Petav. tert. Bonon. Tholos. Ambr. pr. Lov. Leid. sec. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *occurso* vel *decursu* Put. Oxon. sec. Vat. quint. *omnis*

NOTÆ

116 *Jejunæ*] Arista jejuna est, quæ non tunet, quæ est sterilis.

118 *Brumalis hirundo*] Plinius tradit hirundines quasdam hybernis mensibus sequi montium recessus, ita ut inveniantur jam nudæ ac deplumes.

119 *Trabeis*] Veste sine dignitate Consulari, quam adepturus erat vilis iste servus.

120 *Notas*] Inscriptionem, stigmata in fronte servorum inuri solita, quæ

si non habuit Eutropius, habere meritis est.

122 *Horrorem*] Veteres ejiciebant tam deformes homulos, velut spectra infausta.

123 *Occursu...procedentibus omen*] Antiqui occursum Æthiopum, homulorum turpium monstrorumve, pro malo omine acceptum, velut mali imminentis indicem, fugiebant.

Aut pueris latura metus, aut tædia mensis,
 Aut crimen famulis, aut procedentibus omen; 125
 Et nihil exhausto caperent in stipite lucri:
 (Sternere quippe toros, vel cædere ligna culinæ,
 Membra negant: aurum, vestes, arcana tueri
 Mens infida vetat. Quis enim committere vellet
 Lenoni thalamum?) tandem ceu funus acerbum, 130
 Infaustamque suis trusere penatibus umbram.
 Contemptu jam liber erat. Sic pastor obesum
 Lacte canem ferroque ligat, pascitque revinctum,

convivis, aut scelus servis, aut augurium triste occurrentibus; et cum domini nullam traherent utilitatem ex trunco isto rescicato: nam corpus ejus debile recusat aptare thalamos, vel scindere ligna culinæ: animus ejus perfidus prohibet servare pecuniam, vestimenta, secreta. Etenim equis vellet credere lectum conjugalem lenoni? demum expulerunt illum sua domo, velut cadaver molestum, et larvam infelicem. Jam liber remanebat ob fastidium. Ita pastor alligat nexu ferreo, et nutrit alligatum canem pinguem lacte, dum fortis est ad gregem defendendum, et

//////////

Med. tert. Bonon. Pat. Tholos. tres Ambr.—125 *præcedentibus* Med. quart. Heinsius ascripserat locum Lucian. p. 536. et 623. et 893. sic de Æthiophe apud Spartian. Severo. p. 75. Apostolius p. 213.—126 *Cum nihil* Vat. quint. Pat. *Ut nihil* Med. tert. Thuan. Ambr. tert. *Qui nihil* Jun. pr. *Quod nihil* Med. sec. m. sec. *Et vel Cum nihil* Pric. Exc. Læti. *capiens* Pric. *e stipite* conj. Heins. *cespitem* Leid. sec. Pric. Thuan. Put. m. pr. duo Petav. Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. Lov. Oxon. sec. Exc. Gevart. Sched. Gud. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *stipite* Leid. pr. Moret. sec. Ambr. sec. Exc. Læti et Lucens. sec. *cespitem* vel *stipite* Petav. pr. *lucri* vel *lucris* Med. quart.—127 *nempe* inc. Heins. *aut cædere* Pal. Farn. Vat. sec. Med. pr. Moret. pr. *et* Vat. quint. *bn* Jun. pr. unde Heinsius *bene* conjiciebat, quod in Florent. extat. *cubili* pro *culinæ* Jun. pr.—129 *negat* Vat. tert. Rott. Put. m. pr. Reg. Thuan. Mazar. Leid. pr. Petav. tert.—131 *Infaustumque* Med. pr. *Jam faustumque* Jun. pr. *misere* Leid. sec. Vat. sec. Pal. Pric. Med. pr. Oxon. sec. Put. Bonon. Tholos. Moret. sec. duo Ambr. tres Petav. Exc. Gevart. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. *trusere* vel *misere* Reg. Oxon. pr.—132 *Contentus* Ald.—133 *Vecte* conj. Heins. *libat* ed. Parm. vitiose.—134 *validum* Var.

NOTÆ

124 *Tædia mensis*] Cujus monstri turpis et fœtidi aspectu tædebat omnes diutius in mensa commorari.

125 *Crimen famulis*] Tanta erat monstri turpitudine, ut servi si cum illo habitarent, se crimine et opprobrio pollui crederent, tanquam si cadaver tetigissent.

126 *Stipite*] Cum domini non plus utilitatis traherent ex Eutropio,

quam succi ex trunco exsucco et exhausto.

131 *Umbram*] Larvam, cacodæmonem, malum genium.

132 *Liber*] Liber erat ob contemptum, quia nemo sibi illum vindicabat ob turpitudinem.

133 *Lacte*] Canes teneros pane et lacte bubulo nutrirî præcepit Constantinus. Egregium præceptum!

Dum validus servare gregem, vigilique rapaces
 Latratu terrere lupos; cum tardior idem 135
 Jam scabie laceras dejecit sordidus aures,
 Solvit, et exuto lucratur vincula collo.

Est, ubi despectus nimius juvat. Undique pulso
 Per cunctas licuit fraudes impune vagari,
 Et fatis aperire viam. Pro! quisquis Olympi 140

Summa tenes, tantone libet mortalia risu
 Vertere? qui servi non est admissus in usum,
 Suscipitur regnis: et quem privata ministrum
 Designata domus, moderantem sustinet aula.

Ut primum vetulam traxere palatia vulpem, 145

ad lupos raptores territandos latratu impigro; at cum idem canis lentior jam dimisit turpis aures deformatas scabie, exsolvit illum, et cervicē spoliata lucrificat catenam. Occasio est, in qua contentus immodicus prodest. Fas fuit Eutropio ejecto undequaque errare libere per dolos omnes, et pandere aditum fatis. Pro, quicumque occupas Cælum altum, an juvat te evertere res humanas tanto ludibrio? Iste, qui non est receptus, ut serviret, recipitur in imperio regendo, et quem domus privatorum recusavit administrum, Regia patitur esse rectorem. Statim atque Regia accirrit vulpem seniorecm, ecquis non commotus est? Ecquis non indignatus, cadaver

//////////

LL. ed. Antv. rapacis Ambr. pr. Petav. sec. Bonon. Tholos.—136 demisit ed. Vicet. Exc. Læti. dejecit Leid. sec. cum triginta aliis, Exc. Gevart. Lucens. sec. Pat. rec. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. item Var. LL. ed. Antv. sordibus duo Vatt. Pal. Farn. Florent. tres Med. Lov. Thuan. Mazar. duo Petav. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. sordidus Med. quart. Put. Reg. Petav. tert. Oxon. sec. duo Moret. Ald. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm.—137 exusto Med. quart. lactatur Farn. m. pr. Exc. Læti.—138 Est ut Jun. pr. Ast ubi Petav. sec. Med. tert. minus² pro nimius Med. quart. juvet conj. Heins.—139 liceat vel licuit Moret. sec. cunctasque licet Thuan. m. pr. Leid. m. pr.—140 fastis Vat. pr. et tert. fatis vel fastis Pric. vias Thuan. pro quisquis Vat. pr. Exc. Læti. Olympo Vat. quint.—141 tantone licet Thuan. tanto licuit Reg. Oxon. pr. licet Rott. tanto libuit Vat. pr. et tert. Oisel. Florent. Mazar. Exc. Cod. Rhem. nisu duo Vatt.—142 Volvere Tholos. ad usum Jun. pr. Oxon. sec. Vat. quint. Pric. duo Med. Put. Petav. pr. Bonon. Ambr. pr. Moret. sec. in vel ad usum Oxon. pr. Exc. Læti.—143 sceptris Vat. sec. m. pr. ministris Vat. pr. m. pr.—144 moderatam sustinet aulam Jun. pr. sustulit Lov. m. pr. aulam Vat. pr. Ambr. pr.—145 traxere Vat. sec. Pal.

NOTE

137 *Lucratur*] In lucro putat catenam, alterius collo applicandam. Quasi catena melior sit morboseo cane: nihil ad insectandum Eutropium mordacius.

140 *Fatis aperire*] Eutropio licuit dare aditum fatis se ad honores evecturis.

144 *Moderantem*] Eutropius fuit præfectus Prætorio, quæ dignitas dicta est βασιλεία, regnum; nihilque ei defuit, præter purpuram imperatoriam.

145 *Vulpem*] Eutropium, qui instar vulpis veteris caute ac perfide sese gerebat.

Quis non ingemuit? quis non irrepere sacris
 Obsequiis doluit toties venale cadaver?
 Ipsi quin etiam tali consorte fremebant
 Regales famuli, quibus est illustrior ordo
 Servitii, sociumque sibi sprevere superbi.

150

Cernite, quem Latiis poscant annectere fastis:
 Cujus et eunuchos puduit. Sed vilior ante
 Obscuræ latuit pars ignotissima turbæ,
 Donec Abundantî furiis (qui rebus Eois
 Exitium, primoque sibi produxit) ab imis

155

hoc toties venditum insinuare se mandatis sacratis Imperatoris? Præterea ipsi servi imperatorii, quibus gradus ministerii est honoratior, tali socio commurmurabant, et contemserunt arrogantius eum sodalem. Videte, quem petant adjungere fastis Romanis, et quem ipsi Eunuchi erubescunt. At prius iste abjectior delituit, ceu pars maxime incognita cateræ ignobilis, donec a cubilibus infinis grassatus est ad dignitates supremas, elatus insaniam Abundantii, qui peperit perniciem imperio Orientis, et prius sibi ipsi. Quam sapienter constitutum est in Mundo, ut

Florent. Med. quart. Mazar. Jun. pr. Moret. pr. Exc. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. de *trahendi* verbo vid. Passerat. ad Propert. p. 148. *texere* tres Vatt. *texere* vel *traxere* Vat. pr. Moret. sec. Lov. Exc. Pat. rec.—146 *Quos* Jun. pr. *irrepere* Vat. pr. Exc. Læti et Lucens. sec. *obrepere* Vat. sec. Pal. ed. Vicet. *irrumperere* Farn. Moret. pr. *irrcpere* vel *irrumperere* Reg. *irrepere* vel *obrepere* Exc. Pat. rec.—148 *tremebant* Farn.—150 *Servitiis* Med. pr. *Serviciis* Vat. sec. Pal. *Servitiis* vel *Servitii* Oxon. pr. *Servitii* vel *Serritium* Reg. *sibi* duo Vatt. Pal. Farn. Med. pr. Thuan. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. *diu* Vat. quint. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti et Lucens. sec. *sibi* vel *diu* Vat. pr. et tert. Florent.—151 *poscant Latiis* Florent. *Latii* Med. sec. *certant* Vat. tert. *certant* vel *poscant* Moret. pr. *fata* vel *fastis* Pric.—153 *Obscurus* Med. tert. *Obscure* Thuan. *turbis* Thuan.—154 *Abundantii* inc. Heins. *Abundati* Pal. Med. pr. Put. Lov. Moret. pr. *Abudati* Var. LL. e marg. Parm. *Abundatii* Florent. duo Med. Ambr. pr. *Abundacii* Leid. pr. Vat. quint. Rott. Oisel. Vat. tert. m. sec. Thuan. Mazar. Ambr. sec. *Habundanti* Vat. sec. Farn. Pric. *Habundacii* Petav. sec. *Habundatii* Petav. pr. Leid. sec. *anhelanti* vet. Gyr.—155 *primumque* Vat. tert. Oisel. Oxon. pr. Ambr. sec. Mazar. Ald. Isingr. Pulm. Exc. Læti. *primoque*

NOTÆ

146 *Irrepere*] Sese leniter insinuare ad sacra Imperatoris mandata exequenda, more vulpis, quæ astuta est. Persius: 'Astutam vapidò servas sub pectore vulpem.'

151 *Cernite, quem*] Quem hominem, quod hominis monstrum, proceres petant inscribere in fastis consulum Romanorum.

152 *Ante*] Antequam irrepere in

Aulam.

154 *Abundanti*] Abundantius Dux fuit clarissimus; Consul fuit cum Theodosio, promovit Eutropium, cuius suasu postea ab Arcadio dignitatibus spoliatus, Aula ejectus, obiit Sidone in Phœnicia. Sicque et se perdidit, et res Orientis; dum effecit, ut omnia committerentur isti monstro.

Evectus thalamis summos invasit honores.
 Quam bene dispositum terris, ut dignus iniqui
 Fructus consilii primis auctoribus instet!
 Sic multos flúvio vates arente per annos,
 Hospite qui cæso monuit placare Tonantem, 160
 Inventas primus Busiridis imbuat aras,
 Et cecidit sævi, quod dixerat, hostia sacri.
 Sic opifex tauri, tormentorumque repertor,
 Qui funesta novo fabricaverat æra dolori,
 Primus inexpertum, Siculo cogente tyranno, 165
 Sensit opus, docuitque suum mugire juvencum.

merces merita consilii mali cadat primum in consultores ipsos. Ita flumine Nilo siccato per annos complures, vates, qui admonuit flectere Jorem, hospite immolato, prior tinxit altaria excogitata a Busiride, et fuit victima sacrificii crudelis, quod indicaverat. Ita machinator bovis ærei, et artifex cruciatuum, qui conflaverat æs fatale ad nova supplicia, prior, Tyranno Siciliae Phalaride jubente, expertus est opus intentatum, ac docuit bovem suum reboare. Eutropius occupavit divitias ne-

//////////

Vat. sec. Rott. quatuor Med. inc. Heins. Put. Thuan. tres Petav. Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. et Parm. *primumque* Vat. pr. *primoque* etiam est in Lov. in quo ascriptum: sic de Bell. Gild. 241. infra 158. et 161. *produxit* Exc. Lucens. sec. *perduxit* Put. Exc. Læti. edd. Vicet. et Parm.—156 *Evectum* Pat. *Ejectus* Mazar. ed. Parm. *Excivit* Jun. pr. *stabulis* Vat. sec. Mazar. Ambros. Pal. ed. Parm. *stabulis* vel *thalamis* Med. pr. *tabulis* conjiciebat Heinsius.—157 *dispositum est* Jun. pr. *Latioque potenti pro ut dignus iniqui* Petav. sec. *iniquis* Vat. tert. Rott. Oisel. Put. Petav. tert. Bonon. Leid. sec. Exc. Gevart.—158 *Auxilii fructus* Ambr. tert. *Consilium* Tholos. *actoribus* Vat. tert. Pal. Med. pr. Moret. pr. *instat* Ambr. pr. *instet* vel *obsit* Vat. tert. Petav. pr. *obstet* Leid.—159 *fluvio multos* Ambr. sec. *vates fluvio multos* Med. sec. *errante* Moret. pr. qui et *sub annos* habet.—160 *morit* Jun. pr. *meruit* vel *monuit* Put. *parentem* Vat. tert. Oisel. m. pr.—161 *Inventus primas* Med. quart. *primum* Vat. pr. Exc. Læti. *primo* Lov. *primus* duo Leidd. cum viginti duobus aliis, Exc. Gevart. Lucens. sec. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv.—162 *sævi cecidit* Vat. quint. Pric. Petav. pr. et tert. Moret. pr. ed. Parm. *quod dixerat* duo Leidd. et triginta alii, Exc. Gevart. Lucens. sec. Sched. Gud. ed. Vicet. qui Pric. Med. sec. m. sec. q Lov. *quo* vel *qui* Exc. Læti. *quod* vel *qui* Oxon.

NOTÆ

- 156 *Thalamis*] Alii legunt *Stabulis*.
 158 *Primis auctoribus*] Hesiodus, ἡ δὲ κακὴ βουλή τῷ βουλευσάντι κακίστη.
Consultum male, consultori perniciosum.
 159 *Vates*] Thrasius Cypro oriundus.
 161 *Busiridis*] Crudelissimi Ægyptiorum tyranni.
 163 *Opifex tauri*] Perillus Atheniensis, qui a Phalaride conjectus est in taurum æneum, quem ipse invenerat, et flammis subjectis voces miserabiles instar mugitus moriendo edidit.

Nullius Eutropius, quam qui se protulit, ante
 Ereptas possedit opes, nullumque priorem
 Perculit exilio: solumque hoc rite peregit,
 Auctorem damnare suum. Postquam obsitus ævo 170
 Semivir excelsam rerum sublatus in arcem,
 Quod nec vota pati, nec fingere somnia possent,
 Vidit sub pedibus leges, subjectaque colla
 Nobilium, tantumque sibi permittere fata,
 Qui nihil optasset plus libertate mereri, 175
 Jam jam dissimulat dominos, alteque tumescunt
 Serviles animi: procerum squalore repletur
 Carcer, et exulibus Meroë campique gemiscunt
 Æthiopum; pœnis hominum plaga personat ardens:

minis prius populatas, quam Abundantii, qui exexerat sese, et neminem prius condemnavit exilio: et hoc tantum recte fecit, quod condemnaverit patronum suum. Postquam effœminatus iste confectus ætate, erectus est ad fastigium altum imperii, (quod neque desideria ejus sustinere potuissent, neque somnia excogitare) spectavit leges sub pedibus suis, et capita Procerum supposita sibi, et fatu indulgere tantum sibi, qui nihil expetivisset amplius, quam acquirere libertatem: jam fingit se non nosse dominos suos; et animi serviles tolluntur altius: carcer plenus est sordibus Prinorum, et Meroë et agri Æthiopum ingemiscunt exulibus: zona torrida resonat suppliciiis hominum:

//////////

sec. quo Parm. Junt. Ald. Isingr. Colin. Gryph. *hostia vel obvia* Jun. pr.—167 *quas* Vat. pr. m. pr. *sibi protulit* Sched. Gud. *prætulit* Exc. Lucens. sec. *contulit* Pric. m. pr. *prodidit* Moret. sec. m. pr. *perulit* Leid. pr.—168 *Ereptas* Oxon. pr. inc. Heins. *Directas* Farn. *Deceptas* Tholos. *Direptas* Heins. Gesn. ed. Bipont. *Dereptas* Kœnig.—169 *Pertulit* Farn. Pric. Bonon. Tholos. *exitio* Exc. Læti, m. sec. *exilio* quatuor Vatt. Pal. *hæc rite* Petav. sec. *jure* Pal. *rite vel jure* Med. pr.—170 *Actorem* Vat. sec. Pal. Rott. Ambr. pr. Leid. sec. duo Med. *oblitus* Florent.—171 *sullatus* Vat. sec.—172 *non fingere* Petav. tert. Med. quart. *somnia fingere* Florent. Jun. pr. *possunt tres* Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Exc. Læti. *possint vel possent* legebat Heinsius.—173 *legis* Rott.—174 *promittere* Jun. pr. Lov. Pat. Moret. pr.—175 *nil* Med. quart. *ap-tasset* Vat. tert. m. pr. *tucri vel mcereri* Med. sec.—176 *altoque* Exc. Læti m. sec. *timescunt* Tholos.—177 *animos* Farn. *animæ* Exc. Læti m. pr. *repletus* duo Vatt. *repletur* duo Leidd. cum viginti quatuor aliis, Exc. Læti, Gevart. et Vat. Livin.—179 *plagis hominum* Med. sec. *resonat* Farn. *arens* conjiciebat Heinsius.—

NOTÆ

172 *Vota*] Sunt hæc proverbialia: 'Id tantum est, ut nec optare ausus essem, nec mihi fingere: Dignitas quæ contingit supra vota, supra somnia ipsa, vel magnificentissima.'
 177 *Procerum*] Quos in carcerem conjici jubebat Eutropius.

178 *Meroë*] Insula Nili, hodie *Gue-guere*.

179 *Pœnis*] Cruciatibus, gemitibus exulum ab Eutropio ejectorum resonant campi Æthiopum, et zonæ torridæ solitudines.

Marmaricus claris violatur cædibus Hammon. 180

Asperius nihil est humili, cum surgit in altum :

Cuncta ferit, dum cuncta timet : desævit in omnes,

Ut se posse putent : nec bellua tetrior ulla

Quam servi rabies in libera terga furentis.

Agnoscit gemitus, et pœnæ parcere nescit, 185

Quam subiit, dominique memor, quem verberat, odit.

Adde, quod eunuchus nulla pietate movetur,

Nec generi natisve cavet. Clementia cunctis

Ammon Marmaricus polluitur strage nobilium. Nihil est crudelius homine abjecto, qui extollitur ad dignitates altas. Percutit omnia, dum surgit Tholos, dum tendit Jun. pr. consurgit Rott. Petav. tert. consurgere inc. Heins.—182 dum sævit Farn.—183 Dum se posse putat Exc. Gevart. putet Pat. putet vel putent Florent. duo Med. non tetrior inc. Heins. savior Jun. pr. tristideciū alii, Exc. Gevart. Lucens, pr. ulla est Vat. sec. Pal. Farn. Ambr. tert. Exc. Læti.—184 colla Pal. Prie. Florent. Med. pr. Parm. ed. terga duo Leidd. cum viginti quinque aliis, Isingr. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. colla vel terga Vat. sec. Exc. Læti.—185 sed pœnæ Oxon. pr.—186 Quam subiit Exc. Lucens, pr. Quem ed. Vicet. quos verberat Reg. Jun. et Oxon. pr. quem vel quos Moret. sec. verbera totis Vat. pr. m. pr.—188 Non generi Florent. Leid. pr. Ambr. sec. Med. tert. inc. Heins. generis Vat. pr. et quint. natisve Exc. Lucens, pr. natisque Vat. tert. Farn. Rott. Lov. Put.

//////////

180 *Marmaricus* Farn. Jun. pr. Var. LL. ed. Antv. *cladis* Prie.—181 *Asperior* Petav. tert. *surgat* Exc. Lucens, sec. et Læti m. sec. *dum surgit* Tholos. *dum tendit* Jun. pr. *consurgit* Rott. Petav. tert. *consurgere* inc. Heins.—182 *dum sævit* Farn.—183 *Dum se posse putat* Exc. Gevart. *putet* Pat. *putet* vel *putent* Florent. duo Med. *non tetrior* inc. Heins. *savior* Jun. pr. *tristideciū* alii, Exc. Gevart. Lucens, pr. *ulla est* Vat. sec. Pal. Farn. Ambr. tert. Exc. Læti.—184 *colla* Pal. Prie. Florent. Med. pr. Parm. ed. *terga* duo Leidd. cum viginti quinque aliis, Isingr. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *colla* vel *terga* Vat. sec. Exc. Læti.—185 *sed pœnæ* Oxon. pr.—186 *Quam subiit* Exc. Lucens, pr. *Quem* ed. Vicet. *quos verberat* Reg. Jun. et Oxon. pr. *quem* vel *quos* Moret. sec. *verbera totis* Vat. pr. m. pr.—188 *Non generi* Florent. Leid. pr. Ambr. sec. Med. tert. inc. Heins. *generis* Vat. pr. et quint. *natisve* Exc. Lucens, pr. *natisque* Vat. tert. Farn. Rott. Lov. Put.

NOTÆ

180 *Marmaricus*] Jupiter Ammon in Marmarica Africæ regione, in desertis Libyæ: hodie dicitur, *Le país de Barcha*.

Claris violatur cædibus] Quod in his desertis viri illustres aut occiduntur, aut detenti pereant. Notabile quod dicit Strabo ex Eratosthene, *τάχα δὴ καὶ τὸ τοῦ Ἀμμωνος ἱερὸν πρότερον ἐπὶ τῆς θαλάττης ὄν: fortassis etiam Ammonis templum aliquando in mari jacuisse, &c.*

182 *Desævit*] Valde vehementerque sævit: alias *desævit*, id est, placatur. Virg. ‘Dum pelago desævit hyems.’

183 *Se posse putent*] Qui contra votum facti sunt potentes, non credunt se haberi pro potentibus, nisi deus indicia immoderate violentæque potestatis ac tyrannidis.

185 *Gemitus*] Quales ipsi verberatus emisit.

186 *Odit*] Vir generosus non odit, sed miseratur, quem punit, non sibi, sed legibus. At Eutropius odit, siquæ atrocins punit illum quem verberat, quasi in illo vindicaret acceptas olim a suis dominis plagas.

187 *Putet*] Nullo sensu amoris in filios aut cogatos.

In similes, animosque ligant consortia damni.

Iste nec eunuchis placidus: sed pejus in aurum 190

Æstuat. Hoc uno fruitur succisa libido.

Quid nervos secuisse juvat? vis nulla cruentam

Castrat avaritiam. Parvis exercita furtis,

Quæ vastare penum, neglectaque sueverat arcæ

Claustra remoliri, nunc uberiore rapina 195

Peccat in orbe manus. Quicquid se Tigris ab Hæmo

Dividit, hoc certa proponit merce locandum

similitudo malorum conciliat mentes. Iste neque mitis est eunuchis, sed ardet deterius desiderio pecuniæ: cupiditas ressecta potitur hac sola pecunia. Quid prodest amputasse nervos? Nullum ferrum ressect avaritiam crudelem. Manus Eutropii experta in furtis exiguis, quæ manus solita erat populari cellam, et expugnare ceram arcæ sepositam, nunc prædatur furto copiosiore, in mundo. Secundum id omne, quo Tigris separatur ab Æmo, Eutropius venditor regni et venditor

//////////

Mazar. Med. quart. Exc. Læti et ed. Vicet. *natis generive* Moret. sec. *timet* Med. sec. *dementia* Vat. pr. m. pr.—189 *legant* Vat. pr. m. pr. *commercia* Jnn. pr. *regni* Bonon. *damni* vel *regni* Put.—190 *iste* dno Leidd. et plurimi alii, Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. et ed. Vicet. *Ille* vel *Iste* Exc. Læti. *Eunuchus* Farn. Vat. tert. m. pr. pro *pejus* Heins. conjecerat *pronus*.—191 *succensa* Ambr. pr. inc. Heins.—192 *nervos* Exc. Lucens. sec. *numeros* Put. Med. quart. ed. Vicet. *vis ulla* Bonon.—193 *amicitiam* Bonon. *exterrita* Pat.—194 *neglecta sueverat* ed. Vicet. *arcæ* Vat. pr. vet. Gyr. Exc. Læti et Schott. *archæ* Exc. Lucens. pr. *arce* Med. pr. ed. Parm. *arte* Pal. Rott. Oisel. tres Med. inc. Heins. Leid. pr. Moret. sec. Thuan. Mazar. tres Petav. Exc. Gevart. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. et ed. Vicet. *ante* Vat. sec. *arte* vel *arce* Farn. *arcæ* vel *arte* Florent. Mazar. m. sec. *arce*, vel *arce*, vel *ante* Reg. Oxon. pr.—195 *non uberiore* Exc. Læti m. pr. item Ald. et Isingr. qui in margine *nunc* vel *num. nec* ed. Vicet. *nunc* dno Leidd. cum viginti quatuor scriptis, Exc. Gevart. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *liberiore* Med. quart.—196 *Peccet in orbe manus?* Exc. Læti. *Portat* ed. Vicet. *Peccat* duo Leidd. et plurimi Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *Peccat* vel *Parcat* Florent. *manus* Moret. pr. Exc. Gevart. *Hæmo* vel *imo* vel *Hermo* Oxon. sec.—197 *hic* Vat. quint. Med. quart. *mercede* Tholos.—198 *Institor* vel

NOTÆ

180 *Consortia damni*] Similitudo malorum, quæ quis pati potest, vel in se, vel in liberis, conciliat animos. Virgilius de Didone: 'Non ignara mali miseris succurrere disco.'

191 *Libido*] Est vel amoris in fœminas, vel in aurum. Sic *succisa libido*, id est, Eutropius succisos habens nervos libidinis in fœminas, retinet ta-

men nervos alterius libidinis et cupiditatis in aurum.

196 *Quicquid se dividit*] Est phrasis Græca: hoc est, *κατὰ*, secundum quicquid dividitur.

Tigris] Fluvius Armeniam, Assyriam, aliasque provincias alluens.

Hæmo] Vel *Æmo*. Hic est mons Thraciæ.

Institor imperii, caupo famosus honorum.
 Hic Asiam villa pactus regit; ille redemit
 Conjugis ornatu Syriam; dolet ille paterna 200
 Bithynos mutasse domo. Suffixa patenti
 Vestibulo pretiis distinguit regula gentes.
 Tot Galatæ, tot Pontus eat, tot Lydia nummis.
 Si Lyciam tenuisse velis, tot millia ponas :
 Si Phrygas, adde; parum. Propriæ solatia sorti 205

insignis magistratum hoc exponit vendendum certo pretio. Hic moderatur Asiam emam prædio: ille emit Syriam geminis uxoris suæ: ille gemit permutasse Bithyniam cum hæreditate paterna. Inscriptio præfixa in vestibulo aperto discriminat mercede certa præfecturas populorum. Galatæ venduntur tanto pretio, tanto Pontus, tanto Lydia. Si vis regere Lyciam, oportet ut solras tot millia: si Phrygiam, adjice tantillum. Statuit signa venditionis esse publica ad

//////////

Venditor Vat. pr. imperiis Var. LL. e marg. Parm. campo Oxon. sec. caupo vel campo Farn. m. pr. Exc. Læti. formosus Vat. quint.—199 villam Vat. pr. Farn. Asia villam Lov. partus vel pactus Farn.—200 Conjugis Ematii Ambr. pr. Syriam vet. Gyr. Vat. Livin. Thiriam Lov. Tiriam Bonon. Pat. Tyrium Vat. tert. m. pr. Leid. pr. Oxon. sec. Put. Reg. duo Petav. Moret. sec. Med. sec. et quart. Ald. Exc. Gevart. De Provinciis venditis Lamprid. in Commodo. p. 51. l. 15. in Heliogabalo p. 103. paternam Bithinis m. domum Pric. paternas domos Vat. quint. Moret. sec. paternam domum Jun. pr.—201 Bithynios Leid. sec. Bithynios Vat. sec. Moret. sec. Bithyniis Thuan. Bithynias domos Petav. pr. m. pr. domo Exc. Lucens. sec. domi ed. Vicet. domu Leid. pr. Oxon. sec. Lov. Petav. sec. m. pr. Bonon. Tholos. Med. tert. duo Ambr. petenti Ambr. tert. potenti Leid. pr. et viginti Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. potenti vel potenti Leid. sec.—202 cedula Pat. unde schedula conjiciebat Heinsius. Rubenius in Epistola ad Heinsium tegula conjiciebat, ut alludat auctor ad laterculum honorum, de quo Cedrenus, 'Ἡ παρ' Ἑλλησιν ὀπτή πλίνθος, λατέρκουλον παρὰ Ῥωμαίοις λέγεται· ἦν δὲ πλίνθος δημοσία, ἐφ' οὗ τότε τῶν βουλευτῶν καὶ τὰ τῶν στρατευμάτων ὀνόματα ἀπεγράφετο· nihil tamen mutandum censuit. Regula enim hic ipsi erat Catalogus, κανὼν.—203 erat Put. erit Med. tert. inc. Heins. arut Farn. cant legit Heinsius. Libya Lov.—204 Si Lituum Jun. pr. m. sec. Silicium Leid. pr. Ciliciam ed. Vicet. Si Libyam Vat. sec. Siciliam Pric. Farn. Pat. Tholos. Ambr. pr. Leid. sec. Jun. pr. m. pr. Exc. Gevart. Si Lyciam vel Siciliam Moret. pr. Vat. tert. domuisse inc. Heins. m. pr. pones duo Vatt. Pal. Med. pr. pendas Pat. ponas vel pendas Farn.—205 Phrygiam Thuan. Phryges Mazar. Stygas Var. LL. ed. Antv. abde Rott. adde. parum est. Vat. pr. propriæ Exc. Lucens. sec. duræ Farn. Exc. Pat. rec. ed. Vicet. mortis Med. sec. m. pr. sortis tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Vat. Livin. Exc. Læti. forti

NOTE

198 *Institor*] Est qui a mercatore negotiationi alicui præpositus est. denotat pretium præfecturarum, ut

201 *Bithynos*] Bithynia est regio inscriptio couponum denotat pretium

minoris Asiæ, sicut Syria, Galatia, vini.
 Lycia, Phrygia, Lydia. 203 *Eat*] In possessionem mercantis.

Suffixa regula] Inscriptio est, quæ

Communes vult esse notas, et venditus ipse
 Vendere cuncta cupit. Certantum sæpe duorum
 Diversum suspendit onus : cum pondere iudex
 Vergit, et in geminas nutat provincia lances.

Non pudet, heu Superi, populos vænire sub hasta ? 210
 Vendentis certe pudeat. Quid jure sepultum
 Mancipium tot regna tenet, tot distrahit urbes ?
 Pollentem solio Cræsum victoria Cyri
 Fregit, ut eunucho fluerent Pactolus et Hermus ?

consolationem suæ conditionis, et ipse venditus, expetit vendere omnia: frequenter pendit pretium varium duorum æmulorum, et mox ipse iudex inclinat cum onere graviore, et provincia regenda pendet in libram alterutram. Pro Dii! non pudet vos, gentes vendi sub hasta? Venditor quidem ipse erubescat. Quid? Servus mortuus civili jure possidet tot imperia, vendit tot oppida? Triumphus Cyri dejecit imperio Cræsum potentem, ut Pactolus et Hermus fluerent pro

//////////

Bonon. sorti duo Leidd. et sedecim alii, Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. Ald.—207 jubet Ambr. tert. petit Florent. parat Moret. sec. certat tum Put.—208 suspendit vel supponit Exc. Læti. ponderis index Scalig.—209 Pendit vel Vergit Put. mutat provincia Exc. Læti et Lucens. sec. vertit ed. Vicet. sena [i. e. sententia] Jun. pr. provincia vel sententia Reg. duo Oxon. vid. Herald. not. in Minucium p. 7. ed. Leid. Elmenhorst. et Agapet. admonit. 41.—210 Non pudet quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Exc. Læti. Nec pudet Leid. sec. Num pudet Mazar. Non pudor Oxon. pr. Num pudor volebat Heins. venire Florent. inc. Heins. Leid. pr. Med. tert. Exc. Lucens. sec. item Var. LL. e marg. Parm. Gesn. ed. Bipont. et Kœnig. vænisse Vat. Livin. venisse duo Vatt. Pal. Farn. Rott. vænire vel venisse Vat. pr. sub hasta? cum nota interrogationis, Mazar. sub hastam Pat.—211 Videntes Med. quart. Vendentis duo Vatt. Exc. Læti. Rubenius ita distinguit, Vendentis c. pudeat, qui jure, &c. quod jure tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. quid Mazar. qui vel quo jure Vat. pr. m. pr. Exc. Læti. quid vel quo legebat Heinsius. deest hic versus Flor.—211 potentum vel sepultum Oxon. sec.—212 jura Vat. sec. Pal. Med. pr. rura leg. Heins. distrahat Put. possidet inc. Heins. distrahit vel destruit Vat. pr. detrahit vel destruit Moret. sec.—213 Pallentem Jun. et Oxon. pr. Drusum pro Cræsum Vat. pr. m. pr. curis pro Cyri Jun. pr.—214 in Eunucho Tholos. flueret Vat. pr. Jun. et Oxon. pr.—216 proscripto Pat.

NOTÆ

206 *Communes*] Vult quasdam esse notas publicas, quibus posset vendere omnia; sicque solatur se, qui toties alias venditus est.

210 *Non pudet*] Antiqui res male succedentes Diis exprobrabant.

Sub hasta] Ex more hasta præfixa, res, servi vendebantur.

211 *Sepultum*] Servus jure civili mortuus, ut qui est in domini potestate.

213 *Solio*] Imperio: signum pro re signata.

214 *Pactolus et Hermus*] Fluvii au-riferi Asiæ minoris, Lydiam Cræso regnatam alluentes.

Attalus hæredem voluit te, Roma, relinqui;	215
Restitit Antiochus præscripto margine Tauri;	
Indomitos curru Servilius egit Isauros;	
Et Pharos Augusto jacuit, vel Creta Metello,	
Ne non Eutropio quæstus numerosior esset?	
In mercem veniunt Cilices, Judæa, Sophene,	220
Romanusque labor, Pompeianique triumphi.	
Quo struis hos auri cumulos? quæ pignora tantis	
Succedent opibus? nubas ducasve licebit;	
Nunquam mater eris, nunquam pater. Hoc tibi ferrum,	
Hoc natura negat. Te grandibus India gemmis,	225

*Eunucho? Attalus voluit constitui te hæredem, o Roma: regnum Antiochi terminatum est limitibus præfixis Tauri montis; Servilius duxit in curru triumphali Isauros invictos, et Ægyptus subacta est ab Augusto, vel Creta a Metello, ne non lucrum copiosius foret Eutropio? Cilices, Judæa, Sophene, et fructus laboris Romanorum, et victoriarum Pompeii computantur pro pretio. Quo fine aggeris hos acervos auri? Qui filii adibunt tantas divitias, o Eutropi? * * India locupletet te unionibus magnis,*

præscriptos Tholos. præscripti conjiciebat Heinsius. Mauri inc. Heins.—217 Indomitus Oisel. cursu Pat. Tholos. Servilus Var. LL. ed. Antv. Isaurus Exc. Læti m. sec. Hisauros Vat. sec.—218 his Creta Exc. Pat. rec.—219 Nec non Med. pr. et sec. m. pr. ed. Viet. Venit pro Ne non Moret. sec. quæstor Jun. pr.—220 In mercem Exc. Læti m. pr. In lapidem Oxon. pr. In mercem Exc. Schott. in quibus ascriptum, Etna p. 50. mercem vel lapidem Petav. sec. Sophene Leid. sec. m. sec. Jun. pr. Moret. sec. Pal. Faru. Florent. Pnt. Petav. sec. tres Vatt. totidem Med. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Viet.—221 Romanosque Vat. pr. Pompejanusque triumphus Pat. trophæi Moret. sec. m. pr.—223 Succedent Leid. sec. et sedecim alii Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Viet. et Var. LL. ed. Antv. Succedunt Prie. duo Medl. Succedant Reg. ducasve Exc. Lucens. pr. ducasve ed. Viet. ducasve inc. Heins. Exc. Læti. m. pr. ducas nubasve Tholos. Ambr. pr.—226 pholiis

NOTÆ

215 *Attalus*] Ditissimus Pergami Rex, Populum Romanum instituit hæredem. *Luxus Attalicus*, id est, maximus.

216 *Tauri*] Montis Ciliciæ, cujus finibus terminatum est regnum Antiochi, qui magnam Asiæ partem tenebat.

217 *Isauros*] Populos Ciliciæ, quorum arx *Isaurus* diæta, latrociniiis famosa: hanc subegit Servilius, inde dictus *Isauricus*.

218 *Pharos*] Parva olim Nili insula; ponitur pro Ægypto, seu Alexandria regno, quod Augustus, victis Antonio et Cleopatra, occupavit.

Creta] Cretam insulam domuit Metellus, et hinc *Creticus* dictus est.

220 *In mercem veniunt*] Computantur pro pretio, venduntur.

Sophene] Regio Asiæ, sicut et Judæa.

225 *Grandibus gemmis*] Pretiosioribus; nam gemmæ quo majores eo

Te foliis Arabes ditent, te vellere Seres :
Nullus inops adeo, nullum sic urget egestas,
Ut velit Eutropii fortunam et membra pacisci.

Jamque oblita sui, nec sobria divitiis mens ;
In miseram leges hominumque negotia ludit.

230

Judicat eunuchus. Quid jam de Consule miror ?
Prodigium, quodcumque gerit. Quæ pagina lites
Fœmineas meminit ? quibus unquam sæcula terris

Arabes locupletent te aromatis, te Seres velleribus: nemo est tam pauper, mendicitas ita vexat neminem, ut velit habere opes Eutropii cum corpore ejus. Et jam animus inmemor sui, et ebrius opibus, ludibrio habet leges afflictas, et res mortualem. Eunuchus judex est. Quid jam admiror de Consule? Quicquid facit, monstrum est. Quæ historiæ testantur litigationes muliebres? quibus in regionibus

Tholos. spoliis marg. Isingr. Arabes. cum τελεία στιγμαῖ, Moret. pr. ditent. cum στιγμαῖ, Pat. te ditent Vat. tert. e vellere Oxon. pr. et vellere Vat. pr.—227 adeo est Jun. pr. urget Vat. pr. Oisel. Med. tert. Reg. Mazar. Ambr. sec. Exc. Læti et Lucens. sec. coget Vat. sec. Pal. Farn. Med. pr. Moret. pr. duo Petav. Bon. Pat. Ambr. pr. Oxon. sec. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. cogit duodecim alii, et ed. Parm. coget vel urget Pnt.—228 formam Pal. Florent. Med. pr. Eunuchi fortunam Ald.—229 non sobria inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. de vitiis Oxon. sec.—230 En miserus conjecerat primum Heinsius, sed postea improbavit, ascripto vs. 190. ‘ pronus in anram Æstuat.’ mentes Med. quart. ludit Exc. Lucens. sec. venit ed. Vicet. venit vel ludit Mazar. Exc. Pat. rec.—231 quidnam Exc. Læti. quid tam Rott. tantum Consule mirum Thuan. miror? leg. Heins.—232 Prodigium Vat. quint. Farn. Oxon. pr. Prodigium est tres Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. quocumque Farn.—233 Sic actas pro fœmineas Vat. Liviu. marg. Isingr. et lib. Barth. Philetæros rex Eunuchus. Lucian. p. 914. Sic atus et emend.

NOTÆ

pretiosiores. Sic Julius Cæsar pondus gemmarum exigebat in Britannia.

226 *Foliis*] Odoratis, ex quibus fiebant aromata, seu unguentum foliatum.

Seres] Populi Asiæ, qui ex arboribus depectunt lanuginem quandam admirabilem. Supra de III. Cons. Hon. vs. 210.

228 *Fortunam et membra pacisci*] Tamen, florente Eutropio, multi se eunuchos fecerunt, ut eunuchi eunuchos fierent jucundiores, sicque ad honores pervenirent. Quid non mortalia pectora cogit, Ambitio!

231 *Judicat*] Ita divitiis est ebrius, ita obeæcatus, ut judicet per ludum, et res humanas ludibrio habere videatur.

232 *Lites fœmineas*] Fœminas in Senatam venire nefas erat; et inferis ejus caput devovebatur, qui mulieri auctor erat hujus violandæ legis. Valerius Maximus. Dido tamen ex Virgilio, Jove permittente, ‘ Jura dabat, legesque viris.’ Huic Jupiter, ‘ Justitiæque dedit gentes frænare superbas.’ Et Justinianus Theodoram uxorem ad Reipub. consilia adhibuit, &c.

Eunuchi videre forum? Sed ne qua vacaret
 Pars ignominia, neu quid restaret inausum, 235
 Arma etiam violare parat, portentaque monstribus
 Aggerat, et secum petulans amentia certat.
 Erubuit Mavors, aversaque risit Enyo
 Dedecus Eoum; quoties intenta sagittis
 Et pharetra fulgens anus exercetur Amazon: 240
 Arbitratur aut quoties belli pacisque recurrit,
 Alloquitur Getas. Gaudet, cum viderit, hostis,

Senatus Eunuchi spectatus est unquam per atates omnes? At ne qua pars careret infamia, neve quid remaneret intentatum, apparat quoque polluere arma, et vesani impudens Eutropii accumulatur prodigia prodigiis, et pugnat secum. Puduit Martem; et Enyo fastidians irrisit ignominium Orientis; quoties ille Eutropius Amazon vetula indulgens telis, et micans pharetra exercetur; vel quoties redit moderator belli et pacis, et affatur Getas. Hostis, cum aspexerit

//////////

Sic actas Vat. pr. norit Moret. sec. fadera Med. tert.—235 ignominia Rott. duo Med. inc. Heins. ignominia Leid. pr. cum octodecim scriptis, Exc. Lucens. sec. item Cod. Rhem. ignominia vel ignominia Vat. pr. Med. pr. nec quid Pric. ne plurimi Codd. Exc. Læti, ed. Parm. Var. LL. ed. Antv. inausum Petav. sec. Med. tert. inausum vel inusum Oxon. sec.—236 monstrum Vat. pr. monstri Farn.—237 Augerat Jun. pr. Aggregat Bonon. Exc. Læti, et ed. Vicet. Aggerat Leid. pr. et triginta fere alii, Exc. Lucens. sec. et ed. Parm.—238 aversaque Vat. pr. Pric. Florent. Med. tert. Petav. pr. Reg. Oxon. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. duo Ambr. inc. Heins. Exc. Gevart. et Lucens. sec. adversaque tres Vatt. Pal. Farn. Oisel. in Hæmo pro Enyo Rott.—239 Eoum: Lov. Eoum. cum τελεία στιγμή, Moret. pr. Pnt. duo Petav.—240 pharetris Ambr. pr. Pat. surgens Farn. exerceret ed. Vicet. exercetur vel exercebat Exc. Læti.—241 cucurrit Med. tert. requirit Petav. sec. recurrit vel cucurrit Exc. Læti.—242 Alloquitur Pric. Oisel. Vat. Livin. Ambr. pr. Petav. tert. Med. quart. Pnt. Pat. Getis Vat. tert. n. pr. hostes Jun.

NOTE

234 *Ne qua pars*] Rerum humanarum, quarum pars est bellum, arma.

236 *Violare*] Quasi Eunuchus profanaret Marti virisque sacra: hæc tamen gloriose gessit Narses Eunuchus, Gothis expulsis, et Totila interfecto, legum vindex, Romæ reparator, Christianæ fidei custos acerrimus; sed hic fuit post Claudiani tempora.

237 *Amentia certat*] An judicet, an Delph. et Var. Clas.

arma gerat: utrumque in Eunuchis ait insanum esse.

238 *Enyo*] Bellona soror Martis, vel ancilla.

240 *Amazon*] Sic dicitur ab ἀ, sine, et μάχος, mamma, quod Amazones sibi mammam exuerent, quo forent vibrantis sagittis habiliores.

242 *Getas*] Getæ et Gothi unum et idem sunt; sed *Getæ* nomen, quia lenius, Romani usurpare malunt.

Claud.

2 H

Et sentit jam deesse viros. Incendia fumant :
 Muris nulla fides : squalent populatibus agri,
 Et medio spes sola mari. Trans Phasin aguntur 245
 Cappadocum matres, stabulisque abducta paternis
 Caucasias captiva bibunt armenta pruinas,
 Et Scythicis mutant Argei pabula sylvis.
 Extra Cimmericas, Taurorum claustra, paludes
 Flos Syriæ servit : spoliis nec sufficit atrox 250
 Barbarus : in cædem vertunt fastidia prædæ.

eum, lætatur et cognoscit jam non esse viros. Incendia fumant: nulla fiducia in muris, campi desolantur direptionibus, et spes una est in mari medio. Matres Cappadocum captæ ab hoste ducuntur trans Phasin, et armenta captæ, abducta ex stabulis aritis portant nives Caucasias, ac permutant pascua Argæi cum nemoribus Scythiæ. Ultra paludes Cimmericas, quæ sunt munimenta Taurorum, juven-tus Syriæ serva est: neque crudeles barbari sufficiunt excivis referendis: con-

~~~~~

pr.—243 *Cum sentit* Petav. pr. *sensit* Mazar.—244 *Muris* Med. tert. *Euris* Florent. *Mures* Vat. pr. *populatibus* Oisel. Reg. duo Oxon. ed. Vicet. Parm. Var. LL. ed. Antv.—245 *In medio spes sola* Med. quart. Ambr. pr. *In medio spes nulla* Sched. Gud.—246 *vates* Jun. pr. *abducta* Moret. pr. *Put. stabulis*, sine copula, Farn. Thuan. Oxon. pr. *Pat. Ambr. pr. inc.* Heins. *tabulis* Ambr. sec. *assueta* Thuan.—247 *armenta b. captiva* Reg.—248 *Argæi* Tholos. *Algæi* tres Vatt. Rott. *Argæis* Jun. pr. *Argæia pabula* legebat Heinsius.—249 *Ultra* Vat. sec. Med. quart. *Extra* vel *Ultra* Lov. Med. tert. *Cinifias* pro *Cimmericas* Pat. *Caurorum* Jun. pr. *palustres* Lov.—250 *Flos Syriæ servit* Exc. Læti. tres Med. totidem Petav. Lov. Thuan. Exc. Lucens. sec. ed. Parm. *Flos Syriæ servit* Sched. Gud. *Assyriis fervet* Put. Petav. pr. Mazar. Tholos. *Assyriis fervent* Reg. Pat. m. sec. *Assyriis servit* Vatt. duo item Vat. Livin. *Assyriis servit* vel *Flos Asiæ servit* Vat. pr. Oisel. Florent. *Flos Syriæ servit* vel *Assyriis fervent* Oxon. sec. *servit* Bon. duo Ambr. Moret. sec. *servit* duo Ambr. *non sufficit* Med. quart. Tholos.—251 *incedit* pro *in cædem* Jun. pr. *vertit* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *vertunt* Reg. Oxon. pr.

NOTÆ

243 *Deesse viros*] Siquidem militat Eunuclus.

244 *Populatibus*] Gothi omnia populantur, pugnante contra Entropio.

245 *Phasin*] Hic est fluvius Colchidis. De hoc supra.

247 *Caucasias*] Armenta pelluntur longe versus Caucasum, ob metum armorum Entropii.

248 *Argæi*] Hic mons, pasenis nobilitatus, est Cappadociæ in minore Asia. Strabo, ὑπὸ τῷ Ἀργαίῳ ὄρει πάντων ὑψηλοτάτῳ, sub *Argæo monte*

omnium altissimo.

249 *Cimmericas*] Cimmerici populi trans Pontum Euxinum, ita inter montes absconduntur, ut apud eos densissimæ sint tenebræ; usque eos Homerus, teste Strabone, apud Inferos collocavit. Inde proverbium, ‘Cimmeriæ tenebræ.’

Taurorum] Tauri sunt Sarmatiæ Europææ populi ad Bosporum Cimmericum; apud quos est Taurica Chersonesus.

Ille tamen (quid enim servum, mollemque pudebit ?
 Aut quid in hoc vultu poterit flagrare ruboris ?)
 Pro victore redit. Peditum vexilla sequuntur,
 Et turmæ similes, emuchorumque manipli, 255
 Hellespontiacis legio dignissima signis.
 Obvius ire cliens, defensoremque reversum
 Complecti. Placet ipse sibi, laxisque laborat
 Distendisse genas, fictumque inflatus anhelat,
 Pulvere respersus tineas, et solibus ora 260
 Pallidior, verbisque sonat plorabile quiddam
 Ultra nequitiam fractis, et prælia narrat :

vertunt in stragem contemptum spoliatorum. Et tamen iste Eutropius (nam quid servus et effaminatus erubescet, et quis rubor poterit ardere in facie hujus?) reverentur quasi triumphator. Signa peditum comitantur huic, et cateræ aquales, scilicet multitudo Eunuchorum, exercitus dignissimus vexillis Hellespontiacis. Cliens cæpit ire obviam, et amplexari propugnatorem redeantem: ipse plaudit sibi, et conatur tumefacere genas pendulas, et tumidus simulat anhelitum: habens caput tineosum sparsum pulvere, et vultum pallidiorem calore, et dictis mollioribus ipsa mollitie pronuntiat aliquid lacrymabile, et recenset certamina; ac voce tremente

Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *vertunt* vel *vertit* Vat. pr.—253 *vultu poterit* Vat. quint. Pric. Florent. Tholos. *potuit vultu* Pnt. *cultu* Med. sec. *poterit* duo Ambr. *potuit* plurimi Codd. Exc. Læti et Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet. *superare* Exc. Gevart. *pudoris* tres Vatt. Bonon. Pat. Ambr. pr. Moret. sec. Petav. tert. Lov. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *ruboris* vel *pudoris* Petav. pr. Pnt. *Aut quid in hoc vili p. vultu flagrare pudoris* Jun. pr.—254 *peditum* Ambr. pr. Vat. Livin. *tum cum* Pnt. Reg. duo Petav. inc. Heins. *tunc cum* Pric. Med. tert. Bonon. Pat. Tholos. Oxon. sec. duo Ambr. Exc. Læti. Ald. cc Jun. pr. *tunc cum* vel *peditum* Vat. pr. *truncum* conjiciebat Heinsius, quia truncatus. *unum* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec.—256 Hic versus deest in Tholos.—258 *ille* Med. quart. *laxansque* Rott. *lapsasque* Petav. tert.—259 *Extendisse* Lov. Oxon. pr. *Contendisse* Vat. quint. Oisel. Reg. et Vat. pr. m. pr. *fractumque* Ambr. pr. *victumque* conjiciebat Heins. *anhelat* Jun. pr. *anelat* Var. LL. ed. Antv.—260 *dispersus* inc. Heins. *tunicas* Exc. Gevart. *tineas* Jun. pr. *solibus* vel *sordibus* Med. sec. *sordibus oras* Squallidior legebat Heinsius.—261 *seno* Farn.—262 *Ultra* Exc. Læti. *Ulro* Med. tert. *Ultra* vel *Citra* Pric. *fractis* Exc. Lucens. sec. *fractus* Jun. pr. *factis* Med. tert.

NOTE

252 *Quid servum pudebit*] Serviles animæ pudoris nesciæ. Seneca: 'Optimum in adolescente signum verecundia.'

255 *Eunuchorum*] Militum inertissimorum duce Eutropio militantium.

256 *Hellespontiacis*] Eutropii digna legio, quæ militaret sub auspiciis Priapi infamis, qui natus ad Helles-

pontum.

259 *Fictum anhelat*] Non revera anhelat, sed fictum, seu ficto modo. Quasi multum laboris exhausserit.

262 *Nequitiam*] Hæc est amatoria mollities.

Fractis] Verbis molliibus addit ilectum; verbis plusquam effeminatis.

Perque suam tremula testatur voce sororem
Defecisse vagas ad publica commoda vires.

Cedere livori, nec sustentare procellas

265

Invidiæ, mergique fretis spumantibus orat.

Exoretque utinam! Dum talia fatur, ineptas

Detergit lacrymas, atque inter singula dicta

Flebile suspirat: qualis venit arida socrus

Longinquam visura nurum: vix lassa resedit,

270

Et jam vina petit. Quid te, turpissima, bellis

Inseris, aut sævi pertentas Pallada campi?

Tu potes alterius studiis hæere Minervæ;

Tu telas, non tela, pati: tu stamina nosse,

testificatur per sororem suam vires defecisse ad utilitatem patriæ, se cedere invidiæ, neque posse perferre tempestates amulorum, et cupit submergi aquis frementibus. Et utinam exorasset! Dum dicit hæc, abstergit lacrymas stultas, atque inter verba omnia, suspirat flebiliter. Sicut socrus siticulosa advenit inrisura nurum longinquam: ægre sedit fatigata, et jam postulat vinum. Quare misces te armis deformissima, vel experiris Palladem in arena terribili? Tu potes applicare te artibus alterius Palladis; tu potes ferre telas, non tela; tu ducere fila; tu sagax instare

fictis vet. Gyr. ed. Vicet.—263 suum dolorem Jun. pr.—264 commoda publica Ambr. pr.—266 jungique Ambr. pr. spirantibus Pat.—267 ineptus Vat. pr.—268 Detergit Vat. quint. Pal. Farn. Deterget Leid. pr. cum septemdecim aliis, et Exc. Lucens. sec. Detergeret Vat. pr.—269 horrida Vat. quint.—270 Longinquam Vat. quint. laxa Lov. Var. LL. ed. Antv. recedit Thnan. duo Petav.—271 turpissime tres Vatt. Rott. turpissima Pal. Farn. Med. pr. Moret. pr. turpissime vel turpissima Florent.—272 sævis Mazar. et sævis Jun. pr. duo Petav. Sævis et emend. Medis Vat. tert. sævis campis Vat. pr. Pal. Farn. Rott. Tholos. Vat. Livin. Exc. Læti. sævi campi Florent. Jun. pr. duo Oxon. Pnt. Reg. Thnan. Med. tert. tres Petav. tres Ambr. Bonon. Pat. Lov. inc. Heins. Ald. Sched. Gud. prælia pro Pallada Vat. tert. Reg. Thnan. Petav. tert. duo Oxon.—273 antierius Ambr. tert. alterius vel alternis Reg.—274 Et telas Leid. pr. et viginti quatuor alii, Exc. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. sequi Pal. Med. pr. nosti Leid. pr. nosce Ambr. tert. nosse quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. nesse Heins. Gesn. et

NOTÆ

263 *Sororem*] Per uxorem suam, quacum vivebat ut cum sorore.

266 *Mergique*] Optat mergi, et devovet caput suum ad fidem dictis faciendam.

267 *Exoretque utinam*] Eutropius orat se submergi; et utinam exoret, hoc est, obtineat quod petit. Sic enim infelicitas publica in caput ejus converti putabitur.

271 *Turpissima*] Sic compellat Eu-

tropium, qui similis est vetulæ turpissimæ.

272 *Sævi pertentas Pallada campi*] Hypallage: id est, experiris sævum campum Palladis armorum præsidis; vel experiris Palladem, sævi campi sen belli præsidem.

273 *Alterius Minervæ*] Quæ præest telis atque lanificiis.

274 *Tu telas, non tela, pati*] Sic Sophia Justiniani Imperatoris conjux

Tu segnes operum solers urgere puellas, 275
 Et niveam dominae pensis involvere lanam.
 Vel, si sacra placent, habeas pro Marte Cybeben:
 Rauca Celænaeos ad tympana disce furores.
 Cymbala ferre licet, pectusque illidere pinu,
 Inguinis et reliquum Phrygiis abscindere cultris. 280
 Arma relinque viris: geminam quid dividis aulam,
 Conarisque pios odiis committere fratres?
 Te magis, ah demens, veterem si respicis artem,
 Conciliare decet. Gestis pro talibus annum

virginibus pigris ad laborem; tu potes implicare pro domina lanam albam ad opus faciendum. Aut si sacra grata sunt tibi, eligas Cybelen pro Marte. Edisce resaniam Phrygiam ad tympana stridula: permittitur tibi gestare Cymbala, et quaterere sinum pinu. * * Relinque bella viris. Quare turbas Regiam duplicem, et tentus armare fratres pios in odia mutua? convenit tibi potius, heu insane, conciliare, si spectas artem tuam antiquam. Pro factis similibus, Eutropius postulat consulatum,

ed. Bipont. *nesse* vel *Serum* Vat. quint.—276 *rictam* pro *niveam* Med. tert. Put. m. pr. *tinctam* Prie. Ambr. sec. inc. Heins. *junctam* Med. pr. Ambr. pr. *rinctam* Leid. pr. cum tredecim aliis, Sched. Gud. Var. LL. ed. Autv. *rinctum* vel *tinctum* Oxon. sec. *niveam* vel *rinctum* Vat. pr. *erolvere* Vat. sec. *in'ng'e* Jun. pr. *lanam* vel *lanam* Oxon. pr. Reg. cum Glossa. Virgil. 'Tyrioque ardentem murice lænam.'—277 *At si* Med. quart. *sacra* vel *tela* Vat. pr. *adeas* conj. Heins. *Matre* Vat. pr. *Cybellen* Vat. sec. m. pr. item edd. Heins. Gesn. et Bipont. *Cybelen* Ald. Exc. Læti. *Cybelem* tres Vatt. Pal. Oisel.—278 *Celænaeos* Exc. Læti. *Cileneos* Oxon. pr. *Cibeleos* Jun. pr. *Cibelaeos* vel *Celæneos* Petav. tert.—279 *disce* Vat. pr. *pectus* sine copula, Vat. quint. Prie. Exc. Læti. *allidere* vet. Gyr. nam et *pectus pinu illidebant* Isidis sacerdotes. Lamprid. in Commod. vid. Casaub. p. 96. et Salmas. de Dendrophoris in Indice.—280 *abscindere* Petav. pr. *occidere* Pat. *abscidere* Oisel; Med. tert. Put. Thuan. Bonon. Ambr. pr. Petav. tert. ed. Vicet.—281 *riro* Rott.—282 *Conarisve* Vat. sec. *odio* Thuan.—283 *O demens* Jun. pr. Tholos. Petav. pr. Vat. quint. *a demens* Vat. pr. Exc. Læti. *ha demens* Leid. pr. Vat. sec. Pal. Rott. Florent. duo Oxon. tres Med. Put. Reg. Thuan. Mazar. duo Petav. totidem Moret. inc. Heins. *conspicis* Reg. *arcem* Tholos.—284 Heinsius ascripserat locum Ovid. 1. Amor. Eleg. XIII. 42. 'Num me nupsisti con-

NOTÆ

Narsen eunuchum ad fūsum et telas contumeliose vocabat: at ille Longobardis in Italiam accitis telam orsus est, quam nemo potuit dissolvere.

275 *Urgere puellas*] Quod officium eunuchorum est in Gynæceis, sive atriis mulierum.

277 *Cybeben*] Cujus sacris destinati semiviri.

278 *Celænaeos*] Phrygiis: 'Celænae urbs, caput quondam Phrygiæ fuit.' Livius. Strabo agnoscit in Tro-

ade Κελαινὰς κάμην, *Celænas pugum*. In Phrygiâ, Cybeles celebrabantur sacra furiosa, in quibus Galli furentes sibi sinum pinu quatiebant, et omnes corporis partes gladiis deformabant.

282 *Pios fratres*] Arcadium et Honorium, inter quos ista vulpes Aleeto pejor semina discordiæ jaciebat.

281 *Conciliare*] Fœminas viris, leononis est, cujus alias Eutropius artem exercebat.

Flagitet Eutropius, ne quid non polluat unus ; 285
 Dux acies, iudex prætoriam, tempora Consul.
 Nil adeo fœdum est, quod non exacta vetustas
 Ediderit, longique labor commiserit ævi.
 Œdipodes matrem, natam duxisse Thyestes
 Cantantur : peperit fratres Jocasta marito, 290
 Et Pelopea sibi. Thebas ac funera Trojæ
 Tristis Erechthei deploret scena theatri.

nequid non solus contaminet, Ductor exercitus, Iudex Senatuum polluat, Consul annuum. Nihil tam turpe est, quod antiquitas præterita non produxerit, et quod non series longæ ætatis admiserit. Œdipus memoratur duxisse matrem, Thyestes filiam ; Jocasta genuit fratres conjugii suo Œdipo, et Pelopea sibi. Scena miserabilis theatri Atheniensis luget Thebas, et fata Trojæ. Tereus transformatus est in

.....

ciliante seni? vid. Salmas. ad Hist. Aug. p. 486.—285 *Flagitat* Vat. pr. m. sec. Pric. Exc. Læti. *Flagitet* Leid. pr. Jun. pr. duo Oxon. Moret. pr. et sec. m. sec. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. Pnt. quatuor Med. Exc. Lucens. sec. *numquid* Med. tert. *ne vel non* Exc. Læti.—287 *fœdum* Ambr. tert. *fœdum est* quatuor Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Exc. Læti. *exhausta* duo Med. *voluntas* Med. tert.—288 *Ediderat* Tholos. *minor pro labor* Vat. quint. Med. sec. m. pr. *anni* Thuan. Oxon. pr.—289 *Œdopodas* Farn.—290 *Cantantur* quatuor Vait. Pal. Farn. Pric. Rott. Exc. Læti. *Cantantur* Oisel. Bonon. Tholos. Leid. sec. Oxon. sec. duo Ambr. tres Petav. Exc. Lucens. sec.—291 *Thebas* Mazar. inc. Heins. *fratres pro Thebas* Pat. *labes* duo Leidd. cum viginti quatuor aliis, Exc. Læti, Gevart. Lucens. sec. Sched. Gud. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *Trojæ vel Thebas* Petav. tert. *Thebas vel labes* Vat. pr. Med. sec. Put. *Thebas vel tadas* Florent. *Thebes* conj. Heins. *ac funera* Vat. tert. Exc. Læti. *et funera* Rott. Mazar. Oxon. pr.—292 *Erechthei*

NOTÆ

Annum...tempora] Flagitat annum, id est, munus consulis, qui dominus est anni ; sed hunc polluit Eutropius, simulque tempora, quæ dedecet ab eunacho gubernari.

287 *Exacta*] Hactenus acta, præterita vetustas.

288 *Commiserit*] Velut crimen ali-quod : monstrum enim, naturæ Deorumque crimen et dedecus, appellabant.

289 *Œdipodes*] Laius Rex Thebarum discit ex Oraculo se occidendum esse a filio : hoc ut vitet, filium natum, pastori dat occidendum. Pastor misericors, perforatis pedibus, eum suspendit ex arbore : hinc nomen, οἰδαῶ, *tumeo* ; ποῦς, ποδῶς, *pes* ; inde enim pe-

des tumebant. Ab alio pastore suscipitur, et delatus ad Polybii Corinthiorum Regis uxorem, aliter : hic grandior factus patrem perquirat, et in quodam Phocensium tumultu patrem Laium incognitum occidit : mox interfecta Sphinge Thebas intrat, matremque Jocastam insciens uxorem ducit.

Thyestes] Frater Atrei Mycenarum Regis in Peloponneso.

291 *Pelopea*] Filia Thyestis ex suo patre peperit sibi fratrem Ægisthum.

Thebas] Thebarum casus et calamitates.

292 *Erechthei*] Atheniensis, ab Erechtheo alias Rege.

In volucrum Tereus, Cadmus se vertit in anguem.
 Scylla novos mirata canes. Hunc arbore figit,
 Elevat hunc pluma, squamis hunc fabula vestit, 295
 Hunc solvit fluvio. Nusquam spado Consul in orbe,
 Nec iudex ductorve, fuit. Quodcumque virorum
 Est decus, emuclii scelus est. Exempla creantur,
 Quæ socci superent risus, luctusque cothurni.
 Quam pulchre conspectus erat, cum tenderet artus 300

urem, Cadmus in serpentem: Scylla obstupuit canes novos ex se natos: fabula hunc factum arborem plautat, extollit illum pennis, hunc operit squamis, illum liquefacit in fluvium. Nusquam eunuchus extitit Consul in mundo, neque Iudex, neque Dux: quicquid honestum est viris, crimen est eunuchis: exempla producuntur, quæ vincant facietias comædiæ, et tristitiam tragædiæ. Quam belle Eutropius aspiciet

duo Vatt. Pal. *Eritrei* Moret. pr. *Erithei* Moret. sec. *Aristei* Pric. *Aric-tei* Jun. pr. *Eristei* Oxon. sec. *corna* Rott. Oisel. Leid. sec. Med. tert. Put. duo Petav. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *cena* Moret. sec. Hi duo vero versus in Thuan. desiderantur.—294 *mutata* Oisel. Oxon. pr. *mutata* vel *mirata* vel *imitata* Vat. pr. *hunc* Florent. *hunc* Vat. Livin. *hanc* vel *hunc* Ald. *signat* Vat. quint. *figit* Lov. Bonon. Pat. Put. Thuan. Leid. sec. m. pr. Med. sec. m. pr. duo Oxon. et Petav. Exc. Gevart. *fixit* Pric. *figit* vel *figunt* Vat. tert.—295 *Elevat* pro *Elevat* Vat. pr. m. pr. *Revehit* Med. quart. *Erehit* Exc. Gevart. *hanc* Vat. tert. Florent. *hunc* tres Vatt. Pal. Farn. Oisel. *plumis* Mazar. *pluma* duo Leidd. et Oxon. Jun. pr. Put. Reg. ambo Moret. Lov. tres Petav. Ald. ed. Plantin. item Var. LL. ed. Antv. *hanc fabula* quatuor Vatt. Pal. Farn. Oisel. *vertit* Mazar.—296 *Hunc* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. cum glossa, i. e. *Marsyam* Tholos. tres Ambr. Exc. Læti. *hunc* Ms. Delr. *hunc* ubique habent edd. Vicet. Parm. Demst. Cæsii, Elzev. Barth. ter *hanc* et quarto loco *hunc* Ald. Junt. Colin. contra ter *hunc* et quarto loco *hanc* Ising. Gryph. Claver. primo vero loco *hunc*, deinde ter *hunc* ed. prim. Heinsii. *numquam* quatuor Vatt. Pal. Farn. Oisel. *nusquam* Reg. Oxon. pr. in urbe Farn. m. pr.—297 *ductorque* Pal. Med. pr. Tholos. *ductorre* Exc. Læti. *quodcumque* Exc. Lucens. sec. *quicumque* ed. Vicet.—298 *Eunuchi* tres Vatt. Farn. *Eunuchis* Vat. sec. Moret. sec. Var. LL. e marg. Parm.—299 *socci usus* pro *socci risus* Jun. pr. *superant* Leid. pr. Ambr. sec. Med. tert. Pat. inc. Heins. *luxusque* Pat.—300 *pulchre*

NOTE

293 *In volucrum*] In *Urupam* Tereus mutatus est, ob Philomelam uxoris suæ Prognés sororem constupratam.

294 *Scylla*] Se lavans in fonte, a Circe zelotypa infecto, vidit inferiores corporis partes in rictus caninos transformatas, sequæ in mare præcipitans, versa est in gurgitem cognominem. Fuit et alia Scylla Nisi filia in alaudam mutata.

Arbore figit] Ut Daphnen, Myrrham.

295 *Pluma*] Ut Cynnum, qui rex erat lignum, qui morte Phaëthontis contabuit, et versus est in avem cognominem; ut etiam Picas, quæ erant Pieri filia, et quæ ob garrulitatem in picas conversæ sunt.

Squamis] Ut Glanem.

296 *Solvit fluvio*] Ut Proteum illum, qui ex Virgilio: 'Omnia transformat

Exsanguis onerare toga ; cinctuque gravatus,
 Indutoque senex obscœnior iret in auro!
 Humani qualis simulator simius oris,
 Quem puer arridens pretioso stamine Serum
 Velavit, nudasque nates ac terga reliquit,
 Ludibrium mensis. Erecto pectore dives
 Ambulat, et claro sese deformat amictu.
 Candida pollutos comitatur Curia fasces,
 Forsitan et Dominus : præbet miracula lictor

305

batur, cum conaretur operire veste consulari membra exsucca, et oppressus vestimento, ac vultus turpior incederet in vestibus aureis indutis. Sicut simius imitator vultus hominis, quem puer illudens texit ornatu divite Serum, ac deseruit clunes nudatas et terga ludibrium futurum conrevis : simius locuples ingreditur sinu sublato, et deturpat se veste insigni. Senatus albatu sequitur fasces contaminatos ab Eunuchis : et forte dominus sequitur. Lictor clarior consule monstrat prodigia :

//////////

Vat. pr. duo Leidd. et Oxon. *pulcher* duo Vatt. Farn. Pric. Petav. pr. Moret. sec. Ambr. tert. Tholos. duo Med. *ornatus* Med. quart. *tonderet* Jun. pr. *arcus* Tholos. Ambr. sec.—301 *onerante* Florent. m. pr. Pat. Exc. Lucens. pr. *ornante* Ambr. sec. Med. tert. *ornare* duo Leidd. et octodecim alii, Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *ornare* vel *onerare* Put. Ambr. pr. Oxon. sec. Exc. Læti. *onerare* vel *onerante* Vat. pr. *cinctusque* Petav. tert. m. pr. *cinctuque* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. ed. Kœnig. *cinctumque* Jun. pr. *cinctuque* vel *cinctusque* Reg. *gravatur* Vat. tert. *gravatus* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *gravatur* vel *gravatus* Oxon. pr. *cinctumque* *gravatos* Gesn. *cinctuque* *gravatos* ed. Bipont.—302 *Inductoque* Vat. sec. et tert. m. pr. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Indutoque* duo Med. Petav. pr. Tholos. Ambr. sec. Moret. sec. Vat. Livin. inc. Heins. *iret obscœnior* Rott.—303 *simulator* Tholos. *imitator* Jun. pr.—304 *arridens* Vat. quint. *arridens* Rott. *irridens* legit Heinsius. *abridens* Med. sec. *flumine* Exc. Læti m. pr. *rectum* pro *Serum* Med. tert.—305 *nudasque* *genas* Farn. m. pr. *at terga* Rott. *relinquit* Oisel. Leid. pr.—307 *in actu* pr. *amictu* Jun. pr.—308 *Candida* vel *Callida* Moret. pr.—309 *dominus* duo Vatt. Pal. Rott. Oisel.

NOTE

sese in miracula rerum, Ignemque horribilemque feram, fluviumque liquentem.

301 *Gravatus*] Quasi ita macilentus atque infirmus foret, ut ne quidem togam ferre posset.

302 *Obscœnior*] *Obscœnus* dicitur quasi *abs scena*, quod in scena et in theatro dici non debet, quia turpe: vel *obsœnus* deducitur ab *ob* et *cœnum*; vel ab *ob* et *cano*, hoc est, contra cano, quod sit verbum mali auspicii. Unde Virgilius dixit, 'Obscœnas volucres, obscœnamque famem.' Alii alia sen-

tiunt.

304 *Serum*] Hi sunt populi extremæ Asiæ, mira arborum lanugine celebres, vel potius vermium in his arboribus stabulantium exuviis pretiosis divites.

307 *Sese deformat*] Optime, quo enim veste lautior est simius, eo turpior.

308 *Candida*] Albata, seu novis vestibus induta in honorem Consulis.

309 *Dominus*] Aliquis ex veteribus servi Eutropii dominis.

Consule nobilior, libertatemque daturus, 310
 Quam nondum meruit, scandit sublime tribunal ;
 Atque inter proprias laudes Ægyptia jactat
 Somnia, prostratosque cavuit se vate tyrannos.
 Scilicet in dubio vindex Bellona pependit,
 Dum spado Tiresias, enervatusque Melampus 315
 Reptat, ab extremo referens oracula Nilo.
 Obstrepere avium voces : exhorruit annus

et Eutropius largiturus libertatem, quam nondum promeritus est, conscendit tribunal altum, et inter elogia sua, rentitat deliria Ægyptio, et cantat Tyranos debellatos, se referente raticinia. Nimirum Bellona ultrix hasit dubitans, dum Tiresias eunuchus, et Melampus civitatus arreptit, reportans oracula a Nilo ultimo. Garritus volucrum occurrunt, annis horruit nomen, et Janus

//////////

Exc. Læti. dominis Med. quart. vet. Gyr. dñs Florent. duo Med. inc. Heins. Lov. Tholos. Pat. Mazar. duo Petav. tres Ambr. dñs duo Vatt. Pric. Med. sec. Thuan. Petav. tert. Jun. pr. marg. Parm. dñs vel dñs Oxon. pr.—311 *Quod* vel *Quam* Exc. Læti. *nondum* duo Vatt. Farn. Pric. Exc. Læti. *needum* Leid. pr. et quindecim alii, Exc. Luceus. sec. Var. LL. ed. Antv. item ed. Bipont. *metuit* Gesn.—312 *laudes proprias* Vat. sec.—314 *velor* Ambr. pr.—315 *Melampus* Jun. pr.—316 *Reptat* Jun. pr. *Reptat* quatuor Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Moret. sec. Exc. Gevart. *Raptet* Med. quart. *Raptat* Pric. Med. sec. m. sec. Bonon. Pat. Ambr. pr. Leid. sec. Oxon. sec. Lov. duo Petav. *Reptat* vel *Raptus* Reg. *Reptet* vel *Raptus* Oxon. pr. Exc. Læti. *eterno* Ambr. pr. *oblivia* vel *oracula* Vat. quint.—317 *Obstupere* Pat. Thuan. Reg. m. pr. Pat. Moret. sec. Oxon. pr. ed. Vicet. *Obstrepere* vel *Obstupere* Vat. pr. de strepitu hoc avium vid. Passerat. ad Propert. Lib. 1. p. 221. *arium* Exc. Læti. *animi* Pric. *animo* Med. tert. *Annus* Exc. Pat.

NOTE

310 *Libertatemque daturus*] More novorum consulum, quorum primus actus erat datio libertatis.

312 *Ægyptia somnia*] Theodosius contra Eugenium pugnaturus, misit Entropium in Ægyptum ad quendam virum pium Joannem appellatum, qui cladem Maximi tyranni prædixerat. Ille vero prædixit quoque Theodosium victoriam relaturnm esse, sed non incrementam; et paulo post in Italia obiturum. Quæ cum ita contigerint, nihil est quod *somnia* vocentur: sunt enim ea certe *Oracula*.

313 *Cavit se vate*] Falsum igitur est ablativos, quos absolutos vocant, poni non posse, nisi rebus et personis

differentibus. Ovidius, 'Me duce ad hunc voti finem, me milite veni.' Cicero: 'Quæ ornamenta etiam in sexto Clodio, te Consule, esse voluisti,' &c.

315 *Tiresias*] Sic vocatur Eutropius, quod Tiresias vates fuerit apud Thebanos, et utrumque sexum expertus fuerit.

Melampus] Nomen auguris apud Homerum.

316 *Reptat*] Quia magna est tarditas corporis enervati.

317 *Obstrepere*] Aves testate sunt suo strepitu aversari Consulem eunuchum, velut rem portentosam.

Annus] Anni nominabantur a Con-

Nomen, et insanum gemino proclamat ab ore,
 Eunuchumque vetat fastis accedere Janus.
 Sumeret illicitos etenim si fœmina fascēs, 320
 Esset turpe minus. Medis levibusque Sabæis
 Imperat hic sexus, reginarumque sub armis
 Barbariæ pars magna jacet. Gens nulla probatur,
 Eunuchi quæ sceptrā ferat. Tritonia, Phœbe,
 Vesta, Ceres, Cybele, Juno, Latona coluntur : 325
 Eunuchi quæ templā Dei, quas vidimus aras?
 Inde sacerdotes : hæc intrat pectora Phœbus :
 Inde canunt Delphi. Trojanam sola Minervam
 Virginitas Vestalis adit, flammisque tuctur.

vociferatur ore duplici horrendum esse, ac prohibet eunuchum admovere se fastis. Nam si mulier usurparet fascēs vetitos, minus pudendum foret. Hic sexus dominatur Medis et Sabæis celeribus, et pars magna Barbariæ subjecta est armis Reginarum. Nullus populus memoratur, qui patiatur imperium eunuchi. Pallas, Luna, Vesta, Ceres, Cybele, Latona adorantur. Quæ delubra sunt Dei eunuchi? Quæ conspeximus altaria? Inde sacerdotes: Apollō ingreditur hæc corda: inde Delphi vaticinantur. Una virginitas Vestalis accedit ad Minervam Trojanam, et custodit

//////////

rec.—318 *Nomen vel Omen* Exc. Læti. *ut insanum* Med. tert. *insano geminum* Exc. Cod. Rhem. *orbe* Vat. pr. Oisel. Florent. *orbe vel ore* Vat. tert. Reg. Oxon. pr.—319 *fastis* Med. tert. *tristis* Farn. *fastis accedere fastis* Leid. sec. *Janus accedere fastis* Vat. Livin. Ald. *tantis acc. fastis* Reg. *tantis pro Janus* Pric. Med. tert. Bonon. Tholos. Oxon. sec. *Janus vel tantis* Leid. pr. Oxon. pr.—320 *Illiricos* Jun. pr. *fastus* Ambr. sec.—321 *Esset turpe minus* Moret. pr. Exc. Gevart. *mediis* Ald. *levibusque* Tholos.—323 *probatur duo* Moret.—324 *regna* Thuan. *gerat* Ambr. sec.—325 *Vesta* Med. pr. inc. Heins. Mazar. duo Petav. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *Terra* duo Leid. et viginti alii, item Exc. Gevart. *Terra vel Vesta* Vat. pr. Oisel. Lov. *Tellus pro Juno* Lov. m. pr.—326 *Eunuchis q. t. Deis* Vat. quint.—327 *intrat hæc* Farn. *intret* Petav. tert. *intratque hæc* Exc. Gevart. *hæc inter* Oxon. sec.—329 *habet* Ald.—

NOTÆ

sulibus; sed hic annus horruit nominari ab Entropio; et Janus bifrons ore duplici clamavit rem esse insanam, insuetam, horrendam, si eunuchus fastos intraret, hoc est, Consul esset: id quod fiebat Calendis Januariis.

321 *Medis, Sabæis*] Asiæ populis.

324 *Sceptrā*] Aristoteles tamen apud Lucianum Regem eunuchum ita miratus est, ut illi perinde ac Diis sacra faceret.

Tritonia] Pallas a palude Tritonide in Africa, ubi nata dicitur.

327 *Inde sacerdotes*] Ex fœminis eliguntur sacerdotes, quarum pectora Phœbus affiat, et quæ vaticinantur Delphis ad radicem Parnassi.

328 *Trojanam Minervam*] Vel potius Palladium, seu simulacrum Trojanæ Minervæ, quod Vestales solæ magna cura asservabant; ut in quo Romæ fatum ponebatur.

329 *Flammisque*] Vestales ignem

Hi nullas meriti vittas, semperque profani. 330
 Nascitur ad fructum mulier, prolemque futuram :
 Hoc genus inventum est, ut serviat. Herculis arcu
 Concidit Hippolyte : Danaï fugere bipennem,
 Penthesilea, tuam : claras Carthagini arces
 Creditur, et centum portis Babylona superbam 335
 Fœmineus struxisse labor. Quid nobile gessit
 Eunuchus ? quæ bella tulit ? quas condidit urbes ?
 Illas præterea rerum natura creavit :
 Hos fecere manus. Seu prima Semiramis astu
 Assyriis mentita virum, ne vocis acutæ 340
 Mollities, levesve genæ se prodere possent,

ignem sacrum. Hi eunuchi nullas promeriti sunt vittas, et profani semper remanent. Fœmina producitur ad fatum, et liberos suscipiendos. Hæc natio eunuchorum reperta est, ut famuletur. Hippolyte ricta est sagittis Herculis: Græci, o Penthesilea, effugerunt securim tuam: labor mulieris putatur condidisse turres illustres Carthagini, et Babylonicam tumentem portis centum. Quid clarum eunuchus fecit? Quæ gessit prælia? Quas extruxit arces? Insuper natura produxit illas fœminas: industria fecit hos eunuchos. Seu Semiramis prima simulans dolose se esse virum apud Assyrios, ne mollitudo vocis enervatæ, et genæ imberbes

//////////

330 *meritis* Mazar.—331 *ad fetum mulier* Heinsius primum legerat, sed mox improbavit ascripto loco l. II. in Entrop. vs. 51.—332 *arcu vel arcum* Ambr. sec.—333 *Occidit* Farn. *Condidit* Oisel. *Concidit vel Condidit* Ambr. sec. *puvere* Ambr. tert. *bipennem* Florent.—334 *claram Carthagini arcem* Vat. quint.—337 *condidit urbes* Vat. pr. et tert. *condidit vel contudit* Med. sec. *arces* duo Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Exc. Læti. *urbes* Florent. duo Med. inc. Heins. Mazar. Vat. Livin. Leid. pr. Jun. pr. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *arces vel urbes* Pnt. Reg. Leid. pr. m. sec.—339 *Has* inc. Heins. *Hunc* Oisel. *Hoc* Vat. pr. Tholos. Gyrald.—340 *ne vocis* Exc. Læti; Ald. ed. Vicet. *ne* Oisel. Vat. Livin. *lucis* Jun. pr.—341 *levesve* Vat. quint. Pal. Pnt. *laresve* duo Med. Leid. pr. Lov. Jun. pr. duo Oxon. ambò Moret. Ambr. pr. Bonon.

NOTÆ

sacrum custodiebant; si qua neglexisset, flagris cædebatur; ignisque extinctus, ope speculi, igne Solis excitabatur.

330 *Profani*] Nullas merentur vittas sacerdotum, nullis mysteriis admittuntur, a sacris vasisque puris arecentur. Galli tamen evirati erant sacerdotes Cybeles.

333 *Hippolyte*] Regina Amazonum victa ab Hercule.

334 *Penthesilea*] Altera Amazon,

quæ fortiter militavit in bello Trojano. Virgil. 'Mediis in millibus ardet Penthesilea furens,' &c.

336 *Fœmineus labor*] Didonis, quæ Carthaginiem; Semiramidis, quæ Babylonem inter mundi miracula relatam condidit. Nam ex Ovidio, 'Dicitor olim Coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem.'

339 *Manus*] Homines manu sua et cultro fecerunt eunuchos. Christus apud S. Matth. c. 19. 'Sunt eu-

Hos sibi conjunxit similes : seu Parthica ferro
 Luxuries vetuit nasci lanuginis umbram,
 Servatoque diu puerili flore cœgit
 Arte retardatam Veneri servire juventam.

345

Fama prius falso similis, vanoque videri
 Ficta joco. Levior volitare per oppida rumor,
 Riderique nefas : veluti nigrantibus alis
 Audiretur olor, corvo certante ligustris.
 Atque aliquis gravior morum, Si talibus, inquit,
 Creditur, et nimiis turgent mendacia monstribus ;
 Jam testudo volat, profert jam cornua vultur :
 Prona petunt retro fluvii juga : Gadibus ortum

350

possent indicare se, adjuunxit hos eunuchos similes sibi : seu luxus Parthicus prohibuit cultro oriri umbram barbæ, et flore puerili conservato longum, cœgit juventutem fractam industria vacare voluptati. Primo fama cœpit apparere par falsitati, et excogitata per ludum inanem : murmur levius cœpit currere per urbes, et crimen irrideri : quasi corvo candidiore ligustris, Cycneus pennis nigris audiretur. Tum quidam gravior moribus ait, Si fides adhibetur hisce rebus, et mendacia tument prodigiis immodicis : jam testudo volat, jam vultur ostendit cornua, flumina retro euntia ascendunt cœlimu montium. Carmani Indiæ populi viderant solem

//////////

Pat. Thuan. Mazar. tres Petav. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *levesque* Exc. Læti m. pr. *lævesne* Leid. sec. *levesque* vel *lenesque* Med. pr. *procedere* Vat. tert. *possunt* Med. sec.—342 *Hos tibi* Vicet. *Hus* legebat Heinsius. *contraxit* Thuan. *conmixit* Med. quart. *Parthica* Exc. Lucens. pr. *Parthia* Vat. tert. Reg. Mazar. Jun. pr. Oxon. pr. *percita* ed. Vicet. *perlica* Leid. pr.—343 *orbam* Med. tert.—344 *cœgit* vel *peregit* Petav. tert.—345 *Arte* vel *Ante* Reg. Oxon. pr. *retardandam* Lov. m. pr. *serrare* Exc. Læti m. pr. *servire* vel *servare* Oxon. sec.—346 *falsæ* leg. Heins.—347 *facta* Oxon. sec.—348 *veluti* Vat. pr. Florent. Reg. Mazar. Exc. Lucens. pr. *sicut* duo Leidd. et viginti quatuor alii, Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. et ed. Vicet. *sicut* vel *veluti* Exc. Læti.—349 *lustrante* Vat. quint. *luctante* Med. quart.—350 *Utque* Exc. Læti m. pr. ed. Parm. *morum gravior* Thuan.—351 *miracula* inc. Heins. qui ejusmodi notam f. apposuerat. *miniis* Pric.—352 *profert jam* Lov. *mileus* Med. tert.—353 *petent* Petav. tert. *fluvii retro* Pric. Petav. pr. *vada* tres Vat. Pal. Farn. Florent. duo Med. Put. Thuan. Petav. pr. *vada* tres Vatt. Pal. Farn. Florent. duo Medic. Put. Thuan. Petav. sec. Exc. Læti m. pr. *juga* vet. Gyr. Vat. Livin. Lov. Oxon. sec. duo Med. totidem Petav. et Ambr. Bonon. Tholos. Exc. Læti, Lucens. sec. Gevart. Sched.

NOTE

nuchi, qui facti sunt ab hominibus.' tropium esse consulem; quod sine crimine fieri non poterat.
 346 *Fama*] Quæ celebravit Eu-

Carmani texere diem: jam frugibus aptum
 Æquor, et advectum sylvis delphina videbo: 355
 Jam cochleis homines junctos, et quicquid inane
 Nutrit, Judaicis quæ pingitur India velis.
 Subjicit et mixtis salibus lascivior alter:
 Miraris? nihil est, quod non in pectore magnum
 Concipit Eutropius: semper nova, grandia semper 360
 Diligit, et celeri degustat singula sensu.
 Nil timet a tergo: vigilantibus undique curis
 Nocte dieque patet: lenis facilisque moveri
 Supplicibus, mediaque tamen mollissimus ira.
 Nil negat, et sese vel non poscentibus offert. 365
 Quidlibet ingenio subigit, traditque fruendum.

orientem in Gadibus, et ipsi occultant occidentem. Jam mare idoneum est segeti, et conspiciam Delphinum allatum ex sylvis: jam conspiciam homines conjunctos conchis limacum, et quodcumque India alit vanum, India que depingitur tapetibus Judaicis.

Gnd. *juga* vel *vada* Vat. pr. Petav. pr. inc. Heins.—354 *Germani* Exc. Lucens. sec. cum signo +, quo indicatur lectionem veterem erasam aut interpolatam esse. *Quarmerii* Pric. *Sarmerii* Var. LL. ed. Antv. *Carmenii* Petav. sec. Med. tert. *Armerii* Rott. *Armerii* Vat. pr. *Armerii* tres Vatt. Pal. Oisel. Exc. Læti. *traxere* Farn. Jun. pr. Thuan. Mazar. Med. quart. inc. Heins.—355 *adductum* Reg. *aductum* Leid. pr. *avectum* Vat. quint. *adrectum* Leid. sec. et viginti quatuor alii, Exc. Gevart. Lucens. pr. Sched. Gnd. ed. Viet. Var. LL. ed. Antv. *adventum* Pric. *assuetum* Vat. pr. et tert. Oisel. Florent. Mazar. Med. tert. *adrectum* vel *assuetum* inc. Heins. Exc. Læti. *adjunctum* vel *assuetum* Moret. pr. *silvis* vel *fluvii* Vat. pr.—356 *Jamque Deis* inc. Heins. qui et *vinctos pro junctos* exhibet.—357 *Judaicis* Vat. quint. *Indiacis* Pat. in Vat. pr. ante *Judaicis* litera videtur erasa, spatium aliquo relicto: primum quoque *i* videtur a fuisse.—358 *salibus mistis* Vat. quint. *salibus* vel *sabiis* Put.—359 *in pectora* Thuan.—360 *grandia* Med. tert. *gaudia* Oisel. Jun. pr. Florent. m. pr. Mazar. Pat. Exc. Cod. Rhem. *gaudia* vel *grandia* Vat. pr. Exc. Læti.—361 *Diligat* inc. Heins. *Dirigit* Vat. quint. Rott. Tholos. Leid. sec. m. pr. Moret. sec. Ambr. tert. duo Petav. Oxon. pr. Exc. Gevart. *Diligat* vel *Dirigit* Vat. pr. *degustans* Moret. pr.—363 *latus* Put. m. pr. Jun. pr. Leid. a m. pr. *lentus* Pat. atque ita conjecturat Heinsius. *lenis* vel *latus* Reg. *Latus* vel *levis* Oxon. pr. *levis* Leid. a m. s.—365 *en sese* Oisel. *presentibus* Petav. sec.—366 *Quidlibet* Rott. Lov.

NOTE

354 *Carmani*] Ἡ δὲ Καρμανία τελευταία μὲν ἐστὶ τῆς ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ ἐκβολῆς, Carmania ab Indi ostio ultima est. Strabo.

357 *Judaicis*] India et res Indicæ portentosæ depingebantur in tapetibus, seu aulæis Judæorum. Alii le-

gunt in *Attalicis*, id est, superbis: alii *Niliacis*, id est, Ægyptiis, seu Alexandrinis, apud quos in aulæis mirandæ species pingebantur. Unde Plaut. vocat 'Alexandrina belluata, Conchyliata tapetia.'

Quicquid amas, dabit illa manus : communiter omni
Fungitur officio, gaudetque potentia flecti.

Hoc quoque conciliis peperit meritoque laborum :

Accipit et trabeas, argutæ præmia dextræ.

370

Postquam vera fides facinus vulgavit Eoum

Gentibus, et Romæ jam certius impulit aures :

Eutropiumne etiam nostra dignabimur ira ?

Hic quoque Romani meruit pars esse doloris ?

Sic effata, rapit cœli per inania cursum

375

Diva potens, unoque Padum translapsa volatu

Castra sui rectoris adit. Tum forte decorus

Posteaquam sermo verus disseminavit apud populos crimen orientis, et feruit jam verius aures Romæ: An reputabimus quoque Eutropium dignum furore nostro? An hic etiam promeritus est esse pars luctus Romanorum? Hæc locuta Diva potens Roma, arripit viam per spatia Cæli, et trajiciens Eridanum uno cursu, petit castra gubernatoris sui. Tum forte gener pulcher Honorius cum Stilichone socero

Moret. sec. Petav. pr. Thuan. Mazar. Med. quart. Quodlibet Vat. tert. Pal. Pric. Oisel. Vat. pr. m. pr. Exc. Læti. Quilibet vel Quodlibet Med. pr. Quælibet vel Quamlibet Var. LL. e marg. Parm. ingenio vel ingenuo Vat. pr. Exc. Lucens. pr. subicit Vat. pr. et tert. Florent. Oisel. Jun. pr. Vat. Livin. Leid. pr. Oxon. pr. traditque Exc. Læti. truditque nefandum ed. Vicet. traditque vel truditque Florent. nocendum Lov. m. pr. Leid. sec. m. pr. Tholos. Mazar. Med. tert. duo Petav. Exc. Gevert. nocendum vel nefandum Exc. Pat. rec. nocendum vel fruendum Reg. Petav. pr.—367 ille Gronovius in Exc. Schotti, qui ascripserat locum Ovid. de Art. iii. 657. ‘Sed semel est custos longum redimendus in annum, Sæpe dabit, dederit quas semel, ille manus.’—368 meruit Ambr. pr. meritumque laborum conj. Heins.—370 Accipit trabeas Med. quart. angustæ vel argutæ Lov.—371 vulgarat Jun. pr. Eois Med. tert.—372 certior Moret. sec. conscius Reg. Oxon. sec. m. pr.—373 Entropiine Petav. sec. dignabimur Vat. Livin. dampnabimur Jun. pr. dignabitur Leid. pr. m. pr. Var. LL. e marg. Parm. Ald. Colin. et Exc. Læti. dignabitur vel dignabimur Oxon. sec.—374 Hoc quoque Romani Oxon. pr. Romanis Vat. quint. laboris Ambr. pr. Med. tert. doloris Pnt. doloris vel laboris Lov.—375 petit Med. sec. m. pr. celerem Med. tert. cæli, celcrem, vel celvri Vat. pr. cursu Petav. sec. cursus Farn.—376 translata Thuan. duo Ambr. inc. Heins. translaxa Jun. pr. transgressa Vat. tert. duo Med. Reg. Oxon. pr.—377 victoris Med. sec. Cum forte Ambr. sec. inc. Heins. Ut Med. tert. tunc Farn.

NOTÆ

371 *Facinus Eoum*] Crimen Orientis, qui Eutropium fecerat Consullem.

373 *Etium*] Post tot monstra domita, Maximum, Eugenium, Argobas-

tem, Andragathium, Rufinum, &c.

376 *Padum*] Ut Ravennam peteret, in qua urbe tum Honorius sedem fixerat.

Cum Stilichone gener pacem implorantibus ultro
 Germanis responsa dabat, legesque Caucis
 Arduus, et flavis signabat jura Suëvis. 380
 His tribuit Reges, his obside fœdera sancit
 Indicto : bellorum alios transcribit in usus,
 Militet ut nostris detonsa Sygambria signis.
 Læta subit Romam pietas, et gaudia pæne
 Moverunt lacrymas, tantoque exultat alumno. 385
 Sic armenta suo jam defensante juvenco,
 Celsius assurgunt erectæ cornua matri.
 Sic jam terribilem stabulis, dominumque ferarum,
 Crescere miratur genitrix Massyla leonem.
 Dimovit nebulam, juvenique apparuit ingens. 390

reddebat sponte oracula Germanis petentibus pacem, et sublimis in solio imponebat leges Caucis, ac designabat jura Suevis flarentibus. Dat his Reges, constituit his fœdera, obsidibus imperatis: destinat alios in subsidium bellorum, ut Sygambria rasa belligerit sub vexillis nostris. Sensus pictatis jucunde movet Romam, et lætitia excitavit fere fletus, ac triumphat alumno tanto Honorio. Ita tauro suo jam tutante armenta, cornua attolluntur læta matri ejus altius. Ita mater Massyla obstupescit leonem adulescere jam metuendum stabulis, Regemque futurum bestiarum. Roma removet nubem, et magna visa est juveni Honorio.

Mazar. Petav. sec. fronte Ambr. pr. forte vel fronte Florent.—378 Stilicone Vat. sec. Exc. Læti.—379 *legemque* Petav. pr. *Caucis* Med. sec. *Caucis* Vat. quint. Farn. Rott. Put. Reg. Mazar. Petav. sec. Moret. pr. inc. Heins. *Caucis* Vat. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *Caucis* Florent. *Caucis* Vat. tert. *Caucis* Vat. sec. Pal. Med. pr. Thuan. Petav. sec. *Caucis* Exc. Læti. *Caucis* Vat. pr. Oisel. *Caucis* Med. tert. *Caucis* Jun. pr. *Caucis* Leid. pr. *Caucis* vel *Caucis* Lov.—380 *signavit* Moret. pr. *Suevis* Oisel.—381 *Reges* Florent. duo Med. Put. Reg. m. pr. Petav. sec. Bonon. Pat. Tholos. Lov. Ambr. sec. Moret. sec. duo Leidd. m. pr. Exc. Gevart. Lucens. sec. *leges* Jun. pr. Farn. Med. sec. duo Vatt. duo Leidd. m. sec. *sedes* Med. quart. *sancit* Vat. pr. Oisel. *sancit* Pric. Reg. Pat. Tholos. Jun. pr. Oxon. pr. Lov. Moret. sec. *sancit* vel *sancit* Moret. pr.—382 *Inducto* Lov. m. sec. *Indictoque* Moret. pr. *transmittit* Med. sec.—383 *in nostris* Leid. pr. *Sygambria* Pric. Exc. Læti m. pr. *Sygambria* Vat. pr.—384 *pietas Romam* Moret. sec.—385 *Moretur* Med. quart. *totoque* Petav. tert. *insultat* Med. tert. *exultat* Reg.—386 *armata* Vat. sec. Var. LL. ed. Autv. *defendente* Vat. quint. Farn. *defensante* Exc. Lucens. pr. *descendente* Exc. Læti, ed. Vicet. et Parm. *decessante* et emend. *defendente* Lov. *defendente* vel *defensante* Var. LL. e marg. Parm. *defendente* vel *defensata* marg. Isingr. et Pulm.—387 *armata* Vat. sec. m. pr.—389 *Massyla* vel *Gatula* Pat. *Matea* vel *Massyla* Moret. sec.—390 *nebulam* Exc. Læti. *Juvenisque* Ambr. pr.

NOTE

- 379 *Caucis, Suëvis*] Hi sunt Germaniæ populi, sicut et Sygambri : erant.
 389 *Massyla*] *Massyla* regio Africae, famosa leonibus.
 390 *Nebulam*] Dii Deaque soliti tegi nubibus.

Tum sic orsa loqui : Quantum te Principe possim,
Non longinqua docent : domito quod Saxone Tethys
Mitior, aut fracto secura Britannia Picto.

Ante pedes humili Franco tristique Suëvo
Perfruur : et nostrum video, Germanice, Rhenum. 395
Sed quid agam ? discors Oriens felicibus actis
Invidet, atque alio Phoebi de cardine surgunt
Crimina, ne toto conspiret corpore regnum.
Gildonis taceo magna cum laude repertam

Tunc Roma ita incepit loqui : Quantum valeam, te imperatore, o Honori, non facta remota testantur ; quod, Saxone profligato, mare est tutius, aut quod Anglia tuta est Pictis debellatis. Fruor Francis summissis, et Suevis asperis jacentibus ad pedes meos, et intueor Rhenum in nostra potestate, o Honori Germanice. At quid faciam ? Imperium Orientis amulatur facta nostra fortunata, et scelera oriuntur ex alia via Solis, ne Imperium conscutiat in partibus universis.

Sched. Gud.—391 *Tum* Leid. pr. Vat. Livin. Med. quart. inc. Heins. Exc. Lucens. sec. *Tunc* duo Vatt. Pric. Farn. Rott. Oisel. Exc. Læti. *possum* Vat. quint. Farn. Rott. Med. tert. Reg. Petav. pr. Leid. pr. item Oxon. Exc. Læti, Ald. Junt. Parm. Vicet. *possem* Vat. pr. Oisel. Florent. Jun. pr.—392 *Nos longinqua* vet. Gyr. Num conjiciebat Heins. *domino* Exc. Læti m. pr. *jam Saxone* Med. quart. quo Pal. q Jun. pr. quod vel quo Med. sec. quod vel jam Leid. sec. *Santone* Ambr. tert. *Rhenus pro Tethys* Farn. et Ambr. tert.—393 *strato* Ambr. pr. Sched. Gud. *Picto* Exc. Lucens. pr. *Brito* ed. Vicet.—394 *fracto* pro *Franco* Jun. pr. Leid. sec. Oxon. sec. duo Petav. Pat. tres Ambr. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *Franco* vel *fracto* Vat. pr. Lov. *tristire* Jun. pr.—395 *vestrum* Vat. Livin. *rerum pro Rhenum* Tholos. *Retum* inde conjiciebat Heins.—396 *actis* vel *armis* Oxon. sec.—397 *carmine* Jun. pr. *sumunt* Lov. m. pr.—398 *Carmina* Pric. Oisel. Mazar. *nec toto* Med. tert. *ordine* Jun. *regum* Jun. pr.—399 *tuceam* Pat.

NOTÆ

Ingens] Major erat Romæ species.
392 *Non longinqua docent*] Non opus est factis longinquis ac remotis, ut ostendatur, quantum possim, te Imperatore.

Saxone] Saxones, Picti, Franci, Suevi, Germani, aliique populi a Stilichone aut victi aut compositi sunt sub auspiciis Honorii.

395 *Germanice*] Roma blanditur Honorio, dum vocat eum Germanicum, alludens ad Germanicum illum, urbis orbisque delicias, in quo Prin-

cipe virtutes omnes heroicæ absque ulla vitii macula elucebant.

398 *Crimina*] Eutropius, qui novo crimine ad consulatum evehitur.

Conspiret] Ne Imperium non perfecta concordia fruatur in toto corpore, in partibus omnibus ; ne non uno et eodem spiritu animoque regatur ; ne non sit fortunatum, surgunt crimina in Oriente, Eutropio facto Consule.

399 *Repertam*] Alii legunt *receptam*. Taceo perfidiam Gildonis male

Perfidiam, et fretos Eoo robore Mauros. 400
 Quam suspecta fames, quantum discriminis Urbi!
 Ni tua vel soceri nunquam non provida virtus
 Australem Arctois pensasset frugibus annum.
 Invectæ Rhodani Tyberina per ostia classes,
 Cinyphiisque ferax Araris successit aristis. 405
 Teutonicus vomer, Pyrenæique juveni
 Sudavere mihi: segetes mirantur Hiberas
 Horrea: nec Libyæ senserunt damna rebellis

Sileo infidelitatem Gildonis subactam cum gloria ingenti, et Mauros subactos, etsi nunquitos viribus Orientis. Quam fames fuit timenda! Quantum periculi impendit urbi Romæ! Nisi fortitudo tua vel soceri Stilichonis semper prospiciens compensasset annonam meridianam messibus Septentrionalibus. Narcs advectæ sunt Rhodano per ora Tyberis, et Araris sæcundus successit spicis Africanis. Aratrum Teutonicum, et boves Pyrenæi laboraverunt pro me: granaria nostra admirantur

*****

magna taceo cum laude Petav. sec. *cum magna laude inc.* Heins. *magna cum fraude conj.* Heins. *clade* Pal. Med. pr. *reperitam* Oxon. pr. forte bene, pro *detectam*. Lib. II. in Eutrop. vs. 88. *receptam* Gesn. ed. Bipont. et al.—400 *muros* Mazar.—401 *Quam suspecta* duo Vatt. Pric. Med. quart. Reg. Tholos. duo Petav. Jun. pr. Oxon. pr. Moret. sec. Exc. Pat. rec. *Quæ suspecta* Vat. sec. Pal. Farn. Rott. Oisel. Lov. tres Med. inc. Heins. *Quæ suscepta* Exc. Læti. *sustenta* Petav. m. pr. *suspecta* vet. Gyr. duo Leidd. tres Ambr. Exc. Gevart. *suscepta* vel *suspecta* Vat. pr. Florent. Thuan. urbis Pric. Rott. Thnan. duo Petav. Tholos. Jun. pr. duo Oxon.—403 *Eois* Vat. quint. *pensaret* Med. quart. *pensassent* Jun. pr. atque ita legebat Heins.—404 Heinsius legisse videtur *Subvectæ*, nam ascripserat locum Tacit. Lib. xv. Ann. 'Naves, quæ frumentum Tiberi subvectæ essent.' ita enim constanter libri scripti, non *subvectassent*. conjiciebat tamen, *subvecturæ essent*. vid. Salmas. ad Hist. Aug. p. 119. *Rhodani* tres Vatt. Pal. Rott. Reg. Exc. Cod. Rhem. et Lucens. pr. *Rhodan* Oxon. sec. m. sec. *Rhodanum* Pric. *Rhodanos* Jun. pr. *Rhodano* Vat. pr. Farn. Med. quart. Florent. m. pr. Put. Mazar. Petav. pr. Ambr. et Moret. pr. Lov. Vat. Livin. Exc. Læti et ed. Vicet.—405 *Ciniferisque* Jun. pr. *ferox* Rott. Thuan. *succedit* Put.—406 *Teutonicis* Vat. tert. *Teutonicusque* Moret. pr. *Pyrenæique* Vat. pr. *Phiretisque* Var, LL. ed. Antv. *Pyrenæique* vel *Phylereique* Exc. Læti.—408 *rebelles* Vat.

NOTÆ

receptam, subactam, vindicatam, dum iste Maurus Libyam tentabat Imperio Romano avellere. Quod cum moliretur, annonæ penuria urbem Romanam infestasset, nisi Stilicho providisset.

400 *Eoo robore*] Viribus Orientis. Eutropius quippe tentabat annectere Libyam Imperio Orientis, ut bellum inter fratres aleret, in bello se po-

Delph. et Var. Claud.

tentorem esse ratus.

403 *Arctois frugibus*] Frugibus advectis ex Gallia, quæ est versus septentrionem habita ratione Romæ.

405 *Cinyphiis*] Africanis, ex Libya scilicet venientibus. Supra de bello Gildonico v. 7.

406 *Teutonicus*] Cimbri et Teutones, cum quam Dani, partem terrarum tenebant,

Claud.

Jam Transalpina contenti messe Quirites.
 Ille quidem solvit meritas (scit Tabraca) poenas, 410
 Ut pereat, quicumque tuis conflixerit armis!
 Ecce repens isdem clades a partibus exit,
 Terrorisque minus, sed plus habitura pudoris,
 Eutropius Consul. Pridem tolerare fatemur
 Hoc genus, Arsacio postquam se regia fastu 415
 Sustulit, et nostros corruptit Parthia mores.
 Præfecti sed adhuc gemmis, vestique dabantur
 Custodes, sacroque adhibere silentia somno.
 Militia eunuchi nunquam transgressa cubile,
 Non vita spondente fidem, sed inertia tutum 420

fruges Hispaniæ; et cives Romani jam saturati frugibus Transalpinis non cogitaverunt de detrimento Libyæ rebellantis. Iste Gildo certe luit supplicium dignum, (Tabraca testatur) ut quisquis pugnaverit contra arma tua, deleatur. En Eutropius Consul, causa exitii subiti, erumpit ex iisdem regionibus, paritura minus timoris, sed plus dedecoris. Confitemur nos pati jamdudum hanc nationem eunuchorum, posteaquam Aula extulit sese superbia Arsacia, et Parthia infecit mores nostros. Verum eunuchi fiebant adhuc tantum præpositi lapillis servandis, et custodes vestimentis, et ad curanda silentia somni sacrati. Bella eunuchi nunquam præter-

pr. Put. m. sec. *rebellis* vel *libellis* Moret. pr.—410 *solvit meritas* duo Leidd. cum viginti duobus aliis, Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *meritas solvit* Isingr. Gryph. Raphael. *sit* Vat. pr. m. pr. *Tabrica* Tholos. Leül. sec. Voss. Exc. Cod. Rhem. *Tabrica* vel *Tabraca* Lov.—411 *Ut pereant* Med. tert. *prout pereant* Lov. *Et pereat* conj. Heins. in Thuan. deest hic versus. *confluxerit* Vat. pr. m. pr. item quint. Rott. Jun. pr. *effliverit* Ambr. pr.—412 *repens* Vat. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *clades ab eisdem partibus* Med. quart. *isdem clades* Vat. pr. *idem* Petav. tert. *de partibus* Florent. Tholos.—414 *tolerasse* Vat. pr. m. sec. Ambr. pr. Lov. *tolerare* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *fatetur* Jun. pr.—416 *ad nostros corruptit* Rott. *corruptit* Vat. quint.—417 *Perfecti* Moret. pr. *adhæc* Put. *vestisque* Thuan.—418 *solutia* Med. quart.—419 *transgressa* Vat. sec. Pal. Med. pr. *progressa* tres Vatt. Farn. Rott. Oisel. Oxon. sec. duo Leidd. Exc. Læti. *progressa cubili* Oxon. pr.—420 *Nec* Lov. Oxon. sec. m. sec. Med. quart. *vitus* Petav. sec. *spondente* Exc. Lucens. sec. *spondere* Exc. Læti, ed. Vicet. *spondere* vel *spondente* Exc. Pat. rec. *splendente fides* Barth. *tutum* Vat. pr. Pric. Vat.

NOTÆ

410 *Tabraca*] sen *Τύβαθρα* urbs Libyæ, ad quam victus est Gildo.

412 *Clades*] Eutropius causa tot cladum, tanti exitii, exiit ex Africa.

415 *Arsacio*] Superbia simili superbiæ Arsacidarum, qui Parthorum erant Reges.

417 *Dabantur adhibere*] Phrasis Græca, id est dabantur, ut curarent silentia sacri somni Principum Augustorum: quorum somnus dicitur sacer, quia Personæ sunt sacræ. Inuit Eutropium fuisse præpositum sacri cubiculi.

Mentis pignus erat. Secreta monilia servant,
 Ornatus curent Tyrios : a fronte recedant
 Imperii. Tenero tractari pectore nescit
 Publica majestas : nunquam vel in æquore puppim
 Vidimus eumuchi clavo parere magistri. 425
 Nos adeo sperni faciles ? orbisque carina
 Vilior ? Auroram sane, quæ talia ferre
 Gaudet, et assuetas sceptris mulieribus urbes
 Possideant. Quid belliferam communibus urunt
 Italiam maculis, nocituraque probra severis 430
 Admiscent populis ? Peregrina piacula forti
 Pellantur longe Latio, nec transcat Alpes

runt lectum, vita eorum non promittente fidelitatem, at ignavia erat monumentum securum animi. Custodiant igitur gemmas sepositas, invigilent vestibus Tyriis : sed remorentur a gubernaculo Regni. Auctoritas Republicæ non potest geri ab hoc effeminato. Nunquam vel in mari aspeximus navim obedire gubernaculo eumuchi rectoris. Nos tum facile contemnamur ! An navis mundi abjectior est navi maris ? Hæc monstra habeant certe Orientem, qui letatur pati talia, et civitates assuefactas potestati feminæ. Quare injiciunt communi dedecore Italiam bellicosam, et miscent dedecora noxia cum gentibus tenacibus virtutis : crimina externa expellantur vocul ex Italia, neque hæc infamia trajiciat Alpes : uaharescat in

//////////

Livin. *rurum* . 2 . æt. rec. tantum Vat. sec. Pal. Farn. Rott. Oisel. Exc. Læti. *tm* duo Vatt. *talam* vel *tantum* Florent.—421 *servet* Vicet. Parm.—422 *a sorte* Var. LL. e marg. Parm. *a fronte* Exc. Læti. *fronte* vel *sorte* Exc. Pat. rec.—423 *publica nescit Pectore* Vat. quint.—424 *puppim* Tholos. *puppem* Leid. pr. cum *triginta aliis. puppem* vel *classem* Oxon. sec.—425 *magistro* Vat. pr. *eumucho pendere tyranno* Jun. pr.—427 *saltem* Pat. *Aurora certe est* Moret. pr. Exc. Læti, ed. Vicet. *Aurora sane* duo Petav. Ald. *Aurora est* Vat. sec. Pal. Farn. Med. pr. *Auroram* Vat. pr. Florent. tres Med. Reg. Thuan. Mazar. Petav. pr. Put. Bonon. Tholos. tres Ambr. Loy. vet. Gyr. Moret. sec. Vat. Livin. inc. Heins. Exc. Gevart. Cod. Rhem. et Lucens. sec. cum apposito + signo, ed. Parm. *sane* duo Leidd. et *triginta* Codd. Exc. Lucens. sec. Cod. Rhem. Var. LL. ed. Antv. ed. Parm. item Exc. Gevart. *sane* vel *saltem* Vat. pr. Put.—428 *Gaudet* Jun. pr.—429 *Possideat* Med. pr. *quid* vel *qui* Petav. pr. *qui* Vicet. et Parm. *bellu geram* Med. quart. Thuan.—430 *nocturnaque* marg. Isingr. probavit Barth. in pr. ed.—431 *pericula* Vat. quint. Prie. Put. Reg. Mazar. Pat. Tholos. Ambr. pr. m. sec. Exc. Cod. Rhem. *piacula* vel *pericula* Vat. pr. Petav. pr. Oxon. sec.—432 *Latio longe* Moret. pr. *ne* quatuor Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. *nce* Leid. pr. duo Med. inc. Heins. Exc.

NOTE

- 422 *Fronte*] A gubernaculo, seu brosis.
 430 *Sceptris*] Populis virtutum rigidis custodibus, et hæc monstra severe expellentibus.
 428 *Sceptris mulieribus*] Ut Scimiramidis, Zenobiv, Amazonum.
 429 *Urunt*] Velut stigmati pro-

Dedecus. In solis, quibus extitit, hæreat arvis.
 Scribat Halys, scribat famæ contemtor Orontes.
 Per te, perque tuos obtestor, Roma, triumphos, 435
 Nesciat hoc Thybris, nunquam poscentibus olim
 Qui dare Dentatis annos Fabiisque solebat.
 Martius eunuchi repetet suffragia campus?
 Æmilios inter, servatoresque Camillos
 Eutropius? jam Chrysogonis tua, Brute, potestas, 440

unis agris, in quibus est. Halys inscribat hoc, Orontes securus famæ suæ inscribat hoc monstrum. Sed ego Roma oro te per te et per victorias tuas, ut Thybris non videat hoc; Thybris, qui consueverat distribuere consulatus quondam Dentatis et Fabiis nunquam ambientibus. Campus Martius recitet suffragia eunuchi? Eutropius sit inter Æmilios, et Camillos custodes? O Brute, jam potentia tua conceditur

//////////

Lucens. sec. *Alpis* Petav. sec.—433 *exiit* malebat olim Heins. *horreat* Oxon. sec. *oris* Med. sec. *arris* vel *oris* Petav. tert.—434 *Alis* Vat. sec. Pal. Var. LL. ed. Antv. *famæ scribat* Med. pr. Thuan. Leid. pr. Oxon. sec. Lov. Moret. sec. Bonon. Tholos. Ambr. tert. tres Petav. *scribat famæ* Vat. pr. et tert. *formæ* Leid. pr. m. pr. marg. Isingr.—435 *hic versus* deerat in Mazar. et Exc. Cod. Rhem. *Roma* vel *fama* Oxon. pr.—436 *Nesciat* vel *Nesciet* Reg. Oxon. pr. *numquid* Lov. m. pr. *numquam* vel *numquid* Reg. *pascentibus* Jun. pr.—437 *Quid* Exc. Lucens. sec. *Dentatos annis* Vat. tert. m. pr. *de tantis* Mazar. Exc. Cod. Rhem. *Dentatis* vel *de tantis* Florent. Med. pr. *animos pro annos* Petav. tert. Var. LL. ed. Antv.—438 *repetat* Florent. tres Med. Put. m. pr. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Ambr. sec. Moret. pr. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parin. Ald. et Exc. Gevart. *repetit* quatuordecim alii, Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *repetat* et emendatum *repetit* Oxon. sec. *repetet* Vat. sec. Med. pr. *repetet* vel *repetat* Vat. pr. *consul* vel *campo* Moret. pr.—439 *bellatoresque* Lov. ex conjectura: et sic etiam conj. Heins.—440 *Grisogonis* tres Vatt. Pal. Rott. tres Med. inc. Heins. Mazar. Pat.

NOTÆ

434 *Scribat*] Halys et Orontes inscribant in fastis nomen monstri Consuli. Strabo: Ὀνόμασται δ' ἀπὸ τῶν ἀλῶν ἃς παραρρέει ἔχει δὲ τὰς πηγὰς ἐν τῇ μεγάλῃ Καππαδοκίᾳ. Halys nominatur a salibus, quos præterlabitur. Fontes habet in magna Cappadocia. Alluit Galatas et Paphlagonas.

Famæ contemtor Orontes] Fluvius Syriorum, qui molles sunt et famam contemunt. De hoc Strabo: Τὸ δ' ὄνομα ἀπὸ τοῦ γεφυρώσαντος αὐτὸν Ὀρόντου μετέλαβε, καλούμενος πρότερον Τυφών. Nomen ab Oronte qui in ipso pontem fecit, accepit, dictus antea Typhon.

437 *Dentatis, Fabiis*] Hæ veterum erant Romanorum familiæ, magna et frugalitate et fortitudine spectabiles.

438 *Martius*] Quasi per indignationem diceret, fierine potest ut in campo Martio creandis magistratibus destinato repetantur videanturque suffragia eunuchis data? Fierine potest ut Eutropius videatur inter nomina Æmiliorum et Camillorum, tam illustrium Romæ Ducum?

439 *Servatores*] Camillus urbem servavit, Gallis expulsis; unde et dictus, 'alter Romæ conditor.'

440 *Chrysogonis* .... *Narcissis*] Hi erant liberti; hic Claudii Cæsaris,

Narcissisque datur? natos hoc dedere pœnæ
 Profuit, et misero civem præponere patri?
 Hoc mihi Janiculo positis Etruria castris
 Quæsiit, et tantum fluvio Porsenna remotus?
 Hoc meruit vel ponte Cocles, vel Mucius igne? 445
 Visceribus frustra castum Lucretia ferrum
 Mersit, et attonitum tranavit Clœlia Tybrim?
 Eutropio fasces asservabantur ademti

Chrysigonis et Narcissis? An ideo juvat tradere supplicio filios, et præferre civem parenti afflicto? An Thuscia peperit hoc mihi, castris metatis in Janiculo, et Porsenna exclusus solum flumine? Horatius Cocles hoc meritus est ponte defenso, vel Mutius Scævola flamma spreta? Lucretia condidit inutiliter pugionem pudicum in præcordiis, et Clælia trajecit Tybrim obstupefactum? An fasces erepti Tar-

Moret. pr. qui etiam *Chrysigonis* exhibet.—441 *natos* hic Moret. sec. Ald. quid *natos* Moret. pr. *natis pœnas* Pal. Med. pr. Thuan. Petav. sec. *natis has d. pœnas* Med. quart. *natis* Farn. Rott. Oisel. Vat. tert. m. pr. Ambr. pr. *natos* tredecim scripti, Exc. Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet. *natos* vel *natis* Reg. Petav. pr. Oxon. pr. *natos* vel *natis hos d. pœnas* Florent. *hic dedere* Farn. hæc Put. an Ambr. tert. *hic* vel *hoc* Oxon. pr. *hic* vel *hæc* vel *hoc* Reg.—442 *proponere* inc. Heins. *patri* Exc. Lucens. pr. *fratri* ed. Vicet.—443 *Non mihi* Vat. quint. *Num* Reg. *jam pro mihi* Put. m. sec. hi duo versus non comparant in Med. sec. alter desideratur in Lov. et Exc. Gevart.—444 *tanto* Tholos.—445 *sponte* Leid. pr.—447 *Merserit* Jun. pr. *transavit* Thuan. Mazar. duo Petav. *Cocly* Jun. pr. *Clælia* Exc. Lucens. pr. *Colchia* Med. tert. *Coclea* Vat. tert. Farn. Florent. *Cælia* Vat. sec. Pal. Pric. Rott. tres Med. Put. Reg. Thuan. ambo Moret. tres Petav. Lov. inc. Heins. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. ed. Vicet. *Tibrin* Florent. Oisel.—448 *observabantur* Jun. pr. *conservabantur* Petav. tert. *conservabantur* Vat. quint. Petav. pr. *adservabantur* Pric. Tholos. Oxon. sec. m. sec. *adservabantur* Vat. pr. et sec. duo Med. Vat. Livin. vel. Gyr. Thuan. duo Ambr. inc. Heins. Exc. Læti et Lucens. sec. *observabantur* Farn. Florent. Med. quart. Put. Reg. Mazar. Leid. pr. Oxon. pr. Bonon. Pat. Moret. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. an *servabantur* Vat. tert. Med. sec. *adservabantur* vel *observa-*

NOTE

ille Syllæ.

441 *Dedere pœnæ*] An ideo Posthumius Tubertus et Manlius Torquatus filios proprios exposuerunt supplicio, et sic prætulerunt animos civis, animo et amoris paterno? An ita se gesserunt in honorem Romæ, ut Romæ serviret Entropio?

443 *Janiculo*] In Janiculo, uno ex septem Romæ collibus, Porsenna Rex Thuscorum conederat; ubi, exclusus solo fluvio Tybri, Tarquinios ejec-

tos restituere tentabat.

446 *Lucretia*] Casta uxor Collatini, violata ab Arunte Tarquinii Superbi filio, se occidit, cognatos prius et amicos ad pudicitia suæ ultionem exhortata.

Castum ferrum] Quo feriit castum pectus.

447 *Clælia*] Nobilis Virgo Romana, data cum aliis Virginibus obses Porsennæ, Tybrim vel natando vel equitando tranavit, patriamque repetiit.

Tarquiniis? quemcumque meæ vexere curules,
 Laxato veniat socium aversatus Averno. 450
 Impensi sacris Decii prorumpite bustis,
 Torquatique truces, animosaque pauperis umbra
 Fabricii: tuque o, si forte inferna piorum
 Jugera, et Elysias scindis, Serrane, novales.
 Pæno Scipiade, Pæno præclare Lutati, 455
 Sicania, Marcelle, ferox: gens Claudia surgat,
 Et Curii series; et qui sub jure negasti
 Vivere Cæsareo, parvo procede sepulcro,
 Eutropium passure, Cato. Remeate tenebris,
 Agmina Brutorum, Corvinorumque catervæ. 460

quiniis conserabantur Eutropio? Ille, quemcumque meæ sella eburnæ gestaverunt, inferis solutis adveniat, persecuturus hunc collegam. O Decii devoti patriæ, emergite ex tumulis sacratis, et vos o Torquati severi, et manes generosi Fabricii pauperis, et tu, o Serrane, si forsitan proscindis agros inferos piorum, et culta Elysiorum camporum. O Scipio et Lutati illustres Carthaginiensibus victis, o Marcelle superbe Sicilia subacta, genus Claudiorum exsurgat, et progenies Curii: et tu, o Cato, qui recusasti vivere sub potestate Cæsaris, egredere tumulo exiguo, toleraturus Eutropium. O turmæ Brutorum, et cohortes

bantur Lov.—449 *Tarquini* Med. quart. *quemcumque* Vat. Livin. vet. Gyr. *quemcumque* Vat. pr. *quicumque* Ald. et ed. Vicet. *quicumque* Jun. pr. *quacumque* Petav. tert. *quodcumque* Thuan. *tuæ* Exc. Cod. Rhem. *meis* Vat. pr. m. pr. *invexere* Thuan.—450 *Lassato* Florent. *socium aversatus* Vat. Livin. *socii spectator* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. m. sec. *socium aversatus* vel *socii spectator* Vat. pr. *speculator* Mazar.—451 sic Exc. Lucens. pr. *Infensi* Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. *perrumpite* Pal.—452 *ducis* Jun. pr.—453 *tu qui* Med. quart. *infanda* Rott. *nefanda* Med. sec. *priorum* Var. LL. ed. Antv.—454 *Elysios* Ambr. pr. *Elisios* Oxon. sec. m. sec. *findis* Rott. *Sarane* Moret. sec.—455 *Pænos Scipiadæ*, *Pænos prædute* Med. tert. *Scipiadæ* Vat. pr. *Scipiadæ* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. *Scipiadæ* vel *Scipiadæ* Put. *præclare* Put. *prædute* Moret. pr. *Lutati* Petav. sec.—456 *Sicaniam* Med. tert. *mercede ferox* Med. sec. m. pr. *gens Ludia* Med. tert. *surgit* Mazar.—457 *Curii veteres* Vat. pr. et tert. Rott. Oisel. Mazar. *series* Leid. pr. Vat. sec. Oxon. sec. vet. Gyr. Lov. Jun. pr. Moret. sec. Put. m. pr. Bon. Pat. Tholos. Thuan. inc. Heius. tres Petav. totidem Ambr. quatuor Med. Exc. Gevart. Lucens. pr. Sched. Gud. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *negari* Tholos. *neganti* Rott. *negasti* Exc. Lat. *negasti* vel *neganti* Oxon. pr. Petav. tert.—459 *visure* Tholos.—461 *nostros*

NOTÆ

- 452 *Torquati*] Supra v. 441. &c.
 455 *Lutati*] Lutatus Catulus civis Romanus cum 300 navibus, Pænorum naves 600 vicit apud Ægates, inter Siciliam et Africanam.
 458 *Parvo sepulcro*] Varro Atacinus, 'Marmoreo tumulo Licinus jacet: at Cato parvo, Pompeius nullo,' &c.
 460 *Corvinorumque*] M. Valerius Corvinus, duce Camillo, in Gallum provocatorem solus processit: cor-

Eunuchi vestros habitus, insignia sumunt
 Ambigui Romana mares. Rapuere tremendas
 Hannibali Pyrrhoque togas. Flabella perosi
 Aspirant trabeis. Jam non umbracula gestant
 Virginibus, Latias ausi vibrare secures. 465
 Linquite fœmineas, infelix turba, latebras,
 Alter quos pepulit sexus, nec suscipit alter;
 Exsecti Veneris stimulos, et vulnere casti;
 Mixta duplex ætas; inter puerumque senemque
 Nil medium; falsi complete sedilia Patres. 470
 Ite novi proceres, infœcundoque Senatu
 Eutropium stipate ducem. Celebrate tribunal

Corrinorum, exite inferis. Eunuchi gerunt vestes vestras, mares dubii gerunt monumenta vestra: praripuervnt vestimenta timenda olim Annibali et Pyrrho: exosi ventilabra, affectant vestes consulares. Jam non ferunt umbellas puellis, audent torquere secures Italiae. Exite e secessibus mulierum, o caterva infortunata eunuchorum, quos sexus alter virilis expulit, neque alter muliebris recipit; habentes cupiditatem libidinis amputatam, et iudici ob plagam: quibus est atas gemina; nihil medium est inter puerum et senem; patres falsi, replete subsellia. Incedite novi primores, et cingite Eutropium ductorem vestrum

//////////

Pal. inc. Heins.—462 *et flabra* Ambr. tert.—464 *trabeæ* Med. tert. *Aspiciunt trabeas* vel *Aspirant trabeis* Lov. *gestant* Vat. pr. et tert. Reg. Exc. Pat. rec. m. sec. *tollunt* Leid. sec. cum viginti aliis, Var. LL. e marg. Parm. Exc. Gevart. nec non Var. LL. ed. Antv. *gestant* vel *tollunt* Put. Petav. pr. Exc. Læti.—465 *ausi Latias* Pal. dno Med. *securis* Petav. sec.—467 *non* Vat. quint. Tholos. *neque* Med. sec. *quo* Jun. pr. *suspiciit* Leid. pr. *suspiciit* Exc. Gevart.—468 *Exempti* Put. *Excepti* Farn. *Exesti* Jun. pr. *Ejecti* vel *Exsecti* Vat. pr. *Erepti* vel *Exsecti* Vat. tert. *Veneri stimulis* Rott. *stimulos Veneris* Med. sec. *stimulis* Florent. m. pr. Put. m. sec. Oxon. sec. m. pr. Exc. Læti, Var. LL. ed. Antv. *stimulis* vel *stimulos* Pric. *vulnere pleni* Med. sec. m. pr.—469 *inter juvenemque* Petav. pr. m. pr. Exc. Pat. rec.—470 *comple* Oxon. sec.—471 *infecundusque senatus* Tholos.—472 *Eutropio* Rott. *stipate* vel *serate*

NOTE

vus, ab ortu Solis, Valerii galeam in-sedit, et ita ora oculosque Galli verberavit, ut vinceretur a Valerio, qui inde dictus est *Corvinus*.

462 *Ambigui mares*] De quibus dubitatur, an sint mares, an fœminæ.

463 *Flabella*] Exosi et relinquentes ventilabra, quibus a virginibus nobilibus ardorem nimium removebant; aspirant, affectantque consulatam. *Aspirant*, alludit ad alium spiritum, ad aliam auram, auram scilicet

cet ambitionis.

466 *Latebras*] *Secessus*, cubicula, in quibus eunuchi astant fœminis operam præstituri.

469 *Inter puerumque senemque nil medium*] *Inter* puerum et senem est vir, sed eunuchus vir non est, ac proinde nil medium inter utrumque. Eunuchus nec vir est, nec fœmina.

470 *Falsi Patres*] Cum veri esse non possitis. Alludit ad Patres Conscripitos.

Pro thalamis. Verso jam discite more curules,
 Non matrum pilenta sequi. Neu prisca revolvam,
 Neu numerem, quantis injuria mille per annos 475
 Sit retro ducibus: quanti fœdabitur ævi
 Canities! unam subeant quot sæcula culpam!
 Inter Arinthæi fastus et nomen herile
 Servus erit, dominoque suos æqualis honores
 Inset. Heu, semper Ptolemæi noxia mundo 480

curia sterili. Frequentate tribunal pro lectis. Jam consuetudine mutata, discite comitari scillas eburneas, non currus matronarum. Neve referam antiqua, neve recenseam, quantis dedecus sit ductoribus per annos mille præteritos. Quanti temporis antiquitas contaminabitur? Quot sæcula patientur unam ignominium? Inter magnitudinem Arinthæi, et nomen Domini, servus Entropius invenietur, et similis miscabit magistratum suum cum domino. Pro! servos Ptolemæi semper funestos

//////////

Exc. Læti, deest hic versus in Bonon. Tholos. et Oxon. sec.—474 *neu prisca* Med. sec. Thuan. duo Leid. inc. Heins. Exc. Gevart. *ne* Vat. pr. et tert. Rott. Oisel. Ambr. pr. *non* Med. quart. Jun. pr. Moret. sec. *nec* septemdecim alii. *nec* vel *neu* Petav. pr.—475 *Neu numerem* Ambr. sec. Exc. Lucens. *sec. Heu* Florent. *Non* Med. quart. *Nec* duo Vatt. Pal. Farn. Pric. duo Med. Put. Reg. Thuan. tres Petav. Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. Moret. sec. duo Oxon. et ed. Vicet. *Ne* Jun. pr.—476 *Sic retro* Rott. *Fit* Heinsius conjiciebat. *ducibus* vel *divitibus* Florent. Leid. pr. Put. *sedabitur* Put. Mazar. Petav. et Ambr. tert. Var. LL. ed. Antv.—477 *subeunt* duo Vatt. Pal. Farn. Reg. Tholos. tres Med. tot Jun. pr. *quod* Exc. Gevart. et Lucens. sec.—478 *Arinthæi* Vat. Livin. Med. quart. Reg. Exc. Lucens. sec. *Arithæi* Med. sec. Exc. Læti. *Arenthæi* Ambr. tert. *Arestei* Jun. pr. *Aristæi* duo Leidd. cum octodecim aliis et Sched. Gud. *Aristerii* Lov. *Eristei* Moret. sec. *Arithæi* vel *Aristei* vet. Gyr. *Arenthæi* vel *Aristæi* Med. pr. *fastus* vet. Gyr. Med. sec. Exc. Pat. rec. ed. Parm. et Vicet. *fastos* duo Leidd. et plurima pars Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. Cod. Rhem. Sched. Gud. Ald. item Var. LL. e marg. Parm.—479 *æquabit* Vat. sec. Rott. Med. quart. Mazar. Ambr. pr. Moret. sec. marg. Isingr. Var. LL. e marg. Parm. Sched. Gud.—480 *Et seret* Med. quart. *Inseret* Lov. *Inferet* Med. tert. Thuan. Ambr. pr. Var. LL. è marg. Parm. Sched. Gud. *Inserit* Pulm. *Ptolemæus* Ambr. pr. *Ptolomæus* Put. *Tholemæus* Reg. Thuan. Mazar. duo Petav. *Tholomæus* Var. LL. e marg. Parm. *Tholomæi* Lov. ambo Moret. *Ptolemæi* vel *Ptolemæus* Vat. sec. *regia* Moret. sec. *regia semper* Vat. sec. m. pr. *noxia* vel *Regia* Lov. *mundo* vel *semper* Oxon. sec.—

NOTÆ

476 *Sit retro ducibus*] Vident omnes, quanta injuria facta sit tot ducibus retro præteriti temporis, cum factus est consul indignus, qui inter eos numeratur. Id dedecus omnia ferent sæcula.

477 *Canities*] Antiquitas veneranda, ut canities in sene.

478 *Arinthæi*] Fierine potest ut in

fastis iisdem legatur nomen Arinthæi consulis, et nomen consulis Entropii, qui fuit Arinthæi servus? Arinthæus autem fuit vir illustris, togata et armata militia clarissimas.

480 *Ptolemæi*] Regis Ægypti, cujus servus Pothinus ad dignitates sublatus occidi jussit Pompeium Magnum.

Mancipia! eu alio lædor graviore Pothino.
 En patior majus Phario scelus. Ille cruorem
 Consulis unius Pellæis ensibus hausit:
 Inquinat hic omnes. Si nil privata movebunt,
 At tu principibus, nostræ tu prospice causæ,
 Regalesque averte notas. Hunc aspicit unum
 Aula magistratum: vobis Patribusque recurrit
 Hic alternus honos. In crimen cuntibus annis

485

orbi! Ecce offendor Pothino ultero perniciosiore. Ecce fero crimen acerbius Ægyptio crimine. Ille Pothinus exorbuuit sanguinem unius consulis Pompeii gladiis Alexandrinis: hic Entropius inficit omnes. Si res privata nihil te commovebunt, at tu, o Stilicho, consule Principibus, et causæ nostræ, et remove maculas Imperatorias. Regia intuetur hunc unum magistratum. Hic honos consulatus redit vobis et Senatoribus alternatim. O Stilicho, quartum consul, succurre annis labentibus in

481 *heu ulio* Med. tert. lædi Jun. pr. *Pothino* Exc. Lucens. sec.—482 *En patior* Vat. sec. Pal. Med. pr. Thuan. Lov. Moret. sec. Ambr. tert. *Phario majus* Vat. tert. Pric.—483 *Lagæis* Exc. Læti. *menibus pro ensibus* Moret. pr.—484 *movebunt* Exc. Lucens. sec. *movebunt* Farn. *manebant* ed. Vicet.—485 *At nunc* Vat. quint. Petav. pr. *nostræ tu* Mazar. Ambr. sec. *tu nostræ* inc. Heins. *vestræ* Exc. Lucens. sec. ed. Gesn. et ed. Bipont. *nostris* Jun. pr. Moret. sec. *nobis* Oxon. pr. *nostræ circumspecte* Mazar. Ambr. tert. *nostræ vel conspice* Oxon. sec. *conspice* duo Vatt. Pal. Farn. Pric. tres Med. et Petav. Bonon. Tholos. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *conspice vel consule* Moret. pr. *conspice vel prospice* ut et *caussæ vel ceræ* Lov. in quo ascriptum erat, *ceræ*. 'forte recte. nam Notarius fuit.' *respice vel prospice* Vat. tert. *consule* legebat Heins.—486 *Regales averte* Med. sec. *Regalesque notas* adv. Bonon. Oxon. sec. *advertite* tres Vatt. Pal. Pric. Farn. Rott. Med. pr. Reg. Petav. sec. *averte* Jun. pr. Florent. duo Med. inc. Heins. Thuan. Mazar. Petav. pr. Put. m. sec. tres Ambr. item Vat. Livin. *hinc* Vat. tert. Rott. Florent. Reg. Put. *hunc vel hinc* Oxon. pr. Med. sec. *accipit* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Vicet. Parm. Ald. Isingr. *aspicit* Med. sec. Oxon. sec. Put. Pat. Thuan. duo Ambr. Var. LL. ed. Antv.—487 *nobis* Vat. tert. *paribusque* Ambr. pr.—488 *Nil alternus* inc. Heins. *Hinc* vel *Hic* Med. sec. *honor* duo Vatt. Pal. Pric. Rott. Florent. duo Med. Put. Mazar. tres Petav. Bonon. Pat. Lov.

NOTE

481 *Mancipia*] Non quod Entropius fuerit servus Ptolemæi, sed quod natus fuerit ex Africa, in qua regnavit Ptolemæus.

482 *Majus*] Majus scelus quam Pharium, seu quod patratum est in Ægypto, quæ Pharia dicitur a Pharo insula Nili.

483 *Pellæis*] Alexandrinis. Alexandria enim urbs Ægypti condita fuit ab Alexandro Pellæ nato.

485 *Nostræ causæ*] Quæ dedecoratur a tam turpi Consule.

486 *Regales notas*] Averte dedecus Imperatoris Arcadii, cujus Aula hoc monstro inficitur.

487 *Recurrit*] Recurrit consulatus, et vos post Entropium illum gerere sustinebitis?

488 *In crimen cuntibus*] Anni qui nominantur a consulibus, dedecorabuntur tam turpi consule, et nemo deinceps nisi furpis, volet esse consul. Nempe majores dignitates dedecorantur ab hominibus abjectis: et dignitates vel minimæ nobilitantur a

Parce, quater Consul: contagia fascibus oro
 Defendas ignava tuis: neu tradita libris 490
 Nomina, vestitusque meos, quibus omne, quod ambit
 Oceanus, domui, tanta caligine mergi
 Calcarique sinas. Nam quæ jam bella geramus
 Mollibus auspiciis? quæ jam connubia prolem,
 Vel frugem latura seges? quid fertile terris, 495
 Quid plenum sterili possit sub Consule nasci?
 Eunuchi si jura dabunt, legesque tenebunt,
 Ducant pensa viri, mutatoque ordine rerum
 Vivat Amazonio confusa licentia ritu.

scelus: rogo te, ut arceas a fascibus tuis contagionem inertem: neve permittas nomina tot consulum prodita fastis, et vestes meas, quibus superavi id omne, quod Oceanus cingit, sepeliri tantis tenebris, et proteri. Etenim quæ jam faciamus prælia, ducibus effeminatis? Quæ jam matrimonia paritura sunt sobolem, quæ seges paritura messem? Quid fecundum in orbe, quid maturum queat produci sub Consule infecundo? Eunuchi si ferent jura, et si moderabuntur leges, viri trahant pensa, et serie rerum conversa, libertas effrenata agat more Amazonum. Quare moror am-

Moret. pr. Oxon. sec. Exc. Gevart. ed. Vicet. honos Exc. Lucens. sec. amor vel honor Reg. Oxon. pr.—489 pater Consul Med. sec. m. pr. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. pater vel quater Oxon. sec. fastibus Tholos.—490 ne tradita duo Med.—491 Nomina Ambr. tert. Pat. m. sec. quod probat Heinsius, qui notat Nomina et fastos conjungere Spartian. in Æl. Vero p. 16. l. 4. Tegmina Exc. Lat. Omina Pal. Farn. Pric. Exc. Gevart. et Lucens. sec. Ald. Homina Med. tert. Lov. Omnia tres Vatt. Rott. Florent. Med. sec. Oxon. sec. Petav. tert. Mazar. Bonon. ed. Vicet. Carmina vel Crimina Med. quart. Omina vel Nomina Petav. pr. Leid. pr. Nomina vel Omnia Vat. tert. Pric. vestitusque Lov. conventusque Med. sec. m. pr. vestitusque vel conventusque Vat. tert. tuos Med. quart.—492 tanta dui pro domui tanta Jun. pr.—493 nefas Pat. non quadam Vat. sec. feramus Vat. tert. Rott. Reg. Mazar. ed. Vicet. geremus Petav. tert. inc. Heins. geramus duo Leidd. cum viginti aliis, Exc. Gevart. Lucens. sec. Ald. item Var. LL. e marg. Parm.—494 aut quæ connubia Farn. quæ jam Med. pr. Mazar. Moret. sec. Vat. Livin. conubia Moret. pr.—495 Aut Farn. ed. Vicet. Vel duo Leidd. et septemdecim alii, Exc. Gevart. Lucens. sec. Ald. item Var. LL. e marg. Parm. frugem Vat. tert. ed. Vicet. fruges Farn. laturus ager quatuor Vatt. Pal. Pric. marg. Isingr. latura seges Mazar. Vat. Livin. latura seges vel laturus ager Vat. pr. Farn.—496 pulchrum Pulm. et Ms. Delrii. poterit Oxon. sec. m. sec. possit sterili Med. quart. principe Pal. Med. pr.—497 tenebant Petav. sec.—498 mutandoque Pat. Petav. sec.—499 sistro pro

NOTÆ

viris magnis. Sic Epaminondas, cum viarum sternendarum cura ipsi contumeliose demandata fuit, 'abjectissimum negotium pro amplissimo ornamento expetendum Thebis reddidit.' Val. Maximus.

494 *Auspiciis*] Olim captabantur

auspicia, seu consulebantur aves, antequam bella gererentur.

498 *Pensa*] Viri trahent pensa, nebunt instar mulierum, si effeminati negotia virilia obire velint.

499 *Amazonio ritu*] Mulieres viris dominabuntur; alii legunt *sistro*; nec

Quid trahor ulterius? Stilicho, quid vincere differs, 500
 Dum certare pudet? nescis, quod turpior hostis
 Lætitia majore cadit? Piratica Magnum
 Erigit: illustrat servilis laurea Crassum.
 Annis. Agnoscio fremitum, quo palluit Eurus,
 Quo Mauri Gildoque ruit. Quid Martia signa 505
 Sollicitas? non est jaculis hastisque petendus:
 Conscia succumbent, audito verberere, terga.
 Ut Scythæ post multos rediens exercitus annos,

plius? O Stilicho, quare procrastinus superare, dum erubescis dimicare? An ignoras, quod hostis deformior vincitur cum gaudio majore? Piratica victoria extollit Magnum Pompeium. Laurus servilis nobilitat Crassum. Concedis petita. Cognosce murmur, quod terruit Orientem, quo Mauri et Gildo victi sunt. Quid requiris vexilla Martis? Non hostis aggrediendus est arcibus et cuspidibus: terga hominis conscia deicientur flagro audito, sicut exercitus Scytharum revertens post multos

//////////

ritu vet. Gyr. Exc. Lucens. sec.—500 Quid trahor? ulterius Bonon. Stilico Vat. tert. Med. quart. differt Farn. Put. Thuan. duo Petav. differt duo Leidd. et sedecim alii, Exc. Gevart. Lucens. sec. Sched. Gnd. et Var. LL. ed. Antv.—501 Quid certare Med. tert. Dum vel Num certare pudet Vat. pr. certare fugis Oisel. Vat. Livin. fugas Rott. pudet vel fugis Mazav. et Vat. pr. nescit Put. Petav. tert. quam vel quod Med. sec. vilior inc. Heins.—502 cadit Exc. Læti et Lucens. pr. cadit Leid. sec. et viginti alii, item Exc. Gevart. et ed. Vicet.—503 Egerit Jun. pr.—504 Annis Exc. Lucens. sec. Ha nimis Med. quart. Animus ed. Vicet. At rix agnoscit marg. Isingr. fremitu Ambr. sec. Leid. sec. Exc. Gevart. quem palluit conjiciebat Heinsius ascripto Sillii loco lib. i. 101. 'Non ille enantis Massylæ palluit iras.' sed postea mutavit sententiam, ut patet: nam ascripserat locum iv. Cons. Hon. 359. 'palleseat nostro sine barbarus aren.' palluit Hebrus Oxon. sec. m. sec. Ebrus Pric. Eb^{us} Jun. pr. Hæmus et emendatum Hebrus Oxon. pr. Emus et m. sec. Hebrus Reg. cum glossa seq. Hebrus fluvius Thraciæ, ubi Stilico Getas derexit, unde ait Poëta, l. i. in Rufin. 332. 'Quos tamen impavidus contra spumantis ad Hebræ Tendis aquas.'—505 gelidoque perit Leid. pr. Gildonque Exc. Læti. perit Med. tert. hastis jaculisque Tholos. jaculis hastisque Farn. Ambr. tert.—506 hastis jaculisque tres Vatt. Petav. pr. Vat. Livin. jaculisre hastisque Oisel. hostisque Thuan.—507 succumbunt Med. sec. audito nomine Med. tert.—508 per multos Ambr. pr.

NOTE

male: σείστρον, ἀπὸ τοῦ σείειν, quætere, est crepitaculum æreum, quo Amazonæ in bello utebantur, et Isidis Sacerdotes in særis, et Ægyptii etiam in bello: unde Virgilius de Cleopatra: 'patrio vocat agmina sistro.'

502 Piratica] Pompeius vicit piratas, Crassus Spartacum aliosque servos, et ambo multam hinc laudem sibi

comparaverunt.

507 Conscia terga] Hominis servum se esse conscii.

508 Ut Scythæ] Scythæ ex Justino, tertia expeditione Asiatica, octo annis absunt a conjugibus: hæ servis nubunt, qui armati dominos redeuntes velut advenas finibus prohibent. Scythæ post varia prælia, inopinantibus verbera intentant: adeoque illos per-

Cum sibi servilis pro finibus obvia pubes
 Iret, et arceret dominos tellure reversos,
 Armatam ostensis aciem fudere flagellis.
 Notus ab inceptis ignobile repulit horror
 Vulgus, et adductus sub verbere torpuit ensis.

510

annos, cum jurentus servilis veniret sibi obriam ad confinia regionis, et repelleret dominos redeuntes in terram patriam, flagris monstratis vicerunt turbam armatum: timor expertus deterruit a captis multitudinem servorum obscurum, et gladius sublatus ad plagam sub flagro etanguit.

//////////

—509 *Cum sibi* Put. Petav. sec. ed. Parm. *præ finibus* conjiciebat Heins. *finibus* marg. Marcill.—510 *reversos* Ambr. pr.—511 *ostensis* Leid. pr. Rott. Oisel. Put. Petav. tert. *ostensis* vel *offensis* Vat. tert. *fudere* vel *trudere* Mazar.—512 *inceptis* Exc. Læti. *incertis* Moret. sec. *incestis* vel *inceptis* Vat. tert. *ignobile* Exc. Lucens. sec. *immobile* Mazar. ed. Vicet.—513 *adductus* Jun. pr. duo Vatt. Med. quart. Florent. m. sec. Reg. Mazar. Petav. pr. Ambr. tert. *abductus* Pal. Vat. sec. Med. pr. et sec. Var. LL. e marg. Parm. *obductus* Ald. *abductis* Rott. *addictus* Med. quart. inc. Heins. Florent. m. sec. Pat. Tholos. Put. Moret. sec. Petav. tert. Exc. Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet. item Exc. Schotti, in quibus Gronovius notaverat seqq. *addictus* i. e. *servilis*. *male mutat* Barthius. *abdictus* Bonon. *abjectus* Pric. *addictus* et emendatum *abdictus* Lov. *adstrictus* Thuan. Leid. sec. Exc. Gevart. quod Heinsio placere visum est. *addictus* vel *astriectus* Ambr. sec. *addictis* vel *adductus* Vat. pr. *abductus* vel *addictus* Vat. tert. *sub pulvere* Rott. Reg. m. pr. Oxon. pr. *verbere* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. *sub verbera* vet. Gyr. et vet. Cod. Petav. teste Heinsio, qui ascripserat, *recte. i. e. imminentibus verberibus*. sic *sub cantum tibiæ* Horat. Od. vii. lib. iii. *sub pectora* quoque apud Valer. Flacc. vi. 603. ex Msto Carrionis, et Stat. ii. Theb. 145. similiter ex Mss. *verbere* vel *pulvere* Vat. tert. Put. *corruit* Med. tert.

NOTE

cellunt, ut quos ferro non poterant, metu verberum vincerent: alii occisi, alii capti et cruci affixi. Sic ex Pacato: ' tanta vis conscientiæ fuit, ut ab inermibus verterentur armati: et qui obtulerant mortibus pectora, darent terga verberibus.'

513 *Adductus*] Sublatus in plagam ferendam; vel *addictus*, id est, servilis gladius, nam olim quidam nexi in servitutem creditoribus addicebantur: idque petitum est ex ipsis Juris fontibus.

PA   Claudianus, Claudius
6372   Opera omnia
A2
1821
v.1

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
